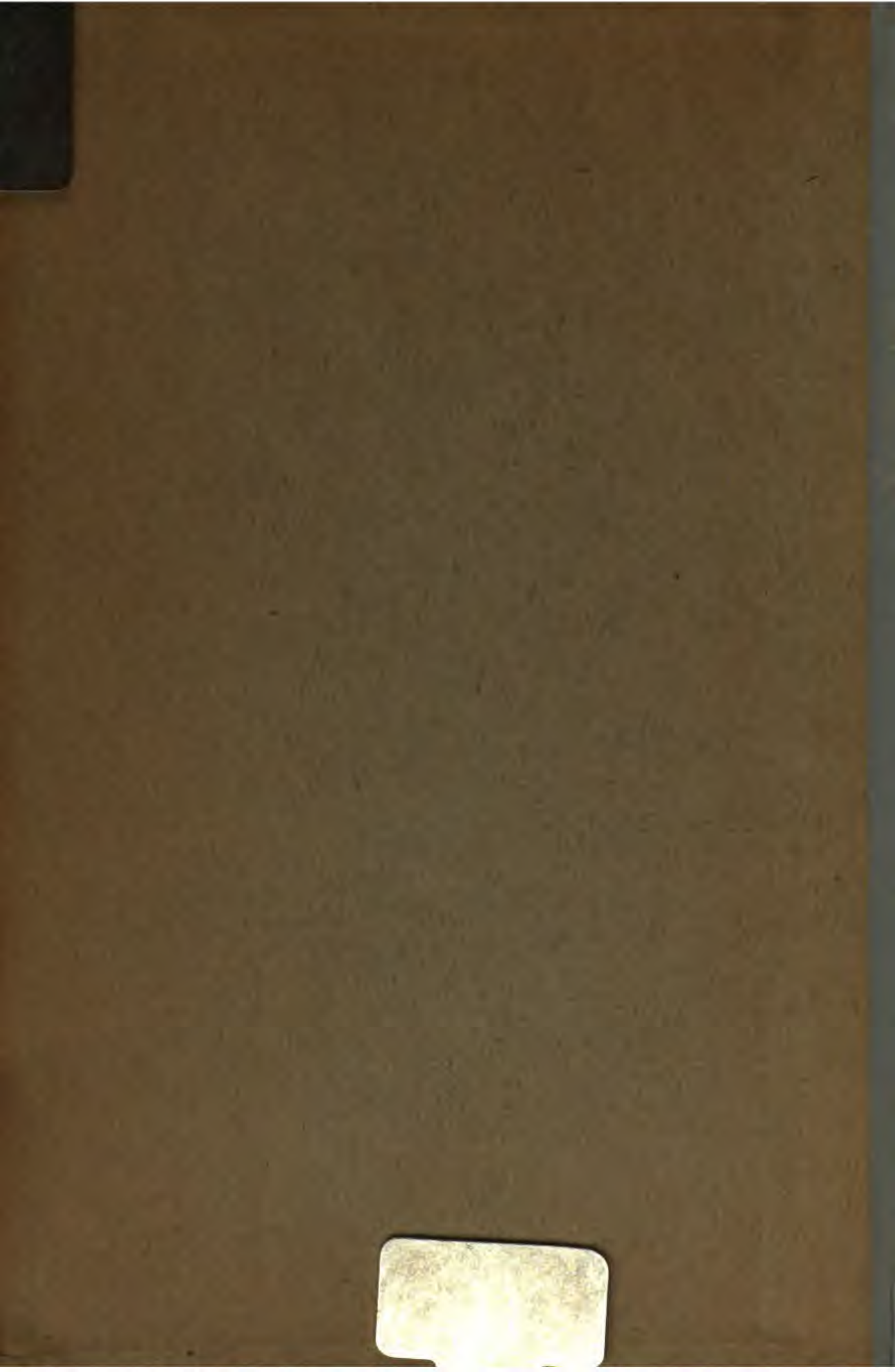
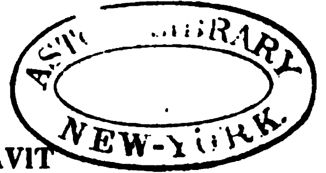

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06666775 3

SAXONIS GRAMMATICI

HISTORIA DANICA.

RECENSUIT

ET COMMENTARIIS ILLUSTRAVIT

DR. PETRUS ERASMUS MÜLLER,

SIÆLLANDIÆ ORDINUMQUE REGIORUM EQUESTRIUM DANIÆ EPISCOPUS.

OPUS MORTE MÜLLERI INTERRUPTUM,

ABSOLVIT

MAG. JOANNES MATTHIAS VELSCHOW,

HISTORIÆ PROFESSOR HAVNIENSIS.

PARTIS PRIORIS,

TEXTUM ET NOTAS BREVIORES COMPLECTENTIS,

VOLUMEN II.

HAVNIÆ.

SUMTIBUS LIBRARIÆ GYLDENDALIANÆ.

TYPIS BRÜNNICHIANIS.

1839.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Undecimus.

Post hæc Daniæ status variis rerum casibus fluctuatus est[1]. Quippe Sveno summam successu magis quam viribus capit[2]. Sed neque ad restituendam Danici nominis fortunam quicquam ejus susceptione profecit. Nam adeo nec favore felix nec imperio efficax[3] fuit, ut subjectorum animos, veteris offensæ acerbitatem redolentes, ad sincerum sui cultum adduceret, aut ira abstractos ad placidiorem mentis habitum inclinaret. Tanta siquidem mole in Danorum præcordiis prioris odii reliquiæ consederunt, ut pri-

[1] *Variis rerum casibus fluctuatus est*] Valerius Maximus lib. IX cap. 8, 1: *Exiguo momento maximæ rei casus fluctuatus est.* (S)

[2] *Summam successu magis quam viribus capit*] *Summa* hic absolute positum pro summa rerum, pro summo imperio, adeoque ipso regno. (S)

[3] *Nec favore felix nec imperio efficax*] Observationes, quibus Noster historiam Svenonis Estritii auspicatur, de exiguo Danorum favore, quo Sveno usus sit, deque reliquiis pristini odii, quibus pressus fuerit, vix ullum habent fundamentum historicum, sed a Saxone exeogitatæ esse videntur, ut rationem redderet, cur Sveno in præliis, quæ cum Haraldo conseruisset, inferior discessisset. Ostendunt enim bella adversus Magnum sæpius repetita, quantis Danorum, saltem insularium et Scanensium, studiis Sveno fuerit suffultus. Idem etiam arguit ratio belli cum Haraldo gesti, in quo nemo Danorum a Svenone sæpius victo defecit. Omnes denique Islandorum historiæ Svenonem sistunt favore populi florentissimum.

vatos motus rei publicæ usibus anteferrent, honoremque patriæ sua deperire socordia quam suscepti ducis auspiciis restitui præoptarent. Neque enim facile propagata odiorum sementis stirpitus interit; quippe ut gratiæ in odium deflexus facilis, ita odii ad gratiam difficilis esse transitus consvevit, raroque animus, quem semel graviter fastidivit, sinceræ fidei stipendiis excolit, aut, cum quo vehementes primum inimicitias gessit, affectuose postmodum in gratiam redit. Cujus impotentiæ vis, a simultatis ardore profecta arcanisque æmulationis flammis alita, non solum gerendarum præclare rerum spem sustulit, sed etiam magnifice gestarum gloriam corrupit. Verum ea res ut novæ majestatis contemptum[1], ita prioris fideliter cultæ indicium edidit, simulque recentis injuriæ crimen et pristinæ fidei perfectionem exhibuit.

Principio regni Svenonis Roskildensium sacrorum antistes Avachus[2] moritur. Sufficitur Wilhelmus[3], quo Canutus Major et scriba et sacerdote usus fuerat, genere quidem Anglus, sed omnium virtutum partibus ac numeris abunde instructus, idemque pontificalium sacrorum apprime peritus. Ad cujus usque tempora Scaniæ genti religionis privilegio Roskildensis præsidebat autoritas. Ab eo viro dividuum esse sacerdotium cœpit. Cujus Scania veluti alteram partem adepta, protinus inter conjuncta admodum oppida novam muneris potentiam partita est. Nam Lundia Dalbyaque[4] protinus susceptum inter se sacrorum divisere primatum, geminaque ejusdem dignitatis usurpatione certarunt. Nam alteri Henricus, Eginus alteri sacerdos accessit. Verum Henrico

[1] *Contemtum*] Ita posuit Stephanius. Ed. pr. habet *conceptum*, quod sensum turbat.

[2] *Avachus*] Ed. pr. habet *Anachus*, sed supra p. 523 est *Avaco*, et apud Adamum Brem. lib. II cap. 46 legitur *Avoco;* hinc Steph. posuit *Avucus*.

[3] *Sufficitur Wilhelmus*] De eo Adam. Brem. lib. IV cap. 44: *Adelbertus Archiepiscopus Wilhelmum in Seland episcopum constituit.*

[4] *Lundia Dalbyaque*] Apud Adamum Bremens. hæc ita leguntur in libro de situ Daniæ p. 142 ed. Maderi: *Gerbrand, Selandensis Episcopus, et post eum Avoco, simul utramque* (Selandensem et Scaniensem) *gubernabant ecclesiam. Nuper vero, mortuo Avocone, rex Svein parochiam Scaniensem in duos episcopatus segregavit, unum, id est Lundensem, Henrico tribuens, alterum, id est Dalboiensem, Eginoni.*

ob immoderatum potionis usum absumpto[1], pontificatus ejus universum jus omniaque honoris insignia ad Eginum, Lundensium præsulem, concesserunt[2], ac veluti in unum corpus utraque sacerdotii summa confluxit; quanquam merito in ebriosi antistitis fato sobrius civium honos expirare non debuit. Sed in gregis perniciem sordida pastoris intemperantia redundavit, innoxiaque civitas poti pontificis temulentiam deponendi sacerdotii causam habuit. Ita alterum inimica bibendi cupiditas abstulit, alterum salutaris continentiæ disciplina provexit. Indignum populari, nedum pontifice, excessum, cujus plenam ignominiæ sortem omnis ævi derisus pleno cavillationis ludibrio prosequitur. Ita bibulus præsul candorem sacerdotii, turpissimis gulæ maculis obsoletum, quem vivendo corruperat, moriendo consumpsit, humanique calicis cupido haustu divini usum[3] amittere meruit. Cumque ordini gloriam deberet, notam intulit, pro virtutis conciliatore probri auctor effectus. Nec immerito, qui aliis continentiæ et frugalitatis specimen exhibere debuerat, tam indecenti fato violatæ sobrietatis pœnas pendebat. Hujus memoria Danicis annalibus non parvæ est verecundiæ, quoniam, perridicula morte consumptus, privatum opprobrium publico rubore perfudit.

Hoc loci splendida Haraldi memoria tempestivam sui exhibet mentionem. Qui quum, fratre cassus, salutem suam intra patriam tueri non posset, fugam Byzantio credidit[4]. A cujus rege

[1] *Henrico .. absumto*] Adam. Bremens. l. c. *Heinricus apud Orchades fuit ante episcopus, isque in Anglia sacellarius regis Knut fuisse narratur. Cujus thesauros in Daniam perferens luxuriose vitam exegit. De quo narratur etiam, quod, pestifera consuetudine delectatus inebriandi ventris, tandem suffocatus crepuit.*

[2] *Omniaque honoris insignia ad Eginum .. concesserunt*] Etiam Adamus Bremensis l. c. multus est in laudibus Egini efferendis; deinde addit p. 143: *Defuncto pingui Henrico, Eginus utramque Sconiæ parochiam, scilicet Lundensem et Dalboensem, gubernandam recepit. Qui mox Lundæ sedem episcopalem constituens, apud Dalboiam præposituram fratrum regulariter viventium esse præcepit.*

[3] *Calicis divini usum*] Calicem divinum vocat, quo in dominicæ cœnæ administratione utuntur episcopi et sacerdotes. (S)

[4] *Fugam Byzantio credidit*] De hocce itinere Haraldi apud Adamum Bre-

homicidii crimine damnatus, domestico draconi lacerandus objectari præcipitur. Nihil enim ejus morsu ad necandos reos valentius ducebatur. Cui in carcerem eunti ingenuæ fidei servus ultro sese damnationis comitem obtulit. Exuit vernam, ut socium ageret[2], mortemque excipere quam domino deesse maluit. Utrumque is, qui custodiæ præerat, curiosius observatum per os antri inermem excussumque demisit. Itaque, nudato ministro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tantum discinctum excepit. A quo clam armilla donatus, pisciculis pavimentum instravit, ut haberet draco, in quo primæ famis procursum effunderet, reorumque carceralibus tenebris obfusi oculi vel parvulam perspiciendi copiam ipso squamarum nitore capesserent. Tunc Haraldus lecta cadaverum ossa angustiis telæ consertioris implicuit, iisdemque in unum globum coactis veluti clavam effecit. Cumque allapsus draco in objectam perquam avide prædam irrueret, dorsum ejus veloci saltu conscendens cultellum tonsorium, quem secum forte tectum attulerat, umbilico, qui solus ferro patebat, immersit. Sectionem enim rigidissimis squamis obsitus serpens cætera corporis parte spernebat. Hunc cultellum Waldemarus rex[3], res gestas cognoscendi ac referendi cupidissimus, rubigine exesum vixque secandi sufficientem ministerio familiaribus sæpe monstrabat. Sed neque Haraldus ob sessionis eminentiam ingenti belluæ ore corripi dentiumve acumine noceri aut caudæ voluminibus elidi poterat. Minister vero, compacto gestamine usus,

mensem hæc leguntur lib. III cap. 13: *Patriam egressus Constantinopolin exul abierat. Ubi miles imperatoris effectus multa contra Sarracenos in mari et Scythas in terra prælia gessit, fortitudine clarus et divitiis auctus vehementer.* Islandi multa habent de rebus ab Haraldo duce Væringorum Constantinopoli fortiter gestis (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 56 sequ., Fornmannasögur vol. 6 p. 163 sequ.)

[1] *Homicidii crimine damnatus*] Narrant Islandi ll. cc. Haraldum peculatus accusatum in turrim viperinam fuisse conjectum.

[2] *Exuit vernam, ut socium ageret*] Valerius Maximus lib. V cap. 8, 1: *Exuit patrem, ut consulem ageret.* (S) Referunt Islandi, non vernam, sed duos Islandos, Haldorum Snorrium et Ulvonem Ospaki filium, Haraldo in carcere adfuisse socios.

[3] *Waldemarus rex*] Intelligit Waldemarum Primum.

converberatum belluæ caput ad sanguinem et necem usque crebris ictuum ponderibus contundebat[1]. Quo cognito, rex, ultione in admirationem[2] versa, fortitudini supplicium remisit[3], salutemque animositati tribuendam putavit. Nec pœnam remisisse contentus, addidit caritatem. Navigio enim stipendioque donatos abire permisit. Cumque crimini supplicium deberet, fortitudini pepercit, virtutemque colere quam culpam punire maluit.

Reversus Haraldus Norvagiam occupat[4], eaque potitus arma in Daniam transfert. Igitur Sveno, contractis Jutis, cupidius quam consideratius apud Dyursam fluvium[5] totam Norvagiensium manum aggressus, ut classe, ita bello quoque inferior fuit, copiarum numero respondente fortuna. Siquidem tam infeliciter quam temere dimicavit[6]. Maxima Jutorum pars ferri metu flumen insiluit, præreptoque hostis officio, sua vi quam aliena consumi tutius duxit. Itaque, quod ab hoste timebat, sibi ipsa conscivit, inque gemino fati delectu unda quam armis perire maluit.

[1] *Belluæ caput .. contundebat*] Pugnam cum dracone Islandi aliis commentis exornant, sed cultelli mentionem et eundem pugnæ exitum faciunt.

[2] *Admirationem*] Ita recte omnino legit Steph. pro *animi rationem* in ed. pr., quæ verba nullum hic sensum exhibent.

[3] *Rex .. supplicium remisit*] In hac narrationis parte omnino in alia discedunt Islandi, asserentes, Haraldum, ope matronæ cujusdam e carcere liberatum, agmine Væringorum stipatum, imperatorem ex improviso cepisse et captum occæcasse, tum vero, duabus navibus conscensis, portum cum suis liquisse et vela in Russiam dedisse. De fide totius fabulæ vid. not. uber.

[4] *Reversus Haraldus Norvagiam occupat*] Nescivit igitur Noster, Haraldum e Russia anno 1045 redeuntem primum societatem iniisse cum Svenone et, viribus cum eo junctis, regnum Magni aggressum fuisse, deinde vero, dimidia Norvegiæ parte sibi a Magno oblata, Svenonem deseruisse et ad classem Magni se contulisse.

[5] *Dyrsam fluvium*] Dyrsaa erat amnis Jutiæ septentrionalis, cujus in ostio centum fere et viginti annis post hæc elapsis iterum Norvegi cum Danis prælium conseruerunt (vid. Hist. reg. Norveg. vol. III p. 443). Nunc dicitur Kollind-Aa prope oppidum Grenaa (Suhm Danske Hist. vol. 4 p. 222.)

[6] *Tam infeliciter quam temere dimicavit*] Islandi tacent de hocce prælio. Fortasse pertinet ad initia belli, cum filiæ Thorkilli Geysæ in captivitatem fuere abductæ (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 189).

Igitur dum alterum mortis genus timide declinavit, alterum cupide comprehendit, dumque adversarium refugit, hostilem in se ipsa crudelitatem exercuit, tanquam spiritum placidius aquis quam aëri redditura ac violentiorem exitum ferro quam fluctibus expertura. Ita nescias, viriliter mortem an effœminate petiverint, incertumque, utrum fati cupidis ignavia an virtus incesserit, quoniam tam vehemens animi æstus, fortesne an timidi spiritus sui raptores extiterint, ambiguæ existimationis esse fecit. Brevi post dux victi agminis Sveno, Scaniæ, Sialandiæque ac præterea quarundam insularum viribus recreatus, Nissam fluvium classe corripit[1], eademque supervenienti Haraldo obviam in altum procedit. Cumque Dani paucitatem suam[2] hostilis frequentiæ comparatione pensassent, raritati consertione succurrendum rati, digesta in ordinem navigia tenaculis sociare[3] cæperunt, quatenus continenti nexu cohærens classis expeditius opi invicem ferendæ iter sterneret, cunctisque hac necessitate duratis, tam fugæ quam victoriæ indissolubilis communio foret, nec cuiquam a tanta collegii firmitate dilabendi fas esset. Adeo imbecillitatem necessitate roborandam duxerunt.

Hic nobis, Aslace, Skyalmonis Candidi remex, ob immensam bellicæ virtutis gloriam literarum præconiis inculcandus occurris. Danis siquidem adversum Norvagienses maritimo certa-

[1] *Brevi post .. Nissam fluvium classe corripit*] Tota narrationis ratio ostendit, Saxonem nihil aliud de bello inter Svenonem et Haraldum habuisse compertum, nisi quod ad duo prælia apud Dyursam et Nissam pertinuerit. Verum enimvero ex Snorrone Sturlæo constat, duravisse bellum ab initiis imperii Svenonis usque ad annum 1064. Sed tot annorum spatio non multa memoratu digna gesta sunt. Nonnulla littora Daniæ populata fuerunt. Interdum classis Danorum pugnam evitasse videtur, interdum Haraldus naves suas Danis imminentibus callide subduxit. Tandem pax his conditionibus inita, ut neuter quidquam lucraretur. Hinc igitur non mirum est, de hocce bello non nisi memoriam duorum prœliorum inter Danos fuisse propagatam.

[2] *Dani paucitatem suam*] Islandi, a parte Norvegorum stantes, hos in prælio Danis pauciores fuisse asserunt.

[3] *Navigia tenaculis sociare*] Snorrone Sturlæo teste (hist. reg. Norv. vol. III p. 124) in utraque classe per mediam aciem navigia fuerunt ligata.

mine decernentibus, non contentus clarissimam pugnam intra proprium edidisse navigium, omnibus corporis tui munimentis præter scutum abjectis, confertissimam hostium ratem insiluisti, quercuque, quam in gubernaculi prius colligamentum excideras, viribus fretus hostium corpora converberasti, ejusque crebris et vegetis ictibus, quicquid obvium fuerat, obtrivisti, ingentique verberum fragore stupentes præliantium animos a propriis periculis ad tuæ virtutis spectaculum deflexisti. Quin etiam fortissimos utriusque agminis bellatores operis tui admiratione suscepti certaminis immemores reddidisti, pugnæque ac periculorum oblitis avidius te intuendi quam se ipsos tuendi studium incussisti, ita ut promptissimi quique, neglecto discriminis sui negotio, plus te viso stuporis, quam ex dubia salute formidinis caperent. Itaque fortius fuste quam cæteri ferro rem gessisti, cunctaque intolerabili modo comminuens hinc Danicis, inde Norvagicis oculis incredibilem, nisi spectareris, operam edidisti. Adeo autem sociorum paucitatem hostium multitudini coæquasti, ut disparem viribus pugnam in noctem usque par belli successus extraheret, numeroque dissimiles copias fortuna persimiles reddidisti. Postremo quum omnem navis remigem partim fuste, partim fluctibus obruisses, compluribus, sed levibus plagis perstrictus ex tot hostibus admirabilem solus victoriam retulisti. Quæ res veri fidem excederet, si non Absolon auctor[1] suis eam relatibus tradidisset. Verum Danis nullam virium accessionem circumspicientibus, Norvagiensibus insperatus domestici ducis adventus[2] affulsit. Quo viso, Scanienses, contusis debilitatisque animis, noctu, ne res strepitu proderetur, classis societatem solvere, rescissisque vinculis ac perrupta nexuum consertione, a cætero agmine intempesta se nocte subducunt. Deinde tacitis remorum ictibus fugam adepti, furtivo discessu fluminis diverticula, quibus excesserant, repetebant, ibique relictis navibus, passim per avia profugere, merito

[1] *Si non Absolon auctor*] Noster igitur iis, quæ ex fama vulgari perceperat, ea junxit, quæ autor sane gravissimus ex traditione domestica cum ipso communicaverat.

[2] *Insperatus domestici ducis adventus*] Haud dubie intelligitur dux Hacon, Ivari filius, qui, pugna jam inita, naves Danorum a latere adortus est (Hist. reg. Norveg vol III p. 125).

omnis Danicæ ætatis convicio lacerandi[1]. Cujus fugæ deformitas, auctoribus quam maxime erubescenda, ad posteros quoque probrosa descendit. Luce reddita, Sveno, fugitivæ admodum classis pudore perculsus, pertinacissima resistendi virtute fortunam suam armis quam fugæ credere maluit. Igitur, quanquam et classis et militum numero inferiorem se cerneret, exiguas bello reliquias applicat, virtute sua sociale probrum abluere cupiens, bellaque animorum quam numeri robore fortius geri judicans. Sed pestiferum temere initi certaminis exitum expertus est; quippe numero victoria paruit. Skyalmo Candidus, cujus nutu suo tempore totius Sialandiæ vires regebantur, graviter astrictus immensaque hostium multitudine conclusus capitur, non quod timide præliatus, sed quia, labente sangvine, viribus prorsus vacuus extitit; tantumque ejus apud victores amplitudini donatum est, ut, alias captivis parcere insoliti, saluti ipsius custodiæ præsidium adhiberent. Quippe tam conspicuæ dignitatis virum ferro aggredi passi non sunt. Neque enim præsens illi fortuna præteritæ venerationem adimere valuit. Sed hanc custodiæ vim apud Caprinum lacum[2] profunda nocte decepit. Cæterum Haraldus, non contentus Danorum vires duabus exhausisse victoriis, iisdem hostili studio frequentius imminebat. Cujus quum Sveno instanter motibus urgeretur, lacessitæ patriæ defensionem majore fiducia quam fortuna parabat. Tertio tamen, bina prius clade afflictus, fortunam suam publicis armis committere verebatur, qui jam rem Danicam duarum pugnarum temerariis ingressibus a se confractam videbat.

[1] *Merito omnis Danicæ ætatis convicio lacerandi*] Utrum Saxo hæcce more suo rhetorico addiderit, an privata quadam in Scanienses simultate ductus, quis nunc dijudicare audeat?

[2] *Caprinum lacum*] Quem Saxo *lacum caprinum* intellexerit, incertum est. Autumat Richardson (in Hallandia sua p. 72), cui adstipulatur Suhmius (Historie af Danm. vol. IV p. 287), indigitari insulam prope portum Varbergiæ, nunc Giederő sive Githerő dictam. *Gietter* quidem sive *Geder* sunt capri; quomodo autem Saxo ex insula lacum effecerit, haud facile intelligitur, nisi statuamus, primam vocis partem in casu genitivo pronuntiatam veluti *Gieddeső* sonuisse, atque ita Saxonem *Sö*, lacum, cum *Öe*, insula, permutavisse.

Interea minores Godovini filii[1], regni æmulatione majorem perosi[2], voluntario secessu invisam ejus dominationem vitarunt, ultroque exilii tenebras ferre quam fraternæ intra patriam fortunæ splendorem conspicere maluerunt. Ad ultimum Haraldum Norvegiæ regem obsequii promissione conveniunt[3], suam patriæque subjectionem polliciti, si summa per eum potiri quivissent. Rapuit oblationem exulum avida dominationis ambitio, Angliæque littoribus Norvagica classis advehitur. Eodem forte tempore Normannorum dux[4] pari impetu diversum insulæ latus aggreditur. Cujus rex Haraldus inter geminas hostium partes anceps, quam priorem exciperet, aliquamdiu liberum utrique procursum reliquit. Quam ipsius cunctationem Norvagienses timori consentaneam rati, neglectis corporum munimentis, perinde ac securi periculorum validius prædæ incubuerunt. Sed dum incautius ruunt[5], sparsi palantesque ab Anglis nullo negotio trucidati sunt. Ea res victoribus maxima quæque audendi fiduciam ministravit. Sed mox temere crescente audacia[6], Normannos adorti, infelici pugna recentis victoriæ titulum perdiderunt. Neque ullum victi regis vestigium extitisset, nisi postmodum ab agrestibus obscuro so-

[1] *Minores Godovini filii*] Quorum præcipuus erat Toste.

[2] *Majorem perosi*] Haraldum, post mortem regis Edvardi summa rerum in Anglia potitum.

[3] *Ad ultimum .. Haraldum conveniunt*] Narrat Snorro Sturlæus (hist. reg. Norveg. vol. III p. 146 sequ.), Tostonem supplicem primo adiisse Svenonem, deinde, cum ille auxilia renueret, ad Haraldum Norvegiæ regem se contulisse.

[4] *Normannorum dux*] Wilhelmus Bastardus, qui deinceps Conquestor dictus est.

[5] *Dum incautius ruunt*] Snorro Sturlæus, qui expeditionem Norvegorum accuratius descripsit, observat, eos primum apud fluvium Humber magnam reportavisse victoriam, deinde vero, cum certa vincendi spe erecti ad civitatem Jorvicum absque loricis properassent, magna clade ab ipso rege Anglorum superveniente fuisse fusos (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 154-155).

[6] *Crescente audacia*] Ita Steph. Ed. pr. habet *credente audacia*.

[7] *Neque ullum victi regis vestigium extitisset*] Varii de exitu Haraldi sparsi sunt rumores. Scribit Simeon Dunelmensis (apud Twysden p. 195), Haraldum in proelio sub crepusculum cecidisse; Bromton (ibid. p. 961) narrat, fuisse, qui crediderint, Haraldum multis vulneribus confossum e prælio evasisse, et deinde vitam eremiticam diu egisse. Ipse Brom-

litudinis loco repertus proderetur. Cujus filii duo confestim in Daniam cum sorore[1] migrarunt. Quos Sveno, paterni eorum meriti oblitus[2], consangvineæ pietatis more excepit, puellamque Rutenorum regi Waldemaro, qui et ipse Iarizlavus a suis est appellatus, nuptum dedit[3]. Eidem postmodum nostri temporis dux[4] ut sangvinis, ita et nominis hæres ex filia nepos[5] obvenit. Itaque hinc Britannicus, inde Eous sangvis[6] in salutarem nostri principis ortum confluens communem stirpem duarum gentium ornamentum effecit.

Extincto Haraldo, cui scelera mali cognomen adjecerant[7],

ton amplectitur sententiam eorum, qui corpus Haraldi a Wilhelmo matri sepeliendum traditum fuisse censent.

[1] *Cujus filii duo .. cum sorore*] Simeon Dunelmensis (de gestis regum Angl. p. 198 apud Twysden) tres filios Haraldi recenset, Godwinum, Eadmundum, Magnum. Soror eorum erat Gyda.

[2] *Paterni meriti oblitus*] Vid. supra p. 541.

[3] *Puellamque Rutenorum regi Waldemaro .. nuptum dedit*] Multa de hocce connubio et quæstionibus genealogicis inde sequentibus a viris doctis disputata sunt. Nos vero omnino amplectimur sententiam ab A. C. Wedekind in libro, qui inscribitur: Noten zu einigen Geschichtsschreibern des deutschen Mittelalters, in 5to fasc. p. 3 sequ. propositam et sagaciter defensam, cujus succinctam expositionem dabimus in notis uberioribus. Putamus igitur, Waldemarum regem Rutenorum hic intelligi Wladimirum secundum, Monomachum dictum, anno 1053 natum.

[4] *Nostri temporis dux*] Intelligit Waldemarum, fratrem Canuti Sexti et ejus in regno Daniæ successorem. Ille Waldemarus, cognomine Victoriosus, anno circiter 1190 ducatum Slesvicensem adeptus est, (Suhm Historie af Danmark T. 8 p. 154), et jam antea ab annalistis nostris dux salutatur (Script. rer. Dan. vol. I p. 164, 242, vol. 2 p. 622). Idem dicitur paullo infra *princeps noster*. Princeps igitur Saxoni, ut pluribus autoribus medii ævi, est nomen dignitatis. Sed potest quoque Saxo hæc scripsisse post annum 1202, cum jam rex esset Waldemarus. Tum dux sumitur sensu bene latino de eo, cujus auspiciis ducitur exercitus, princeps vero, ut loqui solent autores classici, est rex.

[5] *Ex filia nepos*] Accuratius, ex nepte nepos.

[6] *Eous sangvis*] Id est Rutenicus.

[7] *Cui scelera mali cognomen adjecerant*] Non mirum est, regem, quem Islandi, quibus, ut laudes captaret, multa bona contulerat, Durum vel Severum (hardrada) nominaverint, ab inimicis dictum fuisse Malum. (Cnfr. Adam. Bremens. lib. III cap. 18). Ne-

Svenonis regnum, quod ante admodum claudicaverat, perinde atque acerrimo hoste vacuum, prosperioris fortunæ gradibus incedebat[1], oppressumque Daniæ gubernaculum plena prosperitatis vela solvebant. Hic quum liberalitate illustris, beneficentia celeber, cunctisque humanitatis partibus perfectissimus haberetur[2], etiam sacrarum ædium condendarum ornandarumque curam intentissime edidit, rudemque adhuc sacrorum patriam ad cultiorem religionis usum perduxit. Verum hunc morum candorem sola libidinis intemperantia maculabat[3]. Complurium namque illustrium puellarum castitate delibata, ut nullum ex matrimonio, ita complures ex pellicibus filios sustulit[4]. E quibus fuere cum Gormone Haraldus, cum Svenone Omundus. His accessere Ubbo et Olavus, Nicolaus, Biörno atque Benedictus, paterno quam maxime, materno minimum sangvini respondentes. Consimilis copulæ obscuritas Canutum et Ericum, maxima patriæ ornamenta, progenuit. Sed et filia Siritha, quæ postmodum Guthskalco Sclavico conjunx accessit, in sequentibus referenda, pellice pariter orta proditur. Tandem rex animum suum ab illecebris luxuriæ et immoderato Veneris usu retractum genialis tori castitate cohibere constituit. Ut ergo multorum pellicatuum experientiam decenti nuptiarum usu uniusque matrimonii lege redimeret, nec talibus ulterius cubiculis majestatis suæ vigorem absumeret, Gutham, Svetico rege genitam[5], sangvine conjunctam

que seueritatis ejus neque scelerum exempla desunt (Hist. reg. Norv. vol. III p. 100, 102, 141, vol. VI p. 325, Sagabibliothek vol. 3 p. 356 sequ.)

[1] *Prosperioris fortunæ gradibus incedebat*] Hoc Saxo ex sua scripsit hypothesi. Jam supra monuimus, ante expeditionem Anglicam pacem inter Haraldum et Svenonem fuisse initam.

[2] *Cunctisque humanitatis partibus perfectissimus haberetur*] In hisce Svenonis laudibus Islandi omnino consentiunt (vid. Knytlingasaga cap. 23).

[3] *Sola libidinis intemperantia maculabat*] Adam. Bremens. lib. IV cap. 16: *Cum multis polleret virtutibus, sola ægrotavit luxuria.*

[4] *Complures ex pellicibus filios sustulit*] Quatuordecim filios Svenonis recenset autor historiæ Knytlingorum cap. 23 (Fornmannasög. vol. XI p. 212). Sveno Aggonis hæc scribit (Script. rer. Dan. vol. I p. 56): *Hunc regum patrem turba nominavit agrestis, eo quod numerosa filiorum prole ubertimus exstiterit; inter quos successive quinque regio fulserunt diademate.*

[5] *Gutham Svetico rege genitam*] Au-

sibi, legitimæ prolis cupiditate complexus, simulata conjugii religione collegit, ejusque coitum pro matrimonio habuit. Ita dum[1] ad conjugalia sacra celebranda animum induxit, eorum nomine flagitium coloravit, dumque ab uno se crimine retrahit, in aliud repente provolvit. Sed tolerabilius, quod alieni sangvinis, quam quod suæ propinquitatis copulam usurpavit; quamquam uterque hujusce Veneris usus impudicitiæ crimini sit obnoxius.

Quam rem Eginus et Wilhelmus intactam præterire passi non sunt. Quippe regem a tam illicito thalamo frustra conantes abstrahere, monitisque dirimendi contractus perseveranter aggressi, adversum incestuosam ejus libidinem debitæ reprehensionis amaritudinem destrinxerunt. Cumque, correptioni insistentes, nihil se ea profecisse cognoscerent, apud Bremensium antistitem injustas ejus nuptias accusantes, majori pontificio castigationis arbitrium reliquerunt. A quo cum rex per sacram ac salutarem admonitionem incesti reus ageretur, disciplinæ minas opposuit, seque ferro correptionis insolentiam repressurum edixit. Itaque vexationis impatiens, plus crudelitati suæ quam sacrosancti juris viribus indulgendum putavit, religionisque quam nuptæ desertor esse maluit. Quæ res ab Hamburgensibus, maritimi periculi metu, ad Bremenses pontificium transtulit[3].

Hæc volventem Wilhelmus propositum exequi monitis suis passus non est. Sanctitate enim consilii consentaneum furori impetum ab ejus pectore submovit maximaque doctrinæ suæ perseverantia studium ejus a sententia revocavit. Itaque repente sanior affectus regis animum occupavit. Saluberrimo namque præceptoris imperio resipiscere coactus, continuo injusti concubitus nexum rescidit, de-

tor historiæ Knytlingorum narrat, Svenonem duxisse Gunhildam ex Norvegia originem trahentem (cap. 23, cnfr. Langebekius in Script. rer. Dan. vol. III p. 335). Sed hasce nuptias ignoravit Adamus Bremensis æque ac Saxo. Certius est, Svenonem duxisse Gydam, suam consangvineam, e Svecia oriundam, atque hisce nuptiis censuram incurrisse ecclesiasticam; vid. Adam. Bremens. lib. III cap. 12.

[1] *Ita dum*] Post *ita* in Ed. pr. inseritur *ut*, quod recte omisit Steph.

[3] *Quæ res .. ad Bremenses pontificium transtulit*] Hac de re tacet Adamus Bremensis.

positoque stuprosæ mentis ardore, nuptam repudio submovit. Nec solum ira abstinuit, sed etiam ab illicita connubii usurpatione mentem retraxit. Gutha quoque, paternos penates repetens[1], susceptis viduitatis insignibus, cum summa morum sinceritate consenuit, castitatemque votis professa virilis concubitus experientiam abdicavit, et, quia iujusto se toro maculaverat, nullum ulterius sibi juri esse permisit. Sanctitatis siquidem amplexa propositum reliquum vitæ tempus cœlebs exegit, ingentique pudicitiæ severitate illiciti concubitus noxam licentis evitatione pensavit. Sed nec inerti otio tempus[2] effluere passa, quotidiana consvetudine exquisita sacrariorum ornamenta fingebat, inque eandem operam continuam ancillularum curam cogebat. Inter quæ chlamydem sacerdotalem sutilibus sigillis excultam preciosæque materiæ impensa ac mirifici operis arte elaboratam Roskildensi sacrario doni nomine largita est. Alia quoque complura divini cultus insignia sacrorum usibus operata est.

Sveno vero sacrorum administratores quam maxime conversatione probabiles contrahebat. In quibus quanquam scientiam veneraretur, morum tamen curiosius habitum intuebatur, indignum ratus, literarum svavitati summum familiaritatis consortium tribui. Adeo igitur honestatis scholam literarum rudimentis præponderare credebat, ut in agendo clericorum delectu virtutis potius quam scientiæ elementa pensaret, lateraque sua fidis quam doctis obsequiis vallare mallet. Svenonem quoque, Norvagicæ regionis virum, cunctis virtutis partibus ac numeris instructissimum, sed parum justa notitia literarum monimenta complexum, in jus familiaritatis adsciverat. Hic ex præfectura ad sacerdotium translatus, tametsi Latinæ vocis penuria premeretur, domestici sermonis opibus abundabat. Quem cæteri ingeniis suis ob virtutem, qua ipsis præstabat, a rege præferri videntes, perridicula imperitiæ exprobratione scurriliter cavillandum duxerunt.

[1] *Gutha .. paternos penates repetens*] Laudes reginæ vide apud Adam. Bremens. lib. III cap. 16. Ed. pr. h. l. habet *Grutha*, inconstantia quadam scribendi.

[2] *Inerti otio tempus*] In ed. pr. abest *tempus*, sed Stephanius recte vocabulum addidit, quod nexus omnino postulat.

Hem enim divinam acturo derisus gratia affectum litura codicem subjecerunt. Qui quum salutem regi votis libello expressis solenni verborum precatione debuisset exposcere, ipsum famuli nomine designaturus, vitiata ab æmulis pagina, muli appellatione fœdavit[1]. Neque enim lituræ errorem correctionis beneficio redimere noverat. Igitur circumstantes lectoris imperitiam jocabundo cachinnorum anhelitu prosecuti immodico ora risu solverunt; ipso quoque ioci irritamento religio in ludibrium abiit. Finita actione, rex amotum aræ libellum complexus, cum et ipsum invida manu corruptum et recentis lituræ vestigia causam inerter fusæ precationis aspiceret, invidæ societatis animos detestatus, insultantium fraudem coarguit, ipsosque obtrectatione vitiosiores quam Svenonem inscitia comprobabat. Eundem quoque brevi irrisoribus suis imperitiam exprobraturum adjecit. Deinde scholam eum petere hortatus, sumptum se administraturum promittit. Neque hac re quicquam de consveta ejus familiaritate decerpsit, ne invidiæ respondisse potius quam obstitisse videretur. Profectus Sveno efficacissime liberalium artium studiis operatus est. Quippe literarum, quibus parum inservierat, documenta sumere cupiens, percipiendæ earum disciplinæ gratia, omissa domestica, peregrinæ scholæ erudiendum se dedit, animumque doctrinæ capacissimum excolens, Latino se sermone assvefecit. Cujus studiis abunde instructus vocabulorum vim ad summa quæque grammaticæ rationis elementa animi docilitate percepit, abscisoque rustici rigoris crimine, facundiam suam ingenii exercitatione politiorem effecit. Itaque flagrantissima discendi cupiditate clarum scientiæ magisterium retulit, brevique morarum processu, quos imperitiæ

[1] *Muli appellatione fœdavit*] In vita Meinwerci, episcopi Paderbornensis, anno 1036 defuncti, quæ Saxonis ætate scripta censetur, similis legitur lusus, quo imperator Henricus Sanctus episcopum ludibrio habuit (Script. Brunsv. edit. Leibnitii vol. I p. 555). Non vero est, cur statuamus, hanc narratiunculam ex historia Meinverci fuisse translatam. Nam tanta fuit media ætate multorum clericorum ignorantia, et tam facili litura famuli evaserunt muli, ut nullus dubitem, quin plures diversis in locis eundem luserint lusum.

derisores habuit, ingenii admiratores invenit. Primum inter omnes Wilhelmus apud regem familiaritatis locum occupaverat, ejusque gratiæ mutua animi vicissitudine respondebat. Etenim ab ipso cæteris impensius cultus caritatis dignationem singulari fide pensabat. Horum fidei rex tanquam tutissimis obsequiis latera sua cingenda commiserat.

Sed et sequens casus in antistite severitatis pulcherrimum, in rege certissimum moderationis documentum exhibuit. Ipse namque sacro circumcisionis pervigilio solenni magnatum convivio feriatus, cum quorundam principum clandestina obtrectatione parum honorate de se habitum comperisset sermonem, occultam eorum perfidiam temulentiæ lasciviis detectam existimans, iræ aculeis actus misit, qui ipsos matutino[1] tempore intra Trinitatis ædem oraturos confoderent, tanquam in sacris penetralibus aptissimus humanarum cladium locus existeret. Itaque actum erga convivas facinus sacrilegio duplicavit, ipsumque pietatis domicilium crudelitatis officinam effecit, neque loci aut temporis, quo minus cupiditati indulgeret, respectum habuit. Quam rem antistes, templi (ut par erat) violatione permotus, in primis dissimulanter excepit, neque indignationem suam ulla ex parte stipatoribus patefecit, opportuno vindictam tempore præbiturus. Nam quum rem divinam pontificali more peragere debuisset, non solum adventantem regem occurrendi veneratione excipere supersedit, sed etiam sacrarium subire connisum a primis ejus liminibus absque respectu familiaritatis, sacerdotii insignibus ornatus, baculo, quo utebatur, exclusit, sacrorum penatium aditu indignum judicans, quorum religionem non sine gravi pacis rubore civili sangvine maculasset, suppressoque dignitatis nomine, non regem eum, sed humani cruoris carnificem appellabat. Nec reum objurgasse contentus, aculeum virgæ ejus pectori infixit, armatumque duritia animum imperati parricidii pœnitere perdocuit. Enimvero privatæ societati publicæ religionis verecundiam prætulit, non ignarus, alia esse familiaritatis officia, alia sacerdo-

[1] *Matutino*] In ed. pr. legitur *maritimo*. Error est manifestus.

tii jura, quibus servorum æque ac dominorum, neque ingenuorum parcius quam ignobilium flagitia vindicari par est. Cumque abunde foret repulsam egisse, etiam execrationem adjecit, nec dubitavit in præsentem damnationis quoque proferre sententiam. Itaque mirifica audacia dubium reliquit, fortius illum manune an voce pulsaverit, quem gravibus admodum contumeliis proculcatum prius lingvæ, deinde dextræ repulsa mulctavit, inque pectore, quo virtutem ante coluerat, vitium contudit. Neque enim in tam evidenti scelere longum ultionis tempus expectandum putavit, facilius origini atque incunabulis culpæ quam ulterioribus ejus incrementis occurrendum existimans, ne mora alitum crimen diuturnitatis tractu convalesceret. Igitur ut regem impotentiæ et temeritatis incursus transversum in facinus egit, ita antistitem ad exercendam vindictam profecta a religionis æmulatione severitas concitavit. Enimvero, fortiter vindicata religione, et debitam ordini suo fidem et alienæ temeritati salutarem reddidit disciplinam. Ne enim solennium officiorum tutelam omittere videretur, veluti indulgentiæ oblitus severitatem exercuit, neque sanctitatis inimico amicus existere aut assentatoris potius quam pontificis partes præsentare sustinuit. Cæterum specie hostem, revera amicum exhibuit, quia fida concordiæ pignora ac sincera familiaritatis stipendia potius justi rigoris quam iniqui favoris examine ponderabat. Quapropter mansvetissimum ingenium suum, deposita ad tempus clementia, austeritati subjecit, meritoque ad firmandam religionis disciplinam aliquid a crudelitate sibi paulisper mutuandum putavit. Quamobrem infesto militum concursu petitus, applicatos cervici suo gladios animi firmitate contempsit, tantumque se in despiciendis periculis gessit, quantum egerat in provocandis. Tanto animi robore præditus tamque generosi spiritus abundantia instructus divinæ caritatis munimento superior humani timoris viribus apparuit. Cujus rex inhibita nece, quum eum non temeraria offensa, sed publicæ severitatis fiducia concitatum animadverteret, conscientiæ rubore perfusus sceleris que quam repulsæ pudore ægrior continuo regiam repetit, quietamque frontem contumeliose correptus exhibuit, nec ipsa quidem generosæ indignationis verba invitus audivit. Deinde, regia veste

deposita, obsoletam accepit, mœroremque deformitate cultus quam splendore contumaciam testari maluit. Neque enim tam tristi pontificis sententia perculsus regalis magnificentiæ cultum gestare sustinuit, sed, abjectis regiæ majestatis insignibus, insigne pœnitentiæ sagulum sumpsit. Quin etiam simul cum veste potentiam exuit, atque ex sacrilego tyranno fidus sacrorum venerator evasit. Siquidem nudatis pedibus ad atrium regressus, in ejus se aditu prostravit, terramque suppliciter osculatus dolorem, qui ex contumelia acerrimus infligi solet, verecundia ac moderatione compressit. Neque enim continuo repulsæ vindicem egit, sed pudore ac pœnitentia culpam cruenti imperii redemit. Exulasse hujus animum in nequitia, non habitasse credimus, quem ut primo temeritas transversum in facinus egit, ita postmodum æquissima moderationis temperies rexit. Quanta enim mansvetudine pectus ejus instructum fuisse putemus, qui pontificem palam severissimis sacerdotii viribus adversum se usum non solum impunitate donaret, sed etiam humillima veniæ petitione venerari sustinuit, gratiamque tam pudoris patrocinio quam pœnitentiæ beneficio meruit? Divina siquidem obsequio, non viribus propitianda noverat, ideoque atrocitatem sceleris verecunda mœroris acerbitate pensabat. Quin etiam parvulo pudoris irritamento magnopere confusus, excitatam ignominia virtutem rubori imperare coegit, quantumque violentiæ religioni crudeliter imperando incusserat, tantum venerationis vehementer animo contusus exolvit. Sed dum taliter se gerit, inusitatam sacerdotalis auxilii clementiam expertus est. Interea antistes, inchoamento psallendi facto primaque concentus parte edita, quum Græcæ precationi[1] solennem rite Gloriam[2] subnectere debuisset, ex stipatoribus, supplicem foribus regem adesse, cognoscit. Igitur, cessato cantu cleroque conticere jusso, fores repetens, quum regem, quid ita se gereret, percontatus fuisset, atque ille, criminis confessione facta,

[1] *Græcæ precationi*] Nempe *Kyrie eleison*, a qua precandi formula psallendi semper initium facere solita fuit ecclesia. (S)

[2] *Solennem rite Gloriam*] Hoc est, hymnum illum: Gloria in excelsis Deo.

religioni sese satisfacturum promittens, sacerdotalis subsidii veniam postulasset, continuo, execratione remissa, jacentem amplexus, abstersis lacrymis depositisque doloris insignibus, et cultum et animum regium resumere jussit, non licere inquiens, privatum mœrorem publicis interesse tripudiis. Neque enim eum humiliorem dignitate sua vultum gerentem aut supplicem liminibus advolutum intueri sustinuit, sed benignioribus verbis recreatum, pristinam vestem, qua majestatem suam concinniorem efficeret, corpori reponere cultioremque progredi jubet, satis graves eum pœnas religioni dedisse ratus, qui se tam demisse agere tamque suppliciter prosternere sustinuisset. Deinde, imperatis pœnitentiæ rebus, cantores, quorum frequentia solennitas agebatur, in occursum ejus, quo ornatius reciperetur, procedere jussit, statimque venerabiliter exceptum, cunctis lætitia ovantibus, ad aram usque perduxit. Ita prioris violentiæ speciem honesto comitatis genere temperavit, repulsæque deformitatem specioso pensavit obsequio. Nec minus in pœnitentia venerationis quam austeritatis in admisso reposuit. Quin etiam adhuc mœrenti solicitudinem detraxit, fiduciam adjecit, privatæque tristitiæ salebram publica gratulatione discussit. Itaque, quod in potentis viri scelere pollutum fuerat, religiosa severitate expiatum est. Sed et populus maximo plausu tam spectatam in rege verecundiam comprobabat, plus pœnitentia pium quam imperio scelestum evasisse confessus. Peregerat jam pontifex severi ac pii vindicis partes, inque eodem rigoris et clementiæ experimento se gessit, nec parcius veniam quam vindictam exhibuit. Quippe, cujus contumaciam severe repulit, indulgenter modestiam coluit, sicque pietati justitiam contemperavit, ut nec sperneret supplicem nec reciperet insolentem. Qua in re paterni affectus habitum plenissime repræsentavit, quod parentis more correptionem blanditiis subsecutus neque aut elatum amplecti aut demissum aspernari sustinuit. Post hæc omissa altaris sacra repetens summo patri regiæ expiationis gloriam succinit, eoque serenius gaudium subiit, quo tetrior luctus causa præcessit. Rex ipse, biduum quiete peragens, tertio demum die regio cultu ornatus inter ipsa missæ sacra excelsam ædis partem conscendit, silentioque per præconem venerabiliter

acto, coram omnibus semet gravissima accusatione perstrinxit, acerbum religioni vulnus inflixisse confessus. Deinde, collaudata antistitis indulgentia, quod tanto crimini tam repente ignoverit, seque jussu, etsi non manu, reum celerrime sacrorum usibus restituerit, pro tam cruenti imperii expiatione muneris loco Steffnicæ provinciæ dimidium[1] aris a se conferri publicat. Nec erubuit multorum auribus singularem flagitii sui committere notionem. Ea res inextricabilem regni sacerdotiique concordiam operata est. Quippe rex non solum antistitem in eodem amicitiæ gradu habuit, sed etiam majoribus dignitatis incrementis donavit, plus officiis ejus ad gratiam quam contumeliis ad iracundiam concitatus, quem non privata ira, sed publicæ religionis injuria adversum se provocatum videbat. Hic enim mirificam illius severitatem, ille sanctissimam hujus moderationem benevolentiæ constantia prosequebatur. Sed et uterque quotidianis votis, ne tantæ animorum concordiæ dividuum fati tempus intercederet, exoptabat. Itaque summæ venerationis officia certatim mutuis sibi studiis impendebant, adeoque eximiam societatis fidem honoris vicissitudine nutriebant, ut potius inter eos amicitiæ paritas quam superioris ad inferiorem familiaritas cerneretur.

Veniam nunc ad Canutum, Svenonis filium, qui, propitiæ fortunæ beneficio summis naturæ dotibus cumulatus, magno cum indolis experimento ætatem animo præcucurrit. Quippe, contracta juventute, myoparonum piratica monstra perdomuit, Sembicis atque Esthonicis illustrem trophæis adolescentiam egit, novisque virium gradibus paterni roboris fundamenta transcendit. Quæ victoria[2] futurum ejus dominium ominata est. Pro amplificanda

[1] *Steffnicæ provinciæ dimidium*] Est toparchia in Sialandia, quæ nostra ætate Stevns-Herred dicitur, quod quidem nomen *Steffnicæ provinciæ* exacte respondet. Verum enim vero hæcce toparchia in libro Census Daniæ (Script. rer. Dan. vol. VII p. 572) dicitur *Stethyumshæret*, altera vero toparchia, nunc Sokkelunds-Herred, in qua metropolis sita est, in libro Census Daniæ scribitur *Stöfneshæret* (ibid.). Cum igitur hæc et sono nominis ad provinciam Steffnicam accedat, et minori intervallo a Roskildia distet, hanc a Saxone indigitari existimamus.

[2] *Quæ victoria*] Consentit autor historiæ Knytlingorum, narrans (p.

tuendaque patria juges excubias gessit, rerumque, quarum ob infirmam adhuc ætatem vix spectator esse potuit, auctor haberi præsumpsit. Quin etiam juvenile corpus continuo usu ad bella impigre conficienda armaque viriliter sustinenda firmabat, famaque ejus bellica vi in tantum claritatis excessit, ut redivivum magni Canuti spiritum fortunamque simul cum nominis videretur communione sortitus, adeo ut nullus eum paterni regni successione potiturum ambigeret. Neque enim, virtute jam maturus, honori intempestivus videbatur. Sed nec liberalitatis species ejus adolescentiæ defuit. Cujus fratrem Haraldum, natu majorem, obtusi admodum cordis, inter juventæ initia perpetuus inertiæ sopor oppressum tenebat.

Tandem Svenonem, ultima pæne senectute confectum, apud Suddathorp[1], Juticarum partium oppidum, febri implicatum adversa corporis valetudo corripuit. Qui cum, pestifero humore grassante, fatalem cordi dolorem imminere cognosceret, parvulas adhuc extremi spiritus reliquias trahens, a præsentibus, se Roskildiæ sepeliri, petivit. Nec ministerii eorum promisso[2] contentus, sacramento fidem exegit. Siquidem loci illius religio, regibus vetusto more exculta, ut vivis sedem, ita fato functis sepulturam præstare consveverat. Jamque regis corpus ab iisdem amplo funere elatum Sialandiam usque pervenerat, cum primum Wilhelmus in occursum ejus veniendi mandata suscepit. Nec moratus, ad urbem cursu festinato contendit, inque ipsa Trinitatis æde, accersitis, qui terram ad solidum foderent, prius regi, deinde sibi tumulum extrui jubet. Quam vocem fossoribus potius a mœrore

216), Canutum jam ante, quam ad thronum accederet, suscepisse expeditiones in littora australia maris Balthici, ibique, teste vate quodam Islando, decem reges vicisse.

[1] *Suddathorp*] Pagus nunc Söderup dictus, in parochia Jordkirk, olim Hjortlund, in nomarchia ducatus Slesvicensis Apenrade dicta (Suhm Hist. af Danm. 4 D. S. 458-459). Etiam autor historiæ Knytlingorum (p. 214) et Ælnothus in historia Canuti regis (Script. rer. Dan. vol. III p. 337 et not. Langebekii ad loc.) Svenonem in pago Suddathorp occubuisse scribunt. Suhmius probavit, annum Svenonis emortualem fuisse 1076.

[2] *Promisso*] Ita recte posuit Stephanius. Ed. pr. habet *misso*.

quam industria profectam putantibus, extinctisque, non vivis tumulo opus esse dicentibus, suum ante quam regis funus ab eis excipiendum asseruit, non se voto fraudandum inquiens, quo cum eo commori semper optasset. Eosdem admiratione stupentes imperiumque deliramento consentaneum existimantes ad obsequendum, pœnam, ni paruissent, comminatus, adduxit. Ita, adhuc experte morbi corpore, mortis certitudinem præsumebat. Deinde citato equo in occursum exequiarum contendens, cum ad nemus forte Topshögicum[1] pervenisset, duabus miræ proceritatis arboribus secus iter conspectis, utramque præcidi inque usum lecti funebris aptari præcepit. Illi sibi regalis feretri constructionem præcipi rati, imperium exequuntur. Compactum deinde vehiculum præstantibus robore equis imponunt. Cumque pontifex, silvam prætergressus, regium in vicino funus adesse cognosceret, aurigam consistere jussit, ac protinus veluti laxamenti gratia amiculum, quod habebat, exuit, eique humi expanso se ipsum præcipitem superjecit. Deinde, erectis superne palmis, si quo rerum auctori servitio placuisset, vitam a se finiri petivit. Sane absque ulla fati cunctatione amicum morte insequi quam vita deserere præoptavit. Hæc fatus, veluti in domestico lectulo acquiescens extingvitur[2]. O immensam concordiam, quæ super-

[1] *Nemus Topshögicum*] Nemus certe nomen duxit ex oppidulo Topshöi in nomarchia Alsted, parochia Liunge, quod jam memoratur in bulla Innocentii Quarti anno 1248 emissa (Scriptor. rer. Dan. vol. IV p. 564, Thorkel. Diplom. Arnæmag. I, 163) sub nomine Topshöiæ et in libro donat. Monaster. Sorensis sub nomine Topsöö, Topshöw etc. (Script. rer. Dan. vol. IV p. 483, 484, 505, 506, 507.)

[2] *Exstingvitur*] Perpulchra narratio, quæ per se fidem haud excedit. Huic autem repugnat Ælnothus in historia S. Canuti (Script. rer. Dan. vol. III p. 338), regem Svenonem in insigni tabulato lapideo ecclesiæ S. Trinitatis, a Svegno (Svenone Norico), tunc ejusdem sedis pontifice, exstructo, reconditum scribens. Ex his enim sequeretur, Svenonem Noricum jam ante obitum regis Svenonis episcopum evasisse Roskildensem, Wilhelmo jam mortuo. Sed error Ælnothi in eo manifestus est, quod regem Svenonem in tabulato lapideo serius demum exstructo mox conditum fuisse existimavit. Hinc vero idem facile adduci potuit, ut ipsum Svenonem Noricum ad exsequias regis episcopum constitueret. Contradicit etiam Saxoni Anonymus Roskildensis,

stite spiritu jucundior fuit. Quem famuli longam admodum cubandi moram egisse mirati, cum nequicquam erigere jacentem vellent, exanimem repererunt. Igitur recens omnibus inopinati funeris luctus exoritur. Ipse vero a suis feretro exceptus atque ante regem elatus, ut fato posterior, ita funebri pompa prior extitit. Viris namque funebri Svenonis lecto humeros subiicientibus, ipse equis subvectus veluti quidam exequiarum ejus auriga præcessit. Prior vero sacrario allatus veram præsagii fidem retulit. Qua tam admirabili fati sorte potitus, se regis cultum caritati potius[1] quam fortunæ erogasse, perdocuit. Exequiis impensius actis, amborum corpora conjunctis admodum tumulis occluduntur[2]. Hæc sunt veneranda amicitiæ stipendia, quæ, cum e duobus ejus consortibus alter excidit, reliquo, vitæ dulcedine fastidita, mortis appetitum ingenerant. Post hæc Sveno Noricus, quem supra significavi, communibus cleri suffragiis sacerdotium sumit.

Regiæ vero successionis delectum anceps popularium sententia pertractabat. Major namque Danorum pars, memor, quantis per Canutum, adhuc privatæ fortunæ, periculis objecta fuerit, graviora, si regnum indueret, verita, maligna virtutis interpres, quod gloriæ ejus accrescere debuerat, iniquissima meritorum æstimatione damnabat, elevatis virtutum præmiis, clarissima ejus opera repulsæ turpitudine rependendo. Igitur ut hunc negotio-

ætate haud inferior, scribens (Script. rer. Dan. vol. I p. 378), *regem Svenonem Wilhelmo defuncto subrogasse equivocum suum et capellanum.* Attamen multo facilius me judice errare potuit Anonymus Roskildensis in anno Wilhelmi emortuali constituendo, quam historia de morte Wilhelmi a clero Roskildensi effingi. Cohæret præterea hæc narratio cum nonnullis, quæ deinceps enarrantur.

[1] *Caritati potius*] Stephanius addidit *potius*, contextu hoc postulante.

[2] *Amborum corpora conjunctis tumulis occluduntur*] Errat omnino autor historiæ Knytlingorum (p. 214), Svenonem Ringstadii tumulatum scribens. Nam non modo Ælnothus l. c. et Anonymus Roskildensis l. c. cum Saxone consentiunt, sed adhuc servantur ossa et regis et episcopi in choro ecclesiæ cathedralis Roskildensis. Observationes nonnullas generales in historiam Svenonis Estritii vid. in not. uber.

rum metu perosa, ita Haraldum otii cupiditate complexa, audaciæ hebetudinem prætulit, ignavumque sibi regem maluit imperare quam fortem. Quamobrem egregiæ indolis claritate contempta, negatum virtuti culmen vitio tribuere non erubuit, repulsa fortitudine, inertiam honoribus insecuta. Verum hunc ingratæ mentis habitum fucosa rationis specie colorabat, Haraldum, perinde ac natu majorem, ipso naturæ jure regno debitum certans. Genus affectionis inusitatum! Hunc virtus invisum, illum vitium probabilem fecerat. Soli Scanienses justa animi inclinatione provecti, Canuti probitate culta, Haraldi desidiam respuebant. Igitur Ysoram habendi delectus gratia convenitur[1]. Ibi quidem ingens Oceani vastitas ostiis admodum angustis excipitur[2], furensque fretum coactu littorum in arctas fauces terra compellit. Medium sinus arenæ tenent[3], obscura nautarum celantes pericula. Nam ut abiens eas æstus aperit[4], ita rediens claudit. Orienti Scania,

[1] *Ysoram convenitur*] Sæpius nomen apud Nostrum occurrit. Ysora tanquam portus Sialandiæ jam in historia Hotheri memoratur p. 121. Apud hunc portum habita fuit concio, in qua Poppo ferrum candens gestavit, p. 498. Quemadmodum hic Dani hunc in locum convenisse dicuntur, ut regem eligerent, ita eodem consilio Isoræ post mortem Erici Boni, Saxone teste, convenerunt. Isoram esse oppidulum nunc Rörvig dictum probavit I. H. Larsen, Theol. Dr., (in ephemeridibus Kiöbenhavns-Post dictis 1832 Nr. 37) observando, in registro redituum ad episcopatum Roskildensem pertinentium eundem locum dici et Ysoörn (Scriptor. rer. Dan. vol. VII p. 120) et Rörvik (ibid. p. 33, 35, 36). Nam ex *Ysörn* sive Isörevig facilis fit transitus ad *Örevig, Rörvig*. Autor historiæ Knytlingorum concionem Viburgi habitam fuisse scribit (p. 216); sed cum Nostro consentit Sveno Aggonis (Script. rer. Dan. vol. I p. 56), et tota rei gestæ ratio magis quadrat in duo littora freto interjacente disjuncta.

[2] *Oceani vastitas ostiis .. angustis excipitur*] Aquæ sinus Codani per fauces satis angustas prope Rörvig transeuntes sinum profundiorem Isefiord dictum efficiunt.

[3] *Medium sinus arenæ tenent*] Hæc descriptio bene quadrat in ostium sinus Isefiord, quale nautæ adhuc experiuntur. Nam medium ostium tanta arenæ moles nunc implet, ut, aquis interdum subsidentibus, superficiem maris attingant.

[4] *Abiens eas æstus aperit*] Nostra ætate hoc non valet de solito maris fluxu et refluxu; sed coro vehementi diutius sæviente crescunt aquæ in sinu et arenæ in ostio inundantur, rursus vero, procella ab oriente stridente,

cætera vero occidenti classis appulerat. Hic fratres apud suos quisque fautores diversis in locis concionati sunt. Tunc Haraldus, vocato assensorum concilio, nequaquam contumeliosam sibi fratris prælationem videri refert, si non eum dignitate posteriorem sors ipsa nascendi fecisset, majoremque a minore superari ridiculum esset. Qui etsi virtute[1] maturior videretur, se tamen naturæ ordine ætatisque privilegio vincere. Præterea indignum fore, civium illi vexationem objectamque periculis patriam suffragari debere, suæ vero provectioni servatam in omnes clementiam obesse; nec ita merita ab eis æstimanda fore, ut miserias suas gratia felicitatis repulsa pensare cupiant. Nam ingratorum hanc maxime vicissitudinem esse. Ad hæc, si summam assequatur, impias se leges abrogaturum, blandas placidasque pro eorum arbitrio laturum promittit. Tanti igitur tamque optati commodi promissorem concio, pestiferis ejus blanditiis invitata, regem appellat, paternum illi regnum deferens, cujus inertiæ contemptus magis quam ullus honos aut gratia referri debuerat. Itaque populi favor orationis svavitate præreptus plus fallacibus ejus promissis quam invictæ Canuti fortitudini præstitit. Igitur fraternæ contentionis certamen, varia assentatione subnixum, sine arbitris aut judicibus solis partium suffragiis gerebatur. Verum Haraldus, imperitæ multitudinis errore suffultus, mox per legatos fratri mandat, ne decretam majori summam ambiat, eumque honore sibi postponat, quem nascendi serie priorem sciat, neve regnum majorum virtutibus illustratum domesticæ atque intestinæ discordiæ bello corrumpat, nec perniciosa seditione dividuos patriæ motus incutiat, sed potius clausum ambitioni animum gerat, abjectaque temeritate competitoris sui, suffragatorem agere non erubescat. Adjectæ monitis minæ mandataque non tam blanditiis pacis quam belli irritamentis instructa. Præterea plerosque fraternæ partis fautores, legum emendatione liberiorisque vitæ jucunditate promissa, per subornatos in gratiam suam solicitandos curavit. Ita a Canuto vulgi animos partim spes, partim metus avertit[2].

subsidunt aquæ in ipso sinu et arenæ nudantur. (cnfr. Larsen l. c.)

[1] *Virtute*] Ed. pr. habet *virtuti*.

[2] *A Canuto vulgi animos .. spes ..*

Ipse, deficientibus a se copiis, tribus duntaxat rostratis navibus in angustissimas Scanici maris fauces elabitur, regno carere jussus, cujus ipse incolumitatem protexerat, terminos auxerat. Ubi, fraterna legatione regni communionem spondente, reverti monitus, spretis mandatorum blanditiis, Svetiam fugibundus intravit, perquam stultum ratus, ejus se promissis, infracta fortuna, credere, cujus, eadem adhuc vigente, minas acceperit. Mox, perinde atque injuriarum oblitus, intactis patriæ rebus, bellum adversum orientales, vivente patre cœptum, enixe prosequitur. Haraldus, habito in octo dies concilio, quod promissis complexus fuerat, rebus prosequi monitus, ut regia majestate popularem excoleret, inprimis[1] adversum provocationem restipulandi jus[2] edidit, prioresque defensionis partes[3] quam accusationis instrumenta constituit. Reo siquidem actoris jus in refellenda accusatione concessit[4], quam

avertit] Autor historiæ Knytlingorum, hæc omnia multo prolixius enarrans, in summa rerum cum Saxone consentit, sed addit, concionem per duos dies durasse; primo die haud paucos a parte Canuti stetisse, sed die sequenti duobus in locis comitia fuisse habita, et, dum in uno loco res longis orationibus fuisset protracta, altero in loco Haraldum regem fuisse creatum; proceres autem a parte Haraldi stantes iram Canuti demulsisse partim jurando, se eum post obitum fratris regem esse salutaturos, partim præfecturam Sialandiæ offerendo.

[1] *Inprimis*] Hinc patet, Saxonem non omnes Haraldi leges, sed earum præcipuam afferre voluisse. Aliam legem Haraldi his verbis affert Anonymus Roskildensis (Script. rer. Dan. vol. I p. 378): *Hic silvas a solis potentibus obsessas communes fieri jussit.*

[2] *Restipulandi jus*] Juxta leges Canuti Magni (vid. supr. p. 529) in quæstione læsæ majestatis reo, si sponsione provocatus fuerat, restipulatione uti haud licuit.

[3] *Prioresque .. partes*] Ex sequentibus patet, hoc ita esse intelligendum: Concessum fuit accusato prius testes suos producere quam accusatori.

[4] *Reo .. actoris jus .. concessit*] Constituit Haraldus, ut reus, suo consacramentaliumque jurejurando interposito, se prius de crimine purgare tentaret, antequam actor testes suos produceret. Ita quoque Thomas Gheysmerus verba Saxonis intellexit, in compendio suo hæc scribens (Script. rer. Dan. II p. 357): *Haraldus curiam per 8 dies tenens legem edidit, ut reus contra actorem lege vel juramento se tueri possit; quamvis prius lex fuerit, ut reus testibus convictus semper damnandus esset. Quam legem, immo pestiferam abusionem, Dani adhuc firmiter tenent, ut prius vi-*

antea, testium fide subnixam, defensionis præsidio repellere non licebat[1]. Quod jus usurpatione firmatum ut familiare libertati[2], ita religioni pestiferum evasit. Ipsa namque defendendi potestas, non armorum, non testium usu[3], sed sola sacramenti fide subnixa, multorum conatus votorum cupiditate periurio polluit[4], sed et funditus singularium congressionum usum evertit. Posteris namque susceptas causarum controversias satius jurejurando visum est expedire quam ferro. Verum alterum religionis intuitu, alterum salutis respectu periculosius. Quem morem Dani pertinaciter retentum ad hoc usque tempus obstinate usurpant, adeo ut vita magis quam eo carere cupiant, salutemque suam pro ipsius observatione devoveant[5]. Haraldus vero, solis sacrorum officiis deditus, latarum a se legum severitate neglecta, impunitas omnium noxas enervi legum indulgentia præteribat, omniaque statuti juris munimenta convulsit, ignarus, plus deo sinceram regni administrationem quam inania superstitionis momenta placere, severumque justitiæ cultum supervacua precum adulatione gratiorem existere; præterea divinum plenius propitiari numen, ubi jura quam thura promuntur, plus scelerum quam pectorum

ta quam ea carere vellent. (Vid. Rosenvinge om Edens Anvendelse til Beviis 1 Afd. §. 3, ejusdem Danske Retshistorie (ed. 2dæ) ? D. S. 159 et observationes meas in Saxonem insertas scriptis societatis regiæ scient. Dan. philos. et hist. vol. 4 p. 152 sequ.)

[1] *Quam antea .. defensionis præsidio repellere non licebat*] Vidimus supra (p. 529), juxta leges castrenses Canuti Magni duorum testium criminationem neque juramento consacramentalium neque juramento ipsius rei tolli potuisse.

[2] *Familiare libertati*] *Familiare* id est, amicum. Ita Apulejus ed. in us. Delph. p. 295: *secederet ad quampiam familiarem sibi mulierem.*

[3] *Non armorum usu*] In quo causarum genere duellorum usus ea ætate valuerit, credo vix inter jurisconsultos constare.

[4] *Multorum conatus .. perjurio polluit*] Sensus est: multi, ut votis potirentur, vitam perjurio polluerunt.

[5] *Salutemque suam pro ipsius observatione devoveant*] Idem testatus est Ælnothus his verbis: *Unde leges ab eo sancitas Dani usque in hodiernum ab electis et eligendis sibi regibus expetunt, eumque veluti pacis et libertatis publicæ provisorem pro concessis ab eo legibus laude et favoribus extollunt.* (Script. rer. Dan. vol. III p. 341).

contusionem probare, libentius criminum quam genuum flexus aspicere, nullamque victimam vindicatæ pauperum libertati præferre. Quanquam enim regum majestas rite religioni intendere debeat, aliquanto tamen speciosius interdum tribunalia quam aras excolere potest. His omissis, rex, sola sacrorum caritate conspicuus[1], iniquissimos actus profusa animi tolerantia sustinebat, pauciora experimentis prosecutus, quam promissis complexus fuerat. Noxas non venia modo, sed etiam licentia prosequebatur, tamque inopem juris patriam reddidit, quam antea promissis divitem fecit. Sed neque a regiis moribus habituque degenerare deforme ducebat. Regnando biennium emensus[2] defungitur.

Quo mortuo, Canutus, fraternis suffragiis[3] in regni fastigium revocatus, Orientale bellum, quod in adolescentia orsus, in exilio auspicatus fuerat, accepto solio, potius amplificandæ religionis quam explendæ cupiditatis gratia totis viribus innovandum curabat, cum incrementis fortunæ etiam claritatis augmentum apprehendere cupiens. Nec ante manum ab incœpto retraxit, quam Curorum

[1] *Rex sola sacrorum caritate conspicuus*] Haudquaquam pro modulo clericali hocce Noster de Haraldo tulit judicium. Hoc autem justo severius esse statuit Suhmius (Hist. af Danmark vol. 4 p. 580), provocans ad testimonium Anonymi Roskildensis, hunc regem *virum optimum, rectorem justissimum* prædicantis (Script. rer. Dan. vol. 1 p. 378). Sed cum Nostro omnino facit autor historiæ Knytlingorum. Hæc enim ejus sunt verba p. 223: *Erat rex Haraldus quieti vir animi et modesti (kyrrlátr ok fálátr), ad hæc taciturnus (umálugr); in comitiis haud locutus est, unde alii multa loco ejus verba fecerunt (urdu aðrir miokat hafa túngu fyrir honum). Parum in eo erat auxilii iis, quibus opus erat; (litill atquædamadr um þá hluti, er þurfa þótti); haudquaquam erat bellicosus (engi var hann hermaðr), sed mansvetus et erga cives mollior (hægr vid folkit); parum alios regere potuit (stod litil stiorn af honum), ita ut per provincias ferme unusquisque pro lubitu vixerit.* His accedit cognomen Hein (cos) illi a populo inditum, quod quidem cognomen, a mollissimo lapide desumtum, mentem indicat justo molliorem.

[2] *Regnando biennium emensus*] Quarto demum regni sui anno, hoc est anno 1018, mortuus est Haraldus (vid. Suhm Hist. af Danm. vol 4 p. 601).

[3] *Fraternis suffragiis*] Unam Noster memorat causam, cur Canutus nullo renitente thronum adeptus fuerit. Supra (p. 571 in not.) monuimus, juxta historiam Knytlingorum proceres regni spopondisse Canuto, ut fratri in regno succederet.

Sembonumque ac Esthonum funditus regna delesset[1]. Deinde, sublato hoste, nuptias circumspiciens, finitimaque conjugia obscura ac dignitate sua minora reputans, præfecti Flandriæ, Roberti, filiam Ethlam[2] in matrimonium advocavit; ex qua filius ei Carolus obvenit. Cumque magnatum insolentia solutos hebetatosque prisci juris nervos aspiceret, omnibus ingenii modis ad reparandam patrii moris disciplinam connisus, probatioris justitiæ cultum[3] severissimis edidit institutis, contusumque et labentem æquitatis tenorem in pristinum habitum revocavit. Non sangvini, non necessitudini, quo minus juste se gereret, indulgentiam habuit; nullius amicitiæ aut familiaritati impunitatem injuriæ tribuit, sed omnia antiquæ consvetudinis momenta præcurrens[4] labefactatum juris vinculum tenacissimo nexu astrinxit ac paternæ severitatis vestigia solicitus usurpavit, eoque studio gravissimas majorum offensas contraxit[5]. Sacris decus suum reddebat. Sacerdotia geren-

[1] *Funditus regna delesset*] Expeditiones bellicas in littora Curorum, Sembonum Estonumque susceptas fama in majus auxisse videtur. Scribit autor historiæ Knytlingorum p. 226, Canutum littora Daniæ fortiter defendisse, atque Curos aliosque piratas orientales ita profugasse, ut deinceps littora infestare haud ausi sint.

[2] *Ethlam*] Islandi appellant Edlu; ab Ælnotho dicitur Ethela (Script. rer. Dan. vol. III p. 344), a Wilhelmo abbate (ibid. vol. II p. 162) Adela. Hanc autor historiæ Knytlingorum patrem Balduinum Flandriæ præfectum habuisse perperam asserit. Anno 1083 Canuto nupsisse videtur (vid. Suhm. Hist. af Danm. vol. 4 p. 630).

[3] *Probatioris justitiæ cultum*] Confirmat hanc assertionem autor historiæ Knytlingorum, scribens (p. 226), Canutum pacem tam domesticam quam externam egregie vindicasse, fures, homicidas, latrones occidisse, eosque, qui alios mutilavissent, simili poena mulctandos curasse. Inprimis vero rigidam regis justitiam illustrat historia Egilli (ibid. p. 231 seqv.) Ille enim, nobili genere ortus, piraticam contra mandatum regis exercuerat, nautasque interfecerat, ut mercibus navium potiretur. Hunc itaque rex, criminis convictum, patibulo suspendi jussit, propinquis ejus, viris gravissimis, frustra pro eo deprecantibus et magnam pecuniam pro vita offerentibus.

[4] *Antiquæ consvetudinis momenta præcurrens*] Canutus sustulit antiquam illam consvetudinem, juxta quam crimina pecuniis lui potuerunt; leges vero severiores, haud dubie a regibus Christianis ab ætate inde Canuti Magni latas et a Svenone Estritio et vindicatas et novis adauctas, presse secutus est.

[5] *Eo studio .. offensas contraxit*]

tes gratiæ nutrimentis prosequebatur. Cumque ab inerti et rudi populo parum justam pontificibus venerationem haberi conspiceret, ne tanti nominis potitores inter privatos relinqueret, decreti circumspectioris industria principum eis consortionem indulsit, ipsisque primum inter proceres locum perinde ac ducibus assignavit[1], auctoritatem honore concilians. Providit enim, ne tanti officii pondus æquo minor veneratio caperet, inque summa religionis arce positi infima cultus conditione vilescerent. Nec solum pontificibus dignitatis incrementa donavit, sed etiam privatorum clericorum ordinem benignissimis decretis adornare studebat. Nam quo cumulatiorem eis honorem redderet, literatorum controversias[2] vulgaris fori conditione exemptas ad ejusdem professionis judicium relegabat. Iisdem religionis reos, objecta repellere nequeuntes, pecuniaria mulcta puniendos permisit[3]. Quibus etiam in omnia, quæ adversum divina committerentur[4], animadversionis arbitrium tradidit, cunctasque hujusce generis actiones sacerdotali judicio destinatas a publico foro secrevit, ne honore impares conditio æquaret. Quamobrem dignitati pondus adjecit, decusque privato fastigio excelsius eorum respectui inesse voluit. Quo effectum est, ut Danorum nemini nisi regi aut pontificibus eique, qui potissimus regni successor advertitur, domesticis quem-

Ita supplicio Egilli magnæ multorum in regem simultates excitatæ fuerunt. (Hist. Knytl. p. 242).

[1] *Primum inter proceres locum perinde ac ducibus assignavit*] Proceres Saxo haud dubie intellexit præfectos regios, quos jus aulicum Norvegicum (Norske Hirdskraa cap. XVIII) *Lendirmenn* appellat. Num duces tantummodo *Hertoga* intellexerit, an etiam *Jarlar*, minus certum mihi videtur.

[2] *Literatorum controversias*] Sanxit Canutus, clericorum controversias ab ipso clero esse dirimendas.

[3] *Religionis reos .. puniendos permisit*] Clericis concessit jus mulctas infligendi iis, qui religionis violatæ rei essent. Noster haud dubie ea intellexit delicta minora, quæ ad violationem diei dominicæ, neglectum jejuniorum et alia hujus generis pertinuerint. Ælnothus cap. XIV hoc ita expressit: *Dierum præcipuorum legitimorumque jejuniorum observantias vindicta proposita regali edicto statuere.*

[4] *Quæ adversum divina committerentur*] Omnes causas, in quibus quæstio esset de juribus ecclesiæ, de possessionibus ecclesiarum vel immunitatibus clericorum, publico foro

quam liceat actionibus postulare[1]. Idem populares adhuc sacrorum rudes decimarum religioni assvefacere conabatur[2]. Sed propositi irrita svasio fuit. Quippe maturitatem rerum capere novelli cultus rudimenta nequibant.

Interea Sveno Roskildensis templi ædificationem, a Wihelmo cœptam, saxeo opere prosecutus, cum, perfecto sacello, solas locandi pulpiti angustias, quo minus dedicatio perageretur, obstare conspiceret, condendi ejus gratia Wilhelmi monumentum summovit, cineresque mausoleo erutos eo loci, ubi nunc acquiescunt, transferendos[3] curavit. Nocte igitur, quam dedicationis dies insecuturus putabatur, sacristæ somnum capienti[4] quidam sacer-

subtractas judicio sacerdotum commisit.

[1] *Nemini .. domesticis quemquam liceat actionibus postulare*] Sensus loci obscurioris hic esse videtur: Nemini nisi regi et successori ejus electo et episcopis licuit, vel in causis privatis, ullum sacerdotem in jus rapere. Igitur si quis sacerdotem criminis accusare volebat, primum tota res episcopo deferenda erat, atque ejus erat constituere causam. (Cnfr. Anonymi Roskild. Chronic. Script Rer. Dan. vol. I p. 389).

[2] *Decimarum religioni assvefacere conabatur*] De studiis, quibus Canutus decimas introducere conatus fuerit, vid. not. uber.

[3] *Eo loci, ubi nunc acquiescunt, transferendos*] Si de stelis illis cogitamus, quæ nunc in templo Roskildensi ossa et regis et episcopi servant, tota narratio turbatur. Sed rem mihi ita sisto. Rex Sveno in choro ædis cathedralis prope stelam, quæ adhuc ossa servat, sepulchrum nactus fuerat, et episcopus Wilhelmus juxta eum fuerat conditus. Cum autem sepulchrum episcopi erectionem pulpiti impediret, hoc Sveno Noricus ad proximam stelam removendum curavit. Deinde, ut apud Saxonem legimus, tempore Absalonis cineres episcopi turbati fuerunt non sine gravi autorum poena. Longe vero serius, haud dubie anno 1443, cum tectum totius templi conflagraret et plurima in ipsa æde incendio vastata fuissent, ossa Wilhelmi in stela, ubi nunc servantur, fuerunt recondita. Si vero jam ætate Svenonis Norici in stelam delata fuissent, Saxo haud loqui potuisset de humo in sepulchro ejus effossa.

[4] *Sacristæ somnum capienti*] Du-Cange in Glossario interpretatur sacristam custodem sacrorum eundem ac thesaurarium, et provocat ad Concil. Toletan. in lib. I Decret. tit. 26 c. 1: *Ut sciat se sacrista subjectum archidiacono et ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius thesauri ecclesiæ, nec non quæ ad luminaria pertinent.*

dotii insignibus decoratus per quietem præcepit, Svenoni sufficere diceret, quod in exædificando sacrario Wilhelmi sibi merita vindicasset ac gloriæ suæ alieno labore partam arrogasset impensam, ne, cujus famam aucupatus fuisset, etiam cineres submoveret, eosque a carissimo regis corpore[1] separaret. Cujus facti pœnas haud dubie ab ipso violationis auctore, nisi vitæ ejus sanctitas obstitisset, expetendas fuisse; nunc vero in ipsas sacrarii partes ab eo conditas ulciscendum, seque omnem operis ejus molem funditus eversurum. Monuit quoque, ne quis suum de cætero tumulum attentare præsumeret, præfatus, neminem, qui cineres ejus loco suo submoverit, impune laturum. Deinde baculo tectum impellere totamque operis molem diruere visus, somnii fidem ædis excidio comprobavit. Quippe sacrarium repente ab imis fundamentorum sedibus convulsum excidit[2], adeoque res visioni consentanea fuit, ut eodem temporis momento ruina somnii comes incederet, nocturnaque unius opinio omnium oculis interdiu subjecta clarescceret. Tantum autem rei miraculum extitit, ut ne collapsum quidem sacrarium custodem oppresserit. Nam neque petrarum pondere, quæ undique congerebantur, elisus neque ulla collapsæ molis importunitate quassatus, tutum quietis usum habuit, quanquam cubile ejus cadenti materiæ contiguum fuerit. Attoniti fragore cives ruinæ præsentis admiratione concurrunt, custodemque, excidio perisse creditum, mediis lapidum coagmentis incolumem egredi cernunt. Quæ res omnium in eum oculos religiosa vulgi admiratione convertit. Incertum, utrum templi lapsus an sacristæ salus plus visentibus stuporis attulerit. Nec parvulum visioni auctor ejus ab imminenti lapidum mole defensus

[1] *Carissimo regis corpore*] Ex conjectura probabili Stephanius hanc lectionem amplexus est. Ed. pr. habet *Canuti regis corpore.* (Immo *carissimi.* Mg.)

[2] *Sacrarium repente .. convulsum excidit*] Partem valvarum tantæ ædis subito concidisse et magnas dedisse ruinas, erat res in facto posita, quæ Roskildiæ haud facile oblivioni tradi potuit. Saxoni igitur, comiti Absalonis, centum et quod excurrit annis elapsis hoc enarranti haud fides est deneganda. Tam vastæ præterea sunt valvæ in choro, ut facile admitti queat, tantas valvas minus accurate exstructas sua mole mox corruere potuisse.

præbuit argumentum. Qui cum antistiti nocturna Wilhelmi mandata prompsisset, subridens præsul, nil se mirari inquit, vitæ ejus severitati fati habitum respondere: suæ nihilominus solicitudinis fore, collapsas ædificii partes reficere. Quamobrem diu postmodum intactus Wilhelmi tumulus mansit, donec nostris eum temporibus Hermannus, majoris sacrarii præses, Arnfastusque, scholæ ministerio[1] functus, connivente Isaaco, ruralis sacerdotii præposito, parabilem magis et inter cæteros cultissimum advertentes, Ascerianæ sepulturæ gratia[2] aperiri jusserunt. Porro fossa ad solidum humo, incorruptam antistitis togam inter adesa solo ossa reperiunt. Quibus sublatis, tanta fragrantiæ vis sine ullo auctore ad circumstantium nares veluti e beato quodam ungventorum fonte manavit, ut nemo cœlo potitum ambigeret, cujus cineres tam mira terrestrium odorum svavitas perfudisset. Ipsas vero contrectantium manus tanta odoramenti pertinacia astrinxit, ut ipsum triduo balneis ac lavacris attentatum abolere nequiverint. Nec tamen sanctitatem cinerum, ut decuit, venerati, in extremam eos monumenti partem applicandos curabant. Sed neque præsumptioni impunitas affuit. Siquidem sacrilegi consilii auctores pestiferum audaciæ suæ exitum experti sunt, tantumque quisque supplicii retulit, quantum violandi busti sententiæ impendit. Hermannus namque, sub Absolone sacerdotali consilio assidens, sacrum naribus ignem[3] excepit, cujus vi non solum corporis firmitate, sed etiam vocis officio spoliatus, elingvis ac mutus ante triduum, grassante latius ardore, decessit, dignus ea corporis parte puniri, qua divinam ingratus fragrantiam hauserat. Nec leviorem Arnfastus excessum habuit; qui cum impotentium nervorum hebetudini mederi vellet, potione per incuriam sum-

[1] *Ministerio*] Steph. ex conjectura satis probabili posuerat *magisterio*. Sed Gheysmerus, in compendio suo Arnfastum vocans *scholasticum*, non magistrum scholæ, lectioni ed. pr. favere videtur.

[2] *Ascerianæ sepulturæ gratia*] Ascerus, episcopus Roskildensis, mortuus est anno 1158 (vid. Suhm Hist. af Danm. vol. VII p. 11). Obitus mentionem facit Saxo lib. XIV.

[3] *Sacrum naribus ignem*] Ignis sacer seu persicus, ab igne St. Antonii sive igne infernali diversus, erat erysipelatis species, quæ nunc erysipelas ulceratum dicitur.

pta, quo salutem conciliare debuerat, langvorem instruxit. Sed et rupti tandem jocinoris partes[1] frustatim egestas vomitu protulit, quas, a medico pelvi exceptas, maximus pontifex Absolon, dum ad visendum eum humanitatis officio venisset, aspexit. Quo præsente æger hic[2] se ob violatos Wilhelmi cineres perpeti protestatus, manifestas neglecti imperii ejus pœnas pependisse dicebat, seque sua cum tota re familiari religioni pollicitus, trimestri langvore habito, per summam animi pœnitentiam expiravit. Miserandos duorum exitus tertius temeritatis auctor aspiciens, seque similibus suppliciis propinquum veritus, fati inclementiam pietatis officio præcucurrit. Nam in æde Mariæ magno rei familiaris impendio sacrarum virginum convictum instituit[3], eisque, quoad vixit, pudicitiæ disciplinam ingeneravit. Nec tamen omnem prorsus vindictam effugit. Diutino namque vitiati pulmonis langvore consumptus interiit. Ita primo fati celeritate correpto, reliquos a diversis corporis partibus profecta pestis tarditate ad ultimam tabem redactos absumpsit. Igitur tantum unusquisque pœnæ sumebat, quantum in violanda antjstitis sepultura auctorem egerat. Quia enim salubritatem suam prudentiæ munimento tueri noluerunt, cladem culpæ præcipitio contraxerunt.

Ne autem Sveno promissam templi refectionem negligentius exequi videretur, cœptam Roskildensis sacrarii fabricam ad finem usque perduxit[4]. Cujus excolendi gratia coronam arte impensaque operosissime elaboratam in ejus ornamentum appendit[5], exi-

[1] *Rupti tandem jocinoris partes*] Jecur haud evomi potest. Sed forsitan æger ventre corroso offulas sangvinis coagulati evomuit, quas alii frustula jecinoris esse crediderint.

[2] *Pro hic* legi debet *hæc.* (Mg.)

[3] *In æde Mariæ .. convictum instituit*] Hocce claustrum ad ædem Sanctæ Mariæ, quæ Roskildiæ fuit, virginibus sanctimonialibus erectum, deinceps liberalitate archiepiscopi Absalonis fuit auctum. (Vid. Diplomat. Arnæmagn. vol. I p. 42, 257; cnfr. Daugaard om de danske Klostre p. 171.)

[4] *Sacrarii fabricam ad finem .. perduxit*] Stat adhuc post plura incendia egregia templi fabrica incolumis et pulcherrimum architecturæ Gothicæ specimen in Selandia exhibet.

[5] *Coronam arte .. elaboratam appendit*] Stephanius ante *coronam* ex ingenio inseruit *rex,* ratus, sequentia non in personam episcopi quadrare. Sed primum lectionem editionis prin-

stimans, regias opes potius sacrorum splendori quam humanæ avaritiæ servire oportere. Eginus quoque iisdem ferme temporibus, opitulante rege, Laurentianæ ædis[1] inchoatum a se opus explicuit[2]. Quibus rex dedicari jussis, mirificam dotis nomine munificentiam erogavit. Nam in æde Laurentiana annua cantorum stipendia, pontificis subsidio fultus, instituit. Ipse enim partim ex fisco suo regiisque latifundiis, partim antistes ex ante collatis templo beneficiis quotidianos eorum sumptus exhibuit, tantaque inter ipsos religiosi certaminis alacritas fuit, ut, uter in deum venerabilior fuerit, incertum extiterit. Prima itaque dedicationis die rex[3], solenniter altaria veneratus, quartam regii numismatis[4], quartam suæ in cives exactionis[5], quartam æstivi census

cipis tuetur Th. Gheysmerus, ita scribens de Svenone episcopo: *ad ornatum ejus coronam precioso opere fabricatam in eo suspendit* (Script. rer. Dan. vol. II p. 358). Deinde observandum est, si de rege sermo fuisset, vix avaritiæ, sed potius superbiæ mentionem futuram fuisse. Coronam auream templo Roskildensi aliquando dono datam ceu ornamentum regium Noster ad opes regias potuit referre.

[1] *Laurentianæ ædis*] Cernitur Londini Gothorum admiranda ædis Laurentianæ moles, quæ mira altitudine reliqua urbis ædificia longe superat, et sub pavimento ingentem continet cryptam.

[2] *Inchoatum a se opus explicuit*] Fallitur Saxo, quod Eginum structuram templi Lundensis perfecisse scribit. Eginus enim jam anno 1072 mortuus est, Svenone Estritio adhuc vivente. Ætate autem Canuti Ricwaldus erat episcopus Lundensis (vid. Script. rer. Dan. vol. III p. 249 Not. a).

[3] *Prima itaque dedicationis die rex*] Habemus adhuc chartam dotationis templi Lundensis anno 1085 a Canuto editam (Diplomat. Arnæmagn. vol. I p. 1-2, Suhms Hist. af Danm. vol. IV p. 781-82), quæ in plurimis cum verbis Saxonis accurate conspirat. Sed cum in illo diplomate dicatur, ecclesiam nondum fuisse perfectam, dubium oritur, num vere ædes illa a Canuto fuerit dedicata. Potuisset quidem rex templum Lundense aliquo tempore post factam dotationem dedicare et hac occasione adjicere ea dona, quæ Saxo præter illa, quorum mentionem continet diploma, in sequentibus enumerat. Sed observandum est, regem a mense inde Junio, quo editum fuit diploma, expeditioni Anglicæ fuisse intentum, hunc vero anno sequenti seditionem subsecutam fuisse, ita ut tempus dedicationi templi Lundensis satis commodum vix relinqvatur.

[4] *Quartam regii numismatis*] Id est, quartam partem lucri, quod ex moneta ad regem redundabat.

[5] *Quartam suæ in cives exactionis*] Id est, quartam partem mulctarum

portionem[1] ei, qui pro tempore loci antistes extiterit, muneris loco perpetuo jure possidendam concessit. Nec parcius privata clericorum jura tutatus, ab eis, qui sacrarii rus excolunt, universum pæne regiæ pensionis jus[2] ascriptis chori ministris deferendum curavit. Cæterum detractæ expeditionis pœnas[3] ac violatæ pacis vindictam[4] eorumque, qui propinquis vacui decessissent, hæreditates[5] regii duntaxat juris esse voluit. Itaque non minorem in edendis templorum privilegiis quam præstandis beneficiis auctorem egit. Et ut legibus suis æternitatem conciliaret, eas convellere conaturos antistitum execrationi subjecit[6]. Cujus edi-

quæ ad expianda crimina a civibus commissa regi ob regiam pacem violatam solvendæ erant: Den fjerde Deel af Kongens Sagefald (Rosenv.)

[1] *Quartam æstivi census portionem*] Id est, quartam ejus tributi partem, quod lingva vernacula *Midsommersgield* vocabatur, quia media æstate die Johannis Baptistæ solvendum erat. Hoc tributum municipiis injunctum nomine *Arnegield* quoque occurrit, haud dubie eam ob causam, quod pro quavis domo solvebatur. Vid. vocem *Arnegiæld* in Glossario operis: Samling af gamle danske Love Vol. V. (Rosenvinge).

[2] *Universum pæne regiæ pensionis jus*] In diplomate supra citato hoc ita exprimitur: *Quod ad regiam pertinet justiciam, ex quacunque causa fiat, de prenominata terra, in potestate sit prepositi et ceterorum fratrum, in hoc loco Deo servientium, tribus culpis exceptis.*

[3] *Detractæ expeditionis pœnas*] (Saxo scripsisse videtur: *detrectatæ expeditionis*. Mg.) Danice *Lethangsvite*; Diplom. Arnæmag. 1, 3. Poena iis inflicta, qui expeditionem indictam haud obiissent, erat ætate Canuti trium marcarum et quod excurrit. Cafr. Velschow de institut. militar. Dan. p. 200. In diplomate hoc ita exprimitur: *Si expeditionem neglexerit, erga regem emendet.*

[4] *Violatæ pacis vindictam*] Diploma sæpius citatum hæc verba habet: *Si extra pacem positus fuerit, emat pacem a rege, substantiam illius tollat præpositus et fratres.*

[5] *Hæreditates*] Dan. *Hiemfalden Arv.* Diploma Canuti tacet de hæreditatibus et earum loco habet: *Reddarios equos non dent, nisi cum rex ipse venerit.* Ex hacce discrepantia colligat aliquis, Saxonem diploma non ante oculos habuisse.

[6] *Antistitum execrationi subjecit*] Miror, Ankerum (Samlede juridiske Skrifter vol. I p. 60) et Suhmium (Hist. af Danm. vol. IV p. 619) hanc Saxonis assertionem ad omnes leges a Canuto latas traxisse.. Quomodo enim institutum tam inauditum tempore adhuc Waldemari Secundi viguisse potuit, neque tamen ullum

cti, postmodum a multis temere pertentati, vetus adhuc ratio perseverat. Rex vero, quum in omnibus sancte se industrieque gessisset, præcipue religionis caritate conspicuum præbuit, nec unquam remotos ab exactissimo ejus cultu oculos habuit.

Qui cum fratrum suorum turbam[1], juveniliter intemperantem, patriæ admodum onustam videret, largis uberibusque stipendiis alitam, uno duntaxat Olavo Slesvici partibus præsidente, in clientelam assumpsit, ac publicum pondus privato levavit impendio. Tandem Danorum nomen, armis in desidiam cadentibus, a paterni avunculi[2] temporibus obrutum animadvertenti novandarum rerum cupido subrepsit. Utque ejus animum certius repræsentaret, non contentus studia sua orientalibus decorasse victoriis, Angliam, infelicitate amissam, hæreditatis duxit nomine repetendam[3]. Recolebat enim, bellicam majorum gloriam cumque opibus imperii fines nullo magis quam Anglicis crevisse ti-

sui vestigium reliquisse? Docet præterea contextus, Saxonem hoc loco non nisi de privilegiis templorum sacerdotumque loqui, et nominatim ante oculos habuisse dotationem templo Lundensi factam. Leges intelligit decreta sive ea, quæ instrumento donationis constituerat, edictum vero intelligit diploma jam sæpius commemoratum. Denique si hoc inspicimus, omnis tollitur dubitatio; nam in eo execrationes, quas memoravit Noster, his verbis conceptas legimus: *Si quis prepotens, nobilis vel ignobilis, natus vel non natus, contumaci inflatus audacia contra sanctæ religionis propositum hujus pacti decretum violare studuerit, sit anathema, maranatha; sit supplicio deputatus æterno, ubi vermis non moritur et ignis non exstingvitur; fiat mensa ejus etc. etc.*

[1] *Fratrum turbam*] Hi fratres sub imperio Haraldi Hein turbas excitaverant, quin adeo patriam aliquando linquere coacti fuerant (Knytlingasaga p. 222, epist. Gregorii VII ad regem Olavum apud Suhm Hist. af Danm. vol. IV p. 590).

[2] *Paterni avunculi*] Id est, Canuti Magni. Apud Svenonem Aggonis cap. VI fere eadem leguntur verba: *paterni sui avunculi se doluit exhæredatum potentia.*

[3] *Angliam .. duxit .. repetendam*] De hacce expeditione plura vide apud Ælnothum Hist. S. Canuti cap. XI, XII, Script. rer. Dan. vol. III p. 346-350, et Hist. Knytlingor. p. 242-244. Rex Norvegiæ, Olavus Kyrre, Canuto sexaginta naves longas auxilio misit (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 184-186); auxilia quoque Robertus comes Flandriæ promiserat. (Wilhelmus Malmesbur. edit. Savil. fol. 60, Chron. Saxon. ad an. MLXXXV).

tulis, majoremque eis ex unius insulæ quam totius orientis spoliis incessisse splendorem. A quorum imitatione deficere stolidi ac degeneris animi esse, satiusque regno carere quam inter parvulæ telluris angustias inclusum majestatis usum habere. Ut ergo negotiorum conformitate majorum fortitudini responderet, operamque eorum studiis consentaneam ederet, atque aviti nominis gloriam æquaret, omnium, quæ paterna corrupisset inertia, refectionem suæ commendabat industriæ, parentemque perosus avum æmulatus est[1]. Primum igitur occultum Olavo consilium prodit[2], eoque id ipsum hortante, rem deinde popularibus aperit. Alacris omnium assensio fuit. Sed, quem rex sibi fraternæ caritatis vicissitudine respondere crediderat, latenter æmulum habebat, insidiosæque ejus adumbrationis[3] ignarus, affectum referri sibi, quem ipse impenderet, æstimabat. Quem etsi prudentia secus monuit, sanctitas tamen malignam de fratre suspicionem referre prohibuit, ne consangvineam fidem temere damnare inque fraudis metu hostes ac necessarios juxta ponere videretur. Verum Olavus, affectatione regni pietatis erga germanum oblitus, perfidissimi pectoris habitum summa fidei simulatione tegebat, vulgatumque regis propositum non solum adulationibus fovit, sed etiam hortamentis instruxit, non quod potentissimum regnum ab eo recuperari posse speraret, sed ut imperatæ rei difficultatem in odium imperantis converteret. Enimvero fratris animum fastidiose æstimans, piissimum ejus amorem parricidali fraude pensabat. Nam quum

[1] *Avum æmulatus est*] Avum Noster minus accurate dicit vel patris avunculum, Canutum Magnum, vel proavum, Svenonem barbæ furcatæ.

[2] *Olavo consilium prodit*] Consilia, quæ hic tribuuntur Olavo, respondent partibus, quas deinceps eandem sustinuisse constat. Neque mirum est, Canutum de re gravissima primum cum præfecto Slesvicensi deliberare voluisse. Cæteri autores tacent hac de re, sed, quæ afferunt, bene cum colloquio inter fratres conciliari possunt. Temere igitur Grammius (in notis ad Meursium col. 217) Saxonem hic oscitantiæ accusat, tanquam regem Norvegiæ Olavum, quocum Canutum sermones de expeditione Anglica conseruisse memorat historia Knytlingorum, cum Olavo, fratre Canuti, permiscuisset. Quidni Canutus colloquia cum utroque Olavo de eadem re habere potuit?

[3] *Adumbrationis*] Id est *simulationis*. Steph. habet *adulationis*.

eum, quod neglectam ante severitatem novis legibus restituisset, civibus invisum animadverteret, quo odium ejus cumulatius redderet, quod publice displiceret, privatim exequi stimulabat. Et ne solus insidias volveret, lecta societate, clandestinæ conjurationis cœtum instruxit. Nec frustra ingenium fuit. Quippe primores, quorum violentia regiis sanctionibus retusa fuerat, parricidalis cum Olavo propositi consortium habuerunt. Canutus vero, omnium animos gloriæ magis quam sceleri intentos existimans, imperata classe, Lymici maris oris advehitur, a quo brevissimus in Oceanum transitus patet, quondam navigiis pervius[1], nunc vero interjecta arenarum mole præclusus. Hic rex fraternum diu præstolatus adventum, navigandi cunctatione exercitus alacritate est excussus[2]. Nam Olavus, reddita tarditatis ratione, veniendi moram indies extraxit, commentumque cassandæ expeditionis excogitans[3], alimenta perfidiæ mendaci impedimentorum simulatione quærebat, eo moram trahere cupiens, donec aut regem sine eo proficiscentem interim ipse regno privaret, vel tarditate suspensum exercitu destitueret[4], rexque vel desertorum impunitate despicabilis vel pœna cunctis invisus evaderet. Ita et fratrem et dominum adventus sui cunctatione ludificans, tam vafræ tamque insidiosæ rationis commento generosi ac fortis propositi molitionem subruere conabatur. Nec eum callida consilii ratio fefellit. Nam tota a rege classis, fastidita ejus exspectatione,

[1] *Quondam navigiis pervius*] Mens Saxonis vix hæc est, ætate Canuti transitum per sinum Lymicum ad Oceanum patuisse; nam anno 1061 Haraldus Severus sinu Lymico inclusus nullum alium ad Oceanum exitum invenire potuit, nisi navigia per isthmum angustum trahendo (Hist. reg. Norveg. III p. 118). Haud dubie Noster nihil aliud dicere voluit, quam olim, in cana forsitan antiquitate, per hunc sinum patuisse transitum.

[2] *Navigandi .. alacritate est excussus*] Sensus est: Rex dilatione expeditionis alacria militum studia amisit.

[3] *Excogitans*] Ita Stephanius; ed. pr. habet *exagitans*, quod minus commodum videtur.

[4] *Exercitu destitueret*] Edit. princ. habet *exercitum*, sententia nulla, ortum ex proximo *suspensum*. Aut cum Stephanio legendum est *exercitu*, ut *destituere* sit *privare*, insolentius omnino, aut potius *exercitus*, hac sententia: ut regem fratris expectatione morantem exercitus relinqueret solveretürque. (Mg)

defecit. Rerum enim, quæ a fratre gerebantur, ignarus, morantis adventum sæpenumero mandatis exegerat, quum tandem de ejus perfidia certior factus, classe præstolari jussa, Slesvicum lectissima manu festinato contendit, ibique fratrem inopinatum et attonitum intercepit. Deinde productum accusatumque nec objecta valide propulsantem, perinde ac convictum impotentemque defensionis, compediri a militibus jubet. Qui indebitam regio sangvini contumeliam suis manibus administrandam negabant; cujus tanta apud ipsos veneratio fuit, ut ex eo ortos morte quam vinculis mulctare mallent, tolerabilius rati, quod communis conditio admittit, quam quod servile supplicium exigit. Sed et gentis nostræ verecundia summam in vinculorum pœna turpitudinem reponere consvevit, hisque affici omni fato tristius ducit, ingenuas mentes probroso quam cruento supplicio punitiores existimans, tantoque alterum altero speciosius censens, quantum naturæ habitus a fortunæ vitio distare creditur. Mandatam militibus operam communis frater Ericus exequitur, plus justi imperii quam iniqui germani respectui tribuendum, nec sangvini parcendum, dum vitia puniuntur, existimans. Quippe, quem virtus defecerit, nullam stirpis reverentiam obtinere, animique labe fœdum omnem generis infuscasse splendorem. Igitur non tam fratris nomen quam parricidæ propositum intuebatur. Adeo sangvinis pretium evilescit, quum se moribus ignobilem fecerit.

Post hæc rex Olavum, catenis coercitum[1] navigioque in Flandriam relegatum, carcerali custodiæ mandandum curavit. Cujus captionem conjurati parum fama aut nuncio experti, quo callidius exercitum solverent, inertem regis moram absentiamque

[1] *Olavum catenis coercitum*] Consentiunt quidem Ælnothus et autor historiæ Knytlingorum cum Saxone in eo, quod Canutus Olavum Slesvici, ceu perfidiæ reum, compedibus vinciri et in Flandriam deduci jusserit. Sed discedunt a Saxone, quatenus Olavum non Slesvici, sed in ipsa classe morantem faciunt, neque Canutum, sed Olavum a classe profectum Slesvicum abiisse volunt. Narratio Saxonis magis illustrat, cur Canutus Olavum mox ut proditorem vinciri jusserit. Ælnothus vero errat, dum classem permissu regio dissolutam fuisse scribit (vid. Hist. reg. Norv. vol. III p. 186). Cum Saxone omnino facit Sveno Aggonis cap. VI.

causati, classem clandestino monitu circumventam domos abire jusserunt. Quam rem si quis palam exhortatus fuisset, publicatis bonis aut in exilium agi aut capitali supplicio affici lege merebatur. Quamobrem defectionis incentoribus tutissimum visum, ut sine ullo auctore ipse sibi populus desertionis licentiam vindicaret, ne tam privatum discessionis crimen quam publicum haberetur. Tantum autem apud improvidam multitudinis temeritatem insidiosa magnatum ratio valuit, quod plebs, non minus eorum auctoritate quam moræ tædio adducta, fidentissimam revertendi libertatem acciperet. Cujus facti rex cognitione suscepta, dolorem prius, deinde lætitiam egit. Siquidem injuriam in religionis habitum formavit, mulctæque nomine primam exigendarum decimarum occasionem corripuit, lætatus, quod sibi utilissimam[1] propositi rationem opportunitas conciliasset, suoque dedecore sacrorum decus instruere cupiens[2]. Cumque magnates Olavum, quem sibi factionis ducem futurum speraverant, a fratre interceptum audissent, proposita fraude defecti, summam ejus dissimulationem egerunt. Itaque rex, accersita postmodum concione, docet, quantum Danicis armis militaris semper disciplina profuerit; majorum imperiis a minoribus semper obtemperatum fuisse; regum auctoritatem popularibus inniti suffragiis; principum famam nullo magis quam militum fide crevisse, eorumque nullius momenti imperium esse, si non plebeiis subsistat auxiliis; sibi vero nuper ignotam regibus contumeliam obvenisse. Inusitatæ defectionis auctores hebetudinem audaciæ prætulisse, aviditate otii speciosissimæ rei negotium subruisse. Adjecit quoque, quanta pecuniæ summa ob impium desertionis crimen damnari meruerint, gubernatorum singulis quadragena nummum talenta[3], terna remigum unicuique mulctæ loco numeranda proponens. Nemine collationem abnuente, promissa æris solutio est.

[1] *Sibi utilissimam*] Ed. pr. habet *ei utilissimam.*

[2] *Instruere cupiens*] Steph. posuit: *instruere liceret.*

[3] *Quadragena nummum talenta*] Sveno Aggonis l. c. hoc ita expressit: *Prout regis rigor dictaverat, singulis gubernatoribus quadraginta marcas solvendi incumbebat necessitas; nautas quoque singulos trium marcarum urgebat satisfactio, eo quod regis exercitum dissipando destruxerint.*

Quo cognito, remittere se Canutus illam exactionem, si sacerdotibus decimas erogare voluissent[1], edixit. Tunc concio, petita consulendi licentia, paulisper a rege deliberatura secedit, an propositis satisfieri conditionibus oporteret. Utraque exhibitu difficilis æstimata. In solvendo namque ære complures inopia afficiendos credebant; decimarum vero pensionem, omni ævo celebrandam, æternam debitoribus infligere servitutem. Igitur, quasi in tristium rerum contextu minus aspere[2] delectum facturis acerbior visa[3], cui comes diuturnitas affuisset. Nam cum altera se tantum, altera posteros quoque puniendos adverterent, præsentem inopiam perpetuo oneri prætulerunt. Itaque temporum æstimatione facta, quo sibi tantum, quam pro[4] posteris pœnam crearent, culpam redimere præoptantes, semel ære quam semper libertate defici maluerunt, jure elicitum dedecore vacuum, persvasione extortum probro obnoxium rati. Quin etiam annuam alienis frugem dependere ignominiæ, non religioni attinere censebant. A quibus quum rex deteriorem conditionis partem approbari videret, simulata pecuniæ exactione, septentrionales Jutiæ partes ingressus, Tostonem cognomine Peculatorem ejusque collegam, Hortam, colligendæ pensionis quæstores instituit, mulctæ metu decimarum religionem asserere[5] cupiens. Iisdem defectorum res, æstimatis possessionum pretiis, intactas dimittere jussum. Qui mandatum immitius, ac jussi fuerant, executi, iniqua plebem exactione pulsabant[6]. Quam rem æmuli regis in popularium conci-

[1] *Si sacerdotibus decimas erogare voluissent*] Apud solum Saxonem legitur, Canutum hacce occasione decimas ecclesiis solvendas introducere voluisse. Omnes vero, Ælnotho excepto, consentiunt in eo, quod mulctæ ob expeditionem neglectam severius exactæ fomitem seditioni præbuerint.

[2] *Minus aspere*] Haud dubie legendum *minus asperæ*. (Mg.)

[3] *Acerbior visa*] Steph. in sua ed. addidit *conditio*.

[4] *Quam pro*] Saxo scripsisse videtur *quam quo*. (Mg.)

[5] *Asserere*] Ed. pr. habet *disserere*, minus bene.

[6] *Iniqua plebem exactione pulsabant*] Ælnothus cap. XVI hoc ita exprimit: *regalium negotiorum exequutores sive exactores plus justo in causis exaggerandis insistere, staterarum pondera adaugere, rerum quarumque pretia vilipendere, et, ut vulgariter edisseram, unciarum valentiam vix solidi pretio admittere.* Jux-

lio deplorantes, calumniam mendaciis exaggerabant. Veris quoque majora fingentes, invisos cunctis reddidere quæstores. Quippe militum opus, non regis imperium judicabant, nec jubentis, sed jussi studium intuebantur. Quorum instinctu multitudo quæstores adorta, communem injuriam publica consternatione cohibuit, magis, quid fieret, quam quid fieri jussum esset, inspiciens. Nec eorum cædibus satiata, in regem quoque vesana prorupit. Qui impetum ejus opportune sua ratus absentia declinandum, Slesvicum concessit, ibique conjugem cum filio constitutam, si res sinistre cessissent, perfugere in patriam jussit, nullum inter perfidos præsidium habituram. Siquidem intempestivum regno hæredem domesticorum arbitrio relinquere verebatur. Igitur Wandali[1], solam sibi in armis libertatem restare credentes, fugæ ejus perinde ac victores insultare cœperunt. Qui quum, imminentibus Jutis, et vetera auxilia deficere cerneret, nec nova temporis angustiæ contrahi sinerent, quo tutior secessu foret, Fioniam petit, salutem insulæ præsidio quæsiturus. Ubi nihilominus indignum religiosissimo spiritu suo violentiam expertus est. Hinc enim Jutis aucta sæviendi fiducia concitatam multitudinis temeritatem exacuit, hinc grassandi præsumpta libertas tristem regi procellam inflixit. Sane populares, pœnæ metu cœptum omittere veriti, perseverantiam sceleri exhibendam duxerunt. Neque enim bis læsum pœnam noxiis remissurum credebant. Ideoque ejus exitium sitientes, ardentissimo odio sanctissimi viri necem petebant, ac, veluti veniæ desperatione compulsi, hostem tollere quam ultorem experiri maluerunt. Nec suis eum finibus exegisse contenti, Fionia quoque propellendum decernunt[2]. Jamque rex, accepto trajectionis nuncio, Sialandiam emigrare statuerat, cum

ta historiam Knytlingorum (p. 252 sequ.) Vendili non quidem ipsis exactionibus, sed metu earum commoti arma corripuerunt.

[1] *Wandali*] Wandalos intelligit Noster Vendilos sive incolas tractus Jutiæ maxime septentrionalis et occidentalis, quem Islandi vocarunt *Vendilskaga*, nunc *Vendsyssel*.

[2] *Fionia propellendum decernunt*] Fionenses, teste historia Knytlingorum (p. 262), sese huic bello omnino subtrahere studuerunt, asserentes, se neque arma contra regem capessituros neque auxilio ipsi affuturos.

Blacco quidam[1], primam ipsius familiaritatem adeptus, sed nihilominus eum occulte perosus, simulatæ fidei consilio hortatur, fugæ parcat, Othoniensis pagi præsidia expetat, nec fœmineo more latebram circumspiciat; se interim plebis acta speculaturum blanditiasque iræ ejus oppositurum promittit. Quod si plebis animum mitigare nequisset, tanto ante id regi pronunciaturum, quantum fugæ occupandæ sat esset. Consilio obtemperatum est. Tunc Blacco, omissa legatione, sinistris plebem monitis palpitans, conciliandæ gratiæ loco odium regi impensius struit. Hortatur, quam celerrime calumniæ auctorem occupent, nec fugacem elabi permittant; oppressionum vindices tyrannum, non regem fastidire commemorat; carere culpa, quod honestatis æmulatione committitur; patriæ tutores perinde ac pietatis ministros parricidio exui; privatum abesse crimen, ubi publicæ libertatis vindicta peragitur. Præterea miserrimos cœpti irritos, compotes felicissimos fore. His atque consentaneis modis solicitato in regis necem populo, adversum immerentis caput funestos omnium conatus erexit, eaque actione consternatam amentia plebem veluti furiali quadam face succendit; statimque impetus crevit, ubi hortatorem habere cœpit. Neque enim temeritati ejus constantiam suam objecit, sed publicæ sese dementiæ auctorem ascripsit. Igitur incitatior seditionis procella pestifera ejus concione efferbuit, graviorque tempestatis incentorem nactæ tumultus erupit. Inde reversus pacatiorem populi animum nunciat; facile consternationis procellam acquiescere, si rex iram mutuo deponere reisque pœnam remittere voluisset. Quem rex fidum legationis ministrum ratus, regalis magnificentiæ convivio excipit, malignumque suæ pietatis interpretem donis prosequitur. Utrobique gratia perfidiæ habita est. Nam Blacco, alterna partes vice subiens, corrupto legationis officio, pro mediatore proditorem agere cœpit, atque ex speculatore sceleris hortator evasit, sinistre regis, falso plebis animum interpretatus. Ita pellacis viri mendacium, legationis titulo involutum, regem pariter ac populum fefellit, hunc, ne imminentem vitaret, illum, ne

[1] *Blacco quidam*] De persona Blacconis vid. not uber.

parceret exspectanti. Eundem die postera rex prioribus paria pollicentem ad speculanda seditionis acta dimittit, communemque hostem inter se et vulgum creandæ pacis auctorem assumpsit. Nec solita legato perfidia defuit. Cujus pestiferis monitis instincta plebs vehementius adversum regis caput consternationem distrinxit. Canutus interim, quotidianis sacrorum solennibus assvetus, ne quid religioni præponeret, Albani ædem sacram pro se deprecaturus accedit. Quippe precibus eum, quam hostem armis, ne quid caritati detraheret, aggredi præoptavit. Ubi dum religioni vacando officia sanctitatis exequitur, consternatæ multitudinis corona armis sacrarium clausit. Quotquot ergo ex militibus hostem præcurrere poterant, periculi consortium affectantes regem petebant, ejus in se ipsos discrimen transfundere cupientes. Cumque salutem secessu consequi possent, periculum præsentia quæsierunt, morteque clari quam fuga tuti fieri maluerunt. Quanta porro humanitate clientelam hanc abundasse credemus, quæ, ne infelicem domini fortunam desereret, periculo sese, quod vitare licebat, opposuit, inque magna fugiendi copia salutem regis quam suam tueri satius duxit? Benedictus quoque, fraternitatis nexum fide imitatus, in templo cum fratre commori destinaverat. Ericus vero, seorsum ab hoste conclusus[1], cum solus multitudinem sustinere nequiret, per medios hostium globos ferro secessum molitus erupit. Tunc, nemine religiosæ pacis domicilium violenter irrumpere præsumente, primus Blacco, cunctantibus cæteris, ferro valvas petivit, ductuque suo eandem cunctis licentiam tribuit. Ita se non sacrilegii modo, sed etiam publici parricidii ducem auctoremque exhibuit. Quod videns plebs concitato seditionis motu templum aggreditur, eoque irruptione facta, divinos lares ac sanctissima penetralia sacrilega tempestate fœdavit. Verum Blacco in ipso, quem irruperat, aditu trucidatus, datis parricidii piaculis, violati sacrarii pœnas pependit. Mors ejus interfectoris exitu vindicata est. Itaque alterius fato scelus,

[1] *Ericus .. ab hoste conclusus*] Refert historia Knytlingorum (p. 277), Ericum in templo fortiter pugnantem, rege demum occiso, per multitudinem paucis stipatum erupisse atque, aliis ex turba hostili haud ad eum attendentibus, aliis ei faventibus, evasisse.

alterius pietas causam præbuit. Crediderim, tunc pium cruorem parricidali permixtum separatis fluxisse meatibus, atque sine ulla rivulorum communione hinc sacrum, inde scelestum sangvinem dividuis alveis incessisse. Benedictus liminibus irruptorem excipiens, dum foribus acrius propugnat, occiditur[1]. Rex ipse inter cruentos imminentis violentiæ strepitus fiducia conscientiæ eundem mentis habitum tenuit, neque religioni parcius, quam si periculum abesset, vacavit, ne plus ab eo timoris quam constantiæ viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidem ejus hora sanctitatis studio vacua fuit. Nam cum parietem undique a popularibus perfringi (quippe ligneus erat) ideoque propinquam sibi necem instare animadverteret, accersito sacerdoti factorum arcana confessus, per summam moeroris acerbitatem præteritæ vitæ culpas absolvit, præmiumque sibi poenitentiæ salubritate conscivit. Tantum enim in innocentia sua fiduciæ reposuerat, ut mortem non periculo oppressus refugere, sed metu vacuus appetere videretur. Quin etiam propassis utrinque brachiis ante aram fati securus occubuit; ubi dum victimæ more prostratus percussorem exspectat, immissæ per fenestram lanceæ mortifico jactu confossus[2], pium mortis sacrificium edidit, profusoque militum sangvine, suum ad ultimum erogavit. Enimvero crebris undique telis petitus corpus immobile tenuit, nec ante loco, quo cubabat, excessit, quam feretro mandaretur extinctus. Ex cujus sanctissimis vulneribus plus gloriæ quam cruoris effluxit. Quippe præsentis vitæ exitu initium melioris accepit, hostili judicio punitus, divino servatus. Felix eorum parricidium, qui, quem terrestrium virtu-

[1] *Benedictus .. occiditur*] Miram Benedicti fortitudinem et mortem cruentam prædicant etiam Ælnothus (l. c. cap. 30) et historia Knytlingorum (p. 277-278).

[2] *Lanceæ .. jactu confossus*] Consentiunt cum Nostro Ælnothus cap. XXIX et autor historiæ martyrizationis Canuti (Script. rer. Dan. vol. III p. 324), regem latere lanceatum scribentes. Autor vero historiæ Knytlingorum, qui multa alia lectu dignissima de ultimis Canuti fatis attulit, in iis, quæ de ictu mortali per Eyvindum Bifram Canuto in ipso choro clam illato affert, minorem fidem mereri videtur. Rex VI Iduum Juliarum die Veneris occisus est anno 1086 (Suhm Hist. af Danm. 4 D. p. 703).

tum orbe exemerant, cœlestium usibus applicabant, caducaque et fragili potentia spoliatum solidæ atque æternæ felicitatis compotem statuerunt. Sed et clandestina ejus virtus perlucidis postmodum experimentis enituit.

Hæc audiens regina patriam cum filio impubere repetit, geminis post se relictis filiabus; ex quibus Ingertha[1], Folconi, Sveticæ gentis nobilissimo, nupta, Benedictum Canutumque filios habuit, iisdemque mediantibus, Birgerum[2], qui et nunc extat, Svetiæ ducem, cum fratribus suis nepotem accepit. Verum ex Ceciliæ matrimonio[3] Ericus, Gothorum præfectus, Canutum cum Carolo procreavit, ex quibus generosissimarum imaginum numerosa posteritas clara propinquitatis serie cohærens emersit.

At populus, perempto rege exultans, quod scelus deflere debuerat, insultatione prosequi voluptatis loco reputabat. Qui cum parricidio pietatis causam prætexeret, idque tyrannicidii nomine coloraret, militem suum deus mercede fraudari non passus, arcanam sanctissimi viri innocentiam manifestis publicavit indiciis, eximioque vitæ ejus splendori etiam clara mortis ornamenta concessit. Sane ad coarguendam parricidarum malitiam puniti merita miraculosis prodidit argumentis, ignotamque vulgo virtutem mirifico rerum fulgore detexit. Quorum plebs admiratione perculsa virtutis invidiam egit, conspicuamque signorum experientiam diu nequicquam infuscare tentavit. Veteris namque invidiæ fremitu ac pristinis odii viribus pertinacius excandescens, adduci non poterat, ut divinis honoribus coleret, quem ob scelus a se interfectum putaret, rem cœlitus declaratam humanis argumentis abnegare conando. Quanquam enim damnatos a se mores cœlesti judicio comprobatos videret, ad dissimulandam tamen

[1] *Ingertha*] Teste Chronico Skibbyensi, Ingertha sive Ingrid erat filiarum Canuti junior. Prosapiam ejus vid. in genealogia a Langebekio confecta (Script. rer. Dan. vol. III ad pag. 276).

[2] *Birgerum*] Canutus, filius Ingerthæ, pater exstitit comitis Birgeri Brose, anno 1202 defuncti.

[3] *Ceciliæ matrimonio*] Cecilia nata erat anno 1085 (vid. Suhm Hist. af Danm. vol. 4 p. 671) et cum sorore haud dubie cura Erici patrui educata. (De prole ejus vid. Suhm l. c. vol. 5 p. 126.)

occaltandamque miraculorum fidem justam cædis causam fingebat, firmamque facti tuitionem retinens sententiæ suæ perseverantissima propugnatrix existere non erubuit. Nec vita regem spoliasse contenta, etiam fati laudibus exuere conabatur, cujus lucem extinxerat, famam quoque sepelire connisa. Sed humanis tenebris divinus splendor involvi non poterat. Quippe miraculorum nitor dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nam sanctitatis ejus medela varias imbecillitatum affectiones remediorum salubritate prosecuta est. Cumque obtrectantium livor crebrescentibus signis virtuti cedere cogeretur nec fidem ulterius frustrari quivisset, in facti tamen defensione persistens sanctitati quidem assensit, sed eam non tam ex præteritæ vitæ meritis quam ultimi temporis pœnitentia profectam astruxit. Ita et justam facto causam prætexuit et vita cassum honore donavit. Siquidem digne regem perisse, sed pium lacrymis evasisse dicebat, intentionem ejus avaritiæ quam religioni propiorem existimans. Cujus erroris non parvas postmodum pœnas pependit. Sed et posteri, paternam redolentes invidiam, sanctitatis ejus formam[1] non moribus, sed lacrymis imputant, præsentique incredulitate præterito sese errori implicant. Neque adduci possunt, ut ipsius beatitudinem, deposito odio, sincere æstiment[2]. Verum sacra ejus, oppidulo orta, toto pæne terrarum orbe fulserunt, cultusque ipsius,

[1] *Formam*] Steph. posuit *fortunam*.

[2] *Neque adduci possunt, ut ipsius beatitudinem sincere æstiment*] Quæ Noster hic de fama Canuti post mortem attulit, si ampullas verborum et superstitionem temporis mittimus, huc redeunt. Brevi post mortem Canuti clerici multas sparserunt narrationes de sanationibus miraculosis per regem martyrem effectis, ceu totidem pro sanctitate regis testimoniis. Populus autem, regem exosus, conclusione a non posse ad non esse instituta, dicebat: rex fuit tyrannus, igitur in numerum Sanctorum recipi nequit. Sed cum indies crebresceret fama miraculorum, quorum crisis a captu istius ætatis erat aliena, hanc rursus conclusionem fecit populus: Canutus patrat miracula, igitur est Sanctus. Attamen odium imperii cum admiratione sanctitatis jungens addidit, regem malum sera et profunda resipiscentia evasisse Sanctum. Hanc vero populi in judicando acerbitatem Noster cœlitus sequentium annorum inedia punitam fuisse existimavit, eandemque sua ætate nondum plane exolevisse miratus est.

primum a civibus exceptus, paulatim in commune prorepsit. Cujus tam vitæ quam miraculorum virtutem, privatim Othoniensibus venerandam, publica etiam[1] religio consecravit. Sed et cœlestem ejus spiritum ad hoc usque tempus felix signorum fortuna prosequitur. Hinc est, quod Canutus, divini jam animi immortalitate potitus, ut terrestribus patriam patrociniis attollere studuit, ita cœlestibus protegere non desistit; ideoque sanctitas ejus, gloriæ et celebritatis fructu opulentissima, splendidum in fastis locum obtinet[2]. Quin etiam salutares effectus suos quotidianis administrat indiciis malitiamque patriæ beneficiis pensat. Nam virtutum ejus insignibus omnis ætas Danica gloriabitur. Talibus illustrationis radiis sanctorum fatis claritas erogatur, cum cælesti beneficio mortalis livor opponitur.

[1] *Etiam*] Ita Steph. corrigendo posuit. Ed. pr. habet *eam*.

[2] *Splendidum in fastis locum obtinet*] Videlicet ad X diem mensis Julii. Plura de canonizatione hujus Protomartyris Danici et de fatis, quæ ossa ejus experta sunt, vid. in not. ub.

Finis libri undecimi.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Duodecimus.

Interfecto Canuto, Juti, iniquæ societatis pertinacia singularem Olavi gratiam amplectentes, creari eum regem alacerrimis petivere suffragiis[1], hunc sibi plurimum gratiæ relaturum sperantes, cui tanto regnum discrimine quæsivissent, neque ejus fratribus hunc honorem, eximio Canuti amore suspectis, erogandum duxerunt. Igitur pecunia pacta[2], Nicolaum, communem tam præteriti quam futuri regis germanum, vadem pro ejus redemptione dederunt[3], receptoque regnum imponunt. Nec parvum Nicolaus fraternæ caritatis specimen edidit; siquidem fraternas induere catenas suisque vinculis germano regnum emere non dubitavit. Quod au-

[1] *Juti .. Olavum .. petivere suffragiis*] Scribit Anonymus Roskildensis (Script. rer. Dan. vol. I p. 379), *regni primates convenientes Olavum assumsisse regem.* Autor hist. Knytling. p. 281 asserit, *Olavum, ratione ætatis suæ habita, juxta legem antiquam regno fuisse proximum.* Sed vix credo autoritatem legis, si vel talis affuisset, multum valituram fuisse seditiosis. Ex præcedentibus autem patet, et Olavum et plurimos optimatum a partibus seditiosorum stetisse. Igitur non mirum est, et optimates et Jutos in universum regem sibi expetivisse Olavum, quippe qui suarum esset partium.

[2] *Pecunia pacta*] Scribit Wilhelmus Malmesburiensis (de gestis reg. Angl. lib. 3 p. 60 A edit. Savile) 10000 marcarum argenti fuisse soluta.

[3] *Nicolaum .. vadem .. dederunt*] Autor hist. Knytling. in alia omnia discedit, longam contexens narrationem de filiis Thorgunnæ se obsides pro Olavo offerentibus (p. 281

diens Ericus, contumeliæ memor[1], quam ei communis fratris jussu inflixerat, ultionis metu cum conjuge Botilda, quæ Ulvoni Gallitiano ex filio Thrugoto neptis obvenerat[2], Svetiam petivit. Dani vero, collato certatim ære pro sponsoris reditu, pactam creditori pecuniam numerarunt. Quem, Flandrensi custodia liberatum, infesta parricidis fortuna veluti cladem aliquam nostrorum abundantiæ ac fertilitati injecit. Nam cum Dani novi regis initiis applaudentes pristinæ ruinæ procacius insultarent, criminosis semper infensa divinitas, ne diu scelus impunitate floreret, petulantiam penuria rependere voluit, communique inopia publici parricidii justa[3] exegit piacula. Ut enim non in singulos modo, sed in universos animadverteret, summa aeris intemperantia[4] anno-

sequ.). Sed hæc narratio pluribus in locis fabulam redolet. Multo probabilius est, Nicolaum cum nonnullis nobilium, fortasse etiam filiis Thorgunnæ, tanquam vadem in Flandriam fuisse profectum.

[1] *Ericus, contumeliæ memor*] Juxta historiam Knytlingorum (p. 299) Ericus præfecturam Sialandiæ, sibi a Canuto concessam, sub imperio Olavi retinuerat. Robertus ab Elgin scribit (Script. rer. Dan. vol. IV p. 258), filium Erici Canutum Roskildiæ fuisse natum, unde sequitur, uxorem Erici anno 1091 ibi vixisse. Hæc autem cum relatione Saxonis conciliari possunt, si statuimus, Ericum primum quidem in Sveciam secessisse, deinde vero, pacto cum fratre inito, in patriam rediisse.

[2] *Botilda .. neptis obvenerat*] Autor historiæ Knytlingorum cum Nostro in genealogia Bothildæ constituenda omnino consentit. Eo enim referente (p. 302), Ulvo, comes Daniæ, artibus bellicis clarus, qui ob expeditionem in Galiciam susceptam cognomen Galizu-Ulfr acceperat, duxit Bothildam, filiam Haconis comitis, et ex ea genuit Thorgautr, aulicum Svenonis Estritii, ob pulchritudinem ab Haraldo, rege Norvegiæ, *fögrumskinna* appellatum; hujus filia erat Bothilda.

[3] *Justa*] Ita legitur in ed. Steph. Ed. pr. habet *victa*, quod sensum turbat.

[4] *Summa aeris intemperantia*] Non desunt de hacce fame aliorum autorum testimonia. Ælnothus l. c. cap. 32: *Olavo regnante fames et pestilentia, morbus et hostium metus Daciæ terminos occupavit.* Cafr. Knytlinges. p. 294, Elogium St. Canuti in Script. rer. Dan. vol. III p. 321, Sveno Aggonis ibid. vol. I p. 58, Chron. Erici ibid. vol. I p. 160: *Hujus tempore facta est tanta fames in Dania, ut homines pro herbis agrestibus litigarent; nam segetes VII annis regni ejus per aeris intemperiem perierunt.* Anonym. Roskild. ibid. p. 379: *Ingens fama Daniam per novem annos obtinuit, ut vix ab illicitis escis abs-*

rum, quibus Canutus regnum gesserat, numerum adæquavit, cœlestique robore humana vi majorem edidit ultionem. Quippe verni æstivique temporis fervore satum omne coaruit; autumnale vero adeo pluvium fuit, ut, si quid locorum humilitate palustrive madore alitum succrevisset, perseveranti imbrium inundatione decideret; quanquam contrarium cœli habitum humanæ commoditatis ratio flagitasset. Igitur opportuno solstitium humore caruit, eundemque sine modo profusum siccum amans Sextilis excepit. Tunc plane camporum facies cœlestibus imbribus inundata late patentis stagni speciem præbere conspecta est. Ita, quod æstas ægre genuit, autumnus oppressit; tantaque temporum intemperies extitit, ut nec imber æstum leniret nec æstus imbris illuviem temperaret. Quin etiam agrestes, aquis campos tegentibus, supernantia spicarum capita demetentes naviculis excipiebant, ac deinde putres aristarum reliquias fornacibus igni percalefactis exsiccandas mandabant, sicque eas molæ subiicientes, quia panem præstare non poterant, in usum pultis vertebant. Quamobrem tanta ciborum penuria incessit, ut maxima populi pars alimentorum inops inedia consumeretur. Ea res locupletes inopia, pauperes morte mulctavit, majoresque ære, minores spiritu spoliavit. Nam divitum populus[1], non suppetentibus alimentis, auro argentoque salutarem comparavit impensam; pauperum vero gregem, tam census quam dapis inopem, horrida passim fames absumpsit. Rex ipse, ad ultimam tabem redactus, plurima fruge latifundia permutabat, agrisque venire jussis, alimenta possessionum pretiis comparabat. Nobilibus in eundem usum ingenuitatis insignia[2] erogare rubori non fuit. Enimvero abunde seges

tinuerunt, *sed equi ad vescendum occidebantur*, *canes a multis excoriabantur*.

[1] *Divitum populus*] Imitatus est Saxo Marcianum Capellam, qui lib. I *populum deorum et populum potestatum*, lib. 2 *populum ministrorum et populum angelicum* dixit et libr. VII *populum astrorum*. (S)

[2] *Ingenuitatis insignia*] Hæc insignia Noster haud dubie equos phaleratos et loricas intellexit; nam *ingenuos* Noster nobiles intelligit; vid. supra p. 229. Similia leguntur apud Valerium Maximum lib. V cap. 6, 8: *Pueri insignia ingenuitatis ad sustentandam temporis difficultatem contulerunt.*

finitimis erat, ut privata gentis, non publica terrarum ultio videretur. Quæ tam dira clades convictum populi animum sanctitatem Canuti[1], quam antea detrectaverat, fateri coegit, deque celsitudinis ejus contemptoribus veneratores effecit. Sane tam evidens pœna, aliis fruge abundantibus, Danis privatim ingruens[2], et parricidarum noxam et perempti innocentiam liquido argumentata est.

Hanc pestem Sveno pontifex[3], cujus summa apud Danos auctoritas erat, populo parricidii pœnitere permonito, incessuram prædixit. Quippe in plebem pius, in deum venerabilis habebatur, religionemque attentiore cura, conciones præstantiore facundia celebrabat. Ita favore omnium occupato, arcem inter nostros auctoritatis atque eloquentiæ fastigium possidebat. Subjectorum mores non solum dictis, sed etiam serenissimis operum informabat exemplis, nec voce quam mente concinnior fuit. Idem, perfecta Trinitatis æde, in exædificando ejus ambitu Canutum religiosi operis socium habuit. Nec minorem in extruendis Mariæ sacrariis operam gessit. Quippe unum in urbe, alterum Ringstadiis[4] enixe molitus, tertium Michaeli Slaglosiæ[5] condidit. Adeo se sanctorum penetralium singulari cultu flagrare monstravit. Nec domestica sanctitate contentus, augmentum ejus foris petere, arrepto peregrinandi labore, constituit. Cumque Hierosolymam proficiscens Byzantium pervenisset, contracta varii generis ornamenta cum sacrorum cinerum reliquiis in necessarios usus domestici templi remittenda curavit. Sed cujus Græcia pietatem vidit,

[1] *Sanctitatem Canuti*] Steph. perspicuitatis gratia in sua edit. addidit *Canuti*, quod abest in ed. pr.

[2] *Aliis fruge abundantibus, Danis privatim ingruens*] Eatenus hæc assertio vera, quatenus his annis neque Norvegi neque Sveci de gravitate annonæ conquesti sunt. Sed in eadem epocha querelæ de sterilitate terræ et de intemperie aeris et in Anglia (Chron. Saxon. p. 187, 196, Wilhelm. Malmesbur. de gestis reg. Angl. lib. III p. 62) et in Germania (Bertold. Constant. p. 364 in Urstit. script. rer. German.).

[3] *Hanc pestem Sveno pontifex*] Eadem fere de Svenone narrantur ab Anonymo Roskildensi vol. I p. 379.

[4] *Ringstadiis*] In ed. pr. legitur *Ryngstiadis*.

[5] *Michaeli Slaglosiæ*] Ed. pr. habet: *Michael Slaglosa*.

mortem Rhodus aspexit. Iisdem fere temporibus, absumpto Richvaldo[1], Ascerus, morum generisque splendore eximius, Lundensi potitur sacerdotio.

Olavus cum bis pæne lustrum regnando condidisset, inter continuas rei familiaris angustias nihil regali magnificentia dignum exequi poterat. Sed et finitimi, facto paupertatis ejus contemptu, famelicum[2] ferro incessere ruboris loco duxerunt[3], rati, inediam armis obrui non oportere, neque divinitus afflictum humanitus premi, aut cœlestium vindictam mortalium viribus exaggerari[4]. Cui enim invidiosum existeret regnum contemptissima tot annis inopia profligatum? Cum rex, divinum natalem celebrans, pane in domo non suppetente, jejunos circumquaque penates aspiceret, erubescenda mensarum inopia magnopere confusus, obducto manibus capite suffusoque lacrymis vultu, per summam animi ægritudinem temporis difficultatem gemitu prosecutus est. Sane tantulam dapem tot convivis apponi deflevit, contemptissimam famem honoratissimæ lucis ignominiam judicans. Qui mihi alienam specie, suam re vera deplorasse videtur inopiam. Deinde, supplicatione habita, superna contuitus auctorem omnium deum, ut, si quid iræ adversus populum concepisset, suo, non ejus periculo satiaret, oravit, infelicissimum patriæ statum difficillimum temporis habitum æstimans. Quippe tam inops epularum convivium, quo famem instruere potius, quam pellere videretur,

[1] *Richvaldo*] Ed. pr. habet: *Richaldo.*

[2] *Famelicum*] Hac voce Noster cognomen *Hunger* (famem) indigitat, Olavo a populo tributum. (Sveno Aggon. Script. rer. Dan. vol. 1 p. 58, Chronic. Erici ibid. p. 160, Chron. Siælland. ibid. vol. II p. 606.)

[3] *Ferro incessere ruboris loco duxerunt*] Ea ætate Norvegiam tenuit Olavus, cui ob studium quietis cognomen Kyrre inditum; Svecos rexit Ingius, quem Snorro Sturlæus in historia regis Magni Nudipedis tanquam regem bonum pacisque amantem describit (Histor. reg. Norveg. vol. III, 214-220). Ita sponte intelligitur, causas belli inter vicinos ea ætate in septentrione defuisse. Quæ vero annales Svecorum (Script. rer. Svecic. vol. I p. 237, 258) afferunt de expeditionibus Ingii in Scaniam, meras fabulas esse, ostendimus in observationibus nostris criticis in Saxonem lingva vernacula editis.

[4] *Exaggerari*] Ed. pr. habet *exagitari,* minus bene.

principum oculis subjicere erubescebat. Nec difficiles numinis aures habuit. Siquidem celerem fati viam obtinuit, sibique mortem, salutem patriæ (si qua modo parricidis virtus inest,) pia prece conscivit[1], ingenuoque vivendi pudore maximæ cladis pœnam avertit. Itaque memoriæ ejus speciosius deposita vita quam gesta ascribi potest, qui fatum patriæ finiendi spiritus causam habuit. Porro, quantum caritatis erga suos cordi insitum haberet, aperuit, cum et eorum mala proprio capite luere vellet et commune periculum ad se solum redundare deposceret. Nempe, quia suam pro civium salute devovit, pii animi titulo fraudandus non est. Fortuna siquidem famem cum auctore suo pari funere extulit, inediamque satietate mutavit.

Huic Ericus, natu proximus, e Svetia revocatus, magno omnium favore sufficitur. Hujus ætas periclitanti populo labentis annonæ subsidia reparavit, segesque tempestivi imbris beneficio visitata convaluit. Nam, regnante eo, agrorum habitus ad tantam ubertatam excessit, ut singuli cujuslibet annonæ modii totidem denariis permutarentur[2]. Sed et continuis regni ipsius annis eadem

[1] *Mortem .. pia prece conscivit*] Non quidem mox mors regis festum Jolense subsecuta est; nam mense demum Augusto anno 1093 mortuus est Olavus (Suhm Hist. af Danm. 4 D. S. 772), fortasse morbo diuturno. Sed traditio popularis ita mortem exornaverat. Narrat Petrus Olai, *regem, cum in vigilia nativitatis Domini solummodo tres panes haberet, orasse deum, ut mortem fratris in suo capite vindicaret, et sic tandem populi misereretur; regem vero paullo post una nocte in lecto suo obiisse.* (Script. rer. Dan. vol. I p. 119, Riimkroeniken V. 3570-3579).

[2] *Ut singuli cujuslibet annonæ modii totidem denariis permutarentur*] Annona hic ponitur pro frumento, ita ut *cujuslibet annonæ* sit *cujuslibet frumenti*, scilicet vel farris vel hordei vel avenæ. Inde hic oritur sensus, tantam exstitisse fertilitatem ea ætate, ut non modo modius hordei et avenæ, sed etiam modius farris uno denario emeretur. Denarium Noster intelligit *Penning*, antiquissimum inter Danos nummi genus, quorum 240 marcam effecerunt. Ætate Saxonis modius frumenti pluribus denariis venibat; jure igitur suo Noster vilius frumenti pretium tanquam uberrimi proventus indicium protulit. Videtur quidem autor chronici Erici a Saxone omnino discedere, scribens (l. c. p. 160), *tantam fertilitatem terræ redditam esse, ut modius parvus cujuslibet blandi non valeret ultra duos denarios usuales.* Sed acute observavit H. M. Velschou, Hist. Prof.,

agris ubertas incessit. Quo evenit, ut non solum ex morum, sed etiam temporum placidissimo usu Boni cognomen[1] acciperet. Tunc plane penuriæ copia, inopiæ successit abundantia. Hujus viri virtutes summatim cognoscere tædio non sit. Nam præter ingentia animi decora singularibus naturæ incrementis evectus admirabili corporis magnitudine eo proceritatis excesserat, ut cæterorum vertices humeris superaret. Nec longitudini inconcinna soliditas fuit, ut totam ejus compagem exactissimo naturæ ingenio excultam elaboratamque putares, quæ corpori granditate conspicuo consentaneum virium habitum conciliavit. Igitur ut corpore nullum, ita nec robore parem habuit, cum staturæ laude egregia quoque vigoris ornamenta sortitus. Hastæ aut lapidis jactu sedens stantes vincebat, neque illi situs, quo minus fortitudinis suæ experientiam ederet, officere potuit. Eodem corporis situ ex robustissimis duos lucta aggrediebatur; dumque alterum attrectaret, alterum genibus compressum urgebat, nec ante destitit, quam prius hunc, deinde illum pedibus subjiciendo amborum manus post terga vinciret. Nec minori robore funiculorum certamen[2] exhibuit. Quippe unum dextra, alterum sinistra continens, eorum extrema quatuor præstantibus robore viris ex adverso distrahenda commisit. Quibus eum nequicquam sede sua detrahere laborantibus, ipse funem utrimque[3] modo dextra, modo læva corripiens

in docta dissertatione, qua in hunc locum commentatus est (Nordisk Tidsskrift 3 B. 3 H.), autorem chronici, cum sciret, valorem denariorum ab ætate Saxonis ad suam valde deminutum esse, interpretem quodammodo Saxonis suis lectoribus agere voluisse, duos denarios usuales pro uno Saxonis in sua narratione ponentem.

[1] *Boni cognomen*] Hunc annalistæ *Egothæ* appellant, quod derivatur ab *e* sive *ey*, *semper*, et *gothæ*, nunc *god*, *bonus*; est igitur, qui ab omni respectu bonus censetur. Autor chronici Erici p. 160 eum triplici de causa ita dictum fuisse asserit, 1) ob ubertatem annonæ, 2) propter magnas corporis dotes, 3) quod bonis artibus summum amorem populi sibi conciliaverit.

[2] *Funiculorum certamen*] De hoc certamine vid. not. uber. ad lib. V p. 212.

[3] *Utrinque*] Sensus est, regem tam a parte sinistra quam a parte dextra quatuor viros fortes funem tenentes ad se pertrahere potuisse. Steph. posuit *utrumque*. Tum hic oritur sensus, potuisse regem una manu tam læva quam dextra utrumque funem

ingenti fortitudine effecit, ut aut tenentibus restim excuteret aut eosdem ad se magnopere renitentes appelleret, funemque ducere nequeuntes sequi cogeret. Eidem quoque speciosissimus vocis habitus fuit. Siquidem conciones non solum præstanti facundia, sed etiam tanta pronunciationis amplitudine celebrabat, ut in actionibus non solum a præsentibus, sed etiam a procul positis liquido exaudiretur. Prætererea ad conciliandam sibi popularium benevolentiam in extrema actionum suarum parte mandati loco subnectere consveverat, ut viri conjuges suas ac liberos necnon et servos, cum primum domos redissent, sub ejus titulo consalutationis officio prosequerentur, suum se cuique jus[1] servaturum promittens, cummunemque cunctis in exhibendo æquitatis cultu debitorem affirmans.

Verum hunc corporis ejus animique fulgorem sola libidinis vis tetris intemperantiæ maculis obscurabat. Siquidem conjugalis copulæ tædio Veneris usum pellicum cubiculis intentum habuit, quanquam ei fortuna uxorem forma ac moribus conspicuam sociasset. Nec defuit Botildæ[2] tolerabunda mens ad insolentiam mariti sustinendam. Puellas siquidem, quas ab eo adamari persenserat, maternæ dilectionis officiis prosequebatur, easque, quo promptius mariti studiis indulgeret, quoad vixit, inter pedissequas habuit. Quarum ut formam quoque concinniorem efficeret, sæpenumero capitis[3] earum cultum propriis manibus exhibebat; cumque abunde foret iram abjecisse, addidit caritatem, et, quia sua spe-

ita corripere, ut octo viros ad se traheret.

[1] *Jus*] Ita recte omnino legit Steph. pro *illius* in ed. pr., quod nullum sensum fundit.

[2] *Botildæ*] Autor historiæ Knytlingorum, qui in plurimis fidem meretur, integram fabulam nescio unde acceptam de Bothilda pellice regis Erici enarravit. Satis vero constat, Bothildam revera fuisse reginam. Hoc non modo testantur genealogia a Wilhelmo abbate tempore Canuti quinti concinnata (Script. rer. Dan. vol. II p. 159), Chronicon Sialandiæ (ibid. p. 600) omnesque annalistæ, qui Bothildæ cum rege ad terram sanctam profectionem et in insula Cypro obitum commemoraverunt, sed etiam ea, quæ ex traditione populari de tolerantia Bothildæ erga maritum attulit Noster; talia enim vix de ulla alia quam de legitima uxore circumferri poterant.

[3] *Capitis*] In ed. Steph. legitur *capitibus*.

cie non potuit, aliena marito placere voluit, virique in eis affectum colere quam læsionis suæ vindictam agere præoptavit, ne clarissimum ducem turpitudinis reum ageret. Etenim amoris sui raptrices officiis quam odiis insequi speciosius duxit. Itaque non solum mariti flagitium dissimulatione texit, sed etiam absque respectu pellicatus odium merentibus gratiam erogare sustinuit, veneratione contemptum, obsequiis injuriam pensans, eoque facto clarissimum muliebris patientiæ exemplum præbuit. Quin etiam singulari moderationis beneficio posteritati insignem nominis sui memoriam commendavit. Fuere Erico filii[1] Haraldus, Canutus et Ericus; sed primus concubina, secundus matrimonio, tertius adulterio ortus proditur.

Nec mansvetudinis spiritus regis fortitudini defuit, qui, ut crudelitatis alienus, ita socordia vacuus medium inter desidiam ferociamque temperamentum tenuit[2]. Ejusdem quoque severitas benignissime popularibus affuit. Ne enim potentum avaritia æquitatis vinculum labefactaret, petulantiaque juris hebetudinem pareret, insolentiæ rigorem opposuit, et, quo plus a perversis loco distitit, hoc magis per imperium nocuit. Quippe, cum a popularium oppressoribus parum per absentiam timeretur, eosdem subita satellitum manu interceptos suspendio consumendos curavit. Quo facto quid aliud quam injuriæ pondus arborea lance pensavit? Quamobrem majoribus formidolosus[3], minoribus percarus evasit, cum hos paterna indulgentia, illos regia severitate insequeretur. Filias quoque complures ex concubinatu habuit; quarum unam Haquino cuidam[4], Beronianæ necis ultionem pollicito, præmii nomine nuptum dedit. Frater siquidem Erici Bero[5], Hol-

[1] *Fuere Erico filii*] De hisce filiis, Haraldo Kesia, Canuto Lavard et Erico Emun, multa in sequentibus afferuntur.

[2] *Tenuit*] Ed. pr. habet *teneret*, minus bene.

[3] *Majoribus formidolosus*] Justitiam Erici non minus ac liberalitatem laudat autor historiæ Knytlingorum p. 296-298.

[4] *Quarum unam Haquino cuidam*] Hanc historia Knytlingorum p. 311 Ragnhildam appellat, Haquinum vero sive Haconem genere Norvegum facit.

[5] *Frater .. Erici Bero*] Mentio hujus

satis Dythmersisque subactis, eo loci, ubi Wermundi filium Uffonem cum duobus Saxonicæ gentis lectissimis manum duelli nomine conseruisse proditum est, munitionem inhibendæ defectionis causa molitus, vallo fossaque insulam cinxit. Cujus dominationem popularium quidam privatim perosus, concionantis latus hasta transfixit.

Ea tempestate Sclavorum insolentia, diu Danicæ rei miseriis alita, (quippe magis otiis Olavi provecta, quam ullis ejus negotiis retusa fuerat,) piratica nostros acerrime lacessebat. Sed et Autonem quendam, splendidissimo loco natum, Falstriam e Sialandia etentem, pmorique quam intercipi præoptantem, occidit. Enimvero ingenita Danico sangvini virtus captivitatis sortem omni fato tristiorem existimat. Quam rem Skialmo Candidus, (frater hic Autonis erat,) in celeberrimis Danorum conciliis querelarum frequentia prosecutus extudit, ut auctoritate ejus motum vulgus unius necem omnium manu ulciscendam decerneret. Adeo quippe regia majestas popularem evexerat[1], ut ei decernendarum expeditionum jus esset, armisque publicis non imperium principis, sed plebis arbitrium præsideret. Præterea Alli et Herri, Scaniæ oriundi, sed ejus usum facinoribus demeriti[2], Julinum, certissimum Danorum profugium[3], proscriptorum titulo petiverunt. Cujus enixe negotia consectantes maritimisque patriam latrociniis

Beronis sive Biornonis tantummodo hic occurrit. Eum arcem exstruxisse Reinholdsburg eo in loco, ubi nunc arx Rensburgi sita est, magna cum sagacitate docuit Carstens (Schlesw. Holst. Anzeiger 1757 N. 48.) Vid. supra p. 173.

[1] *Adeo quippe regia majestas popularem evexerat*] Stephanius in sua editione post *popularem* addiderat *libertatem.* Saxo autem intellexit *majestatem*, quæ vox præcedit. Sensus est: Connivente ipso rege creverat majestas popularis sive autoritas populi. Haud dubie Saxo dicere voluit, Olavi famelici vel socordia vel infortunio factum, ut comitia, rege haud consulto, jus belli decernendi sibi arrogarent. (Plura de hoc loco vid. in not. uber.)

[2] *Sed ejus usum facinoribus demeriti*] Rarissimus hac significatione verbi hujus est usus, pro: *non amplius* sive *male meriti.* Præpositio autem *de* ut augendi et intendendi, sic etiam minuendi vim habet, quomodo in verbis *dememinisse*, *desvescere* et id genus aliis. (S)

[3] *Profugium*] Steph. habet *perfugium.*

incessentes rem Danicam atrocius profligare cœperunt. Tunc Danica juventus Julinum adorta fractos obsidione cives, quotquot intra mœnia piratas habebant, cum pecunia pactionis nomine præbere coegit. Quibus nostri in potestatem acceptis, læsæ patriæ pœnas crudelissima mortis ratione expetendas duxerunt. Nam quo violentiore eos morte consumerent, revinctis post terga manibus, palis primum affigendos curabant, deinde ventrium cava cultro rimati, nudatis extis primaque viscerum parte protracta, cætera stipitibus explicabant, nec ante supplicium remiserunt, quam tortos, extis funditus alvo egestis, horridæ rapacitatis spiritum profundere coegissent. Quod spectaculum ut specie triste, ita re nostris perquam utile extitit. Non solum enim reis pœnam inflixit, sed etiam cæteros consimilem cruciatus causam vitare permonuit. Itaque non minori visentibus documento quam afflictis supplició fuit. Nec semel quidem Ericus Sclavici roboris amplitudinem pressit[1] et nervos debilitavit, sed iterum ac tertio effrenata gentis illus ingenia tanto tempore retudit, ut nulla eum ulterius piratici æstus procella pulsaret.

Interea, defuncto Egino, Ascerus[2], clarissimo inter Jutos loco natus, Lundense sacerdotium sumpsit. Forte autem Hamburgensis antistes[3] ob inanes et falsas suspiciones[4] Ericum execratione mulctandum censuerat. Quod veritus rex appellatione senten-

[1] *Nec semel quidem Ericus Sclavici roboris magnitudinem pressit*] In præcedenti narratione de ultione a Sclavis repetita nulla Erici mentio facta fuit, regemque huic expeditioni haudquaquam affuisse, in notis uberioribus monstrare studuimus. Igitur verba Saxonis allata vel ita intelligenda sunt, ac si dixisset, etiam Ericum ipsum Sclavos vicisse et quidem ter, vel potius ita, ut autor expeditionem Erico regnante et non prohibente susceptam ad ejus auspicia retulerit. Haud pauca habet historia Knytlingorum de bello Erici contra Sclavos sive Vendos gesto, quod vero ab expeditione nuper commemorata longe diversum erat, p. 303-307.

[2] *Defuncto Egino Ascerus*] Supra p. 599 scripserat Noster, Ascerum absumto Richvaldo sacerdotio Lundensi potitum fuisse; hoc igitur loco oscitantia quædam agnoscenda vel autoris vel librarii cujusdam, ponentis Eginum pro Richvaldo.

[3] *Hamburgensis antistes*] Ita vocat Noster archiepiscopum Bremensem Liemarum, anno 1101 demortuum.

[4] *Inanes et falsas suspiciones*] Cum

tiam præcucurrit, Romamque e vestigio petivit; ubi causæ suæ examine diligentius habito, pontificis accusationem potenter repulit, cunctisque defensionis partibus actore superior rediit. Nec contentus efficacissimum causæ dictionis suæ propugnatorem egisse, adversariæ partis odio penetralium sacrorum decus externo sacerdotio subjectum habere passus non est. Quamobrem Romam regressus[4], tum se, tum etiam patriam ac domestica sacra Saxonica prælatione liberari petivit, ne religionis ratione exteris admodum obsequi cogeretur aut ejus disciplinam ab alienigenis petere necesse haberet. Nec difficilem curiæ consensum habuit. Quæ ne clarissimum virum repulsa afficeret, tum dignitatis, tum etiam fatigationis ejus intuitu mota, petitioni annuit, seque regnum ipsius summi sacerdotii insignibus adornaturam spopondit, atque ea promissorum spe regem a se exhilaratum dimisit.

Sed tristioris fortunæ, quod sequitur. Reversus namque Ericus, cum more regio domi in propatulo cœnitaret, inter alios quendam musicæ rationis professorem adesse contigit. Qui cum multa super artis suæ laudibus disputasset, inter cætera quoque sonorum modis homines in amentiam furoremque pertrahi posse firmabat. Quin etiam tantas fidibus vires inesse dicebat, ut, perceptis earum modulationibus, astantes mente constaturos negaret. Cumque, an ejusmodi usu calleret, interrogatus peritiam fateretur, tum precibus regis, tum etiam minis effectum præsentare compellitur. Qui cum nec vecordiæ metu nec periculi prædictione imperantem avertere potuisset, ne furori nocendi materia suppe-

futiles essent, ne memoriæ quidem traditæ fuerunt. Inanes vero sunt conjecturæ et ne probabiles quidem, quas autores recentiores de hisce suspicionibus attulerunt. (Vid Grammium, not. in histor. Meursii Danicam col. 227).

[4] *Romam regressus*] Autor historiæ Knytlingorum Ericum non nisi semel Romam profectum narrat, p. 299-301. In historia conciliorum (Labbei, Venetiis vol. XII p. 711) adnotatur quidem de Urbano secundo, *eum Ericum, regem Danorum, a Lemaro, archiepiscopo Hamburgensi, Schismaticorum principe, injuriis lacessitum ad sedem apostolicam bis appellantem humaniter excepisse, eumque metropolitani Hamburgensis subjectioni exemisse.* Sed hoc loco non dicitur, regem bis præsentem appellasse; igitur duplex Erici iter Romanum solius Saxonis testimonio nititur.

teret, primum sede armis vacuefacta, complures extra auditum citharæ in ambitu collocandos curavit, oriente vesaniæ strepitu fores irrumpere ereptamque manibus suis citharam capiti illidere jussos, ne ulterior ejus modulatio supervenientes quoque mente captos efficeret. Monuit quoque præsto esse, qui furentium vesaniæ valenter occurrerent, ne lymphantes, dementia in rixam versa, mutuis se ipsos viribus interimerent. Obtemperatum consilio est. Igitur armis domo egestis claustrorumque custodia obseratis, fidibus operam dare exorsus, inusitatæ severitatis musam edidit. Cujus prima specie præsentes veluti mœstitia ac stupore complevit. Qui postmodum ad petulantiorem mentis statum vegetioribus lyræ sonis adducti, jocabundis corporum motibus gestiendo dolorem plausu permutare cœperunt. Postremo ad rabiem et temeritatem usque modis acrioribus incitati, captum amentia spiritum clamoribus prodiderunt. Ita animorum habitus modorum varietas inflectebat. Igitur, qui in atrio melodiæ expertes constiterant, regem cum admissis dementire cognoscunt, irruptaque sede, furentem complexi, comprehensum continere nequibant. Quippe nimio captu furoris instinctus eorum se valide complexibus eruebat; naturæ siquidem ejus vires etiam rabies cumulabat. Victo itaque colluctantium robore, procursum nactus, convulsis regiæ foribus arreptoque ense, quatuor militum, continendi ejus gratia propius accedentium, necem peregit. Ad ultimum pulvinarium mole, quæ undique a satellitibus congerebantur, obrutus, magno cum omnium periculo comprehenditur[1]. Ubi verò mente constitit, læsæ primum militiæ justa persolvit. Ut autem acrioribus expiationis modis pœnitentiam ederet, redimendæ noxæ gratia religiosæ peregrinationis propositum amplexatus est, Judeamque, divinæ visitationis memoria venerabilem, adire constituit. Cujus studii sanctitatem cum diu tacitus animo revolvisset, tandem iis maxime, quos ob excellentem corporis habitum profectionis suæ consortes destinabat, insinuat. Quibus rem dolenter ferentibus, id ipsum apud celeberrima patriæ concilia publicavit. Quod

[1] *Magno cum periculo comprehenditur*] De fide hujus narrationis vid. not. uber.

cum in Wibergica quoque concione vulgasset, attonita multitudo, perinde ac patrem amissura foret, ingemuit, absentiam ejus perniciosam patriæ futuram vociferans, inque eo remorando tota plebs unius plorabundi amici vultum habuit. Ad ultimum lacrymis suffusa supplicem se ejus genibus advolvit, magnopere deprecans, ne magis privati voti quam publici commodi debitum intueretur, eumque plus deo sincera regni administratione quam exilio placiturum affirmans. Ille precibus concionis voti religionem opposuit ejusque titulo propositi pertinaciam tuebatur. Nec populo ad refellendam excusationis rationem consilii sagacitas defuit. Redimendi namque voti gratia[1] tertiam se rei familiaris partem egentibus erogaturam promisit. Sed ne sic quidem tenacissimam sanctitatis ejus perseverantiam labefecit. Negabat enim rex, honestatem culpa redimi posse[2] seque alieni æris interventu voto liberum fore, futurum asserens, si conditione uteretur, ut et se perjurii et patriam paupertatis periculis implicaret. Malle vero proprio sumptu profectionem instruere quam aliunde impensarum necessaria mutuari, ne alieno gravamine ad peragendum devotionis propositum uteretur. Itaque seductos majores[3] de substituendo interim procuratore consulere cœpit, non quia prudentia fallebatur, sed ne, præteritis aliorum consiliis, suo indulsisse videretur, privatam sententiam publicæ præferendo. Quo audito, principes id se consultoris optioni permittere responderunt,

[1] *Redimendi namque voti gratia*] Omnia hæc apud solum Saxonem leguntur, sed tam nativa sunt, tam bene et moribus istius ævi et cæteris omnibus de bono rege allatis conveniunt, ut nemo facile his fidem deneget. Superfluum vero foret computare, quanta pecuniæ summa populus in comitiis Viburgensibus votum regis redimere voluerit. Talia enim offeruntur ex pectore commoto absque computatione.

[2] *Negabat, honestatem culpa redimi posse*] Quamnam culpam rex hic intellexerit, ipse in sequentibus docet, scilicet soluta pecunia votum jam susceptum redimere. Honestas haud dubie hoc loco intelligenda est integritas vitæ, sive, ut cum theologis sententiam accurate exprimamus, venia peccatorum; hanc vero peregrinatione in terram sanctam emi posse, constans erat ejus ætatis opinio.

[3] *Seductos majores*] Hoc est, seorsum abductos. Ita Valerius Maximus lib. V cap. 9, 4: *Seductam uxorem suppliciter rogavit.*

nec hac quidem in re de ejus industria dubitaturos, cujus summam in aliis solertiam didicissent. Tunc rex Haraldum filium, quem præstantior ætas honori tempestivum effecerat, regis partibus perfunctorie donat[1]. Scialmoni vero Candido, splendidissimæ atque integerrimæ dignitatis viro, cui non solum totius Sialandiæ, sed etiam Rugiæ, vectigalis a se factæ, procurationem detulerat, peragendæ circa Canutum educationis officium mandat[2]. Ericum autem, obscuriore loco natum, hebetiore quoque cura complexus, minoris potentiæ tutoribus applicavit[3]. Quibus dispositis, ut granditatis suæ speciem consentaneo corporum habitu minueret, procerissimos quosque peregrinationis participes legit, sicque alienæ staturæ spectaculo suæ miraculum temperavit, ne singularis ejus magnitudo visentibus exteris ludibrio foret. Nec piger Botildæ ad consectanda mariti studia animus fuit. Quem quidem eodem voto, sed dividuo toro secuta, profectionis meritum pudicitia cumulavit.

Sed neque Ericus patriæ, quam deseruit, curam abjecit. Ne enim Dani sub externo pontifice sacrorum munera celebrarent, missis ad curiam legatis[4], in ornamentum domesticæ religionis

[1] *Haraldum filium .. regis partibus perfunctorie donat*] Id est, Haraldo præfecturam regni se absente committit. Eadem habet Knytlingasaga p. 312.

[2] *Skialmoni .. Canutum .. mandat*] Scribit autor historiæ Knytlingorum l. c., Ericum filiolo Canuto ducatum Slesvicensem dedisse. Minus vero probabile est, provinciam eo ævo principi puero potuisse tradi; neque hæc donatio Canuto facta quadrat cum ratione, qua deinceps Canutus ducatum adeptus est. Narrat Helmoldus, *Ericum abiturum regnum cum filio Kanuto commendasse fratri Nicolao, accepto juramento, ut, si non rediret, filio suo, postquam adolevisset, regnum contraderet* (Chron. Slavor. lib. 1. cap. 49). Hæc cum verbis Saxonis bene jungi possunt.

[3] *Ericum .. tutoribus applicavit*] Discedit historia Knytlingorum, scribens, regem filiorum natu minimum secum duxisse (p. 312).

[4] *Missis ad curiam legatis*] Postquam Paschalis secundus Urbano secundo successerat, nonnihil forsitan immutata fuere studia curiæ Romanæ. Sat gravis igitur aderat causa, cur legatio mitteretur. Peropportune autem accidit, ut amicitia intercederet inter Anselmum Cantuariensem, virum magnæ in curia Romana autoritatis, et Ascerum, episcopum Lundensem. Missus igitur est legatus Albericus, ut in Dania sedi archiepiscopali locum optaret. Ille

maximi sacerdotii insigne expetendum curavit. Nec eum Romanæ promissionis fides fefellit. Profectus enim a curia legatus, qui sacri insignis prærogativa nostræ gentis sacerdotium adornaret, cum, celeberrimis Danorum urbibus inspectis, cuncta curiosissime collustrando non minorem personarum quam civitatum respectum egisset, Lundiæ, ob egregios Asceri mores, tum quod ad eam e finitimis regionibus terra marique transitus abunde pateat, hunc potissimum honorem deferendum existimavit. Nec solum eam Saxonica ditione eruit, sed etiam Svetiæ Norvagiæque, religionis titulo, magistram effecit. Nec parum Dania Romanæ benignitati debet, qua non solum libertatis jus, sed etiam exterarum rerum dominium assecuta est.

Interea Ericus petitam navigio Rusciam[2] terrestri permensus itinere, magna Orientis parte transcursa, Byzantium veniebat. Quem imperator nequaquam urbe excipere ausus, extra mœnia tendere jussum hospitalitatis officiis prosequebatur, ratus religionis simulatione dolum intendi. Siquidem famam ejus ac magnitudinem suspicione insecutus, impensis eum quam mœnibus fovere maluit. Ad hæc Danos, summa a se familiaritate cultos, eadem suspicionis occasione notabat, perinde ac majorem patrii regis quam stipendiorum suorum respectum acturos. Inter cæteros enim, qui Constantinopolitanæ urbis stipendia merentur, Danicæ vocis homines primum militiæ gradum obtinent, eorumque custodia rex salutem suam vallare consvevit. Nec imperatoris Ericum opinio fefellit. Verum re dissimulanter habita, venerandorum sacrorum gratia civitatis introitum expetivit, præfatus, maxime se eo loci celebrandæ religionis amore perductum. Im-

vero in Daniam anno 1103, Erico jam defuncto, veniens, neque locum Lundia aptiorem neque virum Ascero digniorem inveniri posse censuit. (Conf. J. Neumann Historia primatus Lundensis p. 54 sequ.)

[1] *Petitam navigio Rusciam*] Aliam quidem itineris viam innuere videtur historia Knytlingorum, per Germaniam, dum loquitur de turma equitum regem proficiscentem stipante (p. 314) et de præsidio militum ipsi ab imperatore concesso (p. 313). Sed ab altera parte negari nequit, viam per Rusciam solitam esse, qua homines boreales Constantinopolin adierint.

perator, collaudato petentis studio, postero se die postulationi responsurum promittit. Interea, qui ex Danis Græcorum militiam secuti fuerant, imperatore adito, regem suum consalutandi potestatem efflagitant, permissisque segregatim egredi jussum, ne simul omnium animos una regis hortatio caperet. Subornaverat enim imperator utriusque vocis peritos, per quos eorum Ericique colloquia disceret. Primum itaque, consalutato rege, considere jubentur. Tum ille fari exorsus docet, Danos Græcorum stipendia merentes jam dudum honoris arcem virtutibus impetrasse, indigenis exules imperitare, multoque foris quam domi feliciores existere. Ad hæc imperatorem eorum fidei capitis sui custodiam credere, eumque prælationis usum non tam ex eorum meritis quam ex illorum, qui ante eos Græcorum militiam coluissent, virtute progenitum. Quapropter magnopere eis curandum esse, ne plus temulentiæ quam sobrietatis studiis indulgerent, susceptæ militiæ melius affuturi, si neque se vino neque regem solicitudinibus onerassent. Fore autem, si frugalitatis normam deseruissent, ut militiam segnes, jurgia alacres exequerentur. Monuit quoque, ne, manum cum hostibus conserturi, majorem vitæ quam virtutis curam agerent, neve mortem fuga præcurrerent, aut salutem suam ignaviæ præsidio tuerentur, promittens, se, cum primum in patriam redissent, fidelem eorum operam beneficiis pensaturum; quod si viriliter dimicantes spiritum in acie profudissent, propinquos eorum ac necessarios honore prosecuturum. His atque consentaneis modis universos affatus, propensam Danorum fidem Græciæ conciliavit[1]. Cujus rei imperator per subornatos certior factus, falso Græcis sapientiæ prærogativam ascribi inquit, quod ducis fidem notassent, cujus gentem toties alienam perfidiæ cognovissent; siquidem probatissimo popularis constantiæ experimento regiæ fidei habitus æstimari poterat. Cumque eum religioni potius quam fraudi intentum aspiceret, urbe exornari jussa ac plateis cultius stratis, dextera manu venerabi-

[1] *Danorum fidem Græciæ conciliavit*] Quæ hic narrantur, et ingenio Alexii Comneni suspicaci et moribus Erici, viri honestissimi et ad orationes habendas promtioris, egregie conveniunt.

liter exceptum ad curiam et palatium usque magno cum omnium tripudio, triumphantis more, perduxit, et, cui suspicionem immerenti inflixerat, honorem, quo major ab homine præstari non poterat, erogavit. Quin etiam ei, perinde atque honoratissimo hospiti, regiam cessit; eaque nemo deinceps imperatorum uti voluit[1], ne quis se maximo viro tecti communione æquasse videretur, hospitiique reverentia perpetuum hospitis monumentum existeret. Quin etiam accersito, qui staturam ejus mensuræ parilitate comprehenderet, stantisque et sedentis habitum quam diligentissime coloribus complecteretur, tantæ magnitudinis admirationem perenni spectaculo repræsentandam curavit. Et ne tantum hospitem indonatum dimitteret, complacita postulare præcepit. Quem cum, facto opum contemptu, sacros potissimum cineres exoptare cognosceret, honorandis ossium reliquiis donat. Ille religiosum munus cupide amplexatus, id ipsum imperatoria bulla assignatum Lundiam Roskildiamque deportandum curavit. Et ne ortus sui locum veneratione vacuum sineret, Slangathorpiam cum Nicolai sacratissimis ossibus divini patibuli particulam transtulit. Quippe et oppidi illius templum molitus et eo loci, ubi nunc aram videmus, matre editus proditur. Præterea oblatum ab imperatore magni ponderis aurum[2] sprevit ac repudiavit, ne, postposito con-

[1] *Eaque nemo deinceps imperatorum uti voluit*] Hæc fabula traditionem popularem arguit, quæ res in majus augere solet. Quam parvi aula Byzantina reges barbaros, Constantinopolin sub imperio Alexii Comneni adeuntes, fecerit, ostendit filia imperatoris, Anna Comnena, quæ in Alexiade scribit, se istam regum ducumque farraginem, etsi memoria suggerat, recensere nolle, ne sonis absurdis vocabulorum barbarorum puritatem Græci sermonis contaminaret. (Alexiad. lib. X p. 299-300 ed. Paris.)

[2] *Oblatum ab imperatore magni ponderis aurum*] Scribit autor historiæ Knytlingorum, imperatorem regi dono dedisse *halfa lest gulls*, idque versiculo Marci, poetæ coævi, confirmat p. 315-316. *Lest* est majoris ponderis genus, quod aliud alio tempore fuit. Snorro Sturlæus scribit (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 245), Alexium imperatorem Sigurdo Hierosolymipetæ, regi Norvego, optionem dedisse, utrum 6 auri talenta (*6 skippund af raudi gulls*) accipere, an ludos in hippodromo iisdem sumtibus peragendos adspicere vellet. Facile largimur, hæcce dona currente fama mirum in modum adau-

tinentiæ studio, Græcas opes appetere videretur. Quem mox, imperator injuriæ reum agere cœpit, affirmans, se, non donum contemptu ab eo fuisse perfusum, abjectisque precibus, unico notæ irritamento oblatis verecunde eum uti coegit. Et ne rex accipientis potius quam erogantis partes agere videretur, humanitatis ejus officiis mutua liberalitate respondit. Sed donis ej us pre tium novitas fecit, barbarumque munus hoc imperatori carius, quo Græciæ rarius fuit. Deinde piraticis ab ipso navigiis[1] commeatuque donatus, Cyprum contendit. Cujus insulæ natura adeo quondam tumulorum impatiens fuit, ut mandata sibi interdiu corpora proxima nocte rejiceret[2]. Hic rex febri implicatus, cum vicinum sibi fatum adesse cognosceret, apud celeberrimam Cypri urbem[3] corpus suum funerari petivit, præfatus, tellurem aliorum cineres respuentem suos quietius habituram. Igitur pro voto

cta, sed exemplum similis largitionis Boemundo factæ affert Anna Comnena in Alexiade (lib. 10 p. 303 ed. Paris).

[1] *Piraticis .. navigiis*] Piraticis, id est, bellicis. Quatuordecim naves ei fuisse datas, cecinit Marcus poeta (Hist. Knytl. p. 316).

[2] *Mandata sibi interdiu corpora proxima nocte rejiceret*] Narrat Villibrandus Oldenburgensis, anno 1211 ad terram sanctam profectus, (in Leonis Allatii Symmictis p. 143), in Cypro dæmones quavis nocte cadavera humo condita ejecisse et in domos retulisse, donec imperatrix Helena, cum cruce Christi ad insulam appulsa, ope sanctæ crucis insultus dæmoniacos avertisset. Quemadmodum igitur Norvegi in reges suos peregrinantes, Haraldum Severum et Sigurdum Hierosolymipetam, varia transtulerunt de aliis principibus narrata (vid. disquisit. nostram de fontibus Snorronis in edit. Havn. hist. reg. Norveg. vol. VI p. 313 sequ. p. 326), ita Dani quoque peregrina miracula ad famam regis sui exornandam adhibuerunt.

[3] *Apud celeberrimam Cypri urbem*] Autor historiæ Knytlingorum scribit, Ericum obiisse in castello, cui nomen Basta (p. 317). Cum eo conspirat geographus Islandus a Werlauffio in prolusione academica anno 1821 editus (p. 27), ita tamen, ut castellum Bersam nominet, addita observatione, præsidium Barangorum hic fuisse collocatum, quod quidem explicat, cur rex in hocce littus descendere voluerit. Hanc urbem Cornelius Hamsfort Famagustam fuisse existimavit (Script. rer. Dan. vol. I p. 39). Mortuus vero est Ericus anno 1103.

tumulum nactus, corporis sui beneficio vetustam humi indignationem repressit, eamque, humanis ante cadaveribus reluctantem, non solum suæ, sed etiam alienæ sepulturæ patientem effecit. Conjugem quoque ejus idem peregrinationis labor finivit[1]. Jamque tota regis Svenonis stirps ad tres tantum filios, Svenonem, Nicolaum et Ubbonem redacta fuerat. Nam, ut ex suprapositis liquet, Canutum, Benedictum atque Beronem ferrum abstulit, cæteros morbus absumpsit.

A discessu vĕro Erici biennium[2] intercessit, antequam Dania certum mortis ejus nuncium accepisset. Igitur Sveno, natu ab Erico secundus[3], tantopere regnum ætatis fiducia affectabat, ut nequaquam communem patriæ sententiam duceret exspectandam, vocataque Wibergum concione, publici delectus arbitrium unius provinciæ judicio præcurrere non extimesceret. Et fortassis morum suorum obscuritatem perspicaciori censuræ committere verebatur, ideoque fastigium paucitatis consensu rapere quam fortunam suam incerto multitudinis decreto subjicere maluit, partiumque suffragiis occupare, quod universorum erat sententia tribuendum. Sed dum citato equitatu cursum ad Wibergicæ concionis locum dirigit, corporis firmitate defectus, quo lenius commodiusque ferretur, carpento se excipi jussit, affirmans, hilariter obiturum, si saltem sub regis titulo triduum exegisset. Neque enim nervorum hebetudo aut membrorum tarditas festinabundæ mentis cursum reflectere potuit. Sed ob morbi magnitudinem hujus quoque usum perosus, ministris properare jussis, lecticam poposcit, præfatus, nil se curaturum, si, rex a populo salutatus, spiritum in concione deponeret. Enimvero insopibilis ambitio-

[1] *Conjugem idem peregrinationis labor finivit*] Etiam chronicon Erici et chronicon Sialandiæ (Script. rer. Dan. vol. I p. 161, vol. II p. 606) scribunt, Bothildam in Cypro obiisse. Robertus vero ab Elgin, autor coævus, Bothildam in monte Olivarum demortuam, in valle Josaphat sepultam fuisse scribit (ibid. vol. IV p. 257).

[2] *A discessu .. biennium*] Non quidem ab obitu Erici, sed ab eo tempore, quo patriam reliquerat. Igitur ab initio veris anni 1103 usque ad finem autumni nuntius ivit.

[3] *Sveno, natu ab Erico secundus*] Post *natu* Steph. addidit *major*.

nis calor imbecillitate superari non potuit. Sed dum adversæ valetudinis immemor supra vires concionem appetit, non regno fatum, sed fato regni titulum præcucurrit. Restabat igitur, ut circa Nicolaum Ubbonemque delectus perageretur. Nam Haraldus summa sibi popularium odia iniquissima regni administratione pepererat. Quippe, procuratione in calumniam versa, tam fœde se tamque deformiter gesserat, ut, abjecto justitiæ cultu, rapinis ac latrociniis teterrimam in subjectos potentiam exerceret, plebemque omni injuriæ genere fatigaret. Quo evenit, ut cuncti, sordidissimam ejus dominationem perosi, nequaquam regnum oppressori deferendum putarent, indignum rati, injurias suas obsequiis, angustias honore rependi. Cunctis ergo Isoram coeuntibus, cum ob ætatem Ubboni summa decerneretur, Nicolaus solus, qui id ægre laturus putabatur, maximo favore concionis suffragia comprobabat, quod Svenonis filii pro ætatis habitu regni inter se successionem versare consveverint, semperque minorem major honoris hujus hæredem habuerit. Ubbo vero, parum solertiæ fisus, veluti socordiæ conscientia tanto oneri humeros suos subjicere recusavit, vegetioris ingenii fratrem eo munere dignissimum asseverans. Enimvero animi sui imbecillitatem proprio quam alieno judicio metiri prudentius duxit. Sed mihi quidem vitandæ præsumptionis gratia humilius quam verius de virtute sua sensisse videtur, cui melius respuendo regnum quam amplectendo consuluit, eo quidem honore dignior, quod oblatum sibi fraternæ prudentiæ cedere non erubuit. Et quidem Dani, parum justa æstimatione tam modestam ejus verecundiam prosecuti, ignarique, prudentem virum fugiendi oneris rationem inertiæ simulatione quæsisse, quem perseverantia superare debuerant, negligentia præterire sustinuerunt. Quis enim mentis compos hujus refertum industria pectus ignoret, qui se intra privatum fortunæ habitum continere quam dignitatis incrementa cura ac solicitudine quærere præoptavit?

Finis libri duodecimi.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Tertius Decimus.

Igitur Nicolaus, suscepto regno, adeo animum ab omni fastu aversum habuit[1], ut nihil ex pristina mansvetudine sua decerperet, totamque præteritæ vitæ consvetudinem retinens, cum fortuna animum mutari passus non est, ne potius fortunæ mores quam moribus fortunam subjicere videretur. Præterea, ne patriam sumptuosa clientela ac voracibus oneraret impensis, quotidianam militiam suam sex tantum aut septem clypeis[2], ob exturbanda latrocinia, contentam habuit; nec petulantiorem regem quam militem egit. Duxit autem Margaretam[3], patre Ingone, Sveonum rege, matre vero Helena natam, cujus castitatem rex Norvagien-

[1] *Animum ab omni fastu aversum habuit*] Anonymus Roskildensis de Nicolao hæc scribit (Script. rer. Dan. vol. I p. 379): *Dani Nicolaum in regem statuerunt, virum mansvetum et simplicem, minime rectorem.*

[2] *Sex tantum aut septem clypeis*] Locus nimia brevitate obscurior. *Clypeum* enim vix intelligere licet militem vel equitem clypeo armatum; nam milites tam pauci haud suffecissent et ad regem præsidio vallandum et ad latrones exturbandos. Sed quemadmodum scriptores medii ævi nominibus glaveæ, lanceæ, hastæ intelligunt plures, v. c. tres, quatuor, quinque (Suhm Hist. af Danm. vol. 5 p. 147) sub ductu unius militantes, ita clypeos quoque eadem ratione interpretamur. Præterea observandum est, Saxonem loqui de militia quotidiana. Igitur ut sex vel septem quotidie excubias agerent, numerus longe major regi adfuit.

[3] *Margaretam*] De hacce regina, quæ nomine *Fridkolla* (pacis conciliatricis) a Norvegis fuit ornata, vid. Hist. reg. Norveg. vol. III p. 220.

sium Magnus conjugio delibaverat. Qui cum, sedulo Sveones adortus, in Hallandenses etiam arma proferret, inopinata eorum irruptione perculsus, ut erat calceamentis vacuus, probrosum ad naves recursum habuit, ejusque fugæ deformitatem etiam cognomine usurpavit[1]. Cujus manum Ingo saluti suæ perniciter imminentem ferre nequiens, merendæ pacis gratia filia ei in matrimonium tradita, periculum beneficio repulit. Ex hac itaque Margareta Magnus prolem non sustulit, Nicolaus infelicibus sobolem auspiciis propagavit. Cujus filius Ingo initio adolescentiæ, effrenis equi lascivia excussus ejusdemque ungulis artuatim obtritus, splendidissimum sangvinem luteis viarum sordibus erogavit, tristissimoque fati genere consumptus, sparsis viatim membris, lacerum humi cadaver iacuit. Pædagogus[2] quippe, eum equo assvefacere cupiens, habenas manu continere permisit, quarum regimini intempestivus adolescens, pede subselliis inhærente, contiguum solo corpus habuit. Magnus vero, felicioribus naturæ quam fortunæ incrementis evectus, teterrimum consangvineæ cædis piaculum edidit, atque ad notissimum perfidiæ exemplum evasit. Cui mater ampliorem propinquorum favorem affinitatum beneficio creare cupiens, Henrico[3] Regnaldi fratris filiam, Ingertam[4], Canuto[5] Ingiburgam, sororis filiam, conjugio copulavit.

[1] *Fugæ deformitatem .. cognomine usurpavit*] Fugam quidem semel corripuit rex Magnus (vid. Hist. reg. Norv. III p. 516); attamen causam cognominis *Barfod* (Nudipedis) Snorro cum majore probabilitate deducit a vestitu Scotico, quem rex imitatus nudatis cruribus per plateas incedebat.

[2] *Pædagogus*] Traditione populari ferebatur, hunc pædagogum, vestitu muliebri assumto, effugere voluisse, sed detectum vivum fuisse terra obrutum (Suhm Hist. af Danm. vol. 5 p. 237). Obitum Ingii Suhmius (l. c.) ad annum 1121 refert. Habemu litteras Nicolai regis in compendium redactas, quibus ecclesiæ Sti Albani et Canuti, quæ Othiniæ est, sextam partem piscationis in Lőneborg donat pro anima multum sibi dilecti filii Ingonis (vid. Diplom. Arnæ Magnæan. vol. I p. 243).

[3] *Henrico*] Filio Svenonis in fine libri præcedentis memorati, nepoti Svenonis Estritii.

[4] *Fratris filiam Ingertam*] Stephanius, ut perspicuitati consuleret, addidit verba *filiam Ingertam*, quæ omisit ed. pr.

[5] *Canuto*] Filio Erici Boni. Matrimonium Canuti cum Ingiburga,

Paterna vero bona in æquales admodum portiones partitione redegit, unam sibi, cæteras nuptis, quas præfatus sum, divisionis parilitate contribuens. Hinc Danorum Sveonumque dissensio orta ac deinde compluribus inimicitiarum incrementis coalita ad hoc usque tempus veteris odii tenacissima perseverat. Præter hæc Ingritha, Ubboni cuidam[1] postmodum denupta, Nicolao ex pellice nata proditur. At Margareta non solum divinarum ædium opes latifundiis auxit, sed et totis viribus ad augendum earum splendorem incubuit, sacerdotalisque cultus inopiam exquisito ornamentorum genere permutavit. Enimvero, quo rem divinam ornatiorem efficeret, pallas laticlavias cæteraque sacerdotii insignia condere atque sacrorum usibus erogare curæ habuit.

Henricus vero, Guthskalci ex Siritha filius, maternis a Nicolao bonis indigne spoliatus, tam acrem eorum repetitorem agere cœpit, ut, Danis infatigabiliter imminens, ipsum intra Slesvici fines ad tuendam salutem suam statione et excubiis uti cogeret. Interjectam Albiæ Slesvicoque provinciam[2] cultore vacuefecit. Cujus rei ulciscendæ gratia Nicolaus, excita classe, Liutcham[3] appellit, Elivo[4], Slesvicensis præfecturæ viro, equestres obviam sibi copias

filia Mstislawi et Christinæ, anno demum 1118 initum est; sed hoc loco noster ea attulit, quæ Margareta procurante effecta fuerunt.

[1] *Ubboni cuidam*] Eidem, qui in diplomate anno 1117 edito dicitur comes Ubbo, gener regis; vid. Diplomat. Arnæmagn. vol. I p. 3.

[2] *Interjectam Albiæ Slesvicoque provinciam*] Haudquaquam intelligit Noster omnem tractum Albiæ Slesvicoque interjectum; nam major pars hujus regionis imperio Danorum neutiquam parebat. Sed Saxo loquitur tantummodo de ea parte hujus regionis, quæ in formam provinciæ Danicæ fortasse per Biornonem, fratrem Nicolai, fuerat redacta.

[3] *Liutcham*] Nunc Lütkenburg.

[4] *Elivo*] Editio princeps inconstans est in hoc nomine scribendo; primum habet *Elivum*, deinde sæpius *Elinum*, quam lectionem Crantzius retinuit (Dan. lib. V p. 101). Sed Thomas Gheysmerus (l. c. p. 364) et vetustus translator ejus germanicus habent *Olavum*, quæ lectio facile oriri potuit ex *Elavo*, quo nomine dux ille venit in chronico Sialandiæ (Script. rer. Dan. vol. II p. 610). *Elavus* autem et Elivus idem nomen indicant ac *Eilif*; ita vero a Snorrone Sturlæo

ductare jusso. Nec dum enim Dani externas obequitando pugnas conficere noverant. Verum præfecti levitas, pecuniæ ab Henrico pactione corrupta, cupidius quæstum quam imperium intuebatur. Itaque Nicolaus Sclavicis in campis vacuam equis phalangem explicat. Tunc Sclavi, pedites obequitando lassare quam cum tota acie manum conserere tutius rati, nunc alas, nunc cornua circumvolando eademque varie jaculis incessendo obliquis hostem insultibus lacerabant. Procursu namque in eum directo, fuga referebantur[1], nec recursum segnius quam impetum edebant, nostrorumque, majore mole quam pernicitate sibi imminentium, ex adverso congressum vitantes, rejectis habenis, adversos premebant, terribilem bello virtutem furtim et quasi insidiarum latrociniis attentantes. Ita laxata debilitataque Danorum acies, quia rem in plano parum feliciter gesserat, vicini montis editum occupavit, salutem suam, quam armis tueri nequibat, loci præsidio munire cupiens, eoque potita, verticis beneficio subjectum hostem secura conspexit. Die postera, ne loci quam suis viribus munitior videretur, ancipitem campi fortunam repetere quam certo montium tutamento gaudere maluit. Sed equestris militiæ spiritum pedestris ferre non potuit. Quo evenit, ut, amissum pugnæ decus recuperare nitentes, pristinæ cladis ignominiam postera cumularent. Crediderim, hanc pugnæ fortunam ab instrumentorum magis quam animorum inopia profectam, quia, dum fortitudinis spiritus parum curiose prima militiæ commoda circumspexit, non metus, sed inertiæ pœnas pependit, suaque potius negligentia quam alienis viribus proculcatus occubuit. Haraldus[2], re fortiter gesta, adeo graviter affectus proditur, ut, gradiendi inops clypeoque a suis exceptus, alienis manibus castra sequeretur. Canutus[3] quoque, per summam vulnerum acerbitatem pedum firmitate defectus, promptissimam militis fidem exper-

appellatur dux ille Slesvicensis, qui regem Sigurdum a terra sancta redeuntem magnifico excepit convivio media æstate anno 1111, regnante rege Nicolao; is igitur a nostro Elivo neutiquam diversus est (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 247).

[1] *Fuga referebantur*] Stephanius de suo addidit *cita*.

[2] *Haraldus*] Cognomine *Kesia*.

[3] *Canutus*] Filius Erici Boni.

tus est. Qui, ne dominus ab hoste interciperetur, periculum ejus suo discutere non dubitavit. Sociis namque de industria fugere jussis, ipse corporis simulatione cursum lentius agens imminenti sibi Sclavo manus obtulit vinciendas, ejusdemque propius obequitantis habenas corripiens, lata a sociis ope, equo barbarum spoliavit. Quo potitus, protinus eo summam Canuti imbecillitatem adjuvit. Igitur ut callidæ, ita periculosæ fortitudinis felix exitus fuit. Subeunte crepusculo nostri, infelicem pugnæ eventum sortiti, reliquias suas unico repetiti verticis præsidio tuebantur. Cibo quoque et potione defectos præter vulnera ac lassitudinem etiam alimentorum inopia lacerabat. Igitur ad ultimam pæne tabem redacti, quum et pericula undique et nusquam auxilia circumspicerent, (quippe et Scaniensium tempestate detinebatur adventus, et Elivus, pecunia ab Henrico curruptus, reddita tarditatis ratione, copias ducere supersedebat,) humanæ opis desperatione ad cœleste præsidium confugerunt, absumptæque spei suæ reliquias in dei quam hominum fortitudine reponere maluerunt. Postera vero die, qua Laurentianæ vigiliæ sacra recolebantur, divinam potentiam nullo melius quam frugalitatis voto propitiandam rati, concione lugubriter habita, lucem, qua vel privatum Laurentii vel publicum Sanctorum solenne præcurrimus, sive quam divinæ passionis memoriæ dedicare consvevimus, annuo temporum volumine repetitam ab omni Danica ætate continentissima jejunii religione excolendam promittunt. Quod votum, publicæ necessitatis exigentia nuncupatum, exactissima posteritatis cura firmavit, indignum rata, statam a majoribus continentiam stomachi impatientia atque escarum aviditate convellere. Diluculo vero nostrorum acies, centuriatis globis naves repetere adorsa, Scanienses, nuper classe advectos, obvios habuit. Quorum adventus beneficio recreata, ipsos, perinde ac corpore et viribus integros, ne terga ab equitatu incesserentur, curare jubet. Deinde composito gradum agmine promovens, cum fórte limosam objecti lacunaris voraginem[1] trajicere debuisset, neque eam ullo

[1] *Objecti lacunaris voraginem*] *Lacunar* pro *lacuna* rara admodum vox est et melioris notæ autoribus plane incognita. (S)

compendii deflexu vitare quivisset, peragrare adorsa, sed mox palustri cæno tenacius implicata ac desidentis luti illuvie præpedita, confuso transitionis impetu similem fugæ tumultum edebat. Major pars labili paludis mole pessundata pecorum more ab hostibus trucidabatur. Ita transmeandi avidis improvidaque et cæca festinatione ruentibus impedimentum periculo fuit. Tandem ægre in littus reditum[1] discessumque est. Cumque Sclavi, perinde ac victoria freti, verbis virium suarum laudem præ se ferentibus Danicas vituperio insequerentur, et quasi illarum imbecillitati fortitudinis suæ jactantia procacius insultarent, Henricus, qui probe nostrorum animos noverat, diversa se, inquit, hostium robur æstimatione complecti; quippe regis eorum in equo prævalido exemplum liquere. Qui si vires suas scisset, omne equitis imperium sperneret. Quas quoniam ignorat, facile insidentis arbitrium patitur. Ita Nicolaum, si viribus suis fidem haberet, cuncta prospere, diffidentem vero nihil feliciter executurum. Post hæc Elivus, quod patriæ fortunam venditaverit, a rege perfidiæ damnatus, non solum præfecturæ beneficio, sed etiam patrimonii rebus ignominiose exutus, ultima inopia sordidissimi lucri pœnas persolvit. At Henricus, ob superioris pugnæ successum audaciæ incrementis evectus, littorales Danos piratica lacessendo non solum Eidoræ finitima, sed etiam cuncta Slesvico valloque, quod Danorum opus vocamus, interjecta[2] vastabat. Ipsam interdum urbem, illatis clam per navigia copiis, improvidam aggrediebatur. Itaque, post exactum Elivum adhuc finibus illis provisore vacuis[3], creberrimæ exterorum violentiæ etiam domestica furta accessere, tantoque civitas intus quam foris acerbius urgebatur, quanto ad nocendum occulta manifestis proniora noscun-

[1] *Tandem ægre in littus reditum*] De tota hac expeditione anno 1113 suscepta tacet Helmoldus; sed Saxoni hæc Danis infausta accurate enarranti fides omnino habenda. Omnia præterea, quæ hic afferuntur, et socordiæ Nicolai et sollertiæ Henrici bene conveniunt.

[2] *Cuncta Slesvico valloque interjecta*] Id est, totam regionem a fluvio Eidora usque ad Slesvicum et vallum Dannevirke.

[3] *Provisore vacuis*] Provisor hic præfectum significat, sive præsidem, toparcham. (S)

tur. Æque civis ut hostis formidabatur. Quippe Fresones cum Holsatiis ac Dytmerschis, impunitatis spe ob præfecturæ vacationem concepta, dies latrociniis, noctes furtis emetiebantur, et, ubi fastigia nequibant, imas ædium partes ligonibus adorti, cuniculis custodem fallebant. Nec minor æditum[1] in asservandis rebus cura flagravit. Equi intra repagulum, ne furtim abstrahi quirent, ferro compediebantur. Ædium excubitores uberioris cautelæ gratia valvis affixi jacebant. Nec serarum claustris contenti, etiam fossa aditus obfirmabant. Ita grassante latrocinio, quidam ingenuæ stirpis[2], plurimorum paupertatem partarum nequiter opum incrementis abolitam cernens, absque respectu verecundiæ eadem amplecti animum induxit, clarissimamque indolem suam, spe lucri incitatam, ex summo nobilitatis fastigio in obscœnissimam turpitudinis sentinam abjicere non erubuit. Ita sangvinis decore indecenter usus, vires generis ad scelerum licentiam transtulit, et, quod virtutibus nutrimentum esse debuerat, vitiis obtentui fecit. Siquidem nulli facta ejus aperta criminatione insequendi audacia fuit, tantoque propensior delictis impunitas habebatur, quanto conspectior delinquentis noscebatur autoritas.

Ea tempestate missi a Canuto[3], qui pecuniam, quam edu-

[1] *Æditurum*] Æditui hic sunt, vel qui ædes ipsas inhabitant, vel qui ædes tuentur, quos paulo infra ædium excubitores vocat. Digestor. lib. XXVI de Tutelis: *Appellantur tutores quasi tutores atque defensores; sicut æditui dicuntur, qui ædes tuentur.*

[2] *Quidam ingenuæ stirpis*] Haud dubie idem, quem deinde Canutus sangvine sibi junctum in patibulo suspendi curavit (Scriptor. rer. Dan. vol. IV p. 258, Helmoldus chron. Slavor. lib. I cap. 49).

[3] *Ea tempestate missi a Canuto*] Hinc conjicere licet, Canutum nuper in patriam rediisse, quod bene conspirat cum aliis de adolescentia ejus relationibus. Educationis cura Skialmoni Candido fuerat commissa, qui puerum regium non minore cum splendore quam ipsum Magnum, filium regis Nicolai, educandum curavit. Cum adolescere coepisset Canutus, timens insidias patrui, ad imperatorem Lotharium profectus est et apud eum honorifice habitus diutius vixit. Deinde haud dubie occasione expeditionis adversus Henricum susceptæ in patriam rediit, et a patruo benigne exceptus est (Helmold. lib. I cap. 49). Expeditione igitur finita juvenis de re sua familiari cogitare coepit.

cator ejus depositi nomine conservaverat, in Fioniam e Sialandia transferrent, cum, ab utroque littore æque distante navigio, procul piratas imminere conspicerent, expensam fune crumenam undis occultavere. Postremo, cum se parum potentes remigii animadverterent, fugæ diffidentia implicati, rescisso tenaculo, vetustas regum opes arenis quam hostibus relinquere maluerunt. Quam rem Nicolaus, in Sialandiam ex Fionia trajiciens, tametsi eminus specularetur, periclitantibus præsidio fore nequivit, quod exiguis et inhabilibus ad remigium navigiis uteretur. Postea, cum Canutum jucundum præ se vultum ferentem conspiceret, oris hilaritatem increpans, ob recentem aviti paternique æris jacturam dolere ei admodum expedire dicebat. Ille nihil hac se moveri fortuna dicebat, sed ejus beneficio summam liberalitatis occasionem accepisse respondit. Ut enim ante nihil ex paternarum opum cumulo decerpere ausum, ita deinceps accessuras abunde erogaturum. Maximum quippe avaritiæ nutrimentum divitias esse, quas quisquis asservare intenderit, humanitati vacare non possit. Qua voce se pecuniæ, sed eam regi imperare monstrabat. Cujus rei præcipuum extitit documentum, quod sequitur. Cum, ob creberrimas acerrimasque finitimorum excursationes nemine Slesvicensis præfecturæ beneficium etiam oblatum recipere audente, Canutus tam periculosum a patruo honorem non opum cupiditate, sed fiducia virtutis expeteret, neque gratis eum impetrare quivisset, vendita patrimonii parte, formidolosum aliis munus pretio assecutus est[1], eam demum quæstuosam esse militiam ratus, qua gloriæ et claritatis stipendium potuisset acquiri. Ita rex extimescendum ignaviæ decus virtuti venale fecit. Emptor vero plus lucri in militiæ quam opum agitatione reposuit. Principio siquidem perceptæ potestatis Henrico per legatos mandat, libenter se cum eo de pace acturum, si primum et damna Jutiæ emendatione pen-

[1] *Munus pretio assecutus est*] Narrat autor historiæ Knytlingorum p. 312, 319, ducatum Slesvicensem Canuto adhuc puero a patre Erico fuisse datum. Hoc autem nec moribus nec institutis istius ævi convenit. Helmoldus l. c. vult, Canutum a patruo ducatu totius Daniæ fuisse ornatum. Sed hoc certe alienum fuisset a mente patrui suspiciosa. Multo probabiliora sunt ea, quæ a nostro narrantur.

sata et spolia ab ipso restituta fuissent. Quibus profectis, ipse interim, perinde ac responsi præscius, non solum suorum, sed etiam eorum, quos ex finitimis amicos habebat, manu contracta, legatorum reditum armis subsequi statuit. Henricus, se neque cum Danis amicitias gesturum neque a maternæ hæreditatis petitione cessaturum, respondit. Quo accepto, Canutus rursum ad eum legatos mittit, omnem sequestræ pacis communionem publice rescissuros. Quorum Henricus irrisa legatione, Canutum impatienti sessoris equo persimilem ait; se vero petulantiæ ejus frenos injicere curaturum. His auditis, Canutus, ut magno impetu, ita minimo tumultu noctu iter ingressus, ferrique et prædæ abstinens, quo minus adventus ejus provideretur, diluculo ad Henrici munitionem pervenit. Ille, tam subitæ irruptionis incautus, nec arma capere nec se præsidio tueri parat, sed protinus vicinum mœnibus flumen equo attentans, unico aquæ interstitio hostem fefellit, lætatusque est, quod salutem suam amni quam oppido credere maluisset. Quem cum Canutus ulteriore jam ripa potitum aspiceret, an maderet, per ludibrium percontatus est. A quo contrario, quid ita incederet, interrogatus, venisse se inquit, ut promissa ab eo lora recipiat. Ille minas sibi, quas nuper intenderat, responsi urbanitate exprobratas intelligens, ignominiam joco prosequutus, Adeo mihi, inquit, calcium viribus obniti videris, ut ne tangi quidem continerive queas. Tunc Canutus prius castrum, deinde cæteræ regionis culta vastavit. Secundo quoque, novatis copiis, omnem Sclaviam strage atque incendio implicavit[1]; nec solum patriam hoste, sed etiam hostem robore vacuefecit, adeo ut prius provocare solitum ne propriæ quidem tutelæ sufficientem relinqueret. Postremo, cum totas Henrici vires prudentia sua ac fortitudine debilitasset, sangvinis, quo illum proxime contingebat[2], natura actus, ut publice hostem, ita privatim amicum egit.

[1] *Omnem Sclaviam strage .. implicavit*] Relationes Danorum res a Canuto gestas fortasse in majus auxerunt. De toto bello tacet Helmoldus.

[2] *Sangvinis, quo illum contingebat*] Mater Henrici, Siritha, amita fuit Canuti (vid. supr. lib. XI p. 557). Fortasse etiam juxta conjecturam Grammii (in Meursium col. 230, 235) Bo-

Semel namque, dimisso exercitu, viginti duntaxat equitibus comitatus ad locum, in quo Henricum diversari didicerat, cursum direxit, præmissis, qui suæ ei salutationis mandata perferrent. Henricus, falso hostem sibi blandiri inquiens, protinus, ubinam esset, perquirere instituit. Quibus eum in porta adesse referentibus, ipse, nuncio attonitus, mensam, ad quam forte prandendi gratia discumbebat, vi manus discutere parat. Tunc legati, præsentiam ducis a pace profectam jurantes, conceptum falso metum affirmationum suarum perseverantia discusserunt. Quibus ut Henricus fidem habuit, fugæ meditationem amoris indicio castigavit. Enimvero tabulæ innixus, suffuso lacrymis ore, infelicem Daniam futuram, dum tali viro caruerit, ajebat; se vero amicitiam ejus sincera amodo fide culturum. Hunc nimirum consangvineus amor et suæ infelicitatis oblivisci et hostis virtutem fateri coegit, utque propriæ fortunæ immemorem, ita alienæ laudatorem effecit. Deinde præsentem amplexatus, haud parcius lacrymas quam epulum præbuit. Quippe præsentem ejus mansvetudinem quam præteritas noxas attentius intuens, frequentiæ damnorum unius beneficii indulgentiam anteposuit. Sed neque Canutus profectum a pietate mœrorem ingratus excepit. Quin etiam, plus in creanda pace quam fruenda dape voluptatis reponens et quasi mediatoris partes agere exorsus, Henricum avunculi gratiam expetere jussit, ac demum consensum ejus perseverantia admonitionis obtinuit. Siquidem Henricus rem maternam, cujus repetendæ causa adversa Danis arma tulerat, pretii pactione interposita, Canuto in possessionem ascripsit, eandemque Canutus ad regem conditione, qua acceperat, transtulit, ac deinde receptam ab eo pecuniam Henrico numeravit. A quo etiam postmodum ad convivandum accersitus excipitur, affirmante, priori ejus adventui minus, quam decuit, impense servitum. A quo etiam Henricus nuper se vita atque incolumitate donatum judicans, Sclaviam ei jurisjurandi firmitate legavit[1]. Huic accessit, quod ad gerenda cum Theutoni-

thilda, mater Canuti, filia fuit Godescalchi et soror Henrici, principis Slavorum.

[1] *Sclaviam ei jurisjurandi firmitate legavit*] Hæc a Saxone minus accurate tradi videntur. Constat ex Helmoldo, Henrico mortuo, tres filios, Henricum, Zwentepolch et Canutum,

cis bella, quibus præcipue Sclavia vexabatur, filiorum virtutibus diffidebat, maluitque maturum fortitudine hæredem circumspecta arbitrii sui libertate consciscere, quam sub naturali, sed invalido, patrimonium exteris pervadendum relinquere. Hæc offerentem Canutus impietatis sibi notam immerentium liberorum contemptu pariturum affirmat, seque tam injustis ejus promissis usurum negat. Postremo perseverantissimis Henrici precibus superatur, propositi rationem a natorum socordia mutuantis. A quo etiam imperatoris gratia, quod Sclavia in ejus beneficio reponi videretur, admodum egere permonitus, equum ei calces auro confixum muneris loco transmisit, donumque per se habile inusitatis ungularum ornamentis accipienti venerabilius reddidit. Crediderim, tunc imperatorem plus laudis in dantis industria quam dono reposuisse, cum primi pretii metallum, quo contemptibilius habitum, hoc gloriosius videret oblatum. Absumpto Henrico, legatam sibi provinciam nullo refragante possedit.

Interea Haraldus, cum nec domi clarus nec foris celeber haberetur, virtutis inopiam quæstuum copia levare cupiens, refertum nequitia animum in imam turpitudinis voraginem egit. Ad rapinas et furta mancipiis utebatur. Servorum labores latrociniis applicabat. Satellitum cultui viciniæ spolia, sumptui impendebantur armenta. Æstatem piratica, pariter civibus atque exteris insidiosus, exegit. Cæterum, quo Roskildiæ damnosius immineret, adversam ei munitionem erexit, quam et sordidissimæ clientelæ frequentia complevit. Itaque, ruris opima populatus, pari vernarum maleficio civilia lacerabat. Qui clam noctu meritoriis sese tabernis subjicientes, complacitas animo merces impune tollebant, aliis interim districtos hospitum jugulis gladios applicantibus, interitumque minantibus, ni injuriæ patientiam præbeant. Ea furti violentia summam civitatis opulentiam ad ultimas rei familiaris angustias redegit. Talibus calumniæ stimulis lacessita provincia, accensis indignatione ani-

dominio successisse; inter eos brevi bellum intestinum exortum esse, et, omnibus morte absumtis, Canutum magna pecunia regnum Obotritarum ab imperatore Lothario (anno 1129) emisse (Helmold. l. c.)

mis, ultrices damnorum manus Haraldi bonis injicere aggressa, spolia spoliis, rapta raptis ulciscitur. Neque enim sibi aliena corripere, sed propria resumere videbatur. Ipse, tuto terras tenere nequiens, consternatæ[1] multitudinis impetum navigio vitavit. Quem Canutus alieni rapacissimum ac vitiosissimis ubique lucris incumbentem aspiciens, avi persimilem ajebat omnigenis alitum pennis nidum compaginanti, subito ventorum turbine disiiciendum. Ita Haraldum, prædonem omnium effectum, omnibus prædam ex se daturum aliorumque spolia suorum indubitanter periculo luiturum.

At Erico modestum erga populares ingenium erat. Qui cum debitam sibi paternæ rei portionem expeteret, ab Haraldo fratre repellitur, negante, adulterio ortum ad hæreditatis communionem pertingere. Ea re, ut par erat, motus acerrimum bonorum ejus pervasorem agere cæpit, fraternisque spoliis injurias suas ulcisci probitatis loco duxit. Cæterum Aruacum[2] rapta congessit, sordido neglectoque loco splendidas opes complexus. Quem Haraldus noctu ibidem inopinatum adortus, postquam fuga delapsum cognovit, moræ copia non suppetente, circa prædam hærere metuens, tecto faces subjecit, refertamque suis opibus ædem flammis absumere quam raptori intactam dimittere maluit. Quo comperto, Canutus, profectas a contemptu lites compescere cupiens, metuensque, ne degenerati patris fulgor[3] in filiis exolesceret, utrique Slesvicum venire destrictius mandat; si supersedeant, parte corporum spoliandos minatur. Præsentes deinde fraterne coarguens, curiosa animi inspectione æquissimam

[1] *Consternatæ*] Id est seditiosæ.

[2] *Aruacum*] In editione Stephanii legitur *Arnachum*, fortasse mero librarii errore. Attamen lectio *Arnachum* probabilior videtur; nam adhuc superest nomen in prædio *Arnakkegaard* dicto in parochia Svinninge, quæ ad nomarchiam Holbecensem in Sialandia pertinet.

[3] *Ne degenerati patris fulgor*] Valde rara locutio. *Degeneratus pater* est, a quo degeneravit filius. Valerius Maximus lib. V cap. 8, 4 de filio M. Scauri: *Itaque, si quid modo reliquum in pectore verecundiæ fuisset, conspectum degenerati patris vitaret.*

inter eos patrimonii participationem peregit, Ericoque ac Haraldo in paterna bona eundum judicavit.

Eodem tempore Henrici, Svenonis filii, conjunx[1], mariti convictum ingenti perosa fastidio, aliena veste sumpta, suis se penatibus intempesta nocte subduxit. Apud quam juvenum quidam (ut fama est) plurimam obsequio familiaritatem adeptus, callide effecit, ut ad suum eam amorem perduceret. Deinde, ne res amborum periculo proderetur, muliebriter allectam, viriliter cultam furtive devexit. Quam vir ejus fortuitis subsecutus indiciis, apud Alaburgiam in cultu familiari[2] deprehensam, amatore delapso, domum reduxit. Verum hanc ignominiam a clandestino Canuti consilio profectam ratus, integerrimi viri innocentiam tacitis suspicionis motibus insontem notabat.

Interea Sveticarum partium rege absumpto[3], Gothi summam, cujus omne penes Sveones arbitrium erat, Magno deferre ausi[4], alieni privilegii detrimento dignitatis sibi incrementa quærebant. Quorum Sveones autoritate contempta, veterem gentis suæ prærogativam in aliquanto obscurioris populi invidia deponere passi non sunt. Igitur antiquæ dignitatis speciem intuentes, titulum injusta collatione præreptum novi regis[5] electu cassarunt. Qui mox a Gothis trucidatus[6] morte Magno imperium cessit. At Magnus incidentem sibi nuptiarum cupidinem Polonorum præsidis Bokisclavi[7] filiam[8] postulando complevit. Qua sibi per in-

[1] *Svenonis filii conjunx*] Ingerta sive Ingerida, filia Rognvaldi comitis, neptis Margaretæ, de qua supra in initio hujus libri.

[2] *In cultu familiari*] Id est, in vestitu muliebri. *Familiaris* h. l. est *solitus*.

[3] *Rege absumpto*] Ingio secundo, Halstani filio.

[4] *Magno deferre ausi*] Magnus ex regia Sveonum stirpe originem ducebat; erat enim Ingii primi ex filia nepos.

[5] *Novi regis*] Ed. pr. *novo regis*, quod minus bonum.

[6] *A Gothis trucidatus*] Nomen regis erat Ragvaldus, filius Olavi cognomine Neskonning (vid. Benzelii monum. eccles. p. 70).

[7] *Bokisclavi*] Stephanius corrigens posuit *Bogislavi*. Nomen regis Poloni erat *Boleslaus*.

[8] *Filiam*] Richizam, quam autor historiæ Knytlingorum minus recte dicit filiam Boleslai, regis Vendorum, commiscendo, ut sæpius faci-

ternuncios desponsa, mox Sclaviæ excitam paterno imperio classem admovit. Rex ejus[1] Vartisclavus diutinas cum Danis Polonisque inimicitias gesserat. Hic Nicolaus urbem Ornam[2] oppugnare adorsus, obsidionem pactione redimere coegit. Inde Julinum navigans, Bokisclavum magna manu instructum obvium habuit. Cujus copiis auctus celerem oppidi expugnationem peregit. Deinde, relicto victoriæ socio, allatam filio sponsam abducit. Vartisclavus[3], rem Sclavicam intolerabili vastationis onere fessam conspiciens, pacem colloquio petit. Quo parum prospere habito, pari supplicatione apud Strelam discedentes aggreditur. Ubi cum pacis pignoribus fretus navigium regis ab ipso invitatus intrasset, maligno satellitum instinctu captivi more habitus regredi prohibitus est. Quam rem Canutus in concione querela prosecutus, magnopere regem monere cœpit, ne plus alienæ perfidiæ viribus quam propriæ indulgeret temperantiæ, neve hostem fidem suam secutum captione implicans, ut eum libertate, ita se ipsum perpetuo famæ splendore privaret. Fore enim, ni captivum omitteret, ut privatum crimen publicus patriæ rubor existeret. Itaque efficaci persvasione usus et amicum oppressione et dominum infamia liberavit. Quæ tam justa Canuti sententia, totius concionis suffragiis comprobata, magnum alienæ invidiæ irritamentum præbebat. Dimissa classe, nuptialia sacra apud urbem Ripam agi placuit. Illuc siquidem frequens navigiis portus oppido splendidam mercium varietatem importat. Ubi cum Canutus in veste Saxonica cæteris cultior progrederetur, Henricus, obfusis invidia oculis, alieni cultus splendorem ferre nequiens, orta inter ipsos altercatione, latus ejus adversum gladios ostro tutum fore

unt Islandi, Polonos cum Vendis, p. 327. (Vid. Script. rer. Dan. vol. II p. 162, Gramm. ad Meursium col. 238 sequ.)

[1] *Rex ejus*] Ed. pr. *rex cujus.*

[2] *Ornam*] Suhmius (Hist. af Danm. vol. V p. 300) conjecit legendum esse *Osnam*, et hanc urbem quærendam esse, ubi nunc sita est Osunna in littore Pomeraniæ e regione insulæ Wollin ad ostium Diwenovi. Totam expeditionem Suhmius ad annum 1127 refert.

[3] *Vartisclavus*] Steph. posuit *Vartislavus.*

negavit. Quem Canutus nihilo magis[1] ovillis securum tergoribus respondit, lacessitum vestis suæ fulgorem urbano rusticitatis opprobrio speciosius quam minis aut conviciis ultus. Itaque exprobratam sibi externi cultus æmulationem domestici cavillatione prosequi contentus extitit.

Idem postmodum Orientis partes piratica pervagatus, cum speciosa domum spolia retulisset, ideoque se dignitatis incrementa accepturum speraret, pro gratia accusationem expertus est, culpatus a rege, quod in re Svetica prædam[2] egisset. Cujus operam valenter editam consimili probitatis genere æmulatus Magnus, inter cætera trophæorum suorum insignia inusitati ponderis malleos, quos Joviales[3] vocabant, apud insularum quandam prisca virorum religione cultos, in patriam deportandos curavit. Cupiens enim antiquitas tonitruorum causas usitata rerum similitudine comprehendere, malleos, quibus cœli fragores cieri credebat, ingenti ære complexa fuerat, aptissime tantæ sonoritatis vim[4] machinarum fabrilium specie imitandam existimans. Magnus vero, Christianæ disciplinæ studio paganam perosus, et fanum cultu et Jovem insignibus spoliare sanctitatis loco habuit. Et adhuc quidem eum Sveones, perinde ac cœlestium spoliorum raptorem, sacrilegum autumant[5]. Sed utinam initiis ejus exitus respondisset.

[1] *Nihilo magis*] Ita Stephanius pro *nullo magis* in ed. pr., quod sensum turbat.

[2] *In re Svetica prædam*] Canutus haud dubie littora Estoniæ adierat, quorum fortasse partem rex Sveciæ suæ ditioni subjectam esse contendit.

[3] *Malleos Joviales*] Mallei Joviales respondent Danico *Thorshamre*, quo nomine Dani hos malleos haud dubie insigniverant, eos cum malleo Thori ex avita superstitione noto comparantes. Neque hoc temere fecerunt; nam populi Sclavorum venerati sunt solem fulminisque autorem sub nomine Perkunni, eique malleum ferreum ingentis magnitudinis sacrum esse voluerunt. Hoc sane de Lithuanis ex testimonio diserto Æneæ Sylvii Rudbekius retulit Atlant. II p. 434.

[4] *Sonoritatis vim*] *Sonoritas* sonus est clarus et immanis. Hac voce usus est Johannes Sarisberiensis in Policratico lib. II cap. 16. (S)

[5] *Sacrilegum autumant*] Vix Sveones sacris Christianorum addicti Magnum tantummodo propter fana deastrorum spoliata sacrilegum dixissent. Sed cum mala esset Magni

Verum plerisque Magnum sangvine vel necessitudine contingentibus Canuti invisa felicitas erat. Nihil enim adeo invidiæ faces quam parium impar virtus excitat. Sed præcipue æmulum ei Henricum genialis tori contumelia faciebat. Margareta autem, benignissima consangvineæ caritatis alitrix[1], consilii sui tranquillitatem concitatis juvenum ingeniis opponebat, saluberrimaque disciplinæ moderatione insidiosam petulantium rabiem

inter Sveones fama, eumque etiam sacrilegum fortasse dicerent, hoc Noster cum re narrata conjungere voluit. In eo igitur nullum video Saxonis in Sveones odii indicium, cujus eum Suhmius hac occasione insimulat (Hist. af Danm. vol. V p. 347).

[1] *Margareta .. caritatis alitrix*] Helmoldus in chronico Slavorum et Margaretæ longe alias tribuit partes et initia odii erga Canutum diversa ponit, hæc scribens lib. I cap. 50: *Circa tempus illorum dierum accidit, ut Kanutus, rex Obotritarum, veniret Sleswich, habiturus cum patruo suo Nicolao curiale colloquium. Cum autem populus venisset in concionem et rex senior sedisset in throno, indutus cultu regio, Kanutus assedit ex opposito, gestans et ipse coronam regni Obotritarum stipatusque satellitum agmine. Sed cum rex patruus videret nepotem suum in fastu regio, sibique nec assurgere nec osculum ex more dare, dissimulata injuria, transiit ad eum, oblaturus salutationem cum osculo. Cui ille occursans ex medio, sese per omnia patruo et loco et dignitate adæquavit. Quod factum Kanuto lethale odium concivit. Nam Magnus, filius Nicolai, cum matre huic spectaculo assidens, incredibile dictu est, quanta ira exarserit, dicente ad eum matre sua: Nonne vides, quia nepos tuus sumpto sceptro jam regnat? Arbitrare ergo eum hostem publicum, qui, vivente adhuc patre tuo, nomen sibi regni usurpare haud timuit. Quod si longius dissimulaveris, et non occideris eum, scito te et vita et regno ab eo privandum. His itaque verbis instimulatus coepit insidias moliri, ut Kanutum occideret. Quod sentiens Nicolaus convocat universos principes regni, deditque operam, ut juvenes dissidentes confoederaret. Dissensionibus ergo ad pacem inclinatis jurata sunt utrinque foedera.* Quæ hic de Margareta afferuntur, magis juxta rumorem popularem quam ex veritate videntur allata. Nemo sane audivit, quid regina in conventu publico auribus filii insusurraret; multi autem, qui comitiis interfuerunt, in hanc incidere potuerunt opinionem, matrem fastu regio Canuti commotam muliebriter invidia exarsisse, et hanc invidiam primam fuisse mali labem. Talis vero opinio haud tollit disertam Saxonis assertionem de pacificis reginæ studiis. Margareta haud dubie obiit anno 1130 (Langebek in Script. rer. Dan. vol. IV p. 251).

temperabat. Quæ cum intercutis humoris vitio immodico tibiarum turgore premeretur, neque letiferam morbi rabiem medicamentis levare quivisset, ad ultimam pæne tabem redacta, Canutum egregiæ indolis fiducia advocat, impenseque hortatur, patriæ pacem propinquorumque concordiam fidei suæ beneficio foveat, tutamento stabiliat, tantumque se in rebus domesticis gerat, quantum egerat in externis. Adjecit quoque, existere, qui regiæ familiæ caritatem odio disjicere niterentur; se vero plenis salubritatis monitis pestiferos talium instinctus pressisse. Ille deum simplicitatis suæ testem affirmat, seque omne vitæ tempus innocentia ac fide exacturum, periculorum procellas excipere quam infligere malle promittit, odiaque beneficiis repensurum testatur. Illa, promissionis beneficio delectata, tantæ fidei securam æquo se animo obituram asseruit. Quæ ut juvenilis invidiæ fluctus viva cohibuit, ita consumpta laxavit. Nam ab ejus fato juventutis impatientia primam propositi sceleris licentiam mutuata est. Sed et Henricus, præter communem simultatem etiam privata Canutum indignatione perosus, injectos malignitati suæ frenos audaci impietate discussit. Ubbonem[1] quoque præfectum et Haquinum filium, quo firmius dolum strueret promptioremque sceleri aditum conciliaret, insidiarum participes facit. Hi tres, eximium Canuti fulgorem virtutis æmulatione pertæsi, grave mendacii incitamentum adversum excellentem ejus claritudinem destrinxerunt. Itaque, splendidissimum patriæ lumen densissimis tenebris involvere cupientes, nihil eum regis vitæ temporibusque deferre, sed ipsius exitum præpropera ambitione præcurrere jamque regiam sibi potentiam arrogare dicebant.

Movit regem tanti contemptus opinio, denunciataque concione, Canutum jubet accersi[2]. Qui cum prior præstitutum fre-

[1] *Ubbonem*] Fratrem Nicolai regis, qui Sunnivam, filiam Haconis, comitis Norvegiæ, in matrimonium duxerat.

[2] *Canutum jubet accersi*] Ut relationem Saxonis cum iis, quæ in notis ex Helmoldo attulimus, conciliemus, observandum est, Saxonem omnino præteriisse colloquium inter principes Slesvici habitum, Helmoldum vero non nisi paucis verbis attigisse comitia, in quibus Nicolaus reconciliatus est Canuto.

quentiæ locum adisset, supervenienti patruo Theutonicæ comitatis more pallio vacuus obviam accurrit, equoque descendentem continendæ sellæ ministerio veneratus est. Tunc Nicolaus fari in concione exorsus docet, Svenonis filios in regni gestione ætatis præcipue respectum egisse, successionis habitum ætatis ordine dispensasse, dominandi jus in annorum prærogativa constituisse, neque minori majorem honore præcurrere licuisse. Quamobrem sese, ut natu minimum, ita etiam regno postremum, fraternæ moderationis exemplo nullam fortunæ violentiam intulisse, exspectatorem beneficii ejus, non raptorem fuisse, neque ad intempestivum ætati culmen manus præpropera porrexisse cupidine. Canutum vero, parum priorum exempla secutum, violato speciosissimæ consvetudinis habitu, regni jus, cum re necdum queat, appellatione præcerpere, singulare nominis insigne celerius quam justius occupare, jamque a suis falso regis titulo censeri non erubescere; consultius acturum, si regnandi fortunam non in suorum adulatione, sed in extantis adhuc regis occasu reponere, maturumque præstolari decus quam intempestivum præripere mallet. His atque consentaneis modis regiæ sibi nuncupationis insigne eripi querebatur.

Tunc exurgens Canutus diu vultum humi intentum habuit, dicendique exordium aliquantisper sudore et suspiriis præcucurrit. Tandem et oculos et animum levans gladiique, ut mos est, capulo innixus, Peccant, inquit, pater, qui moderationem tuam, supra quod aut majestati aut ætati debes, exasperant, quique pacatissimæ mentis tuæ serenum mendaciorum procellis incitant, obtrectationum sibilis vexant. Sed onustum mihi valde est, quod integerrimam animi tui temperantiam aliquid ab alienissima tibi iracundia mutuatam et quasi sinistro rationis ductu transversam ferri conspicio. Rejice, quæso, nugarum auctores mendaciter obstrepentes, falsæque hujus criminationis figmentum respue. Neque enim injurioso tibi nomine censeri sustineo. Herum me mei, non regem appellant[1]. Itaque cum a Sclavis domi-

[1] *Herum me mei, non regem appellant*] Saxo haud dubie exprimere voluit cognomen *Lávardr* (tutor) quo erat insignitus.

nus[1] salutari consueverim, sinistri tantæ comitatis interpretes alienæ urbanitatis occasione insimulationis materiam aucupantur, ipsique venerationis officia negligentes etiam aliorum justa criminantur obsequia. Ego vero non regnum, ut aisti, vocabulo usurpo, sed, temperata nominis dignitate, fastuosum salutationis decus fugio, invidendum honoris fastigium sperno. Ita absque omni majestatis tuæ præjudicio barbara circa me resultat humanitas. Meam vero inter alienos venerationem indigne ferunt, qui et mihi lucem et fidum lateri tuo militem eripere gestiunt. Hos æque tui usus ac mei capitis hostes judico. Esto, vocari me regem[2]; en, filium tuum Magnum nuper apud Gothiam regii cultus et nominis insignibus potitum comperimus. Mihi quoque si par apud Sclaviam fortuna favisset, certe binis regum obsequiis uti jucundum ducere debueras, idemque tuæ, quod meæ, fortunæ incrementum existimare. Proprio namque parta negotio tuo quam alacerrime subjectarem fastigio, foretque, ut inde servitiorum fructum decerperes, unde alioqui damnorum adversa perferres. Itaque plus amoris quam odii in mea fueras felicitate repositurus. Adde, quod pro tua ac patriæ incolumitate excubare omni sorte lætius, omni studio speciosius duxi. Ipse, an efficaciter militaverim, nosti. Littora, Dani, si placet, excolite[3]; æquoribus ædes quantalibet propinquitate jungantur. Ipsi undas cavete a maritimis, ego vos a prædonibus præstabo securos. Et, si veri confessorem agere non erubescis, ipse jampridem, Slesvici consistens, salutem tuam adversum Saxonum excursationes jugibus excubiis vallare necesse habuisti. Eo si nunc divertere libitum est, liberas metu noctes exigere poteris. Præterea angustias regni tui, sola Daniæ possessione contentas, inusitatis terminorum augmentis explicui. Quos prius infensos habueras, nunc in tributum acti tuo per me famulantur imperio. Itaque, quarum ego rerum se-

[1] *A Sclavis dominus*] Canutus fortasse vocabulum *Knees* adhibuit vel saltem ad id respexit.

[2] *Esto, vocari me regem*] Scilicet in aula imperatoris et a Saxonibus.

[3] *Littora Dani, si placet, excolite*] Et historia Knytlingorum cap. 86 et Robertus ab Elgin (Script. rer. Dan. vol. IV p. 259) testantur Canutum piratas fugasse et littora inprimis Slesvici contra eos munivisse. (Paulo post leg. *cavete, a maritimis ego vos prædonibus etc.* Mg.)

mentem jeci, tu fructum absque negoto messuisti. Et quidem impensam ad militem, emolumentum ad regem redundare par est. Et ne ulterius privatæ militiæ facta prosequar, etiam in publica adverso pro te vulnera corpore excepi. Et tamen sic de te meritum suspicione et querimonia causabundus[1] aggrederis, veterisque militis tui promptissimam fidem et certissimam innocentiam notare deforme non ducis. Hisne ergo operibus merui, ut adversum me æmulationem tuam in concione destringeres? Hæcne ex labore præmia, ex militia stipendia decerpam, ut, cujus beneficentiam sperabam, indignationem experiar? Aliena a te sit ingrati hæc animi labes, ut operum meorum beneficiis invidia atque obtrectatione respondeas. Verum totam hanc insimulationis vim, ab invidia profectam, non tuæ, sed tuorum malignitati imputandam existimo. At in regni fastigio collocatos difficiles accusatoribus aures præbere convenit. Diu paternum hoc imperium gere, feliciterque et nominis et regni insignibus utere. Hæredem tibi, quem natura dedit, fortuna conciliet. Ego vero, in quocunque me fortunæ habitu continuero, nunquam celsitudinem tuam fide vel obsequio colere supersedebo[2].

Permulsus oratione rex, placidiorem oris habitum induens, offensam falso instinctu conceptam in ipsa repente concione deposuit, execratus eos, qui simplicitatem ejus scurriliter attentassent, seque deinceps adversum hujusmodi criminationum susurros aures obseraturum promittit. Cumque Henricus omnem obtrectationis suæ molem prudentissima Canuti responsione subversam videret, familiaribus regem minis aggreditur, summa illum regni affectatione teneri inquiens, incertamque Magno regni petitionem futuram, si populo judice de summa secum foret controversiam habiturus. Quippe Canutum cæteræ nobilium turbæ

[1] *Causabundus*] *Causandi* vox propria in foro et judicio. Medii ævi scriptoribus usitata pro *culpare, reprehendere*. Hinc *causabundus* est, qui accusat, crimen intentat. (S)

[2] *Colere supersedebo*] Facile largimur, orationem Canuti a Saxone fuisse expolitam et variis sententiarum ambagibus auctam. Sed tam apta est tota argumentandi ratio, ut neutiquam dubitemus, præcipua orationis momenta a nepotibus Skialmonis Candidi Nostro fuisse tradita.

popularium suffragiis præferendum. Quamobrem debere patrem successionis jus proprio potius quam alieno mandare judicio, destinatumque hæredi locum æmulo vacuefacere, dum filii rebus consultum esse velit. Itaque sapere eum, si suspectam Canuti fortunam ferro præcurrere studeat. Hæ voces sæpius laces siti regis animum, solicitudinibus implicatum, graviori, quam ante, suspicione torserunt.

Tunc Magnus, perinde ac fortunæ suæ consulendi tollendique æmuli a patre licentiam nactus, accitos, qui se superius Henrico scelestissimi consilii collegio sociaverant, jurare coegit, fidum se commissi silentium acturos. Adjectus est his Haquinus, cognomine et genere Jutus. Neque voci ejus ulla ex parte diffisum est, quanquam Canuti sororem[1] in matrimonio habere nosceretur. Igitur conjurati, diu secum taciteque lustrantes, quibus periculorum procellis quove exitii pondere divinum Canuti caput obruerent, pestiferi consilii laqueos humi decubando nectebant, ut, si rem casu detegi contigisset, nunquam stando sedendove saluti ipsius insidiatos se esse, tuto jurare quirent, præsidioque situs innocentiæ sibi munimentum consciscerent, ignorantes, verborum artificio juramentum edentem periurio obnoxium fore. Quorum fucosa atque errabunda simplicitas plus criminis in vocis quam actus impietate reposuit, non in manuum, sed labiorum temeritate religionis violationem constituens. Cum autem Haquinus Jutus cœpti modeste sermonis exitum, Canuti ne[2] saluti insidiosum adverteret, protinus cellegio se pestiferæ conspirationis abrupit, conclaveque excessit, ne latronis potius quam necessarii partes egisse videretur. Igitur a conjurationis auctore, ne jurisjurandi vinculum perrumperet, monitus, neque fautorem consilii neque proditorem se futurum, respondit; quanquam satius esset immerentis periculum indicio præcurrere quam silentio tolerare. Ut autem Magnus insidiarum contextum familiaritatis præsidio obscuraret cunctamque suspicionis notam calliditatis acumine vitaret, ante omnia consultum duxit, ut cum eo, cujus ardentissime cruorem sitiebat, fictam amicitiæ æqualitatem jurisjurandi pacti–

[1] *Canuti sororem*] Ragnhildam.

[2] *Canuti ne*] Ed. pr. *Canuti næ.* Leg. *exitum Canuti (v. Canutinæ) saluti etc.* (Mg).

one consereret, perinde ac religionis pondere propinquitatis vinculum astricturus, et, ut cunctam malignitatis notam sanctitatis simulatione præcurreret, nihilque perfidum aut obscurum volvere putaretur, iniquissimam molitionem suam insidiosa religionis adumbratione contexit. Quippe, contracta apud Sialandiam nobilium frequentia, Canutoque circa divini natalis solenne[1] convivandi gratia Roskildiam[2] vocato, sacræ sibi peregrinationis amorem incessisse perhibuit. Præterea conjugis ipsum ac liberorum tutorem ordinat, eique plenissimam rei familiaris suæ custodiam mandat. Et forte tunc Ingiburga consilii cognitionem consciorum indiciis apprehenderat, statimque virum, ut præparatas capiti suo vitaret insidias, missis literis[3] monendum curavit. Ille, nuncium non tam a deprehensionis certitudine quam a muliebri pavore profectum existimans, monitionem respuit, seque non minus fidei in Magni quam uxoris præcordiis reponere dixit. Quem si fortuna æque ac conjunx consilio instruere voluisset, objectos perfidiæ laqueos consultius vitasset, neque credulitatem suam alienæ malignitatis hamis implicandam præbuisset.

Interea, magnatibus apud Roskildiam quatuor solennium dies continuo feriatis, Canutus ac Magnus, publico jam conventu

[1] *Circa divini natalis solenne*] Etiam Historia Knytlingorum observat p. 331, Canutum ad convivium Jolense (Jola veizlu) fuisse invitatum.

[2] *Roskildiam*] Autor historiæ Knytlingorum (l. c.) scribit, convivium Ringstadii fuisse habitum, sed cum Saxone facit Robertus ab Elgin l. c.

[3] *Ingiburga .. missis literis*] Helmoldus l. c. ita pergit in historia Canuti enarranda: *Sed pactiones istæ apud Kanutum firmæ, apud Magnum dolis oblitæ sunt. Statim enim ut ficta soliditate animum ejus investigat et omni suspicionis malo vacuum considerat, rogat Kanutum Magnus, ut occurrat illi ad singulare colloquium. Dissvadet Kanuto uxor exitum, timens insidias, simul etiam exasperata somnio, quod præterita nocte viderat. Nec tamen vir fidelis retineri potuit, sed, sicut laudatum fuerat, occurrit ad locum placiti, comitatus quatuor tantum viris.* Helmoldus non dicit, Ingiburgam in eadem urbe ac Canutum degisse. Potuit quoque Ingiburga, in vicinia degens, maritum litteris deterrere a colloquio, terroribus noctis præteritæ excitata. Sed Helmoldus aperte cum Saxone facit contra historiam Knytlingorum, quæ Ingiburgam, dum cædes perageretur, in Russia fuisse ibique filium Valdemarum peperisse narrat (p. 335).

soluto, sacri temporis residuum dividuo peregere contubernio. Eodem forte tempore quidam Canuto admodum sangvine conjunctus in ejus conspectu dissidentem secum militem fuste percussum interemit, atque ob id curia abire jussus, Magnum petivit. Providens autem Magnus, ne per eum ullum consilii sui indicium ad Canutum manaret, nocte, qua ad detestabile carnificis ministerium peragendum contendit, cæteris se sequi jussis, solum hunc, pristina Canuti familiaritate suspectum, comitem recusavit. Consilii deinde participes jurejurando obstrictos fidem facere compulit, silentio se cuncta tecturos. Post hæc militem latebra claudit insidiasque, circumspecta locorum obscuritate, disponit. Mox Canutum, apud oppidum Haralstadium[1] ab Erico, Falstriæ præfecturæ viro, domi exceptum, per conjuratorum quendam, genere Saxonem, arte cantorem, sine arbitris sibi obvium venire jubet. Occursus locum apud citimum villæ nemus denunciat. Ille, nihil in re doli suspicatus, duobus tantum militaris ordinis viris totidemque equisonibus in comitatum assumptis, armis vacuus equum petivit, neque lateri suo ferri munimentum adsciscere curæ habuit. Quem cum e famulis quidam gladio vacuum incedere vetuisset, nequaquam se in salutis tutelam ferro opus habere, respondit. Tantum enim fiduciæ et pacis in Magni societate reposuerat, ut in occursum ejus ne ense quidem utendum putaret. Monitore vero, ne ferrum omitteret, insistente, ægre gladium sumpsit. Tunc cantor, quod Canutum Saxonici et ritus et nominis amantissimum scisset, cautela sensim instruere cupiens, cum jurisiurandi religio, quo minus id ageret, obstare videretur, quia liquido nefas ducebat, sub involucro rem prodere conabatur, integritatem suam inter fidum arcani et pium innocentiæ servatorem partitus. Igitur speciosissimi carminis contextu notissimam Grimildæ erga fratres perfidiam[2] de industria memorare adorsus, famosæ fraudis exemplo similium ei metum ingenerare tentabat. Sed nullis monitorum ambagibus securitatis ejus columen quas-

[1] *Haralstadium*] Nunc Harrested, pagus in toparchia Ringstadiensi.

[2] *Notissimam Grimildæ erga fratres perfidiam*] Narratio de perfidia Grimildæ pertinet ad cyclum carminum etiam nostra ætate notissimum de Niflungis (das Niebelungenlied); vid. not. uber.

sare potuit. Tantum quippe fidei in Magni propinquitate repositum habebat, ut salutem suam periclitari quam ipsius amicitiam notare mallet. Quem cantor certioribus adhuc indiciis aggredi perseverans, loricæ, quam sub veste gestabat, summa detexit. Sed ne eo quidem suspicionis irritamento refertum fortitudine pectus ignavia astringere valuit. Ita solidæ industriæ satelles fidem suam et periurio vacuam et innocentia plenam præstare voluit. Jamque Canutus primos sylvæ aditus subibat, cum a Magno, occiduum arboris truncum insidente, falsa oris hilaritate et fictis osculorum blandimentis excipitur. Cujus ut astrictum amplexibus pectus ferro tectum agnovit, quid ita eo cultu esset, perquirere instituit. At ille, dissimulandæ fraudis cupidine munimenti rationem referre cupiens, esse virum, inquit, vitæ rusticæ, cujus populari penates vellet. Canutus, et rei atrocitatem et temporis religionem sancte æstimans, (quippe Epiphaniæ sacra gerebantur,) ne privata ira publicum solenne macularet, orabat. Quo, neque se ultionem remissurum neque proposito cessurum, jurante, ipse satisfactionis justa promittere suamque pro ejus correctione sponsionem offerre cœpit. Obstrepentibus deinde, qui insidiis addicti fuerant, oculos in partem circumferens, quid sibi militum hæc manus velit, interrogat. Cui Magnus, jam de regni successione et rerum summa agendum, respondit. Tunc Canutus, ut patris ejus majestas diu lætis fortunæ velis prosperum cursum teneat, exoptat; tempestivam vero talium mentionem incidere negat. Hæc dicentis verticem exiliens Magnus objurgantis more corripuit. Igitur Canutus, patente jam dolo, manum capulo inserens vagina ferrum abstrahere conabatur; jamque gladium mediotenus destrinxerat, cum eum Magnus capitis media diffissum exanimat[1]. Cæteri conjuratorum prostratum crebris confodere

[1] *Eum Magnus capitis media diffissum exanimat*] Helmoldus necem Canuti l. c. ita discribit: *Adest Magnus cum totidem viris amplexatumque deosculatur nepotem, consederuntque tractaturi negotia. Nec mora, surrexerunt insidiæ de latebris suis percussumque Canutum interfecerunt, divisoque membratim corpore, crudelitatem etiam in mortuo exsaturare gestierunt.* Historia Knytlingorum (p. 331-335) rem ita narrat gestam: *Ultimo festi die Magnus dixit Canuto, se ei 40 equites plene armatos dono*

cuspidibus. Sangvis ejus terræ redditus salutarem fontis scatebram[1] perpetuis usibus mortalium administrat.

Cujus cæde comperta, Skialmonis filii, quibus multa ad eum ex educationis communione familiaritas erat, petitum illico regem, ut ipsum in Roskildensium monumentorum area tumulari patiatur, exorant. Ille loci copiam negare, civitatem tanti mali aspectu exasperandam dicere, eosque, a quibus funebris Canuti pompa duceretur, indignationem suam adversum invisam Magni præsentiam acrius destricturos. Quapropter exequias potius seditiosum pugnæ strepitum quam pium humanitatis obsequium habituras. Hic mihi pavorem specie, revera odium exhibuisse videtur, curasseque, ne specioso occisi funere tetrior interfectori labes accresceret. Reversi, qui regi supplicaverant, miserandum amici corpus tenui funere Ringstadium extulerunt. Nec divina laborantibus beneficentia defuit. Siquidem locum, in quo, pau-

daturum. Convivio autem per noctem protracto, cum nulli, postero die jamjam lucescente, apparerent equites, Magnus se Canuto abeunti comitem obtulit, ut ita equitibus obviam irent. Gratus annuit Canutus. Cum vero in sylvam quandam venissent, hic Magnus equites expectandos dixit. Sedentem rogavit Canutus, cur loricatus incederet. Respondit Magnus, se non tanto gaudere favore populari ac Canutum. Hoc autem dicente, undique clanxerunt tubæ, et equitum cohors, duce Henrico Claudo, eos petere visa est, cui Magnus se socium mox adjunxit. Canutus, veniam inimicis precatus, gladium eduxit, arma quoque corripuerunt comites, sed pauci erant numero et potu hesterno obruti. Brevi itaque plerique eorum cum Canuto necati fuerunt. Fama ferebatur, Henricum Canuto ictum lethale inflixisse. Hanc ultimam inter historiam Kaytlingorum et Saxonem discrepantiam tollit chronicon Sialandiæ scribens, Magnum gladio fidisse caput Canuti, Henricum vero accurrentem corpus lancea transfodisse (Script. rer. Dan. vol. II p. 611). Cæteræ diversitates sunt minoris momenti. Epitomator vitæ Canuti a Roberto Elgensi conscriptæ observavit quidem, in narratione cædis Canuti variasse, Elgensem a Saxone, sed non addidit, quomodo (Script. rer. Dan. vol. IV p. 260). Etiam Chronicon Sialandiæ minuta quædam aliter habet, sed circumstantiæ graviores eædem sunt. Occisus est Canutus anno 1131 die 7 Jan.

[1] *Fontis scatebram*] Juxta historiam Kaytlingorum p. 335 perhibuerunt Dani, locum, in quo sangvis Canuti fuisset effusus, semper hyeme non minus atque æstate virere.

santibus gerulis, funebris ejus lectus constiterat, repentino fontis ortu signavit. Aliis quoque compluribus rerum indiciis ingens sanctitatis ejus splendor eluxit[1]. Facinoris fama promiscuum patriæ lamentum excivit omniumque penates plangore complevit. Populus enim, cum calamitosum de nece ejus nuncium accepisset, protinus conviviorum, quæ ea tempestate gerebantur, hilaritate deposita, morem tempori impensum mœrore mutavit, inque eo lamentando uterque sexus unius gemebundi amici vocem habuit. Cujus funus publico luctu elatum, quantus ejus amor omnium animis insitus esset, indicio fuit. Itaque, cujus vitam patria caritatis officiis excoluerat, morti quoque testes grati animi lacrymas erogabat, ut Canutum ejulatibus, ita raptorem spiritus ejus validissimis execrationibus insecuta.

Magnus vero ob impiæ cædis eventum profuso in gaudium animo Roskildiam repetit, regnumque, quasi sublato jam æmulo, spei firmitate complexus, erubescendam facinoris fortunam tripudio prosequi deforme non duxit. Quin etiam sanctissimis Canuti vulneribus, quibus plenas pœnitentiæ lacrymas debuerat, voluptate ex facinore concepta, per ludibrium insultare sustinuit. Ne autem sangvis cœlo terraque egregie meriti propagine vacuus interiret, hæredem deus extincto subjecit. Nam octava post hæc luce Ingiburga Canuti conceptum ex eo marem enixa proditur; cui et materni avi nomen inditur. Tunc Haquinus, quem superius Sunniva ortum significavi, cumque eo Petrus, matre Botilda natus[2], et filii Skialmonis, facinoris atrocitatem gravi querelarum contextu prosequuti, indignam amici necem in popularium ubique conciliis deplorabant, adversum iniquissimum percussoris actum vulgi iram erigere cupiendo. Quin etiam tunicam ejus crebris foraminibus absumptam omnium oculis in concione subjiciebant. Nec parum luctuosam eorum actionem laceræ vestis irritamentum adjuvit. Quippe compluribus ingentem ultionis cupiditatem tam fœdæ lacerationis spectaculum ingeneravit. Sed et

[1] *Sanctitatis splendor eluxit*] Robertus Elgensis varia annotaverat signa mortem Canuti secuta. Script. rer. Dan. vol. IV p. 260.

[2] *Petrus, matre Bothilda natus*] De eo vid. not. Langebekii in Script. rer. Dan. vol. I p. 380.

sanctitas Canuti, crebris signorum indiciis prodita ac divinis vulgata miraculis, incredibili cladis ejus conquestoribus adminiculo fuit. Haraldus quoque interdum declaratam apud Ringstadium concionem majore regni quam ultionis affectatione petivit, ibique tristissimam fraternæ necis querelam peregit. Ericus vero, insularum a Canuto præfectura donatus, sola vindictæ meditatione solicitus æstuabat. At Nicolaus, popularis inimicitiæ metu periculosum concionis aditum suspicatus, suàmque vel filii copiam multitudinis viribus offerre non ausus, Lundensium antistitis Asceri consilium advocat. Quo edoctus, Magno Roskildis relicto, Ringstadium petit, sperans, se per absentiam filii pacatiorem plebis frequentiam reperturum. Verum quia habendam in collibus concionem tuto petiturus non videbatur, in oppido acquiescere quam incertam populi fidem discrimine suo tentare maluit. Cumque Canuti fratres fatum ejus apud concionem pari fuissent querimonia prosequuti, populus lacrymosa eorum actione permotus tam innocui sangvinis carnificem publica damnatione mulctavit, sententiamque suam adversum tam pii spiritus oppressorem destrinxit. In regem vero, pristina adhuc fortuna venerabilem, tanquam de ejus incertus[2] consensu, severius consulere passus non est, ne noxam et innocentiam in æquo ponere videretur. Itaque patriæ parentem, honoris pariter ejus atque ætatis æstimatione verecundius habita, ab hoc animadversionis genere immunem reliquit. Orta tandem de regis absentia mentione, subitis consternationis furiis incitatus, laxato concionis ordine, intra suos eum penates opprimere gestiebat, præfatus, juste regem ab his adiri, quos prior ipse petere noluisset, præsertim cum præsentiam suam concioni, quæ per eum vigere debuerat, in vicinia constitutus negasset. Quod cum rex ex his, quos ad cognoscendas concionis voces direxerat, accepisset, Ascerum emittit, qui reverentiam et nobilitati suæ et sacerdotio debitam iræ vulgi irrumpentis opponeret. Ille plebis in occursum contendens, conspecto Erico, dexteram habenis ejus equo delapsus inseruit.

[1] *Insularum*] Haud dubie earum, quæ ad ducatum Slesvicensem pertinuerunt.

[2] *Incertus*] Ed. pr. habet *incerta*, quod vitiosum.

Quem diu ac multum, ut iram temere conceptam remitteret, precatus, pro Magni facinore decretam lege correctionem, pro patris ejus innocentia statutam defensionis justitiam promittebat. Quin etiam, detracto pileo, consternatæ multitudini capitis sui majestatem objecit. Tantum autem ejus apud Ericum precatio valuit, ut regi non modo salus, sed etiam in proximo petendæ concionis licentia deferretur. Quanquam enim populus ardentissimo studio in Canuti ultionem ferretur, autoritatem tamen antistitis, quæ inter Danos amplissima erat, ante oculos proponens, plus ejus precibus quam suis sententiis indulgendum putavit. Itaque rex, concione sine filio petita, non aliter defensionem sibi conciliare permissus est, quam ut se Magni præsentiam vitaturum, eumque domo ac patria excessurum, nec ante receptam a populo veniam reversurum juraret. Cæterum, ne vulgi iram exasperaret, dividuum cum eo concilium habuit, internunciis partium mandata gestantibus. Arbitri siquidem regis, facultatem exilii, quod Magnus apud Gothiam, cujus rex esset, agere poterat, intuentes, conditione utendum monebant, futurum rati, ut interim in omnium animis odii ejus habitus exolesceret, ipseque prolixioris absentiæ beneficio mitiorem patriæ sententiam reperiret. Populum quippe exilii ejus miseratione movendum, iram, quam sceleri inflixerat, pœnitentiæ remissurum sperabant. Ita pacato popularium motu, rex Jutiam, Magnus Gothiam, exilii speciem præbiturus, petivit.

Hujus pactionis obtrectatores amici regis fuere. Quippe, qui Magno occidendi Canutum consilium dederant, conditionis habitum execrantes, teterrima sibi ratione regem consuluisse dicebant, satius affirmantes, ut ipse rerum summam deponeret, quam unicum filium et in spem regni procreatum ob leves agrestium minas exilii deformitate damnasset. Quamobrem oportere Magnum reversionis jus paterno potius quam populari arbitrio subjectum habere, citissimoque revocationis beneficio patriæ et propinquis, inconsulta plebis malignitate, restitui. His vocibus irritatus Nicolaus, missis, qui Magnum accerserent, abdicatam ejus communionem inimica religioni caritate repetiit. Nec pensi duxit cum contemptu perjurii damnatam sangvinis sui præsentiam amplexari. Cujus indulgentiæ temeritas procellam Magni dis-

cessu pacatam reditu concitavit. Enimvero Ericus ac Haraldus Nicolaum, cui eatenus indemnitatem detulerant, utpote voce sacrilegum, consilio parricidam, detestabili filio damnationis consortione junxerunt, scelere pares pœna æquandos existimantes. Neque enim ulterior jurationi ejus fides habita est, qui jam præpropera filii revocatione conspicuum cunctis perjurium edidisset. Verum, ne populus regio ductu vacuus regem incesseret, sub certis signis militare constituit, fragiles conatus et propositi irritos judicans, quos nulla ducis auspicia[1] procurassent. Itaque regem ex consveta potissimum familia petiturus, præterito Haraldo, Erico, quod huic stirpi affinis esset, et nomen et regias vires suffragiis detulit. Siquidem facilem ex his electionem morum inæqualitas faciebat. Non solum enim avaritia Haraldi, sed etiam libido flagitiis obsita a regno repelli meruit. Huic, conjugalia sacra spernenti, frequens concubinis cubiculum extitit. Quippe matrimonio non contentus, genialem torum pellicum usu pollutum habuit. Quarum partus singulis incunabulis excepti et in aula liberis matrum officiis educati triste nuptæ spectaculum fuere. Igitur ob invisos parentis mores suspecta quoque posteritas erat, nec solum præsens patris, sed etiam futura liberorum metuebatur impietas, quod filiorum affectus paternis soleant ingeniis respondere. Eapropter cuncti ab Haraldo oculos avertentes, benignis Ericum animis respicere maluerunt. Ipse vero, plus propriæ moderationi quam alieno favori indulgendum existimans, oblatum a popularibus honorem sumere recusavit, ornamentum ejus viribus quærere regnumque armis præcurrere cupiens. Igitur et ultioni studendum et imperio ante partam victoriam abstinendum putavit. Ac primum Jutiam imparatæ expeditionis[2] viribus petit. Quem contexta acie procedentem Thoro[3], Riparum antistes, compositis perfidiæ commentis excepit, summam regis innocentiam prædicans, eumque jurationis suæ tenorem deinceps executurum promittens. Verbis deinde magnam præ se excusationem præfe-

[1] *Nulla ducis auspicia*] Stephanius perspicuitati consulens addidit *ducis*.

[2] *Imparatæ expeditionis*] Apud Stephanium legitur *imperatæ*.

[3] *Thoro*] Thoro ille sive, ut alibi scribitur, Thurho, in prælio Fotvicensi occubuit. De eo vide Script. rer. Dan. vol. VII p. 187.

rentibus preces de pace multiplicat. Ericus, obsecrantis animum simpliciter æstimans, securitate ex ejus mendacio concepta, continuo, revocatis aquiliferis, subsistere copias jubet. Cujus mora Nicolaus ex speculatoribus cognita, profusos in otium hostes nullo negotio fugavit. Ita dux, antistitis commento ludificatus, stolidæ credulitatis suæ pœnas pependit. Cumque ob hoc datum sibi justum belli titulum animadverteret, sed ob rerum angustias regio apud Isoram nomine insigniri nequiret, Sialandiam reversus, ejus Scaniæque suffragiis recusatum prius honorem accepit, omnique dissimulatione rejecta, acrius in fratris ultionem erigitur.

Inde literas ad Lotharium facit; amici necem ulciscatur, orat, parricidii a Magno pœnas expetat; eumque in societatem belli tum precibus, tum etiam præmii pactione sollicitat. Imperator, majore potiendi regni quam exigendæ ultionis cupiditate perductus, secus Jutiæ mœnia gradum Romano militi struxit. Etenim propositi spem non tam in viribus suis quam in interno[1] dividuæ regionis motu reposuit. Cui se Ericus apud Slesvicum classe obvium dedit. At Magnus utriusque hostis adventum accurata valli munitione præcurrens, validum portis præsidium applicuerat. Interjectis diebus, Nicolaus citeriora valli immenso Jutorum agmine circumfudit. Cujus tantæ copiæ erant, ut imperator acie manum cum eo conserere formidaret, sed neque classe Erici ad copias suas in urbem trajiciendas uti præsumeret. Cumque nec aggerem oppugnare nec militem navigiis mandare tutum duceret, inaniter tempus a se teri conspiciens, pacis conditiones excogitavit, quibus speciosam sibi solvendæ obsidionis rationem consciceret. Ericum itaque, cui integerrimam opis stabilitatem spoponderat, aversatus, pactum cum adversæ partis principibus habuit, ut obsidioni ipse parceret, Magnusque Romani imperii militem ageret[2]. Qui cupide conditione usus, supplex Lothari-

[1] *In interno*] Stephan. omisit *in*.

[2] *Magnusque Romani imperii militem ageret*] Expeditionem imperatoris Helmoldus (Chron. Slavor. lib. I cap. 50) ita narrat: *Audito sinistro hoc nuncio* (de morte Canuti), *Lotharius imperator cum conjuge sua Richenza non modice contristati sunt, eo quod corruerit vir imperio amicitia conjunctissimus. Venitque cum*

um veneratus est. Sed insidias parabat obsequio. Ille ex pacto copias trans Eidoram recepit. Quo accepto, Ericus Cæsarem navigio petitum per summam Theutonicæ perfidiæ execrationem exprobratione levitatis insequitur, futurum affirmans, ut Magnus tali se circa ipsum fide gereret, qualem nuper in excolenda Canuti societate præbuerat. Nec vana assertio extitit. Imperatore siquidem Eidoram remenso, Adolfum, extremos ab eo curare jussum[1], Magnus per insidias adortus, non solum copiis spoliavit,

grandi exercitu prope civitatem Sleswich, ad vallum illud notissimum Dinewerch, ulturus mortem funestam optimi viri Kanuti. Consederat e regione Magnus cum immenso Danorum exercitu, defensurus terram suam. Sed territus virtute Teutonici militis apud Cæsarem immenso auro et hominio impunitatem adeptus est. Uterque igitur autor in eo consentit, nullum prælium fuisse consertum, sed imperatorem, pecunia sibi soluta et homagio Magni accepto, de amico ulciscendo haud amplius cogitasse. Hanc vero expeditionem Lotharii alii autores Germanici in majus auxerunt. Annalista Saxo scribit (Eccardi corpus histor. vol. I p. 666), regem Luiderum (Lotharium) Danos ad deditionem coegisse, qui pro ejus gratia impetranda quatuor milia marcarum persolverint. Albertus Stadensis narrat (p. 267), et Nicolaum et Magnum imperatorem adiisse pacem supplices rogaturos. Annalistæ vero sequioris ævi (Annales Bosovienses, inprimis Chronicon Pegaviense) contendunt, Danos se suaque omnia arbitrio imperatoris permisisse, eum vero regni dominium magnanimitate quadam ductum recusasse. Quæ quidem omnia aperte falsa sunt (vid. Suhm Hist. af Danm. vol. V p. 397).

[1] *Adolfum, extremos curare jussum*] In clade Adolphi commemoranda Helmoldus a Saxone nonnihil discedit. Narrat enim ille l. c. cap. 51, Ericum, post discessum Cæsaris arma capientem et sæpius a Magno victum, in civitatem Sleswich tandem confugisse, ibique a civibus bene fuisse receptum; Nicolaum vero Magnumque cum magno Danorum exercitu civitatem obsidione cinxisse; Slesvicenses igitur, hyeme ingravescente, nuntios miserunt ad comitem Adolfum, offerentes ei centum marcas, ut cum Nordalbingis civitati præsidio adesset. Magnus vero tantundem illi obtulit, ut bello abstineret. Dux incertus consuluit optimates. Illi svaserunt, ut civitati, cuius merces tanto essent usui, subveniret. Adolfus igitur Eydoram transiit, sed copias ejus palantes Magnus cum mille loricatis aggressus fudit, magnaque cum clade Eydoram repetere coegit. Interea vero desierat hyems, soluta est obsidio, et Ericus navibus Scaniam petiit. In hac relatione Helmoldi hoc imprimis of-

sed etiam arma deformiter abjectantem nando fugam capessere coegit. Ericus, imperatoris ope defectum se videns, per summam animi aegritudinem orientalia repetivit. Superveniunt legati a Magno, rege[1] Norvagiensium missi, majorem Canuti filiam, sed nondum nuptiis tempestivam, ejus conjugio petituri. Quorum legationem Ericus contrahendarum virium spe favorabiliter habuit, excepit alacriter, cupiens finitimorum auxilia affinitatis beneficio comparare. Ipse quoque, bellis otium interpellantibus, adhuc conjugio vacuus, novercam Magni[2], Norvagiensium quondam reginam, utpote dignus hac nuptiarum vicissitudine, favente ejusdem privigno, suscepit uxorem.

Hybernis itaque per quietem exactis, recidiva belli tempestas efferbuit. Nam Nicolaus occasivum Daniae militem contrahebat; Ericus, Christierni, splendidissimo inter Jutos loco nati, promissis erectus, Orientis[3] auxilia pugnae comparat. Is Magni odio a Nicolao deficiens, enixe se Erico adfuturum spoponderat. Petrus vero, Roskildensium pontifex, Ericum corpore, Nicolaum animo comitabatur, metu alterum, alterum caritate complexus. Sed Haraldi favor inter ruborem et odium varie fluctuatus est. Ut enim Nicolai castra verecunda pudoris meditatione vitabat, ita fratris praelationem perosus, militiam ejus invidia detrectabat. Itaque partes ejus cum duobus spectatae indolis filiis specie magis quam benevolentia prosequebatur. Neque enim ei parcius adversum germanum, a quo se in regni petitione superatum vi-

fendit, quod longiore temporis intervallo obsidionem Slesvici ab expeditione Lotharii sejunxit. Saxo autem in altero excessu peccat, Adolfi cladem cum discessu imperatoris arcte jungens. Probabile autem est, imperatorem vergente anno 1131 in Germaniam rediisse, initio autem anni sequentis Slesvicum obsidione fuisse cinctum, Adolfum autem sub finem hyemis victum fuisse.

[1] *Magno rege*] Magnus ille, filius Sigurdi Hierosolymipetae, teste Snorrone Sturlaeo (vol. III p. 296) Christinam, filiam Canuti Lavardi, in matrimonium duxerat, sed aliquo tempore interjecto eam in patriam remiserat.

[2] *Novercam Magni*] Malmfridam, sororem Ingeburgae, uxoris Canuti Lavardi, filiam regis Mstislaw, viduam Sigurdi regis, de qua vid. Hist. reg. Norvag. III p. 170, 411.

[3] *Orientis*] Orientalium Daniae provinciarum, Sialandiae, Scaniae. (Ed. pr. *evectus*).

debat, quam in fratris interfectorem odium erat. Interea Christiernus, necessariorum manu contracta, acie regem aggredi statuebat. Cujus Nicolaus non solum defectione, sed etiam hostili molitione comperta, copias, quas adversus hostes contraxerat, inter navalem terrestremque partitur exercitum. Quin etiam Christiernum acie excipere parat, Magnum classi præfectum Erico obvium destinat. Jam vero Ericus ad insulam, cui Syra nomen[1], appulerat. Quo ignorato, Magnus, aura quam eventu prosperiore, ab Arusia solvit, navigiisque aliis alia præcurrentibus, sparsa incompositaque classe processit. Cujus Ericus adventu præcognito, scapha exceptus nunc singulos, nunc universos classis suæ magistros, maximeque Petrum et Haraldum, quorum dubiam suspectamque fidem habebat, impensioribus pugnæ hortamentis sollicitat. Neque enim repente cum tota Magni classe manum conserere cupiebat, sed navigia, ut cuique celeritas cursum dederat, accedentia sigillatim nautarum internecione vastavit. Quorum Magnus eminus pericula speculatus, confestim, demisso velo, navigium suum anchoræ quam auræ credere præoptavit, disjectamque pelago classem lituo recinente contraxit. Igitur ignavis fugam, fortioribus pugnam apprehendentibus, Ericus, cum navium numero præstaret, arctissimo earum contextu hostem conclusit, ac veluti classe classem obsedit, atrocitatemque pugnæ augebat necessitas. Cumque Jutenses neque victoriæ facultatem neque fugæ copiam fortunæ suæ suppetere viderent, duci quam sibi consulere præoptantes, salutem ejus propriis servavere periculis. Quippe consertissimæ classis cuneum irrumpentes, quia victoriam Magno præstare non poterant, victo fugam quærebant. Nam eidem, myoparonem ingresso, veluti quandam elabendi semitam, securis periculorum animis, extruebant. Quo dilapso, nihilominus pugnandi pertinaciam retinentes, aut morte aut captione finivere bellum. Cumque victores spoliis devictæ classis incumberent, inter egestam navigiis prædam quendam velo implicatum conspiciunt. Cujus ex deformitate latebræ formidinem æstimantes, protinus ob ignaviam eum laqueo consumpserunt, uti

[1] *Cui Syra nomen*] Syra nunc Seyerö, insula duobus miliariis a Sialandia distans.

fœdo mortis genere spiritum redderet, quem pugnæ fortiter impendere dubitasset. Interea Christiernus, manu cum Nicolao infeliciter conserta, per ingentem suorum stragem capitur, et in ostii Slesvicensis ergastulum relegatur[1]. Ericus vero, recentis pugnæ successu elatus, sed eorum, quæ circa Christiernum gerebantur, ignarus, potiendæ Jutiæ spe mare Lymicum classe complevit. Ubi cum, expositis incaute copiis, et Christierni fugam et regis adventationem nuncio didicisset, plus amici fortuna concussus quam propria recreatus, recepto milite, reverti maturavit. Ex cujus agmine complures, tardius navigia repetentes, ab imminenti regis exercitu trucidantur[2]. Hunc eventum secutus Haraldus ad Nicolaum, occultis se promissionibus invitantem, defecit. Plus siquidem indignationis ex Erici dominatione quam iræ ex Canuti internecione conceperat, eique frater fratris oppressore onustior erat. Quin etiam Magnus, ut lætum hostilis militiæ incrementum, ita tristem suæ defectum aspiciens, fraterni commilitii societatem labefactare tentabat. Haraldum itaque, quem Erici partes dubia fide secutum noverat, promissis dignitatis incrementis urgebat. Nam et Haraldus, quamquam iram obsequio tegeret, incitatiore odio

[1] *Christiernus .. in ergastulum relegatur*] Consentit cum Nostro Sveno Aggonis hæc scribens: *Primum in Rynebierg (Rönberg* in Jutia in dioecesi Ripensi, toparchia Ginding) *prælio decernentibus illis* (Nicolao et Erico), *Nicolaus obtinuit, avumque meum Christiernum captivavit, ferreisque vinctum compedibus ad castrum quoddam prope Slesvicum custodiæ mancipandum delegavit.* Jure suo Sveno Aggonis hocce prælium primum, terrestre scilicet, vocare potuit, quod inter Nicolaum et Ericum fuerit pugnatum. Nam anno superiori in Jutia Ericus non justo prælio sed incursu hostium inopinato fuerat fugatus.

[2] *Ab imminenti exercitu trucidantur*] Hæc pugna Erico infausta eadem fuisse videtur atque ea, quam Sveno Aggonis ad pontem Othenshylle (hodie *Onsild Bro,* in tractu Jutiæ Onsild dicto, oppido Hobroæ vicinum) habitam fuisse scribit. Narrat autor historiæ Knytlingorum, Ericum anno belli secundo pugna in campo Jellingensi habita fuisse fugatum, provocans ad annales Danorum; et in annalibus quidem Esromensibus idem legimus ad annum 1132. Pugna igitur aut a Saxone omissa est aut ad obsidionem Slesvicensem pertinet. Observandum vero est, annales Esromenses (Script. rer. Dan. vol. I p. 240) in historia hujus belli enarrandæ graviter hallucinari.

adversus Ericum quam Erici impugnatorem ardebat. Itaque non solum ejus arma deseruit, sed etiam, quo validiorem Nicolao opem impenderet, castellum, quod in Roskildensi suburbio molitus fuerat, impensiore munimento vallavit, invidiam fraterna prælatione conceptam perfidia defectionis exsatians. Idem cum Ericus magna Sialandensium manu per obsidionem clausisset, valliquo firmioribus obstaculis conatus suos admodum interpellari videret, a Saxonibus, qui Roskildiæ degebant, tormentorum artificia mutuatus, domesticas vires externis cumulavit ingeniis. Quippe nostri, rerum adhuc militarium rudes, raro talium usu callebant. Primum itaque saxum, parum vegeto jactu machinamento egestum citraque valli propinquitatem collapsum, ludibrio castrensibus fuit. Siquidem, irrisa tormenti vi, ulteriores ejus impulsus irritos augurabantur. Secundum incitatius actum ac mirifico cuidam tecto superne impactum, pondere et incussu suo funditus penetralia transverberavit, ædemque magno cum fragore collisit. Quæ domus, fundamenti loco lignea tantum base subnixa[1] eidemque velut cardini imminens, levi attactu quamlibet in partem circumagi poterat. Quo viso, Haraldus fiduciam, quam ex primi jactus defectu conceperat, in secundi processu deponere coactus, cum neque se domi obsidionem laturum[2] neque foris auxilia accepturum speraret, noctu, maritima aggeris parte perfracta, quod ab hoste negligentius obsideretur, equos per prærupta demissos pedes cum suis insequi cœpit. Cumque totis in castris tumultus exoriretur, citato acrius equo comitibusque, ut Haraldo occurreretur, de industria vociferari jussis, non Haraldus, sed Haraldi insequutor creditus, inter medios perstrepentium globos

[1] *Lignea base subnixa*] Ex sententia Suhmii (Hist. af Danm. vol. V p. 414) hic describitur mola alata, quæ jam ea ætate erat inventa, cujus vero usus in septentrione fortasse rarior.

[2] *Neque se domi obsidionem laturum*] Expugnatum est castellum initio anni 1133, quod eatenus bene conspirat cum relatione autoris historiæ Knytlingorum, narrantis (p. 337), Ericum, duobus annis post necem Canuti interjectis, castellum Haraldi expugnasse. Ille vero autor mox in devia abit, cladem Roskildensibus ab Haraldo deinde inflictam Erico tribuens.

facilem fugæ meatum habuit. Itaque non minus fictæ fugientium voces quam temporis habitus hostium existimationem fefellisse creduntur. Fuere tamen ex Theutonibus, qui hunc in ipso fugæ procursu sagittis a se confixum assererent. Ita vafri ingenii dux obsidionem arte, periculum calliditate frustratus, reperta rate, Jutiam petit. Quem Nicolaus, perinde ac partibus suis in Sialandia propugnantem, non solum regali beneficentia prosecutus, sed etiam primis inter amicos honoribus veneratus est. Nec tamen suspicione vacua familiaritas fuit. Quippe et repentina fratris desertio et subitaneus transfugæ notabatur adventus.

Interea Sveones, quod Magnum domesticis bellis occupatum audierant, Sverconem quendam, mediocri inter Sveones loco natum, regem constituunt, non quod illum tantopere diligerent, sed quia externi hominis imperium recusarent, cervices indigenam ferre solitas peregrino duci submittere formidantes. Hic Sverco Ulvildam Noricam[1], quam Nicolaus in matrimonium, emortua Margareta, receperat, amatoriis primo legationibus sollicitatam, mox viro furtim abstractam ad suum usque connubium perduxit. Cujus coitu pro conjugio usus, Carolum ex ea, qui et post ipsum in Svetia regnabat, suscepit. Per eadem tempora divi Canuti filia, jampridem regi Noricorum desponsa, per legatos ab eo in Daniam missos nuptura deducitur.

Peractis hybernis, Nicolaus, diutinam deficientis a se regni ulcisci cupiens injuriam, crebra Juticarum partium classe Sialandiam appulit. A quo Ericus apud Weram pontem gravissimo prælio superatus[2], cum uxore, quondam Norvagiæ regina, filioque parvulo Svenone, quem ex pellice procreaverat, necessitu-

[1] *Ulvildam Noricam*] Ulfhilda, teste Snorrone Sturlæo (vol. III p. 171), filia erat Haconis, neptis Finni, proneptis Harehi de Thiotto, qui in pugna Stiklestadensi primas partes egit inter eos magnates, qui se regi Olavo opposuerunt. Snorro cum Saxone consentit, Ulfhildam primo Nicolao, postea Sverkero desponsatam scribens, sed eidem Ulfhildæ tertium inter hos duos maritum, regem Sveciæ Ingium, Halsteini filium, perperam assignat.

[2] *Ericus apud Weram pontem superatus*] Anno 1133.

dinis fiducia Magnum petivit, ejusque humanissimam primo hospitalitatem, mox dolum atque fallaciam expertus est.

Interea Nicolaus, Haraldi, Theutonicorum supplicia exigentis, precibus inclinatus, Roskildiam irrupit, comprehensosque in urbe Germanos[1] incentoris arbitrio mulctandos dimisit. Quos Haraldus, tum quia tormentorum opifices, tum quia de falsa nece sua gloriantes audierat, extrema narium parte præcisa, deformes reddidit, percontatus, an Haraldus eorum fuerit jaculis interfectus. Tunc quidam ex his, applicatum ori suo cultrum aspiciens, parcendum sibi, quod doctus esset, asseruit. Haraldus, hominem literarum peritum existimans, revocato lictore, ad epulas[2] perductum, ipsas (ut fieri assolet) solennium nuncupatione verborum dedicare præcepit. Cui captivus, suendi se, non sacrandi professorem, respondit. Haraldus, hominis acumine delectatus, impunitatem astutiæ tribuit, iramque, quam deceptus abjecerat, correctus repetere erubescebat, ne errorem supplicio emendare videretur.

Per eadem tempora Haraldus, Hybernicarum partium oriundus[3], florentissimum Norvagiæ statum veluti fulmen aliquod ac tempestas concussit. Qui cum se Magno, Hyberniæ populatore, procreatum astrueret, affirmationi suæ fidem divini examinis argumento præstare jussus, super candentes laminas nudatis plantis (nam id ab eo experimentum poscebatur) incessit; iisdemque nulla ex parte corruptioribus, complures Norvagiensium liquido incolumitatis miraculo ad assertionis suæ credulitatem perduxit. Ex cujus gremio omnis Norvagicorum bellorum lues manavit. Interea Nicolaus per insidias æmulum opprimere statuens, Mag-

[1] *Comprehensos in urbe Germanos*] Ob hancce erga Theutones crudelitatem, auspiciis Nicolai et Magni exercitam, imperator Lotharius Magno infensus eum minis coegit, ut initio anni sequentis Halberstadum ad se veniens et mulctam solveret et homagium præstaret. (Annales Bosovienses ad annum 1134, annales Hildeshemenses in Script. Brunsv. vol. I p. 741, Annalista Saxo apud Eccardum vol. I p. 667; Otto Frisingensis lib. VII cap. 19).

[2] *Epulas*] Ed. pr. habet *epistolas*, quod sensum præbet incommodum.

[3] *Haraldus, Hybernicarum partium oriundus*] De Haraldo illo, cui cognomen erat Gille, multa leguntur in historia regum Norvegicorum vol. III p. 280 sequ.

num Noricum in ejus necem mercedis pactione sollicitat. Ille, lucri irritamento latrone corruptior, hostisque ex hospite effectus, impensioris obsequii simulatione curam[1] Erici exactissima satellitum custodia vallavit, officiisque fallaciam texit. Ericus vero, per reginam[2], cujus patruus erat, insidias obsequio subesse doctus, amicis, quos in Lalandia habebat, propositum regis cum remedii precatione denunciat. Nec segnis Lalandensibus ad opitulandum animus fuit. Solo quippe navigio Norvagiam petentes, occulto nuncio adventum suum Erico significant. Qui quod Norvagienses summam in potionis magnitudine voluptatem habere noverat, applicatam sibi custodiam temulentia ludificandam putabat. Igitur stipatorum sobrietatem crapulæ delectamento adorsus, instaurata comessatione, crebris custodes poculis attentabat. Quibus ut bibendi cupiditatem augeret, irritamentum ebrietatis aleam scyphis interserit. In qua posito cum quibusdam pignore decertans, etiam prosperum tesserarum jactum inerti lusu de industria prosequebatur, uti collusores fortuna lucri illectos ad lasciviendi cupiditatem ludendique perseverantiam incitaret. Postremo, perinde ac prolixioris vigiliæ tædio fatigatus, cubitum excessit, sacerdotemque exilii socium aleæ pro se curatorem reliquit. Ille rem sobrie prosecutus, temperantiam eorum multiplicatis poculis, quantulacunque restabat, subvertit, interque mero ac somno sopitos medium cubandi locum habuit. Interea Ericus, perrupta cubiculi[3] parte, cum clientela ac conjuge furtivo ad mare discessu pervenit, repertaque in littore navigia, quo tutius fugam caperet, in sentinis perforanda curavit. Hæc tractanti succurrit, filiolum hospitio dormientem fuisse relictum. Adeo obliviis animum festinatio implicat. Quippe quo occupatius, hoc negligentius humanum esse ingenium consvevit. Quanquam vero præstolationi periculum inesse non dubitaret, sangvinis tamen sui cu-

[1] *Curam*] (Vid. leg. *curiam*, id est, *domum*. Mg.)

[2] *Reginam*] Christinam, filiam Canuti Lavardi, quam Magnus paullo post repudiavit (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 296). Commoratio Erici in Norvagia per tres vel quatuor menses ad partem porteriorem anni 1133 haud dubie referenda est.

[3] *Cubiculi*] Ita recte Stephanius pro *cubili* in ed. pr.

ram deformiter abjicere passus non est. Missis igitur, qui adolescentem exciperent, tarditatis molestiam eximia filii caritate contempsit. Quo allato, in altum processit. Diluculo, quibus Erici cura mandata fuerat, pulsatis hospitii foribus, an hesternam adhuc temulentiam non discussisset, interrogant. Nemine vero responsum edente, taciturnitatis admiratione crebris id ipsum clamoribus prosequuntur. Tandem silentio attoniti, convulsis ianuis, vacuam hospitibus ædem inveniunt. A quibus vafre sibi illusum vociferantes, eventum domino trepidi nunciant. Qui, protinus petito littore detractisque in altum navigiis, fugacem intercipi jubet. Quæ cum, vitiatis lateribus, undarum plena conspiceret, subducta refici curavit. Iisdemque rursum in mare detrusis, ad accelerandam navigationem velo pariter ac remis incubuit. Adeo promissum in mortem Erici præmium affectabat. Interea Ericus grandem pelagi partem emensus, magno hostem intervallo præcesserat, ideoque facile ab insequentibus occupari nequibat. Cumque Magnus navigationem diutule gestam propositi irritam animadverteret, revocato remigio, domum revertit. Ericus vero fidissimam sibi Lalandiam repetens, intercepti Ubbonis suspendio[1], quem Nicolaus minorum insularum præfectum creaverat, clarum reditus sui indicium dabat. Audito deinde, regem divini natalis die[2] Lundiæ feriari debere, adventum ejus, petita Scania, præcucurrit, totamque regii apparatus impensam præripuit. Quod audiens in Sialandia rex, alimentis publica administratione contractis, procedere supersedit. Æstate vero, præter Scanicam omni Danica classe contracta, ad Fotam sinum[3] appulit, pedestremque

[1] *Ubbonis suspendio*] Ubbo ille haud dubie erat gener regis, de quo supra p. 618.

[2] *Divini natalis die*] Ed. pr. habet *dies*.

[3] *Ad Fotam sinum*] Sinus ille Lundiæ et Malmoæ a meridie positus est, prope Skanör, qui ad pagum Hammer mare tangit. (Suhm Hist. af Danm. vol. V p. 435). De exitu hujus prælii anno 1134 habiti omnes consentiunt. Observat Helmoldus, Magnum die Pentecostes, contemtis monitis episcoporum, prælium iniisse (Chron. Slav. lib. I cap 51). Autor historiæ Knytlingorum, prælium fusius describens, fortitudinem nonnullorum militum in agmine Magni collaudat, quod bene cum relatione Saxonis conciliari potest (p. 338-341).

propter littus aciem statuit. Quæ cum centuriatis parumper ordinibus constitisset, adventante Erico, excitum equorum ungulis pulverem in speciem nebulæ eminus exhalare conspiciens, paulatim ad naves gradum retulit. Sed inter eundum adventantis equitatus fragore perculsa, incessum ad fugam convertit. Quam superveniens Ericus, fortuna, non prælio superatam, impune cecidit, incruentamque, deo parricidium vindicante, victoriam habuit. Magnus cum aliquanta fortium manu cedere veritus, cæteris terga obvertentibus, adverso hostem corpore repellebat. Quippe, cum fugam parum liberam cerneret, animosum sibi consciscere exitum mortemque suam pugnando clariorem efficere egregium duxit. Quin etiam, ne pristinum fortitudinis suæ splendorem obtereret, fatum quam fugam amplecti maluit. Postremo, ut insigni pugna, ita multa adversariorum strage edita, super prostratorum a se cadaverum struem una cum Petro, pontifice Roskildensi, consumptus occubuit. Quem ut fati comitem, ita tumuli quoque consortem habuit. Nicolaus, admoto sibi per villicum equo, navem petivit. Major fugientium pars comprehensa per foros navigia conscendere cupiens ingenti quadam mole mersabat. Igitur, qui primi introrsum evaserant, tardiorum manus navigiis insertas absque societatis respectu ferro truncantes, ferociores in suos quam in hostes fuere. Calamitosa nimirum illa facies erat, cum pendulis navigia brachiis amplectentes hinc hostis urgeret, inde civis repelleret. Quo experimento, quantum quisque salutem suam alienæ præferret, fortuna detexit. Taceant nugaces adulantium voces, quæ spiritum amicorum proprio cariorem astruere non erubescunt. Crediderim, hanc victoriam humanis parum viribus partam, sed, deo piissimi viri interitum ulciscente, concessam. Neque bellum aliud crebriorem pontificum cruorem absumpsit. Quippe Petrus Roskildensis et Henricus, Sveticarum partium pontifex, omnesque Jutiæ, præter unum,

Idem affert, Nicolaum leviter fuisse sauciatum. Sveno Aggonis (p. 66) non nisi duos præsules in prælio necatos scribit. Annales Esromenses et Roskildenses quinque occisos narrant (Scriptor. rer. Dan. vol. I p. 240 et 382). Chronicon Erici (ibid. p. 161) et Chronicon Sialandiæ (ibid. vol. II p. 612) cum Saxone faciunt.

antistites hoc prælio oppressi traduntur. In cujus apparatu Magnus, Saxonis filius[1], Erici miles, singulare fidei specimen edidit. Nam cum Nicolaus maritima Sialandiæ loca, ne quis ad Ericum transiret, a militibus observari jussisset, per Stethinnensis promontorii[2] prærupta a satellitibus fune demissus, noctu scapham conscendit, eaque Scaniam petens, gratam Erico opem attulit. Post hæc Magnus Noricus nudati consilii sui conjugem arguens, rejectam a se Erico remisit, dignam repudio ratus, quæ conjugali caritati consangvineum prætulisset affectum. In cujus contemptum, temerata matrimonii religione, se ipsum nuptiis spoliare triste non duxit. At Nicolaus, fuga in Jutiam elapsus et tanquam ad fortunæ ludibrium reservatus, æstimato pariter et orbitatis suæ et ætatis habitu, non ut sibi successorem, sed ut æmulo hostem relinqueret, Haraldum regni post se declarat hæredem. Deinde Slesvicenses, ob Magni jampridem facinus infensos, ad habitum pacatæ mentis reducere cupiens, de componenda secum pace sollicitat, eosdemque ætatis suæ et fortunæ miserationem acturos existimans, sumendorum obsidum gratia oppidum intrare constituit. Rursum, cum caput suum inexploratæ fidei civibus objicere dubitaret, Bejonis cujusdam, summam inter oppidanos autoritatem gerentis, hortatum secutus, salutem simul cum suspicione deposuit. Portis siquidem de industria patefactas ingressus, ut pium cleri, ita ferocem plebis occursum reperit. In excipiendo namque eo dividuum civitas animum habuit. Clericis quippe eum sacræ processionis officio venerantibus, cætera vici pars ut hostem excepit. Qui cum inter plateas adversis sibi signis obviam iri conspiceret, amicis, ut in ædem Petri confugeret, exhor-

[1] *Magnus Saxonis filius*] Ex hypothesi Langebekii (Suhm Hist. af Danm. vol. V p. 434) Magnus ille erat pater Saxonis nostri. Licet quidem indulgere huic hypothesi, sed fatendum est, eam argumentis firmioribus esse destitutam.

[2] *Stethinnensis promontorii*] Stephanius posuit *Steffnensis*, quod quidem melius respondet recentiori nomini hujus promontorii *Stevns*. Sed in libro census Daniæ (Script. rer. Dan. vol. VII p. 527) dicitur toparchia Stevns *Sthethyumshæret*, et observat Suhmius in notis adjectis, vocari in diplomatibus ad annum 1257 pertinentibus *Stetinshæreth* vel *Statinishæret*.

tantibus, aulam petivit, et, ne cruenta corrixatione divini fœdarentur penates, regia sese quam templo tueri maluit, paterno in lare quietius obiturum præfatus. Nec defuit militibus prompta mens ad ejus salutem suis cladibus defendendam. Diu siquidem intactum eum animosis corporum suorum objectibus servaverunt, neque triste duxerunt, pro tuenda illius incolumitate suam ultimis implicare periculis. Quorum Slesvicenses primum sangvine profuso, ad ultimum et regium absumpserunt[1].

[1] *Regium absumserunt*] Necem Nicolai Helmoldus l. c. breviter enarrat; pluribus verbis hanc refert historia Knytlingorum p. 341. Chronicon Sialandiæ odium oppidanorum explicat, hæc scribens: *Cum Nicolaus venisset prope Hethæby, dissvaserunt ei comites et pueri sui, ne introiret illam; dicebant enim, quod burgenses destrictissimam legem tenent in convivio suo, quod appellatur Hezlag, nec sinunt inultum esse, quicunque alicui convivarum illorum damnum sive mortem intulerit; et dux Kanutus dum adviveret, senior erat illius convivii et defensor. Sprevit hujusmodi admonitionem rex, et dixit: Numquid timendum est nobis a pelliipariis et sutoribus istis? Mox itaque, cum villam esset ingressus, clauserunt portas civitatis, et repente campana convivii clarius insonuit. Concurrentes autem burgenses rapuerunt regem, et cum omnibus, qui eum defendere nitebantur, morti tradiderunt.* Chronographus Saxo (in Leibnitii access. histor. p. 290), annalista Saxo (apud Eccardum vol. I p. 667) et annales Bosovienses Nicolaum ante ecclesiam interemtum narrant. Petrus Olai in chronicis (Script. rer. Dan. vol. I p. 120) cum iis facit, asserens, in coemeterio Sancti Petri fuisse occisum. Hoc vero relationi Saxonis haud repugnat; nam rex ad aulam tendens vi multitudinis, comitibus cæsis, ad coemeterium est deductus.

Finis libri tertii decimi.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Quartus Decimus.

Interea Ericus, destinata in Jutiam classe, cum ad Syram insulam appulisset, nuncium de regis oppressione suscepit. Et forte in ea rerum colluvione Ericus ac Bero, natu inter Haraldi filios primi, deserto patre, fidelius se quam felicius Erico[1] junxere. Iidem noctu clandestina patris legatione petiti, silenter accepta gesserunt. At Ericus, nihilominus legationis indicium nactus, experiendæ eorum fidei gratia aliquamdiu ignorantiæ simulatione silentium egit. Quibus secretum paternum tegere perseverantibus, cum se nullam ex eis arcani cognitionem suscepturum putaret, desperato voluntariæ confessionis indicio, vocatos in medium vehementi perfidiæ exprobratione pulsabat, quod rem a patre mandatam parum lucide pertractassent. Interrogati quoque, quam ad eos pater legationem habuerit, consultos se, quid agere eum potissimum expediret, ut ad Norvagiam exularet, re-

[1] *Fidelius quam felicius Erico*] Noster neutiquam dicit, illos Haraldi filios nunc primum se Erico junxisse, sed in turbine bellorum civilium hoc ita accidisse. Bero idem nomen est ac Biorno, Bero igitur idem ille, qui, teste Svenone Aggonis (Script. rer. Dan. vol. I p. 60), in pugna ad pontem Othenshylle mira fortitudine Ericum a captivitate servavit. Tanto turpior Erici erga eum severitas. Secundum narrationem Svenonis Aggonis Biŏrno post necem demum patris ab Erico captus et in mare demersus est.

spondisse, dicebant; ideoque non ante consilium fateri voluisse, quam ei a consultore obtemperatum agnoscerent. Quorum affirmatio quanquam vera esset, fidem non habuit, quod invita potius quam ultronea videretur. Igitur eorum experiri Ericus asserta cupiens, ambos arctissima apud castrum Slesvicense custodia asservari præcepit, uti, veritatis cognitione suscepta, aut innocentiæ præmium aut reatui pœnam referret. Cui postmodum idem forte castellum intranti memorati juvenes compeditis semet incessibus obtulerunt, supplicesque ejus genibus advoluti, prætentis innocentiæ meritis, captionis remedia flagitabant. Quorum Ericus ut fortunæ misertus, ita fidei gratulatus, (quippe fuga patris filiorum affirmationem adjuverat,) sicut erat mero percalefactus, et calamitati lacrymas dedit et veracitati salutem promisit. Quod cum forte Christiernus[1] ex aulicis cognovisset, antelucano tempore petenti sacrarium Erico obvius factus, hesternæ eum temulentiæ lascivia concitatum intemperate munificum extitisse ridebat, quod Daniam hosti dono dare sustinuisset. Rationem quoque dicti lucidiore sententia persecutus, fore inquit, ut Haraldi filiis major vinculorum suorum quam absolutionis respectus incesseret, odium liberatori pro gratia relaturis. Quid enim aliud Ericum eorum saluti parcentem agere, quam Haraldo robustorum juvenum auxilia reservare? His vocibus inclinatus Ericus a promisso suo quam ab amici consilio recedere maluit, profectamque a crapula indulgentiam sobria animadversione cassavit. Huic clementiæ studium in crudelitatis exhortatione deponere rubori non fuit. Itaque, quorum spes ad vitam intenderat, salus aquis consumpta est.

Eodem tempore Norvagiæ primoribus Magnum Haraldo, qui æque rege genitus esset, dimidium regni cedere postulantibus, eoque hominem ignotis ortum parentibus admittere recusante, in agro Fridlevino[2] ferro certatum est. Interea Haraldus, repetita Jutia, Urnicæ concionis suffragiis rex est declaratus. Quo comperto, Ericus, navigiis glacie tenus (nam gelu undam duraverat) in

[1] *Christiernus*] Vid. p. 647 et 649.

[2] *In agro Fridlevino*] Islandi hunc locum Fyrisleif appellant (Hist. reg. Norveg. vol. III p. 299).

altum usque pertractis, Jutiam tacite petivit, Haraldumque apud Scypetorp[1] vicum noctu cum superstitibus filiis interceptum, diluculo, conclavi extractum, absque respectu fraternitatis capitali supplicio affecit. Ex quibus Olavus, clausum armis cubiculum videns, mutata cum fœminis veste, salutarem inter hostes egressum habuit. Ea tempestate Haraldus Norvagia pulsus, ut ab Erico aliquid virium contraheret, in Daniam pervehitur. Quem Ericus ob relictum ab ejus æmulo matrimonium supplicem recepit, oblatumque sibi speciosum pugnæ titulum gavisus, auxiliis eum prosequi statuit. Haraldus autem, excepta liberalitate, nullam animi fere dotem adeptus, crebra corporis virtute pollebat. Cujus viribus fretus apud Helsyngam oppidum, pignore cum Erico posito, an cum lectissimis ejus equis cursu contendere potuisset, duobus in certamen admissis, utroque metam prior tenuit. Geminis siquidem inter currendum bacillis innixus, crebris corpus saltibus concitabat. Aliud quoque inusitatæ agilitatis[2] spectaculum edere consveverat. Sæpe etenim inter navigandum puppi exiliens in proram per exerta remorum capita decucurrit, indeque cursu in aliud navigii latus reflexo, per reliquos remorum ordines locum, quo excesserat, repetivit. Qui si parem animi virtutem a natura traxisset, nequaquam se inter amplexus pellicis æmulo obruendum dedisset. Huic Ericus tametsi opitulari vellet, Sclavis domesticam pacem interpellantibus, animum opere comitari nequivit[3].

[1] *Scypetorp*] Sveno Aggonis scribit, Haraldum in veteri sede regia apud Jaling (nunc *Jellinge*) commoratum fuisse. Sed cum Saxone facit chronicon Roskildense (Script. rer. Dan. vol. I p. 384). Hunc locum Langebekius existimat fuisse villam deinde *Skibet* dictam, cui adjacet prædium nobile, olim curia regia, *Haraldskier* dicta (vid. not. Langeb. ad locum et Atlantis Danici vol. V p. 685).

[2] *Inusitatæ agilitatis*] Agilitas Haraldi Gille celebratur in historia regum Norveg. vol. III p. 282-283.

[3] *Animum opere comitari nequivit*] Narrat Snorro Stûrlæus, Ericum Haraldo Hallandiæ præfecturam feudo concessisse et octo naves bellicas, apparatu tamen nautico destitutas, donasse (vol. III p. 300; cnfr. Knytlingasaga p. 343).

Igitur, omissis amici rebus, propriis curam injecit, contractaque adversum Rugiam classe, quo gnavius bella conficeret, maritimæ Danorum expeditioni primus equos adjecit, quaternos singulis navigiis mandans; eumque morem diligens posteritatis cura servavit. Classis eo numero digesta mille et centum navigiis frequens reperta est. Quibus Dani ad Rugiam appulsi[1], urbem Archon adversum se valido præsidio firmatam inveniunt. Quam ne finitimorum auxiliis juvari sinerent, tractum, qui Archonensium fines propemodum Rugia abscissos cum continenti committit, lignonibus concisum in vallum opacæ admodum altitudinis redegerunt. Tuitio ejus Hallandensibus credita, iisdemque Petro parere jussum. Quos Rugiani, quæsito per vada transitu, noctu inopinatos adorti, compluribus cæsis, a cætero repelluntur exercitu. Igitur Archonenses, cum nec vires conserendi belli haberent neque locum ad contrahenda auxilia suppetere cernerent, necessitate victi, salutem et in Christiana sacra transitionem pacti, statua, quam venerabantur, retenta, Danis se tradunt. Erat enim simulacrum urbi præcipua civium religione cultum crebrisque finitimorum officiis celebratum, sed falso sacri Viti vocabulo[2] insignitum. Quo asservato, oppidani veterem sacrorum morem penitus abrogari passi non sunt. Primum itaque solenni ritu prolui jussi, stagnum majore pellendæ sitis quam initiandæ religionis ardore petentes, sub specie sacrorum fessa obsidione corpora refecerunt. Datur Archonensibus pariter rerum divina-

[1] *Dani ad Rugiam appulsi*] Felicem, sed parum utilem, Erici in Rugianos expeditionem historia Knytlingorum breviter enarrat p. 343-344.

[2] *Falso sacri Viti vocabulo*] Narrant annalistæ Germanici, imperatorem aut Lotharium aut Ludovicum, expeditione in Slavos feliciter gesta, terram Rugianorum Sancto Vito martyri, patrono coenobii Corbeyensis in Saxonia, obtulisse (vid. not. Langeb. Script. rer. Dan. vol. I p. 526-527). Tempore autem non longo interjecto, Rugiani nova sacra spreverunt et ad cultum redierunt avitum. Jam vero forte accidit, ut maximus deastrorum, quos Rugianorum venerata est superstitio, Svantevit (*Swjatowit*) gentis lingva diceretur. Hinc inter Christianos Rugianis vicinos invaluit opinio, Rugianos nomen deastri sui ex nomine sancti martyris mutuatos esse.

rum antistes, qui et eis cultioris vitæ formam perscriberet[1], et novæ religionis rudimenta contraderet. Sed post abscessum Erici cum antistite pulsa religio. Siquidem Archonenses, abjecta obsidum caritate, pristinum statuæ cultum repetentes, qua fide divinum susceperunt, prodiderunt.

Post hæc Ericus, ordinatis in Dania rebus, amici curam[2], importunitate omissam, accepta rerum tranquillitate resumpsit, juvandique gratia ejus urbem Asloam, Magno devotam, primo diripuit, mox igni subvertit[3]. Interjecto anno, Haraldo eidem, opem iterato poscenti, universam Daniæ classem pro supplemento transmisit. Collato bello, viribus Magnus inferior capitur. Quem Haraldus vita frui permissum, oculis ac genitalibus carere præcepit, ne aut luminum voluptate regnum appeteret aut Veneris usu ultricem sui sobolem procrearet. Cæcatus igitur castratusque cum interrogaretur, quem ex suis pœnam secum oculorum subire vellet, paucos ea re delectari respondit. Tunc quidam et forma ei simillimus et militiam ejus singulari fide complexus, ne ex tanta clientela deesset, qui cum domino compati vellet, ultro se supplicio obtulit, præfatus, ut videnti simillimum, ita luminibus orbato futurum. Qui quum virtute venerationem

[1] *Perscriberet*] (L. *præscriberet.* Mg.)

[2] *Amici curam*] Refert Snorro Sturlæus vol. III p. 300, Ericum et Haraldum fraternum foedus mutuo jurasse (*Þeir höfdo svariz i brædralag*).

[3] *Asloam Magno devotam igni subvertit*] *Asloam* posuit Stephanius pro *Asylo* in edit. princ. Res Norvegicas quadriennii noster ita contexuit, ut, vera falsis juncta enarrans, historiam omnino turbaverit. Verum est, Ericum modico auxilio Haraldum sublevasse et Norvegiam magna classe petiisse; verum est, Asloam ab Erico fuisse incensam et Magnum, prælio victum, misere fuisse truncatum. Sed hæc longe alio rerum nexu contigere. Anno 1134 Ericus Haraldo præfecturam et octo naves obtulit. Anno sequente rex Magnus ab Haraldo victus est et jussu ejus truncatus. Anno 1136 a conjuratis occisus est Haraldus Gille. 1137 Magnus Cæcus, qui in Daniam confugerat, Ericum incitavit, ut expeditionem contra impuberes Haraldi filios susciperet. In hacce quidem expeditione Asloa a Danis incensa est, sed omnia alia iis ita evenerunt contraria, ut re omni infecta redierint. Ex hisce patet, Saxonem quidem res nonnullas in facto positas habuisse cognitas, simul vero eum, verum earum nexum ignorantem, ex opinione quadam probabili eas conjungere voluisse.

meruerit[1], apud improbos pœnam persensit. Magnus vero, non tam animi virtute quam corporis debilitate continentiæ religionem amplexus, de sceptrato cucullatus evasit.

Interea Ericus, quæsitam armis pacem justitiæ ornamentis excolere cupiens, conditas a majoribus leges ac tunc pæne ingenti bellorum tempestate subversas ad pristini vigoris habitum revocavit, utque fortitudine fuerat, ita justitia insignis apparuit. Irrogatas minoribus injurias superiorum suppliciis pensabat, nihilque familiaritati aut necessitudini parcens, aut ferro aut laqueo inconsultam majorum avaritiam castigabat. Quo studio et principum odia et plebis obsequia contraxit, evenitque, ut et potentibus formidolosus et popularibus percarus existeret[2]. Idem rerum a se gestarum virtutem tantis laudibus prosequi consueverat, ut veri interdum fidem excederet. Semel quoque Erici salus satellitis ejus somnio servata proditur. Nam cum ex freto Slesvicensi Sialandiam petere statuisset, quidam nautarum per quietem existimavit, per inculta montium juga lascivo admodum equo se provehi, eoque cursum citante, inter vallium opaca præcipitatum crebris noctuarum ungvibus laniari. Quod cum mane per jocum sodalibus retulisset, Ericus, ea visione veluti periculi præmonitus, ne eum navigationis comitem haberet, in aliud se navigium contulit, eoque tutus, sociis naufragio pereuntibus, permansit, lætatusque est, quod salutem suam alienæ rati quam propriæ credere maluisset.

[1] *Quum virtute venerationem meruerit*] Crudelitatem erga Magnum exercitam historia regum Norvegicorum accurate describit, sed de magnanimitate militis tacet.

[2] *Popularibus percarus existeret*] Longe aliam de gubernatione Erici sententiam profert Anonymus Roskildensis his verbis (Script. rer. Dan. vol. I p. 385): *Hericus per omnia ut Cæsar factus, omnia obstacula superans, nullum parem, nullum sibi priorem volens, per omnia terribilis, more fulminis incessit; flentibus, si quid videbantur habere, abstulit, habentibus et male ridentibus sparsit.* Quæ de odio Erici contra æmulos hic leguntur, conspirant cum narratione Saxonis; ultima vero de ejus tyrannide sive potius de omnis justitiæ despectu aliena videntur ab ea severitate ingenii qua præditus erat Ericus. Superbiam regis et ferocitatem erga magnates voluntati ejus haud obtemperantes taxat historia Knytlingorum p. 346.

Forte autem inter ipsum Roskildensemque pontificem, Eskillum, inimicitiæ primum, mox seditiones adolevere. Qua in re antistes Petri, Botildæ filii, collegium[1] nactus, autoritate, quam primam inter Sialandenses habebat, in regis eos odium concitat, viribusque publicæ consternationis adjutus Sialandiæ eum terminis pellit. Quo exacto, provincialem populum in societatem factionis sub titulo libertatis adsciscit, a suspectis obsides petit. Solos vere Skialmonis filios seditionis consortium detrectantes ad populare concilium evocat, et, ni statuta die obsides tradant, bonis cariturus minatur. Illi vero ad concionem pervecti, nec minis victi nec bonorum pœna mulctati, solidum tenuere propositum. Sed ut ad eos impunitas redundavit, ita ad Eskillum pœna concessit. Rege enim cum Jutica classe reverso, patris[2] ac patrui[3] interventu usus, vicena auri talenta[4] mulctæ nomine persolvit. Petrus vero, fatis suis ultionem præcurrentibus, pœnam, quæ a rege parabatur, effugit. Per eadem tempora, decedente Ascero Lundensi, de novi antistitis suffectione dividuum regis ac populi suffragium fuit. Siquidem Scanienses ob egregia Asceri merita Eskillum, arctissima ei consangvinitate junctum, ne pontificium a familia discederet, suffragiis amplectuntur. Rex vero, rubore fugationis ammonitus neque suorum in Eskillo dedecorum oblitus, Rikonem Slesvicensem, qui nuper Albero[5] successerat, quod in potiendo regno familiari ejus opera usus fuerat, eorum arbitrio præferebat. Nec tamen hæc vota palam ad litem et controversiam progressa fuerant, Scanis metu sententiam occultantibus. Eodem tempore Plogus quidam[6], claro inter Jutos loco natus, tam—

[1] *Collegium*] Collegium proprie societatem significat medii ævi scriptoribus. (S)

[2] *Patris*] Christierni, viri potentis, partibus Erici addictissimi.

[3] *Patrui*] Christiernus plures habuit fratres magna autoritate florentes (vid. Scriptor. rer. Danic. I p. 43).

[4] *Vicena auri talenta*] Ex usu Saxonis viginti marcæ intelliguntur auri, quæ certe Valdemari Victoriosi tempore et sine dubio iam hac ætate respondebant centum sexaginta marcis argenteis, quarum singulæ fere 16 thaleros argenteos et 21 solidos nostræ monetæ æquabant. (Vid. I. M. Velschow in Nordisk Tidsskrift Vol. III p. 389).

[5] *Albero*] Stephan. habet *Alberto*.

[6] *Plogus quidam*] Hunc cognomine nigri fuisse insignitum, testantus Sveno Aggonis et Historia Knyt-

etsi regis militiam profiteretur, latentes capiti ejus insidias comparabat. Ad quem Ripam veniens, militiæ titulo stipendium postulabat. Quo recepto, datum sibi cladis ejus præmium reputabat. Et forte Ericus, inter quosdam populares acrius dissidentes regali judicatione componere rogatus, publica id concione exequi statuebat. In qua quum Plogus cuidam ex plebe de se querenti satisfacere juberetur, dicendi simulatione facta, non sine lancea progressus, auditum sibi præberi petivit. Stabat autem et rex hastæ innixus turbantique silentium pöpulo manu, ne obstreperet, innuebat. Quem Plogus, loricam veste tectam gerere existimatum, diu curiosis speculatus oculis, ut inermem deprehendit, lancea transverberavit. Et ne timidius dicere quam facere videretur, regem a se prostratum vociferans[1], cæteros ad militum internecionem hortatur. Aulicis itaque passim metu dilabentibus, Ericus Haquini filius, cui ex patientia cognomen[2] obvenit, egregium fortitudinis exemplum præbuit. Diu siquidem exanime regis corpus gladio protexit, sociisque in fugam lapsis, solus ex tot commilitonibus intrepidum mentis habitum tenuit, dignus, ut ei in regnum successor fieret, pro quo etiam extincto pugnam gerere perstitisset.

Jamque vacantem Daniæ possessionem nemo sangvinis virtutisve fiducia aut petere aut rapere præsumebat. Quippe Sveno Erici, Canutus Magni, et Waldemarus Canuti filius nondum regno tempestivi fuere. Christiernus vero Waldemarum, pater-

lingorum. Hæc addit, Plogum odio in regem flagrasse, quod ille patrem suum innocuum ultimo affecisset supplicio, sibi vero omnem denegasset restitutionem.

[1] *Prostratum vociferans*] His verbis effectum fuisse videtur, ut satellites regis, metu magnæ cujusdam conjurationis, manus in Plogum haud mox injicerent. Juxta historiam Knytlingorum cadente rege ingens mox ortus est tumultus, in quo fere omnes nesciverunt, quis regem occidisset. Plogus itaque Ericum, stricto gladio procurrentem, proverbio monuisse fertur, ejus in commodum facinus fuisse perpetratum. Hæc narrationi Saxonis saltem non repugnant. Occisus est Ericus anno 1137.

[2] *Ex patientia cognomen*] Stephanius perspicuitatis gratia ante *cognomen* inseruit *agni*. Certe Ericus ille cognomine *Lam* in annalibus insignitur.

nam cujus ultionem[1] adjuverat, regno dignissimum prædicabat. Quem honorem mater, multis et gravibus periculis obsitum ac vix quidem adultis gestabilem, perniciosum parvulo futurum advertens, poscenti puerum Christierno tradere recusavit, majoribus id munus deberi præfata. Postremo pertinacius insistentem jurejurando obstringit, in regem eum eligi non passurum. Quo Christiernus ad populum et concionem usque perlato, patris ejus beneficia memorat, ut domi leges et jura stabilierit, ut foris hostem represserit, ut furtis rapinisque patriam vacuefecerit, ut Daniam pæne exhaustam et exangvem Sclaviæ magistram reddiderit, ut etiam unicuique per vim amissa ad integrum restituerit, utque cunctis his operibus sangvini suo regnum deferri meruerit. Verum cum filius ejus nondum maturos imperio annos acceperit, neque Danis sub auspiciis puerilibus rem gerere militarem expediat, virum debere circumspici, qui usque ad provectam pupilli ætatem tutorio regnum nomine procuraret. In quod munus aptius neminem quam Ericum, superioris Erici ex filia nepotem[2], quod audacia ac pietate præstaret, maternumque genus ex regibus duceret, adscisci posse, adulto rerum summam pupillo cessurum. Ita Erico et populi favor et pueri majestas vires regias dedit[3]. Hic præter solam animi fortitudinem nihil a natura do-

[1] *Paternam cujus ultionem*] Stephanius minus bene posuit *paterno*, referens ad *regno*. Sed Dania haud proprie fuit regnum Waldemari paternum; ea enim Canutus Lavard nunquam potitus est.

[2] *Superioris Erici ex filia nepotem*] Ericus, de quo hic agitur, patrem habuit Haquinum cognomine Jutum, matrem autem Ragnhildam, filiam Erici Boni; igitur hujus erat per filiam nepos.

[3] *Erico .. vires regias dedit*] Apud Helmoldum (lib. I cap. 67 p. 153 ed. Bangert.) hæc leguntur: *Occiso Erico, cui cognomen erat Emum, remanserunt tria germina regum, scilicet Svein, ejusdem Erici filius, Waldemarus, Kanuti filius, Kanutus, Magni filius. Qui cum adhuc infantuli essent, consilio Danorum positus est eis tutor quidam, Ericus, cognomine Spac, qui regnum cum regia sobole tutaretur. Fuitque vir ille pacificus, cum tranquillitate creditum sibi gubernans regnum, nisi quod Slavorum furiis minus obstitit.* Cum Saxone autem omnino facit historia Knytlingorum p. 348, asserens, plerosque Danorum favisse quidem Waldemaro Canuti filio, sed propter tenellam ejus ætatem elegisse Ericum Lamb, ut reg-

tis acceperat[1], sicut prudentia vacuus, ita parum amœnus eloquio. Cæterum adeo salutis suæ prodigus esse consueverat, ut bellum commissurus, ne singulariter in hostem[2] procurreret, arctius a suis observari soleret. Tunc Eskillus, cognito regem apud Jutiam decessisse, repente in Scaniam majoris sacerdotii affectatione pervehitur. Ericus vero, infectum antecessoris propositum circa Rikonem explere cupiens, pontificalis ei dignitatis incrementa tribuere gestiebat. Scanienses autem, ultima quæque perpeti quam pontificium in novam transferre familiam præoptantes, bellum adversum regem decernunt. Quo ille cognito, ne multorum inimicitias unius viri familiaritate contraheret, proposito suo cupide cessit, Eskilloque sedem mutare permisso[3], Rikonem Sialandiæ præsulem, mediantibus cleri suffragiis, creat. Interea Olavus Haraldi filius Norvagia reversus, patrimonium suum, inter bella civilia a patruo occupatum, hæreditatis titulo reposcit. Cujus petitioni Ericus illam antiquitatis legem opposuit, qua reis

num puero servaret. Nihilo tamen secius Ericus ille non tutor regius sed rex creatus est.

[1] *Nihil a natura dotis acceperat*] A Danis cognomen *Lam* (agni) sive, teste Helmoldo l. c., *Spag* (mansveti) est insignitus. Scribit Sveno Aggonis, nomen *Lam* ob mores svavissimos illi fuisse inditum. Autor historiæ Knytlingorum eum prudentem (*vitr*) dixit, sed vix ullam aliam ob causam, quam quod cognomen *Spag* sumserit sensu Islandis solito. Illis enim *spakr* sæpissime significat prudentem. Cum Nostro omnino facit Anonymus Roskildensis (Script. rer. Dan. vol. I p. 385-386) scribens de Erico: *Vir is erat plus, quam regali dignitati decuit, simplex et in omnibus viis suis inconstans, et duplex annihilatio, regni et sacerdotii.*

[2] *Ne singulariter in hostem*] Ne solus et absque comitibus in hostem impetum faceret.

[3] *Eskillo sedem mutare permisso*] Anonymus Roskildensis rem ita enarrat gestam (l. c.): *Eo tempore non mediocris lis inter Rukonem, Slesvicensem episcopum, et Eskillum, Roskildensem antistitem, de Lundensi archiepiscopatu orta est. Quod tamen certamen venerabilis Petrus, filius Botildis, suo sapienti consilio et solerti discretione sedavit, et eos hoc modo pacificavit, quatenus Eskillus archiepiscopatum obtineret, Ruko, quamvis electus a Scaniensi clero et populo, tamen, utens consilio prædicti Petri et disturbationem et guerram devitans, Roskildensem sibi episcopatum, clericis et laicis reclamantibus, usurpavit.*

patriæ[1] bonorum poena decernitur. Patrem siquidem ejus, peregrino milite adversum patriam usum, decretam hac lege sententiam incurrisse. Igitur Olavus, perinde ac justum belli titulum accepisset, cupidius oblatam seditionis occasionem amplectitur. Siquidem acceptam repulsæ contumeliam ad novarum rerum licentiam transtulit, deque privati patrimonii repetitore totius regni inhiator evasit. Verum dissimulato odio, per insidias regem opprimere statuit. Quem in Arna, Lundensi[2] hospitio, diversantem noctu adortus, primum a vigilibus, clandestinum ejus adventum speculatis, excipitur. Qui mox, reflexis equis, sepultos somno milites clamore eminus in arma concitant, primique portas tueri parant. Auxiliis deinde supervenientium sociorum adjuti hostilem repulere conatum. Olavus, perinde ac suo proposito victus, in Svetiam contendit, sed mox, Erico Scania excedente, revertit, concionemque in valle Arnensi sub edicto contractam liberioris vitæ promissis aggressus, regium sibi nomen, illecto popularium favore, conscivit. Quod indigne ferens Eskillus bellum ei Lundensi manu cupidius quam prosperius infert. A quo superatus primum, mox in urbe, ad quam ex prælio confugerat, obsessus, postremo, necessitate victus, obsidibus datis fideque sub sacramento promissa, salutem paciscitur. Sed postmodum ex Olavi discessu competentem fugæ copiam nactus, Erici caritatem et obsidum saluti et jurisjurandi religioni speciosa temeritate præposuit, neque nefas duxit extortum sacramenti vinculum voluntariæ amicitiæ cultu convellere. Cujus affectum atque constantiam rex ad se in Sialandiam venientis amplissimi ruris vicorumque complurium datione pensavit. Verum Scania impensius Olavum fovente, ipse veluti in antistitis fuga per absentiam victus, reparandæ fortunæ gratia ad littus more gentis Landora[3] appellatum expeditionis nomine crebra classe pervehitur. Cujus loci suspectam admodum fortunam habebat, fabulosæ cujusdam opinionis

[1] *Reis patriæ*] Reos patriæ suo more, et loquendi modo eos hic appellat Saxo, qui hostilia adversus patriam arma tentassent. (S)

[2] *In Arna Lundensi*] Arna haud dubie erat prædium. Locus *Arandala* dictus adhuc exstat, dimidio miliario Lunda distans.

[3] *Landora*] Fortasse locus ille, ubi postea condita est urbs *Landskrone*.

credulus, qua reges id littus aggressi in annum duraturi negantur. Sed dum per præsentiam fata metuit, absens victoria caruit. Siquidem tellure perinde ac fatali malo abstinens, neque ferri, sed ruris violentiam in metu reponens, copias in aciem dirigit easque Eskillo proferendas committit. Qui pontificalium sacrorum quam rei militaris peritior, persimilem priori fortunam expertus triste regi spectaculum fuit. Cujus mali intuitu discere Ericus monerique poterat, plus viribus suis duces quam fœmineis debere figmentis. Quibus superstitionum laqueis quove credulitatis errore animum tunc ejus obsessum putemus, cum ipse, qui alias adeo manu strenuus existere consveverat, ut, ne temere in hostem se mitteret, a militibus contineri necesse haberet, tunc, veluti metu pugnam detrectans, in vicino se per absentiam superari conspiceret? Qua victoria Olavus, veluti ipsum jam Ericum delesset, supra modum erectus pontificales opes æque ac regias absque respectu religionis invadit, et in contumeliam Eskilli, a quo bis se provocatum meminerat, cuidam ejusdem nominis sacerdoti pontificii gestionem assignat. Deinde, tanquam universas æmuli vires superiore prælio contudisset, omnibus corporum munimentis apud Lundiam relictis, alias locorum et metu et armis vacuas proficiscitur. Quo accepto, rex, contractis undique levibus, et quæ fors obtulerat, navigiis, noctu e Sialandia trajecit exercitum, amicis e Scania navigationi suæ ductum eminus scintillarum silicibus excussarum splendore præbentibus. Fortissimos quatuor Olavianæ militiæ viros domi interceptos aquis obruendos curavit. Adulterinum pontificem a veri sacerdotii sacramentis exutum suspendio finivit. Arma deinde hostium, gratam militibus prædam, occupavit. His denique usus Olavum apud Glumstorp[1] vicum conserto prælio superavit. Qui in Gothiam confugiens, interjectis diebus, per Blekingiam revertit, itemque ab Erico fugatus, cum ad montium angustias pervenisset, eorum præsidio fretus proxime insequentes delevit. Partem quoque exercitus in hostium terga trajecit, eaque manu propemodum

[1] *Glumstorp*] Nunc *Glugstorp*, pagum non procul a Landskrone distantem (Suhm Hist. af Danm. vol. 5 p. 555).

Lundenses absumpsit. Super hæc omnia fugam capessit. Deinde, veluti rebus in Scania parum feliciter provenientibus, bellum in Sialandiam transfert, fortunam loco mutare cupiens. Ubi ab incolis, Rikonis ductum secutis, apud Bythingam amnem[1] bello victus, in Hallandiam excurrit. Ex qua rursum Sialandiam petens, cum ex agrestibus, antistitem in vico Ramlösa[2] moram habere, cognosceret, noctu tacitus in vicinia mansit. De cujus cubiculo certior per matutinum ejus officium factus, ostio militem invehi jubet. Ad cujus tuitionem procurrentes cubicularii in limine trucidantur. Antistes ipse, extremæ necessitatis periculis obsessum se videns, religione saluti postposita, cervicem scuto subjecit, adituque hostem insigni pugna prohibuit, clericis interim, qui et epistolarum ejus et annuli curam habebant, convulsas pæne januas admoto pulvinorum cumulo reprimentibus. Igitur ædem Olavus, quia armis non poterat, flammis attentabat. At pontifex, ense quam igni consumi speciosius ratus, conserendi cum Olavo sermonis pacem efflagitat, benignaque ejus promissione firmatus, exserto foribus capite, trucidatur. Igitur Olavus, ultionem parricidio consecutus, cupide in littus decurrit, utque navigia tacitus deseruit, ita concitus eadem repetivit, ante fuga et navigatione usus, quam rex nuncium facti, qui tunc in vicinia morabatur, acciperet. Quo cognito, Romanus antistes acerbissima adversus eum execratione usus, cæteris per Europam pontificibus similiter in ipsum pronunciandi detulit potestatem. Mandatum quoque ad universos Jutiæ pontifices dedit, ut sententias adversum sacrilegam ejus impietatem debita animadversione destringendas curarent, indignum usu sacrorum existimans, qui celebrem eorum ministrum oppresserit. Ericus vero, comperto Olavum Hallandiam petere, festinato post eum pervehitur. Cujus adventu Olavus apud Aristadium[3] nunciato, vicini pontis beneficio

[1] *Bythingam amnem*] Vetus translator Saxonis Danicus vertit *Buddinge Aa*. Buddinge est pagus in vicinia Havniæ.

[2] *Ramlösa*] Ramlöse dicitur adhuc pagus in toparchia Holboensi prope lacum Arresö. Pagus ille olim ad prædia episcopi Roskildensis pertinuit. (Script. rer. Dan. vol. VII p. 51).

[3] *Aristadium*] Toparchiam in Hal-

fugæ consuluit, eoque post tergum abrupto, in proxima ripa tutus consedit. Pauci ex militibus ejus, quibus ob virtutem aut torporem fuga tardior erat, a supervenientibus occupati funduntur. Tunc Ingimarus quidam, vetus Erici miles, æmulum ejus non bellorum impendio, sed levi insidiarum momento tollendum ratus, illectusque sive præmii spe sive gloriæ cupidine, transfugæ titulo Olavum petivit, eumque transitionis simulatione secutus, tandem in publico pergentem, equi pernicitate fretus, telo trajicere destinavit; complessetque votum, ni Olavus repente equo delapsus imminens jaculum industria corporis declinatione vitasset. Deinde citatum acrius equum, dum incautius fugæ compendium quærit, in palustre cœnum præcipitem agit, ejusque voraginibus implicatus opprimitur, proposito parum respondente fortuna.

Post hæc Ericus nuptiarum solicitatus affectu, Bremorum antistitis Hartwici germanam[1] uxorem duxit, natu quidem nobilem, sed non tam pudicitia quam parentela conspicuam[2]. Cujus instinctu vetera regum latifundia in eos maxime, quorum forti opera adversus Olavum usus fuerat, dono contulit, neque regiis opibus, quo minus suscepta pro se pericula repensaret, pepercit; quasi ad hoc tantum eas recepisset, ut in alios largitione transfunderet totasque stipendii loco militibus erogaret. Postremo æmulum apud Thiutam amnem[3] cum majore copiarum parte bello delevit. Verum non eadem virtute peregrina ac do-

landia meridionali; vid. Richardson Hallandia p. 101, 102.

[1] *Hartwici germanam*] Lutgardam sive Luiccardam, filiam Rudolphi Primi, Margravi de Soltwedel et comitis Ditmarsiæ (de qua vid. Suhm. V p. 602 sequ.). Nuptiæ celebratæ sunt anno 1144.

[2] *Parentela conspicuam*] Parentela familiam, prosapiam significat; Jul. Capitolinus in Gordiano: *Gordianus duxit uxorem filiam Misithei, doctissimi viri, quem causa eloquentiæ dignum parentela sua putavit.*

[3] *Thiutam amnem*] Exstat amnis Thiuta in parochia Falltofte, toparchia Froste in Scania (Suhm l. c. p. 577). Bellum cum Olavo gestum solus Saxo accuratius enarravit; pauca quædam de eo leguntur in histor. Knytl. p. 347-48 et in chronico Erici. Omnes fere annales mortem Olavi referunt ad annum 1143. Suhmius (l. c.) eum jam anno 1141 occubuisse existimat.

mestica bella confecit. Expeditiones enim, quas adversum Sclavos ductabat, non tam timori eis quam ludibrio fuere. Adeo enim apud eum inertia omnia solutaque fuere, ut ne a viro quidem edita putarentur. Infimi cujusque in solvenda militia abitrium sequebatur. Sæpe lixarum redeundum vociferantium clamorem secutus classem dimisit. Ob cujus mollitiem animata Barbarorum atrocitas non solum eum foris pervagantem contempsit, sed etiam domi consistentem invasit. Qui cum in Fioniam forte e Sialandia navigatione contenderet, piratas post tergum imminere conspiciens, avide petito littore armamentisque omnibus in prædam relictis, non sine rubore et metu navigio cessit. Interjectis annis, cum apud Sialandiam febri se implicatum sentiret, Fioniam usque, cujus erat oriundus, concessit, spiritum, ubi ceperat, redditurus. Illic desperato languoris remedio, quia corpori non poterat, spiritui consulere cupiens, regiam vestem cuculla permutat, vocataque militum cohorte, palam regno renunciat. Creditum enim est et a sacrorum peritis traditum, nihil abolendis piaculis pœnitentiæ religione valentius reperiri. Tunc Elivus a vico Wisingo[1], qui et ipse ægro cum aliis assidebat, cunctos de creando rege circumspectis esse suffragiis jubet, utpote præsenti jam militia liberos. Quæ vox vitam regis, quantulacunque restabat, absumpsit[2], ægre ferentis, adhuc vivo sibi successorem inquiri.

[1] *Elivus a vico Wisingo*] Hunc Arnoldus Hvidtfeldus in historia sua Danica (p. 103 ed. in fol.) eundem esse testatur atque Eilerum comitem a Vestrup sive Bistrup. (*Visingstorp* contrahitur in *Vistrup* sive *Bistrup.*)

[2] *Absumpsit*] Juxta annales mortuus est Ericus Lam anno 1147, et quidem die 27 Augusti (vid. Suhm l. c. p. 642-43). De iis, quæ Ericus moriens egerit, Helmoldus hæc affert (Chron. Slavor. lib. I cap. 61): *Sentiens Ericus, appropinquare diem mortis suæ, convocavit tres adolescentes regios, adhibitoque magnatum consilio, Svein destinavit ad regnum, Waldemarum et Kanutum hæreditate paterna jussit esse contentos, ordinatisque taliter rebus, defunctus est. Nec mora, Kanutus Magni filius, rupta curatoris sui dispositione, conatus est arripere regnum, movitque contra Svenonem prælia magna. Porro Waldemarus partes Svein adjuvabat, et commota est universa Dania.* Quæ hic narrantur a Saxone aliena, parum probabilia mihi videntur. Primum oratio, quæ hic regi morienti tribuitur, parum cadit in imbecillitatem Erici. Porro satis constat, Waldemarum serius demum partes in hoc bello civili sustinuisse, unde

Defuncto Erico, ambiguum plebis de regno suffragium fuit. Quippe Canutus in Juthia, Sveno apud Sialandiam, Magni alter, alter superioris Erici filius, ingenti ambitu regnum petebant. Siquidem hunc paterna, illum avita merita venerabilem faciebant. Svenone itaque Sialandensium suffragia ambiente, ac plerisque petitionem ejus favorabiliter accipientibus, Olavus cognomine Balbus, prisci moris æmulatione permotus, cunctos, qui regium ei nomen tribuerent, ipsumque, si reciperet, execratus, adduci se posse negabat, ut in hanc vocem inconsulta patriæ majestate procurreret, aut regium honorem privato præter publicum regni consensum deferret. Siquidem electionis locum Sialandiam esse, id vero penes popularis arbitrii communitatem consistere memorabat. Hæsitantibus cunctis atque a sententia aliquantulum cedentibus, Steno quidam, spreto veterum ritu, Svenonem, occultis a se[1] promissis aggressum, regio primus nomine censuit, majoremque concionis partem ad similem vocis ausum induxit. Itaque sententiam ejus prosecutum vulgus, quod arbitrio suo paulo ante permittere verebatur, pari mox suffragio comprobabat. Eodem quoque auctore populus Sialandensis, creatum a se regem finitimorum consensu fulciri cupiens, Jacobo Colonis filio, singularis facundiæ viro, legationem compositam et subornatam committit, qui Scanienses adulatione dignitatis ad societatem electionis impelleret. Idem Svenoni comes in Scaniam datus, accepta dicendi copia, docet, noluisse Sialandos quicquam super regio delectu sententiis suis præter Scanicum arrogare consensum, sed hunc sequi in cunctis quam præcurrere malle, sine eo nihil magnæ rei executuros. Verum Svenonis insitam animis caritatem habere, eumque sibi in regem, dummodo Scanica allubescant suffragia, exoptare, quem præter propriæ indolis claritatem etiam patris avique merita commendarent. Meminisse deinde mo-

colligitur, eum diutius a patria abfuisse. Deinde voluntas regis morientis suffragiis magnatum suffulta vix suo caruisset effectu; quem si habuisset, vix a Saxone, rem prolixius enarranti, omnino fuisset neglecta. Historia Knytlingorum simpliciter narrat (p. 350), post mortem Erici Svenonem et Kanutum reges fuisse electos.

[1] *A se*] (Delendum *a*. Mg.)

net, ut soli cæteras Danorum vires obtriverint, ut patri ejus ad extremam pæne desperationem redacto nihilque præter interitum præstolanti imperium dederint; obsecratque, humanitate, qua illum exceperant, filium prosequantur. Ita Sialandensium affectum indicans, sed factum reticens, omnium Svenoni suffragia conciliavit[1], quos ad hunc favorem non solum Sialandensium legatio, sed etiam propriæ eorum virtutis memoria concitabat. Canutus quoque eodem a Jutis honore provehitur, indignantibus, Svenonem temeraria geminæ concionis audacia regium occupasse vocabulum. Inde Sialandiam, potiendæ ejus libidine, iisdem fretus accedit. Post hæc maximum pontificem Eskillum, eundemque Svenonianæ partis fautorem, occultis ad defectionem promissis impellit. Quibus incensus antistes Canuto per internuntios mandat, classe Scaniam petat, seque belli socium pollicetur. Ut autem occasionem sibi transitionis conscisceret ac lubricum fidei suæ rationabilis causæ titulo coloraret, acceptas a Svenone injurias fingit, et quasi cum eo controversiam initurus, contractis colloquii simulatione militibus, Lundiam, quæ et Svenonem habebat, petivit. Ubi dum compositionis negotia falso geruntur, Canutum ex iis, quos ad speculandum ejus adventum præmiserat, adesse cognoscit. Nec colloquium solvere moratus, ignotum cæteris consilium suum eadem hora repente detexit. Siquidem, elatis signis, præcipiti in littus equitatu contendit. Cujus adventum Canutus navigatione præcurrens, littori copias mandare noluit, sed in altum navigia rejiciens, damnata promissoris fide, Sialandiam revertit. Ita præsens consilium, non cedentibus ex sententia rebus, fortuna delusit. Sveno vero, properantem ab urbe pontificem subsecutus, revertentem bello superat[2], captumque, quia pu-

[1] *Svenoni suffragia conciliavit*] Cum his bene conspirant, quæ paucis verbis de electione Svenonis leguntur apud Svenonem Aggonis p. 62, Anonymum Roskildens. Script. rer. Dan. vol. I p. 366, in annalibus Esromensibus ibid. p. 241, chronico Erici ibid. p. 162.

[2] *Sveno pontificem superat*] Hasce Eskilli cum Svenone inimicitias annales et historia Knytlingorum serius ponunt. Sed ipsa rei gestæ ratio arguit, ad initia belli civilis pertinere. Tum enim odium Scaniensium nondum pluribus præliis commissis in Jutos exarserat, et Eskil-

blica custodia non suppetebat, in excelsam Laurentianæ ædis partem[1] attollit, eique templum ergastulum fecit.' Eapropter execrationis (quæ suprema pontificum ultio est) censuram metuens, non solum eum captione eruit, sed etiam agresti vico magnaque Burgundæ Insulæ parte, quo sinceriorem ejus favorem impetraret, donavit. Post hæc sine ipso apud Slangetorp[2], ruralem Sialandiæ villam, bellum cum æmulo facit, eumque cruentissimo prælio superatum insula pellit. Victor in Scaniam redit, Canutus in Jutiam refugus cessit.

Per eadem tempora Romanus antistes[3], Barbaricæ tempestatis procella rem divinam pæne obrutam eversamque conspiciens, datis per Europam epistolis, universos Christianæ credulitatis hostes[4] ab ejus cultoribus oppugnari præcepit. Singulæ autem Catholicorum provinciæ confinem sibi Barbariem incessere jubebantur. Ne ergo Dani privatæ militiæ rebus publicæ religionis officia detrectarent, sumptis sacræ peregrinationis insignibus, imperium amplectuntur. Igitur Canutus ac Sveno, invicem obsidibus datis[5], depositisque inimicitiarum exercitiis, rei melius ge-

lus suos ad partes Canuti facilius trahere, et Canutus ipse spem aliquam de Scania solius archiepiscopi opera potiundæ fovere poterat.

[1] *In excelsam .. ædis partem*] Turrim templi, quemadmodum Gheysmerus hoc brevius expressit. Nicolaus archiepiscopus Lundensis in chronico a Th. Bartholino edito p. 5 scribit, *Eskillum captum suspensum fuisse in sporta sub testudine.* Hoc vero postea in odium Svenonis effictum videtur.

[2] *Slangetorp*] Nunc pagus *Slangerup*, quinque milliariis Havnia distans. Hoc prælium historia Knytlingorum primum fuisse scribit inter reges æmulos commissum (p. 351).

[3] *Romanus antistes*] Is fuit Eugenius III, a quo primum indicta est in Palæstinam expeditio circa annum Christi 1045. Sed mox anno sequenti et altera adversus Boreales populos adhuc paganos ab eodem pontifice indicta est expeditio, cujus hic meminit Saxo noster. (S)

[4] *Christianæ credulitatis hostes*] Christianæ religionis et fidei hostes. *Credulitas* enim hic fidem denotat, sicut etiam infra: *exemplumque ei corrigendæ credulitatis proponeret.* Eadem notatione usurpavit hanc vocem Salvianus Massiliensis lib. III contra avaratiam p. 126: *Non quæro, ut mihi credulitatem tuam superioris vitæ actibus probes.* (S)

[5] *Obsidibus datis*] Hos obsides enumerat Historia Knytlingorum (p. 350).

rendæ gratia pacem pro tempore statuunt, revocatumque a suis visceribus ferrum ad sacrorum vindictam convertunt. Discordiam itaque a regni æmulatione profectam sociæ expeditionis fœdere castigantes, junctis viribus Sclaviam petunt, Germanis ex condicto diversam ejus invadentibus plagam. Juti Canuto duce, Hethbyenses Svenone, hostilem occupant portum. Superveniunt extremi Sialandenses ac Scani, prioremque classem, prout cuique locus patebat, sua circumincludunt. Occurrunt in littore Saxones, et ipsi vindicandæ religionis cupientissimi, militiæ socii Danis futuri. Mox Dobinum[1], insigne piratica oppidum, ab utroque circumsidetur exercitu, omni Danica multitudine, præter paucos classis custodes, navigia relinquente. Quorum raritate cognita, Rugiani primam obsessis opem inimicæ classis oppressione porrigere statuunt. Mox Scanos, quos ordo proximos offerebat, adorti, ferme omnes fuderunt, Jutis jucundam eorum cladem ducentibus, neque socios computantibus, quos duce a se diversos noverant. Sed et forensis[2] nondum pugnæ memoria exoleverat et recens partium odium æstuabat. Adeo, quos privatæ iræ agitant, publica nunquam communio fœderat. Ascerus vero Roskildensis, qui classis a rege curam acceperat, suo repente navigio per ignaviam cedens, mercatorium, cymba advectus, conscendit, eoque latebram nactus, quos specioso pugnæ exemplo ad fortitudinem incitare debuerat, deformis fugæ spectaculo territabat. Primum autem Scani, ne timidioribus fuga suppeteret, communibus vinculis arctius naves in classem sociant, mox victi nexus industrie procuratos fortuitis ruptionibus lacerant, parsque ferro periit, pars necem sibi inter undas præcipitio maturavit. Cumque Rugiani complures ob magnitudinem naves captu difficiles animadverterent, multitudinis specie metum eis ingerere cupientes, classem suam, abductis cæsorum navigiis, duplicant, eademque, perinde ac remigum

[1] *Dobinum*] Helmoldus chron. Slavor. lib. I cap. 65, obsidionem Dobini a magno exercitu et Saxonum et Danorum anno 1148 susceptam describens, primum quidem taxat segnitiam Danorum, deinde vero observat, Saxones obsidionem protrahere noluisse; hinc igitur foedus cum Slavis ita iniisse, ut exiguum emolumentum ex tota expeditione in Danos redundaret.

[2] *Forensis*] (Hoc corruptum; num *Fotensis*, id est, *Fotvicensis?* Mg.)

plena, tentoriis instruunt, vacuitatem umbraculis obscurantes. Usi sunt et alio non minore mentiendæ classis ingenio. Noctibus enim tacita navigatione in altum pergentes, diluculo referuntur, imaginem recentis classis et supervenientium auxiliorum effigiem præbituri. Sed crebro id agentium frustra calliditas fuit. Interea Danis obsidionem urgentibus[1] eorum classis piratico bello nunciatur oppressa. Hac fama revocati, correptis navium reliquiis, Rugianos, resistere formidantes, portu propellunt, sociorumque stragem fuga hostium ulciscuntur, ob interfectorum cadavera parum adhuc navigabili ponto. Svenoni vero, navi, qua venerat, spoliato, suam cedere Canutus liburnicam voluit. Sed suspecta æmuli humanitas[2] erat, oblatumque notabatur obsequium. Nam cum ejus partes incolumes suasque propemodum exhaustas videret, alieno navigio reditum experiri fisus non est. Slesvicum devectus, interjecto tempore, prior Canuto Sialandiam occupat, Roskildiamque, mœnium inopem, receptaculi gratia vallo fossaque complectitur. Cujus custodia Ebboni mandata, in Scaniam pergit. Canutus vero, Scaniensium damnis benigne secum a fortuna actum existimans, eamque tantum sibi virium addidisse, quantum æmulo dempsisset[3], reputans, ne res ejus proxima clade corruptas otio recreari permitteret, Sialandiam, tam sibi quam hosti dividua ope familiarem, Jutis præcipue fretus ingreditur, ei potissimum cessuram ratus, a quo primum occupata fuisset. Ubi comperto, Roskildiam descivisse portasque sibi, Ebbone filio Skialmonis autore, clausisse, Sunonem quendam, sola loquacitate insignem[4], nec tam consilio gnarum quam amænum eloquio, qui eam ad deditionem hortaretur, præmittit. Is cum

[1] *Obsidionem urgentibus*] Ed. pr. habet *arcentibus*, quod sensum præbet incommodum.

[2] *Suspecta æmuli humanitas*] Hanc quidem repulsam a Svenone Canuto datam commemoravit autor historiæ Knytlingorum (p. 352), licet nihil de clade classis Danicæ ipsi constiterit.

[3] *Dempsisset*] Ita Stephanius. Ed. pr. habet *depressisset*.

[4] *Sunonem quendam, sola loquacitate insignem*] Hunc Sunonem Suhmius ob nominis similitudinem fratrem facit Ebbonis. Si autem Suno filius fuisset Skialmonis, hoc Saxo vix omisisset, nec contemtim *quendam Sunonem* appellasset.

ad oppidum pervenisset, primum ante vallum lascive et discursim obequitans, mox compositi volubilitate sermonis propugnaculis insistentes aggressus, legationis mandata facundius quam felicius explicabat. Quem Ebbo de industria blandis ac mitibus verbis excipiens, emissis deditionis simulatione juvenibus, prendendum curavit. Quorum unus paulatim ei propior factus, jus fræni violentius occupat, cæterisque equum a tergo pulsantibus, captum civibus legatum adducit. Is primo compedum pœna coercitus, postmodum, superveniente Svenone, luminibus spoliatus, improvidæ exhortationis pœnas pependit. Hæc audiens Canutus potiendæ urbis diffidentia in Jutiam revertit, utque rerum commoditas affuit, Sialandiam spe reparandæ fortunæ parte, qua maris anfractibus interluitur, inopinatam intravit, improvidam quoque Roskildiam capit, et penates Ebbonis ad Svenonem elapsi incendio diruit. Unde ne impensarum inopia arctatus discederet, publico stipendio alimentorum ei subsidia decernuntur. Par Scaniensibus circa Svenonem affectus incesserat. Ne enim, labente sumptu, veluti ciborum penuria afflictus arma deserere cogeretur, publicæ eum collationis commeatibus prosequuntur. Tanta inter partes virtutis et gloriæ æmulatio fuit. Interea nobilissimi Jutorum et in rebus bellicis singulari militiæ laude conspicui duabus Svenonem liburnicis petiverunt. Quorum viribus succinctus, assumpto Eskillo, manum in Sialandiam trajecit, ac prope Thorstam vicum[1] bello cum Canuto concurrit. Ubi, inclinata suorum acie, timidiorum fugam secutus, fortiorum victoria revocatur et, dum vinci credidit, victor repentinus evasit. Canutum vero sui, sive quod tenera adhuc ætate esset, sive quia belli eum implicare periculis nollent, in aciem descendere passi non sunt, pro duce pugnæ spectatorem effectum. Interjectis diebus, Waldemarus[2],

[1] *Thorstam vicum*] Error est pro *Thorstani;* sic enim sæpius hic vicus nominatur in annalibus (Script. rer. Dan. I p. 369, ibid. II p. 169); in histor. Knytling. est *Þorsteinsþorp.* Nunc est *Höie-Taastrup*, vicus Haunia Roskildiam proficiscentibus ad lævam positus.

[2] *Interjectis diebus Waldemarus*] Consentit hist. Knytl. in eo, quod Waldemarus juvenis brevi post prælium apud Thorstani vicum se partibus Svenonis adjunxerit.

divi Canuti filius, armis tunc primum per ætatem maturus, sed paterna in Canuto merita perosus, Svenoni se jungit, in ejus castris militiæ tirocinium habiturus. Cujus favor plurimum Svenoni virium conciliavit. A quo paternæ præfecturæ dignitate donatus, Canutum quendam, Henrici filium[1], sub Canuto Magni filio ejusdem beneficii titulis inhiantem, crebra belli congressione perdomuit. Nec minor ipsis mediocris rei quam regibus summæ æmulatio erat. Semper autem ad Waldemarum victoria redundavit. Erat autem Canutus insignis facundia, sed moribus effusissimus. Sveno, et fortunæ favore et virium incrementis accinctus, in Fioniam excedit, mox æmulum apud Jutiam persecuturus. Ubi ab exule quodam Ethlero solicitatus bellum in Holsatios parat[2], abunde minora ad trajiciendum navigia promittente. Incolæ siquidem, quo transitus impeditior foret, pontem convulserant. Venientibus Eydoram promissoris incuria binas tantum naviculas exhibuerat; quarum altera Sveno suos præcedere cupiens, saniore militum sententia revocatur, rogatus propositum hostium aliena trajectione prænoscere, neque propriis rem periculis explorare. Siquidem haud procul eis latebram esse, partem copiarum, quantam a se superandam crediderint, irrupturis. Nec falsa prædictio fuit. Holsatii quippe, vicinis se saltibus occultantes, patienter primorum aditum præstolantur, transvectisque, quos a

[1] *Henrici filium*] Intelligitur Henricus cognomine Scatelar, nepos Svenonis Estritii, de quo supra lib. 13 sæpius.

[2] *Bellum in Holsatios parat*] Bellum Holsaticum noster leviter modo attigit. Narrat vero Helmoldus (l. c. lib. I cap. 67), utrumque regem studuisse comitem Holsatiæ, Adolphum, ad suas partes pertrahere; illum vero se Canuto adjunxisse; Svenonem igitur terram Wagriensem invasisse, ibique multa vastasse, inprimis opera usum Etheleri Dithmarsi. Tum vero Adolphum et Canutum junctis viribus Svenonem Slesvici oppugnavisse; Ethelerum vero, pecunia consiliariis Canuti soluta, induxisse Canutum, ut sese obsidioni subtraheret, pacem cum Svenone initurus; hinc igitur Adolphum valde festinanter se recipere coactum fuisse; Svenonem vero, cum fugientes incautius persequeretur, partem suorum, qui in alteram Eydoræ partem transvecti fuissent, amisisse. Saxo igitur in iis, quæ attulit, cum Helmoldo omnino conspirat. Hæc vero 1150 gesta sunt.

se capi posse confiderent, procursu facto, omnes aut neci aut captioni subjiciunt, quanquam Danis in propulsando periculo animus non deesset, utpote qui nec fugere possent et in regis oculis pugnam edere necesse haberent. Ita nostros ad virtutem capessendam et salutis desperatio et præsens ducis incitabat aspectus. Quorum periculis exturbati scafarum magistri circa palos medio amne defixos hærebant, neque residuos transvehere neque translatos referre ausi. Itaque nec regi ad procedendum nec victis ad resiliendum opi fuere. Interea Canutus, sumptuosis militiæ impensis oneratus, nec minorem occidentis humanitatem invenit, quam orientis nuper expertus fuerat. Siquidem agrestium placide tractatorum stipendia contraxit, tali Jutorum beneficio usus, quale pridem apud Sialandos acceperat. Hujus Sveno congressu vitato, Scaniam revisit, exiguis militiæ reliquiis integram æmuli manum attentare formidans. Interjecto tempore, receptis pretio captivis, securus Jutiam adiri constituit. Peragranti Fioniam Ebbonis e vita nunciatur excessus. Cujus fato dejectus[1], relatis in Sialandiam copiis, præsens belli propositum deserit, militemque plangere quam æmulum incessere maluit. Adeo enim familiariter eo usus, ut nihil in foro, nihil in castris absque ipsius administratione curaret, inque privatis ac publicis negotiis prorsus ex ejus arbitrio sententiaque penderet. At ubi recens funeris mœror exolevit, bellum novaturus, per Fioniam in Jutiam decurrens, Wibergenses, regiorum vectigalium immunitatem pactos, ad bella pro se suscipienda perduxit. Huc Canutus magnis orientis viribus succinctus advehitur, victor hand dubie futurus, ni, svadentibus amicis, equestrem militiam pedestri mutasset. Siquidem optimates ejus, superiorum bellorum admoniti, quibus rem infeliciter equitando gessere, ne fugæ facultas ignavos abriperet, necessitatem sibi inferre tentantes equorum adminicula submovenda duxerunt. Canutum cum paucis equitibus peditum medium faciunt, belli merita æstimaturum. Nec alias Sveno rebus suis impensius diffidebat. Ut autem hostes ultro militiæ expedimentis exui vidit,

[1] *Cujus fato dejectus*] Hæc ad veritatem afferri, testatur hist. Knytlingorum, in qua eadem leguntur p. 357. (Paulo ante l. *adire*. Mg.)

summa spe extremam desperationem mutavit. Neque enim ignorabat, equitatu vacuos lentam et ignobilem militiam edituros, plusque sibi præsidii demere quam duramenti consciscere. Et ne ei similis manus deesse videretur, Wibergenses, utpote rei equestris ignaros, pedestri prælio militare præcepit; nonnullos inter sagittarios et funditores dispertit. His levia tormenta saxaque jactilia pro armis fuere. Proxime eis ab utroque latere equites jungit, mox hostium terga pressuros. Committendi taliter prælii præcipuus autor ei Waldemarus extabat, corpus annis tenerum, animum industria prævalidum habens. Is siquidem pedites peditibus opponendos, latera autem et terga ab equitibus incessenda docuerat. Canutus, dupliciter instructi hostis consilium ex apparatu cognoscens, opportunitatem insidiis negare disposuit. Quibus ut copiam demeret, neque suos a tergo circumveniri pateretur, opus impetu ratus, totam manum in confertissimos pedites inducit, eosque passim et varie resistentes pæne omnes oppressit. Nec ea tamen virtute periculum propulit. Quippe Sveno utrinque ex latere adversarios partito equitatu circumvolat, deturbatisque equis, quos retro aciem fugæ metu locaverat, ancipiti incursu conclusos exagitabat. Quod ubi videt Canutus, transversis aciem principiis instruit, revocatamque a peditibus pugnam ad equites transtulit. Quippe a tergo instantibus ora advertere necesse habuit. Sveno vero, cum et armis diffideret et equorum pericula formidaret, transversis eos præliis fatigare, non manum cum eis acie conserere, non pugnandi copiam facere, sed incerto Marte ludificatos æstu ac lassitudine superandos curabat, eos gravissime adortus, qui communi acie longius excedentes audacius semet propulsandis objecere periculis. Variis igitur irruptionibus lacessiti crebroque impetu et obliquis concursibus lacerati, tandem virium inopia ad tantam corporis lassitudinem pervenerunt, ut præter communem belligerandi morem in ipso certaminis ardore sessione pausarent. Cumque nec ad fugam nec ad pugnam vis ulla suppeteret, dum solicite salutis præsidia circumspiciunt, oppidum, cujus paulo ante incolas fuderant, composita acie paulatim accedere tutissimum ducunt, subsidii loco hostium tectis usuri. Eo igitur servatis ordinibus incessum emo-

vent, procuratis, qui a tergo curarent hostemque retrogradi pellerent. Tanta plerumque necessitatis fiducia est.

Tunc Barcho quidam, promptissimus Svenonis miles, ab adversariis undique circumventus innumeram manum admirabili solus virtute sustinuit. Tandem, obfusis sudore oculis, pulso clypeo, ambas bipenni manus inserere, promiscue cædem facere, hostes ac socios juxta ferire, nulli propius instanti parcere. Quo viso, Waldemarus, cui multa secum ex veteri convictu familiaritas erat, memoria priscæ caritatis evectus equo ocius advolat, extremis amici rebus adesse cupiens. Quem Barcho adversarium ratus, relata bipenni instantem appetit. Sed Waldemarus, prærepto eo, ictum ocior antevenit. Manubrio solo scapulæ ejus vehementer impacto, ferrum excidit. Vix hominem inter tot arma, tot hostes obnixius contranitentem servare potuit. Diu tandem obluctatum abducit, invitumque saluti restituit. Qui postquam se ab amicissimo salutari captione pertrahi videt, libenter quidem ejus opem excipere dixit, sed non ita uti hac velle, ut captivorum more clunes equi sequendo fœdum de se spectaculum faciat.

Verum ex parte Canuti alii confestim fugam facere[1], pars oppido latebram quærere, nonnulli per medias ejus plateas erumpere. Canutus ipse per angustissimas vici partes equo vectus eripitur. Occupati, qui in vicum profugerant, et in unam ædium captivi traduntur. Ad quos introgresso rege, Helias, Ripensis antistes, circumspectis omnibus, hortulanum regi æmulandum ajebat, qui utilibus herbis incrementa conciliat, noxiis locum vacuefacit. Quod dictum specie horridum si quis altius mente perspiciat, summa industria procuratum fateatur, necesse est. Abcise enim rem, sed copiose disseruit. Cui si Sveno obsecutus fuisset, profecto omnem æmuli fiduciam sepelisset. Qui licet injuriarum nomine vindictam a captis exigere potuisset, ad mitiorem tamen sententiam ingenita sibi pietate deflexus, plerisque redimendi copiam fecit, aliosque sacramento, alios sponsione in fidem acceptos, morte mulctare passus non est. Ex quibus binos dun-

[1] *Confestim fugam facere*] Prælium Vibergense ejusque exitum breviter commemorat hist. Knytl. l. c. p. 358.

taxat, peculiaribus flagitiis obsitos, alterum, quia tetram latrociniis vitam egerat, alterum, quod optime de se merentem virum per insidias dormientem oppresserat, capite pœnas solvere jussit, in neutro belli, in utroque sceleris negotium puniens. Complures ex superioribus, tributæ sibi salutis immemores, acceptum ab hoste beneficium, repetita Canuti militia, neglexerunt, eisque pristina fides recenti carior erat.

At Canutus ab Alaburgo Liuthusium[1] petens, apud vitricum Sverconem exul aliquamdiu demoratus est. Huic siquidem, occiso Magno, Canuti mater conjugio obvenit. Tunc vero laceræ Danorum res disjectæque fuere, cum, interius sociali bello flagrante, exterius piratica pestis ingrueret. Cujus propulsandæ causa Sveno toti Sclaviæ bellum crebrius quam prosperius inferebat. Neque enim tanta illi in præliis perseverantia, quantus furor atque impetus fuit. Nam cum receptui consulere debebat, tam avide littus repetere consvevit, ut par fugæ reductio videretur. Neque suorum ei res curæ fuere, dummodo prior ipse navigium rapuisset. Quæ regis ignavia tantam Sclavis audaciam dedit, ut crebro copias ejus revertentes opprimerent. Ipse quoque Wibergam, adhuc munimenti expertem, quo tutiori sibi receptaculo foret, terreis mœnibus clausit, magnisque eam stipendiis instruxit. At Canutus apud Svetiam primum vitrico optatus, mox onustus haberi cœpit, ita ut pro comparandis alimentis, quicquid illic prædiorum possederat, venditaret. Neque enim ulla gens exules aut promptius recipit aut facilius respuit. Sed et filius Sverconis, Joannes, ut plurimum strenuus, ita parum facetus, irrisorio carmine fugam ejus præliaque retexuit, et quasi cantilenæ specie pudibundi hominis verecundiam lacessivit. Ut enim hospitem rubore et contemptu perfunderet, fortunam ipsius ludibrio lacessere cœpit, aspersisque jocis et ignominioso verborum genere, ignaviam ei bellique tristes exprobrabat eventus. His Canutus opprobriis irritatus[2], navigio commeatuque empto, pluri-

[1] *Liuthusium*] Historia Knytlingorum (p. 354) habet *Liodhus*. Nomen hujus loci sæpius in historia Sverreri regis occurrit; nunc *Gammal-Lödese*, locus vestigia urbis servans in Gothlandia occidentali, quatuor miliariis Suecicis Gothoburgo distans.

[2] *Canutus opprobriis irritatus*] Le-

mum in avunculi et materna fisus necessitudine, Poloniam profugit[1]. Quem illi maternæ rei nomine regni consortionem appetere rati, cæteris in locis admissum, munimentis excipere passi non sunt[2]. Ad ultimum eum ne placida satis fronte conspiciunt, insontem notantes, cum propinquo caritatem deberent. Augebat hunc metum recens majoris eorum fratris depulsio. Itaque receptus quidem, sed nullam, ut dixi, urbium intrare permissus, ad præfectum Saxoniæ Henricum pervehitur. Apud quem minorem spe sua fortunam expertus, Hamburgensem antistitem, Hartvicum, accedit, jampridem Danis jurisdictioni suæ exemptis infensum. A quo humanissime habitus bellique tandem subsidia mutuatus, domesticorum militum fidem tacita legatione pertentat. Responsum est, omnes ad eum ocissime transituros, datamque Svenoni fidem pristina mutaturos. Qua promissione securior factus, peregrina manu Jutiam intrat. Sed et suis nec humanitas Svenonis nec obsidum caritas nec perjurii respectus, quo minus ad eum signa referrent, obstaculo fuit. At Sveno, ubi

gitur in historia Knytlingorum (p. 354), regem Sveciæ spopondisse Canuto, se ei tantas possessiones *(riki)* in Svecia donaturum, ut inde largos perciperet reditus, si vicissim suas in Dania possessiones sibi cedere vellet, Canutum vero conditionem sibi oblatam repudiasse. Suhmius (Hist. af Danm. vol. 6 p. 86) in hocce colloquio veram ponit causam, cur Canutus Sveciam reliquerit. Mihi vero hocce colloquium potius ex cerebro autoris Islandi quam ex mente regis Sveciæ profectum videtur. Si enim de regno Daniæ quæstio fuisse putatur, quomodo sperare potuit rex Sverkerus, se mera regis exulis renuntiatione aut jus aliquod aut aditum faciliorem ad regnum Daniæ capessendum acquisiturum? Si vero de possessionibus Canuti hæreditariis actum esse statuimus, ex historia Olavi, diu in Svecia viventis, non potuit non constare Sverkero, in Dania vigere legem, qua bona eorum, qui militem peregrinum contra cives armassent, essent publicanda. Præterea, quæ Saxo affert, ita ad vivum picta sunt, ut hoc ipso fidem postulare videantur.

[1] *Poloniam profugit*] Autor historiæ Knytlingorum, itinera Canuti breviter recensens, eum primum Russiam petiisse scribit, consentiente chronico Erici (Script. rer. Dan. I p. 162) et chronico Sialandiæ (ibid. II p. 615). Habebat quidem ibi Canutus vitricum Vlodomirum regem. Sed tempus vix tantis itineribus suffecisse videtur.

[2] *Passi non sunt*] Hunc verborum ordinem habet ed. pr. Steph. *non p. s.*

de ejus adventu cognovit, virium diffidentia apud Wibergam, recentibus a se munimentis excultam, obsidionem ferre constituit. Ubi ad sustentandam sumptuum necessitatem bona eorum, qui ad Canutum concesserant, rapinis exhaurit, prædatuque stipendia contrahit.

At Canutus, ex proximæ pugnæ eventu urbem oppuguare diffisus, formidata locorum fortuna, procul mœnibus castra constituit, opperiri volens, quoad æmulus, protelatis diebus[1], alimentorum egestate vexatus aut turpiter fugam aut temere bellum arriperet. Ea Canuti spes Svenoni victoriæ fuit. Eodem tempore Bruno quidam, qui et Canutum ipse e Saxonia secutus fuerat, sive Svenonis instinctu corruptus, cum quo vetusta sibi societas erat, five dilati belli tædio satiatus, impetrata utcunque licentia, cum aliquot Ripam secessit. Sveno vero, cum rem familiarem magnis in urbe sumptibus exhausisset, neque trahendi diutius belli materiam circumspiceret, audendum aliquid cum periculo ratus, noctu magnis itineribus tacitus ad hostium castra contendit, eosque mane divina curantes improvidos irrumpit. Quibus repentino metu perculsis, ut cuique animus erat, aliis fugam, aliis arma capere negotium fuit. Medius horum interfluebat rivus occultis voraginibus frequens, sed uno duntaxat vado meabilis, quod Svenonianis incognitum, Canuticis notum prior loci inspectio fecerat. Exiguus idem et obscurus olim, nunc belli inclytus fama. Igitur qui irruperant, ignorantia loci invias rivi partes aggressi, præcipitatis equis, improvidi impetus pœnas dedere. Experti periculum eminus instant, fundisque ac jaculis provocant, congressum prohibente lacuna. Tunc Saxones, ostentandæ virtutis avidi, ne rebus locus officeret, equis vadum insiliunt. Waldemarus, postquam id loci equitabile videt, tanquam hostes transitu prohibiturus eo frena convertit, adversoque cum eis equo concurrens, impactam uni lanceam ingenuo militandi more perfregit. Sed contra in ipso gurgite ita quaternis simul hastis excipitur[2], ut equus in clunes consideret, ipse tamen ob egregiam

[1] *Protelatis diebus*] *Protelare* interdum apud scriptores seculi quinti significat *prorogare, protrahere*.

[2] *Quaternis simul hastis excipitur*] Fortitudinem Valdemari hic non temere laudari, testatur historia Knyt-

equitandi peritiam sella pelli nequiret. Quintam, inter frontem galeamque defixam, adacto capulo collisam avulsit. His malis liber, arrepto equo, cum paucis vadum superat, et, ne secuturis angustias faceret, procul rivo secedit, ibique, facta acie, pugnam capessit. Quin etiam totam hostium turbam, quoad omnis sociorum permeasset exercitus, parva manu sustinuit, Svenonique certissimus autor victoriæ fuit. Quo opem ferente, Canuti partes fugam fecere. Grandem quippe ex superioribus præliis metum hauserant, eorumque memoriam abjicere nequeuntes, ægris semper infractisque animis erant. Adeo enim Canuticorum animos res adversæ corruperant, ut majore fortitudinis parte defecti perseveranter hostem ferre nequirent, nimioque timoris captu hebetatis animis, faciles semper in fugam existerent. Saxones vero, quibus agitatio militaris familiarior erat, equestri exercitatione usi, crebro equorum rejectu victoribus insultabant, ita fugam moderantes, ut eam non sine ordine et regimine dirigere viderentur. Promtissimus horum Folradus eo prælio cadit, neque captorem reperire quivit, quanquam obrutus prendi se plurimum precaretur. Cæteri interdiu male fugientes, oppido noctu manserunt, ubi a fugæ persecutoribus intercepti, hospitio necantur. Condixerant enim victores nemini parcere devictorum, tum Saxonum odio, tum quia proximo bello captos et a se redimendi potestate donatos denuo hostes experti fuissent. Canuto Saxonia refugio fuit[1]. De cujus fuga Ripenses, uti acta erat, ab intermeantibus edocti,

lingorum p. 334, eadem, sed brevius referens.

[1] *Canuto Saxonia refugio fuit*] Helmoldus (l. c. cap. 70) hæc scribit: *Kanutus, qui profugus exulabat apud archiepiscopum* (Hartvicum), *conflato de Saxonia conductitio exercitu, reversus est in Daniam. Et additi sunt ei omnes pœne, qui habitabant Jutlandiæ. Hoc audito, Svein contraxit maritimas copias, transmissoque mari, venit ad civitatem Wiberge, et commiserunt reges prælium et fusæ sunt copiæ Saxonum et ad internecionem deletæ.* Multæ res eodem anno gestæ fuere; nam mense Majo anni 1151 pugnatum est primum prælium Wibergense, mensibus Junio, Julio et Augusto Canutus exul fuit. Mense Septembri alterum habitum est prælium Wibergense. Mense Octobri inceperat Sveno bina munire castra, sed mense Novembri Frisiam intravit Canutus. (Cnfr. Suhm Histor. af Danm. vol. 6 p. 94).

quo plus victori placerent, confestim Brunonem capiunt, Svenonis, in brevi, judicio præsentandum. Quem Sveno oblatum aliquamdiu familiarius habuit, mox donatum abire permittit. Quæ res ei apud conterraneos suspicioni primum, mox cladi atque exitio fuit. Fuere enim interfectorum propinqui, qui crederent, eum, pecunia a Svenone corruptum, sociorum salutem iniquissimo subvertisse consilio, declinati belli argumento doli conjecturam trahentes, neque aliud beneficentiam regis quam fraudis præmium extitisse putantes. Cui cum de perfidia diem dixissent, omnemque accusationis suæ vim validissima ejus defensione elusam viderent, invictum foro insidiis occupant.

Sveno, perinde ac privatis jam periculis[1] liber, ad publica propulsanda animum induxit. Locis marinis natura munitis complura agrestium præsidia condidit. Bina castra, alterum in Fionia, in Sialandia alterum, propter fretum molitur, quæ piratis timori, incolis vero receptui forent. Sed a Sclavis utrumque convulsum proditur. Bellum cum ipsis magna apud Fioniam virtute gessit. Quorum copias ita cecidit, ut, plerisque militum palmas ferro præerosas habentibus, media digitorum caro crudesceret.

Eo tempore propter incursus, qui a maritimis crebri prædonibus edebantur, apud Roskildiam, Wethemanno auctore, piratica cœpit; cujus hæc disciplina, hi mores fuere. Navigia piratæ magis idonea sibi visa absque possessoris permissu assumendi potestatem habebant, octava acquisitorum parte naulum daturi. Navigationem orsuri apud sacerdotes præteritæ vitæ piacula deplorabant, eorumque religiosa animadversione puniti, perinde ac statim decessuri, divina altaris libamenta sumebant, cuncta prosperius cessura rati, si rite deum ante bella placassent. Parvo viatico sumpto, onera et impedimenta vitabant, armatura ac cibo simpliciter contenti, nihilque, quod navigationem moraretur, amplexi. Multæ illis vigiliæ multaque parsimonia erat. Remorum manubriis considendo innixi somnum carpebant. Quoties propter littora illis navigatio erat, eadem ante speculatoribus perlustranda mandabant, ne quid incompertum forte vel improvisum

[1] *Privatis jam periculis*] Steph. in sua edit. omisit *jam*.

occurreret. Insulas, ad quas vento afflarentur, petebant, missis, qui loca procellis aversa percurrerent, quod peregrina classis tranquillis soleat portubus delectari. Crebrum eis cum hoste certamen, sed ubique facilis ac pæne incruenta victoria fuit. Prædam ex æquo partiebantur, nec major gubernatoris portio quam privati remigis erat. Christianos, quos, expugnata classe, captivos repererant, amictu donatos ad propria dimittebant; tanta eis in conterraneos humanitas erat. Octogenas et binas piraticas puppes varie et vicissim cepere, nunquam ipsi classem viginti duabus frequentiorem habentes. Stipendiis defecti, impensas a civibus contrahebant, præmii loco prædæ dimidium recepturis. Hic piraticæ cultus, ut dixi, Roskildiæ cœptus, ab urbis gremio etiam ad agrestes manavit, ab omni ferme Sialandiæ parte subsidia mutuatus. Enimvero angustus primum ac tenuis magna brevi incrementa contraxit. Sed neque ante redditam terris pacem ulla ex parte remissior fuit.

Interea Canutus Frisiam minorem, quæ et ipsa Danicarum est partium, cum paucis exilii comitibus petit. Dives agri provincia est, pecoribus opulens. Cæterum confinis oceano patet humilis, ita ut ejus interdum æstibus eluatur. Qui ne irrumpant, vallo littus omne præcingitur; quod si forte perfregerint, inundant campos, vicos et sata demergunt. Neque enim illic locus natura alius alio editior extat. Plerumque agros ab imo convulsos alio loci trajiciunt, locum eorum occupante lacuna, in quorum consederint præsidiis[1], possidendos. Inundationem comitatur feracitas; gramine tellus exuberat. Torrefacta in salem gleba decoquitur. Hyeme continuo celatur æstu, stagni speciem præbentibus campis, unde et, in qua rerum parte locanda fuerit, pæne ambiguum natura fecit, cum alia anni parte navigationis patiens, alia aratri capax existat. Incolæ ejus natura feroces, corporibus agiles, anxiam et gravem armaturam contemnunt; ancilibus utuntur, missilibus dimicant. Agros scrobibus cingunt; saltus

[1] *In quorum consederint præsidiis*] Sensus loci hic est, æstus marinos sæpius integros agros e suo loco convellere et, lacuna relicta, in alium locum transferre; tales vero agros avulsos in eorum cedere possessionem, quorum terram firmiorem attigerint. (Leg. *prædiis*. Mg.)

contulis edunt[1]. Penates in editum subjecto glebarum acervo provehunt. Hos a Frisonum gente conditos, nominis et lingvæ societas testimonio est; quibus novas quærentibus sedes ea forte tellus obvenit; quam palustrem primum ac humidam longo duravere cultu. Administratio deinde provinciæ sub nostris regibus esse cœpit. A qua Canutus cum forte præsidium implorasset, prompto omnium favore suscipitur, pollicitus, se eis aliquid de consvetæ pensionis onere laxaturum[2]. Avidi promissionis Frisi, intuitu exilis præmii immani se negotio onerant. Ac primum mœnia propter Mildam fluvium, quis eum recipiant, condunt. Tantulo stipendio ingens militia stetit. Sveno, reditus ejus opinione accepta, Jutis in equitatum digestis, a Sialandis et Scanis classem adsciscit. Ex qua nonnullas naves Slesvici subductas ad Eidoram usque solo tenus pertrahendas curavit, ne ea pars hostibus elapsui foret. Quæ res ei impendio magis quam usui fuit. Inde cum copiis ad recens oppidum pergit. Id, inter paludes amnemque situm, natura quam opere munitius erat. A latere ei Milda fluvius fuit, angustis alveis, sed placide manantibus aquis. Quod quia rex ob angustias exercitu circumvenire non poterat, locis ex copia idoneis castra defigit. Deinde cæsis virgultis, quæ nemus proximum offerebat, ad peragrandas paludes constramenta fieri jubet, quibus, cum opportunum foret, velut pontibus uterentur. Interea quidam ex Frisica juventute, sive moræ impatientes, sive vegetioribus animis virtutis jactandæ cupidi, provocandi gratia rivum, qui inter castra medius erat, consueta arte transiliunt, vagumque eminus hostem incessunt. Nec lacessentibus

[1] *Saltus contulis edunt*] Hæc mens est autoris: Frisii scrobes, quibus agros suos cingere solent, ubi ita usu venit, hastis, longuriis, sive contis transiliunt. *Saltus edere* suo more dixit pro *transilire*. *Contulus* autem diminutivum ab eo, quod est *contus*. Hodieque sunt ejusmodi conti in usu tam Frisiis quam Hollandis cæterisque, qui loca palustria incolunt. (S)

[2] *Aliquid de consvetæ pensionis onere laxaturum*] Narrat autor historiæ Knytlingorum (p. 353), Canutum Frisonibus ex tributo a singulis regi Daniæ solvendo dimidium *Örtug* concessisse. *Örtug* erat nummus tertiam oræ partem vel octo denarios valens.

obvii defuerunt. Complures ex utroque agmine huic se certamini ingerunt, suorum quique pericula propulsuri, neutris communis fortunæ negotium patienter inspectare valentibus. Itaque paulatim crescente pugna, adeo omnium huc animi confluxerunt, ut ex eo belli præsultu totius victoriæ summa pendere videretur. Quo viso, filius Thorstani Petrus, omnium regis arcanorum particeps, non ignarus Frisicæ temeritatis, confestim armari exercitum præstolarique castris paratum jubet. Hujus rei inscii Frisones tota amnem manu repente transvolant, rati, sine paratu regem in castris esse. Ita audacius quam prudentius omnis eorum irrupit exercitus, inopinatum hostem opprimere avidus. Sed Svenonianis non segnius occursantibus, ad notas sibi refugere paludes. Quas mox equites factorum a se pontium stramentis usi facile superant, translatique fugam acerrime persequuntur. Aliud quoque ferro sibi compendium struunt. Nam tanta in fugientes strages exercita est, ut, constratis cadaveribus, amnis mox a victoribus permeari potuerit. Fusis Frisonibus, Canutus cum paucis exilii sociis eques elabitur. Reliquis, fugæ expertibus, oppidum receptui fuit. Cui Sveno Canutum inesse ratus, obsessos, quam poterat, infensus aggreditur, sperans, obtentione ejus totius belli finem futurum. Saucios integris mutat; fessis requietos succedere jubet; diurno prælio nocturnum sociat, omnique instantia curat, ne lassis quies remedio fiat. Addebat obsessis animum recens captivorum occisio, nec cuiquam a victore toties læso venia sperabatur. Contra rex, si pugnam remitteret, neque mox oppido potiretur, Fresos auxilio obsessis futuros timebat, ideoque perseverantiore prælio opus ducebat. Sic metus utrinque pugnandi pertinaciam fecerat. Nec interdiu dimicasse contenti, noctem quoque bello contribuunt. Tunc vero anceps prælium erat, cum forte Waldemarus, clamore cominus orto, Fresos instare ratus, in partem, qua strepitus exaudiebatur, cum signis accurrit, sociosque perquam strenue repugnantes errore noctis elusus oppressit. Ita fortissimi animi dux temporis habitu circumventus, quibus opem ferre decreverat, cladem atque exitium irrogavit. Oppidani, assiduis plagis et continua lassitudine exhausti, nullumque pugnæ supplementum habentes, cum nec vires nec vulnera

ullo momenti spatio recreare quivissent, desperatis rebus, dedidere se regi. Cujus fidem atque clementiam, ultra ac rati fuerant, experti sunt. Tum vero rex et in Plogo, qui Ericum occiderat, singulare pietatis specimen dedit. Neque enim a patris interfectore pœnas exigere voluit, plus deditionis moribus quam ultionis aculeis debiturus. Cæteros quoque nec morte nec captione mulctatos absque redemptione dimittit, præfatus, se eorum obsequia ac odia juxta æstimaturum. Nihil enim iis prospere cessurum, qui toties mobili fide et sacramento fuissent. Dimissi cum duce exilium amplectuntur. Id enim gratiæ apud suos Kanutus habebat, ut nulli unquam fortuna ejus fastidio esset. At Fresones mulctæ nomine duo milia librarum[1] regi cum obsidibus pendunt. Post hæc, sive rubore fugæ sive naturæ stoliditate compuncti, Waldemarum obsecrant, precetur regem, bellum cum eis hac lege iteret, ut victor æquam priori summam recipiat, victus ex veteri pensione, quantum Canutus spoponderat, remittat. Ille precantium temeritatem incertosque pugnæ eventus solertius æstimans, extremæ dementiæ voces consilii sui salubritate cohibuit, perquam stultum affirmando, victos a victore noxias belli conditiones expetere. Interea Canutus apud Ger-

[1] *Duo millia librarum*] Difficultatem aliquam habet vox *librarum*. Nam inde fere a morte Svenonis Estritii 240 denarios, quos antea, ut Germani, libræ nomine significaverant, *marcam* appellabant; pondera autem auri et argenti semper marca æstimabant. Pro eo nomine Saxo *talentum* ponere solet. Libræ igitur hoc loco (quoniam *argenti* non additur) sunt denariorum, videturque Saxo Frisiorum computandi rationem secutus esse, quorum fortasse ipsas literas viderat. Frisii autem aut peregrino nummo usi videntur aut, quoniam hoc minus probabile est nec aliunde confirmatur, veteri usu loquendi ad exemplum Holsatorum et Ditmarsorum retento, eam libram etiamtum appellasse, quam Dani marcam. Sed duo milia *marcarum denariorum Danorum* quantæ summæ nostræ pecuniæ respondeat, dificile est dicere, quod constat, his bellis civilibus rem monetariam foedissime corruptam fuisse, ita ut 240 denarii, qui a. 1147 fere marcam argenti haberent, a. 1157 vix tertiam partem argenti continerent. Hæc summa est eorum, quæ mihi consulenti respondit vir harum rerum peritissimus, I. M. Velschow, Professor Hauniensis.

maniam Fridericum[1], Romano recenter imperio functum, auxilii imploratione sollicitat, promittens, se patriæ procurationem in ejus beneficio repositurum. Imperator, cui et summa naturæ calliditas et maxima proferendi imperii cupiditas esset, tantum alieni in ditionem suam redigere avidus, Svenonem, veteris amicitiæ et commilitii monitum, promisso honoris incremento, ad colloquendum sibi simulatione caritatis invitat[2], eximiam sibi visendi ejus cupidinem incessisse significans, sed Romanæ majestatis amplitudinem, quo minus eum accedat, obsistere. Quippe Sveno, adolescentiæ tempore militaris rei perdiscendæ gratia Conradi Cæsaris[3] clientelam ingressus, cum Friderico, adhuc privatæ fortunæ, quem et ætate et ingenio æquabat, diu sodalitatis officia gesserat. Itaque non quod fallacissimi hominis commentis[4] crederet, aut æmulo asylum demere vellet, sed ut sola se Germanis fama cognitum etiam spectandum subjiceret[5], præsentemque famæ suæ

[1] *Fridericum*] Intelligit Fridericum ejus nominis primum, cognomento Barbarossam, anno 1152 imperatorem Romanum Aquisgrani coronatum. (S)

[2] *Simulatione caritatis invitat*] Recte haud dubie Noster tenorem literarum imperatoriarum retulit; haudquaquam Fridericus Svenonem, ceu vasallum ad hominium faciendum evocavit, sed invitavit ceu amicum. Neque sane imperatori commoda defuit occasio. Nam anno superiori, cum Canutus, missis litteris, (vid. Martene Veter. Script. Collect. Tom. 2 p. 495-96, 518, 673) res suas jam desperatas imperatori Conrado Tertio commisisset, etiam Sveno litteras eidem imperatori miserat, eum non ut vasallus dominum, sed ut filius patrem rogans, ut, dato commeatu, ad se loco constituto venire permitteret. Interea vero obiit Conradus.

[3] *Conradi Cæsaris*] Numero tertii, avunculi Friderici Primi.

[4] *Fallacissimi hominis commentis*] Dura quidem verba, sed in ore hominis Dani, Fridericum ex hac actione dijudicantis, haud a vero aliena. Fallacis enim est hominis, amicum pulchris verbis allicere velle, ut deinde ab eo invito, quidquid velis, extorqueas. Sveno certe, qui mox in patriam redux amicitiam Cæsari renuntiavit, multo minus, rebus suis adhuc florentibus, hocce iter suscepisset, si veram imperatoris mentem habuisset cognitam. Autor historiæ Knytlingorum in imperatore dijudicando omnino cum Saxone consentit (p. 356).

[5] *Ut se spectandum Germanis subjiceret*] Hæc observatio bene conve-

miratoribus exhiberet, cultiore pompa instructus mandatum exequitur. Nec parum gloriæ apud curiam magnificentia clientelæ et apparatus ostentatione contraxit, totiusque in se Germaniæ oculos ob virtutis admirationem convertit. Mersburgum oppidum, Theutonicæ nobilitatis frequentia completum, ingressus, ab imperatore primum veneranter habitus, mox vario accusationis genere vexatus, disparem promissis fidem expertus est. Cui demum conditiones hujuscemodi proferuntur, ut imperatoris ipse, ejus vero Canutus, renuntiata regni affectatione, militem ageret[1], beneficii jure Sialandiam recepturus. Alioqui imperatoris vires Canuto obtentui fore, expeditamque cum eo manum in Daniam esse mittendam, quæ vel Svenonis præcurreret reditum vel confestim impugnaret adventum. Sveno, in re tam anxia aut periclitandum sibi aut parendum fore cognoscens, simulata assensione, paterna bona, quibus in Sialandia abundabat, tanquam peculiaria a conditionis tenore sublegit, ne violandæ pactionis omnis domi deesset occasio. Quod quia Germanico juri familiare erat, admissu facile fuit. In hoc Canutus, pacti parum credulus, Waldemarum, qui cum Svenone aderat, sponsorem efflagitat, fidem ejus integritatemque tutissimum rerum suarum pignus existimans. Neque enim alium ex regio comitatu pari constantia pro capite suo excubiturum putavit. Ille, Svenonianæ perfidiæ conscius, cum vanam ac lubricam compositionis fidem adverteret, ne alienam in se labem recidere pateretur, sponsionem pertinacius abnuit. Tandem, rege compellente, vix atque ægre vadimonium dixit, præfatus, se, si Sveno pactum perrumperet, Canuti partibus accessurum. Probata utrimque conditione, discessum est. Reversus in regnum Sveno, deque æmulo comitem nactus, remissis e vestigio litteris, fidem Cæsaris aperta fraudis exprobratione damnavit, initasque cum eo pactiones obsequii negatione

nit cum ingenio Svenonis, qui in agendo acrior, in rebus dijudicandis satis acutus, sæpius præcipitavit judicium et vanæ gloriolæ studio famam captavit.

[1] *Ut imperatoris ipse militem ageret*] Cnfr. Helmold. l. c. cap. 73. Cæremonias Otto Frisingensis fusius affert, quas nostrum præteriisse haud mirum est.

subvertit, in eas se conditiones fallaciter adductum affirmans, in quas Danicorum adhuc regum nemo concesserit. Præterea Canuto, justa petenti, provinciali duntaxat administratione concessa, regios penates a cætera se conditione secrevisse dicebat. Fraudatus pacto Canutus vadem sollicitat. Qui quum regem deserere vel sponsionem corrumpere æque fœdum putaret, utrobique famæ periculum contemplatus, mutare pactum quam evertere maluit, statuens, ut, quum rex Sialandiam commeatui suo necessariam duceret, aliud pro ea Canuto stipendium assignaret, nec fructu parcius nec spatio contractius nec honore defectius. Assensus conditioni rex tripertitam Canuto præfecturam[1] constituit, eique in Jutia, Sialandia ac Scania peculiare beneficium tradit, intercisam loco dominationem minus solidæ potestatis gesturam existimans. Hujus rei Canutus Waldemarum denuo prædem exposcit. Quem, velut antea, repugnantem Sveno, condendi fœderis avidus, sponsionem iterare coegit, negans, si pacto obviam isset, ejus Canutive defectionem ægre laturum. Hoc fretus pignore Canutus cupide conditionibus fruitur.

Igitur Sveno, perinde ac bellorum metu solutus, in superbiam lapsus, patrios mores, quod parum sibi viderentur exculti, tanquam agrestes et inconditos petita a finitimis urbanitate mutavit, spretoque Danico ritu, Germanicum æmulatus est. Nam et cultum Saxonicum sumpsit, et, ne eo invidiosius uteretur, militum studia ad similem vestis usum adduxit, rustici moris tædio comptioris famulitii grege palatium instruens. Quin etiam epulandi rusticitate depulsa, externas mensis comitates adscivit comessationumque ritus cultiore ministerio gerendos instituit. Nec solum cultum novavit, sed etiam edendi bibendique facetias[2] tradidit. Idem studii in novanda clientela adsciscendisque satellitibus

[1] *Tripertitam Cunuto præfecturam*] Partes singulas enumerat historia Knytlingorum p. 357, nomarchiam Aabo in Jutlandia (ex Suhmii sententia Kallö et Skanderborg complectentem), sex toparchias in Sialandia totidemque in Scania. (*Apa syslu á Jotlandi ok 6 herud i Siolandi ok 6 herud á Skáni).*

[2] *Edendi bibendique facetias*] Vix Noster nova intelligit fercula aut vina majoribus incognita, sed potius certas in cibo sumendo comitatis regulas, novum in propinando morem.

gessit. Honores quippe nobilibus demptos histrionibus deferebat[1], magnisque et illustribus viris a latere suo sepositis, in eorum locum turpium et effœminatorum familiam subrogabat, ut abjectu majorum minorumque provectu prorsus eximias potentiæ suæ vires ostenderet, ditatique fortunam suam beneficio regis, non generis, imputarent. Nec insolentiæ ejus avaritia[2] defuit. Siquidem lucrosa sibi illorum fata, quorum bona auxisset, constituit, pupillorumque, parentibus emortuis, expilator evasit[3]. Neque nefas duxit eorum liberos egestati subjicere, quorum opera regni opes ipse susceperit. Ipsos quoque milites, prius a se locupletatos, ad vilem paupertatis statum beneficii sui pœnitentia adductus[4] rejecit. Quin etiam, ingentis clientelæ voracitate compulsus, provincialia ministeria impensasque ab agrestibus arctius exigere cæpit. Itaque dum militum luxui[5] consulit, plebis favorem amittit. Præterea controversiarum jura[6], eatenus sacramenti religione subnixa,

[1] *Histrionibus deferebat*] Etiam poeta Islandus, Einarus filius Skulonis, taxavit Svenonem, quod, vatibus neglectis, plus tibicinibus fistulatoribusque tribuerit (Knytling. p. 352). Viguerat scilicet in aulis regum borealium mos, ut milites nobili genere orti tanquam mensæ regiæ ministri et fercula regi apponerent et potum propinarent (Skutilsveinar). Videtur igitur Sveno, ministris his gravioribus missis, exemplum secutus principum Germanicorum, qui mimos, ministrellos histrionesque in deliciis habentes, tales adhibuerint mensæ quotidianæ ministros.

[2] *Nec insolentiæ ejus avaritia*] Multo durius de Svenone judicavit Helmoldus, hæc scribens l. c. lib. I cap. 84: *Svein, Danorum rex, et victoriarum prosperis successibus et Cæsaris autoritate firmatus in regnum, gente sua crudeliter abusus est.*

[3] *Pupillorum ... expilator evasit*] Noster vitio vertit Svenoni, quod prædia parentibus præmii loco concessa hæreditaria esse noluerit, sed subtraxerit liberis.

[4] *Ad paupertatis statum*] Forsitan Saxonis mens hæc est, Svenonem larga stipendia militibus numerata subtraxisse atque militem conductitium egestati reliquisse.

[5] *Militum luxui*] Palatinorum puta; hic enim sermo est de luxu in aula regia, reditus provinciarum devorante.

[6] *Controversiarum jura*] Hæc accusatio haud dubie cum sequentibus arcte cohæret, et rationem ejus hanc mihi compono: Ætate Svenonis vetusta nondum plane exoleverat consvetudo, qua reges Danorum ipsi interdum in foro sedentes jus dicerent. Accedebant igitur litigantes ad solium regis, causam suam acturi, ille

ad palæstras et palmas athleticas relegavit, judiciumque, rationis speculationi debitum, in sola corporum exercitatione constituit. Et ne quid fastui deesset, in communibus suggestis concionari fastigio suo indignum ducebat. Quam ob rem æqua vulgarium alloquia contemnendo, editioribus locis occupatis, supposita plebi superne jus dicere consvevit. Crebræ quoque ei cum Lundensi pontifice simultates[1], majore fructu quam jactura, fuere.

Ea tempestate Carolo, Hallandiæ præside, provinciam egresso, conjugem ejus sororemque viduam Sverconis filius Joannes, excellentis earum pulchritudinis opinione corruptus, ad libidinis commercium raptas in Svetiam usque devexit. Quibus tam contumeliose usus proditur, ut eas in stupri vices noctibus evocaret alternis, ingenuæ pudicitiæ fœminas obscœnissima fœditate proculcans, neque aut hujus matronalem torum aut illius cœlibem

autem, audita causa, si res ita ferebat, sententiam mox pronuntiabat. Sveno vero hunc morem, diverbia fortasse afferentem, præ impetuositate ingenii exosus, solium regium, antea in plano positum, thronum fecit editiorem, unde ipse quidem ceu concionator placita sua populo renuntiare poterat, subditi autem auribus regis in tanto fastigio collocati haud amplius suas querelas, suas necessitates committere poterant. Interdum vero causæ ad tribunal ejus delatæ sunt, quibus aures non posset non præbere; tum vero rex, omnes ambages ægrius ferens, non aliter agebat, atque ii, qui nostra ætate, leges civiles spernentes, dictata crepant honoris; mox enim clamabat, causam gladio esse transigendam. Hoc vero non erat decretum judiciale, sed dictum regis de eo, quod viros fortes deceret. Neque vero rex congressiones singulares, quales olim in Dania invaluerant, revocare studuit, sed, ut erat morum Germanicorum studiosior, palæstram Germanicam haud dubie commendabat. Hinc vero effectum, ut multæ causæ haud in foro transactæ fuerint, igitur subditi ea remedia juris adhibere non potuerint, quæ ipsis ab ætate inde Haraldi Hein fuissent concessa. Ex his patere arbitror, Saxonem, supra Haraldum Hein, quod duella abrogasset, carpentem, hic vero Svenonem, quod ea commendaverit, vituperantem, haud sibi ipsum contradixisse; nam respectus diversus tollit contradictionem.

[1] *Crebræ cum Lundensi pontifice simultates*] Hæc observatio, primo aspectu a contextu aliena, addita videtur, ut moneret Saxo, superbiam Svenonis dissidiis cum pontifice Lundensi neutiquam fractam fuisse.

castimoniam, quo minus voluptatum suarum ignibus indulgeret, reveritus. Ad ultimum, patre et populo tantæ temeritatis facinus execrante, utramque remisit. Quod flagitium Sveno, perinde ac commune probrum, in omne Sveonum regnum ulcisci statuit, publicum ruborem communibus armis submovendum existimans. Sed nuptiarum apparatu præventus, (quippe Saxonum satrapæ Conradi[1] filiam, nuper desponsam, uxorem ducturus erat,) propior privatæ copulæ, quam publicæ vindictæ, militiam retentabat. Per hanc Svenonem in peregrinos ritus adductum falsa plebis opinio referebat ejusque super consvetudinum novitate consilium accusabat.

Per eadem tempora Nicolaus, urbis Romæ cardinalis, Britannicum permensus oceanum, Norvagiam, Lundensium adhuc ditioni parentem, immunitate concessa, maximi pontificatus titulis insignivit[2]. Quod in Svetia quoque legationis potestate peragere cupiens, Sveonibus et Gothis de urbe et persona tanto muneri idonea concordare nequeuntibus, certamini decus negavit, rudemque adhuc religionis barbariem summo sacrorum honore dignatus non est. Verum inspecto temporis habitu, cum per oceanum reverti hibernæ navigationis metu in periculis duceret, Daniam reditui suo percommodam arbitratus, offensam ejus ex Norvagiæ promotione contractam beneficii delinimento sedare constituit. Eskillum igitur mandatis aggressus, plus novæ dignitatis, quam veteris amiserit, recepturum promittit, definiens, se ereptæ Norvagiæ damna Svetici primatus munere pensaturum[3]. Rapuit promissum Eskillus, cupideque legati copiam flagitat. Qui veniens apud ipsum futurum Svetici sacerdotii insigne[4] deposuit, dandum ei, in quem concors Sveonum Gothorumque suffragium convenisset. Statuit

[1] *Conradi*] Marchionis de Within (Helmold. lib. 1 cap. 84).

[2] *Norvagiam .. pontificatus titulis insignivit*] Cnfr. Hist. reg. Norv. vol. III p. 362.

[3] *Svetici primatus munere pensaturum*] Cnfr. Lagerbring in Suea Rikes Historia vol. 2 p. 135 sequ. Neumann in historia primatus Lundensis (Havn. 1799) p. 62 sequ.

[4] *Svetici sacerdotii insigne*] Haud dubie pallium episcopale intelligit. (S)

quoque, ut, quicunque maximi Sveonum pontifices creandi essent, pallio a curia dato per Lundensem insignirentur antistitem, eamque sedem perpetuo venerarentur obsequio. In hoc privilegio dato, confirmationem a curia adsciscendam promittit; quod effectu perfacile fuit. Siquidem Romam reversus, decedente Eugenio, maximus pontifex[1] subrogatus est, peregitque publicæ religionis præsul, quod privatæ legationis minister annuerat. Qui mos, usurpatione posterorum firmatus, sub hoc usque tempus antiqui tenoris observatione perfruitur. His peractis, Nicolaus, nondum Dania egressus, Svenonem, Svetica meditabundum bella, Romana industria a proposito revocare conatus, locorum difficilium, inopis regni, infructuosæ victoriæ habitum prætendebat. Siquidem ejus militiæ negotium ingens, fructus exiguos fore, priusque ei cum vastis et immanibus scopulis quam cum hoste certandum. Quo victo, nihil præter ignobilem prædam et sordida spolia victoribus occupandum. Postremo, cum stolidam regis perseverantiam consilii sui sapientia superare nequiret, inertiam ejus facetissime cavillatus est. Nam araneam eum æmulari dicebat, quæ, telarum figmentis cum discrimine vitæ et viscerum suorum egestione consertis, quid nisi scarabeos putres et vilia prenderet animalia? Cujus exempli evidentia araneæ regem, militiam telæ, victoriam venatui conferebat. Ita avidum ducem, exiguæ rei cupiditate se ipsum viribus exinanientem, inutili bello delectari monstrabat. Cujus Sveno dignitatem potius quam monitum veneratus, abeuntemque eum ad regni fines usque commeatibus prosecutus, destinati olim belli studium animo revocavit; quippe quem magis potiendæ Svetiæ cupido, quam aut injuriæ dolor aut pudoris irritamentum accenderat. Maximam siquidem invadendæ ejus opportunitatem, tum ob senium imbelliamque Sverconis tum ob factiones inter eundem et plebem recenter ortas (nam Joannem agrestes concionantem occiderant), arbitrabatur. Spe quoque tam rata victoriam complectebatur, ut ante militiæ exordium inter milites suos Sveticarum jura provinciarum tanquam belli præmia partiretur. Duo quoque ex pro-

[1] *Maximus pontifex*] Nomine Hadriani Quarti vocatus.

ceribus ejus ad opinionem unius Sveticæ virginis libidinis æmulatione correpti, magnis inter se jurgiis dissidere cœperunt. Cujus nuptias rex in beneficio suo reponere par æstimans, capta Svetia, fortiori connubium pollicetur. Quo promisso libidinis æmulis magnum virtutis certamen ingessit. Tanta apud Danos fruendæ Svetiæ fiducia fuit. Interea Sverco belli metu crebras ad eum de pace legationes direxit; sed nullis conditionibus ad eam impetrandam assurgere valuit. Igitur, frustra fatigari se videns, non se prælio offerre, non arma, non expeditionem parare, sed ignotos locorum recessus quærere, summamque belli Sveonibus credere. Ut autem Sveno difficillimorum itinerum evitaret anfractus, instrumentum belli hyemis expectatione suspendit, ab astrictis glacie paludibus profectionis compendium petiturus. Hyberni itaque temporis beneficium nactus, expeditiora legit itinera, rapinisque et incendio Finniam[1] prædabundus aggreditur. Occurrunt indigenæ supplices, patriam seque dedentes; nec sic se subjecisse contenti, etiam commeatibus præbitis, hospitalitatis eum obsequiis prosequuntur. Post hæc Werendiam[2] intrat. Ubi ab incolis neque Marte neque deditione exceptus, flammis omnia[3] ferroque pervadit, viris ac fœminis passim solitudinum inaccessa petentibus. Sed et præaltæ nivium moles totis ferme campis incesserant, frigorisque tanta vis erat, ut uberibus admoti infantes, algore hebetatis membris, inter ipsa lactis alimenta decederent, matresque, simili fato propinquæ, extincta pignora moribundis complexibus attrectarent. Dani quoque, eadem aeris inclementia afflicti, non in castris noctes exigere, non militares excubias ob-

[1] *Finniam*] Tractus hic in historia Knytlingorum p. 358 dicitur *Finneidi*, a Svecis *Finveden*. Territorio Danorum erat contiguus, complectebaturque toparchias *Östbo* et *Vestbo* provinciæ hodiernæ Joncopiensis et toparchiam *Sunnerbo* provinciæ Kronobergensis. Vide Suhm Hist. af Danm. VI p. 153, Rogberg Småland p. 7, Petersen Gammel - nordisk Geographie p. 306.

[2] *Werendiam*] Vid supra p. 12 et p. 286; *Wärends-Härad* s. *Wärnsland* appellabatur, quinque toparchias complexa, circa urbem Vexiö. Cnfr. Suhm l. c. Tuneld Geographie öfwer Swerige II p. 117.

[3] *Flammis omnia*] Steph. in sua edit. posuit *omnia igni ferroque*.

servare; pars foco sibi, pars tecto consulere; aeris, non armorum sævitiam in metu reponere; cuncti plus cœlum quam hostem cavere. Werendenses autem, quoad regis gratiam paciscerentur, iter intercipere cupientes, cæsis nemoribus, truncarum arborum coagmentis faucium, quas permeaturus esset, angusta præcludunt. Tantis siquidem circumjacentium rupium anfractibus claudebantur, ut absque ingenti dispendio a latere præteriri nequirent. Quorum ausu rex inter cœnitandum acceptó, moræ omnis impatiens, discussis mensis, equum involat, militibusque adesse jussis, ad rupem concitus fertur, indigne ferens, cœptorum suorum cursum vilibus agrestium obstaculis retardari. Rogatus a Nicolao quodam, iræ parcere incertamque admodum rem curiosius explorare, interpellanti se, uxoratum quemque timidissimum esse, respondit, ad ejus nuptias alludens, qui, ducta conjuge, postridie militiam ingressus fuerat. Ille ob contumeliosam monitorum suorum repulsam ira percitus, facturum se brevi, quod Sveno non audeat, subintexuit, exprobratamque sibi ignominiam, invicem in eum rejecto meticulositatis opprobrio, vindicavit. Quæ vox, ab iracundia profecta, celerem ipsius obitum ominata est. Ubi ventum ad fauces, delapsi equis milites, quanquam tenui armatura essent, quod eis festinationis ardor periculorum contemptum ingesserat, arboream struem oppugnare cœperunt, indigenis, qui ad eam defendendam convenerant, ingenti pacem clamore poscentibus. Tunc Nicolaus, acceptam a rege contumeliam conspicuæ probitatis operibus demere cupidus, ne magis uxorius quam strenuus videretur, dum conserta truncorum robora obstinato ad pericula gradu superare conatur, ab agrestibus, e strue, tanquam ex muro, propugnantibus, caput hasta trajectus opprimitur[1]. Similis aliorum conatus saxis sudibusque repellitur. Sveno, propinquitate noctis impetusque præproperi pœnitentia revocatus, signo receptui dato, propter aggerem[2] castra constituit, luce postera majore vi ac paratu prælium exequuturus. Verum

[1] *Hasta trajectus opprimitur*] Mortem hujus Nicolai memorat histor. Knytl. l. c.

[2] *Propter aggerem*] Sic edit. pr. usu antiquo. Stephan. *prope aggerem.*

hostibus noctu sibi diffugio consulentibus, mane vacuum propugnatoribus iter nullo negotio superavit. Werendos deinde, resistendi fiducia defectos, in fidem accepit. Igitur cum pleraque sibi ex voluntate respondere cognosceret, felicibus fortunæ experimentis evectus in omnem se Svetiam effundere statuit. Sed nimietas frigoris equorumque ex asperitate itinerum inopiaque pabuli coorta debilitas processum negabant. Tunc, qui ex equitibus ad pedites redacti fuerant, commilitonum equos suis oneribus instravere, eosque præ se onustos agentes, ignaro rege, domum dilabebantur. Qui tandem furtivum militiæ discessum expertus, clandestinam ejus elapsionem data revertendi licentia præcurrit, statimque compendiaria ad Scaniam via cursum reflexit. Igitur Carolus cum Canuto[1] fratre receptorum obsidum fiducia spem liberæ tutæque reversionis præsumens, cum Hallandiæ propemodum confiniis accessisset, a Finnensibus[2], insidias hospitalitate tegentibus, convivio exceptus, majorem noctis partem commessationibus extraxit. Temulentia gravis in horreum annona vacuum pariter se et comites sobrietate exutos cubitum recepit. Quibus altiore somno spirantibus, Finnenses, foris valuas obicibus obserantes, igni sparsere tectum. Jamque major ejus conflagraverat pars priusque ædes in cinerem prope collapsa fuerat, quam pressos mero sensus vis ardoris expungeret[3]. Postremo propiore flammarum fervore correpti, dum nudi valvis erumpere gestiunt, forinsecus eas occlusas cognoscunt. Urgebat intus incendium, foris hostis vetabat egressum. Sed præsens pœna sequentis metum levabat, instantisque mali periculum futuro tristius ducebatur. Quo evenit, ut Dani, ferro quam flammis opprimi præoptantes, validius connisi præjecta foribus claustra convellerent, utque unum periculorum effugerent, in aliud ruere non dubitarent. Egregiæ indolis pueri, quos sibi in clientelam Carolus respectu propinquitatis adsciverat, absque ætatis miseratione sub

[1] *Carolus cum Canuto*] De clade horum fratrum consentit histor. Knytl. l. c.

[2] *Finnensibus*] Incolis tractus Finveden, de quo paullo ante dictum est.

[3] *Expungeret*] Stephanius posuit *expugnaret*.

Nyssæ amnis[1] glaciem, nudatis corporibus, barbarorum ludibrio mersi in eodem alveo fatum ac tumulum recepere. Ita paucorum agrestium fraude maximæ expeditionis labor exinanitus est.

Interjecto tempore, plebs Scanica, a principibus dissidens, concione lecta in Arnam vallem armata successit[2]. Quoties enim in ea provincia intolerabilia vulgi onera ducebantur, publica vi injuriis occurrebatur. Adeo, cum intolerabilis plebis servitus ducitur, publicis armis libertas expetitur. Veritus ergo rex, ne is tumultus ad graviores regni motus progrederetur, coercendi ejus gratia ad Scaniam e Sialandia trajiciens, militaris manus fiducia agrestium concionem accessit. Inermis ipse equitibus utebatur armatis, ut vim metuere potius quam struere videretur. Cedente de industria vulgo, coronam ingressus multis et gravibus querimoniis exceptus est; sed obstrepente multitudinis clamore, defensionis potestatem dicendive copiam impetrare nequivit. Flagitandi silentii gratia dextram vulgo obtendens crebros lapidum jactus excepit. Adeo consternationis furor in contemptum majestatis exarserat. Tunc Toko, matre Sygne ortus, vir natu et facundia juxta nobilis, primaque regis amicitia præditus, in medium vulgi se proripit, obtentaque omnium taciturnitate, imperitum concionis fragorem doctæ vocis auctoritate compressit, ita suam temperans actionem, ut et præfectorum partes dissimulanter protegeret et manifestum patrocinium impertiret. Reversis ad propria agrestibus, rex, tantæ contumeliæ deformitatem summa indignationis molestia prosecutus, complures Scaniæ vicos exussit, eamque ferme totam, perinde ac majestatis ream, rapinæ subjecit. Ipsos consternationis autores spiritu vel bonis privavit, factiosos paupertate aut morte mulctandos judicans. Nec Tokonem, cujus salutari eloquio usus fuerat, tametsi linguæ ejus beneficio vulgi iram vitasset, mulctæ expertem reliquit, plebem adversum se occulto ejus consilio concitatam affirmans. Ita, sævissimis iracundiæ furiis provocatus, odia ac familiaritates juxta pensabat. Ea Svenonis irruptio Canuto novandarum rerum spem fiduciamque resti–

[1] *Nyssæ amnis*] Halmstadiam præterfluentis. Vid. Richardson Hallandia p. 120. Ed. pr. *Nicæ.*

[2] *Successit*] L. *secessit.* (Mg)

tuit. Sed hunc ausum præcipue Svenonis ac Waldemari concordia castigabat. Nam quantum regis odium, tantam ducis apud omnes gratiam intuebatur, alteriusque flagitia alterius virtute redimi denotabat. Arbitri quoque Canuti, prius sodalem regi quam otium eripiendum rati, ejus cum Waldemaro concordiam connubii affinitate componendam duxerunt. Cujus efficiendi gratia uterinam Canuti sororem, Sophiam[1], apud Waldemarum eximia pulchritudinis laude de industria prosequebantur. Sed Waldemarus, quo minus ad hanc copulam intenderet, inopiam virginis obstare dicebat, quod, patre Ruteno procreata, nullorum in Dania bonorum hæres existeret. Quanquam enim svasoribus tacite pareret, plus se tamen paupertatem puellæ fugere quam speciem admirari fingebat. Igitur a Canuto totius patrimonii sui parte tertia sponsalium loco promissa, puellam despondet, eamque matronæ cuidam, Botildæ, adusque maturam toro ætatem educandam committit. Quamobrem neglectum sangvinis vinculum ac diu funestis odiis laceratum tanta animorum integritate refectum est, ut nulla veterum inimicitiarum macula, quas vel ipsi vel eorum parentes gessissent, novæ societatis habitum infuscaret. Quorum amicitia quo invicem purior, hoc regi suspectior extitit. Sed eos et tacite cavit, et palam offendere metuit, quod maximam a se virium partem cum Waldemaro migrasse cognosceret, cujus fortunæ suam incumbere non dubitasset. Itaque, licet amborum fidem notaret, suspicionem tamen, ne odium proderet, obscuravit. Illi, regiæ dissimulationis haud inscii, accepta commeandi licentia, quasi bona sua apud Svetiam invisitaturi, regem ejus Sverconem accedunt. Re autem vera Canuto Sverconis filiæ postu-

[1] *Uterinam Canuti sororem, Sophiam*] Filiam Wlademiri Wolodorowitch, principis Halitcensis in Russia, anno 1152 defuncti, et Richizæ, viduæ Magni regis, filii Nicolai, fere anno 1143 natam, (cnfr. Witechind Noten zu einigen Geschichtschreibern Fasc. V p. 43.) Tradit autor historiæ Knytlingorum, pactum de hocce connubio jam ante bellum Svecicum fuisse initum (p. 357). Sed major fides habenda est Saxoni, res suæ ætatis enarranti. Præterea probabile est, pactum inter duos principes post bellum demum Svecicum fuisse initum, cum vires Svenonis et infausto expeditionis exitu et seditione Scanensium fractæ essent.

landæ negotium fuit. Quorum præsentiam Sverco tanta affectione amplexatus est, ut, præteritis liberis, futuræ affinitatis spe hæredes eos nuncupare proponeret. Quod votum ei sive filiorum inertia sive excellentis proci nobilitas inseminabat. Reversi itaque hoc invisiores regi, quo hosti concordia junctiores, fuere. Canuto deinde in Jutiam digresso, Waldemaro vero Ringstadium invisente, Sveno post eum contentius pergit, conventumque diu perfidiæ et proditionis probris everberat. Neganti confictas a se literas tradit, tanquam ab amicis porrectas, sed titulo de industria vacantes, quæ ejus ac Canuti initam cum Svercone concordiam nunciarent. Quo commento Waldemarus, quanquam iræ parcissimus esset, supra modum accensus, linguam nimio indignationis haustu repletam in contumeliam arguentis effundere non dubitavit. Perfidiæ quoque in eum exprobratione rejecta, non jam redargutione, sed convicio agebat, egregios operum suorum labores nugaci mendaciorum objectu pensari vociferans. Adeoque regem responsi sui libertate permoverat, ut tentus ab eo esset, nisi milites operam suam in ejus captionem negassent, quorum favor impensius ipsum quam regem excoleret. Quam injuriam postea apud Jutiam querimonia prosecutus, graves regi inimicitias peperit. Inde cum Canuto magna totius Jutiæ classe in Sialandiam recessit, non quod bellum regi inferre proponeret, sed ut novis conditionibus tutiorem ejus circa se fidem efficeret. Quo apud Sundby[1], maritimum vicum, cum armatis obvio, diali colloquio de concordia actum. Composita pace, rex concubia nocte Roskildiam revertit.

Interea Sclavorum expeditio ad orientales Sialandiæ partes inusitatæ multitudinis classe nunciatur ingressa. Qui quoniam rus ante vastarant[2], cuncta prædæ vacua prætergressi, inopinatam aggredi Roskildiam statuunt. Igitur, ne fumi indicio proderentur, incendio penitus abstinebant. Accedebat eorum audaciæ, quod ex speculatoribus otiosam urbem regemque procul ex ea profectum acceperant. Quo nuntio instructi, intacto rure, eam con-

[1] *Sundby*] Nunc *Udesundby*, pagus prope oppidum Frederikssund ad sinum Roskildensem. (Cnfr. Knytlingasaga p. 358.)

[2] (Erat *vastarent*. Mg)

tentius petebant. Ex quibus nonnulli pernicioribus equis suburbium prope liminaque civitatis accesserant. Rex ipse, dum nocturnam vigiliam sopore avidius redimit, sero paratu tanti discriminis nuncium excipiebat. Primus ex Danis Radulphus, equestris militiæ apprime peritus, promptioris equi beneficio in hostem occurrit. Sed cum solitarius esset, nunc evitando hostes, nunc persequendo, opem ab exercitio mutuatus est. Quoties inculta camporum offenderat, ob armaturæ molem ægrius fugam conficiebat. Nam Sclavos simili pondere vacuos liberior equorum pernicitas adjuvabat. Quo viso, plus viribus equi quam velocitati confisus, cursum ad cultiores agros de industria dirigere cœpit. Igitur caballi, quibus vires parum suppeterent, officiente stipula, præstantem robore equum imitari non poterant. Ita dum agilitatis equinæ certamen ad virium conamen transtulit, ab instantibus occupari nequivit. Quippe densior seges plus vilium jumentorum quam robusti animalis cursum debilitavit. Interrogatus, quis esset, mercatorem respondit. Percontantibus, quasnam merces haberet, respondit, arma, quibus equos commutare soleret. Sed et eum, quem insideret, hoc sibi mercimonio obvenisse subjunxit. Regem quoque Roskildiæ esse, rogatus asseruit. Illis eum, necessarios suos allocuturum, urbe nuper excessisse dicentibus, egressum quidem eum, sed reversum astruxit. Quod quia cum speculatorum affirmatione non conveniebat, in mendaciis duxerunt. Idcirco autem Radulphus circa regis statum veris utendum putavit, quod, si qua a se veraciter ederentur, contrario modo hostibus credidit existimanda. Interea regii equites, ut quisque apparatu velox ac manu strenuus erat, Radulpho admixti in unam cohortem se receperant, incursaturi illico hostem, ni Radulphus, intuitu paucitatis, auxilia sociorum expectanda duxisset. Tantam eis victoriæ certitudinem assidua bellorum felicitas suggerebat. Contra Sclavi revocatos a præda socios in aciem corrogant. Radulphus, ubi primum excitati pulveris indicio regem affore deprehendit, supervenientis auxilii fiducia prælium facit. Cedentibus Sclavis, cum pedites necarentur, equites seorsum in globum contracti prius velut ex consulto terga vertebant, mox imminentem a tergo regem, equitum ejus paucitate

conspecta, conversi fugarunt. Quos Radulphus, intermissa peditum strage, cum suis adortus, in veram et præcipitem fugam coegit. Sed ab iisdem longius insectandis, quod equis præstarent, revocatus, admixta regia cohorte, ferrum ad pedites retulit. Fugientibus tanta adhuc prædandi cupiditas inerat, ut occisorum arietum corporibus pellem cursitando detraherent. Quantum in illorum pectoribus avaritiæ clausum putemus, qui inter extrema pericula, abjectis armis, ignobilem prædam et vilia fugæ impedimenta, quo melius sibi consulerent, deserere passi non sunt? Paucissimi ex eis in littus elapsi, per lubricum pelagi nando navigia petiverunt. Nonnulli fuga cupidius inita, cæco metu undas aggressi, passim exanimati sunt, præcipitato in mare spiritu, quem ab hoste servare studuerant. Interea Sclavorum equites, velut ex abdito provolantes, victoriam regi e manibus per insidias eripere conabantur. Igitur Dani, dum ad finem pugnæ perventum autumant, prælium iterant. Quorum virtute victi Sclavi[1], fuga avidius sumpta, adeo salutem suam ferro subtrahere gestiebant, ut per maritimæ rupis ardua semet cum equis effœminato pavore præcipitantes vitam finirent, et inter scopulos spiritum deformi corporum ruina deponerent, quem audacter in acie profundere dubitassent. Abducendis igitur navigiis ob ingentem nautarum stragem ægre remigia suppetebant.

Iisdem temporibus, effusis piraticæ habenis, a Wandalicis finibus Eidoram usque omnes per orientem vici incolis vidui ruraque culturæ expertia jacuere. Sialandia ab ortu et meridie marcida situ vastitate torpebat. Siquidem agrestium inops patriæ loco prædonibus fuit. Fioniæ nihil residuum præter paucos incolas piratica fecerat. Falstria, spatio quam virtute contractior, incolarum fortitudine parvitatis damna pensabat. Quippe tributarii ignara jugi, aut pacto hostem aut viribus submovebat. At Lalandia, tametsi Falstriæ granditate præstaret, pacem tamen pensione petebat. Cætera vastitas occuparat. Itaque non armis,

[1] *Victi Sclavi*] Ad hanc de Slavis victoriam respexit Helmoldus lib. I cap. 70 his verbis: *Slavorum furiis minus restitit* (Svein), *præliis irretitus domesticis. Fertur tamen eos in Selande strage maxima tempore quodam percussisse.* (Cnfr. Knytlingasaga p. 359).

non urbibus confisum; anfractus æquorum, quo minus piratas admitterent, prælongis palis ac sudibus obstruebantur. Advertens igitur rex, nutantes patriæ res et jam pæne collapsas se propriis viribus a piratica vindicare nequire, Henrici ducis[1], cujus insignes ea tempestate vires fuere, adversum Sclavos opem pecuniis promerendam putavit. Cui mille quingentas argenti libras[2] mercedis nomine pollicitus, publica collatione summam explevit. At Henricus, cujus venalis magis quam utilis amicitia esset, pecuniam assecutus, vel quia noluit vel quia nequivit, parum stabiliter in promisso se gessit. Ita rex, non accepta pace, dum patriæ rebus consulere quærit, miseriam ejus dedecore cumulavit. Quæ res adversum eum popularium iram acrius destrinxit, deforme ducentium, pacem censu, non armis exquiri, communemque patriam regis vitio esse deceptam.

Igitur Sveno, desperatis malorum remediis, a piraticis periculis propulsandis ad cives usque cavendos curam retorsit; renovatisque suspicionibus, Waldemarum occupare animum intendit, tanquam, altero sibi onustorum sublato, facilius reliquum aggressurus. Quod insidiis quam bello commodius gerendum ratus, perinde ac conjugis dotem exquisiturus, ad socerum iter instaurat, interque delectos comites Waldemarum profectionis sequacem adsciscit, quia domi eum tuto relicturus non videbatur, in carcerem Conrado servandum tradere cupiens. Quem dolum Waldemarus, amicorum sibi complurium literis indicatum,

[1] *Henrici Ducis*] Intelligit Henricum, Saxoniæ ducem, cui cognomen erat Leoni.

[2] *Milli quingentas argenti libras*] Ne hæc quidem summæ significatio satis respondet aut Danorum aut Saxonum consuetæ computandi rationi. Nam Saxones, etsi illo tempore denarios 240 libram appellabant, pondus tamen auri et argenti marcis æstimabant. Præterea in auro et argento ponderando in Europa meridionali et occidentali utebantur libra Romana 12 unciarum (unius marcæ cum semisse), quæ nec apud Scandinavos nec apud Saxones in hujusmodi rebus usitata fuisse videtur. Intelligendæ igitur videntur libræ vulgares mercatorum, binarum marcarum sive 16 unciarum. Efficiuntur igitur 3000 marcarum argenti, quæ summa respondet fere 48,655 thaleris nostræ monetæ argenteæ (I. M. Velschow).

venienti Slesvicum regi, memoratis, quæ pro eo fideliter ac strenue gesserat, cum exprobratione perfidiæ palam objecit. Neganti, in eum a se crudeliter esse consultum, susceptos apices, abscissis indicum vocabulis, ostendit. Meminisse deinde monet, ut præcipuam ei bellicosorum manum conciliaverit, ut corpore adverso diras pro eo plagas acceperit, ut secum majorem semper victoriæ partem traxerit, egregiisque meritis suis gratiæ loco dolum ac fallaciam erogari, conqueritur. Comitatum nihilominus pollicetur, præfatus, sciturum eum, peracta fraude, nequitiam sibi, non astum, effectui fuisse. Contra Sveno suspicionem levare summa dissimulatione tentabat. Neque enim ad deponendam perfidiam tantæ fidei meritis adduci poterat. Irrevocabilis itaque propositi pertinacia Stadium advectus, a præsule Bremorum Hartvico domo suscipitur. A quo cum ulterioris viæ ducem exposceret, non impetrato, Waldemarum, quem ei perfamiliarem sciebat, preces iterare compellit. Quo pontifex clam vocato regii consilii commentum aperit, confessus, se de industria negare, quod ei perniciosum adverteret. Ut autem regi satisfacere videretur, dissimulata potestate, ductum ab Henrico, quod potentia ac dignitate præstaret, commonet expetendum, verum has preces suo Svenonisque et Waldemari nuntio committendas. Quibus Henricus auditis, cum et regis dolum calleret et Waldemaro consulere vellet, quod a socero commodius accipere posset, frustra Svenonem a se flagitare respondit. Abductum deinde Waldemari legatum, quam noxia mittenti precetur, edocet, ipsumque, ni redeat, apud Conradum extrema passurum denuntiat. Igitur Svenonis nuntius, collegarum utroque dimisso, Conradum accedens nuntiat, suspectos regem habere propinquos, quos, pridem inimicitias exercentes, connubii recentis affinitas concordes effecerit. E quibus unum ei fraudulenter accitum in comitatum cessisse, quem apud ipsum, novarum rerum metu, vinctum haberi cupiat. Præterea procedendi gratia profectionis ei debere præstari ductorem. Quærente Conrado, quo pacto regem æmulus comitaretur, fidem ejus secutum asseruit. Tunc Conradus Svenonis consilium execratus, dedecere senem se, inquit, quod juvenis fugisset, admittere. Nempe deforme vetulo esse, de in-

tegritatis duce perfidiæ fautorem evadere, notamque, quam eatenus caverit, sub ultimum tempus sibi consciscere. Malle igitur se generum filiamque cum nepote ex ea suscepto cruci suffixos videre, quam fidei et sinceritatis opinionem tot annis servatam extremæ ætatis infamia corrumpere, alienæque fraudis propositum impiissimi favoris prosequi nutrimento. Tum demum affuturum se subsidiaque laturum, si gener, omissa fraude, palam, quos metuat, impetat. Ad hujus vocis nuntium Sveno rubore perfusus, ulterioris viæ tutatore negato, in regnum revertit.

Brevi morarum processu, Canuto et Waldemaro Wibergi moram habentibus, occulto trajectu in Fioniam e Sialandia accessit[1], confisus, inopinatos prendi posse. Detecto dolo, mandat utrique, allocutum se eos, non occupatum venisse; suspiciones deponant, quas falso conceperint. Illi, indiciis dolum præcurrentibus, ejus de se propositum speculati, nihilque jam bonæ spei ex regis promissu capientes, Jutorum suffragiis regium sibi nomen consciscunt. Tunc rex apud Othenas (nam eo forte loci deverterat) contractis in regiam militibus, nunc singulos, nunc universos arctius percontari cœpit, qua fide præsens bellum ingredi vellent. Respondentibus alacriter, non contentus simplicitate promissi, sacramento fidem efflagitat. Illatis sacris, Suno, sive vetusta Waldemari caritate sive privato injuriarum dolore permotus, regia solus excedit. Emissi, qui eum revocarent, causam tam subitæ egressionis efflagitant. Rogatus regredi, ob paternæ villæ ereptionem conqueritur. Rex restitutionem promittit. Suno, seram hanc justitiam inquiens, in adversis usurum se negat, quo in prosperis fraudatus fuerit. Quamobrem potioris partis amplexu solitariam trans-

[1] *Occulto trajectu e Sialandia accessit*] Irritum hoc Svenonis conamen commemorat etiam auctor historiæ Knytling. p. 359, dicens, Waldemarum et Canutum interea Ripis commoratos esse, quod minus probabile est. Sveno enim, copiis e Fionia trajectis, facilius sperare poterat, se eos occupaturum, qui Viburgi degerent. Hæc gesta anno 1154.

itionem non veritus, ab injurioso sibi rege salutari consilio descivit. Itaque justum defectionis titulum secutus, Waldemarum avitæ paternæque familiaritatis respectu transfugio petivit. Cumque Sveno, roborata suorum fide, in Sialandiam rediisset, consequenter ab æmulis, Jutorum classem mutuatis, impetitur[1]. Qui tunc forte Roskildiæ situs, Eskillum sæpe dictum antistitem præsidiaque Scanorum accersit. Quibus præsentatis, Petrum, cui pater Thorstanus erat, omnium consiliorum suorum arbitrum, qualiter rebus consulendum esset, interrogat. Is consultantem olim regem, qualiter tuto regnare posset, jussisse fertur, ut aut equestrem plebejumque ordinem, quo se tutius adversum æmulos gereret, beneficiis impensioribus coleret, aut ab iis saltem ad propinquos placendi studium transferret, eosque, sola contentus specie, re vera reges existere pateretur. Si neutrum egisset, haud dubium, quin brevem regni usum habiturus esset, edocuit. Rex vero, neque salubritatem consilii neque sapientiam responsi debita animi sententia prosecutus, utilissimos monitus deliramentorum loco habuit. Enimvero obfusum iracundia animum salutaris æstimatio subire nequivit. Concepti itaque furoris impatiens, quoad unum sibi scutum suppeteret, id se Petro oppositurum juravit. Tum Petrus, Meum semper, inquit, pro te clypeum gessi, sed vereor, ne cito cunctis scutorum tuorum copiis opus habiturus sis. Quod rex avare dictum existimans, percontatur, num adhuc satur esset[2]. Respondit, saturum se, sed vereri, ne satietatem parum salubris digeries sequeretur[3]. Tunc quoque, quid facto opus esset, rogatus, in Scaniam migrandum edocet; tutiores illic vires; in Sialandia pauciores amicos quam hostes esse. Præterea Jutos

[1] *Ab æmulis .. impetitur*] Narrat historia Knytlingorum (p. 360), Svenonem cum suis Roskildiam occupasse, Waldemarum autem et Canutum in pago Lyngby in toparchia Woldborg, duobus fere miliariis Roskildia distanti, per septem dies habuisse stativa.

[2] *Num adhuc satur esset*] Rex suspiciosus credidisse videtur, Petrum ita locutum fuisse, ut nova dona extorqueret.

[3] *Parum salubris digeries sequeretur*] Respondit Petrus, se quidem satis multa a rege accepisse, vereri autem, ne brevior horum bonorum usus sibi contingeret (scilicet rege suo de imperio deiecto).

haud facile insecuturos, forensis[1] adhuc pugnæ memoria trepidos. Sin autem in Scaniam prævenerint, gentis adversum eum auxilia contracturos; quam si petere supersedisset, ad æmulos defecturam non dubitaret. Quem Sveno secus æstimaturum inquit, nisi Waldemarum, cujus concubinarii filii[2] pædagogum ageret, penatibus suis parsurum speraret. Aliorum vero bonis, si patriam hosti cessissent, nullum peculiaris amicitiæ beneficium præsidio futurum. Ita alieno consilio spreto, proprium amplexàtus, Roskildiæ hostem opperiri constituit. Rarescentibus alimentis, regios vicos complures comparandi sumptus gratia venditabat. Tandem, multi ruris absumpto pretio, cum exercitum nimiis impensis onerosum dimissurus videretur, Eskillus, defectionem providens, artem excogitavit, qua periculum ad fructum converteret. Primum enim ampla defectionis præmia ab adversariis occulte paciscitur. Mox cum conterraneis regem accedens, alimentorum inopiam queritur; dimittat, precatur, quos pascere nequeat, præsertim pietatis ac necessitudinis jura violaturos, si in cives ac propinquos ex adverso contractos pugnatum issent. His dictis, tanquam defensionis ratione reddita, cum cohorte Scanica regia excedit, subjungente Svenone, dignum eum, qui defectionis pœnas capite lueret. Sed hunc regis furorem sanior arbitrorum sententia propulit, imminentis belli auspicia scelere et sacrilegio prohibentium esse sumenda. Jamque rex, majore exercitus parte delapsa, fugam meditabundus[3], cum reliquiis copiarum Falstriam versus contentius pergit, ignorantibus etiam arbitris[4], quo proposito tam remotas ab urbe partes accederet. Quem ubi de fuga cogitare compertum milites habuere, ne sine prælio vinceretur, orantes, victoriam, si redeat, spondent. Præterea scire jubent, eos sibi milites esse, qui crebro parva manu ingentes ho-

[1] *Forensis*] (Leg. *Folensis*, ut p. 676. Mg)

[2] *Concubinarii filii*] *Filius concubinarius* is fortasse erat, quem quis ex concubina susceperat. Vox admodum rara. (S) Haud dubie intellexit Sveno Christophorum, matre Tove natum, cujus mentionem fecit autor hist. Knytl. p. 357.

[3] *Meditabundus*] Sic edit. princ. Etiam antiquiores huic formæ accusativum jungunt. Steph. *meditans*.

[4] *Arbitris*] Arbitri dicuntur, qui regi erant a consiliis.

stium copias superaverint, neque paucitatem vereri debere, quam toties in suis victricem aspexerit. Quin etiam ultimi dedecoris esse, fortunam suam ante fugæ quam bello permittere, eosque, qui vinci possent, ultro victores efficere, alieno metu quam suis viribus fortiores. Monent deinde, ne ex strenuo rege timidus militum desertor evadat, ne unius fugæ dedecore tot victorias suas maculare sustineat. Cujus perseverantiam a proposito reflectere nequeuntes, amaris eum conviciis insequuntur. Nec deformitatem ei peregrinationis exprobrasse contenti, etiam contumeliæ damnationem junxerunt. Deinde mutua semet adhortatione firmantes, bello hostibus occurrere statuunt. Fore enim, ut eorum multitudo, passim ac dissolute instandi cupiditate procurrens, sparsum militiæ genus sequendo facile a paucis intercipi posset. Præterea arma sibi et equos suppetere, nihilque tot viris in unius meticulosi ducis absentia nocuisse fortunam. Ita sibi fortitudinis robur ingenerantes, regii dedecoris notam militari spiritu redimere gestiebant. Diu itaque exspectato hoste, nec viso, Petrus solvendum agmen salutique consulendum admonuit, perquam stultum affirmans, prælium absque duce capessi. Quippe Juti, Svenonem de industria cessisse rati, insidiarum metu tardius incedendum duxerunt. Tunc Sialandenses, quod indigenæ essent, cæteros commilitonum ductu ac commeatibus prosequebantur; nec cuiquam ex tanto grege perniciosus ad patriam reditus extitit. Sed eorum postmodum plerisque paci transitio fuit. Nam et fides regibus data et amicitia pariter obsequio quæsita. Ulf[1] et Thorbiornus, spectatæ in regem fidei, cum hoc veniæ genus in probris ducerent, domi suæ comprehensi Sverconique regi in custodiam traditi, exilio capita quam hosti dedere maluerunt. Horum siquidem excellentis constantiæ animus plus gloriæ in vinculis quam libertatis in defectione constituit. At Sveno, continuato apud socerum exilio triennium emensus[2], ipso de-

[1] *Ulf*] Idem, qui in historia Knytlingorum dicitur Ripa-Ulfr, et Svenoni mala consilia subministrasse perhibetur (p. 353, 354, 359).

[2] *Triennium emensus*] Scilicet ab autumno anni 1154 usque ad autumnum anni 1156. Mense enim Decembri hujus anni Henricus Leo Daniam aggressus est. Autor historiæ Knytlingorum tempora omnino tur-

functo, Saxonum satrapæ Henrico, datis vadibus, pecuniam pollicetur ingentem, si regno per eum restitui posset. Pactus præmium dux, cum ad aggerem, quam Danorum structuram appellant, summis viribus pervenisset, transitu per eum, qui portæ præerat, pecunia corruptum, obtento, obsidione censum a Slesvicensibus extudit. Tunc Hartvicus, Bremorum pontifex, qui et ipse post Henricum expeditionis autor extiterat, meruisse eum, inquit, qui portam patefecerit, cum pecunia simul, quam pactus esset, suspendi, quatenus ad horrorem consimilis facti in eodem laqueo proditor et proditionis præmium conspicerentur. Illic Sveno peregrinam classem prædatus, direptas Rutenorum merces stipendii loco militibus erogavit. Quo facto non solum advenarum in posterum frequentiam deturbavit, sed etiam splendidam mercimoniis urbem ad tenuem angustumque vicum redegit. Saxones desertum ab incolis rus nullo resistente permensi, hoc longius, quo licentius, ruebant. Nam australes Juti paucitatis suæ metu in Septentrionalem partem, quæ multitudine præstabat, elapsi, sub specie fugæ bellum parabant; et qui prius auxilia Svenoni spoponderant, alienorum viribus succincto succursum negabant, ne peregrinam manum adversum patriam juvisse viderentur.

Eadem fere tempestate Sverconem regem servus, qui cubiculo ejus præerat, noctu dormientem occiderat. Quod scelus divinitas haud segnius quam justius ulta est. Nam parvo post tempore Magnus[1], qui occulta regnandi cupiditate servo peragendi facinoris autor extiterat, in eo conflictu, quo filium Sverconis Carolum, quem patre spoliaverat, regno etiam exuere gestiebat, sceleratæ machinationis pœnas morte persolvit. Ea res Canutum, solandæ matris gratia[2], Svetiæ superiora petere coegit.

bat, commorationem Svenonis apud socerum non nisi trimestrem faciens (p. 360).

[1] *Magnus*] Henrici Skateleri filius.

[2] *Solandæ matris gratia*] Sverkerus eodem tempore occisus est, quo Henricus expeditionem in Daniam susceperat; sed in tali rerum statu Canutus regnum, ut matrem solaretur, haud reliquisset. Majore igitur probabilitate se commendat narratio, quæ legitur in historia Knytlingorum p. 360, Canutum in Sveciam profectum esse, ut filiam Sver-

Interea Waldemarus, apud Sialandiam Theutonici motus opinione suscepta, ad Jutiam concitus tendit, remisso coævo atque collacteo[1] suo Absalone, qui revertentis a Svetia Canuti post se maturaret adventum. Tantum autem ejus apud Jutos præsentia valuit, ut et fortibus fiduciam afferret et ignavia torpentes ad bellum pro patria suscipiendum erigeret. Idem Henricum, nobilem inter Saxones virum, cum quo jampridem affinitatem, data ei in matrimonium cognata, junxerat, per internuntios occultius obsecrat, uti veteris amicitiæ causa ad procedendum socios incitet ducisque reditum modis omnibus interpellet, brevi se cum exercitu superventurum denuntians. Tantam illi fiduciam et numerus militum et alacritas dabat. Hujus tumultus nuntio Canutus e Svetia revocatus, cum delectis Sialandiam intrat, extemplo Jutiam petiturus. Sed cum coortæ tempestatis magnitudine transitu prohiberetur, afflicti mora milites, Waldemarum pacem cum hostibus pepigisse, idque se per agrestium quendam recenti nuntio cognovisse, fingebant. Hoc famæ commento Canutus audito, ingrati animi labem exprobrat parum honestum de eo sermonem habentibus, qui suum communi periculo caput objecerit, hortaturque, si dignis eum laudibus prosequi nolint, saltem linguas ab indigna ipsius obtrectatione cohibeant. Hesbernus solus, Skialmonis Candidi ex filio nepos, idemque Waldemaro ob pueritiæ et educationis societatem percarus, transfretare se velle dixit, quæ apud Jutiam gererentur, Canuto renuntiaturum. Igitur ut strenuam, ita periculosam navigationem[2] feliciter emensus et quasi cum ipsa rerum natura luctatus, sævientium elementorum rabiem incredibili remorum certamine superavit. Nuntiatur interea Saxonibus, totius Jutiæ vires ad Waldemarum coisse, tanta-

keri regis duceret uxorem. Eo autem ibi commorante, occiditur Sverkerus et irruptio Saxonum nuntiatur.

[1] *Collacteo*] Collacteus hoc loco vix sensu strictissimo sumendum; nam Absalon haud dubie natus erat anno 1128, Waldemarus autem 1130; sed collactei etiam dicuntur illi, qui primæ pueritiæ et educationis societate utuntur.

[2] *Ut strenuam, ita periculosam navigationem*] Juxta sententiam Stephanii haud improbabilem Esbernus hoc itinere cognomen *Snare* sive Celeris sibi acquisivit.

que hostes manu esse, ut sine periculo et clade excipi nequeant. Hac dux fama attonitus Henricum, quem apud Waldemarum affinitatis jure magnæ familiaritatis locum habere noverat, ubinam regulus ejus degeret, simulato joco perquirere instituit. Quo latebras eum ac solitudines circumspicere respondente, dux, eludi se sentiens, a ficta et ludicra ad seriam et sollicitam interrogationem convertitur. Repugnantem illum commissaque tegere perseverantem per debitam Romano Imperio fidem orat obtestaturque, ut, quæ ab hoste parari sciat, indicio præcurrat, neque, quod civibus perniciosum advertat, silentio contegat. Hac Henricus adjuratione permotus, verum esse, quod rumor docuisset, asseruit. Bellum siquidem præ manibus esse, quale prius experti non fuerint, superstitesque recordationem ejus perpetuo narratu prosecuturos. Formidolosa cunctis Henrici affirmatio fuit. Idem, an hostes exspectandi essent, consultus, omnium animos ad prælium virili exhortatione provexit, ita fidem suam inter amici preces et ducis imperium partitus, ut nec hujus mandatum negligeret nec illius salutem silentio falleret. Quam sententiam publico metu refutante, cupidus reversionis exercitus occasionem a tempore mutuatus est. Ne enim ob piscium raritatem veris, quod imminebat, statum solenneque jejunium solveret, remeandi sibi necessitatem imposuit, omnique simulatione competentium alimentorum causabatur inopiam, ignaviæ studium religionis nomine colorando. Quod quidem in eorum abscessu luce clarius fuit. Iter enim, quod semestri spatio venientes confecerant[1], triduo remensi sunt, multa post se onera multaque

[1] *Iter .. quod semestri spatio venientes confecerant*] Autor historiæ Knytlingorum dicit (p. 361), Saxones viam, cui conficiendæ duas septimanas impendissent, biduo remeasse. Amplector itaque sententiam Suhmii (Hist. af Danm. 6 D. p. 228), Saxonem *semestre* intellexisse dimidium mensem, non dimidium annum (quemadmodum *semestrium* pro *semimestrium* occurrit apud Columellam). Dimidium certe annum Saxones neutiquam in Jutia commorati sunt, mense Decembri intrantes et mense Februario exeuntes. Crediderim igitur, Saxones, oppido Slesvico in deditionem recepto, per quatuordecim dies ulterius in Jutia progressos esse usque ad locum, qui Sommersted dicebatur (vid. Knytlingas. p. 360), tum vero reditum præcipitasse.

impedimenta nimia festinationis cupidine relinquentes[1]. Tunc reversus Hesbernus Canuti exspectationem summis ambiguitatis curis implicitam certo rerum nuntio absolvit. Parvo post tempore vi Sclavica tanta apud Fioniam clades incidit, ut, si secundam huic similem accepisset, cultu vacua mansisset, resque ejus non afflictæ modo, verum etiam perditæ fuissent. At Sveno, non contentus semel Saxonibus supplicasse, iterato ad Henricum decurrit, perque Sclavos ejus ditioni parentes in patriam se pervehi laborabat. Quorum classe translatus in Fioniam, lætis civibus, ad urbem Othenas se contulit, salutem suam adversum innumeros paucorum præsidio defensurus. Sed et pax immunitasque per Sclavos ejus fautoribus promissa. Igitur, sive impetrandæ pacis sive amplectendæ majestatis intuitu, tanta tuendi colendique ejus apud insulanos cura flagravit, ut passim ad ipsius præsidium virorum fœminarumque turba concurreret, egregium reputantium, adversum eos, qui rerum summa potirentur, infractam regis reparare fortunam. Ad hanc labefactandam[2] cum Canuto Waldemarus adversum Fioniam terra marique cæteras regni copias contraxere. Quarum multitudine facile Fioniensium paucitatem oppressissent, nisi Waldemarus, miseratione reliquiarum, afflictis insulæ rebus parcendum putasset, ne post novæ cladis calamitatem populi residuum exhauriendo plus patriæ quam hosti no-

[1] *Impedimenta relinquentes*] Hæc quidem tacet Helmoldus, sed in summa rerum consentit, hæc scribens Chron. Slavor. lib. I cap. 84: *Collecta maxima militia, dux noster hyemali tempore reduxit Svein in Daniam, et statim apertæ sunt ei civitates Sleswich et Ripa. Non tamen ultra prosperari poterant in negotio. Nam Svein gloriatus fuerat sæpissime apud ducem, quia venientem se cum exercitu Dani essent excepturi. Quod juxta sententiam ejus minime cessit. Nullus enim in tota terra Danorum fuit, qui reciperet eum aut occurreret illi. Sentiens ergo ille, refragari sibi fortunam et omnes refugere a se, dixit ad ducem: Cassus est labor noster; melius est, ut redeamus. Quid enim prodest, si vastaverimus terram et spoliaverimus innocentes? Volentibus nobis cum hostibus confligere locus non est, eo quod profugiant a nobis et transeant ad interiora maris. Acceptis ergo obsidibus duarum civitatum, exierunt Dania.*

[2] *Ad hanc labefactandam*] Steph. addidit *labefactandam.* Et sane quidem patet in ed. pr. aliquid excidisse post *hanc.*

cuisse videretur. Itaque æmulum cum pernicie tolerare quam debile patriæ membrum quassare satius ratus, expeditionem ad consilium transtulit. Nam autore eo res in colloquium versæ[1], condictumque, ut Sveno cum adscripta sibi clientela Lalandiam concederet, ibique propemodum solitarius degeret, quoad inter ipsum et duces de pace plenius conveniret. Die postero Othenas lavandi gratia repetens, Canuto ob insidiarum metum balnea communicare non auso, a Svenone, ejus amicitiam ambiente, elatis obviam sacris, religione processionis excipitur. In Albani deinde ædem ab ipso perducitur, arbitrorum nemine præter Absalonem admisso. Tum Sveno intra sacellum residens, Sinistra mihi, inquit, jampridem, Waldemare, fortuna consortium tuæ familiaritatis invidit, quanquam et animum bene de te semper gesserim, et a patris tui interfectore meus non solum ultionem exegerit, sed etiam, suscepto adversum patruum bello, salutem tuam, inter parricidales manus sine cujusquam præsidio constitutam, plenis pietatis armis ab exitio vindicaverit. Post quem Ericus Junior, ne parentis mei, cui diutius militaverat, cœptum excidere pateretur, ut regni, ita tui quoque curam arripuit. Tertius ego pueri-

[1] *Res in colloquium versæ*] Expeditionem Svenonis in Fioniam auxiliis Saxonum susceptam Helmoldus paullo uberius et lucidius ita describit l. c. *Tunc Svein, alia via et consilio utens, statuit transire ad Slavos, et utens diversorio comitis Lubeke, transiit ad Niclotum, principem Obotritarum. Præcepitque dux Slavis in Aldenburg et in terra Obotritarum, ut adjuvarent Svein. Acceptisque navibus paucis, venit pacificus in Lalande, et invenit eos gratulantes de introitu ipsius, eo quod ab initio fuerint ei fideles. Inde transiit in Feoniam, et addidit eam sibi. Dehinc procedens reliquas insulas minores donis atque promissis addidit sibi quam plurimos, cavens insidias et contutans se in locis firmissimis. His ergo recognitis, Kanutus ac Waldemarus venerunt cum exercitu, ut expugnarent Svein et ejicerent eum de terra. At ille consederat in Lalande, paratusque ad resistendum, simul etiam adjutus firmitate locorum. Mediante domino Helia, pontifice de Ripa, et principibus utriusque partis, discordiæ ad pacem inclinatæ sunt et divisum est regnum in tres partes. Et data est Waldemaro Juthlande, Canuto Seland, Svein Scone, quæ viris et armis præstantior habebatur. Cæteras insulas minores partiti sunt cuilibet pro sua opportunitate. Et ne pactiones irritarentur, juramentorum adhibita sunt sacramenta.*

tiæ tuæ propugnator accessi. Nec mea parcius quam priorum opera servatum te scito. Pro capite tuo nondum in ætatem producto adversum hunc, cujus fidem nunc societatemque exoscularis, arma suscepi. Quæ nisi felicius auspicatus fuissem, filio Magni immerens pœnas luisses. Qui nisi me tertium extimesceret, haudquaquam te secundum pateretur. Dum vivo, vitam tibi adversus ejus insidias prorogo. Extinctus ut meum, ita tuum quoque diem finio. Igitur eo tutius ad opem tuam decurrerim, quo plus eam beneficio meo debere cognoverim. Et nunc caritatis tuæ fiducia arbitrum te pacis in me faciendæ constituo. Contentus ero, qua me cunque sorte donaveris, tantum apud exteros calamitatis perpessus, ut privatus aut egens intra patriæ fines degere quam exul denuo censeri malim. Arbitror quoque, ut, cum singula justius æstimaveris, inter probra ducturus sis, potius parentis tui interfectore quam ultore procreatum excolere. Hæc et similia replicantem Waldemarus interpellare non dubitans, Frustra meam, inquit, Canutique concordiam cassare pergis, cum et ipse paternæ culpæ affinis non fuerit et mihi in ejus expiationem olim justa persolverit. Quod autem ulterius tibi militare non tuli, non meæ levitatis, sed tuæ perfidiæ crimen reputa. Nonne olim me peregrinationis tuæ comitem in carcerem socero necandum tradere statuisti? Atqui, nisi pravitatem tuam ejus honestas vicisset, inter vincula moriturus abieram. Quoties meam, quoties Canuti salutem per insidias attentatam fraudulentis consilii nisibus obruere voluisti? Qualiter autem pares ferre poteris, quos milites habere passus non es? Verum ne cum reprehensione propinquum avertere videar, res tuas adversum caput meum restaurare tentabo, plus miseratione fortunæ tuæ quam credulitate promissionis inductus. Quam humanitatem cum scelere et fallacia repensaveris, simplicitatem nostram artibus tuis circumventam ne existimes, sed potius fidem pietatemque periculis locum dedisse. Tunc Sveno, verbis in simulationem compositis, perfide se acturum negare, sincera fide eorum amicitiam expetiturum promittere, præsertim cum nec sibi nec liberis consulturus videatur. Eo enim se morbo esse, ut annum vix conficere queat. Præterea sine filiis esse, quibus regnum parare debeat. Quid igitur nisi culpam et igno-

miniam perfidia quæsiturum? Malle itaque quantumvis tristes fortunas excipere, quam maximo famæ dehonestamento sceleratam sui memoriam per totum terrarum orbem disjicere brevesque regni fructus æterna famæ turpitudine comparare. Dimisso Waldemaro, Lalandiam ipse concessit. Ubi paucitate satellitum non contentus, novos quotidie stipatores adscivit, clientelæque grandibus incrementis auctus, colloquii diem hoc tutior, quo fortior, opperiebatur, tanquam pacem cum æmulis ex pari facturus. Tempore prænominato Canutus et Waldemarus cum omni Danica nobilitate Lalandiam advehuntur. Tunc Waldemarus, quod Svenonem familiarius frequentare soleret, cum paucis ad eum visitandum contendit, Canuto fidem perpetua suspicione damnante. Cum quo Sveno Canutum pariter adesse ratus, subornat ex suis, qui jurgantium more rem in strepitum seditionemque converterent, æmulosque pariter ferro violarent. Quem ubi sine socio venire conspexit, consilium revocavit, parum proficuam alterius sine altero oppressionem existimans. Waldemarus, cognitis insidiis, sed dissimulatis, multa Svenonis adulatione vexatus, cum ab eo die postero ad familiare colloquium expeteretur, non aliter annuit, quam ut uterque solitarius adesset. Eo namque corporis habitu erat, ut cum nemine viritim congredi dubitaret. Militibus itaque procul abesse jussis, invicem collocuti, proximo die concilium advocant. Tunc Sveno, sive cognationis fiducia sive tegendæ fraudis studio, Canuto consentiente, Waldemaro compositionis arbitrium tradit, probaturum se, quæcunque per ipsum taxarentur, affirmans. Igitur Waldemarus, ipsis sibique regii nominis usurpatione decreta, trifariam totius regni orbem partitus[1], Jutiæ magnitudinem, non minus incola-

[1] *Waldemarus trifariam totius regni orbem partitus*] Easdem partes in divisione regni constituenda Waldemaro tribuit historia Knytlingorum, hanc rem fusius enarrans p. 360-363. Apud Svenonem Aggonis hæc leguntur (p. 62): *Habito concilio in Lalandia, decreverunt arbitri æqua portione regnum in tria partiri, pactumque fœderis firmitate sacramenti roborare.* Hæc narrationi Saxonis haud repugnant. Waldemarus autor erat sententiæ, quam primores regni, qui aderant, suo calculo probaverunt.

rum multitudine quam spatiis abundantem, in unam portionem secrevit; in altera Sialandiam ac Fioniam, in tertia Scaniam cum attinentibus provinciis locavit. Cumque penes ipsum ut partitionis, ita optionis quoque potestas existeret, primam sibi, secundam Svenoni indulsit, priorque Jutiam ipse delegit Tunc Sveno, cui post ipsum optio debebatur, ne medium inter æmulos locum acciperet, Scaniam poposcit. Ita minores insulæ, duorum electione præteritæ, Canuto cessere. Fides pacti sacramento componitur, ut religionis metu perfidia pelleretur. Deinde manus ad cœlum tenduntur; autor rerum in cautionem vocatur; nec contenti concordiæ pignus humanis stabilire consiliis, deum simul et pactionis præsidem et temerationis ultorem efflagitant. Pontifices quoque, censuræ suæ partibus intersertis, iis, qui pactum rupissent, execrationis sententiam intentabant. Præterea condictum, delatores mutuo prodi debere, ne mendaciorum obscuritate sinceritatis habitus corrumperetur concordiæque quassaretur integritas. His ita compositis, Canutus in Sialandiam, cujus jam possessionem adeptus fuerat, Waldemaro comitante, præcedit, Svenonem brevi subsecuturum hospitio suscipere cupiens. Quem postridie Ringstadio susceptum expertus, dum in ejus occursum bonæ fidei studio pergeret, Ringstadicæ religionis prælatum cum Radulpho, equite Theutonico, obvium habuit, affirmantem, nuntiatum fuisse Svenoni[1], cum armatorum multitudine eum venire. Hausit ergo cum suspicione cautelam, argumentoque perfidiæ sumpto, concionem, quæ eo forte die magna popularium frequentia gerebatur, declinato Svenone, petivit. Waldemarus

[1] *Nuntiatum fuisse Svenoni*] Stephanius, locum non intelligens, ita ex ingenio in sua editione mutavit: *nuntiatum fuisse, Svenonem cum armatorum multitudine venire.* Saxo quidem rem brevius et hinc obscurius narravit, sed prolixior narratio in historia Knytlingorum Saxoni lucem affundit. In ea enim legimus (p. 365), Svenonem Ringstadii, Waldemaro rogante, cur omnes satellites ejus essent loricati, respondisse, se fando compertum habere, Canutum pacta servare nolle. Igitur curaverat Sveno rumores spargendos de Canuto cum agmine armatorum veniente, ut ipse tanto majore jure armatam suorum militum aciem instrueret.

vero, apud quem fides suspicioni præponderabat, pacti fiducia Svenonem constantius quam cautius petebat. Stabant milites regis gregatim armati, Canutum et Waldemarum, dummodo pariter affuissent, necare jussi. Comperta alterius absentia, Sveno, revocatis satellitibus, multa venientem gratulatione prosequitur. Percontantem illum, cur, nullo discrimine impendente, comitibus uteretur armatis, quid rumoris acceperit[1], edocet. A quo compluribus perfidiæ probris laceratus, consilium propositumque suum summa animi dissimulatione suppressit. Roskildiam deinde, Canuto, cui illic hospitalitatis jus erat, invitante, procedens, nocte per ludos et comessationem exacta, diluculo Thorberni vicum[2], haud procul urbe situm, cum paucis petivit, perinde ac parvulæ filiæ, quæ illic educabatur, cernendæ caritate perductus. Ferunt, tunc uxorem Thorberni dixisse, mirari se, eum in hanc conditionis vilitatem adductum, ut, quod totum gesserat, ejus tertia parte contentus habere sustineat. Quod dictum, ab indignatione profectum, Svenoni ingens irritamentum facinoris fuit. Vespera appetente mittuntur a Canuto[3], qui cœnatum eum accerserent. Quos Thorbernus perquam jucunde excipiens, cum super regis mora rogaretur, debilitatem capitis, ex balnearum fumo et vapore contractam, tarditatis ejus causam astruxit. Sveno vero, cum expectationis suæ excusationem afferre

[1] *Quid rumoris acceperit*] De Canuto cum multitudine armatorum veniente.

[2] *Thorberni vicum*] Thorbernus haud dubie idem ac Thorbiornus ille, quem supra scripserat Saxo ut spectatæ in Svenonem fidei virum a Canuto et Waldemaro traditum fuisse Sverconi regi in custodiam. Addit autor historiæ Knytlingorum, eodem die satellites Svenonis prope ædes, ubi reges epulabantur, ludos instituisse, hisque allectos multos e comitibus duorum regum convivium regium reliquisse, ut his ludicris interessent.

[3] *Vespera appetente mittuntur a Canuto*] Scribit quidem Helmoldus l. c. *Tertia die convivii, cum jam tenebræ noctis adessent, annuente Svein, allati sunt gladii, et insilientes regibus incautis, Kanutum repente confodiunt.* Sed major fides habenda est Saxoni insidias ad secundam convivii diem referenti. Autor præterea historiæ Knytlingorum in hac re cum Nostro plane consentit (p 366). (Paulo ante l. *haberi sustineat.* Mg.)

vellet, cum filia admodum parvula infantilibus blandimentis[1] jocatum se dixit. Discors causæ redditio percontatoribus notabilis fuit. Quorum hortatu urbem repetens, inter consortes, quasi per ætatem honoratior, medio sedendi loco receptus est. Mensis post epulas amotis, cum, minutioribus poculis passim et varie discurrentibus, convivii hilaritas augeretur, calculorum ludum poposcit, gloriatus, se ejus apprime peritum, quod exul hoc maxime jucunditatis genere delectari consveverit. Quod dictum, jactantiæ simile, re vera acerba calamitatis recordatio fuit. Sed tabulato non suppetente[2], ne lusui quidem vacatum est. Inter cætera cantor Germanicus[3] fugam Svenonis exiliumque cantilena complexus, varias ei contumelias, formatis in carmen conviciis, objectabat. Quem ob hoc acrius a convivis increpitum Sveno, dissimulata molestia, fortunas suas liberius recinere jubet, perquam libenter se post ærumnas malorum meminisse confessus. Crepusculo appetente, illatisque ex more luminibus, miles Svenonis, Thetlevus, qui paulo ante convivio egressus fuerat, reversus in regiam, occasionem edendi facinoris oculis animoque tacitus perlustrabat. Cumque paulisper attonito stupentique similis constitisset, Canutus eum, propasso in terram amiculo, sedere sibi proximum jubet. Ille

[1] *Infantilibus blandimentis*] Justinum suum, ut antea sæpius, hoc loco quoque expressit Saxo. Sic etenim ille lib. XVII cap. 3: *eum seu misericordia fortunæ ejus seu infantilibus blandimentis inductus rex diu protexit.* (S)

[2] *Tabulato non suppetente*] Cum ad manum non esset abacus seu alveolus lusorius. Id enim hoc loco significat tabulatum, quod aliis optimæ notæ scriptoribus *tabula* dicitur. (S)

[3] *Cantor Germanicus*] Cantor ille neque ad Canuti neque ad Waldemari clientelam pertinuisse videtur. Primum enim erat Germanicus, Sveno autem magis, quam duo alii reges, cantores Germanicos in deliciis habuit; præterea nihil magis a mente duorum regum erat alienum, quam animum Svenonis exasperare velle. Credo igitur, duos reges, ut Svenoni, cum lusui alearum haud vacare potuisset, gratum aliquod acroama exhiberent, aliquem ex grege ipsius joculatorio accersivisse cantorem, hunc autem, a Dithlevo fortasse subornatum, cantilenam a se dudum compositam et Svenoni haud ignotam de itineribus regis, jocosam et variis in ipsum Svenonem dicteriis refertam, cecinisse. Convivæ autem, qui his salibus haud assveti erant, mox indignati sunt.

tantæ ejus dignationi gratias habens, æde excedit, e vestigioque regressus exiguo capitis motu Svenonem accersit. Quem signi tam latentis ignarum Canutus, a Thetlevo vocatum, edocet. Cui cum Thetlevus exsurgenti[1] paululum insusurrasset, quotquot Svenoniarum partium affuere, eis in colloquium admixti, collatis in orbem capitibus, nemini remotiorum exaudienda tractabant. Tunc Canutus, perinde ac insidiarum præscius, Waldemarum brachiis attrectatum osculo petivit. Causam blandimenti, cum minime sic se alias gerere consveverit, ab eo, cui osculum tulerat, interrogatus, suppressit. Interea Sveno, relictis in æde militibus, per posticum in conclave divertit, præeunte puero luminis gerulo. Mox in Canutum et Waldemarum a subornatis ferrum destringitur. Sed Waldemarus ocyus sede exiliens manum amiculo obvolutam non solum applicatis capiti suo gladiis objecit, sed etiam Thetlevum acrius in se ruentem pectoris impulsu humi præcipitavit. Cum quo pariter et ipse collapsus femur quam gravissime sauciatus est[2]. At ubi primum pedibus se excepit, recepti vulneris

[1] *Cui cum Thetlevus exsurgenti*] Hæc autor Historiæ Knytlingorum paullo brevius ita enarrat (p. 366): *Cum plerique comitum duorum regum triclinium reliquissent, ingressus est Thetlevus Edlari* (Etheleri) *filius cum nonnullis aliis, et signum dedit Svenoni. Ille surgens cum iis paululum locutus est voce submissa; deinde una cum iis exiit et in domo quadam delituit. Sed Thetlevus, Tolo Hemmingi filius, Ingvarus Kveisa aliique Svenonis satellites redierunt in triclinium. Ibi Waldemarus ludo schacchico cum alio ludebat; illi vero ad latus sedebat Canutus.* Hæc omnia cum relatione Saxonis bene jungi possunt. Nam hora vel integra vel dimidia fortasse præteriit a discessu Svenonis usque ad adventum carnificum, quo intervallo Waldemarus ludum schacchicum inceperat. Dixerat quidem Saxo, tabulatum ad ludum calculorum haud adfuisse in triclinio; hoc vero non impedit, quo minus tabulatum schacchicum, ab alveo lusorio diversum, fuerit in promtu.

[2] *Femur sauciatus est*] Autor historiæ Knytlingorum ita pergit: *Cum Thetlevus et socii ostium intraverunt, Canutus ad Waldemarum respexit eumque deosculatus est. Waldemarus, oculos a ludo haud deflectens, rogavit eum, cur adeo blandus esset. Canutus respondit, eum hocce mox intellecturum. Tum milites Svenonis irruperunt armati, gladiosque mox strinxerunt. Cum hoc cerneret Waldemarus, prosiluit, chlamydique, qua indutus erat, complicatæ manum*

immemor, dum, perruptis obstantium globis, foribus exiliret, quidam obscuro loco obvius, arrepta cinguli ipsius pensilia, retentare eum conatus, abrupit. Interea aliis, ne noctis errore facinus impediretur, fenestras reserantibus[1], Thetlevus humo resiliens Canutum, dexteram gladio obtendentem, a fronte confodit. Excipit semianimem Absalon[2], Waldemarum esse ratus, fluidum-

inseruit. Deinde in pavimento præ comitibus procurrens tanto impetu Thetlevum impulit, ut uterque per ostium caderet. Tolo Hemmingi filius Waldemarum gladio petivit, et femur sauciavit vulnere majore quidem, sed haud periculoso; etiam pollex ejus est sauciatus. Cum vero comites ejus regem vidissent cadentem, se super eum conjecerunt gladiisque confossi sunt. Interea evasit Waldemarus. Thetlevus, cum se rursus erexisset, tantum ictum regi Canuto impegit, ut caput ad collum usque diffinderet. Alius quoque, nomine Hialmsvidar, Canutum sauciavit. Rex cadens procubuit prope caminum fumarium. Hæc sane in paucissimis differunt a narratione Saxonis; nonnulla plenius, alia brevius enarrantur.

[1] *Aliis .... fenestras reserantibus*] Scribit Sveno Aggonis (Script. rer. Dan. I p. 62), catholicianos sive satellites Svenonis, exstinctis luminaribus, Canutum interemisse. Narrat Helmoldus, qui hæc non nisi breviter attigit (lib. I cap. 84), *Waldemarum fortius exsilientem lumen excussisse.* Hæc omnia bene inter se cohærent. Carnifices triclinium intrantes luminaria in maxima ædium parte exstinxerunt, vel ut tenebris facinus tegeretur, vel ut horrorem tanto majorem comitibus regum incuterent; sed ubi reges sedebant, alia accensa erant luminaria; hæc Waldemarus prosiliens excussit, ut ope tenebrarum effugeret. Hinc igitur carnifices, summa caligine involuti, aperuerunt fenestras, ut personas dignoscerent.

[2] *Excipit semianimem Absalon*] Quæ Saxo hic justo brevius de Absalone habet, hæc fortasse sola erant, quæ archiepiscopus de se ipso et terroribus illius noctis Saxoni enarraverat. Haud satisfaciunt lectori, quærenti, cur Absalon inter hasce cædes et quietus et intactus manserit; cur non, cum vir esset fortissimus, una cum rege in Thetlevum prosiluerit; quomodo denique, qui toti rei gestæ interfuisset, incertus esse potuerit, utrum Waldemarus an Canutus in pavimento jaceret prostratus. Sed hæc omnia egregiam lucem mutuantur ex historia Knytlingorum, in qua hæc de Absalone leguntur p. 367 sq.: *Absalon, qui deinde archiepiscopus factus est, haud fuerat in triclinio, cum hæc gererentur. Ille Waldemaro se addixerat, et ei erat omnium carissimus. Vir erat acerrimus et in armis tractandis audacissimus. Cum igitur rumor foras spargeretur de re intus gesta, omnes illi, qui ad comi-*

que cruore caput manibus ac sinu complexus, inter ipsos armorum strepitus salutem suam quam regis curam negligere præoptabat, reliquiis spiritus adhuc in ejus pectore palpitantibus. Tandem Canutum a se teneri cultus indicio expertus, permixtum mœrori gaudium habuit. Dobicus, vir prima audacia, dum regis necem in autores vindicare conatur, occiditur. Itaque, noctis obscuro neminem discerni patiente, in eos, qui valvas propius accessissent, stricto ferro proruebatur, quia tenebrarum accessio, hostesne an commilitones adessent, incertum fecerat. Igitur Constantinus[1], qui primo inter Canuti necessarios loco fuerat, ne exitu prohiberetur, Absalonem, in cujus jam gremio complexuque Canutus spiritum deposuerat, ad unum ostiorum accedere, quo tutior sibi in reliquum procursus pateret, tacite postulabat, parenteque eo, seorsum elapsus, ab iis, qui foris versabantur, exceptus opprimitur. Absalon vero, propior ejus petitioni quam suæ saluti, Canuti corpore reverenter amoto, securus periculorum in armatos progreditur, crebrasque eorum interrogationes confessione sui nominis absolvere dignatus non est. Itaque constantia taciturnitatis adjutus salutarem inter hostes egressum ha-

tatum regium pertinebant, domum, quo citius, eo potius, relinquere voluerunt, rati, dominos suos jam fato functos esse. Absalon vero se subtrahere recusavit. Credidit enim, Waldemarum cecidisse, noluitque a rege separari. Rediit itaque in ædes, quas Thetlevus cum sociis reliquerat, Waldemarum vel vivum vel mortuum quæsiturus. Waldemarus vero aufugerat. (Omnibus in triclinio occisis, consentaneum est, carnifices sese foras proripuisse, Waldemarum fugientem insecuturos.) *Tunicam pelliceam, quam humeris gestavit Canutus, capiti ejus in pavimento jacentis supposuit, rogans, num adhuc viveret, addens, fugam petere posse. Sed Canutus nihil respondit, et in genibus ejus animam efflavit.* Habemus hic præclarum magnanimitatis Absalonis testimonium, non a cliente ejus, sed ab homine peregrino illi aliquanto post mortem exhibitum. Cædes peracta est anno 1157 vigiliis St. Laurentii, hoc est, die nono Augusti.

[1] *Constantinus*] De eo nihil constat præter ea, quæ apud Nostrum et in loco ex historia Knytlingorum mox afferendo leguntur. Conjecturas de genere ejus vide apud Suhmium (Hist. af Danm. 6 D. S. 250 et in addit.)

buit[1]. Cui Radulphus[2] medio ponte[3] obvius, tam tetri facinoris non autores modo, sed etiam conscios execrabatur, ab ejus se culpa alienissimum protestatus. Hunc Petrus cognomine Thema[4] magno secutus impetu, per ludibrium Absaloni comminando discessit. At ille ad australem atrii portam[5], quo Trinitatis ædes ambitur, progressus, infesto satellitum occursu præripitur. Cujus caput gladiorum multitudine circumfusum[6] quidam forte cum aliis superveniens non solum ferri corporisque sui pio vindicavit objectu, sed etiam, quendam a pectore eum confodere gestientem pœnas sibi, si non desisteret, daturum minatus, salutare ei diffugium conciliavit. Absalon quoque tempestiva corporis

[1] *Salutarem inter hostes egressum habuit*] Hæc ita enarrat autor historiæ Knytlingorum l. c.: "Constantinus vir magnæ dignitatis ex comitatu Waldemari et Canuti adhuc in triclinio erat. Rogavit ille Absalonem, ut sibi auxilio adesset, si posset. Respondit Absalon: Quomodo tibi magis quam mihi opitulari possum? Ostium, rogo, petas, in quo nulli stent milites, et uno momento exeamus. Ita factum est. Absalon exiit, ubi plures ex militibus Svenonis cum strictis gladiis ante portam stabant. Egredientem milites interimere voluerunt, sed Asley [ex alia lectione *Asgeir*] affinis Absalonis, sed militiæ Svenonis adscriptus, aderat, qui cum eum cognovisset, clamavit, se eum mox occisurum, qui egredientem læsisset. Ita evasit Absalon. Thetlevus vero sociique animadverterunt Constantinum currentem, eumque mox peremerunt."

[2] *Radulphus*] Idem ille, cujus militiæ equestris peritiam noster supra p. 705 laudaverat.

[3] *Medio ponte*] Ædes regiæ, in quibus duo reges deversati fuerant, haud dubie fossa erant cinctæ.

[4] *Petrus cognomine Thema*] Haud dubie idem, de quo in historia Knytlingorum hæc leguntur: *Petrus Thenia dictus est ille vir, qui maximum auxilium Waldemaro regi post necem Canuti præbuit, equos subministrans, quibus Ramsoam vectus est. Thema* est nomen inter Boreales inauditum, quare hoc nomen errore librarii pro *Thenia* scriptum puto.

[5] *Ad australem atrii portam*] Atrium est area illo ambitu *(Korsgang)* cincta, quam Sueno episcopus adjuvante rege Canuto exstruxerat; vid. p. 598.

[6] *Gladiorum multitudine circumfusum*] Hocce periculum, a Saxone postremo loco commemoratum, idem fuisse videtur, atque illud, quod autor historiæ Knytlingorum Absaloni, quum primum triclinium reliquisset, intentatum fuisse statuit. Ut in illo, ita in hoc quoque adversariorum aliquis saluti ejus consuluit.

declinatione percussorem evitans, tunica, qua latus ejus proxime tegebatur, telum excepit. Ita, ne Danicæ reparationis spes penitus elaberetur, futurum patriæ columen fortuna servavit. Inde digressus, cum in Ramsö vicum nocturno itinere pervenisset, attonitum solitario ejus adventu villicum, nunciatis, quæ Ròskildiæ inciderant, pæne exanimem reddidit. A quo vegetiore equo donatus, primum sororem, quam Petrus quidam in matrimonio habebat, deinde matrem petivit. Quæ cum ex eo Canutum occisum, Waldemarum vero graviter affectum cognosset, plus mœroris ex eorum clade quam ex filii incolumitate voluptatis contraxit. Interea Waldemarus, duos duntaxat e suis casu comites assecutus, gressum, femoris debilitate negatum, vitæ cupiditate provexit. Igitur incedendi usum, vulnere debilitatum, a necessitatis violentia mutuatus est. Adeo corporis dolores animi metus extenuat. Deinde sequacium ope equo impositus, in eum forte vicum casu ductante pervenit, ad quem fortunæ ejus nuncius Absalon paulo ante præcesserat. Quem postquam ex villico recenter ad matrem discessisse cognovit, præviis locorum peritis, post eum contendit. Adeo corpoream ipsius debilitatem duratrix infirmitatis humanæ necessitas confortabat. Illic, procurato vulnere femoreque fascia circumligato, noctis reliquias exegit[1]. Diluculo Sveno, collectis civibus, nocturnis æmulorum insidiis appetitum se queri, amiculum, quod de industria confoderat, ostendere, Canutum et Waldemarum hospitalitatis violatores, perjuros, latrones, parricidas appellare, gratias Deo replicare,

[1] *Noctis reliquias exegit*] Autor historiæ Knytlingorum, commemoratis equis a Petro Thenia Waldemaro subministratis; vid. supr.), ita pergit: *Ramsoa* (nunc Ramsömagle in parochia Gadstrup et in toparchia Ramsö, unum milliarium a Roskildia remotæ; vid. Suhm l. c. p. 251) *aderat Absalon cum Petro, sororis marito, ita ut hic a carissimis exciperetur. Omnes deinde ad Buathorp* (nunc Borup, pagum duo milliaria a Ramsoa distantem,) *equitarunt ibique nonnullos suorum nacti sunt comites. Hinc Freysmosa* (nunc Frösmose, paludem inter Mörup et Steenlille, non procul a prædio Finneslev, quod possederat pater Absalonis,) *petiverunt. Hic eis obviam venit Asbiornus Snare, frater Absalonis, qui summa eos benevolentia excepit et quam potuit maximo auxilio juvit.*

quod amborum facinus alterius nece propulerit, auxilia adversum superstitem implorare. Assertis ejus, quia fraus in propatulo fuerat, fides delata non est. Deinde, ne Waldemaro maritimæ fugæ locus suppeteret, totius insulæ navigiis confodi jussis, solitudines quoque, quibus eum irrepsisse crediderat, exquisitius indagandas curabat. Igitur Waldemarus, tribus duntaxat comitibus fretus, non per abdita nemorum aut inaccessa paludum, sed per tenues admodum saltus errabat, tutiora ratus loca, quæ minus hosti suspecta fuissent. Hesbernus quoque cum aliquot procul in planiciem mittitur, qui se patentioribus interdum campis, Waldemarum simulaturus, ostenderet. Complures quoque, duce eo, variis in locis multitudinem suam, regiæ transitionis simulatione, conspiciendam præbebant. Cumque demum Jutiam accedi placuisset, familiaris ei faber navigium, quo in eam trajiceretur, reficere jussus, metuens, ne Svenoni pœnas daret, operam suam sub specie coactionis extorquendam perdocuit. Igitur Hesbernus officinam ejus agrestium frequentia completam ingressus, in primis eum fictæ precis commento sollicitat. Refectionem abnuenti injicit manus, nexumque deducit; abstractus artificium præbuit. Itaque sub injuriæ simulatione et amico utiliter paruit et apud Svenonem sibi impunitatem salubriter conciliavit. Tunc armamentis commeatibusque per Hesbernum exhibitis, Waldemarus noctu cum suis navigationem orsus, coorta subito tempestate, inusitatam maris sævitiam expertus est. Ipsis quoque militibus, immanium undarum aspergine prolutis, tantum algoris incessit, ut, singulis corporis partibus hebetatis, ne velum quidem ad navigationem commodum circumferre potuerint. Præterea tanta nimbi vis antennam impulit, ut inter undas effracta decideret; nec minus imbrium quam fluctuum moles navigium onerabat. Gubernator omnia freto permittens, abjecto regimine, quo proram deflecteret ignarus, solum venti imperium exspectabat. Aer quoque crebris internitentium fulminum ignibus micans ingenti nubium fragore concrepuit. Tandem per summam nimborum rabiem insulæ cuidam errore navigationis appulsi, detractum undis navigium, quod ancora retentare nequiret, circumstantium ar–

borum ramis in foros detortis, quo minus lapsum collideretur, tenacius astrinxerunt. Eadem nox Sclavos, ad Hallandiam mille quingentarum navium classe appulsos, naufragio obruit[1]. E quibus quotquot vivi in littus evaserant, ferro periclitati sunt.

Diluculo Waldemarus, administrato per Hesbernum viatico, militibus abunde firmatis, secundo mari in Jutiam pervenit. Vibergum progressus, Svenonisque dolum pro concione causatus, omnium animos ad mœstitiam lacrymosa fortunæ suæ narratione deflexit. Cujus assertioni non minus miserationis quam fidei vulneris præsentia conciliavit. Itaque nescias, miserior plaga an felicior fuerit. At Sveno, fugæ ejus opinione accepta, refectis navibus, quas ante quassaverat, expeditionem in Jutiam parat. Tunc mater Absalonis et soror egregium virilis industriæ facinus edidere. Siquidem, ut regis transitum morarentur, navigia, quibus trajicere destinabat, nocturno tempore dissecanda curarunt. Quarum Sveno refectioni diutius immoratus, cum, redintegratis omnibus, in Fioniam pervenisset, Waldemarus, ocius æmulo occurrendum existimans, primis eum Jutiæ liminibus prohibere constituit. Quo cognito, in Sialandiam se contulit, ejusque et Scaniæ populo per edictum contracto, privatis armis publica miscet auxilia. Interea Waldemarus, incertum belli suspicatus eventum, repetito Vibergo, nuptias agit, tum ut eos facilius sibi, qui Canuto militaverant, adscisceret, tum ne pulcherrimæ sponsæ castitatem hostibus forte delibandam servaret. Deinde expeditione coire jussa, Randrusium petit, Sialandiam, quod Svenoni receptaculo esset,

[1] *Naufragio obruit*] In historia Knytlingorum narratio de evasione Waldemari ita finitur l. c.: *Asbiörnus iis naves subministravit in Wikingavod* (juxta probabilem Suhmii conjecturam (l. c. p. 260) hæc vox Islandica esse videtur interpretatio nominis *Hervig*, quo ille appellabatur locus, ubi Esbernus deinde Calundam urbem condidit). *Inde transfretaverunt, maxima quidem procella vexati, attamen sospites in terram evaserunt. Eadem vespera sexcenta navigia Vendorum juxta Julaholmium* (locum in littore Hallandiæ quærendum) *perierunt.* Chronica rhythmica vers. 3888 sq., quatuor millia et quingentas naves Sclavicas letifera illa nocte in Hallandiæ litore naufragium fecisse, affirmant. Qui numerus eadem fortasse, ac cæteri, auctoritate, incertæ nempe famæ, nititur.

armis attentare constituens. Ex Svenonis quoque militia complures, ob immane eum scelus perosi, Waldemaro se jungunt, tanti facinoris reatum auxiliorum fomentis prosequi nefas ducentes[1]. At Sveno, qui bellum inferre quam excipere speciosius duceret, magnitudinem animi sui intra unius insulæ fines concludere nequiens, navigiis e Fionia Sialandiaque petitis, ad Jutiam appulit; iisdemque intra Diursaa fluminis alveum recipi jussis, cum promptissimis equitum, sub dubia oppidanorum fide, Vibergum concessit. Quod cum Waldemarus per transfugarum quendam expertus fuisset, auxiliaribus, qua poterat, celeritate contractis, ad exturbandam hostium classem Saxonem[2] et Burisium[3] cum navalibus copiis mittit. Quorum autoritatibus moti Sialandenses, navigatione reflexa, plus propinquorum monitis quam regis imperio tribuendum putarunt, ejusque desertores quam horum hostes existere maluerunt. Verum Fionenses, apud quos plus regis quam privatorum respectus valuit, spreti monitus pœnas vapulando luere, pulsatique dedere fugam, quam sospites abnuerunt. Nec quicquam Sveno malorum ægrius tulit. Post hæc Hesbernus hostium consilia cognoscere jussus, cum prope Vibergum susceptæ speculationis gratia pervenisset, Svenonis, Randrusium petentis, obvium contemplatur exercitum. Igitur ne res diligentius quam fortius explorare videretur, præcedentium quosdam, effusius obequitantes, hasta validius appetitos militari virtute prostravit. Quorum equis potitus[4], comitum ope per devium abstrahendos curavit. Tunc Svenoniani, propinquas hostium co-

[1] *Ducentes*] Ita Stephanius. Ed. pr. habet *ducentibus*, quod vitiosum.

[2] *Saxonem*] Fortasse avum autoris nostri, qui et avum et patrem suum sub Waldemaro primo militasse refert.

[3] *Burisium*] Juris sive Buris, filius Henrici Skateler, nepos Svenonis, cui pater fuerat Sveno Estritius rex. Cantilena quædam Danica de amoribus Burisii et Christinæ (Udvalgte danske Viser fra Middelalderen 2 D. S. 31) Burisium vult fratrem fuisse reginæ Sophiæ uterinum, adeoque germanum regis Canuti, Roskildiæ occisi; sed fides hujus cantilenæ incerta est.

[4] *Equis potitus*] Audax Esberni facinus brevius in historia Knytlingorum commemoratur p. 370.

pias arbitrantes, armatura propere sumpta lectissimisque equorum conscensis, bello se præparant. At postquam inæqualia loca permensis prospectum planicies dedit, solum contuentes Hesbernum, post eum promptissimos dirigunt. Quibus ille, volucri fisus equo, tanto semet intervallo surripuit, ut interdum quieti descendendo consuleret. Cumque insecutores frustra se ejus occupationi inhiasse conspicerent, alloquium ipsius sub fidei promissione eminus vociferando deposcunt. Negat eorum se colloquia suscepturum Hesbernus, quod lubrica fide serotinis esse temporibus consveverint, facetissime eis perfidiam, quam recenter Roskildiæ patrarant, objectans. Ex quibus Petrum duntaxat, cognomine Thema, antiquæ societatis fiducia accepta fide, propius accedere passus, cum super Waldemaro pluribus rogaretur, reliqui inter se equis de industria concurrentes insidias ei sub exercitationis simulatione tendebant. Tunc Petrum Hesbernus, quid animi sociis esset, advertere postulat. Ille fidem suam commilitonum perfidia quassandam veritus, obversa hasta, confixurum se, qui in Hesbernum irruisset, exclamat. Qvorum fraudem Hesbernus per angustos diverticuli recessus præpropere pontis cujusdam transitu præcucurrit, intentasque lateri hastas cuspidis suæ frustrabatur objectu. Quumque eos identidem dignis perfidiæ conviciis affecisset, procul inde discedens obvios forte commilitones, de hostium insecutione edoctos, propinquis viæ fruticibus occultavit, ac protinus ipse equo desiluit. Qui vero in ejus captionem intenderant, nondum hac spe deposita, cursum dirigere perseverabant. Quibus ille procul conspectis equum insilit, ejusque latera crebris de industria verberibus attundendo, ficto cursum labore confecit. Igitur insequentes, conceptam intercipiendi ejus spem majori conamine prosequentes, acrius equos urgere cœperunt, haud dubie ab hostibus capiendi, nisi insidiantium quidam, expectationis impatiens, per nimiam occursandi cupidinem ocius latebris erupisset. Itaque ex unius procursu datum sibi insidiarum indicium existimantes, ad socios impigre relabebantur, aliena impatientia quam sua providentia feliciores. Ita Hesbernus, nisi sociorum imprudentia vetuisset, calliditate perfidiam ultus fuisset. Per quem Waldemarus hostes imminere

comperiens, nondum se committendi belli viribus abundare confisus, junctum vico pontem, ne eis pervius foret, partim discindi jubet. Itaque et tutum militi munimentum et opportunum contrahendis viribus spatium ab amne mutuatus est[1]. Cumque nec Svenoni transeundi facultas nec Waldemaro obviandi voluntas suppeteret, promptissimi tamen juvenum, reliquiis pontis præter imperium occupatis, jaculis missilibusque certantes magna fortitudinis experimenta dedere. Quippe, quia congressionem locus negabat, ad aliquanto mitius pugnæ genus juvenilium animorum lascivia decurrebat. Waldemarus, tandem gerendi fiduciam belli quotidianis copiarum incrementis adeptus, amne alias superato, hostem appetere statuit. Nocte vero, quam belli insecutus est dies, frenatos stare equos pastuque penitus arceri præcepit, ne, satietate graves, cursu hebetes forent. At Sveno, castris sata complexus, ex ipsa agrorum ubertate abunde equos refici jubet, ignarus, stomachi sarcinam cursui impedimento futuram. Cumque Waldemarus exercitu in aciem digesto procederet, cohortem armis signisque fulgentem e latere conspicatur. Quam primo hostilem ratus, ex speculatoribus cognoscit, socios esse, quos metuat. Quibus in aciem receptis, fidentius in hostem tendebat. Adeo quippe copiis creverat, ut ne a decima quidem exercitus parte signorum ordines prospici potuissent. Tunc, quibus a Svenone commissa speculatio fuerat, reversi, immodicas hostium vires edocent; fatigandam ante multitudinem quam sustinendam esse; fore enim, ut multum ex ejus numero copiisque dies detraheret. Cujus consilii salubritatem, Svenoni admodum gratam, Achonis cujusdam Christierno procreati temeritas reppulit. Siquidem aut pugnaturum regem aut a militibus deserendum esse dicebat; quippe qui ita sibi consulere nolint, ut rem familiarem proprio spiritu cariorem hosti impune potiendam relinquere cu-

[1] *Spatium ab amne mutuatus est*] Hunc amnem prope Randrusiam cucurrisse, autumat autor historiæ Knytlingorum p. 370; sed patet ex tenore narrationis, amnem Viburgo satis vicinum fuisse; nam, amne superato, mox in eum locum devenit Waldemarus, ubi prælium cum Svenone iniit.

piant. Ad hæc memorem esse jubet, quoties exigua manus ingens victoriæ decus acceperit. Itaque si animos suorum, non numerum metiri velit, plus fiduciæ ex eorum paucitate quam metus ex hostium multitudine concipiendum fuisse. Præterea aciem contemni potius quam metui debere, quam non militum robur, sed vulgus inerme construxerit. Hac exhortatione regem, salutari concilio depulsum, pernicioso parere coegit. Ex parte Waldemari juventus ferrugineis succincta tunicis[1] dextrum aciei latus confecerat. Quam Svenonici ob eximiam ferri similitudinem vario loricarum genere excultam rati, in eam cohortem exercitus sui cuneum destrinxerunt. At ubi specie deceptos se vident, ab his ad regiam phalangem insultum transferunt. Illud quoque memoratu dignum, quod Waldemari exercitum tam crebri corvorum greges[2] intervolasse produntur, ut complures se erectis militum hastis feriendos objicerent. Medius acies interequitabat cantor, qui parricidalem Svenonis perfidiam famoso carmine prosequendo Waldemari milites per summam vindictæ exhortationem in bellum accenderet. Congressuris sepes frugum ambitrix[3] obstabat, quam neutro equitatu propter palorum eminentia acumina transcendere præsumente, Waldemari pedites disjicere aggressi, pugnæ principium ediderunt. Qua Svenonici levi negotio victi, ægre fugam moliebantur. Quippe equi, nocturno adhuc pabulo onusti, perseveranter cursum intendere non valebant, quod saturitatis moles citam eis lassitudinem ingerebat. Primipilus ipse, et equo in hostem conversus sparsosque fuga socios ad pugnam capessendam hortatus, tandem, circumspectis nusquam auxiliis, signum humi defixum sinistra complexus, dextra propius accedentes obtruncat. Ad ultimum, memorabili pugna edita, circumfusæ mul-

[1] *Ferrugineis .... tunicis*] Ferrugineas tunicas hic intelligit Saxo tunicas pullas et ferruginei coloris.

[2] *Crebri corvorum greges*] Hoc forsitan ansam præbuit fabulæ in historia Knytlingorum narratæ p. 371: *Nocte prælium proxime antecedente Waldemarum somnio vidisse patrem Canutum victoriam sibi portendentem, simul vero monentem, ut in eo loco, quo corvum videret devolantem, aciem instrueret; die autem postero hoc eventu fuisse comprobatum.*

[3] *Frugum ambitrix*] Segetem sive campum frugum feracem ambiens.

titudinis viribus lacessitus obruitur. Sveno cum paucis ad palustria forte fuga perveniens, cum, luto desidente, equi vestigia mergerentur, pedes iter arripere conabatur. Sed ne sic quidem cœno onus ferente, etiam arma deposuit. Postremo, quanquam suorum humeris anniteretur, suprema victus lassitudine, comitibus aufugere jussis, in arboris unius radice consedit. Adeo quippè eum vires defecerant, ut ne gradum quidem alieno subnixum adminiculo proferre potuerit. A quo quidam suorum per ignaviam discedere omni fato tristius ratus, ab agrestibus, indagandæ prædæ gratia supervenientibus, ante pedes regis appetitus occubuit. A quibus et Sveno captus, cum, quis esset, interrogaretur, regis scribam profitebatur. Agnitus tandem, equoque ob reverentiam majestatis impositus, sive metus sive spei instinctu Waldemaro se præsentari poscebat. Hæc orantis caput agrestium quidam subito advolans securi præcidit[1]. Corpus ejus nullis funeris impensis honoratum ignobili sepulturæ popularium cura mandavit. Ulvonem bello captum Vibergique custodiæ traditum, Hesberno duntaxat, quo minus puniretur, obstante, capitali supplicio Canuti milites affecere, sanguine ejus ducis sui manibus parentandum putantes. Prensus quoque Thetlevus, cum ad eculeum abs-

[1] *Caput agrestium quidam .. præcidit*] Pugnæ fortunam et exitum Svenonis autor historiæ Knytlingorum ita describit (p. 372): *Ulvo Ripensis vexillum gessit Svenonis regis. Militibus ad pugnam instructis, clamore bellico sublato, hostiles acies concurrerunt, pugnaque inchoata est et acris et longa; diu enim in ambiguo erat, quis victoriam reportaturus esset. Waldemarus rex equo insidens fortissime pugnavit. Magno militum agmine stipatus eos aggressus est, qui vexillum Svenonis tuebantur. Post pugnam acerrimam cecidit Ulvo Ripensis et vexillum dejectum est. Tum copiæ Svenonis fugam capessiverunt, multique in ipso campo, ubi præliatum fuerat, occubuerunt. Rex Sveno, equo evadens, vestitum et arma cum clerico quodam permutavit, huncque rogans, ut cursum præcipitaret, quantum ipse et equus valerent, remanens ipse in arbusto quodam captus est. Petrus Thenia regem agnovit. Cur, inquit, domine, tam humili cubili uteris? Tum Gvenmar Ketelli filius accurrens Svenonem occidit.* Hæc gesta sunt anno 1157, die Sti Severini sive 23 Octbr. in campo Grathe inter pontem Veirum et urbem Viburgum. Sveno cæsus est anno ætatis 32.

traheretur[1], primo culpam apud captores excusare pergebat. Postremo, cum sine effectu preces esse cognosceret, adeo effœminate se gessit, ut virum exuere visus ne lacrymis quidem abstineret aut planctu, muliebremque animum virili corpore clausum confiteretur. Itaque prius dedecore, deinde morte multatus geminam interfecti a se principis manibus pœnam persolvit. Magnus vero, posterioris Erici ex pellice filius, qui et ipse Svenoniani nominis acrior quam justior defensor extiterat, cum captus ultima se passurum arbitraretur, supra vota propitiam victoris clementiam expertus est. Qvem Waldemarus, sibi a captoribus præsentatum, sub respectu cognationis non spiritu modo, sed etiam honoris ac potestatis incrementis donavit; cumque abunde esset impunitatem tribuisse, etiam liberalitatem adjecit, ne destrictum ultorem agendo plus iræ quam necessitudini indulsisse videretur. Itaque, tametsi injuriæ supplicium deberetur, propinquitati salus tributa est. Igitur non minus in adversario affinitatem quam in fautoribus fidem atque obsequium veneratus, hostem amicis præmio æquavit. Burisium etiam, ut sanguine sibi, ita animo obsequioque conjunctum, quod optima ipsius opera adversum Svenonem usus fuerat, tum opibus, tum etiam honoribus prosecutus est. Cujus fratrem Canutum pari munificentia ad præfecturæ fastigium recenter evexerat. Tum vero, qui Canuticæ militiæ comites fuerant, nondum hostium cladibus contenti, communiter regem adeunt, ut eos, qui Svenoni interficiendi Canuti consilium dederant, proscriptione prosequeretur, orantes. Inter cæteros autem Thorberni pœnam cupidius expetebant, quamquam is, cum apud Randrusii pontem dimicaretur, præsentibus, quorum consilio Canuti cædes commissa fuerat, huic se perfidiæ affinem negabat, autores ejus acerrime devovens. At rex metuens, ne, si tot gentis suæ nobiles exilio multaret, Canutum Burisiumque, dubia fide suspectos, proscriptorum adversum se armis instrueret, veniam sontibus quam æmulis opem afferre maluit. Ad ultimum instantium perseverantia victus, ne a Ca-

[1] *Cum ad eculeum abstraheretur*]. Nominat historia Knytlingorum Islandum, qui supplicium Thetlevi vidisset.

nuti interfectoribus remissius ultionem exigere videretur, proscriptqrum se, quos jussissent, promisit, nec alio pacto patriæ redditurum, quam si eorum precibus revocarentur, quorum sententiis exilio adacti fuissent. Sciebat enim, facilem humani animi ab odio ad gratiam deflexum existere, ac plerumque mortales affectus cum ipsa rerum varietate consentire. Nihil enim in his tam asperum reperiri, quod tempus aut casus lenire non possit. Cæteris ejusdem gregis, ut iisdem potius bonis militibus uteretur, quam in eos animadverteret, exoratus ignovit, tantoque se ejus amicitia propiorem exhibuit, quanto ipsos ab illius parricidalis commenti conscientia remotiores agnovit.

His ita compositis, ut regni initia strenuis militiæ operibus auspicaretur, patriamque, tot annis piratica laceratam ac ferme tertia ex parte ad situm et vastitatem usque redactam, injuriarum ultione reficeret, publica classe Masnet[1] insulam, bellum Sclavis facturus, accedit. Ubi dum populum in concione exhortaretur, seniores, quibus pro rostris dicendi mos erat, classem tuto processuram negabant. Nam et suos commeatibus defici et hostes compertum regis habere propositum. Aucupandæ ergo opportunitatis gratia dilatu opus existere, quoad melior gerendæ rei facultas incideret. Cæterum non parvæ temeritatis esse, adversum providos et præmunitos armorum experiri fortunam. Præterea in eam classem Danicum penitus coisse robur, quod si periclitari contingeret, profecto Sclavos unius victoriæ beneficio Dania potituros. Nam si res parum ex sententia cederent, nonne patriam penitus in eorum funere perituram? Minime igitur uni prælio tantæ nobilitatis vires impendere debere, dummodo victrices parum gloriæ, victæ dedecoris plurimum sint laturæ. In hanc sententiam totius concionis suffragia consonabant. Cujus arbitrio rex expeditionem remittere coactus, proposito suo celerius quam cupidius cessit[2]. Apud quem Absalon, in navem regressum, desidiam ejus eludens, facetissime cavillatus est. Nam cum solutæ expeditionis causam perquireret, dixissetque rex: ne tot fortes periculo

[1] *Masnet*] Insula est prope urbem Orthungam sita.

[2] *Rex — cessit*] Hæc primo vere anni 1158 gesta sunt.

objectarentur, Ergo, inquit, cum ignavis et ignobilibus cœptum exequere, aut proficue victor futurus aut parum damnose vincendus; quum nullo in momento vilium internecio ponenda sit. Ita lepidi ingenii adolescens indignationem suam ad inertiæ exprobrationem sub joci specie convertit. Quæ tam faceta ejus urbanitas tacitum regis convicium fuit. Per eadem tempora Ascero, Roskildensium antistite, decedente[1], super subrogando pontifice plebis a clero suffragia dissidebant. Eadem etiam tempestate, dividua Roskildensis populi conjuratione, cum mutuis cædibus civitas exundaret, advenis partim cæsis, partim urbe ejectis, non contenta indigenarum sodalitas alienigenæ conjurationis partes protrivisse, etiam in eum, qui regium numisma administrabat, non tantum ædes ejus solo æquando, sed etiam bona omnia diripiendo vesaniam suæ consternationis exercuit[2]. Tunc rex ob majestatis suæ contemptum acrius civitati infensus, cum ad excidium ejus magna provincialium manu niteretur, missis ad se deprecandum legatis, ne armis, quæ pro patria ferre debuerat, adversum patriam uteretur, incolumitatem urbi, suscepta pecuniæ pactione, donavit. Quam continuo placida mente ingressus, Trinitatis ædi inservientium penates intravit, eorum de creando pontifice suffragia suo prosecutus assensu. Quanquam autem ei in ecclesia a majoribus condita ac dotata juris aliquid competere videretur; nihil se tamen adversum eam aut illicita affectatione aut insolita consvetudine præsumpturum dicebat; sacris siquidem legibus cautum nosse, ne clerus peculiare eligendi jus regali imperio obnoxium habeat. Itaque præsentiam suam haudquaquam impedimento futuram, quo minus electoribus libera suffragiorum arbitria maneant. Tunc clerus, religiosam ejus ju-

[1] *Ascero decedente*] Die 18 Aprilis 1158.

[2] *Vesaniam suæ consternationis exercuit*] Existimavit Suhmius (Hist. af Danm. 7 D. S. 13) dissidium de pontifice eligendo odium illud internecinum inter cives Roskildenses excitasse. Sed verba Saxonis hoc non admittunt. Narrat enim ille, eodem tempore, quo populus a clero de electione pontificis dissideret, erupisse conjurationem civium indigenarum contra advenas, et hac occasione domum monetarii regis fuisse vastatam.

stitiam summis gratiarum actionibus prosecutus, concilio excessit, delectum curiosius habiturus. Cumque tres spectatæ opinionis viros, quibus quartus ob virtutem Absalon adjiciebatur, circumspexissent, ut ex eorum numero potissimus assumeretur, Waldemarus tacita singulorum suffragia in unius tabulæ segregata volumina referri jussit, sinceriorem electionis habitum ratus, si uniuscujusque voluntas ante manu quam lingua proderetur. Evenitque, ut, omnium scripto in unam coeunte sententiam, honoris culmen Absaloni decerneretur. Qui mox antistes creatus, non minus piratam se quam pontificem gessit, parvi æstimans intus religionem tueri, si foris eam periclitari pateretur. Neque enim minus sacrorum attinet cultui publicæ religionis hostes repellere quam ceremoniarum tutelæ vacare. Itaque, pontificalibus tectis majore ex parte solo æquatis, quo patriam firmioribus vallaret excubiis, maritimam assidue stationem peragens, habitationis usum interdum a sylvis frondibusque mutuari solebat. Cujus tam humilis mansio convulsos patriæ penates erexit. Eloquentiæ quoque ejus præsidia Sialandenses salutaria senserunt. Nam domesticas conciones, ad vim et rixam usque litigiosas, moderatione sua ad pacatiorem habitum perduxit. Tantaque facundiæ ejus ornamenta fuere, ut eos semet stoliditatis damnare cogeret, qui eum inertem elinguemque crediderant. Nec pensi duxit duratos gelu fluctus hybernis sulcare navigiis, ne ullum anni tempus salutaribus vacaret excubiis, aut insignis ejus erga patriam pietas necessitati cedere videretur. Itaque non minus patriæ parentem quam pontificem egit, militiæ et religionis sociato fulgore conspicuus. Prima illi, pridie quam Palmarum[1] solenne instaret, apud Borlundam[2] vicum adversum Sclavos congressio extitit. Nunciata namque eorum irruptione, clientela duntaxat sua, quæ decem et octo militum numerum explebat, instructus, adversum quatuor et viginti navium copias ut periculoso, ita felici certamine dimicavit. Compluribus siquidem adversæ partis equitum fusis,

[1] *Pridie Palmarum*] Die 4 Aprilis.

[2] *Borlundam*] Vicus Boeslunde in toparchia Slagelse. Dicitur *Borslunde* in libro census Daniæ (Scriptor. rer. Dan. Vol. VII p. 526).

pedites ferme omnes oppressit. Nec in tanto discrimine quempiam ex suis præter unum amisit, pontificatum et militiam pulcherrima victoria auspicatus. Paucos ex hostibus, arma spoliaque fugæ liberius ineundæ gratia per ignaviam abjectantes, juncta campis sylva servavit.

Eodem anno civitas Arusiensis acerrimis piratarum incursibus afflicta proditur. Tunc quoque Falstrensibus paucitatem suam adversus infinitam Sclavorum classem publica munitione tuentibus, cum forte pincerna regis ad alia negotia obeunda in eam provinciam missus communi obsidione premeretur, provincialium quidam arbitris regis segnitiem exprobrando dixisse fertur, priores reges in talis, præsentem vero in prima pedum parte calcaribus assvevisse. Quod dictum pincerna, desidiæ conscientia provocatus, maligna animi interpretatione regiis auribus modo, quo non debuit, inculcavit, et, quod suæ contumeliæ erat, in majestatis opprobrium transtulit. Alia quoque haud leviori criminatione adversum Falstrenses asperatum regis animum inflammabat, unius præcipitis linguæ vehementiam universorum excidio multare cupiens. Siquidem impiissimam eis proditionis noxam affixit, quasi consiliorum omnium adversum Sclaviam conceptorum indicia ad eam transmittere solitis; familiaritatemque, quam interdum conciliandæ sibi salutis gratia ad hostes habebant, in crimen deducens, obsequia timori potius quam caritati erogabat[1], perfidiæque deputabat. Nam et captivos a Sclavis sibi commissos in custodia asservare, et plerumque patriæ arma, metu potius quam benevolentia adducti, lato hostibus nuncio præcurrere consveverant, scilicet ut salutem suam, quam viribus protegere nequibant, saltem beneficio munirent. Hujus itaque pestifera rex exhortatione corruptus; reliquias Falstriæ ferro penitus exhaurire constituit, atque ad id peragendum Sialandiæ duntaxat ministerium sufficere credidit. Absalone ergo orientalibus insulæ copiis præesse jusso, occidentales ipse ductare statuit, ingentibus passim exiguisque navigiis exercitum trajecturus. At Sialandenses, quod cum Falstrensibus diutinas ac vehementes inimicitias gesserant, acceptas injurias communibus armis pensare cupientes, ultro im-

[1] *Obsequia — erogabat*] (Hæc corrupta. Fortasse scripsit: *obsequia, quæ — erogabant, perfidiæ deputabat.* Mg.)

perium obsequio præcurrebant, lætati, regem sibi adversum æmulos belli ducem autoremque futurum. Sed hunc ejus errorem, sinistris monitis concitatum, fortunæ violentia felici remedio præcucurrit. Nam cum rex magnis viribus succinctus iter ingredi vellet, apud Ringstadium subita febri implicitus, Absalonem, remissis copiis, ocius ad se venire jubet. Ita pestiferæ regis molitioni opportuna valitudinis conquassatio remedio fuit. Nec minus Waldemari innocentiæ quam insontis populi saluti, misso cœlitus languore, consultum. Quam porro tunc non solum deformem, sed etiam miserabilem rei Danicæ statum fuisse credendum est, cum foris hostilibus, intus regiis armis appeteretur? Quis vero divino numine effectum ambigat, ne patriæ imperator futurus in ipso pæne fulgoris sui primordio regnum, quod ex hostium manibus erepturus erat, obrueret, quia patriæ habenas tenenti difficillimo morbo quam maximo facinori implicari satius fuit? Itaque languore indies acrius grassante, Absalon pro salute regia votis excubare non distitit. Ad ultimum veluti remedii desperatione perfusus, cum unicum in virtute divina auxilium restare animadverteret, ad eam propitiandam summa cum examinatione vota pro ægroto nuncupaturus accessit, divinamque rem sacerdotali veste amictus rite peregit; sacrificia deinde legitimis verbis confecta[1] ad ægrum detulit, ac pæne exanimi delibanda porrexit. Quibus ille refectus, continuo oborto sudore, bonæ valetudinis habitum recuperavit. Antistes tamen, adhuc de ejus convalescentia dubius, languore ex molestia contracto, repente corporis firmitate defici cœpit. Ac nisi cœleste remedium affulsisset, spes tantæ indolis in ipso ortu suo occubuisset. Sed nec illi sanitatis alienatio impedimento fore potuit, quo minus curam regis, quam sospes gesserat, æger exsequeretur. Ratus siquidem, emendatam ipsius valetudinem tristi nuncio corrumpi posse, affectionem suam ei nunciari prohibuit, ne subita animi tristitia implicatus in pristinam pestem relaberetur. Sospitate reddita, ambo tam exitialis propositi interpellatori Deo saluberrimæ admonitionis grates sol-

[1] *Sacrificia deinde legitimis verbis confecta*] *Sacrificia* Saxonem dixisse pro *sacramentis*, more loquendi isto ævo usitato, nullum est dubium, quo scilicet, sacrosanctum illud corporis et sangvinis Christi mysterium *sacrificium pro vivis et mortuis esse*, statuerunt. (S)

vebant, errorisque eos non sine rubore pœnitentia subiit, cogitatæ impietatis effectum divinæ animadversionis beneficio sublatum esse, gaudentes. Salubriori itaque sententia animum amplectente, a civium periculis ad hostes usque lacessendos studium traduxerunt.

Tunc rex, Absalonis, Petri, Sunonis et Hesberni, qui potissimum consiliis ejus præerant, prudentioribus monitis informatus, citiore quam majore exercitu occultoque magis incursu quam aperta classe expeditionis in hostem agendæ consilium cepit, cum multo facilioris sit negotii inopinatos quam providos oppugnare, et plerumque prævalidæ multitudinis sententia salutaribus majorum jussis obniti soleat, apud quam plus virium Sclavici nominis terror quam regium possideret edictum. Idcirco autem perpaucos hujus rei arbitros adscivit, quod sciret, quæcunque ferro geruntur, publicis viribus, sed privatis consiliis administrari oportere. Et quoniam de Sialandensium nihil obsequio dubitabat, Scanicæ classis ducem agere præoptavit. Cumque, nondum integra valetudine, Scanienses, Lundiæ contractos, expeditionis sollicitaret edicto, maximus pontifex Eskillus (nam ei cæteri proloquium deferebant,) negabat in expedito naves esse, quibus tam subito jussum perageretur. Cumque rex obtemperantibus gratiam, supersedentibus iram se repensurum dixisset, tantaque propositi cupiditate perfusum[1], ut unico proficisci navigio quam expeditionem remittere mallet, Eskillus, indubitatæ voluntatis ejus firmitate comperta, non solum consilium probavit, sed etiam, qui regi comites deessent, admodum execratus, sua eum navi impensaque excepit. Jampridem enim regem expeditionum desvetudo navigio spoliaverat. Postremi Lalandenses ac Falstrici in classem coire jussi, ne, longa præscientia edocti, furtim ad Sclavos imperatæ rei indicia deferrent. At ubi Landoram classe perventum, rex, spectandi exercitus sui avidus, in campo copias explicare constituit, ut totas vires oculis subjiciendo, an ea manu tuto bellum commissurus videretur, aspiceret. Ab hujus littoris continenti longior arenæ tractus, brevibus abscissus, curvatis anfractibus portum navigiis facit, humilis ita, ut veniente æstu lateat, abscedente visatur. Nam vadosus ejus introitus diffusiore spatio

[1] *Perfusum*] Sic ed. pr. Steph. *perfusus esset.*

opacæ altitudinis undas includit. Sed quoniam hunc locum cuncti Danorum reges, vanissimi erroris deliramento suspectum, perinde ac fatalem cavere consveverant, proximo portu universi agminis apparatum curiosissime contemplatus est, adhibitis, qui militiæ rudes rei bellicæ documentis imbuerent, quatenus vires suas potius solida oculorum fide quam cæco æstimationis augurio metiretur. Huic militiæ speculationi quatuordecim diebus intentos major commeatuum pars otio consumpta defecerat. Egressis portu, tranquilla toto mari navigatio incidit. Sed ut taciti improvisique appellerent, remigiis eam quam velis instruere maluerunt, Absalone cum septem navibus præmisso, qui Rugiani littoris excussius indagaret accessum. Siquidem Arcon oppidum, vetusto simulacri cujusdam cultu inclytum, ignaris incolis incendio tentare cunctosque ejus præsidium petituros ex improviso opprimere statuerunt; munimentum quidem habitatore vacuum serarumque duntaxat claustris firmatum, existimantibus indigenis, parum humanæ tutelæ egenum, quod præsentis numinis excubiis esset vallatum. Summa vero contractæ classis ordine digesta ducentarum et sexaginta navium numerum reddebat. Absalon exequendæ speculationis gratia cum propemodum ad Rugiam pervenisset, indicantibus nautis cognoscit, regiam navem subito remigium velo mutasse; miratusque, quid ita cætera classis incederet, quæ paulo ante velis, quo occultior navigatio gereretur, abstinendum condixerat, postquam eam a statuto declinare cognovit, et ipse, non suppetentibus propositi sociis, per summam animi confusionem puppim ultimus vertit, regemque, Mönensium in portu receptum, mœstior quam libentior comes petivit. Quippe, quia cœpti comitibus deficiebatur, indignatus, optimam gerendæ rei facultatem omitti, cum et aëris favor et militum arridebat alacritas, ab inchoata navigatione ægre proram avertit. Hunc Petrus, Suno et Hesbernus, cum quibus rex consilia sua participare solebat, rate egressum excipientes, tam deformem regis ab utili illustrique consilio defectionem anxie querebantur. Quos tandem rex, obviam sibi venire jussos, ubi tristes animadvertit, admirans, cur eo vultu essent, visum sibi, inquit, ne tarda et intempestiva navigatio proferretur, cursum ejus ad insulam fuisse flectendum, mane cuncta

commodius executuro. Quippe dies labori, noctes quieti familiares existere. Cumque nullum ab amicis responsum daretur, taciturnitatis admiratione permotus, proferre eos, quæ sentiant, imperat. Illi, quæ invicem contulissent, Absalonem proponere jubent. Tum ille, Quid miri est, inquit, segnes hæsitare voces, quas ingenti mœroris pondere obrutas, quasi fauce obclusa, latens animi strangulat ægritudo? Enimvero vicem tuam ad ignominiam vergere conspicientes interno mentis luctu perfundimur. Quippe imperii jus obsequio mutas, paresque, quibus præesse debueras, utilissimis consiliis spretis, eorum monita consectando, qui in æquo ponunt, pulcherne rerum tuarum cursus an deformis existat. At, postquam sine collega aut æmulo regnare cœpisti, altera nunc expeditio geritur, nec illius remissio quam hujus fœdior apparet. Siquidem, summa rerum opportunitate contempta, parvulas commeatuum reliquias habentes otiosis navigationis excessibus excusabilem reversionis titulum quærimus, et, cum nullis urgeamur obstaculis, ignaviam nostram necessitatis nomine censeri cupimus. Hiscene patriam operibus vindicandam talibusve regnum ingeniis auspicandum duxisti? Si vero maris sævitia navigationem interpellari contigerit, quid superest, nisi ut, necessitatis imperio cogente, domos inglorii petamus, teterrimis effœminatæ mentis opprobriis insectandi? Hæc et similia, tum molestiæ stimulis, tum fiducia familiaritatis evectus, per summam verborum acerbitatem apud regias aures eloqui non dubitabat. Quanquam autem rex adversum dictorum ejus libertatem acrius exarsisset, tamen, ne monitorem impudentius avertere videretur, magnitudinem iræ, quam vultu teste conceperat, moderatione sua ad leve et tolerabile responsum deflexit, dicendo, complures operum suorum testes extare, nihilque tam fortiter ab Absalone gestum, quod, si nondum virtute æquaverit, adhuc factis[1] æmulari non possit. Nec plura eloqui passus, cymba navigium repetivit, subjungente Absalone, haudquaquam eum utilia svadenti succensere debere, cum aliquanto satius sit apertis amicorum monitis instrui quam occultis amaræ sugillationis morsibus obtrectari. Postera nocte concita-

[1] *Factis*] Sic ed. pr. Steph. *satis.*

tum acrius mare eo tempestatis excessit, ut regia classis non portu, non anchoris, quo minus sparsa pelago disjiceretur, retentari potuerit. Nulla ex parte remissior eodem aeris habitu quatriduo perseveravit. Quæ res iram regis adversum Absalonem accensam magnopere delinivit. Sed quod jam corde salubre deprehenderat, voce fateri erubescebat, pudore serum animi ejus intellectum celante. Nam interim nulla ad amicos communione habita, postridie prædictos viros forte littori insistentes accessit, comitibusque propius accedere vetitis, concitationem animi sui, inquit, tametsi dissimulatione uti vellet, iracundis oris notis proditam esse[1], parum quidem admiratione dignum, cum consultantis vocem monitis potius quam contumeliis excipi deceat. Quædam tamen ab eis sapientius quam tempestivius dicta, quæ si ante triduum prolata fuissent, ingentis mali materiam præcurrere poterant. Seras quidem monitoris partes esse, quæ rem, dum in arbitrio est, negligentius obeunt, exactam sollicitudine prosequuntur. Inemendabilia autem corrigere velle proximum amentiæ errorem esse. Frustra igitur se conviciis attentatum fuisse, cum et irrevocabiles præteritorum eventus existant, et plerumque animi commotio parum cum ratione consentiat. Orturæ vero tempestatis sævitiam absque cœlestium monitis humano præsagio comprehendere nequivisse, neque, quin ea delictorum pœnas lueret, dubitare. Quamobrem aut naturæ ignorantiam aut improvisæ necessitatis violentiam vitio sibi verti non oportere. Omissis igitur præteritorum querelis, ad tempestiva rebus consilia animum operamque devocare par esse. Malle enim se spiritum specioso exitu quam expeditionem deformi reditu finire. Tunc Petrus, Absalonis sententiam aliquanto leniori monitorum genere prosecutus, docet, neminem regum fidas amicorum voces infensis auribus excipere convenire, cum sæpe clari illustresque viri spreti salutaris consilii pœnas perniciosa morte pependerint. Cæterum aura, dum faveat, utendum esse, quod ejus anceps incertaque varietas existere soleat. Sustinendum itaque, donec tempestatis immensitas ad tolerabilem remigiis habitum concidat. Adhuc

[1] *Proditam esse*] Ed. pr. addit *dicebat*, a Stephanio omissum.

enim tridui commeatus superesse, exiguoque trajectu hostes accedi posse. Quod si præsenti alimentorum ope deficerentur, alia armis esse poscenda. Oportere ergo, mox ut undas remigio habiles viderint, sparsam ocius uniri classem, incessuramque sociali remigio progredi. Quippe navigationem omnem hoc alacriorem, quo æquabiliorem existere. Rex, monitore laudato, Absaloni speculandæ tempestatis officium mandat, sibi, cum primum eam remigii patientem adverteret, indicaturo. Absalon cupide præcepto, quod suis monitis extuderat, obsecutus, nocte postera, aura sensibiliter impetum remittente, eventu gavisus, antelucano tempore, peractis divinis, ad regem pervenit, nunciando, tempestatem ex parte collapsam, possibilem quidem profectioni, sed difficilem fore, nec nisi summa cum remigii difficultate navigationis capacem existere. Respondente rege, moras esse rumpendas, per ludibrium subtexuit, pulchre se operam impensuros, si, navigationis medietate confecta, unde solverant, sint reversuri. Cujus dicti proclivitas tametsi joco mordacior videretur, ingens regi capessendæ virtutis præbuit incitamentum. Lepida tamen irrisione non caruit, subjungente rege, revertentem[1] se ex eo, quæ in Sclavia gerantur, posse cognoscere. Principio classis lætam alacremque navigationem pleno fiduciæ remigio proferebat. Nam intra propinquæ telluris anfractus auræ vis, quæ aperto mari licentius incumbebat, latentium undarum habitum asperare non poterat, terreni tractus obstaculis undiquesecus incitatiorem fluctuum allapsum arcentibus. At ubi in altum dirigi navigia cæpere, intolerabili pæne tempestatis occursu excipiebantur. Antistes, ne fortissimos monitus suos parum justo conatu prosequi videretur, ingenuo pudore firmatus perseverantissima remigii obluctatione quasi cum necessitate certabat, regemque, virtutis æmulatione provectum, cœpti sui comitem existere coegit. Itaque lenta et inhabilis ac pæne inconcessa navigatio, hinc sæviente mari, inde claudicante remigio, fuit. Ea freti repugnantis violentia regiam navem, adversis undarum molibus implicatam, per summam procellarum asperitatem laxatis propemodum compa-

[1] *Revertentem*] Ed. pr. manifesto librarii vel typographi errore *reverentem*.

gibus disiungi coegit. Quo viso, rex, tum vitandi periculi, tum etiam complendæ navigationis gratia tutiore excipi cupiens, Ingimari Scaniensis ratem propius adesse jussam, ensem dextra signumque læva corripiens, ut temerario, ita prospero saltu involat, eamque remis acrius citari jubet. Eskillum, virtutis pertinacia aliquamdiu subsequi conatum, affectumque regis quam debilitatem navigii sui propensius intuentem, partim regiæ vocis prohibitio, partim rěferta periculo necessitas reverti compulit. Eo viso, complures reversionis occasionem ab erroris simulatione mutuari ignavia docuit. Quibus tamen erroris commentum patrocinio fore non debuit, cum regem navigium, non iter, mutasse translati signi indicio liquere potuerit. Nonnulli quoque conquassatioribus navigiis inviti relabebantur, quod, iisdem compagum firmitate defectis, concitati maris incursum sustinere nequibant. Qui vero procedere perseverabant, ut viribus corporis laboris continuitati sufficere possent, edendi navigandique pariter officio fungebantur. Ne enim navigationis cursum vel parvula remigii intermissio moraretur, dextra remos, læva cibos tractabant. Exigua classis pars, Absalone duce, virtutis et gloriæ æmulantior, inusitatæ tempestatis sævitiam incredibili remorum certamine superavit, obluctatumque pelagus infatigabili permensa navigio, hora antelucana ad insulam Hythim[1], ipsa quoque necessitate superior, appulit. Tunc Absalon, ne quid inexcussum omitteret, per Wethemannum, piraticæ operibus clarum, officio speculationis addictum, et portus hostilibus navigiis vacuos et Rugiam nihil hostile metuentem cognoscit. Nam armenta securis custodibus propter littus errantia, inopinatos incolas esse, fidem fecere. Rex, languido remigio seram navigationem emensus, obtento portu, protinus in Absalonis navem se contulit, fatigatumque tædio ac vigilia corpus somno excepit. Reliquiæ, quæ cum eo fretum superaverant, annumeratæ sexaginta duntaxat navigiorum classem explebant. Duo tunc Hallandenses, natu quam animis nobiliores,

[1] *Insulam Hythim*] Nunc Hiddensö, insulam littori Rugiæ boreali adjacentem (Die Kriege Waldemars und Knuds gegen Rügen und Pommern, von Gustav Kombst, in: Baltische Studien 1 H. S. 42).

paucitatem suam indubitato periculo oblatam rati, navigio, quo communiter utebantur, Absalonem petebant, seque præpropero regis alloquio opus habere dicentes, postquam somno eum acquiescentem audierant, ocius excitari poscebant. Absalon, salutarem ejus quietem importune rumpendam negans, quæ afferrent, regem ex se cogniturum affirmat. Tum illi, conquassationem navigii, inopiam commeatuum, longinquitatem reditus prætendentes, optimam sibi navigationis facultatem prosperantibus ventis incidisse dicebant, quod, quibus adversis ægre processerant, secundis facile reverti possent. Quamobrem eorum se beneficio uti malle, quam cassam et inutilem expeditionem agendo aut navigii vitio aut inediæ malo perire. Quos Absalon non solum deformitatem propositi specioso consilio mutare, sed etiam, quo minus se probris objicerent, honesto silentio supprimere jubet, ne tam pudendæ voces alienis auribus exceptæ inexpiabilem eis timiditatis notam inurerent. Itaque enervis et effœminati animi trepidationem falso causarum commento colorare eos, asseverabat, docendo, facilia refectu navigia fore, et opima commeatuum supplementa per prædam late patentem levi negotio consciscì posse. Cæterum ipsos famam et opinionem suam gravissimo crimine corrupturos, si regem apud hostes in tanta suorum paucitate sine respectu pudoris deserere sustinuissent. E quibus alter domi se negotia regia, quæ summa cum celeritate exequi necesse haberet, manere subtexuit. Contra Absalon, simulationem ejus, quia blandimentis nequibat, minis discutere cupiens, eos, qui in expeditione solvenda plus arbitrio suo quam regiæ indulserint reverentiæ, non tantum bonorum, sed et lucis ac spiritus ereptionem patria lege meritos astruebat. Sed ne ea quidem periculi denuntiatione, quo minus faventem navigationi ventum velo colligerent, imbecillitatem eorum durare trepidationemve corrigere potuit. Discedentes itaque execratione et convicio per summam verborum acerbitatem insequi perseveravit. Quod cum experrectus rex ex Absalone cognosceret, tam impudentes et improbos desertores pœnas sibi luituros jurabat. Conscensa deinde insula, accersitos navigiorum rectores agendorum percontatione sollicitat. Compluribus, ut redeatur, expedire visum, quod tuto ho-

stem lacessere nequeant. Placituram rex sibi sententiam affirmabat, nisi ea res et gravis patriæ rubor et ingens hostium incitamentum existeret. Nam et eos Danicæ expeditionis præsentiam ex castrorum vestigiis comperturos, et clandestinam ejus reversionem timiditati duntaxat imputaturos. Hujus rei causa periculo se quam rubori patere malle, haudquaquam proram, nisi lacessito hoste, versurum. Præterea se eorum, qui, simulata navium fragilitate, defecerant, ignaviam æquaturos, si, quos labore vicerant, virtute non superarent, domosque, impensa male navigatione, repeterent. Tunc Wethemannus, incautas Rugiæ res recenti speculatione expertus, admovendas littori copias svadet, si ignari incolæ fuerint, impune prædam cædemque facturas, sin providi, confestim absque discrimine redituras. Utro autem modo se gerant, per arantium morem deprendi posse asseverabat, qui cum primam diurnæ operæ partem exegerint, quo ad laborandum fiant vegetiores, sopori se prosternere soleant. Hunc vero non nisi metu vacuis altaque securitate firmatis obrepere solitum; cæterum, nemine talium dormiente reperto, præcautæ gentis indicium accipi. Quem rex piratico potius muneri consentanea quam magnitudini suæ convenientia docuisse dicebat. Nunquam enim, Danorum reges a Sclavis fugatos, memoriæ proditum fuisse, sed ne se quidem primum regiam dignitatem hoc deformitatis genere maculaturum. Tunc Gnemerus Falstricus, quanquam alias vegetioris quam sapientioris animi æstimaretur, sive ingenio suo sive regis fortuna monente, summam omnium hæsitationem, ancipiti studio fluctuantem, salutari exhortatione discussit, incertamque consilii concionem ad suam sententiam perduxit, affirmando, temeritatis esse exiguam manum cum immenso hoste conserere. Cæterum Barcam provinciam[1], a Rugia brevi freto discretam, ob parvitatem sui, quocunque paratu esset, populatu perfacilem fore. Denique regem quiescendi gratia cubile petere, exhaustasque vigiliis vires et attritum curis animum somno reficere jubet, vespere, quo minus provisus irrumperet, clas-

[1] *Barcam provinciam*] Haud dubie tractum Barth, septentrionalem partem Pomeraniæ citerioris.

sem applicaturum. Præterea, vadosi fluminis angustias intraturos, sparsam navigationem tacito conficere remigio jussit, ne aut obstrepentium remorum fragor securitatem incolis demeret, aut ipsimet, impactis arenæ navigiis, circa incertæ altitudinis vada diutius hærere cogerentur. Cætera se exploraturum promittit. Rex cupide consilio obsecutus, vespere, signo navigationi dato, destinatum amnem occupat. Cujus expeditius permeandi gratia ternis navigiis junctis classem incedere jubet, ne confusa fluvialibus tardaretur angustiis. Cui Gnemerus rate obvius, opportunitatem invadendæ gentis aucupatus, interceptos incolarum speculatores adducit. Lætus eo rex, diluculo peragratis sylvis, rura ac vicos hoc acrius, quo latentius, irrupit, incolasque adhuc somni securitate torpentes repentina incursione protrivit. E quibus complures, perstrepentis equitatus fragore perculsi, patrios duces adventare credebant. Sed hunc eorum errorem adacta repente corporibus jacula discusserunt. Complures eorum, exertis per ostia capitibus, Cazimarusne an Bugisclavus adventaret, rogabant. Quorum percontatio propriis eorum funeribus excepta est. Antistes, cum parte copiarum longinquam regionis plagam diverso complexus itinere, eo locorum pervenerat, ut a regia cohorte eximiæ paludis interjectu distaret. De cujus admodum incessu dubius, ne direptos a se vicos exuri pateretur, illustri consilio providit. Tandem procul ignes a rege editos conspicatus, sibi quoque consimilis facti potestatem suppetere, confestim, illato tectis incendio, declaravit, sociisque sui prosperitatem excursus, resperso flammis rure, nuntiandam curavit. Cumque prædam abunde actam existimassent, iter ad naves remensi, quanquam grandi invicem a se interstitio discessissent, vestigia tamen sua, quo minus clandestinos reditus captasse viderentur, neve alter alterum impetuosa festinatione præcurreret, mutuis ignium fumigiis prodiderunt. Interea Skialmo quidam, cognomento Barbatus, in asservandæ classis officium relictus, ne, hostili remigio præveniente, amnis exitu prohiberetur, ad mare navigia reducit. Ubi dum Rugianorum navali incursatione peteretur, in paucas rates totius classis præsidium transfert, instructioribus quam frequentioribus navigiis hostibus occurrere præoptans.

Quibus obvia navigatione fugatis, ne sociorum reversio tardius navigiis exciperetur, omissa fugitantium insecutione, portum revisit. Iterato lacessitus, eodem ausu invasoribus restitit. Sed et compluries attentatus, crebra hostium irritamenta occursationis perseverantia superavit. Ita pertinaci magis quam acri incursatione vexatus, opportuna hostem agitatione premebat. Inter hæc regi in littus supervenienti non parvæ admirationi fuit, navigiis custodia vacantibus, abesse Skialmonem. Quem tandem ab agitatione redeuntem cætero prosecutus exercitu, Rugianos, fugam a remigio mutuantes, velorum intensione prosequitur. Sed intervallo præcessionis et volucritate navigationis adjutos instando magis quam occupando vexabat. Tunc quendam vicinæ ratis rectorem in anteriorem navigii sui partem fortitudinis simulatione progressum aspiciens, verbisque magnam præ se laudem ferentibus prosecutus, ad ultimum[2], quæcunque viro forti erogarentur, egregie et laudabiliter impensa asseverabat. Ad ultimum vento obliquante prohibitus, quantum velis emensus fuerat, conversa navigatione, remorum obsequio pensat. Sed quo prosperiorem velificandi, hoc difficiliorem remigii usum habuit. Itaque Danis adversa cum mari navigatione certantibus, Sclavi, quos locorum habitus non fallebat, ignotum nostris profundum compendiaria navigatione sulcantes, subito fugam in insidias vertunt. Quos Absalon per occultos pelagi recessus prosilire conspiciens, sociis metu navigationem citantibus, subsequi quam antecedere maluit, præviæ classis terga plenis pietatis excubiis tutaturus. Pudet referre, quod sequitur. Maxima Danorum pars, rubore posthabito, quanquam hostes imminere conspiceret, deserto rege, velis malos onerare sustinuit. Rex cum paucis admodum navigiis relictus, aliquanto desertores ægrius quam hostes ferebat. Tunc etiam militem, quem paulo ante in prora astantem probaverat, brevitatem veli sui, quo major navigationis cursus existeret, pannorum additamentis producere conspicatus, laudem convicio mutavit, amorem timidis erogatum imprudenter impensum affirmans. Ita absque supremæ necessitatis discrimine veræ ac solidæ fortitudi-

[1] *Prosecutus, ad ultimum*] Steph. in sua ed. omisit *ad ultimum*.

nis habitum explorare promptum non est. Enavigantium discessio non clamore, non signis, denique nullo exhortationis genere revocabilis fuit. Adeo omnium aures pavor concluserat. Cumque rex, intermisso paulisper remigio, a præsentibus, quid factu opus potissimum esset, inquireret, cunctantibus cæteris, Absalon insulam Hythim petendam ibique secunditatem aeris exspectandam hortatur. Quod Petrus fieri oportere non sine rationum assertione negabat, quod, perseverante tempestate, nec reditum nec supplementum classis habituri viderentur, Sclavis adversum se quotidiana copiarum incrementa sumpturis. Pandenda igitur vela, eamque navigationis æqualitatem habendam esse, ut naves volucritate præstantes, complicata velorum parte, tardiores opperirentur, et, quas celeritate præcurrerent, societatis jure consequi debeant. Ita strenua Absalonis adhortatio eximiæ Petri prudentiæ cessit. Uterque siquidem annis suis similia cogitabat. Ille etenim juvenili animo condigna, hic canis suis consentanea proponebat. Ita septem solis navigiis ex omni Danorum classe residuis, Sclavi, multitudine freti, incitatissimo remigio acerrimoque clamore cum contemptu paucitatis irrumpunt. Sed majore impetu quam audacia rem exequebantur. Quippe cum primum excepere sagittas, propius ferre remos ausi non sunt. Paulo post destrictorum ensium laminis nunc cervices suas, nunc scuta pulsare cœperunt, rati, se Danos hoc minarum genere territuros. Remigium deinde magno clamoris strepitu prosecuti horribiles late sonos edebant. Hic quoque procursus priori persimilis fuit. Obviis namque Danorum missilibus repulsi, continuo remigium retulerunt. Tertio ut hostem apparatu terrerent, contractos[1] sole clypeos aqua perfundere, genibusque superpositos in pugnæ usum extricare cœperunt, veluti indubitatum nostris prælium illaturi. At tum demum, seu cupiditate prædæ seu vi pudoris accensi, vehementius navigia concitant. Quæ species ut initio acris, ita exitu inanis apparuit. Telorum enim objectu velut ante deterriti, invictam paucitatis constantiam ulterius lacessere destiterunt, quanquam Danorum provocatione admodum sibi insultari conspicerent.

[1] *Contractos*] Ed. pr. *contactos.*

Rex cum ad aspectum patriæ pervenisset[1], concidente paulatim vento, tam remissam et languidam navigationem agebat, ut, quanquam propasso velo uteretur, eo fere loci diem opperiretur, ubi noctem ingressus fuerat. Sed cum Zephyris deficeretur, processum a remigio mutuatus est. Tandem obviam Eskilli ratem ingressus, Scaniam repetivit. Qui novissime eum prosecuti fuerant, Sialandiæ partibus advehuntur. Tunc Petrus Rannonis, eloquentissimi viri, imperitam calliditatem eludere cupiens, non solum nexos, sed etiam remiges suos, ut prædæ speciem augeret, in eminenti navigii parte constituit, captivorum imaginem præbituros. Quem cum Ranno liburna prætereuntem videret, dissolutionem navigii simulare desiderans, sentina aquam egeri, increpitis acrius remigibus, jubet. Tunc quodam respondente, eo triduo sentinam aqua vacasse, Non rite, inquit Petrus, remiges tui, quibus te responsis excipere debeant, callent. Tunc Ranno, paucis intra Petri navigium remigio occupatis, otiosæ juventutis multitudinem exerto capite conspicatus, prædam existimabat, quietisque suæ pœnitentia permotus, non similiter sibi, ut Petro, fortunam affuisse dicebat, quod, naufragii periculo interpellante, expeditionis comes existere nequivisset.

Autumno rex crebra Sialandensium ac Scanorum, rara vero Jutensium manu provinciam Arcon urbi confinem adortus, cum, ingenti præda acta, ad littus reverteretur, Rugiani, repetentem naves exercitum iisdemque scandendis intentum a tergo per insidias circumfundere gestientes, magnis viribus in insulam e continenti trajiciunt. Per idem tempus coorta nebulæ vis spissam cœlo caliginem intendit. Quæ res incertos viæ Danos atque errore nebulæ implicatos aliquandiu subsistere coegit. Crediderim, hunc aeris habitum propitiæ fortunæ interventu futuræ eorum victoriæ paruisse. Jamque Sclavi, quia nubium

[1] *Rex cum ad aspectum patriæ pervenisset*] Summam hujus expeditionis autor historiæ Knytlingorum minus accurate descripsit et haud recte ad annum 1158 transtulit, cum prima parte anni 1159 suscepta fuerit. Sed varias minutas circumstantias attigit, altercationem Waldemari cum Absalone, procellam naves vexantem, saltum Waldemari ex una navi in alteram, et prudens Gvenmari consilium, p. 373—374.

obscuritas prospicere non sinebat, caliginis errore protracti in medios ferme hostes inciderant, cum, subito discussa sole nebula, exercitus propemodum consertos aspiceres. Tunc Priselavus[1], olim e Sclavia profugus, equo provolans, adesse barbaros factamque Danis optatæ pugnæ copiam, nuntiat, exhortans omnes invictam Danici nominis æmulari virtutem. Responsum a rege est, reperturos hostes, qui fatum fugæ præferre cupiant. Igitur Dani, quorum animos præceps belli cupido exagitabat, præter usitatum pugnæ morem, confusis copiarum ordinibus, conspectos hostes incursare cœperunt. Nec tardior victoria quam impetus fuit, pugnam fuga præcurrentibus Sclavis. In quo procursu duo regii milites ita inter se fortuitis equorum impulsibus concurrerunt, ut uterque excussus prosterneretur. Super quos rex, corruente equo, ita præcipitatus est, ut lævus ejus cubitus, pertuso clypeo, terræ altius infigeretur. Absaloni[2] itaque erigendi ejus gratia descendere cupienti manu, ne subsisteret, innuit, feliciter se lapsum reputans, si modo hostium cladibus attolleretur. Sed hic eventus tristior specie quam omine fuit. Regis namque lapsus hostilis ruinæ præsagium edidit. Quippe superati sine prælio barbari impune obterebantur. Quorum magna pars sinum, per quem trajecerat, avidius repetens, salutem in undis, quam quærebat, amisit; nec minor fluctibus quam ferro periclitantium numerus extitit. Pars, quo tutius hostem vitaret, ore tenus de industria aquis corpus immerserat. Nec hoc quidem auxilii genus, quo minus a Danis in eadem vada descendentibus interimerentur, latebram eis præstare potuit. Cumque, cæteris intra aquam prostratis, unus adhuc, occultum pedibus saxum complexus, sociæ stragi superesse videretur, Absalon, militibus ad opprimendum eum descendere profunditatis metu cunctantibus, Non hic, inquit, ea proceritate est, quam vestra, milites, æquare non possit. Neque enim vadabiliorem sibi quam nobis gurgitem occupat. Quam

[1] *Prisclavus*] Nucleti, Obotritorum ducis, filius erat, qui quum ad sacra Christianorum transisset, a patre profugus factus, in Dania Catharinam, Waldemari sororem, uxorem duxerat.

[2] *Absaloni*] (Sic scripsi; edit. pr. *Absalon;* mox item *hic eventus* pro *his ev.* Mg).

vocem frater ejus Esbernus exhortationis loco suscipiens, quanquam barbarum latentis saxi beneficio uti non dubitaret, saluti suæ fraternæ[1] voluntatis imperium prætulit, aliisque renuentibus, aquas hostili cruore infectas armis onustus intravit. Cumque, emissa in barbarum lancea, solum repetere vellet, undis verticem involutus, profundo se excipiente demergitur, perissetque, nisi sociorum præsentia auxilio fuisset. Enimvero Olavus[2], undis eum abstrahere cupiens, stimulatum calcaribus equum in illud profundum egit, exceptumque brachio levare conatus, pæne sella pronus excutitur Igitur, urgente fato, suæ quam alienæ saluti propior extitit, sibique, cæptam amici curam postponendo, consuluit. Cujus propositum Nicolaus quidam fortius quam felicius æmulatus, non temperavit, quo minus concitato equo gurgitem peteret. Sed ab incœpto se, pari periculo revocatus, abstinuit. Igitur equitum ope defecto peditum opera servari contigit. Cumque littori restitutus fuisset, extinctus ab intuentibus putabatur; adeo illapsus corpori humor anhelitum occultabat. Tandem sociis corpus suum diutius agitantibus, vomitu undam egerere cœpit. Cujus onere liberatus, suspicere magis quam eloqui valuit. Itaque, qui aderant, corpus ejus frigore obstupefactum applicatæ vestis fomento prosequebantur. Quibus percalefactus non oculorum modo, sed etiam vocis usum recuperavit. Cæterum ipso die adeo exanguis permansit, ut vix eum funebris oris notæ desererent. Nec silentio obliterandam alterius Danici equitis virtutem existimo, qui cum, nemine sociorum comitante, fugam hostium avidius quam cautius insecutus fuisset, barbaris, qui effugerant, ut se eis capiendum præberet, rogantibus, spreta prece, equo desilivit, mortemque dimicans quam deditus lucem amplecti maluit. Igitur ingenti hostium caterva ad se opprimendum nitente, quotquot propius accesserant, interfecit, ac sine ulla specie metus

[1] *Suæ fraternæ*] (Sic scripsi eum esset *Fraternæ suæ*. Mg.)

[2] *Olavus*] Hunc quum Saxo ceu virum commemoret lectoribus notum, haud improbabilis est conjectura Suhmii, illum fuisse Olavum cognomine Glug, qui Gytham, filiam Ebbonis, neptem Skialmonis Candidi, in matrimonium duxerat (vid. Suhm l. c. p. 49-50).

pugnans super factam a se stragem plenis gloriæ vulneribus corruit. Itaque non solum innumeros fati comites habuit, sed etiam superstites fortitudinis suæ spectaculo attonitos reliquit. Cujus excellenti virtute tantum promotum est, ut deinceps Sclavi manum cum Danis acie conserere non auderent.

Anno postero[1] Danis expeditionem parantibus, Rugienses, ob recentem cladem suscipiendi belli fiducia defecti, Domborum quendam, præstanti facundia, ad pacem ab ipsis petendam decernunt. Quo Absalon excepto, navigium ejus expeditionis sibimet usui vertit, nautis vero, quoad reverteretur, hospitia cum impensis expedienda curavit, ipsoque Domboro secum assumpto, regiæ classis conventum petivit. Siquidem legatos hostium expeditionis tempore susceptos ad reditum usque ejus, mutua Rugiensium Danorumque consvetudine, retentari fas erat, ne ad suos exterarum rerum nuncii reverterentur, speculationis potius quam legationis officia peracturi. Sed contrariæ tempestatis perseverantia navigationem morante, cum Juti, labentibus alimentis, expeditionem soluturi viderentur, eorum egestati Sialandenses ac Scani, impensis liberaliter commeatibus, affuerunt, ne tanta virium parte maligno necessitatis obstaculo fraudarentur. Fionienses vero, tametsi commeatibus abundarent, ne minimam quidem eorum partem ad sustentandam sociorum inopiam contulerunt. Quod videns Domborus pacem, quam ante supplex petiverat, sub æquis tantum conditionibus offerebat. Cæterum Absalonis apud regem interventum poscebat. A quo oblationem suam liquida fide prosequi rogatus, pignoris loco lapillum se aquæ injecturum asseruit. Siquidem icturis fœdus barbaris religioni erat calculum in undas conjicere, seque, si pacto obviam issent, mersi lapidis exemplo perituros orare. Sed contra poscente obsides Absalone, fucosaque superstitionum mendacia in rebus seriis recipienda negante, haudquaquam Domboro mutua petendorum obsidum fiducia defuit. Quod Absalon indigne ferens, Rugianos non solum obsides Danis, sed etiam pecuniam cum supplementis classis transmittere solitos asseverabat, cum Dani nihil tale Rugianis un-

[1] *Anno postero*] Anno 1160.

quam a se concessum solutumve meminerint. Tunc Domborus, Si sapientia, inquit, qua te præditum existimas, viges, quæ a me proponenda sunt, docili animo excipies, tenaci memoria apprehendes. Quisquis rite se gerit, circa tria tempora maxime cogitationem expendit; ex iisdem duo leviori cura complectens, tertii præ cæteris habitum intuetur. Siquidem præterita meminit, futura prospicit, præsentia colligit. Stolidus vero inter spem futuri memoriamque præteriti præsentium facultatem omittere et, quod in manibus retinet, excutere consvevit. Quo pacto tu quoque, vanissimis sollicitudinis ambagibus implicatus, adeo scrupulosa cura præteritorum imagines recolis futurosque meditaris eventus, ut ad ea, quæ præ manibus sita sunt et oculis obversantur, aspicere nequeas. Quippe, dum prioris ævi recordationi animum inseris, felicitatis ejus exemplo futura metiris, teque, spem ex memoria adeptum, quid instans ætas afferat, præterit. Fateor, olim Danos gente nostra potitos; sed præsens fortunæ benignitas iisdem nunc favoris blandimentis partes nostras prosequitur, quibus quondam vestras excolere consveverat, sortemque nostram ad hanc felicitatis summam perduxit, quam vestræ quandoque rei status attigerat. Quippe, quanto vobis inferiores extitimus, tanto nunc viribus successuque præstamus, eo, rerum fortuna ductante, progressi, quo Danicæ quondam prosperitatis incrementum excesserat. At dum temere votis extenderis, nova ac recentia stolida vetustatis simulatione prætergrederis, eisque me conditionibus adigere conaris, quas pro præsentium habitu præstare potius quam postulare debueras. Fines vestri, armis et exercitibus nostris[1] miserabiliter obtriti, situ marcidi culturæque inopes jacent; nostrarum diffusio partium vix alendæ, quam genuit, multitudini sufficit; et tamen, quos omnifariam potentiores advertis, non superiores modo, sed etiam pares habere fastidis. Tunc demum tributi nos exactione sollicita, cum et sortem nostram successibus æquaveris et eam malis, quibus tua nunc premitur, adactam conspexeris. Hæc Domborus[2]. Sed Absalon, dissimu-

[1] *Exercitibus nostris*] Ed. pr. habet *vestris*, quod sensum omnino turbat.

[2] *Hæc Domborus*] Summam colloquii Dombori cum Absalone Hist.

lato indignationis conceptu, paucis eum responsis excipiens, ad regem, quæ acceperat, perfert. Verum pertinax freti sævitia navigationem interpellando finem expeditioni fecit. Rex, quanquam superius Sclavos secundis successibus attentasset, plus tamen negotii in eorum expugnatione, quam ut propriis viribus exequeretur, advertens, Saxoniæ satrapam[1] in armorum militiæque collegium ingentis præmii pollicitatione[2] sollicitat. Ille tum amplissimæ mercedis captura, tum etiam potiendorum finitimorum spe invitatus, expeditionis societatem spopondit. Sed superius Waldemarum rex Noricus per summum amicitiæ cultum navigio draconem simulante donaverat[3]. Quod Absalon, mira arte effigiatum, Roskildensi remige exornare et ad conventum usque Danorum dirigere jussus, cum in portu Isörensi, parum secundantibus ventis, voto diutius moraretur, nihil ægrius tulit, quam quod, aliis in expeditionem proficiscentibus, tardior ipse superventurus videretur, qui cæteros et velocitate apparatus et procinctu navigationis alias præcurrere consveverat. Itaque cum, mente tædio et pudore sopita, in puppi jaceret, futuram maris tranquillitatem nocturnis imaginibus speculatus est. Existimavit enim, ab homine se accersi, accessoque littore, cum Burglanensi pontifice Tokone aliquamdiu spatiatum, jussumque ab eo, quæ audiret, sagaci mente comprehendere et tenaci mandare memoriæ. Tokonem deinde melos, quod in divini natalis pervigilio rite recini assolet, semel

Knytling. ita refert p. 378: *Dixit archiepiscopo: Vir juvenis es, neque præterita noscis. Noli obsides a nobis postulare, neque terram nostram vastare; potius domum revertere et pacem cum nobis cole, donec vertra terra tam exculta fuerit ac nostra. Nam vestra terra magna ex parte jacet deserta et inculta; vobis itaque pax magis convenit quam bellum.* Hist. autem Knytl. minus commode hæc sub finem expeditionis Waldemari dicta esse refert.

[1] *Saxoniæ satrapam*] Henricum Leonem.

[2] *Ingentis præmii pollicitatione*] Helmoldus Chron. Sclavor. lib. I cap. 86: *Pactus est ei amplius quam mille marcas argenti.*

[3] *Navigio .. donaverat*] Hocce donum a rege Ingio Waldemaro datum commemoravit Hist. Knytl. p. 375, addens, navem eadem æstate periisse.

iterumque et tertio replicuisse, ipsumque ad ea, quæ canerentur, sollicitis auribus esse jussisse. Expergefactus adeo præsentes visorum imagines animo repræsentabat, ut rem veram, non somnium fuisse arbitraretur. Et quia crastinæ egressionis opem per quietem sibi promissam meminerat, tam certam commodæ navigationis spem animo præsumpsit, ut, conscensa cymba, quanquam nihil adhuc tempestati detractum erat, malum regiæ navis, cui Astradus præerat, ocius attolli juberet, cibumque capere properaret. Epulanti supervenit Astradus indicans tempestatis occasum et, quidnam fieri expediret, interrogans. Jussus est illico, erecto navigii malo, fauces Isöricas penetrare, eisque præteritis, insulam, qua ventus juberet, ambire. Quod eo exequi pergente, expeditionaria classis, quæ in eundem forte portum appulerat, subito tranquillitatis incessu gavisa, velorum usum navigationis avida præparabat. Verum effectus minor impetu fuit. Siquidem modo orientem, modo occasum incerto ventorum flatu ludificata vicissim petebat, navigationemque mutabilis auræ varietas optato cursu fraudabat. Divinitus consultum crederes, ne aut solitaria Absalonis navigatio aut aliis incessu tardior haberetur. Quod etiam ipsius liquido comprobavit adventus. Siquidem, adnavigante eo, omnium nubium errore discusso, certus pelago flatus incubuit, tantaque propitii venti stabilitas incidit, ut navigatio, quæ ante dubiis velis incertum cursum tenuerat, continuo prosperitatis ordine frueretur. Ita naturæ rerum temperies, quæ se cæterorum usui inviderat, Absalonis respectui tributa est. Qui etiam cum navem regis sibi creditam validis tempestatis incrementis contusam extremoque naufragii periculo propinquam adverteret, continuo in littus subductam necessariæ trabis vinculo refecit, laceramque ac pæne confractam pristinæ firmitati restituit. Sed et prorarum ejus cacumina, quo cultior incederet, aureis apicibus texit. Quo rex apud Masnetam exceptus, Polam provinciam[1] comite classe petebat. Itaque communibus, sed discretis viribus alterum Sclaviæ latus Dani invaserant, alterum Theutones lacerabant, interdumque exercitus alter ab altero invicem spectari po-

[1] *Polam provinciam*] Insulam Poel in sinu Wismariensi.

terat. Cumque Theutonnm forte satellites petendi pabuli gratia latius evagatos Sclavi per insidias adorti interemissent, equites recentis injuriæ ultionem audaci calliditate quæsierunt. Siquidem, militiæ insignibus occultatis, loricisque, quibus corpus munierant, familiari ac sordida veste tectis, pabulantium more fruges metere aggressi, Sclavos, Nucleto duce, ad se opprimendum ex abdito provolantes, ocius ascensis equis, falcesque gladiis mutantes, trucidaverunt. Caput Nucleti abscissum[1] ac pilo affixum sicque in castra perlatum gratum utriusque exercitus oculis spectaculum præbuit. Quod cum filio ejus Priszlavo, qui ad Danos et Christiani ritus amore et paganæ superstitionis odio patria pulsus transierat, cœnitanti nunciatum fuisset, aliquantisper manum ab escis retractam demisso capiti subjiciens, dei contemptorem tali exemplo interire par esse dicebat; revocatoque a cogitatione animo, consvetam oris ac mentis hilaritatem cœnæ consortibus exhibebat, magnus potentia, sed major divini cultus memoria. Neque enim sibi parentem judicabat, quem publicæ religionis æmulum noverat. Itaque ambiguæ æstimationis esse potuit, utrum magis fortem animum gesserit, an piam vocem emiserit. Sed neque patriæ plus solito misertus, eam ductu et incitamentis suis duarum gentium prædam existere coegit.

Interjectis diebus Henricus Waldemaro, sermonis invicem conferendi gratia se accedenti, cum Absalone solo in tabernaculum suum perducto epulum præbuit, ingenti magnatum frequentia administratorum officio fungente. Quæ cœna licet multigena ciborum varietate splenderet, aliquanto tamen plus luxus in obsequiis quam epulis habuit, præsertim cum gloriæ, non usui serviretur. Clientela vero seorsum discubitu excepta. Post reditum suum Waldemarus, novarum rerum casibus sollicitatus, intento ad sciendum animo, ubinam Henricum necessariæ collocutionis gratia obvium habere posset, atque[2] ad id negotium explicandum prudenti viro opus asseveraret, alii sibi claudicare equos,

[1] *Caput Nucleti abscissum*] Idem habent Helmoldus l. c. cap. 87 et autor historiæ Knytlingorum p. 375. Islandus ducem vocavit Miuklat et filium Fridleif.

[2] *Atque*] (Leg. *quum*. Mg.)

alii parum cultis ungulis esse fingebant. Cunctis itaque metum excusationis astutia protegentibus, nemineque tam periculosam legationem suscipere audente, Absalon, forte lignis ex more per otium cæsis, e nemore superveniens interrogatusque, an regiarum partium legatum agere vellet, iturum se pollicetur. Igitur legendorum comitum optionem habere jussus, potissimum necessarios ac sanguine semet contingentes adscivit, consanguineam fidem alienæ præferendam existimans. Priszlavus quoque, potentissimi Sclavorum principis Nucleti filius, quem, quod Waldemari sororem in matrimonio haberet, Christianæque disciplinæ sacris initiatus esset, pater jampridem, perinde ac insidias sibi nectentem, conspectu suo submoverat, localis peritiæ fiducia propositæ viæ conductorem agere pollicetur. Huic siquidem tum rex ob bonæ fidei experientiam, tum ob connubii affinitatem magnam nobilium insularum partem fruendam concesserat. Profectus Absalon, affatusque ducem, cum apud eum pernoctare rogaretur, regem, anxia suorum exspectatione sollicitum, longioris moræ interpositione molestari oportere negabat. Præterea classem sine portu esse asseverabat, undique ventorum impulsui patentem. Cumque, festinationis ratione reddita, propinqua nocte equos abiturus scandisset, quidam claro Saxonum loco natus, ultro adito duce, perituros Danorum legatos, nisi comitatiores abscederent, querebatur; objurgare quoque eum vehementius ausus, quod illustrium virorum paucitatem, tot ingruentibus periculis, incomitatam a se dimittere sustinuisset. Revocatis itaque comitum offeruntur auxilia. Sed non minorem se Absalon in refutando comitatu gessit, quam in pernoctationis egerat obsequiis respuendis, gloriosius ratus suam ac sociorum salutem dubiis casibus credere quam alienis armis protegere. Cumque haud procul tentoriis abesset, Priszlavus, omnibus frænos succutere jussis, Si meo, inquit, ductu res expedienda foret, comitum supplementum nostra paucitas non refugisset. Siquidem adversum pericula abundare industriæ potius argumentum est quam timoris indicium. Hoc enim probabilior est fortitudo, quo minus cum stoliditate consentit; illa vero reprehensionem meretur, cui vires temeritas administrat. Sed nunc exigere perquam deforme est,

quod paulo ante oblatum acceptare contempsimus. Restat igitur, ut unicam salutis viam in pectorum ac virium nostrarum fiducia reponamus, spemque ex desperatione certissimam capiamus. Æmulanda itaque Danici sanguinis et nominis virtus, omnique studio enitendum, ut aut nobis victoria reditum aut speciosa mors æternum famæ pariat monimentum. At minime dubium, quin de transitu nostro hostes equina fecerint vestigia certiores, nec magis ambiguum, eorum reditum insidiis excepturos esse, quorum adventum adesi callis indicio perviderunt. At mori vobis, commilitones, quam capi præstat. Capti enim occisi parentis mei pœnas, perinde ac ejus interfectores, crudeli morte pendetis, fratresque mei paternis manibus per summam cruciatuum acerbitatem nostro[1] sanguine parentabunt. Aliquanto ergo satius est, propriæ virtuti spiritum impendi quam alienæ violentiæ miserabiliter puniendum relinqui. Hæc non proprii periculi metu, sed vestræ potius caritati consulendo monuerim. Eo enim sanguine oriundus sum, quem nulli Sclavorum attentandi unquam ausus incessit. Per patrem vos optimum maximumque perque[2] illud Danorum celebre cunctis gentibus nomen obsecro obtestorque, ne fiduciæ et fortitudini imbecillitatem atque ignaviam præferatis. Hæc Priszlavus. Denique læta omnium acclamatione exceptus, nihil se de victoria ambigere asseveravit, cui militum alacritas præsagio fuisset, præsertim cum omnis Sclavorum irruptio specie quam re formidabilior existere soleat. Circa incessum vero id ordinis observari debere, ut juvenes parum armati medium inter milites equitandi locum tenerent, eorum utrinque præsidiis muniendi. Cæterum militarium turmarum per binas acies distinctarum alteram ab altera auxiliis invicem tutandam esse. Quippe geminæ cohortis specie hostium animos labefactari posse. Præterea clamabundos incedere variisque cantibus obstrepere jubet, fiduciam, quæ plerumque multitudini inest, simulaturos. Nec fortunæ expers consilium fuit. Siquidem in portum eis, ubi classis acquiescebat, nullo incessente perductis[3], rex, exspectantis

[1] *Nostro*] (Leg. *vestro*. Mg.)

[2] *Perque*] Ed. pr. habet *per quem*.

[3] *In portum .. perductis*] Neque iter Absalonis satis temerarium ne-

more sollicitus, prolixamque legatorum absentiam cura ac mœstitia prosecutus, dolorem ex temeraria suorum emissione contractum religiosæ lectionis officio[1] leniebat. Quibus redisse compertis, soporis blandimentis, ob tristitiam dilatis, ocius aditum dedit. Inde ad Gudacram amnem[2] navigatione discessum. Cujus vadosus aditus haudquaquam magnarum navium capax extabat, exiles duntaxat transmittere solitus. Itaque rex propter fauces, fixa ancora, sedem navigio conscivit, magnitudinem ejus parvitate amnis admittere nequeunte. Habilior classis, et quam fluviale profundum ferre poterat, Absalone duce, angustos amnis attentabat anfractus. Quo autore eo loci perventum, ubi gurges ingentis stagni diffusior speciem præferebat. Has faucium angustias barbari crebra classe præstruxerant, hostem transitu prohibituri. Quos nostri deturbare gestientes, profunditatis ignari, imperitæ navigationis errore vadosis locis affixere puppes. Quas dum, profundo defectas, ad loca navigatu facilia rejicere cupiunt, cum minus remigio liceret, passim in vada desiliunt, manibusque foros complexi, remorum vices corporum viribus exequuntur. In quos Sclavi, navigiis suis tanquam propugnaculis utendo, superne tela librabant. Nec sic eos attentasse contenti, et ipsi saltim in vada delapsi cominus dimicandi locum petebant. Sed nostris strenue occursantibus, pari celeritate deserta ac repetita sunt navigia. Ante alias binæ Priszlavi rates subiere stagnum. Quarum alteram, qui vado institerant, tam frequentes insiluere, ut media, fractis penitus lateribus, finderetur. Quippe, dum avidius se ingerunt, multitudinis onere mediam rupere puppim. Subsequente classe, deserta fugientium barbarorum navigia ca-

que fortia Priszlavi dicta præteriit autor historiæ Knytling. (Paulo ante pro *fiduciamque* scripsi *fiduciam*. Mg.)

[1] *Religiosæ lectionis officio*] Juxta historiam Knytlingorum p. 376 rex in psalterio legebat.

[2] *Gudacram amnem*] Non certum est, quem amnem noster hoc nomine insignire voluerit. E contextu tamen narrationis sequi videtur, quod etiam Suhmius (Hist. af Danm. VII, 70), aliique opinati sunt, hunc amnem, quamvis diversa sint nomina, Warnow esse fluvium, qui quidem prope ab ostio talem, qualem describit Saxo, format lacum, in cujus ripa sita est urbs Rostochium. Ostium amnis, olim fortasse vadosum, deinde aut aquæ vi aut arte paullo profundius facile erasit.

piuntur. Vicorum quoque ripæ junctorum incendia peraguntur. Noctu redeunte Absalone, rex adhuc insomnis diutinam ejus moram angore et vigilia prosequebatur. Quo excepto gavisus, liburna sua, quod ob granditatem navigationis inhabilis videretur, domum remissa, in aliquanto minorem se contulit; eaque ad lacum devectus, Sunonem binis instructum navigiis in longinquos paludis recessus prædatum mittit. Urbem quoque Rostock, oppidanorum ignavia destitutam, nullo negotio perussit. Statuam etiam, quam gentis profana credulitas, perinde ac cœleste numen, divinis honoribus prosequebatur, incendio mandavit. Post hæc Henricum, cum exercitu suo conserendi secum sermonis gratia venientem, præparato ponte trajecit. Eodem tempore Nucleti filius Priszlavus[1], ripa altera superveniens, cum fratrem Priszlavum Bernardo, cujus manu Nucletum occidisse fama fuerat, navigio communicantem aspiceret, convicio lacessivit, impietatem objiciens, quod cum parentis sui interfectore amice conversari sustinuisset. Contra Priszlavus, bene de se meruisse eum, per quem patre sacrilego careat, affirmabat. Sed neque se ejus filium censeri velle, quem maximi sceleris parentem extitisse constaret.

Interea dum hæc geruntur, subito fama pertulit, Rugianam Pomeranamque classem ex disposito convenisse, Danos amni includere avidam. Igitur rex per Henricum necessariæ discessionis admonitus, ne se locorum angustiis implicari pateretur, protinus amne éxcessit. Cumque Sclavicæ collectionis famam nulla adhuc indicia confirmarent, insidiarum suspicione permotus hostium calliditati invicem occurrere statuit. Qui in occultos littorum sinus collati, si rex rura diriperet, classis ejus incursandæ copiam explorabant. Quos ut opportunitatis simulatione protraheret, Magno cuidam exurendorum littoralium vicorum curam demandat, militibus intra navigia latere jussis, sciens, profecto Sclavos ab universo Danorum exercitu incendium peragi putaturos, sicque promptiorem exercendarum insidiarum ausum capturos. Nec secus, ac ratus est, hostile propositum fuit. Quippe, Magno oppidis facem subjiciente, Rugiani, universas Danorum vi-

[1] *Priszlavus*] (Pro hoc aliud nomen ponendum, fortasse *Pribislavus*. Perverse St. proximis locis habet (contra ed. I) *Pribislavum* et *Pribislavus*. Mg.)

res eo negotio occupatas existimantes, avidius edendi propositi fiduciam rapuerunt, perinde ac eorum classem defensoribus vacuam reperturi. Sed quorundam, regis imperium ignorantium, occursu maturius excepti, incursandi studium repente fuga mutarunt. Quos cætera Danorum classis certatim magnis remigii nisibus insecuta, velocitate navigationis æquare non potuit. Cumque relevandæ lassitudinis gratia æstum umbraculis leniret, Lundensium pontifex, cæteris portum tenentibus, superveniens, postquam medio ferme diei tempore navigia velaminibus obducta conspexit, cunctis segnitiem exprobrans, His, inquit, tumulis, commilitones, cum animi exercendi sint, corpora sepelire gaudemus? Quo dicto militibus diurnæ quietis ruborem ingessit, et regem, desidia obsessum, torpentes militiæ suæ vires excitare perdocuit. Qui etiam ad pontificis vocem modesto indignationis genere permotus, simulque justa desidiæ suæ reprehensione commonitus, cito hos tumulos relinqui posse ajebat; statimque discussis tegminibus, hostile solum petere properavit. Post hæc circa australem insulæ plagam prædæ in biduum actæ; inde Walungiam[1] navigatum. Ubi, nuntiato Rugianorum occursu[2], cum quidam e Danis hastam suam, quo commodius ea in acie uteretur, in conspectu sociorum aliquanta parte curtasset, cæteri ipsius factum secuti, congestis in unum locum putaminibus, ingentem brevi cumulum extruxerunt. Sed interim apud hostes pacis, non belli studia agitabantur. De qua acturus Domborus ad Danos dirigitur. Quibus ad naves digressis, ignem in littore accendit, cujus indicio se legationem afferre monstraret. Sed Absalon, ne quis eum nave exciperet, vetuit, ne pax, quam petere venerat, invicem a Danis affectari videretur. Ita Domborus, aliena rate non habita, propria classem petivit; Absalonemque per interpre-

[1] *Walungiam*] Tractum Schaprode in Rugia (cnfr. Kombst l. c. p. 47).

[2] *Nuntiato Rugianorum occursu*] Quæ post reditum Absalonis hactenus gesta noster narravit, multo brevius et paullo aliter refert autor historiæ Knytlingorum, ita tamen, ut hic et fugam Sclavorum et vastationem provinciæ Valungiæ et dicteria Eskilli commemoret. Quæ vero de ingenti quadam victoria prope Arconam reportata et de trecentis millibus Rugianorum in proelio cæsis deinde affert, falsa omnino censenda sunt.

tem aggressus, ut se inter regem et Rugianos faciendæ pacis autorem exhiberet, orabat, obsequium cum obsidibus spondens. Contra Absalon, perinde ac eorum, quæ ab ipso poscebantur, ignarus, responsionis loco desertas Danorum insulas numerabat, earum solitudinem nuper sibi ab ipso exprobratam acri memoria prosecutus. Domborus, orationem[1] suam parum competentibus responsis excipi per interpretem cognoscens, Ratione, inquit, non vacat, pontificum optime, quod tuam cæteris opem in advocatione præferimus. Siquidem eo nunc justius ad tui nominis opinionem votis decurrimus, quod quondam ad promerendam Danorum concordiam avi tui præsidiis nitebamur. Ejus nutu perinde ac regalibus edictis contenti fuimus. Quia vero filiorum ejus nemo superest, supplices ad nepotis genua manus tendimus, ne extra consuetæ familiæ seriem auxilia circumspexisse videamur. Nec pari industria in fratre tuo prætereundo, quanquam natu præstet, usos nos esse constat. Tibi enim autoritatis prærogativam, honoris[2], non animi nec ætatis privilegia, sed dignitatis ornamenta conciliant. Ante vero quam pacem domesticam bellis civilibus fœdaretis, constantem Danorum imperio fidem præstitimus. At postquam in vestra republica seditiosa suffragia adolevere, regnique affectatores armis instruere cœpistis, propriæ libertatis quam alienæ factionis studiosiores evasimus, vestrique nominis quam pietatis desertores esse maluimus. Sed et bellum vobis inferendo quid aliud quam ingeniis vestris finiendarum simultatum causam præbere tentavimus, idque efficere, ut, nostra arma excepturi, mutua concordia indigeretis? Itaque secures vestras, civili sanguine madentes, in nosmetipsos convertimus, bellaque vestra alienis quam patriæ perniciosa fore maluimus. Siquidem adversarios vestros specie, revera amicos egimus, caritatisque partes hostilitatis simulatione præbuimus. Etenim concordiam vestram magis quam spolia, piraticam a benevolentia profectam exercendo, quæsivimus. Et nunc quidem, ope-

[1] *Domborus, orationem*] Hancce orationem, cujus summam Absalon haud dubie cum Saxone nostro communicaverat, hic suo more exornasse videtur.

[2] *Honoris*] Ed. pr. *honores*.

ra nostra cœptorum deviis ac parricidalibus bellis abstracti, merito tanti beneficii autoribus gratulari debetis. Cur ergo, cunctis inter nos[1] amice compositis, soli communionis vestræ januas intrare non possumus, quarum ipsi claustra reseravimus, aditum patefecimus? Cur ea factorum nostrorum prudentia, delicti vestri saluberrima correctrix, a viris sapientia claris parum grata æstimatione colligitur? Cumque finisset, adhuc Absalone vastatas Daniæ provincias supputante, Nil factum, est, inquit, quod homines patrocinii tui indigos ab illius clementiæ sinu repellis[2], quam nemo supplicum unquam difficilem habuit. Etenim repulsi identidem tuis genibus advolvemur, puerorum perseverantiam imitaturi, qui quo atrocius iratæ matris verberibus lacerantur, hoc avidius ejus gremiis allabi nituntur. Quod si parum supplicii de nobis sumptum creditis, iram vestram, quoad libet, cladibus nostris impune exsatiare poteritis. Vastentur licet agri, exurantur vici, evertantur urbes, trucidentur populi, precibus vobiscum, non armis, agemus, pro bello veniam quæsituri. Si sanguinem sititis, ultro jugulum gladiis vestris feriendum præbebimus. Si servitium affectatis, quid deditione majus præstare poterimus? Quis autem tam efferæ mentis, qui ejus oblatoribus parcere præsto non sit? Extremæ autem dementiæ est velle laboribus adipisci, quod otio possit acquiri. Scio autem, illud tibi succurrere, quod priore colloquio patriæ tuæ vastitatem inter probra posuerim, ideoque te tam pertinaciter ejus solitudines æstimare, ne prius de pace agatur, quam totidem apud nos vestris armis effectæ fuerint. Ego vero jampridem, sapientibus monitis insipienter usus, adversarii partes secus, ac expediret, edocui, ignarus, quod auditori tam attento præceptor extiterim. Nam rem puerilibus deliramentis consentaneam dixisse satius fuerat. Quod vero locutum me nunc pœnitet, te etiam audisse piguit. At si tunc intellectu digna tuis auribus deprompsi, quæ nunc quoque dicturus ero, pari mentis ratione suscipito, eodem ingenio præsentia hauriens, quo prioris alloquii documenta sumpsisti. Quo majorem de nobis stragem egeritis, hoc mino-

[1] *Nos*] (Leg. *vos*. Mg.)

[2] *Repellis*] Ed. pr. librarii vel typographi errore habet *repelles*.

rem subjectorum numerum militiæ vestræ residuum facitis. Quid ergo aliud cladem nostram exercendo agitis, quam quod viscera viribus exinaniendo consumitis? Quod si parum adhuc nos punitos ducitis, hostibus vestris bello proterendos objicite, aut morte nostra vindictæ satietatem sumpturi, aut victoria rebelles sub jugum missuri. Victi namque parum mœroris, victores multum alacritatis vestris animis ingereremus; utralibet ergo fortuna vestris successibus obsequeretur. Præterea, si nos armis lacessere perseverabitis, casus efficere poterit, ut stragem nostram alicujus vestrum fato luatis, cujus capite totius Rugiæ subjectionem emisse difficile fuerit. Talibus Absalon monitis invitatus, Rugianorum vota apud regem sua prece complevit. Rex, acceptis obsidibus, redit.

Eodem fere tempore de Urbis pontificatu controversia inter Cardinales orta, varie provinciarum suffragia ferebantur. Nam Gallia Alexandro obtentui fuit; Germania, autore Cæsare, Octaviani partibus obsecuta est[1]. Sed justior religionique propior Gallorum sequacitas fuit. Quod postquam in Dania percrebuit,

[1] *Gallia Alexandro obtentui fuit; Germania, autore Cæsare, Octaviani partibus obsecuta est*] Papa Hadriano quarto defuncto, duæ in collegio cardinalium erant factiones, quarum altera a partibus imperatoris stabat, altera de juribus et immunitatibus ecclesiæ contra imperatorem defendendis erat sollicita. Hæc, numero major, Rollandum papam elegit; minor cardinalium pars Octavianum nominavit. Cum Rollandus aliquamdiu, veluti modestia ductus, mantum papalem recipere reniteretur, hunc, qui partis erant adversæ, arripuerunt et Octaviano obtulerunt, qui mox a populo Romano papa salutatus est, et talem se gerens, æmulum per aliquot dies captivum tenuit. Tum vero incolæ urbis Romæ arma ceperunt pro Rollando, qui, sollenniter inauguratus, nomen Alexandri tertii assumsit, et brevi post Octavianum, Victoris quarti nomine insignitum, Romam linquere coegit. Imperator Fridericus Barbarossa, tum Cremam obsidione premens, utrumque papam Papiam venire jussit. Alexander venire recusavit. Victor Papiam venit, ibique, causa ejus cognita, patres concilii, qui ex Italia et Germania haud infrequentes aderant, electionem Victoris confirmaverunt anno domini 1160. Alexander, Romam linquere coactus, bene receptus est a rege Franciæ, Ludovico septimo, et, concilio Claramonti habito, imperatorem æque ac Victorem quartum anathemate percussit.

Lundensis pontifex, qui et ipse prædictæ expeditionis comes fuerat, ne, fervente religionis tumultu, deposito fraudaretur, pecuniam, quam in Gallia collocaverat, per ministros reportandam curabat. E quibus unus, monachicæ professionis, apud Stadium oppidum, inter cœnitandum, ligneo forte calice non suppetente, aureo, quem in custodia habebat, arrepto, nitidius quam tutius cœnam exegit. Cujus facti irritamento iis, quorum hospitio receptus fuerat, tacitam latrocinii cupidinem ministravit. Majoris namque pecuniæ conscium animadvertebant, quem præstantiori poculo privatas mensas exornantem videbant. Cæterum hospitii reverentia palam facinus exequi veriti, quoniam intra penatium limina hospitalitatis sacra violare nefas ducebant, in Holsatiam eum subsequendo sarcinis exuerunt. Quo Eskillus, dum ab expeditione reverteretur, audito, regem super earum recuperatione sollicitat, ratus, autoritate ejus restitutionem a prædonibus fore. Nec jam precibus, sed pactione agendum existimans, portionem pecuniæ, dummodo per eum reddita foret, in præmium pollicetur, tantoque ejus auxilium instantius expetebat, quanto eum in annuendo tardiorem advertit. Rex, petitionum ejus perseverantia fatigatus, ægre operam pollicetur, quod et raptor incertus et pecunia repertu difficilis videretur. Cæterum eam requisitu promptiorem, si a potentibus, quam si a plebeiis occupata fuisset, arbitrabatur. Igitur antistitem Slesvicum secum petere jubet. Ubi dum forte per jocum, inter familiares, amissoris auro bibentis jactantiam elusisset, interfuere, qui, regis dicta sinistre excipientes, clandestini sermonis mordacitate pontifici illusum putarent. Quorum obtrectatione Eskillus ad deserendam regis amicitiam adductus, eo dementiæ prorupit, ut opes, quas amisisset, ab eo obtentas suspicaretur, eumque rapinæ sibi inflictæ conscium asseveraret. Ita se conceptæ vesaniæ moles falso regis convicio patefecit. Igitur nescias, utrum antistes insaniæ majoris, an rex patientiæ fuerit, quorum alter integerrimum virum teterrima suspicione notare sustinuit, alter, conscientiæ puritate sincerus, adversum innocentiæ suæ criminatorem æquo lentius iram destrinxit. Inter hæc Occo[1], cui superioris scismatis contagio deponendi

[1] *Occo*] De hoc Occone, episcopo Slesvicensi, vid. not. uberior.

pontificatus causam præbuerat, tanquam recepta ab Octaviano dignitate, conciliato regis favore, Slesvicensem sedem sacrilego occuparat regimine. Quem Eskillus, catholicæ partis æmulatione, inter rei divinæ actionem cum suis fautoribus execratus, magnopere regem permovit. Ita contentione paulatim ad invidiam simultatemque progressa, accito apud Sialandiam Absalone, querimoniam suam a rege tum spretam, tum etiam irrisam conqueritur. Quippe eum erga pecuniam amissam parum honesta conscientia esse; restitutionem in facultate habere, si velle suppeteret. Quinetiam cum Occone, scismaticarum partium comite, criminosum junxisse collegium, inque ejus excolenda societate catholicæ pacis adversariis execrabilem obtentum præbere; quamobrem se belli adversum eum suscipiendi infinita cupiditate flagrare. Sæpe enim numero consimilia ausum, potiusque præesse regibus quam obsequi solitum. Præterea ad hoc audendum se non infimis amicorum præsidiis abundare. Veritus Absalon palam tanti viri sententiam objurgare, temperato reprehensoris officio, impatientiæ ejus errorem modesto genere castigationis excepit, regis integritatem deformi notatu perquam indignam judicando, ejusque conscientiam, collatis innocentiæ rationibus, ab omni suspicionis turpitudine alienissimam comprobando. Cæterum non tam catholicarum partium odio quam ejus regisque litigio Occonis susceptionem imputandam docebat. Ad hæc, si litem ingrederetur, quos auxiliares speraverit, hostes sensurum. Quippe homines inter adversa plerumque parum justa constantia amicitias colere. Sibi potius ad ipsum legati partes mandari precatur, discordiarum pericula compositionis officiis avertere tentaturo. Eskillus, tanti consilii documento parum salubriter æstimato, percontationibus eum fatigat, num sibi in eam rem auxilium sit laturus, quem non tam gerendorum arbitrum quam belli socium deposcat, dicendo, jam non se consultorie cum eo, sed precarie agere. Absalon, antistitis sublimitatem regis caritati componderans, Quum, inquit, me tibi jampridem jurisiurandi religio fidei debitorem effecit, malo simplicitatem tuam verioribus monitis objurgare, quam blandioribus fallere, ne, rebus in perniciem vergentibus, vacuum promissorem egisse videar. Sed neque cervicem meam eo usque spon-

sionis titulus obnoxiam facit, ut amantissimum mihi herum, cui tum fidei, tum etiam amicitiæ stipendiis obligor, neglectis caritatis officiis, attentare sustineam. Præterea, reges de rerum summa certantes lacessere, jampridem haud difficile fuit. Huic vero, cum regnum sine æmulo gerat, vim inferre temeritas est. Quem si communibus viribus adorti fuerimus, communis jacturæ pericula sentiemus. Sed tuos quidem conatus, sæpius consimilia ausos, res ipsa minore cum vituperio admittit; meum vero facinus, nullis excusationis præsidiis nixum, hoc magis reprehensionem meretur, quod summam benevolentiam, perruptis amicitiæ vinculis, iniquissima præsumptione rependerem. Eskillus, speciosissimis sapientiæ responsis ad summum iræ stridorem evectus, per sacram obeditionis religionem eum adjurat, mandata ad regem ferenda suscipiat. Absalon, mandatorum latione promissa, responsorum nuncium abnuit, quod inter illustres viros inimicitiarum autor haberi nolit. Huic Eskillus, ægre legatione credita, Gerardum, Esromensis domus prælatum, associat, sciturum, an Absalon fidus mandatorum minister existeret. Quorum tanta asperitas erat, ut non solum simultates augere, sed etiam amicitias odiis convellere potuissent. Hanc austeritatem Absalon, quoad licuit, temperare conatus, specioso verborum delinimento truces mandatorum sententias castigabat. Rex, audita legatione, præter morem accensus, Eskillum, superiorum regum cruorem combibere solitum, nunc et suum sitire respondit; multaque in hunc modum per summam verborum asperitatem remandanda curavit. Quibus Eskillus ex Gerardo cognitis, impatientiam metu mutavit, tantumque illi pavoris[1] surrepsit, quantum prius furoris incesserat. Igitur evitandi periculi gratia longinquas Werendiæ partes accessit, salutem secessu, non bello, quæsiturus. Tunc rex urbem in solido Letricæ paludis ab eo constructam[2] obsidione

[1] *Tantumque illi pavoris*] Ita Steph. Ed. princ. omittit: *illi*.

[2] *Urbem in solido Letricæ paludis ... constructam*] Thomas Gheysmer hoc ita enuntiat: *castrum, quod Eskillus ædificaverat juxta Læthrö.* (Script. rer. Dan. vol. II p 378). Petrus Olai verba: *in solido Letricæ paludis* per *Læthræ* explicat (ibid. p. 231). Hamsfort (in chronol. sec. ibid. I p. 276) castellum vocat Elleholmum. Stephanius quidem in nota

tentat, captu quidem difficilem, quod et naturæ præsidio munita et commeatibus affatim instructa fuerat. Cujus custodes, animis quam mœnibus debiliores, expugnationem deditione præcurrere cupientes, ni pax ab Eskillo quam citissime cum rege componeretur, nepote ejus, qui apud Esrom educabatur, obside dato, urbem se tradituros promittunt. Pactus conditionem rex, adolescente suscepto, obsidionem amovit. Hæc cum Eskillo nunciata forent, respondit, majorem se urbis quam nepotum solicitudinem gerere, haudquaquam hujus incolumitati illorum capita prælaturum. Igitur rex, iterata obsidione, aliam sibi munitionem, per quam obsessis arctius immineret, ædificat; quoniam in absentem adversarium sævire non licuit, adversum nominis ejus defensores acerrimos iræ suæ conatus exacuens. Maxima siquidem potiendi castelli spes in hyemis auxilio reponebatur, aditum, quem unda negaret, glacie paratura. Inter hæc juvenis parum cognitus, a nescio quibus subornatus, literas adulterinis notis obsignatas, tanquam ab Eskillo transmissas, Gerardo obtulit, jubens, ut per eum obsessis porrigerentur. Quas ille continuo, nulla doli suspicione concepta, per familiarium quendam urbi inferendas curavit. Harum series habebat, majore Eskillum nepotis quam urbis caritate teneri, parumque sibi milites placituros, si rei ignobilis curam pertinacius gerendo nobilissimi adolescentis salutem periclitari paterentur, quam ob rem jubere se, exitium ejus matura deditione præcurri. Quod vero superiore mandato tutelam urbis incolumitati nepotis præferendam decreverit, iræ, non deliberationis fuisse præceptum. Perlectis literis, oppidani liberandi obsidis consilium circumspiciebant. Incertum, quis commenti hujus autor extiterit; regem tamen complurium suspicio notavit. Interea rex, erecto magnæ arboris trunco, admotum obsidem defensæ urbis pœnas suspendio sibi luiturum simulabat. Quo audito, Gerardus cum domestico religiosorum cœtu ad regem processit,

monuit, nonnullos putasse, hanc urbem fuisse Siöburgum; sed autoribus antiquioribus major fides adhibenda. Locus vero hujus urbis vel castelli in agro Lethrico nunc frustra quæritur; etiam ruinæ perierunt. Hujus vero arcis obsidio ad annum 1161 pertinet.

ejulabundis vocibus deprecans, municipii sibi ingressum permitti, suppliciumque, quoad inde reverteretur, differri. Rex, alienissimam sibi crudelitatem simulanter amplexus, tandem rogatui cessit, præfatus, ni urbe potiretur, obsidem periturum. Conventis oppidanis, Gerardus, quid mandati literis receperint, perquirit. Ut cognovit, adolescentis capiti deditione consulendum juberi, parendum hortatus, effecit, ut oppidani, sua ac rerum incolumitate pacta, vacuum regi municipium traderent. Ita religiosissimi spiritus circumventa simplicitas finem prælio fecit. Hæc audientem Eskillum nihil ægrius unquam tulisse, proditum est. Qui tamen postmodum, præmissa pacis legatione, in Scaniam reversus, eodem præcipitio mentis ad recuperandam regis amicitiam procurrit, quo ad deserendam prolapsus fuerat. Siquidem beneficia, quæ superiores reges sacris ædibus religiosa liberalitate detulerant, regiæ potestati præter fas potienda restituit. Quod parum licite gestum postera regum usurpavit autoritas. Inde, ne schismatis contagio implicaretur, Hierosolymitanæ peregrinationis iter ingreditur, satius ratus a suis penatibus quam a Romanæ amicitiæ liminibus exulare.

Eodem tempore Christiernus quidam[1], adhuc privatæ sortis, antequam Maguntiæ pontifex creatus esset, Daniam legationis titulo petivit, qui eam exhortationibus suis ad societatem Octavianæ factionis impelleret. Cæterum multæ adulationis conatibus aliqua ex parte regis conniventiam assecutus[2], obseratas Eskilli

[1] *Christiernus quidam*] Christiernus ille, natus in Thuringia, erat comes de Buch et præpositus Merseburgensis, vir rebus gerendis natus. Post necem Arnoldi, archiepiscopi Moguntini, a nonnullis electus est archiepiscopus. Sed electionem imperator tum improbavit, ipsum vero cancellarium suum et gubernatorem provinciarum Italicarum constituit; paucisque annis interjectis, eum archiepiscopum Moguntiæ creavit. Multum ille contulit ad inimicitias inter imperatorem et papam pacandas. Plerumque in Italia vixit, ubi, multis rebus et fortiter et prudenter gestis, anno 1183 febri correptus periit. (Conradi rerum Mogunt. chron. apud Reuberum, Scriptor. p. 456, Raumer Geschichte der Hohenstaufen Vol. 1 passim et p. 275).

[2] *Regis conniventiam assecutus*] Ostendunt hanc conniventiam, quæ leguntur apud Ottonem Morenam in historia rerum Laudensium apud Muratorium, Script. rer. Ital. vol. VI p.

aures habuit. Interea Nicolaus quidam, Razi filius, recenter Slesvicensium satrapa constitutus, cum eorum antistite Esberno inimicitiis vehementius gestis, per summum temeritatis excursum celeberrimum ejus fundum speciosissimo spoliaverat ædificio. Quod cum plaustris devehendum mandasset, a militibus Esberni, deportationem inhibituris, occiditur. Cujus facti pœnas Esbernus dare metuens, perinde ac curiam petiturus, ultionem exilio vitavit. Sed dum apud Saxoniam moraretur, morbo periclitatus est. Quod audiens Occo sedem, quam olim falso antistitis titulo occupaverat, Octaviani nixus autoritate recuperat[1].

Post hæc, Rugianis ex pacto comitatum præbentibus, castellum Walogastum obsidetur[2] a rege. Quod quanquam in Sclavia situm foret, a communi tamen ejus ditione secretum, propriis ducibus regebatur. Ab hujus incolis Pomeraniæ satrapa Bugislavus[3] in auxilium evocatus, pacis magis quam belli consilia circumspexit. Quam etiam pro eis apud regem hoc modo composuit, ut non solum ipsi regi parerent, sed etiam ex piratis[4] sui fluminis ostiis[5] excedere sustinerent, eamque pactionem obsidibus firmarent. Illic forte Rugianis ad concionem vocatis,

1089—90: *Fuerunt in ipso concilio recitatæ literæ excusatoriæ regis Daciæ et regis Norvegiæ ac regis Ungariæ, Boemiæ quoque regis, in quibus omnibus literis reponebant, ipsos reges cum universis eorum provinciis dominum Victorem velle se pro papa et domino tenere.*

[1] *Interea Nicolaus .... recuperat*] Quæ hoc loco minus commode adduntur, iis, quæ de Occone episcopo ab Eskillo excommunicato supra p. 768 narrantur, præmittenda fuerant.

[2] *Castellum Walogastum obsidetur*] Hæc sexta erat contra Slavos expeditio, vere anni 1162 suscepta (cnfr. Hist. Knytl. p. 379).

[3] *Satrapa Bugislavus*] Bugislavus idem ille est princeps, qui supra p. 749 nominatur, et qui cum fratre Cazimaro (Casimiro) eo tempore, Wartislavo patre et Ratiboro patruo mortuis, Pomeraniæ cis Viadrum fluvium seu Slaviæ proprie sic dictæ præerat. (V.)

[4] *Ex piratis*] Sensus requirit, ut verbum *neminem*, quod e textu hoc loco excidisse videtur, addamus. (V.)

[5] *Sui fluminis ostiis*] Castellum Walogastum, hodie Wolgast, in ripa Panis (Pene) fluvii, haud procul ab ejus ostio, situm erat. (V.)

cum Bernardo quodam, Henrici[1] filio, qui, quod neptem regis[2] in matrimonio habebat, duobus eum navigiis secutus fuerat, jurgium incidit. Interrogati enim ab eo, cur illustrissimi Saxoniæ ducis gratiam amplecti supervacuum ducerent, cum se nullo in momento Saxonici nominis respectum ponere respondissent, quid virium duci esset, brevi agnituros, subjunxit. Tunc quidam, principis, quem tanti æstimaret, potentiam floccipendentes, Bernardi percontationem ac minas ludibrio insectabantur. Ea altercatione per regem sedata, Masco quidam, inter Rugianos natu atque autoritate præstantissimus, luminibus orbatus, sed ingenii sagacitate perspicuus, nec annis quam animo vivacior, Concitatioris, inquit, petulantiæ equis mos est, quo arctius retinentur, hoc vehementius habenas tendere. Laxentur itaque Saxonibus freni, ne retentationis nimietate rumpantur. Siquidem et nobis ipsorum et ipsis nostra perquam nota est virtus. Quæ vox apud ducem vulgata inter eum ac regem simultatum seminarium fuit.

Per idem tempus schismaticorum legatio confictis justitiæ argumentis Danorum suffragia pertentabat. Quorum rex assertionis dubius, cognoscendæ veritatis gratia scribam suum Radulphum, origine Britannum, lingua quam animo promptiorem, ad Cæsarem destinat. A quo per summam venerationis simulationem exceptus, non minus ab Octaviano honorificentiæ expertus est, ita ut inter eos quasi quoddam culturæ ejus litigium atque officiorum contentio foret. Octavianus tamen, cui iniquissimorum suffragiorum consensus autoritatis umbram tribuerat, Cæsarem, quem majestate anteire videbatur, etiam adulandi comitate vincebat. Nam sacerdotem, qui cum Radulpho quotidie sacras preces decurreret, providit, ne divina ab eo sine socio parum celebriter agerentur. Nec officiis eum coluisse contentus, obsequiis beneficia sociavit. Siquidem in re divina agenda annuli usum ei indulsit, pontificalis ordinis insigne aliquanto obscuriori gradui tribuens. Ita nescias, dantis an accipientis beneficium ridiculosior dementia fuerit. Hujus audita legatione, Cæsar, dolenter se divi-

[1] *Henrici*] Comitis Razeburgensis.

[2] *Neptem regis*] Nomen ejus ignoratur (vid. Suhm, Hist. af Danm. VII. p. 110).

duæ religionis statum ferre, asseverabat; neutri tamen parti acclamaturum, quoad publicum ecclesiæ decretum acceperit; tunc demum ei, quam universorum sententia probaverit, assensurum. In cujus rei speculationem nuper a se totius Italiæ majores concilii nomine contractos fuisse. Octavianum æquitatis fiducia causam suam humiliter generalis ecclesiæ judicio substravisse; Rodlandum[1] vero, pravitatis conscientia retusum, non solum contumaciter supersedisse, sed etiam dixisse, majorem se esse, quam ut cujuspiam censuræ parere debeat. Cujus controversiæ finiendæ gratia terrarum reges secum adesse oportere, publicæ religionis negotium communibus studiis inspecturos. E quibus pæne omnes in adversæ partis præsidium concessisse, sibi vero neminem ex his suffragiorum societatem præbere. Quamobrem se magnopere prudentissimi Danorum regis alloquium affectare, partium suarum moderationem ejus potissimum sententiæ crediturum, quippe quem animi virtus et generis sanctitas tantæ rei judicem deposcant. Præterea attendendum esse, quantum pietatis opus ederet, si tot animarum salutem, ancipiti judicio fluctuantem, sententiæ suæ sagacitate servaret. Super hæc omnia, si tam religiosi itineris laborem suscipiat, se ei in præmium fatigationis unam ex Italiæ provinciis cum totius Sclaviæ præfectura daturum. Talibus Radulphum Cæsar hortamentis aggressus, non pauciora literis, quas per eum in Daniam destinarat, complexus est. Regressus inde Radulphus, Cæsaris Octavianique caritatem in regem uberrimam prædicabat. Rex, promptius quam prudentius familiaris assertione suscepta, nec tam religioni consulere quam exterarum gentium mores cognoscere avidus, petendi Cæsaris cupidinem concepit.

Ea tempestate Bernardus quidam, ab Octaviano legatus in Daniam profectus, pontificum suffragiis inhiabat. Verum paucorum favore exceptus, ut universos adsciscerct, datis per provinciam epistolis, concilium simulat. Quod tenui frequentia habitum, majore ludibrio quam gloria celebravit. Eo rex apud

[1] *Rodlandum*] Rolandus erat nomen Alexandri tertii, antequam dignitatem papalem adeptus est.

Slesvicum dimisso, eximiis Cæsaris illectionibus captus, Absaloni, in insulis excubanti, propositum aperit, eumque viæ comitem deposcit. Tunc Absalon, fidem Cæsaris astutiamque damnando, fallaces ejus promissiones fideli spe excipiendas negabat. Quinetiam sine religionis violatu familiaritatis ejus usum haberi non posse, quod schismaticæ factionis acrior quam justior defensor existeret. Se vero tum commeatuum inopem, tum etiam longinquæ peregrinationis laboribus imparem memorabat. Rex, quoad sibi commeatus suppeterent, ei non defuturos respondit. Absalon, quantiscunque commeatibus abundaret, haudquaquam se salutem spiritus sui neglecturum affirmat. Rex, non se minus animæ suæ studiosum testatus, ob hoc maxime ejus comitatum affectare respondit, ut, si justitia posceret, per eum ab Octavianæ partis societate facesseret. Adhuc Absalone profectionem abnuente, publicæque religionis hostes adeundos negante, hactenus eum a se præ cæteris cultum, asseverabat; cujus si nunc ope deficeretur, se nihil ulterius ex eo commodi speraturum. Tunc Absalon, exprobratam sibi ab eo ingratæ mentis labem judicans, Ad deserendam, inquit, tui nominis amicitiam nullis corporis periculis adduci potero; at, cum de animæ negotio agitur, humano timori divinum præferre fas est. Ego vero, tametsi circumstantia damna pervideam, tamen, ut animæ tuæ vestigium ab errore prohibeam, meam periculis implicare non metuam. Tunc rex, assumpto eo, viros genere et honestate juxta nobiles, scilicet e Sialandia Sunonem et Esbernum, e Fionia Takam et Esgerum, comites adscivit. Burisius duntaxat, ne quid interim in patria novaret, ex necessariis assumptus. Nec defuere, quos ex Jutia profectionis participes legeret. Attingentibus Eidoram principis Holsatiorum Adulphi ignotus eques obvius extitit, interrogatusque, an ipsos prosecuturus venisset, dominum suum hujus rei præstandæ gratia transitum eorum in vicino præstolari denunciat. Cujus ductui fidendum vetantibus arbitris, rex, perinde ac ingenuo duce fretus, primus pontem equo transgreditur, profectionis aviditate metum pariter monitusque contemnens. Hunc cæteri subsequentes, sententiam suam quam regem deserere maluerunt. Procedentes paululum Adulphus excepit, salutatumque regem

benignissimis verbis amicissimoque vultu prosequitur. Cui cum occursum suum ob vetera odia onustum magis quam gratum sentiret, ut iram obsequiis flecteret, apud Ekeho[1] oppidum suis eum impensis excipere statuit. Sed rege beneficium spernente, ne quis ei necessaria venditaret, edixit. Tunc Danis domesticos cibos sumentibus, confectas epulas per ministros inferendos curavit, sicque demum, verecundia superatos, munificentia sua uti coegit. Interrogatus tandem, an regis processum tutari posset, posse se quidem, quoad Bremam veniatur, asseruit. Albia pertransito, cum Bremam versum contenderetur, Esbernus, profectionis stoliditatem[2] animadvertens, quamque vanum iter caperent, non segniter contemplatus, fratrem Absalonem aliosque Danicæ nobilitatis proceres consilio illustres clam cæteris accersitos obsecrat, regem arrepti itineris emensione prohibeant, quod præsertim sine duce conficiat, neque eum tam periculosi propositi executorem existere patiantur. Quod Absalon inane tentatu judicans, proposito regem cessurum negabat, dicendo, monitorem non solum operam perditurum, sed etiam sensurum, quantum odii pertinax error piæ monitioni referre soleat. Tunc Esbernus, Tametsi me, inquit, gravissimas monitorum pœnas e vestigio daturum præноscerem, quæ ad regis salutem pertinere deprehenderim, silentio dissimulare non paterer. Adestote ergo mecum, et in regis admonitionem, si linguam abnuitis, aures præbete. Enimvero, cum honestatis periculum obversatur, offensam principis utilia svaden-

[1] *Ekeho*] Ita legitur in editione principe. Stephanius corrigendo posuit *Etzeho*, et dubio caret, hic significari urbem Holsatiæ Itzehoam ad fluvium Stör sitam.

[2] *Profectionis stoliditatem*] De invitatione Cæsaris Friderici ad concilium habendum hæc leguntur apud Helmoldum lib. I cap. 90: (Mediolano destructo) *timuerunt omnia regna terrarum ad famam nominis ejus. Et misit ad regem Franciæ Ludovicum, ut occurreret sibi ad colloquium apud Laonam, quæ est in terra Burgundionum juxta Ararim fluvium, ad redintegrandum unitatem ecclesiæ. Et annuit rex Franciæ. Præterea misit nuntios ad regem Daniæ, et ad regem Ungariæ, et ad regem Boemiæ, ut venirent ad constitutum diem. Tunc abierunt simul Waldemarus cum episcopis Daniæ, Hartvicus archiepiscopus etc.*

do quam amicitiam inaniter blandiendo contrahere malo. In his etenim melius ex reprehensione ira percipitur, quam ex adulatione gratia conciliatur. Absalon, haud fratrem rege faciliorem intelligens, cum neutrum a proposito revocabilem cerneret, fratris tamen adeundo rege socium gessit, si quid iræ ex dictis ejus conciperetur, mitigaturus, cæteris ne interesse quidem tutum ducentibus. Tunc Esbernus, mirari se, inquit, quo impetu rex tantum iter duce vacuus ingrederetur, suam autem patriæque salutem in unius Cæsaris perfidis præcordiis depositurus. Videri enim, quod liberam gentis suæ cervicem nullisque barbarorum obsequiis assvetam per fœdam et ignobilem servitutem miserabili Theutonicorum jugo subigere cupiat. Quid autem stultius esse, quam, nullo impendente periculo, ultro ad deditionem procurrere, summamque libertatem extrema servitute mutare, insuper regno precario quam potenter præesse malle? Itaque Cæsarem, cum Daniam suæ ditionis effecerit, miraturum, quod tam validam gentem ante promissis superaverit, quam armis tentaverit. Rex, paucis iram exprimere solitus (quippe raras voces turbatus edere consveverat), Etsi te, inquit, adeo metus perurgeat, ut viæ comes esse non audeas, me quidem trepidationis tuæ socium non habebis. Virtute enim quam familia comitatior, sine te propositum exequar, nec adduci potero, ut teterrimis ignaviæ tuæ monitis consentire sustineam. Ita salutares Esberni monitus regiæ festinationis impetus aspernatus est. Quos si imitari voluisset, supplices Cæsari manus deformiter non dedisset. Adeo, quem temeritatis incursus transversum abripit, rectæ rationis æstimatio deserit. Ingressos Bremam civitatis antistes, omnibus humanitatis numeris instructissimus clementiaque et liberalitate conspicuus, impensioribus hospitalitatis officiis prosequendos suscepit. Idem de ductu dando sollicitatus, comitandi sibi regem, non ductandi fas esse respondit. Complures quoque Saxoniæ principes, quo tutius curiam peterent, regiis se sodalitatibus devinxerunt, adeo ut de Danorum familia ac grege existere putarentur. Itaque, crescente ejus comitatu, cum multitudo speciem hostilis exercitus reddere videretur, perterrefacti incolæ cum uxoribus ac liberis divinis semet penatibus intulerunt, a sacrarum ædium hospitiis

auxilium quæsituri. Eo comperto, rex præmisit, qui gentis trepidationem pacis denunciatione corrigerent, sibique commeatuum emptionem fieri juberent. Cum ad urbem Methis[1] venisset, oppidanis ob advenarum frequentiam emendorum pretia aggravantibus, injuriam senatui conquestus, effecit, ut necessaria tum sibi, tum etiam comitatui tolerabili pretio venderentur. Igitur sinceritatis et justitiæ ejus rumore increbrescente, Germanicæ matres parvulos suos in ejus adventum offerendos curabant, ratæ, eos regio contactu, perinde ac cœlesti aliquo beneficio, feliciora naturæ incrementa sumpturos ac prosperioribus educationis auspiciis nutriendos. Nec minus superstitiosi agrestes, qui jaciendorum seminum grana, quo melius adolescerent, dexteræ ejus disjicienda præbebant. Quo curiam ingresso[2], præses Saxoniæ Henricus, veteris amicitiæ recordatione, castra sua majore ex parte ejus adventui cessit, hospitalitatemque ei suis sumptibus erogavit. Die postera Absalon cum Radulpho missus, apud Cæsarem, Latinæ vocis admodum rudem, per interpretatum Coloniensis antistitis mandata prosequitur. At Cæsar, inprimis moram regis tarditatemque causatus, injuriosum, quod ante non venerit, ajebat, asserendo, eum ob regnum, quod Romani imperii beneficio gerat, sibi servitiorum debitorem existere. Tunc Absalon, decuisse, inquit, Cæsaris fidem, ut hæc potius ante itineris ingressum regi proponeret, ad quod tantis eum promissionibus impulisset. Cæsar, simulata admiratione, per quem regi promissa fecisset, inter-

[1] *Urbem Methis*] Non erat in reliquo itinere urbs major, cujus mentionem Saxo facere potuisset. Concilium generale juxta vocationem supra fluvium Saonam in episcopatu Vesontino celebrandum erat. In vico Lovigenna, intra fines Franciæ, ejus regem convenire sperabat imperator; sed Dolæ, non procul a fluvio Saona, in finibus imperii sui palatium miræ amplitudinis extrui fecerat, in quo primis diebus concilium actum fuisse videtur. Principes vero et episcopi sub tentoriis degebant.

[2] *Quo curiam ingresso*] Non ea est mens Saxonis, Waldemarum, cum Methim venisset, curiam Cæsaris ingressum fuisse. Sed postquam prolixius enarraverat, quanta cum populi observantia rex Methi et in vicinia receptus fuisset, mox transit ad receptionem ejus in aula imperatoris describendam.

rogat. Absalon, demonstrato Radulpho, Hic est, inquit, qui credulam regis simplicitatem promissorum tuorum commentis illexit, eoque negationem Cæsaris repellere non audente, seriem totius promissionis edisserit. Inficiante id Cæsare, reducem regem[1] dari deposcit. Ille plus se negotii ejus reditui tributurum, quam adventui impenderit, negat. Simili modo die postero regis legatio excepta. Quo agnito, rex, salutaris monitus spreti pœnitentia afflictus, tametsi mucronem cervici suæ applicatum aspiceret, ante se eam ferro quam patriam servituti subjecturum, asseverabat. Æstuante eo opisque modum impensius disquirente, Absalon, liberationis viam a se repertam professus, non amplius illic regi quam in patria trepidandum, asseruit. Siquidem trans pontem[2], quo Gallorum regnum a Germanico secerneretur, venationis simulatione sæpius eum obequitare debere, ac demum, cum consvetudine suspicionem vicisset, cum potiore familiæ parte aliquod e finitimis Galliæ oppidis petere, haud dubitaturum, quin a rege Francorum ornatius in patriam dimitteretur. Cujus consilii executionem Cæsar arte prævenit. Siquidem vim regi inferre veritus, cum ejus famulatum coactionibus impetrare nequiret, beneficio mercari tentavit. Universos quippe Germaniæ principes sacramento adactos jurare compulit, se ejus ditioni Sclaviam substraturos. Quod si parum perficerent, se ipsum id, cum primum ex Italia reverteretur, executurum spopondit, eaque fraude ad obsequia sibi paciscenda ambas regis manus pertraxit. Cæterum ei, non curiam communi principum more petere, non in Romani imperii præsidium copias ductare, solaque specie, non re, Cæsari parere, concessum. Filio vero post eum proxime regnaturo liberum fore paternas conditiones abjicere, ne ad omnem Danorum gentem hæreditarium manaret obsequium. Cujus ser-

[1] *Reducem regem*] Sic scripsi pro *reducem regi*, quod habent ed. pr. et Steph. (V.)

[2] *Trans pontem*] Pons ad vicum illum Lovigennam in fluvio Saona fines Franciæ et Germaniæ conjungebat. In hoc ponte, ceu in limite regnorum, rex Ludovicus septimus tempore colloquiis principum ante destinato imperatorem Fridericum per tres horas frustra expectaverat (Helmold. chron. Slav. lib. I cap. 90).

vitii pudorem minuere videbatur Gallorum ditioni in consimili famulatus genere Britanniæ regis inclinata majestas.

Post hæc Octavianus[1], vocato concilio[2], quam justis suffragiis in adipiscendo sacerdotio usus fuerit, loquacius quam verius astruere conabatur; Rodlandum vero honorem, quem oblatum repudiasset, vetitum occupasse, seque causam suam generali pontificum cognitioni inspiciendam præbente, illum impietatis conscientia canonicæ discretionis judicium formidare[3]. Præterea ad conciliandos sibi pontificum animos eorum dignitatem benignis decretorum sanctionibus adornavit, haud prius Romanam ad sedem provocandum constituens, quam si lis ipsorum pronunciatione finiri non posset[4]. Finiente eo, Cæsar, provinciarum reges[1]

[1] *Octavianus*] Saxo, qui juxta sententiam Absalonis Alexandrum tertium papam legitimum esse existimabat, antipapam Victorem quartum semper pristino nomine Octavianum vocat.

[2] *Vocato concilio*] De concilio nonnulla collecta vide in Mansii ampliss. Conciliorum collectione Tom. XXI p. 1161—1167. Ille vero omnino neglexit Saxonem nostrum, quamvis apud eum fere solum de actis ipsius concilii quædam accuratius allata reperies. Annalistæ enim fere omnes, Hugo Pictavinus in historia Vizeliacensi lib. IV (Dacherii Specileg. T. III p. 580), Otto Morena in historia rerum Laudensium (Muratorii Script. rer. Ital. vol. VI p. 1113), Radulphus de Diceto, Imag. Hist. (apud Gale, Scriptor. Angl. vol. I p. 533), Helmoldus (chron. Slavor. lib. I cap. 90) modo conventum principum ad fluvium Saonam constitutum, astu vero regis Franciæ dissolutum, attingunt. Solus anonymus Stewartii ad annum 1162 ipsum concilium, sed paucis verbis, commemoravit.

[3] *Canonicæ discretionis judicium formidare*] Tria, quæ Saxo ex oratione Victoris attulit, momenta re vera potissima exhibent argumenta pro electione Victoris quarti, quæ quum in actis concilii Papiensis, tum in epistolis Cæsareis hac de re continentur. Primum scilicet, quod Victor suffragiis justis, id est, vel sufficientibus vel honestis et a macula conspirationis liberis, electus fuerit; deinde quod, cum Rollandus honorem sibi oblatum repudiare videretur, Octavianus primum fuerit immantatus, et solus per plures dies insignia papatus gesserit; denique quod Rollandus causam suam autoritati conciliorum submittere noluerit.

[4] *Quam si lis ipsorum pronunciatione finiri non posset*] Ægre ferebant episcopi eo inprimis sæculo, autoritatem suam appellationibus ad sedem Romanam imminui. Anti-

hujus controversiæ finiendæ gratia ad colloquium a se invitatos, dicebat, eorum sententiæ repugnare nefas ducturo. Quos ideo non adesse, quod in Romani imperatoris injuriam Romæ pontificem creare cupiant, alienæ civitatis jus suis suffragiis administrare conantes[2]. Post hæc Regnaldus[3], Coloniæ urbis antistes, reli-

quitus non nisi causæ majores, inprimis quæ ad fidem spectabant, per modum consultationis ad sedem Romanam referebantur. Postea crevit appellationum numerus. Denique Gregorius septimus præcepit, ut nemo auderet condemnare eum, qui apostolicam sedem appellaret. Hoc quidem deinceps in jus commune versum est decreto Gratiani, sed tempore concilii nostri autoritas Gratiani nondum fuerat stabilita. E verbis autem Saxonis haud perspicuum est, quantum Victor his promissionibus episcopis tribuere voluerit. Hæc fortasse erat ejus mens, modo in causis majoribus, de quibus ex jure antiquo episcopi haud pronuntiare possent, ad sedem Romanam esse provocandum; itaque appellationes non pro arbitrio litigantium, sed pro conditione causarum esse recipiendas. Respexit fortasse Victor ad autoritatem conciliorum provincialium, promisitque, se appellationes de rebus, in quibus constituendis episcopi congregati consensissent, haud admissurum.

[1] *Provinciarum reges*] Eosdem, qui deinceps reges provinciales dicuntur. Haud dubie intellexit imperator non modo principes Germaniæ, sed etiam reges Daniæ, Bohemiæ, Ungariæ, a quibus sibi hominium deberi contendebat, quin adeo reges Franciæ, Angliæ, Hispaniæ, quippe quorum regna olim fuissent provinciæ orbis Romani. Hæc igitur verba, superbiæ Cæsareæ testimonia, ex ipso ore imperatoris desumta videntur. (Sequentia tamen, inprimis illa: *Quos ideo non adesse — administrare conantes*, probare videntur, *provinciarum*, quos vocat imperator, *reges* neque Germaniæ fuisse principes, neque reges, a quibus sibi hominium deberi contenderet, sed Francorum modo, Anglorum ceterarumque gentium spectari reges ab imperio Romano alienos, Alexandri tertii sectatores, qui, vocati, in concilio non adessent. V.)

[2] *Suis suffragiis administrare conantes*] Mens imperatoris hæc erat: sibi quidem soli, utpote imperatori Romano, competere jus dijudicandi controversias de electione pontificis Romani ortas; se autem hoc tempore aliquid de jure suo cedere velle, et, ut controversiæ facilius finirentur, ad sententias aliorum principum de hac causa attendere. Hæc bene respondent orationi, qua Fridericus concilium Papiense auspicatus est (Radevici Chronic. lib. II cap. 64, in Murator. script. rer. Ital. vol. VI p. 838).

[3] *Regnaldus*] Regnaldus hic, cancellarius Friderici, omnium consiliorum ejus particeps, et per plures

gionis causam dicere adorsus[1], quanto injuriæ pondere Romani imperatoris æquitatem provincialium regum temeritas attentaret, argumentando demonstrare pergebat. Nam si controversiam in eorum civitatibus de pontificatu ortam Cæsar suis suffragiis finire vellet, haud dubie id gravium injuriarum loco ducerent, cum ipsi simile in urbe Roma perpetrare conentur. Quam assertionem tam valido rationis præsidio subnixam putavit, ut nunc Latialiter, nunc Gallice Germaniceque fando, ternis actionem vocibus iteraret. Sed quantum hac oratione gentis suæ favorem illexit, tantum nostræ suffragia deturbavit[2]. Assensis itaque pontificibus, cum Octavianus, qui sibi falsum Victoris nomen inscripserat, accensis luminibus[3], adversum Alexandrum ejusque suffragatores

annos dux exercituum ejus, autoritatis Cæsareæ acerrimum vindicem se semper gessit. Peste illa, quæ anno 1167 totum fere exercitum imperatoris in Italia delevit, correptus periit.

[1] *Religionis causam dicere adorsus*] Quæstionem scilicet a parte juris canonici pro ratione muneris sui tractaturus. Hæc Saxo, qui Alexandrum legitimum papam existimabat, per ironiam dixisse videtur; nam sequentes sententiæ nullo modo cum principiis juris canonici consentiebant. Usus est Regnaldus argumento ad principes, quos inprimis allocutus est, satis apto; unumquemque principem in sua civitate sibi vindicare jus judicandi controversias de electione pontificum ortas, et ægre laturum, si imperator Romanus se his immiscere voluisset; tanto iniquius igitur eos reges provinciales agere (regem carpit Franciæ), qui idem jus in controversiis de electione pontificis Romani ortis imperatori Romano denegare vellent. Ea scilicet ætate adhuc penes principes, magna saltem ex parte, erat potestas decernendi de talibus inter electos pontifices controversiis, quæ quidem potestas jam seculo sequenti valde est imminuta.

[2] *Tantum nostræ suffragia deturbavit*] Erat enim in hac cancellarii assertione, quod ipsis principibus, inprimis extra Germaniam regnantibus, non posset non displicere. Omnes enim ea ætate pontificem Romanum non modo tanquam urbis Romæ episcopum, sed tanquam communis ecclesiæ patrem spectabant, eique sponte longe majorem, quam cæteris episcopis, tribuebant autoritatem. Indigne igitur necessario ferebant, talis viri electionem ex arbitrio imperatoris pendere, rati, haud parvum exinde ad ipsam potestatem Cæsaream accessurum esse momentum.

[3] *Accensis luminibus*] Cum anathema sollenni modo pronuntiandum esset,

solenni execratione usurus videretur, Waldemarus, hortante Absalone, ne sacrilego ejus facinori interesset, concione excessit, adversæque partis justitiam æmulatus, præsentis curiæ errorem quam absentis rectitudinem postponere præoptavit. Cujus egressum secutus Absalon, cum ab Octaviano supersedere rogaretur, ab ejus vestigiis se, cujus comitandi gratia advenerit, nullo jure prohiberi perdocuit; eoque responso execrabili pontificum collegio liberatus, ne schismatis errore laberetur, effecit. Die postero Octavianus Livonem, Othoniensium electum, vehementer ab Absalone prohibitum, falsa pontificis unctione prosequitur. Inde ad oppidum Bisuntium concessum est[1]. Ubi equorum pabulo non suppetente, regeque emendæ ejus facultatem sibi non fieri conquerente, Cæsar eum, qui stabulo præerat, necessaria Danis expedire præcepit. Qui mox, eorum satellitibus secum eductis, in vico eminus sito, quibus egerent, capienda demonstrat. Qui cum, earum consvetudinum ignari, equorum alimenta ab oppidanis inermes deposcerent, vocesque suas sagittis ac jaculis repelli conspicerent, depositis precibus, prælium ordiuntur. Capto ita-

stabant omnes in concilio congregati, candelas ardentes in manibus tenentes, et, anathemate pronuntiato, mox eas in terram projicientes exstinguebant, formula execrationis sive ab ipsis sive a populo congregato addita. (Vid. Labbei et Cossartii Concilia vol. IX p. 891, Kofod Anchers samlede juridiske Skrifter T. 1 p. 471—472).

[1] *Inde ad oppidum Bisuntium concessum est*] Hæc verba Saxonis innuunt, quomodo variæ variorum autorum de loco concilii relationes conciliari queant. Ipse imperator in epistolis, quibus ad concilium celebrandum invitavit, non certum locum nominavit, sed scripsit, habendum esse supra Saonam in episcopatu Bisuntino. Helmoldus modo nominat Lovigennam, vicum ad Saonam intra fines Franciæ situm (Chron. Slav. lib. I cap. 90); Albericus Monachus vult, concilium Dolæ fuisse habitum (Leibnit. access. hist. vol. II p. 339). Otto Morena (Murator. Script. rer. Ital. Tom. VI p. 1113) et Albertus Stadensis (Kulpisii script. rer. Germ. ed. Schilteri p. 289) cum Saxone faciunt. Scilicet conventus inter imperatorem et regem Franciæ indictus Lovigennæ habendus fuerat. Quo rupto, concilium Dolæ in palatio jussu imperatoris ibi exstructo inchoatum fuisse videtur; postremo, haud dubie ob defectum annonæ, Bisuntium tralatum est.

que vico, cum latius, crebrescente fumigio, facem oppidis subjectam agnoscerent, similia sibi licere rati, confestim expugnationi incendium addiderunt. Quæ res incredibili regem angore permovit. Interjectis diebus, cum Cæsar, quem vindictæ modum a Maguntinis, proprii pontificis interfectoribus[1], exigere deberet, in concione perquireret, Waldemarus, iterata superiore querela, equis annona defectis, venalium alimentorum subsidia postulabat. At Cæsar, circumjacentem provinciam conjugis suæ patrimonium esse testatus, frustra eum emptu affectare dicebat, quod raptu petere licuisset[2]. Contra Waldemarus, regem se, non prædonem esse proclamans, commeatus latrocinio quæsiturum negabat, aut, quod domi iniquum duxerit, apud exteros approbaturum. Quanquam enim ejusmodi violentia necessitate excusabilis videretur, permissis uti passus non est, ne domesticæ æquitatis mansvetudinem peregrina austeritate corrumperet. Cujus sanctitatem universi Germaniæ principes maximo plausu comprobantes, seque mutua admiratione invicem contuentes, beatos ajebant, quos tanti viri integritas regendos curaret. Qua laude tacitum morum suorum vituperium ediderunt. Dimisso itaque rege, Cæsarem Henricus hortari cœpit, redituro regi impensas expediat, neque eum hospitalitatis suæ expertem dimittat, cujus patria quasi commune advenarum hospitium existere soleat. Quod Cæsar facile pollicitus, parum executus est. Pontifex vero Maguntinus humanita-

[1] *Maguntinis, proprii pontificis interfectoribus*] Magnæ in urbe Moguntia turbæ diutius viguerant, inter quas archiepiscopus Arnoldus, qui a parte imperatoris steterat, a civibus misere fuerat trucidatus anno 1160. Huic duo successores anno sequenti electi sunt, quorum uterque sanctionem electionis suæ hoc ipso tempore obtinere studebat. Neuter eorum tum episcopatum obtinuit. Anno sequenti, qui cædem perpetraverant, comitiis Moguntiæ habitis, proscripti sunt et tota civitas severiter punita. (Raumer Geschichte der Hohenstaufen Tom. 1 p. 174—178).

[2] *Quod raptu petere licuisset*] Mirum imperatoris responsum, aliqua saltem ex parte, illustrant sequentia ejus verba, quæ exstant in epistola convocatoria singulis archiepiscopis missa (in Mansii Collect. concilior. Tom. XXI p. 1166): *Et quia abundans cautela non nocet, milites tui, quos tecum adduces, armis et clypeis sint muniti; insuper tentoria deferas, quia propter domorum raritatem necessaria erunt.*

tis specimen majoribus experimentis quam promissis exhibuit, geminæ pernoctationis impensis regium iter excipiens. In Henrico quoque, crebris regem commeatibus prosequente, clarum amicitiarum indicium patuit. Ludovicus autem, Thuringiæ princeps, non solum liberalitate vacuus, sed etiam habendi cupiditate refertus, impudenti precatione effecit, ut equus regis sibi daretur. Post hæc Adolphus, Holsatiorum præfectus, Absalonis officio primum amicus regis, mox miles solenni fidei datione effectus, obsequiorum principium officiis hospitalitatis explevit. Ita patriæ parens, prosperum reditum emensus, exoptatam adventus sui copiam ovantibus civium animis obtulit. Insignem hunc annum filii ejus Canuti ex Sophia suscepti natalis effecit, qui etiam pontificali Absalonis ministerio stato lavacri tempore regenerationis sacramenta suscepit. Quod religiosæ executionis officium Sveonum ducis Guthormi, qui neptem Waldemari, eorundem regi Carolo desponsam[1], abducendi causa legationem attulerat, præsentia venustabat.

Per idem forte tempus Norvagiensium legati regem petiverant, obsecrantes, ut Norvagiæ regimen, tot civilibus bellis corruptum ac teterrima tyrannorum dominatione distractum jamque exsangue et ruinæ propinquum, ejus occupatores incessendo tentaret. Et quoniam externa nostris hoc loco connexa sunt, quædam de re Norvagica summatim cognosse fastidio non sit. Sivardus quidam summæ audaciæ, post multa et præclara facinora bellis edita, ab Haraldo Hyberniensi[2], cujus hostis extiterat, interceptus, cum navi in alto mergendus veheretur, quasi funus suum inferiis præcessurus, empta de industria potione remiges oneravit. Quibus exhilaratis, gubernandi potestatem supremi be-

[1] *Neptem Waldemari, eorumdem regi Carolo desponsam*] Christinam intelligit, Margarethæ, Waldemari sororis, filiam e Stigoto Hvitaleder, Scaniensi. Sponsus ille Carolus Sverkeri erat regis filius, qui, Magno rege, Henrici nostri Skateleri filio et Burisii fratre, necato, a. 1161 regni potitus erat, alii cuidam ejus competitori, Canuto, qui patrem habuerat Ericum sanctum, regem a Magno illo a. 1160 interfectum, deinde a. 1167 succubiturus. (V)

[2] *Haraldo Hyberniensi*] Haraldo cognomine Gille.

neficii loco poposcit. Ea re impetrata, nautas impensius edere remigium hortatus, cum vehementissimum navigii cursum animadverteret, projecto gubernaculo, præceps undas insiluit, priusque se littori, quam concitata ratis impetum correxisset, restituit. Ita et suo acumine et hostium socordia servatus periculoque, cui destinabatur, ereptus, Haraldum, amandi gratia noctu castra latenter egressum, in amplexu pellicis per insidias interfecit[1], dantem pœnas et sibi, quem ceperat, et Magno, quem regno luminibusque privaverat. Igitur ut belli titulum apprehenderet, ipsum protinus Magnum, monachalibus septis abstractum, tametsi virilibus careret, virum induere perpulit, dejectamque regis fortunam ad pristinum regni fastigium erigere statuit, ne deesset, cujus auctoritate et titulo bellum adversum Haraldi subolem susciperetur. Hujus itaque nomine et auspiciis fretus cum tribus Haraldi filiis, Ingone et Sivardo et Östeno, paternum regnum affectantibus, navali certamine dimicavit. In quo partim cæsis, partim fugientibus sociis, incredibili et præstantiori humanis viribus fortitudine solus aliquamdiu navigium ab hostibus vindicavit. Ad ultimum, compluribus eorum prostratis omnique superstitum multitudine ad se unum opprimendum undique concurrente, singulari nandi peritia fretus, quanquam hibernum tempus instabat, armis militaribus tectus profundo se credidit. Atque sub undis, quas hostium cruore consperserat, enatans dubium effecit, majoris audaciæ specimen in puppi præbuerit, an inter undas agilitatis ediderit. Siquidem loricam, qua corpus munierat, quo liberius enatret, cum reliqua armatura sub undis sibi detraxit, ac

[1] *Haraldum interfecit*] De hoc Sivardo sive Sigurdo cognomine *Slembidiacn* multa leguntur in historia regum Norvegicorum vol. III p. 318-325, quorum summa huc redit: Venerat ille post multa itinera ad regem Haraldum Gille, venditans se filium nothum regis Magni Nudipedis, igitur fratrem Haraldi germanum. Haraldus vero Sigurdum, nihil hostile adhuc molitum, ceu hominem suspectæ fidei, navigio impositum in alto mergi jussit. Ex hocce periculo Sigurdus se mira arte extricavit. Aliquo tempore interjecto, Sigurdus, conjuratione cum nonnullis ex aulicis regiis inita, Haraldum in domo pellicis dormientem interfecit, anno Domini 1136 d. 13 Decembris.

demum, cum capessendi spiraculi gratia fluctibus emersisset, a quodam familiari suo per habitum hostibus indicatus, tunicam, qua se prodi suspicabatur, rursum corpus aquis occultando deposuit. Sed, cum ne sic quidem proditoris notitiam fefellisset, ad extremum suprema se veste nudavit. Nec adhuc tamen indice ludificato, cum solus ex sociis superesset, seque hæc omnia, quæ et callide et animose tentaverat, frustra expertum animadverteret, tandem fati simulatione profundo diutius immorans insidiatoribus, an viveret, dubium reliquit. Ad ultimum, cum humanæ respirationis consvetudine superne aërem capessere debuisset, cujusdam forte navigii gubernaculum pertinacissimis brachiorum amplexibus apprehendit, eique aliquamdiu tacitus inhæsit. Plura tamen elapsionis genera animi firmitate tentasset, si non eum hyberni frigoris sævitia obstupefactum corporis robur deseruisset. Tandem cujusdam altum curiosius contemplantis indicio deprehensus intercipitur, interceptus vincitur et in concionem hostili sententia damnandus abstrahitur. Ubi nemine sacerdotum adhibito, qui delictorum ejus confessionem exciperet, eam astantibus modo, quo licuit, explicavit, præfatus, se emendationem ab eis decretam pœnitentiæ nomine præbiturum, memor sane, sacerdotali copia non suppetente, et ad privatorum cognitionem commissa referre licere. Magno quoque, quem Haraldus Hyberniensis patrem adsciverat, se genitum memorabat. A cujus generosissimo spiritu etiam inter adhibita sibi supplicia non descivit. Primo siquidem verberibus affectus ac deinde malleorum ictibus artuatim contusus, scilicet ut a cunctis corporis partibus pœnæ exactæ viderentur, non gemitum, non suspirium edidit, non supplicem aut tristem vocem emisit[1], denique nullum doloris indicium

[1] *Non supplicem .. vocem emisit*] In annalibus Norvegicis res a Sigurdo gestæ paullo accuratius ita narrantur. Initio anni 1137 Sigurdus Magnum Coecum e monasterio extractum in Romsdaliam deduxerat, ubi multi ex vetere clientela ad eum confluxerunt. Sigurdus vero incerta de causa cum suis in Orcades secessit. Rex Magnus vere ejusdem anni, cum copiis regis Ingii congressus, fugatus est, et primum Sveciam, deinde Daniam exul petiit (l. c. p. 328-331). Sequentibus annis Sigurdus, variis expeditionibus magna audacia susceptis, nunc hos, nunc illos ex mag-

præbuit, sed, quasi in otio, psalterium relegens inter sacras preces et solennium verborum nuncupationem spiritum posuit. Felices profecto religionis alumni forent, si cuncti eo animo mortem amplecterentur, quo eam vir bellicus amplexatus est. Fuerit ille insidiosus, pacem patriæ corruperit, bellumque civibus intulerit; fortitudini tamen ejus impunitas ab hostibus donanda fuerat. Sed homines vindictæ cupidi plus suas ulcisci molestias, quam alienæ virtutis insignia venerari meminerant. Nec in vivum sæviisse contenti, tanquam parum ejus exitio satiati, mox extinctum patibulo suffixerunt, eadem crudelitate fatum prementes, qua spiritum torserant, nihilque a se actum existimantes, si sævitiam suam saltem ab umbris et cineribus continuissent. At Magnus eodem prælio, quod a Sivardo sub ejus auspiciis gestum fuerat, periclitatus est. Quem prius oculis, deinde vita privatum, bis luce defunctum crediderim. Post hæc summa penes Haraldi filios fuit. E quibus Ingo duntaxat justo matrimonio ortus fratribus, quorum alter Norvagica[1], alter Hyberniensi[2] pellice editus fuerat, ut ingenuitatis, ita et morum ornamentis præstabat. Erat enim omnibus honestatis numeris instructissimus, cum eorum alter avaritiæ maculis[3] respersus, alter luxuriæ sordibus obsitus haberetur. Sed infantiæ suæ tempore per incuriam nutricis forte sinu delapsus[4] ita humo inflictus est, ut, confracto dorso, reli-

natibus sibi inimicis e medio sustulit (ibid. p. 334-342). Tandem anno 1139 Sigurdus et Magnus classe triginta navium Norvegiam adeuntes apud insulam Graholm a militibus regum Ingii et Sigurdi penitus devicti sunt. Magnus quidem Coecus in prælio occisus est, Sigurdus vero Slembidiacn captus. Artes, quibus ille, Saxone teste, persecutores fallere conatus est, Snorro Sturlæus maxima ex parte præteriit; sed omnia tormenta, quibus cruciatus est, et fortitudinem animi, qua hæc omnia pertulit, prolixe enarravit (l. c. p. 344-350).

[1] *Alter Norvagica*] Sigurdi mater erat Thora Guttormi filia (l. c. p. 296.)

[2] *Alter Hyberniensi*] Snorrone Sturlæo teste Eisteinus matre non Hyberniensi, sed Scotica natus erat (l. c. p. 350).

[3] *Alter avaritiæ maculis*] Eisteinus. Idem vitium illi a Snorrone tribuitur l. c. p. 361.

[4] *Nutricis forte sinu delapsus*] Fama ferebatur inter Norvegos, Ingium corporis debilitatem contraxisse

quum vitæ tempus gibbo oneratus exigeret. In quo quidem homine excellentis animi venustatem corporis deformitate affecti ludibrio fœdatam putares, neque discernere queas, majus fortunæ beneficium receperit, an opprobrium senserit. Contigit autem, ut ejus satellites apud Berginum oppidum, jurgio cum Sivardi militibus habito, dum socii ab eis occisi pœnas instantius expetunt, non interfectores modo, sed ipsum Sivardum, sævissimæ consternationis furiis concitati, per vim et seditionem appeterent, eumque, in ædem fugere coactum, convulsis tabernaculi claustris, raptum trucidarent, homicidium specie, re vera conjugum suarum prius ab ipso constupratarum contumeliam ulciscentes[1]. Cujus rei nuncio Östenus, cum classe Berginum peteret, per obvios accepto, petendi fratris quam cavendi cupidior, nihilominus ad eum processit. A quo cum debitam sui regni partem negari animadverteret, paucis eum affatus discessit, vultuque fidem promittens, sed perempti fratris exemplo perire metuens, fugæ se quam novi sceleris auctoribus offerre maluit. Quem Sivardi interfectores, priori facinore parum contenti, Ingonis æmulum judicantes, navalem fugam terrestri mutare compulsum, sed eam ob nimiam corporis saginam lentius exequentem, propter littus peditem occiderunt[2], duobus regni participibus sublatis, a superstite dignitatis et stipendiorum incrementa sperantes. Quorum scelesta fames, in tantorum ducum cladem esuriens vixque gemino exsatiata parricidio, ab Haquino quodam, paternæ cædis ultionem petente, postmodum vindicata est. Siquidem, trium fortuna ad unum Ingonem per vim et facinus redacta, non sustinuerunt Amundus, Simonis filius[3], et Philippus[4], aliique complures

in prælio contra Sigurdum Slembidiacn commisso, in quo triennis in sinu gestatus fuerat a Thiostolfo, cum hostibus interea acerrime dimicante.

[1] *Contumeliam ulciscentes*] Cædes Sigurdi narratur a Snorrone l. c. p. 367-372; sed ille neque luxuriam regis neque maritos ultionis cupidos commemorat.

[2] *Peditem occiderunt*] De cæde Eisteini vid. Hist. reg. Norveg. vol. III p. 374-377.

[3] *Amundus, Simonis filius*] Nominatur inter eos, qui a partibus Haquini stabant, l. c. p. 378.

[4] *Philippus*] De hoc Philippo Gyrderi filio vid. Hist. reg. Norveg. Vol. III p. 373, 415, 423.

insignis industriæ viri, regnum ei, quod partim proprio, partim alieno scelere quæsivisset, tutum intentatumque persistere. Indignum quoque compluribus visum, ut homini ridiculas corporis notas habenti liberum regnandi locum militum suorum conciliaret impietas. Quapropter Haquinum, quem dixi, factionis suæ ducem creantes, ejusque tyrocinium regio nomine venustantes, bellum adversum Ingonem decernunt, et quasi Sivardi vel Östeni manes ulturi, crebro pugnam cum hostibus ineunt. Verum pluribus continuis præliis subacti, in Svetiam tandem cum pupillo diffugiunt. Quos Ingo prope Sialandiam fugandi studio subsecutus, magna hostium parte propinquas pelago sylvas petente, Absalonem per legatos sollicitat, eos, qui in littoralia nemora profugerant, prendendos curaret. Quod Absalon honestate sua ac dignitate indignum judicans, parum precibus obtemperavit. Appetente hyeme, qui cum Haquino profugerant, patriam repetere adorsi, tanquam fortunam loco mutaturi, prælio in hyberna glacie conserto, Gregorium, summæ post regem dignitatis virum, manu et consilio promptum, in quo spes et fiducia Ingonis quasi quodam cardine nitebatur, non minus acumine quam viribus usi, cum omnibus copiis deleverunt[1]. Siquidem in eam glaciei partem, cujus firmitatem nocturnis excisionibus debilitaverant, prælii tempore protractos hostes profundum petere coegerunt. In quorum morte Ingo maximam spei partem deposuit, nec secus animo quam viribus fractus, exitiosum sibi fidissimi fautoris Gregorii interitum ominatus est. Tandem instaurato bello, sed adhuc eodem aquarum habitu persistente, nihilo felicius Gregorio glacialis elementi fortunam tentavit. Siquidem, gelato mari in pugnæ locum electo, dum ejus duritia quasi camporum firmitate gauderet, quanquam militum numero præstaret, cum omnibus paene copiis interemptus est[2]; luensque pœnas seu admissi seu tolerati parricidii fraternis umbris piacula exsolvit. Hoc bello, quo nullum majus aut cruentius Norvagia habuit, universum regni illius columen propemodum a stirpe interiit. Hujus cladis super-

[1] *Gregorium .. deleverunt*] Cæsus est Gregorius Dagi filius d. 7. Januarii anni 1161. (l. c. 397-398).

[2] *Interemptus est*] Cecidit rex Ingo Osloæ d. 3 Febr. anni 1161.

stes Erlingus[1] cum filio suo Magno admodum parvulo, sed ad Waldemarum arctam materni generis propinquitatem[2] habente, ad Jutiam appulit, ibique in summa regis dignatione versatus uberes exilii impensas et amplissima commeatuum instrumenta percepit. Interea Sivardus quidam[3], per summam commilitonum invidiam, fortitudinis præmium recepturus, dux ab Haquino constituitur, idque, ægre ferentibus cæteris, summæ seditioni locum dedisset, ni Erlingus repente e Dania superveniens, internæ factionis certamen rumpendo, novum hostibus negotium peperisset. Quippe prædictum filium, quod maternum genus cum priscis Norvagiæ regibus communicaret, regem continuo nominavit, ne aut Haquino æmulus aut Ingoni ultor deesset. Ita novis rebus increbrescentibus, Haquinus a Sivardo, quod ei impensas belli negasset, deseritur[4], acieque cum Magno congressus occiditur. Sivardus ad Svetiam dilapsus, dum interjectis diebus in patriam revertitur, ab Erlingi militibus interficitur. Quo evenit, ut obscura et ignobili cæde spiritum deponeret, quem honeste in acie profundere noluisset. At qui ex Haquini militia superfuerant, partim novarum rerum cupiditate, partim hostium fortunæ

[1] *Erlingus*] Erlingus, Ormi Kyrpingici filius, cognomine *Skakki*, magnam sibi famam pepererat expeditione maritima in terram sanctam suscepta. Familiaritate regis Ingonis adjutus in matrimonium duxerat Christinam, filiam regis Sigurdi Hierosolymipetæ et Malfridæ. Ingoni itaque addictissimus multa pro salute ejus fortiter gesserat. (Vid. Hist. reg. Norveg. Vol. III p. 353, 383 etc.)

[2] *Arctam materni generis propinquitatem*] Ingeburga enim, Waldemari regis mater, et Malfrida, Magni Erlingi filii avia, sorores erant (l. c. p. 170, 411.) (Ed. pr. *ortam.*)

[3] *Sivardus quidam*] Sigurdus dictus Reyrensis a rege Haquino dignitate Jarli ornatus est. Tacet quidem Snorro de magna invidia hinc exorta, sed tamen nonnullas adfert voces huc pertinentes (l. c. p. 413).

[4] *Haquinus a Sivardo .. deseritur*] Snorrone teste, Sivardus Haquinum nullo modo deseruit, sed in prælio, quo cecidit Haquinus, illi quidem haud adfuit, quippe qui a rege ad auxilia conquirenda emissus esset. Post mortem Haquini bellum cum Erlingo viribus haud æquis continuavit, donec, ab Erlingo circumventus et pugnam copiis inferior inire coactus, vitam in acie finivit (l. c. p. 416, 427).

invidia accensi, Marci cujusdam alumnum[1], optimæ spei[2] puerum, in regem adsciscunt, nec felicius, quam proxime, fortunam tentarunt. Siquidem prælio ab Erlingo obtriti[3], victoria pariter ac rege privati, ad Carolum Svetiæ regem profugiunt, ipsumque belli ducem exposcunt, cui cum Norvagiæ regibus etiam aliqua necessitudinis communio vibebatur. A quo diu promissorum alacritate protracti, postquam eum magis de proprio regno servando quam alieno obtinendo sollicitum compererunt, legatos ad Waldemarum auxilium implorantes misere. Tandem ipsi benignioribus responsis invitati venere. Quos cum rex supplices recepisset, seque per eos, Norvagiæ petitione promissa, sedulo sollicitari animadverteret, tantum belli pondus sola legatorum adhortatione suscipere stolidum ratus, prius popularium animos tacitis legationibus tentavit. Postquam eorum mentes legatorum vocibus consentaneas repperit,[4] absque cunctatione expeditionem instituit. Quo audito, Erlingus, quam longissimo secessu potuit, abstrusas Norvagiæ partes petivit, extremosque patriæ fines fuga

[1] *Marci cujusdam alumnum*] Marcus, Skogensis dictus, affinis Sigurdi Jarli, nutricius erat Sigurdi, qui patre Sigurdo rege, Haraldi Gillii filio, genitus erat. Aliquo tempore bellum cum Erlingo continuavit, sed autumno anni 1163 et nutricius et alumnus bello capti ultimo supplicio affecti sunt (l. c. p. 431).

[2] *Optimæ spei*] Ita Stephanius; ed. pr. habet *optimum spei*.

[3] *Prælio .. obtriti*] Inter reliquias militum Marci Skogensis, qui et in Dania et in Gothlandia refugium quæsiverunt, Snorro nominat Anundum et Arnolfum (l. c. p. 433).

[4] *Mentes legatorum vocibus consentaneas repperit*] Occasionem fortasse proximam expeditionis in Norvegiam susceptæ noster attulit, sed veram causam ignorasse videtur. Erlingus scilicet, cum in Dania exul degeret, pactum inierat cum rege Waldemaro, ut, copiis ab eo ad Norvegiam recuperandam acceptis, ei Vikiam cederet, provinciam a regibus Danorum, Haraldo Gormonis filio et Svenone barbæ bifidæ, olim occupatam (l. c. p. 411-412). Magno igitur, Erlingi filio, tanquam rege Norregiæ sollenniter coronato, Erlingum anno 1164 legati regis Waldemari adierunt, fidem pacti poscentes. Erlingus, tergiversatione usus, rem ad comitia detulit. Vicenses autem nullo modo imperium Danicum subire volebant, atque legati re infecta redierunt. Vere sequentis anni Waldemarus magna classe Norvegiam petiit (l. c. p. 437-439).

amplecti, quam primos armis tueri tutius existimavit. Pauca siquidem navigia, sed habilia fugæque quam prælio commodiora paraverat. Quo evenit, ut regis adventus formidolosus Erlingi fautoribus, hostibus acceptabilis haberetur. Itaque Waldemaro consultationem cum amicis habente, quidam, postpositis omnibus hostes ocyssime persequendos, alii, prius plebis favorem conciliandum auxiliaque popularium contrahenda, docebant. Sed accelerationis consilium tarditatis sententiam superavit. Igitur Waldemarus ingentem regionis partem prospere permensus, magnaque plebis alacritate receptus[1], cum ad urbem Sarpam venisset, nomen regium a Wicensibus sibi decretum suscepit, ibique cum popularibus concionem per summam verborum concordiam habuit. Quod si, omissis aliis, insequendis hostibus operam præbuisset, haud dubie regno Danico Noricum conjunxisset. Inde ad oppidum Tunsbergum[2] navigatione progressus, paucis Erlingi studiosioribus in editam rupem salutis causa confugientibus, religionem sævitiæ præferens, vicum incendere passus non est, ne sacras ædes privatis penatibus intersitas communibus flammis absumeret. Nemo tamen pontificum, quorum ea tempestate ingens apud Norvagiam auctoritas erat, eum adire sustinuit; quod qui-

[1] *Magna plebis alacritate exceptus*] Contrarium asserit Snorro Sturlæus p. 442. Sed haud improbabile est, reliquias militum Marci Skogensis ceterosque Erlingi hostes regem Daniæ bene excepisse.

[2] *Tunsbergum*] Comitia Tunsbergæ frustra convocata commemorat Snorro Sturlæus (l. c. p. 442), et hac occasione Waldemarum his verbis milites suos allocutum esse scribit: *Incolarum hic omnium studia nobis adversari satis liquet. Duæ igitur agendi rationes nobis supersunt; nempe aut armis et populationibus hæc terra vastanda, et nec hominibus nec pecudi parcendum, aut austrum versus re infecta nobis redeundum, id quod mihi magis probatur, ducendasque potius censeo in ethnicorum ad ortum sitas, quæ peramplam rei gerendæ materiam offerunt, regiones copias, nec homines hic Christianos, utut sane meritos, trucidandos.* Addit Snorro, aliis omnibus ad populandi consilia pronioribus, regiam sententiam pervicisse, adeo ut, rebus ita paratis, domum Dani reverterentur. Pulchre hæc a Waldemaro dicta, quæ tanto majorem fidem merentur, cum apud Snorronem, Danis minime blandientem, legantur, haud sane omisisset noster, si cognita habuisset.

dem eos potius patriæ quam Erlingo tribuisse crediderim. Ormo, ut quem regis germanum cognominabant[1], petito Waldemaro, salva fide, quam Magno dedisset, obsequia pollicetur. Tandem ob inediam tractu temporis obortam cum rex defectam impensis expeditionem remitteret, Norvagiensium, qui ad eum transierant, multitudo pœnæ metu cum ipso discessit, diuque partim regiis, partim principum impensis exilium sustentavit.

Postea[2] rex, orientalium Sclavorum sibi virium fiducia rebellantium defectionem expertus[3], cum Henrico Saxoniæ satrapa belli societate condicta, quo firmius amicitiæ necterentur, filiam ejus, ex conjuge postmodum repudiata[4] susceptam, adhuc incunabulis utentem, filio Canuto, primum ætatis annum agenti,

[1] *Ormo, ut quem regis germanum cognominabant*] Orm cognomine *Kongsbrodir* filius erat Ingiridæ reginæ, frater uterinus regis Ingii, vir magnæ inter Norvegos auctoritatis, cujus mentio sæpe fit in historia hujus temporis (verbi causa l. c. p. 352, 400).

[2] *Postea*] Hanc temporis notam minus accurate noster pro *interea* hic posuit. Nam omnia, quæ sequuntur, haudquaquam post expeditionem Norvegicam gesta sunt. Saxo autem, qui occasione legationis Norvegicæ res Norvegicas tractare inceperat, hoc modo adductus est ad ipsam expeditionem anno 1165 in Norvegiam susceptam eodem tenore enarrandam. Nunc itaque regreditur narratio ad finem anni 1163 vel initium anni 1164. Tum enim Canutus, filius Waldemari, primum impleverat annum. Eodem quoque anno, certum est, Adolfum, comitem Holsatiæ, in prælio contra Slavos occubuisse. (Vid. Christiani Zeitrechnung der Geschichte Waldemars I, in: Abhandlungen, die von der königlichen dänischen Gesellschaft den Preis erhalten haben; 1781 in 4 p. 107.)

[3] *Orientalium Sclavorum ... defectionem expertus*] Saxo illam solam affert belli causam, quæ regem Daniæ inprimis movebat. Helmoldus, qui res a Saxonibus in eo gestas fusius narrat (l. c. libr. II cap. 2-6), Prebislaum, testis est, Nicloti filium, ultimum Obotritorum regem, patrium regnum amissum recuperaturum, Saxoniæ duci (qui Daniæ regem in auxilium vocaverit) bellum intulisse. Quod auctor historiæ Knytlingorum (p. 380) Sclavis orientalibus tribuit, neque immerito; historia enim ipsius belli docet, Sclavos orientales, Prebislao auxilio futuros, una cum eo arma cepisse. (V.)

[4] *Conjuge postmodum repudiata*] Clementia, filia Conradi, Zaringiæ ducis, quam Henricus, anno 1147 in matrimonium ductam, anno 1162 repudiaverat.

sponsam adscivit[1]. Itaque, Henrico terrestri apparatu exercitum instruente, ipse in classem collatus, cum apud Rugiam pervenisset, auxilia ab incolis, amicitiam suam dubia fide secutis, per Absalonem contrahenda curavit. Deinde, ne Henrico tardius occurreret eumque promisso fraudaret, ad Penum fluvium ocyssime navigationis cursum direxit. Absalon, quanquam adhuc Rugianorum pactio paucorum obsidum pignore niteretur, eorum concionem ingressus, atque inter ipsos honoratissimo sedendi loco susceptus, cum legationis mandata proferret, eamque Danicæ vocis ignaris per interpretem explicaret, accidit, ut quidam e Rugianis adolescens, Sclavico ingenio, Dani militis equum, pro quo se pretium numeraturum fingebat, veluti incessus ejus experiendi causa conscendens, fugam tentaret. Quod cum Absalon ad se perlatum in concione proponeret, universa populi multitudo, magnum fidei suæ crimen unius hominis perfidia allatum judicans, similem furori impetum confessa dissiluit, autoremque fraudis raptim insequi properavit. Igitur, Absalonis comitibus ad metum et stuporem usque subitum vulgi concursum mirantibus, pauci, qui adolescentem affinitate tangebant, plus privata caritate quam publico rubore permoti, supplices Absalonis genibus advolvuntur, equi restitutionem polliciti, si modo per eum ab incepto concio revocetur. Quorum Absalon permixtas precibus lacrimas miseratus, missis, qui plebem pacarent, tumultum compescuit, consternationem sedavit, equoque protinus reddito, militem suum stultitiæ damnavit, quod per inertiam et stoliditatem raptori se circumveniendum dedisset. Deinde, gentis rege Tetiszlavo classis supplementum pollicito, regem subsequi maturavit. Interea Henricus Holsatiorum principem Adolphum cum Henrico Razaburgensi præfectumque Swerini oppidi[2], Guncellinum, quod nu-

[1] *Filiam ejus .. sponsam adscivit*] Nomen hujus filiæ, quam Henricus brevi post morte præmatura amisit, ignoratur. Auctor hist. Knytling., qui fortasse verius eam in ipsa demum expeditione a patre Canuto desponsam esse dicit, eandem perperam Gertrudis nomine appellat p. 381. (V.)

[2] *Præfectum Swerini oppidi*] Ab Helmoldo l. c. lib. II cap. IV vocatur Guncellinus præfectus terræ Obotritorum.

per a Saxonibus in potestatem redactum jus et formam civitatis acceperat, nec non Regnaldum quendam[1], parum origine liberum opibusque quam genere clariorem, cum insigni copiarum parte præmittit, expeditum sibi transitum paraturos. Quorum ingressum Sclavi cum partim fama, partim experimento cognovissent, cum parte hostium confligere quam universos aggredi maluerunt, multum ex eorum robore, si prævios oppressissent, defluxurum credentes. Cumque summa cura ac flagrantissimo studio ad eos opprimendos contenderent, dæmonem horrendæ formæ superne verticibus imminentem videre. Quo monstro tanquam divinitus dati ducis adventu firmati, sumptis victoriæ auspiciis, ex improviso hostium se castris immergunt, eosque imparatos confodiunt. Adolphus et Regnaldus in ipso castrorum aditu interfecti[2] neglectæ militaris prudentiæ pœnas sanguine persolverunt. Quibus prima cæde prostratis, Guncellinus et Henricus, mediis irruentium globis elapsi, correptis aquilis, ad se fugientium sociorum reliquias contraxere, ac demum hostes prædæ incubantes audacter adorti, fugam victoria mutavere. Ita Saxones, quanquam improvidi bellum tentassent, majorem cladem gesserint an acceperint, virtute dubium reliquere. Quo accepto, Henricus, suorum cædibus, ut par erat, permotus, exigendæ vindictæ studio ad obsidionem Deminæ urbis, quantacunque potuit celeritate, contendit. Quam postquam ultro ab incolis obustam comperit, ut universa ipsius monimenta subrueret, reliquias mœnium solo exæquari præcepit[3]. Et quoniam in homines grassari non licuit, tanquam a rebus mutis supplicium exacturus, urbem Gozcovam, simili incolarum trepidatione desertam, cremandam curavit. Walogostini quoque, finitimarum urbium, quarum excidio terreban-

[1] *Regnaldum quendam*] Reinoldus erat comes Thetmarsiæ (vid. Helmold. l. c.).

[2] *Adolphus et Regnaldus interfecti*] Hanc cladem et sequentem Saxonum victoriam Helmoldus descripsit l. c. Easdem commemorat quoque, sed brevius, auctor historiæ Knytlingorum, Adolfum perperam Adalbriktum, Reinoldum vero Henricum appellans, p. 380—381.

[3] *Reliquias mœnium solo exæquari præcepit*] Etiam Helmoldus scribit l. c., jussisse Henricum, urbem Diminum a Slavis exustam solo adæquari.

tur, exemplum secuti, clandestino trajectu fluminis cum uxoribus ac liberis municipium deserunt, penates duntaxat rebus vacuos hostili sævitiæ relicturi. Quorum urbem rex nullo negotio interceptam militibus ac stipendiis instruit, eamque Wethemanno piratæ curandam committit[1]. Ornenses[2] quoque, plus ex aliarum urbium fortuna timoris, qnam ex suis mœnibus fiduciæ capientes, ut sibi vicinarum civitatum, quarum formidinem sequebantur, exemplo consulerent, urbem, ne ab hostibus coli posset, desertam incendunt, penates suos igni quam hosti relinquere præoptantes. Tunc rex, ponte, qui medium amnem secare videbatur, abrupto[3], sublatisque cæteris navigationis obstaculis, ad Stolpam vicum processit, ubi et ducem postmodum obvium habuit. Igitur ne Walogostum, eodem exemplo desertum, quo captum, post discessum suum hostibus redderetur, præsertim Danos, si eo fruerentur, sempiternum Sclaviæ imperium habituros, existimans, Absalonem, Burisium Svenonemque, tunc Arusii pontificatu insignem[4], ejus municipes efficere statuit, quibus et

[1] *Quorum urbem rex ... Wethemanno committit*] Occupationem Walogosti (Wolgast) commemorat auctor hist. Knytling. p. 381.

[2] *Ornenses*] Ornenses haud dubie intelliguntur Osnenses sive incolæ Osnæ, in insula, quæ hodie Usedom vocatur, sitæ.

[3] *Ponte .. abrupto*] Hunc pontem auctor historiæ Knytlingorum, qui nomen fluvii Peni nunquam affert, *Dunzarbru* appellavit l. c. p. 381.

[4] *Svenonem tunc Arusii pontificatu insignem*] Contendit Suhmius (Hist. af Danm. Vol. VII p. 163, 210), Svenonem anno demum 1166 episcopum Arhusiæ evasisse, respiciens ad initium narrationis de exordio Caræ insulæ (Scriptor. rer. Dan. Vol. V p. 236). Sed in ea narratione modo legitur, *monachos anno domini 1165 mense Februario ab Henrico, primo abbate Vitæscholæ, emissos fuisse ad locum Smaheng dictum, quem sibi paravisset Eskillus Arhusiensis episcopus, qui celeri morte in expeditione contra Slavos decesserit.* Ex hac autem narratione non sequitur, Eskillum in vivis fuisse, cum monachi ad Smaheng migraverint. Igitur statuere licet, Eskillum vere anni 1164 decessisse, unde sequitur, potuisse successorem ejus expeditioni autumno ejus anni susceptæ interesse. (Hoc quidem fieri potuit. Sed si verum est, quod auctor illius narrationis alio loco (ibid. p. 257) refert, Svenonem III Cal. Novbr. anno pontificatus sui *vicesimo sexto* mortuum esse, in hac expeditione, a. 1164 procul dubio facta, nondum episcopus erat Ar-

filium Christophorum sociavit, quo plus a cæteris in auxilio suo fiduciæ reponeretur. Qui cum amicos et necessarios in muneris consortionem adsciscere juberentur[1], Sialandensibus duntaxat Absaloni præsidii societatem spondentibus, reliquis ob imminentis periculi magnitudinem nec animus ad resistendum nec comites suppetebant, quanquam tota classis et alimenta sua cum eis communicare et vicinas segetes publico officio in eorum horrea comportare decreverat; quippe fruges, messore exercitu, residuorum usibus adigi jubebatur. Ita rex consilii cassus, cum neque pugnandi copia neque pactio ulla ab hostibus fieret, vafro ingenio excogitavit, qualiter eos ad alterutrum horum præstandum impelleret. Siquidem Absalon tacitis mandatis præcepit, ut palos in amne defixos cæteraque navigationis impedimenta magna remigum cura sublegeret, veluti toti classi transitum paraturus. Ita demum fluvio obstaculis vacuefacto[2], cum progressam classem angustior alveus excepisset, complures a Sclavis utrique ripæ inequitantibus comminus sauciabantur. Quam hostilis audaciæ petulantiam Petrus Elivi filius animi virtute non sustinens, protinus cum remigibus nave desilivit, hostesque strenue propulsatos ripa cedere coegit. Tandem, comitum ignavia desertus, sociorum navigationem fato suo incolumem præstitit. Itaque rex non solum expertem metus progressum habuit, sed etiam Henricum cum toto exercitu, consertis arctius navigiis, tanquam ponte trajecit. Quo agnito, Sclavi, reliquarum urbium excidium formidantes, præcurrendi periculi studio pacis, quam ante contempserant, Waldemaro obsides offerebant, quos se Henrico nullo pacto daturos dicebant. At rex, sine militiæ socio cum hostibus pacisci fraudulentum existimans, per Thorbernum Henrico, quæ ab hostibus offerrentur, enunciat[3]. Quo, se conditionibus ab eo fa-

husiensis. Nam, quum brevi ante mortem suam literas acceperit (l. c. p. 255 sq.) Coelestini III, qui vere demum anni 1191 papa electus est, ideoque non ante hunc annum mortuus sit, episcopi munus non ante mensem Novbr. a. 1165 obtinuit. V.)

[1] *Juberentur*] (Sic legend. Ed. I et Steph. *juberetur*. Mg.)

[2] *Fluvio .. vacuefacto*] Penum fluvium intelligit. (Paulo ante leg. *Absaloni*. Mg.)

[3] *Henrico .. enunciat*] Amicitia inter regem nostrum et Saxoniæ

ctis libenter usurum, asseverante, pactum cum hostibus habuit, ut, Walogosti dominio trifariam diviso, pars una Tetiszlavo[1], reliqua Cazimaro[2], tertia Nucleti filio Priszlavo[3] vindicaretur, piratisque prædam Danicam appetere solitis Peni fluminis ostia clauderentur, Henrico quoque munitionum, quas apud Sclaviam obtinuisset, incolumis possessio permaneret. Post cujus discessum comites Cazimari, exterorum societatem acrius perosi, sed viribus agere non ausi, Rugianos assiduis furtis vexatos ac per latrocinia ad paupertatem et inediam usque redactos communi urbe excedere compulerunt. Piraticæ quoque licentiam tribuere, modisque compluribus ictum fœdus rupere.

Postmodum[4] Rugianis, recepta per Henricum fiducia, palam adversum Danos inimicitias profitentibus, rex, non minorem in amico perfidiam quam in hostibus levitatem expertus, Arkon provinciam verna expeditione petitam incendio populatus est. Inde ad portum, Por[5] ab incolis vocitatum, cursum direxit. Siquidem, ne cum universis Rugianis manum acie consereret, separatim eos attentandos existimans, Absalonem nocturna navigatione Ziudram præcedere jubet. Quem ut continuo subsequeretur, cu-

ducem hoc tempore firma et stabilis videbatur. Cujus commoda ita describit Helmoldus l. c. lib. II cap. 6: *Et habuit dux* (Henricus) *pacem cum Waldemaro, rege Danorum, et celebraverunt colloquia ad Egdoram sive Lubike pro commodis utriusque terræ. Et dedit rex duci pecuniam magnam, eo quod pacarentur termini ejus per ipsum a vastatione Slavorum. Et coeperunt inhabitari omnes insulæ maris, quæ ad regnum pertinent Danorum, eo quod piratæ defecissent et confractæ sint naves prædonum. Et inierunt pactum rex et dux, ut, quascunque gentes terra marique subjugassent, tributa socialiter partirentur.*

[1] *Tetiszlavo*] Rugianorum principi.

[2] *Cazimaro*] Wartislavi filio, alteri ducum Pomeraniæ citerioris, quem homagium fecisse Waldemaro, scribit auctor hist. Knytl. p. 381.

[3] *Priszlavo*] Obotrito, cujus jam supra sæpius mentio facta est, quippe qui inter Danos jamdiu commoratus esset.

[4] *Postmodum*] Anno interjecto. Saxo enim bellum Norvegicum, anno 1165 gestum et supra enarratum, hic prætermittens ad expeditiones in Slaviam anno 1166 susceptas mox transit.

[5] *Portum ... Por*] Putat Suhmius l. c. p. 201, indigitari sinum Prone inter Rugiam et Pomeraniam.

riosæ discessionis ejus tempus a vigilibus observari præcepit. Quibus somni delicias imperio præferentibus, Absalon, absque regio comitatu progressus, non solum Zyudram[1], sed etiam agros vicosque ei confines partim igni, partim ferro vastavit. Cujus equites duo, contentione prius habita, uter audacia præstaret, cum ad militarem operam edendam fortitudinis æmulatione pari impetu raperentur, hostesque cuidam forte stagno adactos cymbis fugam petere animadverterent, plus eis persequendis quam suis periculis dispiciendis intenti, ne alter alterum virtute forte præcurreret, ambo cum contemptu spiritus stimulatos calcaribus equos in profundum egerunt, armorum haud memores, quorum obruti pondere perierunt. Ita temeritatis vindex elementum viris gloriæ quam salutis studiosioribus, in exitium suum ruentibus, fatum pariter ac tumulum ministravit. Interea Absalon, provinciam rapinis pariter incendiisque permensus, cum ingentem prædam et opima spolia referendo naves repetere statuisset, magnam hostium manum subsequi conspicatus, ultra bina vada admodum transitu difficilia de industria cedere voluit, ut eos formidinis simulatione protractos locorumque tandem difficultatibus implicatos opprimeret. Quorum primum Sclavi libero itinere transgressi, circa reliquum redeundi diffidentia constiterunt. Eodem fere momenti spatio duo pedites Sialandenses, ingentem prædæ fascem gestantes, errore locorum in ipsum pæne Sclavorum exercitum inciderunt. Qui cum a duobus eorum equitibus appeterentur, quanquam tuto vadum transgredi poterant, ne recessum per ignaviam quærere viderentur, hostibus resistere quam socios accedere maluerunt, deforme existimantes, ab iis, quos numero æquarent, audacia superari. Itaque, quo magis expeditos se redderent, presso vestigio projectoque fasce, enses destringunt. Quorum constantiæ et virtuti fortuna debitam incolumitatem concessit. Siquidem equitum neutro procedere audente, resumpto fasce cœptum iter carpserunt. Cumque rursum Sclavi binos equites ad eos opprimendos misissent, eorum incursum ea-

[1] *Zyudram*] Ita legitur in Ed. pr. Stephanius posuit *Zindram*; sed peninsula meridionalis in parte Rugiæ occidentali adhuc dicitur *Sudar*.

dem animi præsentia repulere. Quo facto tam hostium quam civium in se admirationem vertere, magnumque illis ruborem, his inter metum et lætitiam hæsitantibus, peperere. A sex tandem equitibus attentati, invariabili mentis habitu perstitere, tanquam hostium ignaviæ plenis fortitudinis animis insultantes. Nec defuit Absaloni prompta mens ad opem eorum virtuti fiduciæque præstandam. Siquidem tot suorum equitum, quot hostilium animadverteret, eis pro supplemento transmisit. Sclavi quoque suorum paucitatem certatim numerosis militum præsidiis prosequebantur. Itaque supplementis utrinque tanquam ex pari crescentibus, equitibusque veluti ad militiæ spectaculum e diverso convenientibus, Sialandenses, ulteriorem hostium petulantiam inspectare non passi, universa acie eis occurrunt. Quorum fugam, vadis impedientibus, longum insequi nequeuntes, majorem equorum quam hominum stragem egerunt. Cumque iter ad naves reflecterent, remigum suorum aciem armis pariter ac signis instructam obviam habuerunt, quam ad auxilia sociis ferenda fortuito nuntio monita virtus adduxerat. Hi profecto cum Absalone victoriæ gloriam communicaverunt, cui se sponte virtutis socios obtulerunt. Interea rex seris vigilum monitis excitatus, omissæ navigationis moram præpropera festinatione discussit. Qui cum, visis Sialandensibus, populandi gratia ad littus appellere voluisset, ab Absalone, nihil hostilis prædæ, quod ejus rapinis pateat, superesse perdoctus, magnopere gratulatus est, quod tam parva manus nihilo langvidius, quam si ipse adesset, rem propriis gessisset auspiciis. Hinc cum alios insulæ fines armis ignique tentasset, domum concessit[1].

Rursum circa autumni principia classe regressus, primam vastandis agris operam dedit, ut, segete consumpta, incolas muniendarum urbium instrumento privaret. Cum ad urbem Arkon

[1] *Hinc .. domum concessit*] Hanc expeditionem descripsit etiam auctor Hist. Knytl. (cap. 121, p. 382—383), qui neque duos Absalonis equites submersos neque gratias a rege episcopo actas omisit. Sed nonnulla addidit nomina locorum, et res a Danis gestas in majus auxit.

sparso militiæ genere pervenisset, oppidani, fiducia virium, portam, quam urbs unicam habebat, egressi, ne virtutem suam intra mœnia cohiberent, obviam processerunt. Quos rex, Danis ex consulto cedentibus, longius mœnibus amovere conatus, postquam sperato cautiores animadvertit, incursatos urbem repetere coegit. Porta tamen, ne equi jaculis confoderentur, abstinuit. Tunc Sialandensis eques Nicolaus, forma et virtute præcipuus, telo per portam injecto, quendam ex hostibus in aditu resistentibus exanimem prostravit, innocuusque, reflexo protinus equo, discessit. Cujus facinus Thorbernus[1], inter præcipuos Sialandiæ equites numerandus, pari audaeia, sed dispari fortuna æmulatus, cum unum ex hostibus, directa in globum lancea, vulnerasset, reditumque reflexis habenis tentasset, ita lapide ictus est, ut multus e capite cruor profunderetur. Quamobrem longa corporis debilitate contracta, seram incolumitatem ægre recuperavit. Burisius quoque, dum nobilitatis suæ splendorem conspicuis virtutis operibus æquare nititur, simili audaciæ genere portæ propugnatores adortus, tam asperum saxi ictum capite excepit, ut pæne equo exanimis delaberetur. Cui corporis viribus carenti sociorum interventus, ne ab hostibus opprimeretur, auxilio fuit. Quo evenit, ut Rugiani haudquaquam sibi tuto extra mœnia dimicaturi viderentur, intra quæ tam obstinatam hostium præsentiam experiebantur. Inde ad provinciam Asmodam[2] tota classe concessum. Absalon, cum et fortitudine et prima rei bellicæ peritia vigeret, accedente exercitu, primi agminis ducem, revertente, extremi comitem agere consveverat, semperque Danicæ juventutis promptissimos, seu prædæ seu gloriæ studio, sodales habebat, rege

[1] *Thorbernus*] Haud dubie filius intelligitur Sunonis de Knardorp, idem, ut videtur, qui in expeditione anni 1164 legationem ad Henricum ducem obiit. Fratres ei erant Petrus, post Absalonem episcopus Roeskildensis, et Andreas, ejusdem successor in sede Lundensi. (V.)

[2] *Asmodam*] Ita ed. pr. Stephanius scripsit *Jasmondam*, et perquam verisimile est, primum editorem nomen perperam legisse. Quodquod vero fuerit, eo haud dubie intelligitur terra *Jasmund*, meridionalis pars (septentrionalis vero *Wittow* dicitur) illius peninsulæ, quæ longo flexu terram continentem Rugiæ orientem et septentrionem versus ambit. (V.)

duntaxat cum robustiore exercitus parte, gravi et composito militiæ genere, paulatim procedere solito. Itaque pugnandi copia nusquam accepta, magnam regionis partem permensus, tandem equestrem manum prædandi gratia spargi permisit, paucosque secum in comitatu residuos habuit. Illic forte nuncio de sociorum conclusione suscepto, quam sine succursu posse effugere negabantur, eorum saluti, quoad milites revocarentur, adesse non distulit, neque sibi comitum paucitatem, quo minus conclusos peteret, obstare permisit, sed protinus, primipilo signa attollere jusso, pleno fiduciæ spiritu locum, in quo continebantur, accessit, eoque festinationis signo, perosus prædam, equites ad se contraxit. Quem tanta fiducia ceperat, ut plus remedii in celeritate quam in sociis duceret. Cujus adventum Sialandenses, qui intra difficilium locorum angustias arctabantur, experti, imminentis auxilii fiducia eos, a quibus obsidebantur, incursare cœperunt, ne periculum aliena virtute propulsare viderentur. Itaque Sclavis partim solido, partim aquoso itinere dilabentibus, Eskillus, animi et generis nobilissimus eques, militaribus armis prægravis, unum ex eis inermem per palustria loca citato cursu fugientem pedibus insecutus, illius vestigiis limi mollitie subsidentibus, nec voraginum illuvie nec armorum onere depressus, facilem currendi eventum habuit. Quin etiam occupatum barbarum capite spoliavit; ac tunc demum, ne plantis quidem cœno infectis, solidam humum repetiit. Quod factum, religiosa admiratione prædignum, non pedum agilitate, sed divino beneficio editum, potius cœlesti miraculo quam humanæ virtuti imputare debemus. Post hæc vicis per militum manum undique deflagratis, etiam ad Gorum[1] promontorium longinquæ excursationis incendia proferuntur. Tunc se Rugiani contrahendi a Saxonibus auxilii spe fraudatos experti, quatuor obsidibus præbitis, apud Strelam insulam[2] pacem a rege pecunia quæsiverunt.

[1]*Gorum*] Promontorium in Rugia orienti soli proximum, in peninsula *Mönkgut*, haud procul a vico *Göhren* situm, ideoque ab incolis hodie *Göhrensche Höwt* dictum. (V.)

[2]*Strelam insulam*] Postea Dänholm dictam. Unde nomen *Stralsund* originem duxit.

Itaque principibus, graves periculorum motus et difficilia rei Danicæ tempora attendentibus, filio Waldemari Canuto regios honores decernere placuit[1], qui non solum paternæ majestatis futurus possessor, sed etiam præsens dignitatis socius nosceretur, ut haberent proceres, ad cujus nomen titulumque decurrerent, si quid de regis capite fortuna variaret. Quorum prudentia rex ac benevolentia delectatus, probata sententia, regni majestatem cum sanguine suo participare non damnum honoris, sed claritatis incrementum putavit, primatumque voces ad regium nomen filio deferendum concionando perduxit. Qua de re universi exercitus consensu habito, Burisius duntaxat, sive tacita regni affectatione, sive rei novitate permotus, nullam pæne vocem suffragiis attulit. Qui cum ob hoc se regi suspectum esse sentiret, taciturnitatem suam non odii, sed amoris indicem affirmabat, quod, Daniæ regnum a pluribus amice participatum esse, memoriæ[2], et crebra antiquitatis experimenta sint, inter patrem et filium de rerum dominio bellum crevisse. Verumtamen se, si regiæ voluntatis præscius fuisset, silentium non acturum. Tacuisse vero, quod rem neque ab ipso neque ab amicis præcognitam habuisset. Ea silentii excusatione iram regis in dissimulationem convertit. Idem, peracta expeditione, cum cæteris Daniæ primatibus[3] apud Roskildiam Canuti miles solenni more fieri jussus, aliis imperio obtemperantibus, id facere recusavit, eaque re magnam sibi concupitæ dominationis suspicionem conscivit. Verum hunc imperii conceptum quæsitis callide rationibus protegere perstitit, præfatus, se, extante eo, cui primam militiæ fidem dederit, alius militem non futurum, nec adduci posse, ut pristinum obsequium recenti permutet, remque tam patriæ consvetudini, quam honestati inimicam committat, quippe cum nemo Danorum dividuo famulatus officio teneri soleat, solisque Saxonibus hunc servitiorum morem stipendiorum cupiditas faciat. Nam si inter duos unius ob-

[1] *Canuto regios honores decernere placuit*] Quæ hic narrantur, sub finem anni 1166 gesta, de electione Canuti, ab auctore hist. Knytl. ad expeditionem anno 1164 susceptam referuntur. (Vid. cap. 120 p. 382).

[2] *Memoriæ*] Hic excidisse videtur *traditum non sit* aut simile quid.

[3] *Primatibus*] Sic ed. pr. Steph. *optimatibus*. (V.)

sequium communicantes bellum incideret, amborum miles alterutrum juvando fidem utrique servare non posset. Nec regi ad iram mitibus responsis placidoque vultu tegendam æqua simulatio defuit. Quem cum Hallandiam petendo comitem haberet, tanquam insidias sibi nectentem tacitus notavit. Quam ut effugeret suspicionem[1], imperata se facturum, spondebat, si potentiam ejus rex beneficiorum incrementis extendere voluisset, et, sicut ipse regnum, quod eatenus electio variabat, hæreditarium efficere gestiret, ita quoque necessariorum suorum liberis suppares dignitates et minores potentias perpetua hæreditatis lege fruendas tribueret. Itaque præcipuam Jutiæ partem Absalonis auxilio pactus, Canuto supplex fore sustinuit; haudquaquam tamen solidam regis amicitiam recuperavit. Ea enim regiæ iræ pertinacia erat, ut semel accensa funditus extingui non posset.

Vere appetente[2], Absaloni, Christophoro et Magno[3] particularis adversum Sclavos expeditionis ductus committitur. Nam orientales Dani duntaxat cum Fioniensibus classem confecerant; Scaniensium vero penes Christophorum summa, penes Absalonem arbitrium consistebat. Quibus Tribusanam adortis provinciam[4], Christophoro, tanquam juniori, inter Absalonis Magnique copias medius militandi locus decernitur, ut regii sanguinis latera fidis stipatoribus cingerentur. Tanta autem vicorum exustio fuit, ut iidem adhuc usque cultu vacui præteriti incendii magnitudinem præsentibus testentur indiciis. Absalon cum repetendæ classis tempore extremos curaret, nunciato hostium superventu, quanquam tanta vis frigoris erat, ut primi revocari non possent, quadraginta solis equitibus stipatus, prius hostem quam vadum, per quod erat rediturus, tentavit. Quibus fugatis, lento itinere ad amnem concessit. Quem structo ponte transgressus, post tergum opus abrumpere noluit, ne ulla timoris vestigia relinquere vide-

[1] *Suspicionem*] Hoc vocabulum, quod sensus requirit, in ed. pr. omissum, addidit Stephanius. (V.)

[2] *Vere appetente*] Anni 1167.

[3] *Magno*] Filio regis Erici Lam.

[4] *Tribusanam ... provinciam*] Pomeraniæ citerioris partem, Mecklenburgo vicinam, ubi oppidum erat *Tribuzis*, nunc *Tribsees* vocatum. Nominatur illa expeditio ab auctore historiæ Knytl. p. 384.

retur. Quum ad littus venisset, classem in alium portum appulsam comperit. Tanta autem hyberni frigoris sævitia extitit, ut nautæ equos pæne frigore extinctos defossis humi specubus conderent, nemoque ex toto exercitu reperiretur, qui pariter utramque manum necessariis usibus aptare posset. Illic crebri angues ligonibus reperti magis admirationi quam metui visentibus fuere. Nam algoris immensitas vires eorum ac spiritum hebetaverat. Scanienses, tunc prosperantibus ventis, discessionis licentiam adepti, mox, iisdem contrariis, navigatione prohibiti, tandem, toti classi favente cœlo, Sialandenses ac Fionios repetendæ patriæ comites habuerunt. Post hæc rex Petrum et Selgretium Christophoro pædagogos adsciscit, qui adolescentiæ ejus rudimenta ad honestatis mores exequendos plenis sapientiæ documentis instruerent. Æstate deinde expeditionem instaurat. Quippe Walogastenses dupliciter ictum fœdus corruperant. Nam et Rugianos, mœnium socios, per furta urbe ejecerant, et piratis Peni fluminis ostia patere permiserant. Igitur dum Lentitios[1] peteret, ab Henrico missæ literæ superveniunt admonentes, ut rex insidias propinqui, perinde ac regnum affectantis, caveret, indicantesque, Burisium cum Norvagiensibus opprimendi ejus consilium habuisse, iisdemque, dum expeditio reverteretur, occursum pollicitis, aut ipsum regem aut regium nomen occupandum duxisse. Cujus rei certissimum experimentum fore, si revertentem a Sclavis expeditionem Norvagica classis exciperet. Eodem paene momento suscepta Norvagiensium epistola par proditionis indicium edidit. Quod cum rex paucis arbitris, suppressis indicum nominibus, prodidisset, auxit rei suspicionem fidemque literis addidit Tokonis, Wendilensium pontificis, consentanea affirmatio, dicentis, Burisii milites ab eo jurare coactos, quicquid ipse auspicaretur, esse prosecuturos. Re tamen dissimulanter habita, ad locum, cui nomen Oströzno[2], citata navigatione profectus, profligatis

[1] *Lentitios*] *Leutitii* (ita fortasse in textu nomen legendum erat) et *Wilzi* communi olim vocabantur nomine numerosi illi populi Sclavici, qui Pomeraniam citeriorem et proximas Brandenburgi et Mecklenburgi regiones incolebant. (V.)

[2] *Oströzno*] Observat Suhmius l. c. p. 222, hunc locum vocari in diplomatibus *Wostrosna*, *Ostrusna* et *Wstrosim*; igitur haud dubie esse *Wusterhusen* in Pomerania citerio-

provinciæ rebus, urbem Orthungam[1], universa classe comitante, repetiit. Illic Burisio cum cæteris regni primatibus accersito, quidnam de ejus insidiis acceperit, aperit, eique proditionis crimen affigit. Quem, se quicquam tale adversum eum excogitasse, negantem, quoad nuntiorum experimenta sumerentur, secum commorari præcepit, tunc demum, si secus, ac nuntiatum erat, accideret, incolumem discessurum. Ille contra nihil absurdius ajebat, quam ut capitis sui indicium incertis eventuum argumentis committeret. Qua voce se non solum regi, sed etiam arbitris suspectum effecit. Igitur ne remiges quidem suos revisere permissus, ad urbem Latrensem[2] cum rege meare compellitur, ubi leni, sed firmæ custodiæ traditur. Interea Erlingus[3] et Ormo, Burisii frater[4], cum navali exercitu supervenientes, Jutorum clas-

ri. (In hist. Knytl. cap. 129 idem locus appellatur *Voztrosa* (cfr. Kombst. l. c. pag. 84) V.)

[1] *Orthungam*] Hodie *Vordingborg.*

[2] *Urbem Latrensem*] Id est: *Lethram,* vel potius "urbem in solido Letricæ paludis ab Eskillo constructam," quam rex a 1161 expugnaverat (vid. supra pag. 770 sq.) et archiepiscopo, ut videtur, extorserat. (V.)

[3] *Interea Erlingus*] Etiam in historia regum Norvegicorum legitur de expeditione Erlingi ad littora Jutica, qua naves Jutorum in amne Dyursaa deleverat. Sed juxta narrationem Snorronis per seriem annorum continuatam hæc ad annum 1165 immediate post primam Waldemari in Norvegiam expeditionem referenda forent. Ex iis autem, quæ de rerum a Saxone narratarum nexu supra monuimus, sequitur, Erlingum anno demum 1167 ad littora Jutica venisse. Igitur aut hic aut ille seriem eventuum turbavit. Censuit Suhmius l. c. p. 223, errorem apud Saxonem esse quærendum. Sed quidni potius Saxoni, autori domestico res suæ ætatis enarranti, fides habenda, quam autori et peregrino et seriori? Præterea patet, Snorronem non nisi leviorem de hisce rebus habuisse notitiam. Nam omisit navigationem Erlingi ad Sialandiam ejusque cum Absalone colloquium, quin etiam secundam Waldemari expeditionem Norvegicam plane præteriit. Innuit quidem Suhmius, Saxonem data opera seriem eventuum adulterare voluisse, ut severitatem Waldemari erga Burisium excusaret. Sed indigna prorsus hæc accusatio et ne levissimo quidem fundamento suffulta est. Si enim autor noster in gratiam regis mentiri voluisset, multo facilius ad indicia plurium testium provocare, quam in rebus tam recentibus seriem eventuum turbare potuisset.

[4] *Ormo, Burisii frater*] Idem, quem Saxo supra pag. 795 regis germanum cognominatum dixit. Ormo enim quum filius esset Ivari Sneis et Inge-

sem, in amne Dyursa repertam, gubernatoribus vacuam facile debellant, ipsiusque Burisii intercepto navigio, protinus ad vicum, qui mercatorum portus[1] nominatur, deproperant. Quos Absalon, cum Sialandensibus occurrens, etiam littorum ascensu prohibuit. Qui cum compertum haberet, Norvagienses plurimum præsidii in arcubus ducere, provocandi gratia cum quindecim peditibus in littus progressus, ultro se eorum sagittis appetendum præbebat, profecto ostendere cupiens, in quam parvo præcipuam eorum fiduciam poneret. Igitur Norvagienses, quo propius littus accederent, cymbas conscendunt, ob quarum trepidationem destinata certis ictibus ferire non poterant. Itaque tela partim in humum, partim in undas innocua cadebant. Ita artis suæ effectu fraudati nostrisque ludibrio habiti, ingenti cum rubore majora navigia repetunt. Postea cum Absalone, data acceptaque fide, sociale colloquium habuere. A quo diutius illic acquiescere jussi, non prius obtemperaverunt, quam Absalon fidem suam interposuisset, se nihil insidiarum eis terra aut mari interim paratu-rum. His finitis, collocutores a se invicem discessere, die postero cum paribus armis æquali comitum numero conventuri. Cumque Erlingus uno comitatior affuisset, Absalon, circumspectis omnibus, Miror te, inquit, Erlinge, hominem ætate confectum ac toties gravia expertum, non adeo sapientem quam senem existere. Nam cum tu scapha adveneris, nos equis insideamus, teque nullo negotio, si libeat, opprimere possimus, cur condicto comitatior adversum caput tuum rumpendæ pacis occasionem fortioribus præbuisti? Nisi autem fides nostra præstaret, solutæ conditionis pœnas exitio persolvisses. Tunc Erlingus, inter metum et ruborem circumspectis comitibus, cum veram Absalonis assertionem animadverteret, unum ex his objurgare cœpit, quod non rogatus comitandi rapuisset officium. Postquam diu excusationis verba quæsierat, ut siticulosum recrearet exercitum, palustris aquæ pe-

ridæ (quæ antea nupta fuerat primum Henrico Skateler, deinde Haraldo Gille, regi Norvegiæ), frater erat uterinus quum Burisii nostri, tum Ingii primi, regis Norvegiæ. Quare ei inter Norvegos solitum erat cognomen, *Konongsbródir*.

[1] *Mercatorum portus*] Id est, *Kaupmannahöfn*. Hic primum in monumentis nostris Havniæ mentio fit.

tendæ licentiam obsecrat. Cujus rei permissionem haud modici beneficii loco ducebat; ac protinus patriam repetere properabat, lætus, quod sibi incolumi Daniæ partibus excedere contigisset. Postquam regi insidiarum fidem rerum experientia fecerat, Burisium, perinde ac majestatis reum, inter vincula asservari præcepit[1]. Interea Erlingus extremum Sialandiæ composita classis applicatione complexus, dum a sacris missæ, quæ consveto religionis cultu petiverat, remearet, Absalonis equitibus clandestino itinere prorumpentibus, improvisam palantium sociorum stragem accepit. Nec minori Hallandensium virtute exceptus, apud Nyzam amnem una rate ejusque remigibus universis spoliatus, abscessit.

Eodem anno deturbandæ piraticæ gratia Absalon insulam maritimam novo castelli fundamento[2] complexus, exigui munimenti beneficio ingens patriæ præsidium attulit. Nam et suspectum prædonibus situm reddidit, et tutam vicini maris navigationem incolis tribuit. Verum, ne confestim Norvagiensis injuriæ vindictam Danica virtus arriperet, Theutonicæ fidei lubricitas effecit. Quippe Henricus, Bugiszlavi, Danorum metu ad se decurrentis, obsequium pactus, initam cum rege societatem tanquam ineptum et ignobile vinculum disjicere parvi habuit. Quin etiam, apud Krempinum fluvium[3] in colloquium cum eo descen-

[1] *Burisium ... asservari præcepit*] De poena Burisio inflicta vide not. uberior.

[2] *Novo castelli fundamento*] Petrus Olai (scriptor reformatoribus ecclesiæ æqualis) in excerptis suis e Saxone (Script. rer. Dan. II, 235) hocce munimentum *castellum Haffnense* fuisse affirmat, cujus ædificationem ideo in annalibus suis Dan. (ibid. I, 177) ad annum 1168 (pro 1167) refert. Cum eo faciunt alius quidam vetus scriptor anonymus, a Suhmio (VII, 700) citatus, et Hvitfeldius (pag. 109). Dissentiunt vero Hvitfeldii æquales, Andr. S. Vellejus et Hamsfort, quorum ille (in interpretatione Danica Saxonis, ed. 1575 pag. 425) nomina insularum Sproæ, Samsoæ et Hielmæ dubius affert, hic (Script. rer. Dan. I, 277) munimentum in Sproa insula conditum esse vult. Itaque munimenti locus incertus manet. Sed Sveno Aggonis, quem respicere videtur Hamsfortii conjectura, munitionem Sproæ insulæ Waldemaro ipsi tribuit (Script. rer. Dan. I, 63), Saxo vero, ubi infra res anno 1171 gestas enarrat, testis est, Absalonem circa hoc tempus, de quo agimus, "castellum in publico negotiatorum portu" condidisse. Sententia igitur Petri Olai verisimilior videtur. (V.)

[3] *Apud Krempinum fluvium*] Krem-

dens, questus est, quod militem suum Bugiszlavum coram se non accusatum bello lacessat, quem, si injuriosum existimet, prius accusationibus quam armis aggredi debeat. Contra rex negare, se ullius potentiæ respectu cessaturum, quo minus acceptas injurias mutuis damnis rependere liberum habeat. Ita perstante controversia, fœdus cum colloquio solvitur[1]. Hoc loci memorabile Saxonici equitis dictum strictim percurram. Qui cum forte ducis ac regis colloquiis interesset, eosque expeditionis negotia languidioribus verbis prosequi animadverteret, Quædam, inquit, de hero meo Henrico præsentibus referre habeo, quæ, si adesse eum scirem, tacere quam eloqui mallem. Qui cum pupillus propinquorum injuria patrimonio privaretur, nemine sibi patrocinium accommodare volente, quatuor soli ex amicis, paternorum ipsius meritorum respectu permoti, quorum ego numero intereram, aversantibus cæteris, infantiam ejus tutorio munere fovendam sumpserunt. Pro cujus salute et incrementis tum votis, tum etiam officiis impensius excubabant. Hunc tandem, humani auxilii diffidentia, altaribus offerentes, religiosa voti nuncupatione sanxerunt, si paternos honores divina clementia adipisceretur, susceptum beneficium, quoad viveret, pagani nominis odio pensaturum. Mox voti probator deus ingenui principis Conradi patrocinium ei conciliavit. Cujus opera paternorum bonorum hæres effectus, quanquam voti auctores exhortationis officia non omitterent, a bello adversum Sclavos continuando, tum avaritia, tum etiam desidia adductus, abstinuit, perceptam munificentiam ingrato æstimans animo. Tanta autem cura monitoris partes exequi voti nuncupatoribus[2] fuit, ut, cum unus ex eis, ultimæ ætatis, ad inspicienda ducis arcana inter arbitros admissus, sedulum stertendi usum haberet, excitatusque, quid de re præsenti sentiret, a considentibus interrogari soleret, majorem præteriti voti quam instantis negotii me-

pe est nomen amnis cujusdam in Stormaria, qui quum terram uliginosam et territorium oppidi ejusdem nominis permeavit, se aquis Storæ immiscet prope ab incursu hujus fluvii in Albim. (V.)

[1] *Fœdus cum colloquio solvitur*] Hocce colloquium habitum fuisse videtur media æstate anni 1167 paullo post expeditionem adversus Slavos.

[2] *Nuncupatoribus*] Ita legendum est cum Stephanio pro *nuncupationibus*, quod habet ed. pr. (V.)

moriam retinens, ductandum in Sclavos exercitum, responderet. O immensam constantiam, quæ ne in ipso quidem ætatis occasu promissi immemor esse potuit! Quis autem mentis compos hanc religiosi consilii vocem senilis animi deliramentum fuisse crediderit? Vereor autem, carissimum mihi virum, amicorum religione contempta, ex summo fortunæ fastigio in humilem privatorum sortem extrema ruinæ deformitate casurum. Ego vero, promissi dudum belli militem agendo, ternas adverso corpore plagas accepi. Quibus si binas sub eodem militiæ titulo sociassem, supremi judicii tempore divina vulnera meis æquata audacibus oculis inspectanda præsumerem. Quo dicto et temporaneam Henrici ruinam et sempiternum virtutis suæ præmium auguratus est.

Rex, Scaniam ingressus, parvo post, Saxonum irruptione falso nuntiata, Scanienses equestri militiæ adscriptos proprio ductu prosequitur, imperataque Sialandensibus navigatione, Slaglosam advectus, Absalonem, e portu Hulyuimmensi[1] accitum, multa gerendorum consultatione sollicitat. Præterea se parum veri rumoris credulitate fatigatum significat, expeditionemque falso nuntio contractam remittit. Habebat autem in clientela Absalon Arnoldum Thylensem[2], qui sive ingenii acumine sive conjecturarum sagacitate sæpenumero futura, ad sua vel amicorum negotia pertinentia, raro præsagio deprehendebat. Nec minus antiquitatis quam divinationis peritus, solerti historiarum narratione callebat. Qui cum Absaloni delectandi gratia supradictæ expeditionis comes existeret, brevi eum manum cum piratis conserturum prædixerat, vehementer se mirari testatus, quo pacto certamini interfuturus non sit, præsertim cum inseparabiliter eum comitari decreverit. Cumque, rege res gestas ex eo cognoscere

[1] *E portu Hulyuimmensi*] Portus Horritslev-Havn sive Hurrilds-Havn olim dictus, nunc Bisseruphavn in littore Sialandiæ meridionali inter Skielskör et Karrebek. (Danske Atlas Vol. III p. 6, 22). (De nomine et situ portus, qui hic dicitur Hulyuimmensis, vid. not. uber. V.)

[2] *Arnoldum Thylensem*] Arnoldus ille, genere Islandus, professione narrator historiarum (Sagnamadr) fuisse videtur. Erant scilicet inter Islandos, in primis sæculo duodecimo et decimo tertio, cum vates rarescerent, qui domos optimatum principumque borealium adirent, ut qvæstum sibi facerent historias vel veras vel fictas narrando.

cupiente, discessuro Absalone, quiescere rogaretur, pertinacissime precibus obluctatus, non prius rogatui cessit, quam rex operam se daturum polliceretur, ut eum post Absalonem prima luce dimitteret. Erant autem sex navigia Absalonem comitantia, e quibus tria, quo commodius ignis alimenta contraherent, in superiores maris anfractus concesserant, quæ postmodum æstus, subito regressu destituta, cœno paludis affixerat, Absalone totidem residuis exteriora sinus ostia complectente. Qui cum matutino[1] tempore una cum scriba suo religiosum psallendi ritum perageret, tumultuatione eminus audita, quidnam hoc esset, concentorem dispicere jubet. Quo novem longas naves a se prospici referente, piratas esse non dubitans, stertentes adhuc remiges alta voce compellat. Quibus summo cum stupore exilientibus, nec veste, sed armis corpora protegentibus, ocissime hostes petendum hortatur; quorum jam tanta vicinitas sentiebatur, ut ab eis crebris silicibus contunderentur. Quin etiam anchoræ vinculis rumpendæ moræ gratia discissis, remigium exerit. At Sclavi, facile nostris metum injicere rati, ac veluti ipsorum animos horridis vocibus hebetaturi, ingenti clamore edito, obstrepere cœperunt. Quod postquam frustra se conatos animadvertere, diffugiunt, eorumque ratis una cum universis remigibus intercepta. Sed nec Ursinæ sylvæ[2] latebra ad se decurrentibus subsidio fuit, agrestibus eam curiosius perlustrandam curantibus[3].

Ea tempestate Esbernus, urbem Kalundam[4] molitus, novi munimenti præsidio portum hostili piratica liberum præstitit. Ipse

[1] *Matutino*] Haec est Stephanii emendatio lectionis, quam ed. pr. habet, *maritimo*. (V.)

[2] *Ursinæ sylvæ*] Biörnekjær Skov; vid. Suhm l. c. p. 235.

[3] *Erant autem sex navigia .. perlustrandum curantibus*] Quæ hoc loco a Saxone narrantur, procul dubio eadem illa sunt, quæ auctor hist. Knytl. cap. 124 (pag. 390) alio tempore gesta esse refert, et quæ Suhmius (l. c. VII, 351 sq.), consensum utriusque narrationis non animadvertens, ad annum 1170 pertinere putat. (V.)

[4] *Urbem Kalundam*] Nunc Kallundborg. Urbs nomen ex situ traxisse videtur. Condita enim est in mediis sylvis ad sinum maris, in quo multæ corvorum catervæ perstrepebant. *Ka* sive *Kaa* est corvus monedula (Linn.), *Lund* sylva.

quoque et Inguarus et Olavus[1] ultro Absaloni se infatigabili piratici muneris executione junxerunt. Eo tempore res Danica, circumquaque difficillimis obfusa periculis, crebris finitimorum insidiis tentabatur, hinc Norvagiensibus, inde Sclavis Saxonibusque sibi perniciem machinantibus. Quo evenit, ut nulli hostium audacter obviandi fiduciam haberet, metuens, ne, dum unum repelleret, ab altero premeretur. Ea patriæ necessitudine permotus Guthscalcus, qui et ipse Sclavis, tum ob linguæ eorum peritiam, tum ob paternæ amicitiæ favorem ac proprii convictus assvetudinem, perfamiliaris habebatur, Absaloni tacite artem a se repertam insinuat, qua eos repente ex amicis Saxonum hostes efficeret. Quippe se Sclaviam non legationis, sed benevolentiæ simulatione petere velle significat, tanquam propriæ caritatis ductu utilia amicis consilia largiturum. Fore enim, ut hostium credulitas, callidis commentorum laqueis circumventa, Danorum amicitiam, abjecta Saxonum dominatione, repeteret. Quod studium maxime sibi gentis illius moribus persvaderi dicebat, quæ plerumque temeritate niti cunctaque pronius quam prudentius exequi soleat. Absalon, interdum privatum acumen publicis viribus præstare ratus, laudata Guthscalci industria, cavendum monet, ne quid eis ex parte Danorum falso polliceatur, incorruptam patriæ fidem haberi cupiens memorque, eam, fortibus viris refertam, armis, non mendaciis bella meditari debere. Ille primum Pomeranos aggressus, se, priscæ familiaritatis memoria ac totius populi Sclavici caritate permotum, retundendæ eorum inertiæ causa advenisse, dicebat, quod, perniciosa ab eis utilium loco duci, perspectum habeat. Siquidem animadvertere eos oportere, quam noxiæ dominationis jugum receperint, quodque iis obsequio pareant, qui ipsos patria tandem exuere cupiant. Quippe Saxones, quantum ex ipsorum finibus occupaverint, protinus cultu

[1] *Ingvarus et Olavus*] Qui quum, illustri loco haud dubie nati, solis prænominibus Saxoni satis designati viderentur, iis, qui cum Absalone erant, bene cogniti fuerint, necesse est. Quare non improbabilis est Suhmii conjectura (l. c. pag. 235), hos duos esse *Olavum Glug* (qui Gytham, patruelem Absalonis, uxorem duxerat) et filium ejus *Ingvarum* (Script. rer. Dan. IV, 545 Tab. III.) (V.)

atque habitatione complecti, nec præda aut gloria contentos, proferendi imperii cupiditate victoriæ lucra continua possessione firmare. Quam ob rem eos Nucletum vita, Prisclavum[1] patria spoliasse, Razaburgam, Illogam ac Sverinam in totius Sclaviæ ruinam vallo fossaque cinxisse. Danos vero diverso studio bella gerere, nec hostium fines, sed mutuæ pacis commercium affectare, proprium tueri quam alienum appetere cupidiores. Itaque summopere eos elaborare debere, uti Saxonicis præsidiis patriam vacuefaciant, omnique Theutonum plebe regno egesta, amicitias cum Danis componant, quos Saxonum hostes esse non ambigant; ita demum eos sempiternæ libertatis beneficio patriam ornaturos. His monitis concitati Pomerani loca a Saxonibus intra Sclaviam obtenta pervadunt; Illogam capiunt, reliquis eorum munitionibus defensorum virtute servatis; et, ne ducis inopes viderentur, Danorum regis titulum profitentur. Ita Guthscalcus duarum gentium vires Daniæ imminentes odiis sequestravit, patriamque nostram, undique finitimorum armis objectam, ab impendente periculo pio mendacii commento servavit. Cujus facinoris fama Guthscalci reditum præcurrente, rex admiratione perfusus, postquam ex Absalone, per quem res esset acta, cognovit, impensius autorem laudavit. Igitur Henricus, ut repudiatam regis amicitiam recuperaret, sine qua Sclavos arcere non posset, Henricum Razaburgensem et antistitem Lubecensem[2] legatione one-

[1] *Prisclavum*] Hic iterum (v. supra pag. 763) Prisclavi nomen Saxonis incuria vel potius librarii errore pro simili *Pribislavi* fratris nomine ponitur. De Prisclavo enim hoc loco sermo esse nequit, quippe quem non Henricus dux, sed pater ipsius patriam relinquere coëgisset. Sed verba Gutscalci docent, Pribislavum, e patrio regno bello anni 1164 ejectum, quum hæc agerentur, nondum in illud restitutum fuisse. Quod quum circa hoc ipsum tempus factum esse dicat Helmoldus (Lib. II cap. 7), illud bellum a Pomeranis motum, cujus nullam mentionem facit, fortasse inter causas hujus liberalitatis numerandum est. (V.)

[2] *Antistitem Lubecensem*] Henricus igitur, quum hæc mandaret (m. Augusto, ut videtur, anni 1167) Conradum episcopum in amicorum adhuc numero, ut antea, habebat, et inimicitiæ, quibus brevi post antistes in ducem ferebatur (Helmold. l. II c. 9), nondum huic innotuerant. (Suhmius vix idoneam habet causam aliter statuendi l. c. VII, 238.) Hanc legationem et, quod eam sequutum est,

rat, filiam suam minorem filio ejus in matrimonium offerens[1]. Nam major natu, quæ prius ei desponsa fuerat, morbo occiderat.

colloquium ad Eidoram fluvium habitum Helmoldus silentio praetermittit, et Waldemarum illud matrimonium in alio colloquio ibidem habito petentem inducit (ibid. cap. 14.) Sed difficultates, quibus eo ipso tempore conflictabatur Henricus (Helmold. l. c. cap. 7 sqq.), historicam Saxonis nostri fidem commendant. (V.)

[1] *Filiam suam minorem .. filio offerens*] Quæ hic affert Noster de filiabus ducis Henrici, repugnare videntur his verbis Helmoldi (lib. II cap. 14): *Et rogavit rex Danorum ducem, ut filiam suam, viduam Fretherici, nobilissimi principis de Radenburg, daret filio suo, qui jam designatus erat rex, in uxorem.* Supra enim scripserat Saxo p. 795, filiam Henrici ducis adhuc incunabulis utentem filio regis Waldemari primum ætatis annum agenti (anno 1164) fuisse desponsatam. Hic addit, hanc majorem natu morbo occubuisse. Jam vero quæritur, quomodo soror ejus natu minor vidua evadere posset Friderici principis, anno 1167 in bello Italico peste exstincti. Respondemus, fieri quidem posse, ut Saxo minus recte filiam natu minorem pro majore scripserit; attamen observandum est, talem errorem in ætate reginæ, sub qua ipse vixerit, constituenda minus esse probabilem. Neque evictum est, errorem hic a Nostro esse commissum. Principissa incunabulis utens potuit tertium annum agere atque sic sorore uti bienni. Hæc vero sextum annum agens potuit pro more istius ævi et desponsari et in matrimonium tradi viro adulto, atque ita, marito defuncto, septimum agens annum vidua evadere. In diplomate quidem ad annum 1170 pertinente (vid. Origines Guelfic. vol. III p. 169) legitur de pio assensu dominæ Gertrudis (filiæ ducis). Hæc vero scribi potuerunt in diplomate juxta formulam semel receptam, neque omnino caruerunt sensu, cum quæstio esset de puella decenni. Hac ratione non solum vindicatur assertio Saxonis de sua regina, sed etiam minuitur magnum ætatis discrimen inter Canutum et Gertrudem, quod alias hocce matrimonium minus conveniens reddidisset. (Cnfr. de hacce quæstione Gramm. not. ad Meursium col. 309-310). (In hanc computationem ætatis filiæ minoris error duorum annorum, nescio quomodo, irrepsit. Nam si Gertrudis anno 1164 duos solum habuit annos, quartum demum ætatis annum complevit anno 1166, quo jam Frederico duci in matrimonium tradita erat. Quod tam tenera ætate jam factum esse, haudquaquam verisimile est. Mathilda, Henrici secundi Anglorum regis filia, quum anno 1165 Henrico Leoni desponsata fuisset, anno demum 1168, quo duodecimum complevit ætatis annum, ei in matrimonium tradita est. Gertrudis igitur jam anno 1154 nata videtur.

Per eosdem confirmandæ oblationis gratia apud Bremensem provinciam tempestivus ducis occursus promittitur. Quo rex legatorum adhortatione profectus, Guncellinum obvium habuit, qui sub impedimento adversæ valetudinis ducis absentiam excusaret, eumque apud Eydoram celeriter adventurum promitteret. Eo cum ventum esset, et ducis promissa complentur, et militia adversum Sclavos paribus votis condicitur. Sed eo Diminum petente, rex Walogastum profectus, omissa urbis oppugnatione, finitima rura armis percurrit. Osni quoque oppidi, post recentem vastitatem parum reædificati, incendium iterat. Eodem vastationis genere diversa regionis loca petuntur. At Sclavi, quia viribus niti nequibant, utrumque hostem ære atque obsidibus placant.

Post hæc rex belli Norvagici meditationem[1], ad id usque tempus rebus Sclavicis interpellatam, magna curarum parte liber ingreditur. Quam veris principio[2] copiosis patriæ viribus executus, per summam Wicarorum dignationem non modo liberos adi-

Neque in diplomate allato anni 1170 Henricus primum hujus filiæ consensum citavit. Idem quoque fit in donatione quadam anni 1168. Quæ citatio, pro mera formula vix habenda, testari videtur, filiam tum legitimam attigisse ætatem (14 vel 15 annorum), qua ei competebat jus aliquid de suo donandi. Accedit, quod Henricus Clementiam d. 23 Novbr. anni 1162 repudiasse dicitur, timens, ne prole mascula careret. Sed, si duobus ultimis matrimonii annis duas ei peperisset filias, anno 1164 adhuc superstites, huic timori justa causa defuisse videtur. Veri potius multo similius est, ultimos matrimonii annos steriles fuisse, ita ut jam hanc ob causam parum probabile appareat, ducem anno 1164 filiam habuisse incunabulis utentem. Quidquid vero fuerit, Saxo, si verba citata re vera scripsit, errore vix liberari potest, quamvis mirandum sit, illum in tali re errare potuisse. Sed omnes evanescent difficultates, si p. 795 pro *utentem* legemus *utenti*. Nam ubi hæc de incunabulorum usu, ita de Canuto dicta, non obstant, jam per se verisimile est, Waldemarum filiam majorem natu filio suo petiisse, quippe qui differentiam ætatis ideo neglexerit, ut heredem principis potentissimi ei matrimonio jungere posset. — Haec mihi facillima videtur ratio rem expediendi. V.)

[1] *Belli Norvagici meditationem*] Hancce secundam Waldemari in Norvegiam expeditionem solus Saxo et descripsit et commemoravit. Credo, alios tacuisse de hacce expeditione, quod in ea nihil neque ab hac neque ab illa parte memoratu dignum fuerit gestum.

[2] *Veris principio*] Anni 1168.

tus, verum etiam lætos occursus habuit. Nec hostis, sed ducis more sermone cum incolis habito, concionibus arma mutavit. Quorum benevolentia adeo delectatus, ut hostium oblivisceretur, otiosaque procedendi tarditate eximium Erlingo contrahendarum virium tempus reliquit. Magnitudo exercitus ejus lætos Wicensium oculos in se convertit. Navigatio quoque ejus gratis eorum luminibus aspecta liberos impetravit excursus. Enimvero complures in angustias, per quas classi seriatim meandum erat, multitudinis ejus admiratione protracti, quo certius navigiorum numerum deprehenderent, non nocendi, sed spectandi aviditate edita loca complebant. Tunsbergenses, quo cæteris regem impensius colerent, finibus suis exceptum honoratissimæ processionis officio venerati sunt, religione servitium cumulantes. Erlingi milites, qui superiorem regis adventum munimenti illic siti fiducia spreverant, præsentem fugæ declinatione cavebant. Rex, superato clivo, collustratæ rupis cacumen miratus, inexpugnabile loci præsidium comprobabat, artis opus transcendente natura. Fertur, interim Erlingum cujusdam sinus angustias, Danorum navigationi opportunas, prohibendi transitus gratia crebris machinarum tormentis vallasse, plus locorum difficultati quam propriis viribus in excipiendo hoste confidentem. Quapropter rex, tarditatis suæ dispendium execratus, vocatos amicos celeritatis exhortatione sollicitat; erubescendum moræ crimen operoso festinationis impendio redimendum affirmat, quod, jam commeatibus quasi per otium et inertiam absumptis, inaniter tempus trivisse videantur. Ea res diverso majorum judicio excepta est, variaque sententia duces consilium agitabant, aliis, tormentorum magistros, expositis in terram equitibus, deturbandos objectasque rates transitu submovendas, hortantibus, aliis, in tantas angustias ingenti classe temere procurrendum, vetantibus. Quidam, hostibus laxiore freto præteritis, regionem armis occupandam censebant. Protinus enim Erlingum, aut pugnandi aut fugiendi necessitate perstrictum, quæsita locorum præsidia relicturum. Alii vero, absentis periculi præsentem metum ridentes, non ante deliberatione agendum docebant, quam res se propius inspectandam dedisset. Hi, celeri processu utendum hortantes, otiosæ na-

vigationis moras amputari jubebant. Ita cunctorum sententia variante, Nicolaus quidam cognomento Bos[1], natu quam virtute nobilior, mirari se, inquit, cur viris ratione utentibus inclytoque solo natis, amœnissimæ patriæ gremio relicto, tot inculta locorum spatia pererrare liberet, præsertim quibus nihil præter aspera saxa atque invias rupes occurreret. Eo siquidem dementiæ ventum esse, ut ultimæ ærumnæ summarum voluptatum loco ducantur. Nam si regem Norvagia potiri contingat, fore, ut plus laboris ex utroque regno quam voluptatis ex altero sit percepturus. Præterea cum jam labentium alimentorum necessitas urgeat, si longius navigatio proferatur, haudquaquam commeatus reditui suffecturos. Hæc ab eo timidius quam prudentius dicta silentio probari videbantur. Quod dictum Absalon diversa a cæteris æstimatione commensus, dimissis amicis, solitarium regem acrius objurgare cœpit, quod Nicolai sententiam, summa reprehensione dignam, taciturnitate probaverit, eamque plenis contumeliæ responsis prædamnare passus non sit. Quæ enim ab eo per ludibrium dicta videbantur, acerrima factionis incitamenta fuisse. Cujus si comitatum nullo in momento posuisset, cunctaque eo desertore, quam comite, melius exequenda dixisset, cæteros, unius rubore permotos, similis opprobrii metu silentium acturos. Nunc vero, cum aut consenserit aut consentire visus fuerit, neque palam eum timiditatis exprobratione confuderit, brevi complures, licentiori impunitatis exemplo protractos, similibus monitis succlamaturos. Nec secus, ac prædixerat, accidit. Nam cum principes omni studio redeundi cupiditatem processui præferrent, eamque manifestis votis prosequi non auderent, plebem clandesti-

[1] *Nicolaus quidam cognomento Bos*] *Bosi* est nomen in monumentis Islandorum interdum occurrens. *Bos* autem lingua vernacula dicitur *Oxe*. Jam vero floruit inter nos nobilis Oxiorum stirps per plura sæcula. Hinc igitur existimaverunt nonnulli, nobile illud stemma ex Nicolao Bos esse derivandum. Sed jamdudum monuerunt viri docti, cognomine sæculo duodecimo nondum evasissa hæreditaria. Præterea gens Oxiorum, primum Reindorf dicta, anno demum 1420 nomen Oxe recepit, quia insigne gentilitium erat bos ruber.

nis incitamentis instinctam seditiosis armavere consiliis. Ex qua quidam petulantioris audaciæ, explorata Absalonis audacia[1], cujus in protrahenda expeditione pertinaciam causabantur, navem ejus silicibus petivere. Sed a remigibus mox excepti, quanquam numero præstarent, terga vertere. Quorum dementiam rex debita animadversione persecutus non est, abunde eos hoc fugæ dedecore punitos existimans. Inde ad sinum Porturiam[2], egregia Sivardi victoria inclytum, ubi scilicet innumeram classem tribus ab eo navigiis subactam ferunt, velificatum est. Illic e Jutensibus aliqui, iniquissima gubernatorum exhortatione provecti, concione facta, remissionem expeditionis violenta succlamatione poscebant. Ad quos comprehendendos milites sub ignoto cultu missi aliquamdiu in eorum concilio, obscurata sui notitia, consederunt. Tandem a circumstantibus agniti, veste, quam latendi gratia sumpsere, discussa, correptos seditionis auctores obtorta gula secum traxere. Qui cum ad naves abducti fuissent, graves regi pœnas vapulando dedere. Qui quo punitiores forent, vicissim in undas demittebantur, iisdemque extracti renovatis verberibus mulctabantur. Post hæc eo loci processum, ubi solstitii æstivalis tempore[3] inusitatæ claritatis noctes sensere, dieique tam similes, ut minimum temporum discrimen videretur; ad quarum lumen, solis beneficio procuratum, levi contemplatione exiles literæ legi poterant. Illic Jutensium magnates, quos aut metus aut impatientia stimulabat, regem apertis repetendæ patriæ monitis aggressi, inopem alimentorum expeditionem dimitti jubebant, anno postero, si animus in sententia mansisset, non per prolixos Wicensium partium anfractus, sed e Wendilæ finibus directæ navigationis compendio reversuram. Quorum voces etiam querulum inediæ vulgus adju-

[1] *Audacia*] (Scr. *absentia.* Mg.)

[2] *Sinum Porturiam*] Islandis Portyria, nunc Portöre, portus, Snorrone teste (Histor. reg. Norv. vol. III p. 336), situs inter Tönsbergam et Vikiam, ex quo Sigurdus Slembidiacn navigantibus aliquamdiu insidiatus fuerat. Sigurdum quidem Tönsbergenses, magno navium numero collecto, nil metuentem circumvenerunt. Ille vero fortissime dimicans, per classem hostilem erupit.

[3] *Ubi solstitii æstivalis tempore*] Bergas fere vel tractum huic urbi vicinum classis Danica attigisse videtur. [Hic desinunt notæ P. E. Mülleri, morte filum abrumpente].

vit, adeo ut nemo ex plebe esset, qui non rerum inopiæ citato reditu subveniendum clamaret. Ita rex, obstrepente multitudinis imperio, proposito cedere compulsus, solvendæ expeditionis sententiam protulit. Et, ne hostem omnis incommodi expertem relinqueret, præstantissimis totius Norvagiæ navigiis secum abductis, peregrina patriam classe ditavit. Ita quorundam Jutorum impatientia maxima victoriæ spes subruta est, quia, si debita cœpto perseverantia non deesset, res Norvagica sub Danis mansisset. Norvagiensis nobilitas, quæ venienti regi comes extiterat, linquendæ patriæ pudore revertentem prosequi supersedit.

Interea dum hæc geruntur, Rugianorum ex regis longius agentis occupatione fidentium defectio incidit. Qui cum, finita hyeme, expeditionem adversum se destinari cognoscerent[1], quendam conspectioris ingenii ac facundiæ politioris subornant, qui regis propositum exquisita adulationis arte subverteret. Quod cum minime efficere quivisset, reditu suo hostium adventum præcurrere noluit, ne aut civibus bellum dissvadendo suspectus aut concitando perniciosus existeret. Igitur Absalonem, uti se comitem pateretur, oravit, quoad ejus consilium a civibus posceretur, quod stolidæ mentis hominibus plus requisita quam oblata consilia placere soleant. Rex varias Rugiæ partes adortus, cum ubique prædæ, nusquam vero pugnæ materiam reperisset, fundendi sanguinis aviditate perductus, urbem Arkon[2] obsidione tentavit.

[1] *Qui cum finita hieme ... cognoscerent*] Nisi Saxo in rebus proxime ante gestis enarrandis justum ordinem neglexit, atque in earum nexu annique tempore, quo gestæ sint, indicandis erravit, hæc expeditio non ante annum 1169, nec ob alias rationes post illum facta esse potest. Quare etiam Suhmius, cujus chronologiam Müllerus in præcedentibus plerumque secutus est, Rugiam hoc anno expugnatam esse, statuit. Helmoldus vero, qui circa hoc ipsum tempus chronica sua scripsit, diserte testatur (lib. II c. 13), hoc factum esse a. 1168, eumque plerique recentiores sequuntur. Quum igitur annus hujus expugnationis dubius sit, quum præterea in chronologia Suhmiana, quod ad annos præcedentes attinet, nonnulla corrigenda videantur, in notis uberior. chronologiam rerum Danicarum a. 1164 sqq. gestarum accuratiori crisi subjiciemus.

[2] *Arkon*] Arcona, in cacumine pro-

Hæc in excelso promontorii cujusdam vertice collocata, ab ortu, meridie et aquilone non manu factis, sed naturalibus præsidiis munitur, præcipitiis mœnium speciem præferentibus, quorum cacumen excussæ tormento sagittæ jactus æquare non possit[1]. Ab iisdem quoque plagis circumfluo mari sepitur; ab occasu vero vallo quinquaginta cubitis alto concluditur[2], cujus inferior medietas terrea erat, superior ligna glebis intersita continebat. Septentrionale ejus latus fonte irriguo scatet, ad quem muniti callis beneficio oppidanis iter patebat. Hujus quondam Ericus[3] usu violentius intercluso, non levius siti quam armis obsessos premebat. Medium urbis planicies habebat, in qua delubrum materia ligneum, opere elegantissimum visebatur, non solum magnificentia cultus, sed etiam simulacri in eo collocati numine reverendum. Exterior ædis ambitus accurato cælamine renitebat, rudi atque impolito picturæ artificio varias rerum formas complectens[4]. Uni-

montorii orienti proximi peninsulæ *Wittow* sita, a Saxone quidem sæpius urbs et, qui eam defendebant, Archonenses et oppidani appellantur. Sed ex ipsius verbis, quibus infra de urbe Karentia loquitur, sequi videtur, Arconæ haud aliam, quam Karentiæ, fuisse rationem. Itaque Arcona potius locus erat munitus, religione templi sui celebris, pacis quidem tempore incolis pæne vacuus, habitaculis vero ligneis refertus, quo confugiebant belli tempore incolæ terræ vicinæ, ut sub auspiciis dei tutelaris se ab hoste defenderent. Quæ nonnulli somniarunt, Arconam olim magnum fuisse et opulentum emporium, jam situs hujus loci redarguit.

[1] *Quorum cacumen .. non possit*] Cacumen hujus promontorii ducentos circiter pedes supra mare elatum est.

[2] *Vallo ... concluditur*] Reliquiæ aggeris haud parum prominentes etiam nunc ibi verticem promontorii ab occidente anfractu pæne semicirculari cingentes visuntur.

[3] *Ericus*] Ericus rex cognomine *Emun*, cujus prosperam expeditionem adversus Arconenses susceptam supra (pag. 661 sq.) enarrando Saxo tamen nullam hujus fontis mentionem intulit.

[4] *Exterior ædis ambitus .. formas complectens*] Scriptor anonymus, qui, Ottonem, episc. Bambergensem, apostolum Pomeranorum dictum, in itineribus ejus ad religionem Christianam inter Pomeranos divulgandam annis 1124, 1125 et 1129 comitatus, vitam hujus sancti viri conscripsit, partem externam ædis primariæ Stettinensis fere simili modo ornatam fuisse, ostendit libr. II. cap. 31 (Ludewig, Script. Rer. Episc. Bamb.

cum in eo ostium intraturis patebat. Ipsum vero fanum duplex septorum ordo claudebat, e quibus exterior, parietibus contextus, puniceo culmine tegebatur; interior vero, quatuor subnixus postibus, parietum loco pensilibus aulæis nitebat, nec quicquam cum exteriore præter tectum et pauca laquearia communicabat. Ingens in æde simulacrum, omnem humani corporis habitum granditate transcendens, quatuor capitibus totidemque cervicibus mirandum perstabat, e quibus duo pectus totidemque tergum respicere videbantur[1]. Cæterum tam ante quam retro collocatorum unum dextrorsum, alterum lævorsum contemplationem dirigere videbatur. Corrasæ barbæ, crines attonsi figurabantur, ut artificis industriam Rugianorum ritum in cultu capitum æmulatam putares. In dextra cornu vario metalli genere excultum gestabat, quod sacerdos sacrorum ejus peritus annuatim mero perfundere consveverat, ex ipso liquoris habitu sequentis anni copias prospecturus. Læva arcum reflexo in latus brachio figurabat. Tunica ad tibias prominens fingebatur, quæ ex diversa ligni materia creatæ, tam arcano nexu genibus jungebantur, ut compaginis locus non nisi curiosiori contemplatione deprehendi potuerit. Pedes humo contigui cernebantur, eorum basi intra solum latente. Haud procul frenum ac sella simulacri compluraque di-

col. 680), ubi de quatuor continis Stettinensium (ita templa eorum nomine Slavico vocat), jubente Ottone, destructis agens, *una ex his,* inquit, *quæ principalis erat, mirabili cultu et artificio constructa fuit, interius et exterius sculpturas habens, de parietibus prominentes, imagines hominum et volucrum et bestiarum tam proprie suis habitudinibus expressas, ut spirare putares et vivere, quodque rarum dixerim, colores imaginum extrinsecarum nulla tempestate nivium vel imbrium fuscari vel dilui poterant, id agente industria pictorum.* Haud aliter externi parietes templi deo Radegast dicati, quod erat Rhetræ, sculpturis ornati fuisse videntur, teste Dithmaro Merseb. (Chron. Libr. VI pag. 151 ed Wagneri).

[1] *Quatuor capitibus ... respicere videbantur*] Hæc deformitas plerisque idolis Vendorum communis erat. *Multos et duobus vel tribus vel eo amplius capitibus exsculpunt,* dicit Helmoldus l. c. I, 83, adstipulantibus imaginibus horum deorum fictorum, quæ recentiore tempore e terra passim effossæ sunt (cfr. Grimm Deutsche Mythol. p. 223).

vinitatis insignia visebantur. Quorum admirationem conspicuæ granditatis ensis augebat, cujus vaginam ac capulum, præter excellentem cælaturæ decorem, exterior argenti species commendabat. Solennis eidem cultus hoc ordine pendebatur. Semel quotannis, post lectas fruges, promiscua totius insulæ frequentia ante ædem simulacri, litatis pecudum hostiis, solenne epulum religionis nomine celebrabat. Hujus sacerdos, præter communem patriæ ritum barbæ comæque prolixitate spectandus, pridie quam rem divinam facere debuisset, sacellum, quod ei soli intrandi fas erat, adhibito scoparum usu, diligentissime purgare solebat, observato, ne intra ædem halitum funderet; quo quoties capessendo vel emittendo opus habebat, toties ad januam procurrebat, ne videlicet dei præsentia mortalis spiritus contagio pollueretur. Postero die, populo præ foribus excubante, detractum simulacro poculum curiosius speculatus, si quid ex inditi liquoris mensura subtractum fuisset, ad sequentis anni inopiam pertinere putabat. Quo annotato, præsentes fruges in posterum tempus asservari jubebat. Si nihil ex consvetæ fœcunditatis habitu deminutum vidisset, ventura agrorum ubertatis tempora prædicabat. Juxta quod auspicium instantis anni copiis nunc parcius, nunc profusius utendum monebat. Veteri deinde mero ad pedes simulacri libamenti nomine defuso, vacuefactum poculum recenti imbuit; simulatoque propinandi officio statuam veneratus, tum sibi, tum patriæ bona civibusque opum ac victoriarum incrementa solennium verborum nuncupatione poscebat. Qua finita, admotum ori poculum nimia bibendi celeritate continuo haustu siccavit, repletumque mero simulacri dexteræ restituit. Placenta quoque mulso confecta, rotundæ formæ, granditatis vero tantæ, ut pene hominis staturam æquaret, sacrificio admovebatur. Quam sacerdos sibi ac populo mediam interponens, an a Rugianis cerneretur, percontari solebat. Quibus, illam a se videri, respondentibus[1], ne post annum ab iisdem cerni posset, optabat. Quo

[1] *Quibus, illam a se videri, respondentibus*] Ita in omnibus editionibus. Sensus tamen requirere videtur, ut pro *illam* legamus *illum*. Alioquin non intelligitur, quomodo precatio sacerdotis eo, quo vult Saxo, spectare potuerit. Alb. Krantzius quoque hunc locum ita interpretatur

precationis more non suum aut populi fatum, sed futura messis incrementa poscebat. Consequenter sub simulacri nomine præsentem turbam consalutabat, eamque diutius ad hujus numinis venerationem sedulo sacrificii ritu peragendam hortatus, certissimum cultus præmium terrâ marique victoriam promittebat. His ita peractis, reliquum diei plenis luxuriæ epulis exigentes, ipsas sacrificii dapes in usum convivii et gulæ nutrimenta vertere, consecrâtas numini victimas intemperantiæ suæ servire cogentes. In quo epulo sobrietatem violare pium æstimatum est, servare nefas habitum. Nummus ab unoquoque mare vel fœmina annuatim in hujus simulacri cultum doni nomine pendebatur. Eidem quoque spoliorum ac prædarum pars tertia[1] deputabatur, perinde atque ejus præsidio parta obtentaque fuissent. Hoc quoque numen trecentos equos descriptos, totidemque satellites in eis militantes habebat, quorum omne lucrum, seu armis seu furto quæsitum, sacerdotis custodiæ subdebatur; qui ex earum rerum manubiis diversi generis insignia ac varia templorum ornamenta conflabat, eaque obseratis arcarum claustris mandabat, in quibus præter abundantem pecuniam multa purpura vetustate excsa congesta fuerat. Illic quoque publicorum munerum ac privatorum ingens copia visebatur, studiosis beneficia poscentium votis collata. Hanc itaque statuam, totius Sclaviæ pensionibus cultam[2], finitimi quoque reges non absque sacrilegii respectu donis prosequebantur. Quam inter cæteros etiam rex Danorum Sveno[3] pro-

(Wandal. V, 12), ut pateat, eum in suo codice aut *illum* legisse aut saltem legendum duxisse.

[1] *Spoliorum ac prædarum pars tertia*] Hæc solita fuisse videtur deos ob protectionem remunerandi ratio. Stettinenses Triglavo suo decimam partem omnis prædæ captæ offerebant. (v. Anonymi vita Ottonis. II, 31. Ludewig l. c.)

[2] *Hanc statuam totius Sclaviæ pensionibus cultam*] Templum Svantoviti, quod erat Arconæ, quasi commune fuisse populorum finitimorum sacrarium, et numinis ibi culti tantam inter Slavos fuisse auctoritatem, ut omnes Slavorum populi tributis vel donis annuis favorem ejus redimendum putarent, identidem affirmat Helmoldus, l. c. I, 6, 52, II, 12.

[3] *Rex Danorum Sveno*] Sveno ille rex, qui a. 1157 post proelium Grathense interfectus est. De hac donatione nihil aliunde constat.

pitiandi gratia exquisiti cultus poculo veneratus est, alienigenæ religionis studium domesticæ præferendo, cujus postmodum sacrilegii infelici nece pœnas persolvit[1]. Alia quoque fana compluribus in locis hoc numen habebat, quæ per supparis dignitatis ac minoris potentiæ flamines[2] regebantur. Præterea peculiarem albi coloris equum titulo possidebat, cujus jubæ aut caudæ pilos convellere nefarium ducebatur. Hunc soli sacerdoti pascendi insidendique jus erat, ne divini animalis usus, quo frequentior, hoc vilior haberetur. In hoc equo opinione Rugiæ Svantovitus (id simulacro vocabulum erat) adversum sacrorum suorum hostes bella gerere credebatur. Cujus rei præcipuum argumentum extabat, quod is, nocturno tempore stabulo insistens, adeo plerumque mane sudore ac luto respersus videbatur, tanquam ab exercitatione veniendo magnorum itinerum spatia percurrisset. Auspicia quoque per eundem equum hujusmodi sumebantur[3]. Cum

[1] *Nece poenas persolvit*] Stephanius, cui fortasse illa donatio a tam recenti tempore aliena videbatur, hic de illo Svenone rege, qui cognomine Tveskjæg a cæteris discernitur, agi putavit. Qui quum, teste ipso Saxone (v. supra pag. 507 sq.), naturali occubuerit morte, illa opinio idonea huic editori videbatur causa pro *nece* hoc loco *carcere* substituendi, quod deinde in editionem Klotzianam transiit. At genuina priorum editionum lectio docet, Saxonem nostrum nullum alium Danorum regem hujus nominis spectasse, quam perfidum illum a Waldemaro profligatum regni competitorem, quem præterea in viis eligendis, quæ ipsum ad scopum ducere possent, parum anxium fuisse, jam aliunde satis constat.

[2] *Supparis dignitatis ac minoris potentiæ flamines*] De hierarchia et de majore vel minore dignitate atque potentia sacerdotum Vendorum ethnicorum agit Mone, Gesch. d. Heidenthums im nördl. Europa I, 179—183.

[3] *Auspicia quoque per eundem equum hujusmodi sumebantur*] Fides in equorum vaticinandi vi posita, sicut consvetudo equos diis sacros in vicinia templorum, alendi ad præsagia capienda vel potius ad deos ipsos eorum ope consulendos, omnibus Vendorum populis communis fuisse videtur. In vita S. Ottonis (libr. II cap. 32 l. c. col. 681) auctor anonymus de caballo nigro et pingvi miræ magnitudinis a Stettinensibus in hunc finem sustentato similia refert. *Iste*, inquit, *toto anno vacabat, tantæque fuit sanctitatis, ut nullum dignaretur sessorem, habuitque unum de quatuor sacerdotibus templorum custo-*

bellum adversum aliquam provinciam suscipi placuisset, ante fanum triplex hastarum ordo ministrorum opera disponi solebat[1], in quorum quolibet binæ e transverso junctæ, conversis in terram cuspidibus, figebantur, æquali spatiorum magnitudine ordines disparante. Ad quos equus ductandæ expeditionis tempore, solenni precatione præmissa, a sacerdote e vestibulo cum loramentis productus, si propositos ordines ante dextro quam lævo pede transcenderet, faustum gerendi belli omen accipiebatur; sin lævum vel semel dextro prætulisset, petendæ provinciæ propositum mutabatur. Nec prius certa navigatio præfigebatur, quam tria continue potioris incessus vestigia cernerentur. Ad varia quoque negotia profecturi ex primo animalis occursu votorum auspicia capiebant. Quæ si læta fuissent, cœptum alacres iter carpebant; sin tristia, reflexo cursu propria repetebant. Nec sortium eis usus ignotus extitit; siquidem tribus ligni particulis, parte altera albis, altera nigris, in gremium sortium loco conjectis, candidis prospera, furvis adversa signabant. Sed ne fœminæ quidem ab hoc scientiæ genere immunes fuere. Quippe foco assidentes absque supputatione fortuitas in cinere lineas describebant. Quas si pares numerassent, prosperæ rei præscias

dem diligentissimum. Etiam Leuticii, teste Dithmaro Merseburgensi (Chron. lib. 6 l. c.), ad eundem usum equum, qui omnium maximus habebatur, Rhetræ alebant et tanquam sacrum venerabantur. Quem Burchardus, episc. Halberstadensis, terram Leuticiorum populatus, exinde secum duxit, et "super eum sedens in Saxoniam rediit" (v. Chron. Augustense ad a. 1068 inter Freheri Rer. Germ. Scr. I p. 349): Sed hæc consvetudo non Vendis propria erat. Etiam Prussi et Livones, fortasse cæteri quoque populi Slavici, equos sacros (albi et nigri coloris) alebant, iisque vaticinandi vim tribuebant (v. Gruber, Origines Livoniæ pag. 7). Quin hæc superstitio populis Slavicis cum Germanis et Scandinavis communis fuisse videtur. Quod ad Germanos attinet, Tacitus illud diserte testatur (de mor. Germ. cap. 10). Scandinavos eadem superstitione infectos fuisse, veri saltem simile est (v. Jac. Grimm, Deutsche Mythol. pag. 376 sqq.).

[1] *Triplex hastarum ordo .. disponi solebat*] Omnes Slavorum populi hæc oracula, quantum scimus, hastarum ope capere solebant, sed capiendi ratio apud alios populos alia fuisse videtur; vide ll. cc.

arbitrabantur; si impares, sinistri prænuntias autumabant. Hujus igitur urbis non magis rex munimenta quam ritus evertere cupiens, universæ Rugiæ profanos cultus ejus excidio deleri posse arbitrabatur. Neque enim dubium habebat, quin, extante simulacro, facilius gentis mœnia quam sacrilegia domarentur. Itaque quo ocius expugnationem perageret, ingentem lignorum materiam, faciendis machinis opportunam, magna cum totius exercitus fatigatione propinquis e sylvis petendam curavit. Quibus dum artifices coaptandis intenderent, frustra his rebus operam dare asseverabat, sperato citius urbem capturos. Interrogatus, quonam id augurio deprehensum haberet, ex hoc potissimum augurari se dixit, quod Rugiani, quondam a Karolo Cæsare expugnati, sanctumque Vitum Corvegiensem, religiosa nece insignem, tributis colere jussi[1], defuncto victore, libertatem reposcere cupientes, servitutem superstitione mutarunt, instituto domi simulacro, quod sancti Viti vocabulo censuerunt[2]; ad cujus cultum,

[1] *Rugiani a Karolo Cæsare .. tributis colere jussi*] Quæ Saxo noster a *Carolo magno* facta perperam autumat (nam novum monasterium Corbejense eo tempore nondum fundatum erat), Helmoldus vero (l. c. II, 12), "tenuis famæ" cujusdam auctoritate nixus, a filio ejus *Ludovico pio* gesta dicit, chronographi Corbejenses a nepote ejus *Lothario* a. 844 patrata esse perhibent. Habebant quoque monachi Corbejenses diploma quoddam, quo Lotharius hanc donationem testabatur (Schaten, Annal. Paderb. p. 126). Sed quum Lotharius non in Germania regnaverit, quum annalistæ fide dignissimi expeditionem illam, qua a. 844 Slavi (num Rugiàni quoque, incertum est) debellati dicuntur, ab illius fratre *Ludovico*, Germaniæ rege, factam testentur, recentiores nonnulli, diplomate illo falso habito, huic Ludovico donationem tribuunt. Sed omnia, quæ ad hanc donationem probandam proferuntur, admodum dubia videntur. Verum est fortasse, quod Helmoldus alio loco (l. c. I, 6) refert, monachos Corbejenses, regnante Ludovico secundo, inter Rugianos religionem Christianam divulgasse, et oratorium ibi extructum patrono suo sancto Vito dicasse. Insulani vero postea iterum a fide defecerunt. Cfr. Langeb. Scr. R. Dan. I, 526 sq. not. x.

[2] *Quod sancti Viti vocabulo censuerunt*] Derivatio nominis *Swantowit* a *sancto Vito*, quam Saxo jam supra (pag. 661) tetigit, inter Saxones, ut inter nostrates, vulgo recepta fuisse videtur, v. Helm. l. c. I, 6 II, 12. Sed hæc opinio sola antiquitate commendatur. Radices no-

contemptis Corvegiensibus, pensionis summam transferre cœperunt, affirmantes, domestico Vito contentos externo obsequi non oportere. Quamobrem Vitum, veniente sui sollennis tempore[1], eorum mœnia turpaturum, a quibus tam similem monstro figuram acceperit. Merito namque eum ab his injuriarum pœnas exigere debere, qui venerabilem ejus memoriam sacrilego cultu complexi fuerunt. Hoc se non ex somniorum aut rerum accidentium conjecturis, sed sola præsagientis animi sagacitate colligere testabatur. Admirabilior cunctis quam credibilior prædictio extitit[2]. Et quoniam insula Archonensis, quæ Withora[3] dici-

minis *Swjatowit* procul dubio in linguis Slavicis petendæ sunt; v. M. Frencel, de idolis Slavor. diss. I & II ap. Hoffmann, Script. Rer. Lusat. T. II p. 68 sqq. cfr. Gram. in Meurs. 262 sq. Langeb. Scr. R. Dan. I, 527 not. y. Suhm Danm. Hist. II, 132 sq. not.

[1] *Veniente sui sollennis tempore*] Die 15to m. Junii. Testis est auctor Hist. Knytl. (cap. 122), Waldemarum in festo pentecostes (i. e. die 8vo m. Junii a. 1169) classem suam ad Rugiam appulisse. Dies igitur sancto Vito sollennis, quum hæc agerentur, mox instabat.

[2] *Admirabilior cunctis quam credibilior prædictio exstitit*] Quæ hic, inde ab illis verbis: *Quibus dum artifices coaptandis etc.*, leguntur de rege prædicente, Arconam sancti Viti die expugnatum iri, licet a Saxone nostro profecta sint, serioris tamen speciem habent additamenti, quod, textui primum appositum, deinde in eum receptum, cum narratione tamen antea conscripta coalescere non potuit. Neque enim inutilis ardor, quo rex "ingentem lignorum materiam faciendis machinis opportunam, magna cum totius exercitus fatigatione, propinquis e sylvis petendam curavit," neque dubitatio ejus, "an ignis ullum expugnationi momentum adjiceret," cum persvasione illa prædicata de efficacia sancti Viti componi potest. Præterea quum mentione indigna fuisset prædictio, si eventu caruisset, Saxo eo minus omittere debuit hanc comprobationem addere, quo magis illam verbis huic notæ præfixis dubiam reddiderat. Ex altera vero parte, illis de vaticinio regis omissis, narratio omnibus numeris absoluta videtur, nihilque omnino desideramus. Quin ea ipsa, quæ hæc verba proxime antecedunt et subsequuntur, tam arcte cohærent atque ita comparata sunt, ut ab initio juncta fuisse et ita aptissime dicta videantur. — Stephanius his incommodis subveniri putavit addendo verbis *frustra his rebus operam dare asseverabat* vocabulum *quidam* (post *frustra* insertum). Vaticinium ita a Saxone obiter tractatum ab ignoto quodam homine profectum voluit. Sed hoc *quidam* non in illo solo de-

tur, a Rugiæ complexu parvula freti interrivatione, quæ vix fluminis magnitudinem æquare videatur[1], abrumpitur, ne eo loci ulla Archonensibus auxilia porrigerentur, missis, qui transitum observarent, hostemque trajectu prohiberent, cætera manu urbis obsidionem arripuit, ac primum operam tormentis vallo applicandis exhibuit. Absalon, inter manipulos castrorum loca distribuere jussus, designandi officium mensurato inter maria spatio exequebatur. Interea oppidani portam urbis, quo minor eam attentandi facultas pateret, ingenti glebarum acervo præstruxerant, aditumque coacta cespitum compage claudentes, tantum ex eo opere fiduciæ contrahebant, ut turrim, quæ supra portam sita fuerat, signis tantum aquilisque protegerent. Inter quas erat Stanitia[2], magnitudine ac colore insignis, cui tantum venerationis a populo Rugiano tributum est, quantum omnium pene deorum

erat codice, qui in editione principe typis divulgatus est. Neque Thomas Gheismer (Langeb. Scr. R. Dan. II, 379) neque Alb. Krantzius (Wandal. V, 13), vaticinium regi tribuentes, in suis codicibus illud invenerunt. Immo non addi potest, nisi postea iterum addatur vocabulum *rex*. Nam, ut in antecedentibus, ita in proxime subsequentibus de rege sermo est. Quod forte animadvertens Klotzius vocem insertam non tamen rejecit, sed in *quidem* mutavit.

[3] *Withora*] Nomen Slavicum est *Wittow*, unde in ore Danorum, ut eadem finiretur syllaba, qua tot alia nomina litorum Danicorum, facillime formari potuit *Withör*. Incertum tamen, utrum tali usui apud nostrates fortasse vulgari, an potius Saxonis vel librarii cujusdam errori tribuendum sit, quod hic *Withora* pro *Wittow* legimus.

[1] *Parvula freti interrivatione ... æquare videatur*] Si hoc verum, violentia maris post illud tempus formam insulæ in hac parte haud parum mutavit, multas terras aquis submergens. Nam *Tromper-Wiek* hodie amplus est sinus maris.

[2] *Stanitia*] Dubius erat primus editor, utrum ita legendum nomen, an *Stuatira*, quod in margine apposuit. Stephanius utrumque rejiciens, *Svantoviti* (subaudi *aquila*) veram lectionem putat. Scriptor, quantum scimus, antiquissimus, qui, Saxonem nostrum secutus, nomen hujus vexilli affert, Thomas Kantzow, nititur fortasse modo editionis principis (viginti circiter annis ante, quam scripsit, publici juris factæ) auctoritate. Nescimus tamen, an ille, vexillum sine ulla dubitatione *die Stanitzer* vocans (Chronik v. Pommern, ed. Böhmer, pag. 57), aliunde cognitum habuerit, lectionem in textum receptam veram esse.

majestas obtinuit. Eam enim præ se ferentes in humana divinaque grassandi potestatem habebant, nec quicquam eis, quod libitum foret, illicitum habebatur. Populari urbes, aras demoliri, fas ac nefas in æquo ponere, cunctosque Rugiæ penates aut ruinis aut incendiis evertere potuisset; tantumque superstitioni indultum est, ut exigui panni auctoritas regiæ potestatis vires transscenderet. Plectentes signo, perinde ac divino gestamini, honorem habebant, officiis damna, injurias obsequiis rependentes. Interea variis inchoandæ obsidionis operibus insistente exercitu, aliisque stabula, aliis tentoria ad necessarios usus militari procuratione versantibus, rege vero diurni caloris intemperantiam otio atque umbraculis leniente, Danorum forte pueri, plenis petulantiæ excursibus ad vallum perducti, contortos funda lapillos in propugnacula jacere cœperunt. Quorum ingenio delectati magis Archonenses, quam territi, similes lusui nisus armis excipere erubescebant, ob idque eos spectare quam repellere maluerunt. Adolescentibus subinde puerorum cœptum in consimili provocationis genere æmulantibus, spectandi voluptate deposita, ægre pugnam capessunt. Juvenes quoque nostri, relictis variæ occupationis officiis, ad auxilia sociis ferenda concurrunt, equitibus ista puerilium exercitiorum loco ducentibus. Ita res parvulis ac pene despicabilibus initiis cœpta grandem haud levi in momento ponendi certaminis progressum accepit, paulatimque puerilis ludi incitamentum ad serium virilis pugnæ modum prorepsit. Forte autem egesta portæ humus in antri sive crepidinis formam, subsidente glebarum mole, concesserat, vastusque inter turrim et cespites hiatus patebat. Quem cum egregii animi ignotus juvenis gerendarum rerum proposito opportunum animadverteret, attingendi ejus opem a sociis imploravit, quo si ipsorum auxilio præcessisset, expugnationem illico subsecuturam seque victoriæ gradum facturum spondebat. Quibus, quonam modo juvari posset, percontantibus, telorum cuspides, quis tanquam scalis evaderet, mediis cespitum locis immergi præcepit, eoque negotio subvectus, postquam animadvertit, ita se undique ejus antri præsidio vallatum, ut ab hostibus lædi non posset, extruendi ignis gratia stramentum poposcit. Interrogatus, an accendendi ejus materiam

haberet, ferrum sibi ac silices suppetere respondit, præmonito, ut, æstuante incendio, ab iisdem descensurus exciperetur. Igitur foci nutrimenta circumspicientibus, fors materiam obtulit. Forte enim quidam ad necessarios usus onustum stipula currum agebat; qua direpta, alius alii fasciculos jacientes, eosque cuspidibus affixos juveni porrigentes, brevi patulum replevere cavum, turris desertione tutos aditus dante. Nam oppidanos partim rei ignorantia, partim turris inanitas fefellit, cujus etiam prominens latitudo oppugnatoribus ab utroque latere præsidio fuit. Quæ cum repentino igne correpta conflagrare cœpisset, incendii auctor, facto victoriæ gradu, excipientibus sociis, solo illabitur. Conspecto fumo, oppidani, improviso periculo attoniti, igni prius an hosti resisterent, ambigebant. Tandem collectis animis, summa vi incendio occurrunt, omissoque hoste, bellum cum flammis gerere cœperunt, nostris extinctionem prohibere conantibus, ut ex pari his reprimendi incendii, illis protegendi cupido incessisse videretur. Tandem aqua defecti flammas lacte sparsere, quæ tanto vehementius incendium concepere, quanto hoc liquoris genere sæpius perfundebantur. Ea res plurimum incrementi incendio adjecit. Orto deinde clamore, rex, spectandi gratia extra castra progressus, simulque eventus admiratione concussus, cum dubium haberet, an ignis ullum expugnationi momentum adjiceret, quid factu potissimum foret[1], ex Absalone perquirere instititit. Ille regem, ne se puerilibus cœptis insereret aut quicquam, inexplorato negotio, repente aggrederetur, hortatus, magnopere rogare cœpit, ut sibi primum, an ignis potiendæ urbis efficax esset, speculari permitteret. Nec rem perscrutari cunctatus, clypeo duntaxat ac galea tectus portam accessit, juvenesque eam oppugnare conantes hortari ad confovendum incendium cœpit. Quod, accensis undique nutrimentis evectum, postiumque ac columnarum roboribus alitum, ligneum turris pavimentum absumpsit, ac deinde, summa corripiens, singulare simulacri signum aliaque domesticæ religionis insignia cineri æquavit. Quod postquam rex, nuntiante

[1] *Quid factu potissimum foret*] Stephanius sine idonea causa post *factu* addidit *opus*.

Absalone, accepit, ejusdem monitu urbem corona cingi præcepit, ac protinus, sella extra castra posita, pugnæ spectator consedit. Tunc quidam Danicæ militiæ fortissimus adolescens, dum ad propugnacula ante alios eximia capessendæ laudis aviditate evadere niteretur, letalemque ictum corpore excepisset, ita collabendo se gessit, ut non fato oppressus ruere, sed de industria saltum edere videretur. Qua virtute, pulchrius dimicaverit an occiderit, incertum reliquit. Pomerani quoque sub Cazimaro et Bugiszlavo ducibus[1], spectante rege dimicare egregium rati, audacissima urbis oppugnatione singulare virtutis specimen ediderunt. Quorum excellens opera grata admiratione regis oculos permulsit. Ex oppidanis complures, ancipiti periculo circumventi, partim incendio, partim hostilium telorum impulsu prostrati cadebant, incertumque erat, plus ignem an hostem metui oporteret. Quidam vero, salute postposita, adeo obstinatam ac perseverantem urbis defensionem egerunt, ut simul deflagrati aggeris excidio obruerentur, seque super mœnium suorum rogum projectos communibus flammis cremandos præberent. Tanta siquidem patrii munimenti caritate tenebantur, ut ejus ruinarum socii quam superstites existere præoptarent. Ita desperatis oppidanorum rebus, excidioque et morti propinquantibus, quidam, e propugnaculis excelsa voce clamitans, Absalonis alloquium postulabat. Quem Absalon in tranquillissimam urbis partem, quæ scilicet a cæde plurimum strepituque distaret, secedere jussum, quidnam afferret, interrogat. Ille, vocis affectum manu ac gestibus prosecutus, bellica nostrorum opera relaxari poscebat, quoad oppidanis deditionem arripere liceat. Negat Absalon, ullam oppugnationis remissionem fore, ni et ipsi pariter a prohibendo incendio operam re-

[1] *Pomerani sub Cazimaro et Bugiszlavo ducibus*] Hic primum profitetur Saxo, duces Pomeranorum Danis auxilio fuisse. Nec præter eos alios hujus expeditionis socios postea commemorat. Helmoldus vero (l. c. II, 12) duobus ducibus Pribislaum addit, principem Obotritorum, quos, Henrico duce hortante et jubente, Waldemaro auxilio fuisse dicit. Aderat etiam, eo teste, Berno, episcopus Megalopolitanus, Absaloni in religione christiana divulganda adjutor. Auctor Hist. Knytl. nullam omnino horum sociorum mentionem facit.

traxissent. Quam conditionem barbaro comprobante, acceptas preces illico regi porrexit, eoque protinus hac de re evocatos pugna principes consulente, barbari votis annuendum subjunxit, dicendo, oppidanos grassantis incendii impetum hoc difficilius, quo tardius, sopituros; quod si reprimere destitissent, etiam remoto hoste, victoriam igni daturos. Nostros vero, tametsi otio indulgerent, id propugnantium flammarum viribus obtenturos, quod ne propriis quidem assequi valuissent. Quod quanquam ad horam armis abstineant, otiosos existimandos non esse, præsertim alieno ministerio sine ullo sui discrimine præliantes. Probato consilio, rex oppidanos in fidem hac lege recepit, ut, simulacro cum omni sacra pecunia tradito, captivos Christianos ergastulo liberatos absque redemptione dimitterent, omniaque veræ religionis momenta Danico ritu celebranda susciperent; quin etiam ut agros ac latifundia deorum in sacerdotiorum[1] usus converterent, seque, quoties res posceret, Danicæ expeditionis comites exhiberent, nec unquam accersiti regis militiam prosequi supersederent[2]; præterea annuatim ex singulis boum jugis quadragenos argenteos[3] tributi nomine penderent, totidemque obsides in earum conditionum firmamentum præstarent. Quo audito, populus, repentinis seditionis facibus inflammatus[4] hostilisque prædæ ac sanguinis cu-

[1] *Sacerdotiorum*] Stephanius scripsit *sacerdotum*.

[2] *Nec unquam accersiti regis militiam prosequi supersederent*] Danis vero, ad initium saltem regni Waldemari, competebat jus expeditionem propositam in disceptationem vocandi, atque etiam detrectandi; v. comment. meam de institutis milit. Danorum I, 43 sqq.

[3] *Ex singulis boum jugis quadragenos argenteos*] H. e. e quovis aratro vel e tanta terra, quanta uno aratro coli solet, quadraginta denarios argenteos (quorum 240 in Germania libram denariorum, in Dania marcam den. faciebant). Quum eo tempore Germani etiamnum monetarum domesticarum modo duo genera, solidos aureos et denarios argenteos, haberent, hæc ipsa metalli nomine satis discernebantur. Cæterum tale tributum agrorum usui præter militiam præstandam directe injunctum in Dania nondum cognitum erat.

[4] *Populus repentinis seditionis facibus inflammatus*] Ut hoc recte intelligatur, observandum est, rusticos spe inprimi sprædæ allectos in expeditionem propositam consensisse, et, militiam suo sumptu præstantes,

pidus, magnopere queri cœpit, quod, propinquæ victoriæ præmiis spoliatus, nihil ex tanta fatigatione præter ictus et vulnera retulisset, quodque sibi de pene victo hoste tot injuriarum ultionem proprio arbitrio exigere non licuerit, præfatus, illorum saluti jam consuli, de quibus tot spoliorum, tot domesticarum cladium minimo negotio speciosissima vindicta accipi potuisset. Præterea deserturum se regem, quod urbem capi passus non sit, exiguamque pecuniam ingenti victoriæ prætulerit, minitatus est. Talibus rex obtrectationis sibilis vexatus, quo longius strepitu abesset, principes extra castra perductos, deditionem urbis an direptionem probent, perquirit. A quibus Absalon, quidnam ea de re sentiret, disserere jussus, munitionem quidem capi, sed non sine diuturno obsidionis impendio posse, asseverabat. Quamquam enim studia sua sinistra vulgi interpretatione exciperentur, malle se tamen apud malignos eorum æstimatores ob salutares monitus displicere, quam sociorum salutem tanta rerum utilitate subvertere. Nam etsi ignis, potius cœlesti miraculo quam ulla mortalium opera accensus, superiores aggeris partes, quæ lignis humoque constabant, propemodum in cineres redegisset, inferiorum tamen solidiorem compagem incendio non cessuram, quæ altitudine sua haud facile hostium incursui pateat. Ad hæc oppidanos cuncta pene incendii loca luteis refecisse figmentis, eosque partim flammarum viribus arceri, partim præsidio muniri, quarum asperitas nostris non minus oppugnationis quam illis defensionis impedimentum ingerere videatur. Præterea si incolumitas Arkonensibus negaretur, fore, ut cæteræ Rugianorum urbes, necessitate in virtutem conversa, hoc acrius, quo desperatius, rebellarent. Quos si in fidem recipi comperissent, facile eodem exemplo salutis consilia circumspicerent. Cum ergo multarum urbium expugnationem sola expeditione concludere quam unius obsidioni pertinacius inhærere præstantius ducatur, deditionis oblata

prædam pro sibi debito impensarum et laborum pretio habuisse. Hinc non fieri potuit, quin expeditiones veterum, inprimis vero maritimæ nostratium expeditiones, paucis quibusdam septimanis finiendæ, prædationibus similes evaderent.

respui non oportere. Sin cæteris secus videatur, inviolatos obsides mitti debere, ne parum sincera fide cum eis actum existimari posset, aut gentis nostræ promissioni præter solitum ulla lubricitatis labes accederet. Hanc sententiam maximus pontifex Eskillus consentaneis suffragiis fraudare passus non est, dicendo, plebem patribus, non plebi patres obtemperare debere, neque par esse majores minorum arbitrio cedere. Qui autem optabiliorem victoriam acquiri posse, quam alienæ religionis populum non solum tributis, verum etiam Christianis sacris subjectum efficere? Sed etiam potius Arkonensium opera adversum reliquos hostes utendum, quam cædibus inhiandum monebat; quippe subjugare hostem, quam necare, tanto præstantius esse, quantum pietas a severitate distare cognoscitur. Insuper aliquanto satius fore complurium munitionum præsidia pariter occupare, quam unius obsidionem omnium expugnationi præponere. Ea monitorum ratione permotos principes tam suæ quam Absalonis sententiæ assensores effecit. Rex quoque, eodem consilii vigore firmatus, infestas populi voces clausis patientia auribus respuit. Quibus ad curanda corpora dimissis, Absalon, suscipiendorum obsidum mandatum amplexus, partim liberorum pignora recipiebat, partim parentes in crastinum usque pro liberis admittebat. Eodem proximæ noctis hora concubia quietem capiente, ingens barbari clamor insonuit, Guthskalki, quo Absalon apud Sclavos interprete utebatur, copiam flagitantis. Qui hac voce excitus, quidnam barbarus afferret, mutuo clamore perquirit. Ille, postulato Absalonis aditu, propius accedere permissus, eumque extra tentorium ad se progressum per interpretem allocutus, impensius orare cœpit, permitteret sibi Karentinis Arkonensium fortunæ nuntium afferre, hortarique, ut, similibus pactis exitium præcurrentes, suam atque urbis incolumitatem pacisci non differant, præfatus, se voluntatis eorum indicium postridie relaturum[1]. Præterea,

[1] *Se postridie relaturum*] Id est, die postquam discessisset. Ex responso Absalonis patet, Granzam tridui quoque inducias Karentinis suis expetivisse. Itaque videtur voluisse ipse et abire et redire posse, et Karentinis responsum regis referri et dein deliberandi spatium dari, quid faciendum esset, antequam instaret impetus

se patre Littogo Karentiæ natum Granzamque dici, asseverabat; præsentis urbis non civem, sed advenam esse, nec in eam sponte profectum, sed cum aliis inter supplementa transmissum. Quod ne fraudulenter asserere putaretur, debilitatum vulnere lacertum ostendit, sine cujus usu civibus opem ferre non posset. Absalon, in homine tam graviter affecto parum momenti hostium viribus accedere judicans, parvique ducens, pugnæ an deditionis hortator existeret, petitionem ejus ad regis arbitrium relegavit, ac protinus Waldemarum e somno excitatum consuluit. A quo rem arbitrio suo tractare jussus, expectanti barbaro, omnia a rege præter tridui inducias concessa, respondit, sollicite providens, ne hostibus longum muniendæ urbis tempus daretur. Cæterum insequentis diei spatium, ne omnium[1] induciarum expertem dimitteret, pollicetur, præfatus, ni in littore, quod urbi suæ proximum foret, se cum omni Rugiæ primatu tempore prædicto obvium præbuisset, ulteriore pactionis aditu cariturum. Postero die Esbernus ac Suno, jubente rege, simulacrum eversuri[2], quod sine ferri ministerio convelli nequibat, aulæis, quibus sacellum tegebatur, abstractis, famulos succidendi officium arripere jussos attentius monere cœperunt, ut adversum tantæ molis ruinam cautius se gererent, ne, ejus pondere oppressi, infesto numini pœnas luere putarentur. Interea fanum ingens oppidanorum frequentia circumstabat, Svantovithum talium injuriarum autores infestis numinis sui viribus insecuturum, sperantium. Jamque statua, extrema tibiarum parte præcisa, propinquo parieti supina incidit. Cujus extrahendæ gratia Suno ministros ad ejusdem parietis dejectionem hortatus, cavere jussit, ne succidendi aviditate pericula sua parum dispicerent, neu se labenti statuæ per incuriam proterendos objicerent. Ruinam simulacri non sine fragore humus exce-

Danorum. Karentia pæne sex milliaria Danica ab Arcona distabat.

[1] *Omnium*] (Scr. *omnino*. Mg.)

[2] *Esbernus et Suno simulacrum eversuri*] Auctor Hist. Knytl., qui de obsidione et deditione Arconæ paucis modo agit verbis (cap. 122), diligentius præcipua affert momenta narrationis Saxonis de eversione statuæ, cum eo consentiens, nisi quod non Esbernum una cum Sunone nominat, in ipsa autem eversione statuæ Svenonem, episcopum Arusiensem, huic socium jungit.

pit. Præterea frequens ædem purpura circumpendebat, nitore quidem prædita, sed situ tam putris, ut tactum ferre non posset. Nec silvestrium bestiarum inusitata cornua defuere, non minus suapte natura quam cultu miranda. Dæmon in furvi animalis figura penetralibus excedere visus[1], subito se circumstantium luminibus abstulit. Igitur oppidani simulacro urbe egerendo funes injicere jussi, cum id pristinæ religionis metu per se ipsos exequi non auderent, captivis exterisque quæstum in urbe petentibus, ut illud ejicerent, imperabant, ignobilium hominum capita divinæ iræ potissimum objectanda ducentes. Quippe domestici numinis majestatem, quam tanto cultu prosequi consveverant, graves e vestigio pœnas a suis violatoribus exacturam putabant. Tum vero variæ incolarum voces exaudiebantur, aliis dei sui injurias lamento, aliis risu prosequentibus. Nec dubium, quin ingens prudentiori oppidanorum parti rubor incesserit, simplicitatem suam tot annis tam stolido cultu delusam cernenti. Pertractum in castra simulacrum admirantis exercitus concursus excepit. Nec prius sibi principes spectandi licentiam indulserunt, quam plebem visendi satietas amovisset[2]. Reliqvum diei in obsidibus, qui pridie remanserant, accipiendis deductum est. Sed et scribæ principum[3] in urbem mittuntur, qui sacerdotali ministerio rudem religionis populum Christianis sacris assuefacerent, ejusque sacrilegis sensibus sanctitatis disciplinam ingenerarent[4]. Vespera appetente omnes, qui culinis præerant, simulacrum attentatum securibus

[1] *Dæmon in furvi animalis figura penetralibus excedere visus*] Ut Swantowiti spiritus templum relinquere coactus furvi animalis speciem induisse credebatur, ita incolæ urbis Chozegow (hodie Gützkow) antea, spiritum dei sui, e templo a sancto Ottone éjectum, ingentem muscarum catervam ipsis molestissimam nec nisi precibus clericorum et sanctæ crucis ope profligatam occupasse crediderant; vid. Andreæ abbatis vita s. Ottonis III, 9. Ludewig l. c. 503 sq.

[2] *Amovisset*] Sic Steph.; ed. pr. *admonuisset;* mox Steph. *traductum* pro *deductum.*

[3] *Scribæ principum*] Qui illo ævo clerici erant, iidem plerumque, qui, ut infra dicitur, privata principum sacra tractabant.

[4] *Sanctitatis disciplinam ingenerarent*] Auctor Histor. Knytl. testatur l. c., mille trecentos homines hoc uno die baptismate sacris christianis initiatos esse.

in exigua frustra aptosque foculo stipites redegerunt. Crediderim, tunc Rugianos pristinæ piguisse culturæ, cum patrium avitumque numen, quod maxima religione celebrare solebant, igni deformiter applicatum concoquendis hostium alimentis famulari conspicerent. Post hæc nostri pariter et fanum cremandum et basilicam lignis machinamentorum exædificandam curabant, belli instrumenta pacis domicilio permutantes. Itaque quod obterendis hostium corporibus excogitaverant, salvandis eorum spiritibus impendebant. Dies quoque, quo thesaurus Svantovitho votorum nomine consecratus a Rugianis traderetur, præfigitur. His expletis, Absalon, Granzæ Karentinensis promissione ducibus exposita, cunctisque ejus experimentum sumi debere judicantibus, cum triginta navigiis noctu discessit, rege sub primam lucem insequi monito. Tantus autem Karentinis Arkonensis expugnationis nuntio terror incesserat, ut locum, qui ab Absalone prænotatus erat, ante præfixum tempus accederent. Illic Granza, equo insidens, voce eminus missa, quisnam classi præesset, rogabat. Quam postquam ab Absalone ductari cognovit, Granzam se esse confessus, regem Tetiszlavum cum Jarimaro fratre et universis Rugianæ nobilitatis proceribus advenisse perdocuit. Quos Absalon, interposita fide, nave exceptos, ac per omnia Arkonensium exemplo deditionem pactos, ad regis adventum usque detinuit[1]. Quo per omnia pactionibus assentiente, solo Jarimaro ex Rugianorum optimatibus assumpto, una cum Svenone Arusiensi Karentiam[2] pergit; reliquos, quo tutius urbem peteret, per Esbernum fratrem epulis allectos non ante reditum suum dimittendos cura-

[1] *Quos Absalon ... ad regis adventum usque detinuit*] Auctor Hist. Knytl. de Granzæ opera nihil habet. Ex ejus narratione, Tetiszlavus rex cum fratre Jarimaro et Rugianorum proceribus, Arcona expugnata, illico ad Waldemarum contenderunt, se atque terram suam imperio ejus subjicientes. Quo demum facto, Waldemarus suos jussit Swantowiti statuam evertere, et postero die Karentiam ad imagines deorum ibi cultorum destruendas profectus est. Quamvis hæc bene cohæreant, accurata tamen Saxonis narratio auctorem certiora tenentem prodere videtur.

[2] *Karentiam*] Alterum Rugianorum castrum, in meridionali insulæ parte situm. Oppidum *Garz*, prope ab ejus loco conditum, inde nomen traxit.

vit. Triginta solos domesticos milites secum habebat, quorum majorem partem, orantibus Karentinis, ne quid rixæ per ejus comites in urbe concitaretur, remisit, fiduciaque quam familia abundantior ad urbem contendit. Hæc, undiquesecus voraginibus ac lacunis vallata, unicum palustri ac difficili vado aditum habet, quo si quis incautis viæ excessibus aberraverit, in profundum paludis incidat, necesse est. Hoc vadum emensis prætentus urbi callis occurrit; hic ad portam ducit, mediusque vallum ac paludem interjacet. Itaque Karentini, quo deditionem suam concinniorem efficerent, sex millium numerum explentes, armati sese portis effundunt[1], viamque nostrorum progressui opportunam, suffixis humo cuspidibus, diversa acie circumstare cœperunt. Quo aspectu stupentem Svenonem rogantemque, quidnam sibi hostium vellet excursus, Absalon metu carere præcepit, eorum egressionem ab obsequendi studio profectam docendo; qui si nocendi animum gererent, facilius intra urbem facinus exequi potuissent. Quanta porro illum fiducia præditum æstimemus, qui capitis sui potestatem armati hostis ancipiti arbitrio tam facile

[1] *Karentini, sex millium numerum explentes, armati sese portis effundunt*] Hic armatorum numerus, si non nimis a Saxone auctus est, argumento esse potest, Rugiam insulam eo tempore magnam habuisse incolarum frequentiam. Nam ubi sex millia erant virorum, qui, mori illorum temporum convenienter, armis ferendis pares haberentur, id est, qui duodecimum superavissent, sexagesimum nondum explevissent ætatis annum, incolarum numerus pæne octodecim millia æquabat. Attamen Karentiam meridionalis modo Rugiæ incolæ confugerant. Si non inferior fuit numerus eorum, qui Arconam perfugerant, tota Rugia eo tempore defensorum adversus hostem aggredientem habebat duodecim, incolarum vero triginta quinque vel sex millia, id est fere eundem numerum, quem hodie alit. Si autem Arcona vel dimidio minori, quam Karentia, incolarum parti perfugium præbuit, numerus tamen eorum, qui eo tempore Rugiam insulam incoluisse videntur, non infra viginti septem millia descendit. Quæ computatio fundamento quidem non nimis certo nititur. Attamen quum Saxoni vix incognitum fuerit, quod viris rerum publicarum peritis eo tempore notissimum fuisse videtur, quot fere homines armis ferendis pares Rugiam, ut cæteras regni provincias, incolerent, numerus, quem attulit, Karentinorum armatorum a vero vix admodum differt.

credere non dubitavit? Sed et milites, ejus exemplo firmati, nec vultu nec ordine mutato, parem procedendi constantiam servaverunt, plus spei in unius Absalonis præsidio quam metus in hostium multitudine reponentes. Transgressos vadum viamque vallo citeriorem aggressos Karentini, qui se hinc inde centuriaverant, humi prostratis corporibus, perinde ac superos adorandi officio venerati sunt, exsurgentesque eorum vestigia benivolo studio consectari cœperunt. Jucundus Absalonis ingressus avido egressionis populo extitit. Neque enim ut privatæ rei legatus, sed tanquam publicæ pacis minister excipitur. Insignis hic vicus trium præpollentium fanorum ædificiis erat, ingenuæ artis nitore visendis. Iis tantum pæne venerationis privatorum deorum[1] dignitas conciliaverat, quantum apud Arkonenses publici numinis[2] auctoritas possidebat. Sed et hic locus[3], ut pacis tempore desertus, ita tunc frequentibus habitaculis consertus patebat. Quorum altitudinis tres ordines fuere, infimo medii supremique ponderibus sustentamentum præbente. Quin etiam tantæ consertionis angustiæ fuere, ut, si tormentis in urbem lapides jacerentur, nudam humum, in quam conciderent, non offenderent. Super hæc natus immunditiis foetor cunctos urbis penates asperserat, nec minus corpora quam metus animos cruciabat. Unde nostris, Karentinos obsidioni resistere nequivisse, conspicuum fuit. Neque enim eorum tam promptam deditionem ulterius mirari voluerunt, quorum tam arctam necessitatem liquido perviderunt. Majus fanum vestibuli sui medio continebatur, sed ambo parietum loco purpura claudebantur[4], tecti fastigio solis duntaxat columnis

[1] *Privatorum deorum*] Id est, qui a solis Rugianis colebantur.

[2] *Publici numinis*] Id est, omnibus Slavorum populis venerandi.

[3] *Sed et hic locus*] Hæc verba indicant, quod supra pag. 822 in nota observavimus, etiam alium quemdam locum antea commemoratum, id est, Arconam, ejusdem fuisse conditionis.

[4] *Majus fanum .... claudebantur*] *Majus fanum* h. l. interior est templi pars sive adytum, quod etiam in templo dei Arconensis a vestibulo ipsum ambiente aulæis separabatur (v. supra pag. 823). Vestibulum vero hujus ædis exterius ligneis claudebatur parietibus, quorum loco in templo Karentino aulæa modo dependebant.

imposito. Itaque ministri, direpto vestibuli cultu, tandem manus ad interiora[1] fani velamina porrexerunt. Quibus amotis, factum quercu simulacrum, quod Rugiævithum vocabant[2], ab omni parte magno cum deformitatis ludibrio spectandum patebat. Nam hirundines, quæ sub oris ejus lineamentis nidos molitæ fuerant, in ejusdem pectus crebras stercorum sordes congesserant. Dignum numen, cujus effigies tam deformiter a volucribus fœdaretur. Præterea in ejus capite septem humanæ similitudinis facies consedere, quæ omnes unius verticis superficie claudebantur. Totidem quoque veros gladios cum vaginis uni cingulo appensos ejus lateri artifex conciliaverat. Octavum in dextra destrictum tenebat. Hunc pugno insertum firmissimo nexu ferreus clavus astrinxerat, nec manui nisi præcisæ evelli poterat; quæ res truncandæ ejus occasio extitit. Spissitudo illi supra humani corporis habitum erat; longitudo vero tanta, ut Absalon supra primam pedum partem consistens ægre mentum securicula, quam manu gestare consueverat, æquaret[3]. Hoc numen, perinde ac Martis viribus præditum, bellis præesse crediderant. Nihil in hoc simulacro jucundum visentibus fuit, lineamentis impoliti cælaminis deformitate sordentibus. Jamque famuli, maxima cum totius urbis exanimatione, tibiis ejus secures applicare cœperunt. Quibus abscissis, comitante sono lapsus terræ truncus impingitur. Hoc viso, oppidani, dei sui viribus insultantes, religionem mutavere contemptu. Nec ejus excidio contentæ satellitum manus, ad Po-

[1] *Interiora*] Sic Steph. I *inferiora.*

[2] *Quod Rugiævithum vocabant*] Etiam Gheismer ita nomen legit (Langeb. Scr. R. Dan. II, 380), Krantzius vero hunc deum vocat *Rugiemum* (Wandal. V, 15). In historia Knytl. cap. 122 ejus nomen in aliis codicibus scribitur *Rinvit*, in aliis *Rutvit*. Itaque lectio edit. princ. haud dubie genuina est.

[3] *Longitudo vero tanta, ut ∴ æquaret*] Quanta hæc fuerit, facilius conjectura adsequentur, qui non ignorant, Absalonem, magnæ staturæ hominem, mensuram trium cubitorum et quatuor vel quinque digitorum complevisse. Ii, qui sepulcrum celeberrimi viri regio jussu a. 1827 aperiri curarunt, sceletum ejus inde ab humeris usque ad plantas pedum duos cubitos et quatuordecim aut sedecim digitos in longitudinem patentem invenerunt. (v. Nye Danske Mag. VI, 87).

revithum simulacrum[1], quod in proxima æde colebatur, avidius porriguntur. Id quinque capitibus consitum, sed armis vacuum fingebatur. Quo succiso, Porenutii templum[2] appetitur. Hæc statua, quatuor facies repræsentans, quintam pectori insertam habebat, cujus frontem læva, mentum dextera tangebat. Hæc famulorum ministerio securibus icta concidit. Has statuas oppidani Absalonis edicto intra mœnia cremare jussi, preces imperio opponere cœperunt, orantes, misereatur confertæ urbis, nec incendio obiiciat, quorum jugulo parcat. Nam si ignis ad vicina prolapsus unum e tabernaculis corripuisset, ob eximiam consertionem universa indubitanter convelleret. Quapropter eas urbe

[1] *Ad Porevithum simulacrum*] Idem nomen etiam apud Gheismerum l. c. legitur, et auctor hist. Knytl. l. c. trium numinum, quorum simulacra Karentiæ destructa sunt, unum *Puruvit* (in duobus codicibus *Prunvit* legitur) vocat. Itaque nomen hujus numinis (quod addere Krantzius omisit) satis certum videtur, etsi de significatione et cultu ejus nihil aliunde constat.

[2] *Porenutii templum*] Vix dubium est, quin nomen hujus dei in codice, quem typis reddidit editio princeps, ita scriptum fuerit, quia Krantzius (l. c.) hoc numen *Porenit* vocat, et *Poremicii* nomen, quod apud Gheismerum (l. c.) legitur, librarii modo errore ita mutatum videtur. In historia vero Knytlingorum tertio idolo Karentiæ destructo nomen *Turupið* tribuitur. Si forte liceret in hoc *Porenutio* Saxonis numen deprehendere potentissimum Russorum, Lithuanorum, Polonorum, Borussorum aliorumque populorum, cui *Perun, Piorun, Perkunos* vel *Percunuzt* nomen erat, (Mone l. c. pag. 93, 135, 137 sq. 151, 152, 166; Ingemann, Vend. Gudelære pag. 24; J. Grimm l. c. pag. 116) discrepantia inter auctorem Islandum et nostrum in nomine potius, quam in re ipsa, versaretur. Nam Osilienses et Esthones idem numen, fulmen coeli regens, *Tharapitam* (*Tharapyhha* o: Thorum sanctum) appellabant (v. Gruberi Orig. Livon. p. 149, Mone pag. 74 sq.) et hoc haud dubie nomen est, quod Islandus reddere voluit. Vendos metu perculsos illud numen peregrinum adoptasse constat; nomina Perkunuzt et Tharapyhha iis in usu erant (Mone pag. 191 sq. 204, 213). Itaque idem numen, ut videtur, alio nomine Saxo noster, alio auctor Islandus appellarunt. Præter numina hic posita auctor hist. Knytl. cap. 122 duo alia commemorat, de quibus nihil aliunde constat *Pizamar* et *Tjarnaglofi*, quem bello præfuisse vult. Jam in hac ipsa expeditione illius simulacrum in urbe Asund, hujus vero tertio demum anno postea destructum esse refert.

egerere rogati, diu repugnaverunt, quod se membrorum, quorum ministerium imperio exhibuissent, numine pœnas exigente, usum amissuros metuerent, contemptumque religione excusare pergebant. Ad ultimum Absalonis monitu dei, qui sibimet opitulari non posset, potentiam floccipendere docti, spe impunitatis accepta, imperio ocius paruerunt. Nec mirum, si illorum numinum potentiam formidabant, a quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe cum fœminis in concubitum adscitis canum exemplo cohærere solebant, nec ab ipsis morando divelli poterant; interdum utrique perticis e diverso appensi inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit, creditumque est earum viribus effectum, quod dæmonum erat præstigiis adumbratum. Sveno vero, quo magis simulacra aspernanda doceret, super ea, cum a Karentinis ejicerentur, sublimis consistere voluit. Quo facto pondus contumelia auxit, nec minus trahentes rubore quam onere vexavit, domestica numina alienigenæ pontificis pedibus subjecta cernentes. Dum hæc a Svenone geruntur, Absalon, tribus cœmeteriis in agro Karentino dedicatis[1], vespera Karentiam rediit; deletisque simulacris, una cum Jarimaro profunda nocte ad naves pervenit, eumque secum cœnitare coegit. Jamque Absalon ternas continue noctes absque somno exegerat, adeoque oculorum ejus aciem vigiliæ debilitaverant, ut pene videndi usum extinguerent. Sequenti luce scribæ, et qui privata principum sacra tractabant, sacerdotiorum ornamentis donati, regenerandæ per aquam provinciæ ministerium præbuerunt. Item ba-

[1] *Tribus cœmeteriis .... dedicatis*] In hist. Knytl. l. c. undecim cœmeteria hoc ipso die dedicata et nongenti homines baptizati dicuntur. Qui numeri tanti sunt, ut veri esse nequeant. Coepit præterea, si Saxoni fides, postero demum die apostolorum Christianorum opera, nec intelligitur, quorsum tot cœmeteria in vicinia Karentiæ dedicanda fuerint. Testis est auctor ipse (cap. 123), in tota Rugia, regnante Waldemaro, nonnisi undecim ecclesias exstructas et ab Absalone dedicatas esse. Quem numerum Helmoldus (l. II cap. 12) una auget. Absalon igitur fortasse in hac expeditione, sed non hoc solo die, undecim elegit loca ecclesiis exstruendis idonea, et totidem ibi cœmeteria dedicavit.

silicas compluribus in locis moliti, privatæ superstitionis tuguria publicæ religionis domiciliis mutaverunt. Eodem die pariter accipiendis obsidum reliquiis vacatum est. Quo tempore Pomeranorum duces, qui Tetislavum regno exuendum seque Rugianæ rei dominium in præmium militiæ recepturos putabant, postulata abeundi licentia, amicitias hostilitate mutarunt. Quæ res ipsis postmodum ac Danis longam belli discordiam interjecit. Vespere portu solventes se ad proximam continenti insulam appulerunt. Illic regi septem æqualis magnitudinis arcæ, consecrata deorum numini pecunia refertæ, a Rugianis allatæ sunt. His peractis, remittendæ expeditionis decretum vulgatur. Qua reversa, Absalon novos sacerdotes non solum ordinis sui insignibus, verum etiam commeatibus instructos, revocatis prioribus, in Rugiam delegavit, ne alienis impensis utendo, populum, quem sacris documentis erudituri erant, in exigendis vitæ necessariis onerarent. Nec prædicationis eorum ministerio miracula defuere. Siquidem compluribus debilitate corporis resolutis per eorum salutares preces bonæ valetudinis habitus recuperatus est; quod potius lucrandæ gentis respectui[1] quam sacerdotum sanctitati divinitus concessum videri potest. A quibus etiam detractæ religionis supplicia varia membrorum strage graviter exigebantur, ut manifeste deum et cultus sui præmium et contemptus vindictam afferre putares. Ibidem quoque nuper clarum inauditi generis miraculum incidit. Matrona quædam, a viro immerens adulterii insimulata, cum purgandæ infamiæ gratia candenti laminæ dexteram obtulisset, subito ferrum, quod exceptura erat, perinde atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, sublime se extulit, penduloque motu gradientis fœminæ incessum comitans, cum ante aram jactandum erat, inter religiosam astantium admirationem proprio impulsu humi decidit. Ea res et mulieris infamiam levavit et visentium animos religioni proniores effecit. Nec temere quidem pudicitiam suam tam ancipitis argumenti judicio credidit, cui corporis animique fiduciam certæ sinceritatis conscientia ministravit. Capta Rugia, cum adhuc piraticæ labes cunctos maris nostri secessus fœdaret, solerti Danorum instituto

[1] *Respectui*] Ed. I *respectu.*

provisum est, ut, eorum classe recensita, quarta quæque navis[1] adversum maritimos prædones, quoad temporum habitus sineret, excubandi officio fungeretur, sicque quorundam assiduitas universorum laborem absolveret. Tantum enim commodi gens nostra in paucitatis continua, quantum in multitudinis intercisa militia reponebat. In quod munus potissimum juvenes conjugiorum expertes legi placuit, ne militiæ studium tori caritate torpesceret. Iisdem Absalon et Christophorus duces adduntur. Qui domestici freti limitibus non contenti, etiam Rugiana littora ac Leuticios scrutabantur anfractus.

Per idem tempus legati regis, quos, ut sibi paternæ animæ sanctitatem sacris honoribus venerari liceret, Romam transmiserat, consentaneas voto literas retulerunt[2]. Quibus cognitis, rex, omni

[1] *Quarta quæque navis*] Classis bellica Danorum eo tempore, quo scripta est historia Knytlingorum (ɔ: circa medium, ut videtur, seculum decimum tertium) 860 naves continebat (vid. cap. 32), viginti sex vel octo millibus militum instructas. Tantis viribus non opus erat ad expeditiones illas, quas Waldemarus adversus Vendos facere solebat. Quare rex plerumque modo partem aliquam classis evocabat, ut sæpius per annum impetum iterare et, quantum fieri posset, continui belli timore et detrimento Vendos afflictare posset. (Nam ultra tres menses milites evocatos in expeditione detinere ei non licebat). Quod nunc multo plenius assecutus est instituendo, ut, quoad temporum habitus sineret, quarta totius classis pars, id est, fere 215 naves bellicæ, semper expeditæ essent, quæ partim "excubandi officio fungi," partim "Rugiana litora et Leuticios (ita hoc loco nomen in edit. princ. legitur) anfractus scrutari" possent. Auctor hist. Knytl. cap. 123 idem institutum, sed minus exacte, describit, dicens, unam navem e quavis herreda expeditam esse. Quum Dania eo tempore, præter nonnullas regiones huic divisioni exemtas, 204 herredas contineret, quarum pleræque in quatuor navigia (Skipan) divisæ erant, expeditione quidem ita facta quarta fere totius classis pars expedita foret; sed quoniam frequentia hominum in diversis herredis interdum tam diversa erat, ut nonnullæ modo duas vel tres, aliæ quinque naves expedirent, militiæ onus illa lege distributum nimis inæqvale fuisset.

[2] *Per idem tempus .... literas retulerunt*] Literæ hic commemoratæ, quibus Alexander III papa, Canutum ducem Sanctorum catalogo adscribi, permittit, datæ sunt Beneventi a. d. VI Id. Novbr. Annus vero non additus est (v. Thorkelin, Dipl. Arn.

Danica nobilitate sub edicto Ringstadium evocata[1], circa solenne Joannis, quod in æstivo solstitio colitur[2], et parenti cœlestes honores et filio regios celebrare constituit, maxima claritatis incrementa accepturum se ratus, si una eademque luce ex iis alterum ara, alterum corona donasset, ut et hujus infantiam regnum reciperet, et illius spiritum publica religio consecraret. Sed neque se ulla alia ex re tantum voluptatis hausturum credebat, quam si in filio majestatis suæ insignia vivus conspicere potuisset. Quin etiam

Magn. I, 27 sq. 327), et papa cum 1168, tum 1169 circa hoc tempus Beneventi commorabátur. Verus tamen annus videtur 1169 (v. disquis. de chronol. rerum Dan. his annis gestarum inter not. uberior.) Legati igitur sub finem fortasse anni 1169 vel initio anni 1170 bullam papalem retulerunt. Legatorum regiorum modo unus, *archiepiscopus Upsaliensis (Stephanus)*, qui cum sua, tum Waldemari regis negotia obiturus ad papam profectus erat, in hac bulla nominatur. In alia vero epistola (etiam illa sine anno) qua papa ibidem a. d. II Non. Novbr. Rugiæ insulæ "magisterium et prelationem in spiritualibus" episcopo Roeskildensi indulget (Hvitf. pag. 108 sq., Pontoppidani Ann. eccl. Dan. I, 407 sq., Thorkelin. l. c. I, 251 sq. 326), instantibus iisdem, ut videtur, legatis, cum *Stephano* nominantur *Johannes* Magister, nuntius regis, et *Galterus* Magister, clericus Absalonis, item *Brianensis* abbas, haud dubie *Briennus*, abbas, qui monasterii sui (Kalve) causa eo tempore in curia papali commorabatur; v. Exord. Caræ insulæ ap. Langeb. Scr. R. D. V, 243.

[1] *Omni Danica nobilitate .. evocata*] Invitatio specialis fortasse ad episcopos modo, prælatos et homines regis exierat; annales vero Esromenses, postquam omnes episcopos, qui huic festo adfuerant, nominaverunt, hæc addunt: Aderant eciam cum primis et primatibus terre tam cleri quam plebis populus innumerabilis (Scr. R. Dan. I, 242). Nec facile generalis populi invitatio ad ejusmodi festum hoc tempore ab rege omissa est.

[2] *Circa solenne Joannis .. colitur*] Edixerat papa in bulla, translationem Canuti a. d. VII Cal. Julias, die ei natali, celebrandam esse. Quod etiam factum est; (festum translationis describitur a Pontoppidano l. c. I, 418 sqq.), et quidem anno 1170 (v. disquis. de chronologia inter not. uberior.) Sed præter hunc diem etiam dies 7mus Januarii, dies hujus Canuti emortualis, quem fasti Danici nomine ejus insigniunt, ei sollennis erat. Legendas aliquot e breviariis et missalibus ecclesiarum Danicarum descriptas, nec non duas vitas sancti martyris Langebekius Scr. R. D. Tomo IV inseruit.

naves, a propinqua statione revocatas, longinquam agere jussit, quo citius profundæ barbariæ piratas offenderent, ante feriam, quæ Joannis censetur, participandæ solennitatis gratia reversuras. Discedentes quoque præmonuit, ne hujus generis piratas, callidius quam fortius confligere solitos, repente lacesserent, ut quibus[1] id consvetudinis sit, ut, hostili classe superveniente, navigiis suis in littus subductis, de industria citato cursu latebram petant hostibusque liberum instandi locum tribuant, sed mox, ut eorum navigia ardenti remigum studio passim littoribus applicata conspexerint, improviso recursu latebris erumpentes, eadem brachiis per foros injectis apprehensa subducant, subductaque, nautis partim lapidum, partim telorum nimbo obrutis, ferro perfodiant ac crebris foraminibus absumant. Hos itaque, tametsi fugere videantur, avidius insequendos non esse, quorum non minus fuga quam impetus metui debeat; neque terga præbentibus præpropere innitendum, sed potius et littus composito navigationis genere petendum et in aciem junctis patienter ordinibus descendendum. Hæc agentibus in expedito victoriam fore, quod inermes illi nudisque pæne corporibus dimicantes plus astu quam apparatu niti soleant. His monitis incalescentes se in Ölandiam appulerunt. Verum quanquam Sveones ac Dani inimicitias gererent[2], ne destinatam paganis cladem Christianis infligerent, insulæ parcendum duxerunt[3], religionis concordiam regnorum odiis præferentes. Hic ab indigenis, permixtos Estonibus Curos propinquo in portu piraticam exercere, perdocti, indicatum sibi locum, ut cuique navigationis celeritas suppetebat, cum contemptu hostium, regii monitus immemores, certatim subintrant. Quo viso, speculatrix Estonum ratis remigio in altum excessit, obviaque navigatione diffugere quam sociæ classi visorum nuntium

[1] *Ut quibus*] (Sic scribendum pro *et quibus*. Mg.)

[2] *Quanquam Sveones ac Dani ... gererent*] In Svecia enim eo tempore regnabat Canutus Erici filius, qui Waldemari amicum, Carolum regem, maritum neptis ejus Christinæ, necando regni anno 1167 potitus erat; v. supra pag. 786.

[3] *Insulæ parcendum duxerunt*] Auctor hist. Knytl. qui rem aliter gestam narrat cap. 123, Danos contra in hac insula ingentem prædam cepisse scribit.

afferre maluit. Quod reliqui piratarum experti, subductis in continentem navigiis, de industria se propinquæ sylvæ fruticibus occultare cœperunt. Quorum commentum Sveno Scölingus et Nicolaus Wendilensis haud callide æstimantes, vehementi remorum impulsu concitatis navigiis, cum universis remigibus littus insiliunt, ubi protinus fallaci barbarorum recursu excepti, diuque cum iisdem strenue præliati, neglecti regalis consilii pœnas exitio pependerunt. Quibus dum Tovo Longus et Esgerus, insignes Absalonis equites, auxilio fore gestiunt, quorum spiritum protegere student, sociantur funeribus. Talibus sociorum periculis Magnus Scaniensis irritatus magis quam territus, diverso littoris aditu similem pugnæ eventum habuit. Horum omnium navigia barbari prius remigibus viduata, mox securibus perfossa profundo merserunt. Has militum strages Christophorus contemplatus, temperato remigii cursu, terris navem abstinuit. Quæ cum, fluctuante prora, littori latus adverteret, tanta saxorum vi ab hoste petita est, ut remiges, sua tantum corpora munire contenti, aliena attentare nequirent, nec jam inferendis ictibus sed vitandis vacarent. Hæc postquam Esbernus animadvertit, ne sanguis regius frustra sibi creditus videretur, strenua navigatione continentem petendo, mediis se jaculantium saxis immersit, oneratumque periculis juvenem ab imminenti exitio navigii sui interjectu servavit. Quod protinus barbari magnis viribus apprehensum, vulneratis, qui proræ præerant, in littus haud segniter pertrahendum curarunt. Esbernus cum se, tribus spiculis ballista[1] emissis, toties ictu fraudatum videret, confracto tormento, cujus usum frustra tentauerat, a puppi[2] in proram armatus concessit, solusque tot hostes aliquanto diei spatio mira animi corporisque virtute sustinuit. Tandem silicibus adeo contusus telisque perstrictus, ut pedibus quoque deficeretur, aegre puppi repetita consedit. Iamque a comitibus desertus (nam cuncti, praeter unum, pellente me-

[1] *Balista*] Rectius arcuballista, quam nos dicimus *Laasbue, Armbryst.* Quæ tela descripta v. apud Jahnium: Nordens, iser Danmarks Krigsvæsen, pag. 210 sqq.

[2] *A puppi*] In puppi enim dux navis (Stýrimaðr, Styrismand, gubernator), ad clavum sedens, locum suum habebat.

tu, profundo se dederant) postquam barbaros nauigium, cujus jam latera dolabris perfregerant, insilire conspexit, virtutis pristinae non oblitus, viribus recollectis, semel iterumque ac tertio exceptos fugauit, telaque in se congesta acerrime in hostem retorsit, auxilio sibi vertens, quod in ejus perniciem vis aliena contulerat. Ad ultimum hebetatis neruis, lassitudinis nimietate confectus, cum potius debilitati quam hosti cedens, resumendarum virium gratia, paululum gradum referre coepisset, tam grauem lapidis ictum capite cxcepit, ut ante puppim pene exanimis collaberetur. Quem cum barbari, conscenso nauigio, jacentem obtruncaturi concurrerent, unicus eius comes, cum voce semianimem suscitare non posset, dextera comprehensum erexit, solaque consistentis imagine propinquas hostium cateruas repulit. Tanta quippe fortitudinis ejus experimenta fuerant, ut aspectu non minus quam viribus hostem terreret[1]. Postremo sensibus redditis, comitem percontatus, curnam ab eo fatigaretur, postquam nauigium barbaris completum audiuit, pristino animi vigore, pulsis omnibus, in proram concessit, pugnaque strenue edita, cum, viribus propemodum absumptis, ad malum regredi vellet, rursum semianimis concidit, perissetque, ni eum Christophori remiges ocius naue exceptum seruassent. Quae res caeteros in littoris accessione cautiores effecit. Eo namque prospectius abstinentes, eminus rem fundis jaculisque gessere. Et quoniam rebus ulterius attentandis noctis propinquitas officere videbatur, sumpto differendae pugnae consilio, ne qua barbarorum ratis nocturno portus egressu clandestina fuga dilaberetur, excubiis obseruandum duxerunt. Igitur barbari cum se tantae classis objectu conclusos viderent, fortitudinem ex desperatione capientes, jam non de fuga, sed victoria cogitare coeperunt. Itaque partim propriis hostiumque nauigiis, quibus potiti fuerant, partim siluestribus truncis arboreisque molibus munitionem ad urbis instar aedificant, binos habentem introitus, arctos admodum angustiisque difficiles, quibus quis veluti posticis submissus irreperet; latera quoque, quae ex nauigiis compegerant, velis in multiplices ordines conuolutis, ex-

[1] *Terreret*] (Erat *terrerent.* Mg.)

terius imminebant, propugnaculorum usum a telarum consertionibus mutuantes. Praeterea aliis sectos stipites figendis ictibus exacuere, aliis littoralia saxa jactibus idonea legere curae fuerat; et, ne ulla ex parte remissis animis viderentur, bacchantium more cantu choreisque laetitiam simulabant, Danis tristem silentio noctem ducentibus. Tunc Lucas, Christophori scriba, nationis Britannicae, literis quidem tenuiter instructus, sed historiarum scientia apprime eruditus, cum infractos exercitus nostri animos videret, moestum ac lugubre silentium clara voce prorumpens, solicitudinem alacritate mutauit. Siquidem memoratis veterum virtutibus, nostros ad exigendam a sociorum interfectoribus ultionem tanta disserendi peritia concitauit, vt non solum moestitiam discuteret, verum etiam cunctorum pectoribus fortitudinem ingeneraret, dictuque incredibile fuerit, quantum virium in nostrorum animos ab alienigenae hominis sermone manauerit. Diluculo reddito, paucis ad prohibendam hostium elapsionem relictis, remoto ab eorum castris spatio littus conscendunt, ne in ipso apparatu repentinos superuenientium paterentur incursus. Itaque cultius armatis in acie praeire iussis, ignobilibus quibusque subsequendi locum attribuunt. At barbari non per acies, sed passim munitione delapsi, ingenti clamore edito, in pugnam prosilire coeperunt, existimantes Danos, strepitus viribus perterrefactos, primo congressionis impetu superandos. Tantus autem clamoris eorum horror increbruit, vt in postrema acie collocatis non solum metum, sed fugam incuteret. Verum a praecedentibus secus, ac rebantur, excepti, non minore impetu castra, quam reliquerant, repetebant. Complures ex eis caesi; solus e nostris Olauus [1], guttur telo traiectus multoque sanguinis profluuio debilitatus, semianimis in littus refertur. Primus Nicolaus Stigonis filius [2], vir genere et viribus iuxta splendidus, defensam a barbaris

[1] *Olauus*] Fortasse *Olavus Glug*, idem, qui supra pag. 814 solo praenomine insignitus credebatur,

[2] *Nicolaus Stigonis filius*] Suspicatur Suhmius (l. c. VII, 323), hunc Nicolaum et Akonem fratrem infra nominatum, ob ea, quae de splendido illius genere adduntur, filios fuisse Stigoti Hvitaleder, qui Margaretham, sororem Waldemari, uxorem duxerat; v. supra pag. 786.

munitionem irrupit, sed in ipso mox aditu vehementi fustis ictu exceptus procubuit. Quem Ako frater proprii corporis obiectu protegere cupiens, dirum in gutture vulnus excepit. Quorum fortitudinis vestigia caeteri insecuti, facto irruptionis gradu, cum contemptu periculorum atrocius in hostem grassantur. Quibus etiam, qui excubiis praeerant, superuenientes opem tulere; alii malis appositis munimenti fastigium transcendentes, ferendi sociis auxilii studio hostilibus sese globis immergunt. Tanta autem in barbaros strages exercita est, ut ex ipsa eorum multitudine ne cladis quidem nuntius superstes reperiretur[1]. At nostri, praedæ participatione acta refectisque nauigiis, nobilium sociorum cadauera salientes, ignobilibus ibidem tumulatis, in patriam referenda curabant. Qua inita, Waldemarum apud Ringstadium, magna cum optimatum frequentia, regio apparatu feriantem reperiunt; ubi Lundensis Pontificis ministerio, cuius id exequendi officium erat, et patris eius ossa arae traduntur, et filius septem annos natus, Canutus, rex consecratur, regia in sella purpura venustatur. Quibus debita religione celebratis, Helgo, pontifex Asloensis, et Stephanus Upsalensis, ab Erlingo missi, editiore loco occupato, pacem Noruagiensibus benigno precabantur alloquio[2]. Quam a

[1] *Tanta autem in barbaros strages .... reperiretur*] Teste auctore hist. Knytl. l. c. victoria haud minor fuit, sed, quod mirum videtur, facillime quoque reportata, quia Danorum non nisi duo occubuerunt. Quamvis autem hyperbolica videri possit Saxonis narratio de singulis n hac pugna inprimis ab Esberno gestis, in summa tamen rei vix erravit.

[2] *Pacem Norvagiensibus . . . alloquio*] De pacis conditionibus inter Waldemarum et Erlingum tractatis agit Snorro, Noregs Kon. Sögur vol. III p. 443-446, cfr. Fornm. Sög. VII, 313-315. Relationes Islandorum et nostri haud parum inter se discrepant. De legatione Helgonis Asloensis et Stephani Upsaliensis nihil habent Islandi, qui contra Christinam, uxorem Erlingi, autumno in Daniam profectam, ibi bene exceptam per integram hiemem morari et vere sequente maritum adhortari faciunt, ut eodem veniens de pace ageret. Hic adveniens sine impedimento non modo portum Randrusiensem, navi sua bellica vectus, verum etiam cum militibus suis, arma tegentibus, coenaculum intrat apertum, ubi rex et homines ejus, inermes omnes, coenabant. Quin fide publica de tuta commoratione

rege eo potissimum die concedendam esse monstrabant, quo et filium diademate et parentem altario honoratum vidisset. Tantumque excellenti eorum facundiae tributum est, ut Erlingo familiaris colloquii aditus promitteretur. Ad quem Esbernus, poscente Helgone, nondum resanatis vulneribus, legatus dirigitur, Erlingo et Iuaro Noruagiensibus interim obsidum loco apud regem retentis. Multa illi in concione Erlingus insolenter, hic multa Erlingo audacter respondit. Quo Erlingus domi suae detento, Waldemarum allocuturus, Sialandiam quatuor nauiigiis, Stephano Upsalensi comitatus, accedit. Quem cum Absalon, nuper a regis in Iutiam proficiscentis comitatu magna classe regressus, Isörensi in portu[1] aduentantem videret, sociis quicquam hostiliter conari vetitis, ne superuenientibus metus iniiceretur, tranquille eius nauigationem excepit, quem etiam, maiore classis suae parte dimissa, ad regem perduxit[2]. Is cum prima colloquii die obiurganter exceptus de concordia desperaret, Absalonem per Stephanum orat, tuto sibi discedere liceat. A quo timidius, quam si in patria foret, sentire prohibitus, colloquium repetiuit, pacemque probatis conditionibus impetrauit. Enimuero, cunctis Noruagiensium magnatibus in eandem sacramenti formam obstrictis, iureiurando pollicitus est, se filium regis Waldemarum, admodum paruulum, educationis officiis prosecuturum, eundemque prius Noruagiae ducem, deinde regni haeredem futurum, si filius suus Magnus absque liberis iusto matrimonio susceptis decederet. Quin etiam miles regis effectus, quotiescunque res posceret, sexaginta Noruagiensium naues in eius comitatum ex-

et libero reditu postulata et accepta, quum jam coepissent de pacis conditionibus tractare, inter eos convenit de Esberno òbsidis loco in Norvegiam mittendo. Quæ etiamsi inter se cohaererent, vix, ardente bello inter Danos et Norvegos, ita gesta sunt. Saxonis contra narratio verisimilitudine sua se commendat.

[1] *Isörensi in portu*] I. e. in sinu maris, qui juxta *Isöre* in Sællandiam septentrionalem penetrat, hodie *Isefjord* dictus.

[2] *Ad regem perduxit*] Tunc forte Randrusiæ commorantem, ut volunt auctores Islandi in hist. Magni Erlingi filii et Knytlingorum.

pediendas promisit[1]. Cuius pactionis tenorem, Danorum fide laudata, domi postmodum in concione vulgauit. Quem Touo descendentem, reducendi Esberni gratia, proprio sequebatur nauigio. In quo profecturus Esbernus, munificentia gentis arcuum telorumque donis onustus abscedit.

Cum ad Oddam prouinciam[2] peruenisset, ex eius speculatoribus, regem expeditione Pomeraniam petiuisse, cognoscit. Iidem ab eo interrogati, an ullos recenter piratas vidissent, quadraginta ferme nauigia ad insulam Syram[3] appulisse, denuntiant, praefati, parum se nosse, negotiatrix an piratica classis extiterit. His auditis Esbernus, ut noctu inscios praeteriret, neglecto sideris habitu, quam remotissime terras nauigando vitare constituit, piratico se conspectui subducere cupiens. Sed dum obscuritatis auxilium expetit, subito collucentis lunae fulgore proditur. Nam Sclaui, serena nocte conspecto velo, obiecta classe nauigantem excipiunt. Quibus conspectis Esbernus, nautas arma capere loricatosque suis in locis consistere hortatus, reliquos secum in proram perductos ex utroque nauigii latere spiculis hostem incessere iubet, ut salutem suam protegere necesse habentes, segnius

[1] *Cunctis Norvagiensium .... expediendas promisit*] Snorro harum conditionum modo unam, sed ita affert, ut verba Saxonis simul confirmet et illustret. Qua enim prætextum sit necessitate non regis Norvegiæ, sed Erlingi officium tot naves Norvegicas Danorum usui expediendi, haud facile quis dicat, si nesciat, Vikiam provinciam hujus foederis lege ita Waldemaro traditam esse, ut ejus præfectura feudi Danici titulo Erlingo mandaretur (cfr. supra pag. 793). Noluit fortasse Saxo hujus provinciæ Waldemaro traditæ mentionem injicere, ne gloriam bello Norvegico partam minuere potius, quam augere videretur, siquidem luce clarius erat, cessionem hac lege factam modo simulatam esse, atque eo tempore, quo scripsit Saxo, jam diu (post mortem Erlingi a. 1179) irrita fuerat. Reliqua, quæ hac occasione promissa sunt, fortasse ideo ignorarunt auctores Islandi, quod separatim et quidem occulte ab Erlingo promissa videntur, et postea nullam omnino vim habuerunt. Cfr. S. Thorlacii not. ad Noregs Kon. Sögur vol. III p. 446. (Paulo post leg. *discedentem* Mg.)

[2] *Oddam provinciam*] I. e. *Odsherred*, pæninsulam a septentrionali Sællandiæ ora excurrentem.

[3] *Insulam Syram*] Hæc insula in libro censuali Waldemari II. vocatur *Syrö*, hodie *Seierö*.

alienam impeterent. Praecepit quoque, cum primum classis obiectum veli beneficio penetrassent, eodem defensionis genere, quo proram instruxerant, se duce puppim communiant, obseruato, ne quis praeter eum inter praeliandum fandi licentiam usurparet, quo melius imperantis jussio exaudiretur. Quem si occidere contigisset, Touonis vererentur imperium; hic si periisset, Esgero proloquium deferretur; quibus prostratis, minimum pugnae restaturum dicebat. Quo demum loricam sumere volente, is, qui gubernaculo praeerat [1], quo se sit protecturus, inquirit, cum, utraque manu circa gubernandi officium occupata, neutram necessariae defensionis usibus aptare possit. Cui continuo Esbernus munimentum, quod erat sumturus, tradidit, seque quam gubernatorem hostibus inermem offerre maluit. Quo facto unius hominis corpus ferro, omnium vero mentes audacia instruxit, tantopere hostes a se contemni demonstrans. Quibus iuxta Esberni consilium obedienter ac strenue gestis, postquam classis globum aciemque perruperant, primus sequentium Sclauorum incursus vi telorum abigitur. Secundus, aliquanto maiore conatu editus, pari modo repellitur. Tertio barbari, tantam vnius nauigii virtutem mirati, cum quibus praelientur, interrogant. Respondet Esbernus, frustra nomina rimari, qui praedam occupare non possint. Hunc vocis jactum expertus Ericus, Iurisii filius, vir generis clari, sed cordis obtusi, quem forte Sclaui illic captiuum habebant, quam poterat clara voce praedicauit, Esbernum ab eis capi non posse. Quo audito, se ipsos, nisi eo potirentur, inuicem execrati, hostilis nauigii latera citra malum communibus rostris impellunt. In quo conflictu complures ex eis exanimati sunt, Sialandensium nemine periclitato. Cumque ventus, cuius non modicum auxilium erat, aliquantulum ex pristino habitu remittere videretur, interrogatus a suis Esbernus, an velo remigium adjicere oporteret, id fieri prohibuit, ne nauigationem metu conficere putarentur. Cumque barbaros identidem firmatis animis pertinacius instare cognoscerent [2], perseuerantiae eorum metu, an

[1] *Qui gubernaculo praeerat*] Esberni loco, dum ille proram defendebat.

[2] *Cognoscerent*] (L. *cognosceret* Mg.).

silex intra nauigium suppeteret, percontatus, postquam haberi eum animaduertit, malum conscendi inque eius cacumine ignem extundi praecepit. Cuius facti acumine barbaros, sequentem classem inuitari putantes, ab vlteriore sui insectatione cohibuit. Cum velum extra prospectum hostium esse crederet, demisso eo, domesticum in portum remigio peruenit[1]. Ita non minus ingenio suo quam sociorum viribus adjutus, partim a fortitudine, partim ab astutia praesidium mutuatus est.

Interea[2] rex, Rugianorum classe auctus, perque ostia am-

[1] *In portum . . . pervenit*] Hæc autumni tempore anni 1170 gesta videntur.

[2] *Interea*] Helmoldus, de expugnatione Rugiæ locutus, *Hæc*, inquit (l. II c. 13), *acta sunt tempore, quo Saxones civilia bella gerebant. Postquam autem Dominus pacem reddidit, confestim dux misit legatos ad regem Danorum, requirens obsides et medictatem tributorum, quæ solvunt Rani, eo quod landatum et juramento firmatum esset, ut, quascunque gentes rex Danorum expugnare voluisset, dux ferret auxilium, et cum participatione laboris fieret etiam particeps emolumenti.* Quo jure ad illud foedus provocatum sit, non liquet. Nam si unquam inita est ejusmodi pactio (Helmold. II, 6; v. supra pag. 800 in not.) cujus nullum alibi vestigium apparet, nusquam tamen dicitur, num, postea rupta (v. supra pag. 811), iterum redintegrata sit. In hist. Knytl. (cap. 123) Henricus Rugiam fertur suam terram dixisse, ideoque prædam ibi captam, tanquam suam, sibi vindicasse. Saxo hæc postulata ne verbo quidem attigit. Quidquid vero et quoquo jure postulavit Henricus dux, hoc certum videtur, eum, ægre ferentem Rugiæ expugnationem, regi Danorum fructum illius victoriæ eripere maluisse, quam minuere. *Cumque renueret rex*, addit Helmoldus l. c., *et nuncii redissent inacti, dux ira permotus vocavit principes Slavorum, et mandavit, ut ultionem facerent de Danis. Vocati sunt, et dixerunt, assumus; et obaudierunt ei cum lætitia.* Auctor hist. Knytl. satis habet dicere, ducem Vendos orientales (i. e. Pomeranos) hortatum esse, ut Daniæ oras popularentur. Saxone nostro auctore, principes Pomeranorum, regi ob Rugiæ imperium ipsis denegatum irati, bellum voluerunt, atque ab Henrico instigati, quin etiam clam adjuti, inceperunt. Postea, quum viderent se imparibus viribus dimicare, ad ducem confugientes eum ad apertam belli societatem impulerunt. Hæc vero, quod mirandum, Saxo potius innuit, quam dicit. — De rebus in hoc bello gestis hactenus nihil attulit noster, jam illas usque ad pacem cum Hen-

nis Zwinæ[1] Pomeraniam ingressus, Julini oppidi, ipso intacto, confinia populatur. Deinde ad fluvium Julino Caminoque junctum, uniformem principiis, ostiis bipertitum[2], regia classe progreditur. Cujus navigationem crebra sæpium obstacula a piscatoribus defixa difficilem faciebant. Pons quoque prælongus, Julini mœnibus contiguus, media amnis intercisione transitionem[3] coarctabat, citra quem, impedimentis urgentibus, pernoctatum est. Mane rex continentem aggressus, ex adverso urbis in ripa australi pontem disjici jussit. Nec minori Sialandensibus piscatorias

rico factam persecuturus. Itaque narratio voce *interea* ad initium hujus belli, brevi post Rugiæ expugnationem ponendum, regredi videtur. Expeditio, de qua hic sermo erit, autumni tempore facta est. Si Rugia igitur mense Iunio a. 1169 expugnata est, nihil in narratione Saxonis obstat, quo minus illam autumno ejusdem anni susceptam putemus. Quod prorsus necessarium est, si omnibus illis expeditionibus, quas in hoc bello factas vult Saxo, tempus suppeditabit. Auctor vero hist. Knytl. cap 124 disertis verbis testatur, hanc expeditionem autumno ejusdem anni factam esse, quo corpus Sti Canuti translatum sit; itaque ad annum 1170 referenda est. Hæc igitur ea ipsa est expeditio, quam speculatores Oddæ provinciæ, quum ab Esberno e Norvegia redeunte interrogarentur, brevi ante susceptam dixerunt, et vocabulum *interea* ita ad proxime antecedentia referendum est.

[1] *Amnis Zwinæ*] Medius intelligitur Viadri fluminis exitus, item hodie *Swiene* vocatus. Lectio *Zywinæ* in edit. pr., quum aliis locis justum legamus nomen, manifesto librarii vel typographi errori debetur.

[2] *Fluvium . . . . bipertitum*] Orientalis describitur Viadri exitus, cui hodie *Dievènow* nomen, primum uno alveo fluens, deinde *Gristow* insulam duobus brachiis ambiens, quorum aquas lacus quidam, hodie *der Caminsche Bodden* appellatus, excipiens mari uno ostio affert. *Iulinum* et *Caminum*, oppida in ripa hujus fluvii sita, hodie *Wollin* et *Cammin* vocantur. In historia Knytlingorum auctor eorum loco *Jomsborg* et *Steinborg* nominat, quæ in Slavia orientali sita dicit. Primo nomine haud dubie Julinum indicante (v. supra pag. 480 et notam uberiorem eo pertinentem), Caminum secundo significari videtur (quod Kombst, Balt. Stud. I, 65, statuit esse interpretationem nominis Slavici).

[3] *Transitionem*] Pro *transitive*, quod, etsi nullum sensum dat, in ed. pr. et apud Stephanium legitur, scribendum videtur aut *transitum* aut *transitionem*. Hanc lectionem præferendam duxi, quod ex ea, sic abbreviata *transitiōē*, faciliore errore *transitive* oriri potuit.

sæpes convellere studio fuit. Quos cum Julinenses, per occultum pontis transitum cymbis prolapsi, propellere niterentur, Absalon, qui simul cum rege ripam ascenderat, alienis navigiis correptis, opportunum eis præsidium attulit. In cujus clypeum conjecta tela inania cadebant, sociorum scutis immissas cuspides retentantibus. Cumque ejus navigium, huic spectaculo procul intentum, hortante rege, propius accessisset, repulsis hostibus ingentique pontis parte convulsa, cæteræ classi navigandi iter tribuitur. Quam cum oppidani prætereuntem scaphis incesserent, Absalon et Suno cymbas suas sagittariis completas eis objiciunt. Ancepsque exercitatio erat naviculis vario tormentorum genere decertantibus. Verum ut Julinensibus oppidum, ita nostris classis refugio fuit. Ad ultimum cedentes oppidanorum scaphæ liberum classi progressum dedere. Quam cum Suno posterius sequeretur, quendam e Julinensibus, insolentius ripæ incursantem, ejecto ballista spiculo interemit; eique mox alium subvenire conantem simili ictu prostravit. Quorum corpora totidem, ocius accurrentes, humeris suis excepta celerrime deportarunt. Cumque nostros ob id factum unus ex oppidanis, perinde ac sociorum necem maledictis ulturus, acerbiore convicio insequeretur, proterve eum Guthskalcus agere prædicabat, quod dona, quæ in alios ultro collata conspexerit, contumeliosa verborum violentia assequi cupiat. Nam cum duos eorum pedites a nostris equites factos conspexerit, reliquos, si propius accessissent, similibus equis esse donandos. Quo dicto non solum insectatoris petulantiam contudit, verum etiam oppidanorum omnium insolentiam proculcavit. Inde ad insulam Crisztoam[1] perventum. Cujus incendio abstineri rex, ut annonæ equorum alimentis necessariæ parceret, edixit. Proxime ad urbem Caminum, permeato amne, proceditur. Cujus septentrionali provincia armis incendioque vastata, prælium ejus in ponte conseritur. Sub quem Sclavi per occulta vada repentes, lanceis inter rimas porrectis, furtim nostros vulneribus appetebant. Cujus incommodi fraudem Danicarum illico scapharum frequentia dispulit. Pontis quoque fragilitas, excidium

[1] *Insulam Crisztoam*] Hodie *Gristow.*

minitans, amplius quam hostis sævitia in metu reponebatur. Igitur omissa urbis oppugnatione, Crisztoam reditur. Ubi reducendæ expeditionis, summa cum totius exercitus hæsitatione, consilium agitantes, qua parte pontum repeterent, ambigebant. Nam cum Pomeranorum lacus tribus ostiis in fretum decurrat, duobus, Penensi videlicet et Swynensi [1], longinquitatis tædio fastiditis, propinquam Caminensis exitus brevitatem adire placuit. Quem Gero quidam, regionis ejus locorum peritus, adeo vadosum incertæque profunditatis asseruit, ut eum æstus duntaxat regressu suo meabilem faciat. Cujus cognoscendi gratia Absalon cum tribus navigiis missus, contigui maris sævitia interpellante, profunditatis habitum excusse rimari non potuit. Hic fluvius, ubi lacu emanat, contractiore alveo stagnat; progressu vero suo supra amnis modum latitudinis incrementa suscipiens, eximiam paludem [2] aut facit aut invenit. Rursum ubi pelago influit, pristinæ contractionis mensuram resumit. Quamquam vero classis regia Absalonis reditum opperiri deberet, navigationis ardore præcepti oblita, imperio festinationi posthabito, ad idem amnis diverticulum procurrit, ac se ipsam propriu ducto difficillimis alvei locis inseruit. Cujus cum Christophorus terga custodis more postremus tutaretur, insultantibus Sclavorum navigiis, haud facilem fluvii ingressum habuit. Quod attentationis genus partim viribus suis, partim sociorum auxiliis propulsavit. Cumque rex eodem die Julinensis provinciæ denuo invadendæ consilium agitasset, Absalon concubia nocte opportuna ascensui loca scrutatus, ubi solidiorem fundi situm advertit, illic palos fixit, aut arundines ripæ junctas nodis signavit, posteraque luce easdem indiciorum notas secutus, exponendis equitibus facilem continentis aditum præmonstravit. Qui cum Magnum, Erici filium, diurnæ excursationis agendæque prædæ socium haberet, eumque incautius evagantem ab hostibus prope interceptum audiret [3], quamquam

[1] *Swynensi*] In ed. pr. iterum librarii vel typographi errore legitur *Swyznensi*.

[2] *Eximiam paludem*] Eadem est, quæ, ut nuper monui, hodie *der Camminsche Bodden* vocatur.

[3] *Audiret*] Hocce vocabulum addidit Stephanius pro eo, quod prop-

a rege, vicorum incendiis insistente, revertendi imperium accepisset, caritatem obedientiæ prætulit, Magnumque, partim navali, partim equestri hostium militia arctissimo in loco conclusum, e vestigio concitato agmine superveniens, imminentis exitii periculo liberavit. Nec ingratus auxilii Magnus salutem suam se ei debere confessus est. Ad hæc ingentes servatori grates exsolvit, seque etiam spiritum suum, si necesse foret, ejus saluti impensurum promisit. Verum Absalon, memor hanc opem a se latam adversum regis imperium esse, ne tristiorem ejus vultum experiretur, gratiam, quam contemptu læserat, prædæ objectu recuperare constituit. Igitur pecorum ordines præ se agi captivosque in castra præcedere jussit, eoque aspectu permulsos regis oculos in adventum suum sereniores effecit. Is namque, cognitis Absalonis operibus spoliisque conspectis, iram, quam contemptui inflixit, virtuti remisit, eumque levi reprehensionis genere venientem excipere contentus fuit. Repetita classe, anceps educendæ ejus consilium fuit. Alii siquidem medias faucium angustias ad commodum navigationis ligonibus patefacere[1], strictasque fluvii partes fossorum opera ampliandas censebant. Sed quia manifestum erat, futurum, ut arenis maritimo æstu appulsis fossa obstrueretur, opus attentatum non est. Alii naves, subjectis trabibus, communi vi in pontum pertrahendas duxere, equitatu utrinque ripas tuente. Rugianis solis sex parvulas rates hac arte educere contigit, cæteras vero, oneribus admodum impeditas, disiungi quam abstrahi facilius fuit. Igitur cum nostri infinito procedendi ardore aliquamdiu fauces frustra tentassent, revocante rege, ægre cœpto cesserunt. Tanta omnes (Absalonem excipio) hoc exitu utendi aviditas stimulabat. Is namque, explorato amne, faucium profunditatem navigiis inaccessam fore compererat. Interea Kazimarus, imperita nostrorum secessione gavisus, claudendi amnis gratia quinquaginta navium classem ejus principio[2]

ter incuriam aut typographi aut librarii in textu ed. pr. deest.

[1] *Patefacere*] Ita ed. pr. Stephanius, ut oratio Saxonis concinnior evaderet, scripsit *patefaciendas*.

[2] *Ejus principio*] Ubi supra de *principiis* hujus fluvii sermo erat,

objiciebat, ratus, nihil hostium fortunæ præter mortem aut captionem residui fore. Insignes ei sagittarii Konon et Cirinus fuere, ab Henrico in Sclavorum auxilium Danorum odio missi. Bugiszlavus quoque cum equestribns copiis superveniens, navigiis in supplementum fratri transmissis, Julinenses, quod cum nostris acie non conflixerint, ignaviam eis objectando contempsit. Quæ res adeo Jutensium animos metu confecit, ut Absalonem veluti concione circumdatum palam conviciis aggredi deforme non ducerent, ejus ductui imputantes, quod propriæ festinationis impulsu commiserant. Quin etiam muliebriter et quasi per lamentum queri cœperunt, olim regum consilia ad illustrium virorum arbitrium pependisse, nunc in stolidissimi cujusque monitis sententiaque consistere. Enimvero Danis eo loci perventum esse, unde reditus spes præsumenda non sit. Quamobrem pauca navigia, quibus rex ac principes dilabi possent, publico conamine extrahi oportere, ne Danorum vires ac nomen uno temporis momento funditus collaberentur. Quam insectationem Absalon adeo patienter ac moderate tulit, ut nihil ex consueto mentis aut vultus habitu deponere videretur; idque solum monere contentus fuit, ut eas tantum ad præsens voces profunderent, quarum in futuro meminisse non pudeat. Huic forte obtrectationi Scorro Wagnonis filius interveniens, primum ob confusas populi voces, cujusnam rei mentio haberetur, liquido exaudire non potuit. At ubi, cessante jurgio remissoque strepitu, Absalonem maledico astantium sermone lacerari cognovit, Desipitis, inquit, commilitones, piissimi ac valentissimi viri industriam, tanquam scelus aliquod aut flagitium, obscœna verborum petulantia proculcando, ignavasque et indignas fortibus voces in ejus convicium muliebriter jaciendo. Neque enim strenuam ac fortem operam iniqua æstimatione pensare fas est. Ipso siquidem ductorc eas terrarum partes armis lustravimus, quas ne aspicere quidem majoribus nostris contigit.

Saxo fauces ejus intellexit meridionales, "ubi lacu (o: die grosse Haff) emanat." Hic vero eodem vocabulo illum locum indicat, ubi amnis objectu insulæ Crisztoæ in duo brachia discinditur. Observandum enim, classem Danicam, ad insulam Crisztoam tunc collocatam, inde redeuntem Slavorum classem ante offendisse, quam Julinum veniret.

Et sane principibus ductandi, militibus sequendi jus competit. Ergo nos propriis[1] niti, alienis vero imperiis regi convenit. Neque enim ab eodem et defendi et ductari debemus. Quapropter nos illi grates habere par est, qui fortunas suas toties pro nostra præda victoriaque devovit, cujusque nunc fortissimo ductu eo necessitatis pervenimus, ut salutem armis protegere debeamus. Jam enim patriam ac penates affectantibus ante hostium oculos conspicuum virtutis opus edere necesse est, reditumque probitatis actibus impetrare. Has autem populi nostri querelas a summa animorum trepidatione profectas quis dubitet? Sed, pro dolor, quid causæ est, quod tot illustrium virorum præcordia tam repente fiducia defecit, ignavia occupavit? Quid nobismetipsis, nullo concutiente, metum parimus, abjectaque spe, sine periculo trepidamus? Corporibus integri sumus, neque nexus neque plagas experti. Dextris enses gestamus, nihilque robori nostro inopia aut clades dextraxit. Age, tantam fortunæ incolumitatem virili mentium robore prosequamur. Meminerimus, nos viros exercitatos, non imbelles fæminas esse, et inter pene inermes hostes summa cum armatura versari. Certe, si classis nostra aut naufragio aut incendio perisset, nihil impedimenti esset, quo minus per medios hostes patriam equis repeteremus. Mittite ergo trepidas ignavasque voces muliebriter auribus tantæ concionis inserere, exsurgentesque animis, hebetatos fortitudinis nervos pristina virtutis fiducia recreate. Talibus aliquamdiu monitis insistens, potius obtrectantium ora cohibuit quam animos correxit, depressitque jurgium exhortantis auctoritas, quod ei summa pietas ac præcipua fortitudo maximam sociorum gratiam conciliaverat. Interea Kazimarus, classis nostræ potiendæ spe admodum incitatus, simulandæ fiduciæ gratia tentorio in ripa defixo, aureis argenteisque poculis sibi ac militibus merum propinari constituit. Cujus insolentiæ fastum fugatus postmodum rubore mutavit. Interea Waldemarus principes, a classis pertractatione revocatos, curatis corporibus ad se coire jubet. Quos cum intra navigium suum frequentes adesse cognosceret, quid factu potissimum ducant, inquirit. Quibus responsum non dantibus, taciturnitatem mira-

[1] *propriis*] (Excidit *viribus* aut similis vox. Mg.).

tus, causam ejus exponi præcepit. Tunc quidam, hæsitantibus cæteris, pueros ei in consilium adhibendos dicebat, quorum præcipue monitus sectari soleat, ut, quos duces elegerat, etiam reduces habeat. Qua voce Waldemarus Absalonis sibi familiaritatem exprobrari cognoscens, non moris esse, inquit, fortes viros invicem se muliebriter reprehendere; quin potius, ubi publicæ necessitati consulitur, privatas lites facessere oportere. Sed neque hominem, qui ab ipsis imperitiæ damnetur, si consultus fuerit, responsionis ignorantia silentium acturum. Intuensque Absalonem, quid suadeat, rogat. Ille consilium in expeditio esse, cum eo regi libitum foret uti, pronunciat. Quæ enim aliis impedimenta atque obstacula videantur, dispulsu facilia fore, neque aut navium objectum aut equitum incursum morari posse, quo minus ea parte egressus pateat, qua aditus fuerat. Regem quippe, expositis in continentem equitibus, protegendæ classis gratia ad ipsas fauces secedere debere, eoque navigia nonnulla loricatis remigibus instructa cæteris singulatim præire et classem hostilem, cum primum frequentium comitatus affuisset, irrumpere. Ridentibus cunctis et, an ipse prævius fore vellet, percontantibus, Volo, inquit, ne fortius dixisse videar quam fecisse. Etenim audacium consiliorum auctores, quod ore suadent, manu prosequi convenit. Delectatus consilio rex, Absaloni naves remigesque, quos posceret, expediri præcepit, ac protinus ripam stipatis equitibus petens ad amnis principium properavit. Quo Kazimarus eminus adventare conspecto, relicto ocius tabernaculo, ad classem trepido cursu se retulit. Septena, delectu habito, navigia procurantur, eademque loricato remige exornantur. E quibus bina Absalonis fuere, totidemque Esbernus[1] ac Suno ductabant. Reliquis tribus Thorbernus et Olauus et Petrus Thorstani filius præerant. Cumque Absalon, cætera classe seriatim subsequi jussa, navigio primus incederet, ignotum amnis diverticulum inoffenso[2] navigationis compendio penetravit. Cujus re-

[1] *Esbernus*] Frater igitur Absalonis illico post reditum ex Norvegia expeditionem jam coeptam secutus esse videtur.

[2] *Inoffenso*] Sic legendum puto pro *infenso*, quod habent ed. pr. et Stephanius.

liqua navis gubernantis errore subito vadis insedit. Sed hunc deviæ navigationis excessum, detrusa arenis puppe, remigum velocitas correxit [1], statimque barbara classis ceu ventis correpta passim dilabitur. Cujus fugam Dani magnis ac lætis vocibus insecuti, discissum saxi vinculum effuso clamoris gaudio prædicabant, deque accusatoribus Absalonis veneratores effecti, ingenti gratia ipsi relata, contumeliam laudibus redemerunt. Sed et ejus animus, moderationis et constantiæ viribus præditus, mobilis vulgi adulatione extolli parvi habuit, tantumque se in despiciendis laudibus gessit, quantum in contemnendis vituperiis egerat. Tantulo negotio tam ingens periculum dispulsum est. Bina Sclavica navigia remigum metu deserta apud Criztoam a nostris excepta sunt. Tertium substantibus aquæ palis affixum, sociorum succursu servatum est. Cumque rex citatis equis Julinum petisset, Bugiszlavus, circa pontis refectionem ineundæ urbis studio occupatus, conspectis Danis, operam fuga mutavit. Adeo illum subita animi trepidatio pristinæ dictorum suorum insolentiæ oblivisci coegerat. At rex, confestim refecto ponte, tanquam hostium opera consummaturus, in australem ripam equites trajecit, quo facilior exoneratæ classi inter amnis consepta progressus pateret [2]. Quo postquam Absalon subsequenter navigia ductando pervenit, ne eadem Julinenses, ut soliti erant, incesserent, instructam sagittariis scapham conscendit, eamque medio inter urbem et classem amne direxit. Verum oppidani, nimio timoris haustu perculsi, anxia cum desperatione, totius militaris fiduciæ vacui, mœnibus suis inclusi latebant. Pertransitis impedimentis, navigiis equi redduntur, defessaque remigio classis in portum colligitur. Cumque Absalon ac Suno consueto excubandi officio postremum fixis

[1] *Correxit*] Hæc est Stephanii emendatio prorsus necessaria lectionis *porrexit* in ed. pr.

[2] *In australem ripam .... pateret*] Fortasse difficile erat Julinum oppidum ambire et in ripa septentrionali ulterius procedere, ut equitatus aut navibus imponendus aut in ripam australem trajiciendus esset. Cæterum in his rebus referendis haud parum a nostro discrepat auctor hist. Knytl., qui, acerrimam pugnam prope ab hoc oppido factam, Slavorum sex millia occisa, multos in captivitatem abductos esse narrat.

anchoris locum cepissent, veriti, ne eorum navigia, vento circumferente, solo propius adacta nocturnæ eqvitum irruptioni paterent, conscensis naviculis, quantum ripa a profundo distaret, curiosa amnis collustratione explorare cœperunt. Interea quidam e Julinensibus mero solutus, sed venusta admodum clientela stipatus, ripam insolentius obequitando petivit, benigneque eis, Guthscalco interprete, locutus atque obsides pacis postero die dandos pollicitus, reliquiis rerum parci prædaque abstineri poposcit. Quo discedere volente, eqvus, insolentius ab eo per jactantiam concitatus, subito lapsu curruit, eumque vehementi ictu humo inflictum pene exanimem prostravit. Hunc satellites veloci accursu jacentem attollere frustra conati sunt, quippe cujus sensus, halitu intercluso, magnitudine casus sopiti viderentur; nostrorum vero sagittis petiti capiendum hosti herum liquerunt. Qui protinus a vernulis Absalonis in scapham conjectus, ad liburnam defertur, ubi visu demum motuque corporis recuperato, inter suos se constitutum existimans, assidentes osculo amplexuque petebat. Quo errore risum spectantibus suscitavit. Interea rumor falso dispersus exercitum subit, hostes impediendi exitus studio Swynensia ostia crebris occupasse navigiis. Cujus opinionis fidem idem barbarus rumorem falsitatis arguendo levavit, præfatus, excussum sibi exploratumque fore, Sclavicum robur Danico adæquari non posse. Quod si Pomeranorum vires Polonensibus sociatæ ferro cum Danis decernere debuissent, malle se tutiusque posse Danicas partes quam adversas fovere. Cæterum si Polonis ac Sclavis contra Danos dimicaturis etiam Saxonica accessissent auxilia, nescire se, quam partem victoriæ propiorem esset auguraturus. Qua asseveratione nostros ad capessendam cum hostium contemptu navigationem alacriores effecit [1]. Tanta autem timoris vis Sclavorum animos hebetaverat, ut ne extremos quidem, sicut olim consveverant, incessere tutum ducerent. Petrus quoque, cognomento Toddo, cum navigium suum palis illi-

[1] *Alacriores effecit*] In hist. Knytl. etiam de hujus viri captivitate narratur, atque additur, illum post quatriduum a filio 100 marcis argenti redemtum esse.

sum rupisset, ejusque reficiendi causa abeuntem sociorum classem relinqueret, tempus reparationi impensum, ut solitarius, ita omnis periculi immunis exegit, refectaque puppe, subsecutus socios, nemine lacessente, per tutam et liberam navigationem ad classem pervenit. Adeo Sclavorum petulantiam pristini metus reliquiæ castigabant. Ergo inconcussus peractæ expeditionis reditus fuit. Residuum anni otio tributum est.

Interea Kazimarus et Bugiszlavus Danicarum virium metu Henrico se subdunt[1], regnumque suum hucusque liberum Saxonici muneris faciunt. Ergo dum ex hostibus alterum metuunt, alterius jugum sumpserunt, auxiliumque petendo antiquæ libertatis beneficium amiserunt. Sed Waldemarus, Saxonicam opem frustra a Sclavis petitam judicans, utroque hoste contempto, cum instructa classe Stitinum, veterrimum Pomeraniæ oppidum, petit[2]. Hujus navigationis præcessor Absalon benigni erga Stitinenses animi ductorem habebat. Cujus fraude per Oddoræ amnis dispendia abductus, cæteris rectam et compendiariam navigationem sequentibus, mutato ordine postremus ad urbem pervenit. Est autem Stitinum[3] eminentis valli sublimitate conspicuum, insuper natura arceque æqualiter munitum, ut inexpugnabile pene existimari possit. Hinc mos proverbii sum-

[1] *Interea Kazimarus et Bugiszlavus ... subdunt*] Si Saxoni fides (v. supra pag. 810 sq.), Bugiszlavus jam aliquot annis ante eodem pretio sibi auxilium Henrici ducis in bello adversus Danos paraverat. Ut vero illud obedientiæ promissum paullo post oblivioni datum est, ita hoc quoque belli tantummodo tempore, neque aliter tertium aliquod postea factum (v. disquis. de chronolog.), a principibus servatum videtur. Quare non justam Saxo habuit causam eos ob talem libertatis amissionem tantopere miserandi.

[2] *Sed Waldemarus .... petit*] Saxo hoc loco justum rerum ordinem non servavit. Nam quæ hic commemoratur expeditio ad Stettinum oppugnandum, aliquot demum annis post suscepta est. Cur ita statuendum sit, et quo modo factum videatur, ut Saxo in hunc errorem inciderit, explicatum est in disquis. de chronol.

[3] *Stitinum*] Ut pleraque oppida Pomeraniæ, ita hoc quoque in hist. Knytl. cap. 125, ubi hæc expeditio commemoratur, peculiari nomine *Burstaborg* appellatur. Origo hujus nominis incerta est; cfr. Kombst l. c. pag. 73.

ptus, eos, qui se tutos inaniter jactant, Stetini præsidio non defendi. Hujus tamen urbis expugnationem Dani spe viribus majore complexi, cum materiam ejus partim incendii capacem animadverterent, constructas virgis crates admodum breves, ob jacula vitanda, velut scuta præ se gestabant, iisdemque freti ligonibus aggerem petere cœperunt, tutius intra cuniculorum latebras ignem sparsuri. Rex interim oppugnationem orsus, muralibus machinis omissis, coronam admovit. Solis sagittariis ac funditoribus excelsa mœnium propugnacula appetere possibile fuit, aditum fastigio negante. Fuere tamen ex juvenibus, qui gloriæ studio summa mœnium clypeis tantum protecti conscenderent. Alii contiguas solo portas, contemptis propugnatoribus, cominus securibus tentant; minusque eis quam procul agentibus periculi fuit, quod tanta telorum vis in hostes undique congerebatur, ut ab iis non nisi remotiores cerni impetique possent. Quo evenit, ut audacia salutem, ignavia discrimen afferret, tutioresque propinquitas quam remotio præstaret. E contrario Danorum armis non magis propugnatores ipsi quam cæteri intra urbem populares opprimebantur, ancipiti jactu valli consepta transcendentibus telis. Nulla res oppido magis adversum oppugnantium multitudinem quam defensorum paucitas nocuit, utpote quorum bellicus labor successionis auxilium non habebat. Præfectus urbis Warthyszlavus erat, qui et ipse Bugiszlavo et Kazimaro sangvine contiguus habebatur [1]. Hujus animus, nihil pæne cum civium ingeniis commune sortitus, tanto amplificandæ exornandæque religionis studio flagrabat, ut Sclavico sangvine editum barbarisque moribus imbutum negares; siquidem, ut patriam superstitioni deditam ab errore cultus revocaret, exemplumque ei corrigendæ credulitatis proponeret, monachalis vitæ viris e Dania adcitis, in latifundio suo cellam exstruxit, eamque multis et magnis stipendiis locupletavit [2]. Qui cum, lassatis pugna sociis, ur-

[1] *Wartyszlavus . . . contiguus habebatur*] De hoc Wartislao ejusque cognatione cum principibus Pomeraniæ v. Einige Bemerk. üb. Wartislav d. Zweiten u. dessen Nachkommen, in Balt. Stud. I, 117 sqq.

[2] *Monachalis vitæ viris . . . . locupletavit*] Monasterium innuit *Colbaz*,

bem captioni propinquam animadverteret, hostium sævitiam veritus, offerendæ deditionis gratia pacem petivit, acceptaque fide, protinus a pavoris consortibus funiculo submissus, regia castra petere non dubitavit. Quo viso, Danorum populus langvidius pugnam exercuit, periculis suis regi pecuniam emi, seque ejus cupiditate victoria pariter ac præda fraudari conquestus. Quo rex animadverso, demendæ notæ cupidine, urbem equo circuiens milites ad insistendum hortari cœpit. Postquam, multo labore édito, cassam ac difficilem oppugnationem aspexit, reversus in castra, Wartyszlavum admittit. Cujus precibus motus dedendi potestatem oppidanis indulsit, pecuniamque, quantam ægre universa Sclavia exsolvere posset, cum obsidibus pactus, statuit, ut urbem Wartyszlavus a se in beneficium receptam, tanquam regium munus, consortio Sclavicæ dominationis eriperet [1]. Igitur, revocatis ab oppugnatione militibus, neque capi urbem neque diripi passus, signum suum propugnaculis affigi præcepit, receptæ deditionis indicia præbiturum. Illic cernere erat vallum ab imo in summum ita sagittis undique consitum, ut arundine concretum putaretur. Quas nostri ingenti studio lectas pharetris reddiderunt. Post hæc navigationem remensi, capto Lyubino [2], Ru-

in circulo Gryphishagensi præfecturæ Stettinensis situm, cujus fundationem, piæ munificentiæ hujus Wartislai debitam, Bugislaus, Pomeranorum dux, a. 1173 confirmavit (Dreger, Codex Pom. diplom. I; 17). In annalibus nostris hoc monasterium etiam *Meravallis* dicitur, quod Mariæ virgini dedicatum erat. Vix dubium est, quin primi ejus monachi e monasterio Esromensi exierint, etsi hoc nusquam disertis verbis dicitur; v. Scr. R. Dan. I, 163. 341, II, 523, IV, 283, Hvitf. pag. 148, Balt. Stud. I, 120 in not.

[1] *Pecuniamque, quantam ... eriperet*] Auctor hist. Knytl., deditionis urbis, pecuniæ solutæ obsidumque datorum mentionem faciens, quum de obedientia simul pacta nihil habeat, opinionem per se verisimilem confirmat, hanc obedientiam non serio promissam nec diu servatam esse. Quod tamen probare non licet, quia de rebus hujus Wartislai inde a die 15 Augusti a. 1176 usque ad illud tempus, quo Bugislaus dux integram terram suam imperio regis Danorum subjecit, nihil certi compertum habemus (v. Balt. Stud. l. c. pag. 126 sq.). Hæc vero expeditio autumno illius anni facta videtur.

[2] *Capto Lyubino*] Oppidulum intelligitur *Lubbin*, castro munitum

giam revehuntur; et quoniam Rugianæ piscationis tempus[1] supervenerat, in commune consultum est, eo loci tertia totius classis parte excubias ordinari, ne publicis alimentis petendis hostilis viciniæ metus officeret. Huic manui Kanutus Priszlavi filius a rege præesse jussus, deformiter imperio repugnavit, præfatus, se nihil præter angustos Lalandiæ fines in Dania possidere, eosque tanti non esse, ut pro iis tuendis se ipsum indubitato periculo objicere cupiat. Cæterum id negotii justius ad pontifices, quos solos rex arbitros habeat, pertinere, quod tanto indignius[2] ad se referri, quanto remotiorem a regis familiaritate gradum obtineat. Tam impudenti juvenis responso percitus Waldemarus, exigua illum beneficia, quod exiguis dignus sit, accepisse respondit, de cætero, se efficiente, spoliandum magis honoribus quam beandum. Sed nec eum pontificum familiaritatem inter probra ducere oportere, e quorum numero reperire facile sit, qui præsens negotium suo ductu finire non abnuat. Ita Kanuto imperium detrectante, Absalonem accersit, eique Kanuti responsionem exponit; deinde, an naves, quibus ipsum præesse oporteat, instruxisset, perquirit. Contra Absalon, interrogato, an ea res pontificum opera absolvi posset, suam cupidius offert, prædicando, consentaneum desertioni opus fore, regem periculis relictum, reditum affectando, dimittere. Quem Waldemarus ob responsi virtutem impensioribus verbis laudatum, Kanuti moribus dissimilem prædicabat, quod ille imperio parere non audeat, hic jussum ultronea suimet oblatione præcurrat. Regressus a rege Absalon amicis e Sialandia denuntiat, ne eo torpidius remansuras naves instruant, quod ab ipso ductari regique debeant. Primus Thorbernus incunctanter se comitem ejus futurum respondit, cujus succursu quondam patriam exuli sibi redditam esse meminerit[3]. Petrus quoque Thorstani filius non sine magno rubore

(v. Dreger l. c. pag. 37), in insula Wollin situm, hodie *Lebbin*.

[1] *Rugianæ piscationis tempus*] Mense Novembri, teste Helmoldo II, 12.

[2] *Quod tanto indignius*] Ita in ed. pr. Stephanius sine causa scripsit: *tantoque indignius*.

[3] *Thorbernus .... meminerit*] Hæc amicitiæ causa innuere videtur, hunc Thorbernum eundem esse, quem Waldemarus, flagitantibus Canuti

eum a se deseri posse, quem et necessitudinis et matrimonii affinitate contingeret[1], prædicabat. Cujus comitandi Suno non minus sibi quam ipsis debitum incumbere professus est, quod ei intima junctus propinquitate noscatur[2]. Esbernus, quem solum fratrem habebat, comitatu sua orbandum negabat. In hunc modum tota pæne Sialandensium classis condixit. Quo cognito, rex non solum ipsis, sed et Absaloni grates habuit, qui sibi tam propensum civium favorem virtutis meritis peperisset. Igitur Absalon post regis discessum ad tuendos Rugiæ fines relictus, non tam tutam incolis evagationem, quam securam ipsi Daniæ quietem præstitit, Pomeranorum classe patriæ terminis excedere non audente. Huic Sveno Arusiensis cum aliquanta Jutensium manu voluntarius operum comes ac socius fuit.

Eo tempore princeps Rugiæ Tetyzlavus[3] cum Jarimaro fratre superveniens, gratiis Absaloni actis, tum ei, tum cæteræ classi suffecturos excubiis commeatus benignissime præstitit, eisque inter navigia dividendis industrios ex nostris viros præfici postulavit. Sed, Jutis allata passim et sine distributione rapientibus, Absalon hac munificentia ulterius uti noluit, excepto, quod halec e captura sibi deferri constituit, ne obsequium injuria re-

amicis, quod apud Svenonem regem magna auctoritate valuisset, non potuit, quin exilio mulctaret (v. supra p. 735 sq.). Cæterum, quum hic nulla cognationis mentio fiat, Thorbernus noster Sunonis mox infra nominati filius vix fuit, neque, si Svenonis fuerat consiliarius, facile esse potuit. At vero Thorbernus ille, quem Saxo in historia harum expeditionum sæpius ante commemoravit, haud alius certe fuit, quam hic noster. Itaque nec ille Sunonis filius, ut supra (pag. 803), Suhmium secutus, statui.

[1] *Quem et necessitudinis et matrimonii affinitate contingeret*] Petrus Thorstani filius de Petersborg uxorem duxerat Cæciliam, amitam Absalonis. An *cognatione* quoque gentem Skialmonis Candidi contigerit, aliunde, quantum scio, non cognitum est.

[2] *Quod ei intima junctus propinquitate noscatur*] Suno Ebbonis filius, de Knardorp, supra pag. 709 sq. et posthac sæpissime commemoratus, patruelis erat Absalonis.

[3] *Tetyszlavus*] Ita Steph. In ed. pr. *Tetysclavus.*

penderetur. Inde domum repetiturus, apud insulam Thymnam[1] sequacem Jutorum classem dimittit. Quorum incautior pars dum australia Fioniæ latera prætervehitur, apud urbem a Kanuto Priszlavi filio conditam[2], piratis obviis, terrestri sibi fuga consuluit, navesque suas metu deserere pudori non duxit. Qua fama accensus Absalon, contracta ocyus classe, magno scrutandi studio loca, quæ maxime piratis familiaria noverat, indagabat. Igitur opacos insularum anfractus et abstrusos maris angulos assidua navigatione rimatus, miseras captarum navium reliquias tristiaque prædæ vestigia repperit. Quarum inventu ultionis avidior redditus, divisa classe, separatim lustrationis officium peragi jussit; ipse ad insulam Masnetam[3] cum potiore Sialandensium classe

[1] *Insulam Thymnam*] Ita in aliis expl. ed. pr. in aliis et ap. Steph. *Thynnam.* In lib. cens. Wald. (S. R. D. VII, 532) inter insulas ejus maris, quod Sjællandiam a Lalandia separat, etiam *Thymö* affertur; cui soli hæc dicta Saxonis convenire videntur. Sed quæritur, quænam sit hæc insula Thymö. Loco citato nulla alia insula hoc nomine intelligi posse videtur, quam hodierna *Fæmöe.* Hæc vero haud dubie eadem est insula, cui in prima ejusdem libri parte, alia manu exarata, (ibid p. 528) nomen ad hodiernum multo propius accedens *Fymö*, additur. Num igitur *Fæmöe* olim modo *Fymö*, modo *Thymö* apellata est? Vetant saltem hæc verba Saxonis, ne cum nonnullis scriptoribus (Suhm. in not. 899 ad libr. cens., Larsen, Laaland og Falster, I, 127) *Thymö* pag. 532 haud facili errore librarii pro *Fymö* scriptum putemus.

[2] *Australia Fioniæ .... conditam*] Urbs, quam Canutus Priszlai filius in Fionia, secundum Hamsfortium (Scr. R. Dan. I, 278) a. 1170, secundum Hvitfeldium vero (pag. 109) a. 1175, condidit, *Neoburgum* est, in *orientali* Fioniæ litore situm. Saxo igitur in situ urbis indicando erravit. "Quod eam," inquit Grammius (in not ad Meurs. col. 323) ad *australe* Fioniæ latus Saxo ponit, quum ad *orientale* sita est, non dubito imputandum esse τῇ ὁμοφωνίᾳ nominum *Austri* et vernaculi Öster, quæ duo (Auster et Öster) idem fere auribus nostris sonant, ideoque Saxo per incogitantiam homonyma fecit, hoc et forte aliis locis." Equidem potius crediderim, Saxoni justam notionem de figura insulæ et situ urbis defuisse, quam justum vocabulum ad eam exprimendam.

[3] *Ad insulam Masnetam*] Ita certe legendum cum Stephanio, pro *Mansuetam*, quod habet ed. pr. Jam ante illum A. S. Wedel ita legendum duxerat (v. ejus interpr. Dan. pag. 467). De insula Masneta jam supra p. 736 sermo fuit.

concessit. Jamque præviæ navigationis excursu sociæ classis conspectu excesserat, cum forte quidam in destinato consistens littore, crebra pilei ventilatione colloquium ejus expetere videbatur. Quem magnæ rei nuntium arbitratus, incognita ex eo cognoscendi cupidine, velo posito, terram cymba petivit. Agnitique eminus hominis fidem prima voce damnavit, quod egressæ nuper a Sclavis piraticæ parum eo præscius fuerat. Is namque bissenas nummum libras[1] annuatim mercedis loco pactus, quoties quatuor pluresve piratici myoparones Daniam petere statuissent, indicia ad Absalonem se delaturum promiserat. Cujus non alia salvandi promissi ratio extitit, quam quod ante pactionem secum initam piratas profectos asseruit. Idem Absalonem, quorsum tenderet, percontatus, ut comperit, domos repetere velle, tunc denique expeditionem ab eo solvi, cum inchoari debuerat, astruebat. Jam quippe a Sclavis adversum Daniam ingentem classem esse contractam. Quod ut cognitum sibi compertumque fore, ita ambiguum extare, quisnam[2] Daniæ partes hoc paratu petere destinaverit. Æstuante Absalone et, quo se hostes effusuri essent, prædiscere cupiente, explorationem promittit, præquisito, quo nuntium referre debeat. Absalon promontorium Mœnense designat, rogatque tempus, quo obvium mittere debeat. Ille diem sextum definit. Nec diutule moratus abscedit, priusque conspectum fefellerat, quam comes Absalonis classis appelleret. Nostrorum siquidem præsentiam perosus, repente dilabi curæ habuit, ne, re comperta, proditi civium consilii morte aut exilio supplicia lueret[3]. Nec rem Absalon tacite habuit. Siquidem acceptum nuntium venienti sociorum classi, suppresso auctoris vocabulo,

[1] *Bissenas nummum libras*] Slavorum more 240 denarios libram vocari, tanto magis conveniet, quo certius videtur, hanc summam numis apud Slavos usitatis solutam esse. Cfr. supra p. 691.

[2] *Quisnam*] Leg. *quasnam* — *destinaverit* (classis) aut potius *destinaverint* (Mg).

[3] *Proditi .... supplicia lueret*]. In Stephanii editione *supplicia* typographi errore omissum est. Quare Klotzius objectum desiderans, editione principe ne inspecta quidem, conjectura haudquaquam necessaria pro *civium* legendum esse *crimen* putat.

publicavit, præfatus, tunc a se domos repeti, cum classem exseri satius foret. Ignaris cunctis, quonam id auctore compertum haberet, tantamque ejus præscientiam admirantibus, bifariam optione divisa, deliberare eos jubet, aucta classe an contracto equitatu venturum hostem repellere mallent. Quod si neutrum probent, vel littorum incolas, quo minus piratarum sævitiæ pateant, propriis relictis, tutioribus recipi locis jubeant[1]. Igitur magnates concordi sententiarum voto, neque incertam hostium appulsionem equitatu excipere promptum, neque littorale vulgus ad interiora rejicere speciosum ducentes, navaliter confligendum decernunt. Igitur portubus augendæ classis gratia repetitis, remiges, velata navigia dimittere jussi, passim ad petendos alterius expeditionis commeatus discurrere cœperunt. Absalon ob nonnulla negotia Roskildiam proficiscitur. Quem inde revertentem hybernum subito frigus excepit, cujus tanta vis fuit, ut etiam aquas repente crustaret. Cumque Sialandensium populares, contractis alimentis, onustos commeatibus currus navigia repetendo ductarent, tanta glacialis luti moles rotarum orbes implicuit, ut prorsus gyrare non possent. Quippe pertinax gelu veluti glutino quodam lignis limum astrinxerat. Quo evenit, ut curruum rectores, iisdem relictis, jumenta oneribus subderent ipsique pedestrium ductorum officia subirent; quorum ocreas gelatæ sordium tabes, supra quam tibiæ ferre poterant, onerabant. Hos cum Absalon, equo præteriens, miseratoriis verbis prosequeretur, duraque pro patria perpeti prædicaret, responderunt, majoris ærumnæ esse, captivum piraticis in transtris considere, plusque se ex præsenti labore

[1] *Quod si neutrum .... jubeant*] Ut optio hoc quoque casu (si venturum hostem repellere *nollent*) juxta verba Saxonis "bifariam divisa" sit, subdivisio quædam hujus optionis deesse nequit. Quam adfuisse etiam vocabulum *vel*, quod alias nihil habet, cui respondeat, fidem facit. Itaque aliquot verba hoc loco e textu excidisse, et sententia hoc vel simili additamento supplenda videri possit: quodsi neutrum probent, *vel suæ saluti consulere satis habeant* vel littorum incolas... jubeant. Attamen dubitationem movet, quod in proxime sequentibus tres modo rationes ineundæ afferuntur, nisi forte quartæ omissionem inde explicare licet, quod indigna videbatur, quæ respiceretur. Si nihil addi placet, vocabulum *vel* delendum est. (Videtur Saxo *vel* dixisse fere pro *saltem*. Mg.)

voluptatis quam amaritudinis capere. Igitur expeditionem orsus, cum prope Mœnam venisset, obvium accipit, quem nuper ad ejusdem insulæ promontorium novarum rerum ex Sclavo[1] cognoscendarum causa transmiserat. Illic accepit, classem Sclavicam, Swaldensi in portu[2] morantem, petendæ Mœnæ propositum gerere, in australi ipsius littore equites, pedites in septentrionali edituram, navigia vero Kyalbyensis sinus[3] anfractibus immissuram. Quam iccirco copias spargendas duxisse, ne incolis ullus fugæ locus admitteretur. Quo comperto, optimum arbitratus est, tranquillo navigationis genere Coztam[4] petere, nec prius ab ea divertere, quam classis hostica se ipsam ex consulto prædicti sinus angustiis infudisset. Cui si inopinate supervenire nequeat, reliquas hostium copias occupatu facillimas autumabat, quibus nullus absque navigiis reditus pateat. Sclavis segnius agentibus, dilationem miratus, Falstriam petit, ibique e tota classe bina navigia legit, quibus hostium actus speculari præcepit. Horum alterum Sialandensibus, alterum Falstrensibus instruere jussum, statuto, ut, si eadem ab hoste capi contigisset, reliquæ classis impensis redemptio taxaretur. Quod audiens, qui a Sialandensibus in alterius navigii regimen adscitus[5] fuerat, operam se daturum asseverabat, ne redemptionis beneficium captivitatis injuria pacisci necesse habeat. Quod non ignaviæ causa officium detrectando, sed vigilantis industriæ fiducia

[1] *Ex Sclavo*] Ita ed. pr. Steph. scripsit *ex Sclavia.*

[2] *Swaldensi in portu*] Incertum, ubinam quærendus sit hic portus, neque conjectura adjuvamur a nonnullis scriptoribus (Suhm. D. H. VII, 406, Sell, Gesch. d. H. Pommern, I, 163) adoptata, sinum intelligi, quem mare prope ab illo loco immittat, ubi seculo tertio decimo coloni Germanici urbem condiderint, *Gripeswald* lingva *Teotonica* (Dreger, Cod. dipl. I, 299) appellatam, quippe quam ne nomen quidem, quo nititur, commendet.

[3] *Kyalbyensis sinus*] Hic sinus, ita a pagis Kjeldbyemagle et Kjeldbyelille in ripa ejus sitis denominatus, hodie nominibus *Stege Nor* vel *Möens Nor* cognitus est.

[4] *Coztam*] Hodie *Koster* vocatur, peninsula septentrionali Meoniæ litori continens. Illis vero temporibus insula erat, nondum cum Meonia cohærens, quæ in libr. cens. Wald. p. 51 *Cost* apellatur.

[5] *Adscitus*] Ita Steph. Ed. pr. *adcitus.*

securitatem præsumendo astruxit. Verum Absalone Coztam regresso, Guemmerus[1] quidam, convivio Falstrensibus præbito, navem, quæ speculandi gratia ab eis expediri debuerat, epularum dulcedine retentabat. Siquidem, humanitatis specie fraudem occultans, omnium sobrietatem eximio potionis onere fatigatam ad salutare Absalonis imperium exequendum lentam nimis inhabilemque reddiderat. Is Guemmerus, nimia Sclavorum familiaritate corruptus, nostræ gentis consilia latenter eis prodere consveverat. Eodem quoque tempore Sialandensium classem corpore magis quam animo secutus fuerat. Ad cujus penates Sclavi, jam portu Swaldensi petendæ Falstriæ proposito egressi, præmittunt, qui ipsum super Danorum negotiis secretius percontentur. Tunc vero Guemmerus, ab Absalone in classem vocatus, patriæ excubias specie, re vera insidias exhibebat. Qua de re nuntii per ejus domesticos certiores effecti, mature suis, quæ acceperant, indicant. Ea res Sclavicæ classis cœptum propositumque frustrata est. Itaque cæteris rebus omissis, ad sinum, quem viridem vocant, appellere contenti fuere. In cujus littore crucem religiosa ab incolis cura constructam excidere adorsi sunt, insigni stipitis ruina majorem piraticæ gloriam habituri. Cujus sacrilegæ temeritatis supplicia postmodum turpissima fuga tristissimoque naufragio pependerunt. Falstrensibus quoque hesterno mero sauciis supervenissent, ni Sialandicus speculator, inter remos ægre delapsus, ebriis somnum clamore depressisset[2]. Per quem Absalon cognito hostium occursu, noctu Inguarum et Olavum, probatæ solertiæ viros, levibus navigiis ex insula Boka[3] ad speculandum eorum consilium dirigit. Quibus profectis, eorundem reditum præstolare non passus, abscessum prosequi statuit, præcurrendos potius quam imitandos existimans, ne longa nuntii ex-

[1] *Guemmerus*] Hic fortasse idem est ille *Gnemerus Falstricus*, quem Saxo supra p. 748 commemoravit, et qui in hist. Knytl. cap. 119 *Gvenmar* (in al. codd. *Gvemar*, *Gveimar Gnemar*) *Ketilsson* appellatur.

[2] *Depressisset*] Pro hac lectione ed. pr. Stephanius scripsit *dempsisset*.

[3] *Insula Boka*] Hodie *Bogöe*, insularum in mari inter Sjællandiam, Meoniam et Falstriam sitarum maxima, in libr cens. p. 51 *Bokö* appellata.

spectatione cuncta tardius exequeretur. Meminerat siquidem, moris esse Sclavis exercitum ducturis antelucanos amare procursus, rebusque celeriter confectis, festinis studere regressibus. Quos ne tardius aggrederetur, remigium maturius instruit, una speculatoris ac ducis partes acturus. Quem Sclavi diluculo conspicati, adventanti cunctas navium suarum puppes opponunt, proris in altum aversis, perinde ac fugæ, non prælio consulturi. At ubi Sialandensium signum[1] enituit, vehementi remorum conatu parem fugam intendunt, corpore viros, animo fœminas exhibentes. Nec ægre Absalon fugientibus institit; a quorum insecutione coorta subito tempestate prohibitus, Falstriam repetivit. Tanta autem undarum colluvio fuit, ut navium quævis in aliam jactaretur, nec collisioni levi opera succurri poterat, periculo omnes æque pulsante; perissentque nostri, nisi tempestati cedere maturavissent. Igitur Sclavi, cum remigio adversum undarum sævitiam eluctari nequirent, veloque sibi consulere vellent, tempestatis magnitudine eversis navigiis mergebantur. Quorum periclitationis certissimum indicium crebra piratarum navium fragmenta regionis nostræ littoribus appulsa dedere. Bina ex iis navigia, remigum virtute a fluctibus defensa, in Jarimarum Rugiæ principem[2] inciderunt, qui

[1] *Sialandensium signum*] Rectius Saxo signum dixisset *Absalonis*, ducis Sialandensium, siquidem signa proxime ad duces pertinebant, quibus in acie anteferri solebant (v. supra pag. 226). Quum præterea non constet, hoc vexillum figuris fuisse signatum, facile apparebit, quo jure Suhmius ex hoc loco colligat (D. H. VII, 409 sq.), Sjællandiæ jam illo ævo propria fuisse insignia, quo insignia in patria nostra adhuc modo personas spectarent.

[2] *Jarimarum, Rugiæ principem*] Hic primum Jarimarum Saxo principem Rugiæ salutat, qui paullo ante (vid. s. pag. 870) Tetislaum fratrem hoc titulo ornavit. Quum igitur minime incertum videatur, Tetislaum aliquot annos post Rugiæ expugnationem principatum ejus tenuisse, errant haud dubie plerique recentiores (inde a seculo XVI mo) rerum Pomeranicarum scriptores, Eickstet, Epitome Annal. p. 23, Micraelius, Altes Pommerl. B.II S. 255, Schwartz, Lehn-Hist. p. 123, alii, nuper etiam Lancken, Rügensche Gesch. I, 88. 104, qui inter leges deditionis hanc quoque afferunt, principatum insulæ, Tetislao ademtum, Jarimaro fratri deferendum esse. Quod, ut non deditionis tempore, ita nec postea, jubente rege Danorum (cfr. supra

postmodum alterum ex iis Absaloni præmii nomine transmisit, utriusque captionem ipsius negotio imputans. Solennis hic dies Nicolai nomine erat[1], cujus auspiciis effectum est, ut Sclavorum excercitus ad hoc usque tempus Daniam hostiliter petere ausus non fuerit. Jamque nostros reditum intendentes (ut hyeme fieri assolet) repentinum gelu conclusit; quod tantæ violentiæ erat, ut ipsam sinus, in quo pernoctabant, superficiem enata subito glacies occuparet. Huic tanta soliditas inerat, ut spissitudinem unico ictu transverberare non posses. Cumque eximia glaciei moles portu egressuris obsisteret, industria provisum est, ut unius navis præcessu cæterarum insecutio expediretur. Sed nec unaquævis præeundi officio diutule fungi poterat, quod partes carinarum extrinsecæ glacialium crustularum acumine perinde ac ferri impressione exederentur. Quamobrem præcessionis vices inter navigia æquo ordine dividi curatum est. Ita demum, per maritimos anfractus navigatione protracta, in apertum pelagus perventum est, indeque ad propria cuique remeatum. Jamque Absalon, temporum supputatione habita, universas præsentis anni[2] partes, ternis mensibus exceptis, piratico labore emensus fuerat.

Postera æstate apud Eydoram inter Henricum et regem communium negotiorum agitatio, contractis utriusque provinciæ principibus, habebatur[3].

l. c.), factum est. Attamen Tetislaum viventem fratri principatu cessisse, minime dubium videretur, si verum esset, quod iidem statuunt, illum multos annos (usque ad a. 1210) vixisse, postquam hic dignitatem ejus adeptus esset. Sed hujus vitæ ne minimum quidem, quantum scio, exstat vestigium. Nam Tetislai cujusdam nomen sine ullo additamento sub literis quibusdam Jarimari principis a. 1189 (Dreger, Cod. dipl. I, 51), etiamsi inter testium nomina primum locum tenet, certe nihil probat. — Quæ quum ita sint, haud invitus crediderim, Tetislaum principem sub finem a. 1176 mortuum esse.

[1] *Sollennis ... Nicolai nomine erat*] Hæc itaque die 6to m. Decembris gesta sunt.

[2] *Præsentis anni*] Id est 1176. Nam ut expeditio ipsa ad hunc annum, ita certe, quæ Danis inde redeuntibus accidisse feruntur, ad eundem pertinere censenda sunt.

[3] *Postera æstate .... habebatur*] Ut Saxo expeditionis Stettinensis historiæ hic perperam insertæ addidit, quæ nostratibus inde revertentibus acciderunt, ita nunc conventus cujus-

Vere reddito[1], Christophoro solis præfecturæ suæ[2] viribus succincto prospera adversum Brammesios[3] expeditio fuit. Qua peracta, alia protinus regalibus jussis instruitur. Hanc Absalon et Christophorus ducum nomine prosecuti, primi Masnetam[4] venere. Qui cum, rege tardius agente, rursum Brammesios aggredi statuissent, advehitur Eskillus insigni Scaniensium classe stipatus. Hic nuper Hierosolyma regressus[5], barbam admodum immissam longinquæ peregrinationis testem gerebat. Igitur Absalon, si quid clam tanto viro experiretur, vitio sibi vertendum existimans, per Esbernum ei, quid cupiat, indicat[6]. Ille, studio Absalonis impensius laudato, orat, socium se propositi habeat, cani-

dam regis et ducis, æstate illam expeditionem sequente, a. 1177, ad Eidoram fluvium habiti, mentionem injicit. Sed quum illam expeditionem factam, tum hunc conventum habitum esse, dum arderet hoc bellum, temporis ratio vetat. (v. disqu. de chronol.)

[1] *Vere reddito*] Ab aberratione, supra pag. 866 verbis: *Sed Waldemarus Saxonicam opem frustra etc.* coepta, jam rediens, Saxo ad res vere anni 1171 gestas referendas transit. Hæ igitur illis, quæ supra pagg. 856—866 de hoc bello narrata sunt, continuandæ sunt.

[2] *Præfecturæ suæ*] Christophorus dux erat Slesvicensis, v. hist. Knytl. p. 383.

[3] *Brammesios*] Krantzius in suo codice *Brannesios* legisse videtur (Wandal. V, 35). In hist. Knytl. cap. 124, pag. 391, terra impugnata appellatur *Bramnes* (in nonnullis codicibus tamen legitur *Brùnes*). Origo nominis incerta est (cfr. Suhm l. c. VII, 339. 365, Estrup, Absalon pag. 89), Wagrii autem sunt Aldenburgenses, qui ita appellantur. Hoc certum est ob ea, quæ Saxo et Helmoldus (II, 13) de hisce expeditionibus referunt. Cfr. Krantzius l. c.

[4] *Masnetam*] In ed. pr. iterum *Mansuetam* legitur.

[5] *Hic nuper Hierosolyma regressus*] Ob hæc verba suspicatur Suhmius l. c. VII, 366, Eskillum post translationem Canuti, medio anno superiore celebratam, Hierosolyma profectum, nuperrime inde rediisse. Sed de hoc itinere, tam brevi temporis spatio haud facile peragendo, nihil aliunde constat, et conjectura ipsa superflua videtur. Nam quum memoriæ proditum sit, archiepiscopum paucos ante annos e Gallia hoc iter in terram sanctam fecisse, æstate anni 1169 inde in patria redux (v. disqu. de chronol.) haud incommode ineunte vere anni 1171 *nuper* rediisse dici potuit.

[6] *Ei, quid cupiat, indicat*] Legendum esse videtur: *quid cogitet*.

tiemque suam juvenilia quandoque experiri permittat. Nec segniter promptissimis Scaniensium delectis, Absalonem secutus, communi navigatione appulit Lalandiam. Illic nostris obviæ septem Rugianorum rates fuere. Unde cum noctu solvissent, erroris metu peritum navigationis ex Absalone deposcit. Quo recepto, prospero cursu destinati portus compendium assecutus est. Absalonem vero noctis opacitas aliquantis navigationis excessibus errabundum effecit. Sed nec Sialandenses erroris prorsus expertes reliquit. Par ignorantia Rugiana quoque navigia fefellit, et forte in eum locum inciderant, prope quem Brammesiorum classis piraticam actura coierat. Cujus rei inscii Rugiani, cum primum lux affuit, nostrorum se copiis inserunt, paremque cum ipsis militiam auspicantur, paucis ad navium præsidia relictis. Quas Brammesii conspectui subjectas, dilapsis metu custodibus, populantur. Nec præda spoliisque contenti, bina ex iis navigia, præstantioris fabricæ visa, secum abducunt. Quæ quum, prohibentibus Sialandicæ classis custodibus, ulterius amovere non possent, ferro pertusa merserunt. Unicam hæc provincia urbem habebat, quæ a Danis rebus vacua reperta est, incolis eidem defensionem suam credere non audentibus. Cujus desertioni partim defensorum, partim valli inopia causam præbuit. Antiquam incolæ vocitabant [1]. Qui mœnium suorum diffidentia cum conjugibus ac liberis ad ecclesiam extra vallum sitam certatim se contulerant, religionis quam belli præsidio tutiores futuri, pacisque domicilio periculum vitaturi. Sed nec quisquam e nostris ad eorum bona manus porrigere ausus est, ne prædandi libido sacrilegio implicaretur, quanquam in sacra æde iniquas opes attentare nefas non esset. Neque enim religionis auctoritas ejus detractoribus auxilio obtentuique fore debuerat. Jamque militante Absalone, Eskillus, nequid consvetæ religionis omitteret, primam sacris operam exhibebat. Cujus animo tantus hostium

[1] *Antiquam incolæ vocitabant*] Ita Steph. In ed. pr. *antequam*. Urbs antiqua i. e. *Aldenburg* s. *Oldenburg*, Slavice *Starigard* (Helm. I, 12). A Danis urbem *Brandehuse* appellatam scribit Helmoldus (II, 13), quod fortasse erit *Branneshuus* s. *Brannesborg*, i. e. castellum terræ Brannesiorum.

contemptus incesserat, ut in exercitu toga, non armis uteretur. Interea Hurna quidam et Marquardus, quem Adulfus, Holsatiæ præfectus, filio moriens tutorem reliquerat[1], Danorum copiis superbo sermone contemptis, ingentem Sclavorum Saxonumque manum contraxerant. Forte autem nostris, intermisso obequitandi labore, respirandi gratia aliquantisper humi cubantibus, Eskillus adeo se ætatis magnitudine contusum confractumque asseverabat, ut ne equum quidem sine adjutore conscendere posset. At ubi hostes in conspectum venere, quovis juvene ocyor eqvum insiluit, ita ut corporis ejus robur nulla ex parte quassatum putares. Adeo virtus ætati imperat. Itaque qui dictis senectutem causatus fuerat, hanc postmodum factis juventam redolentibus decorabat; quem in hanc virtutis dissimulationem nihil præter virtutem adduxit. Eodem forte tempore ex nostris manus parvula, prædæ dulcedine a cæteris digressa, quum hostes militum numero superiores et fuga vitare deforme duceret et pugna

[1] *Hurna quidam et Marquardus, ... reliquerat*] In hist. Knytl. l. c. prior modo affertur nomine *Hyrningr.* Procul dubio iidem sunt, quos, *Hornonem* et *Marchradum* appellatos, Helmoldus (I, 86) *seniorum terræ Wagirensis* titulo ornat. Exinde vero suspicio quoque oritur, nomen posterius apud Saxonem depravatum esse. Atque ita revera factum est, etsi non Saxonis, sed librarii cujusdam culpa. Nam Krantzius in suo codice genuinam habuit lectionem *Marcradus* (v. Wandal. V, 35, ubi tamen typographi errore *Burna* pro *Hurna* legitur). Hæc emendatio haud parvi est momenti ad verba sequentia dijudicanda. Teste Helmoldo (II, 5. 7), scriptore harum rerum peritissimo, post mortem Adolphi secundi (1164) Mechtildis, vidua ejus, pro filio suo "cometiam tenuit," donec Henricus dux tutorem ei constituit Henricum Thuringum, comitem. Itaque Saxo in iis, quæ de tutela Marcradi affert, erravit. Sed quum inter homines et consiliarios comitis defuncti Marcradus ille maxima auctoritate et potentia valuisse videatur (Helmoldus eum aliis locis (I, 91. II, 4) seniorem terræ Holzatorum et secundum post comitem vocat; signifer (Bannerherr, Merkismadr) erat provinciæ Holsatiæ, v. dipl. ap. Staphorst, H. E. Hamb. I, 551), veri simillimum est, eum, dum Mechtildis comitatum teneret, summæ rei præfuisse. Quare, si Adolphus moriens tutoris quidem nomen viduæ suæ, Marcrado autem munus ejus reliquit, a vero Saxo his verbis non longe aberravit.

aggredi non auderet, inter metum pudoremque defixa, sociorum præstolabatur adventum. Inter quam et reliquas nostri exercitus copias palustribus aquis medius fluebat, uno tantum vado meabilis, rivus. Quem Absalon, cunctante primipilo, primus equo transgressus, sequentibus superandæ difficultatis compendium præmonstravit. Cujus rei ignari hostes securius quam cautius opperiebantur, Danicorum equitum adventum editi montis interjectu celante. Igitur qui prius a nostris divulsi fuerant, non expectato sociorum auxilio, quod sibi tam propinquum cernebant, avide in hostem procurrunt, ne bellum proprio metu dilatum aliena virtute expetere viderentur. Quorum Sclavi paucitate contempta, postquam majorem hac aciem, humilioribus locis relictis, montis juga superare conspiciunt, terga vertentes, ab iis, quorum vires summa animi dictique petulantia lacessiverant, nullo negotio funduntur. Tantum semper ludibrii insolentiæ exitus afferre consvevit. Tunc quidam ex nostris, quos ex fugientibus occupabant, nuda hastarum parte equis detrudere contenti, ob communem religionem ferro prosternere passi non sunt, ne peremptorum cædes plus percussoris animæ noceret, quam gloriæ prodesset. Quam injuriam beneficii loco a passis acceptam crediderim. Ingenti deinde præda acta, tam diu in littore perstatum est, quoad Rugianorum navigia, quæ Brammesii violaverant, reficerentur.

Interea Henrico duce apud Bavaros agente[1], universi Saxonum satrapæ gerendi cum Danis belli cupiditate, quod minimo conficiendum negotio arbitrabantur, insignem viribus exercitum amplificabant[2]. Qui in itinere, profugis occurrentibus, accipiunt, Danos non rustica aut ignobili armatura, sed operoso ac militari instrumento bella gerere solere, tantæque in Christianos clementiæ esse, ut fugientes colaphis quum armis insectari maluerint. Nam aciem suam, quum ab eis capi intercipique posset, equis, non spiritu spoliatam; auctorem vero victoriæ solum Sia-

[1] *Henrico duce ... Bavaros agente*] Henricus vere anni 1171 comitiis Mospurgi in Bavaria habitis interfuisse videtur; v. Origg. Guelf. T. III. p. 73. 513. 517.

[2] *Amplificabant*] Ita ed. pr. Steph. *applicabant.*

landensium antistitem extitisse. Id mirum satrapis visum. Quorum unus Guncellinus[1], cui[2] bellicæ virtutis experientia apud Henricum ducem familiaritatis palmam creaverat, de re præsenti a cæteris consultus, Absaloni in maritimis occurrendum monebat, quod cum unius insulæ[3] manu dimicare magni non sit. Interrogatus ab iisdem rursum, an cum ipso rege manum tuto conserere possent, ne id quidem Henrico duci sine periculo audendum respondit. Quo dicto cunctantibus cunctis Danicæque virtutis impetum formidantibus, viam se tutioris consilii reperisse subjunxit. Nam quum universæ Danorum vires maritima expeditione confluxerint, si interim Slesvicensium partes hostiliter peterentur, plus dispendii Danos, quam foris inferant, domi esse passuros. Quo audito, Bernardus Razaburgensis[4] in eam provinciam arma se translaturum negabat, quam per regem beneficii jure possideat[5]. Sed neque Slesvicensium portas, tametsi rex extrinsecus agat, adeo usque defensoribus carere, ut plane hosti patere videantur. Nam earum custodiam sexaginta Danorum millibus esse mandatam[6]. Quod au-

[1] *Guncellinus*]] Cfr. supra pag. 796.

[2] *Cui*] Sic scripsi pro *cujus*, quod habent ed. pr. et Steph.

[3] *Unius insulæ*] Sjællandiæ.

[4] *Bernardus Razaburgensis*] Bernardus, Henrici filius, comes Razeburgensis, neptem Waldemari regis in matrimonio habebat; v. supra p. 774.

[5] *Quam ... beneficii jure possideat*] Ob affinitatem nuper memoratam Bernardus fortasse aliquam partem Jutiæ feudi jure tenebat. De ducatu Slesvicensi et custodia limitis regni Christophoro mandata hic non sermo est.

[6] *Earum custodiam .... mandatam*] Lex omnes incolas mares cujuscunque provinciæ, qui arma ferre valerent, terræ defendendæ causa ad arma concurrere jubebat, quoties hostis hanc provinciam invaderet. Sexaginta igitur illa defensorum millia provinciæ sunt limitaneæ (Jutiæ meridionalis) incolæ mares intra 12 et 60 ætatis annum, quibus vallum Dannevirke et limitem contra hostem aggredientem defendendi officium incumbebat. Quorum si hæc provincia tantum habuerit numerum præter eos, qui expeditione navali ducem et episcopum secuti erant (neque dubitandi causa adest, siquidem Saxo est, qui Bernardi ore hic loquitur), Jutia meridionalis a. 1171 fere ducenta millia incolarum habebat. (Quod etiam alia quadam com-

audiens Henricus [1], qui Saxoniæ primatum vicario nomine administrabat, bellum a se Danis temere parari protestatus est, qui pacis patriæque caritate flagrantes, propulsandæ magis quam irrogandæ injuriæ gratia, adversum insolentissimos servos teterrimosque latrones Martem inducant. Quos quum innocentes incessere nefas habeatur, tartareas sedes mereri, qui tam justæ gentis cruore manus suas contaminare præsumerent. His monitis decretum remittendæ expeditionis obtinuit, cunctis tam indignum militiæ genus detrectandum censentibus. Igitur Guncellinus, qui bellicæ virtutis operibus apud Henricum excellentem familiaritatis locum meruerat, quum sententiam suam sociorum arbitrio damnatam animadverteret, pacificandum cum nostris ratus, Sunonem poposcit, eoque compositionis partes plenius exhibente, usque ad Henrici ducis e Bavaria reditum belli dilationem obtinuit. Rex deinde Rugiam advectus [2], Circipanensem [3] statuit attentare pro-

putatione probabile redditur.) Eandem terram a. 1769 ducenta quadraginta tres, a. 1835 trecenta triginta octo millia hominum incolebant.

[1] *Henricus*] Fortasse Henricus ille Thuringus, comes (de Kefernburg), quem dux tutorem Adolphi tertii constituerat, Holsatiæ comitis (cfr. Gram. in not. ad Meurs. col. 358).

[2] *Rex deinde Rugiam advectus*] Dum hæc in Wagria gerebantur, rex, "tardius agens," reliquam classem Danicam collegerat. Cui Rugiam petenti occurrit, teste auctore hist. Knytl. l. c., Absalon e Wagria rediens "við Geitisey", id est, prope a promontorio meridionali insulæ Falstriæ, hodie *Giedserodde* dicto, in parochia *Getæsby* sito, cfr. Form. Sög. XII, 291. Nomen Islandicum, quod ad insulam quandam pertinere videtur, rectius fortasse scribendum erat *Geitiseið*, quod lingulæ meridionali Falstriæ melius convenit (*eið* v. *eiði*, pr. *isthmus*). Inde, eodem auctore referente, ad Strelam insulam (v. supra p. 804) perventum est.

[3] *Circipanensem*] Insolitum scribendi modum editionis principis, *Sircipinensem*, Stephanius in *Circipoenensem* mutavit. Rectius scribitur *Circipanensem*. *Circipaniam* enim vocabant scriptores Latini rerum Slavicarum illius ævi regionem Pani fluvio vicinam ad septentrionem. Apud scriptores Islandos hoc nomen non occurrit. Auctor hist. Knytl. ejus loco provincias affert *Tribuzis* et *Tripipen* (Tribipen, Atripiðen, de quibus vide Fornm. Sög. XII p. 361), quæ Circipaniæ partes erant.

vinciam. Quam dum peteret, eximiam vastæ coenulentæque paludis difficultatem offendit. Cujus superficies, tenero vestita cespite, graminis quidem ferax, sed vestigii ita impatiens erat, ut plerumque calcantes obrueret. Nam limo funditus subsidente, in luteas voragines sordidamque colluviem prolabebantur. Haud aliud progressuris iter patebat. Tunc equites, extenuandæ difficultatis vitandæque lassitudinis gratia, arma sibi detracta equis imponunt, eosque prævii ductare coeperunt. Quos ut altius coeno obrutos sustentabant, ita, quum et ipsi ductando subsiderent, equorum comam amplexi fulciebantur. Rivulos quoque, qui in ea palude crebri admodum discurrebant, nexis virgarum compagibus superant. Tunc vero insignis quorundam probitas fuit. Nam quidam ex equitibus armis onusti, ductis post se equis, passibus incedebant, agilitatis fiducia onera abiicere recusantes. Quorum factum hoc illustrius, quo inusitatius extitit. Sed et equi, dum corpus lacunis immersum avidius erigunt, interdum ductores ungulis obruunt. Rex ipse, duorum militum humeris innixus, omnibus præter proximam corpori vestem rejectis, ægre limi mollitiem superat. Raro unquam plus sudoris Danica virtus expendit. Ingentem hostibus peragratæ paludis admiratio stuporem invexit, neque illis resistere tutum ducebant, a quibus et ipsam rerum naturam superatam cernebant. Victor tantæ difficultatis exercitus haud secus, quam si hostem fudisset, alacer incedebat. Ingentes deinde sylvas emensus, animadvertit vicum apta navigiis palude circumdatum. Is aquarum natura quam arte munitior erat, eaque duntaxat parte vallum habebat, quam pons inter ipsum et continentem porrectus tangebat. Hunc princeps urbis, Otimarus, prohibendi aditus gratia, adventante exercitu, undis illico exæquare curavit, solis stipitum reliquiis inter aquam manentibus. Quas nostri ceu quædam alterius pontis jaciendi fundamenta sortiti, propinquæ villæ sepibus applicatis, paulatim intermeandæ paludis compendium moliuntur. Hujus itaque loci oppugnationem rex, hortante moenium inopia, aggressus, Absalone cum majore equitatus parte prædatum misso, quæcunque exædificandi pontis instrumento opportuna animadvertit, summo negotio contrahit. Hujus operis contextum verentes oppidani, contractis undique sudibus, ligneam

turrim instituunt, cujus præsidio hostem tanquam arce vetarent; ejusque propugnaculis freti nostros, promovendo operi quam protegendo corpori intentiores, immissis subito funditoribus, incessere coeperunt. Contra Dani, sagittis decernere adorsi, quia propius accedere nequibant, rem eminus tentant. Nec minus Otimarus novi pontis progressu territus, stagnum rate transgressus, regem petebat, ac prout nostrorum operam aut segnem aut vegetam animadvertit, ita nunc parcius, nunc impensius pacis supplicationes agebat, semperque pro oppugnationis habitu deditionis verba concipiebat. Tunc vero remissior operis executio fuit. Sciebant enim milites, si bellum revocari deberet, pontem a se conseri non oportere. In quem tanta jam armatorum moles concesserat, ut ne locus quidem suppeditandis, quæ structuræ necessaria forent, suppeteret. Adeo vincendi avida multitudo operandi angustias sibi ipsa concivit [1]. Sed nec aliter allatæ sepium moles, quam super militum vertices eorundem manibus ductatæ, proferri poterant. Nec inutilis ea necessitas fuit, cum sepes in altum libratæ non minus corporibus muniendis proficerent, quam aquis sternendis prodessent. Eodem exemplo vulneribus saucii referebantur. Tum vero rarior tenuiorque pontis contextus fiebat, militibus plus ejus incrementis quam firmitati studentibus. Et jam pene eundem insulæ commiserant, cum hostes, partim arte, partim viribus freti, novo pugnandi genere bellum exaggerant. Siquidem hastatas falces e turri directas ad militum nostrorum scuta tendebant, eaque pertinacius apprehensa præliantibus detrahebant. Obnitentes interdum violentiore tractu ponte excussos profundum petere cogebant. Cui malo ni maturius occursum fuisset, Danorum juventus propemodum scutis vacua occubuisset. Nam ex nostris quidam, lignei unci adminiculo injecta sibi falce potitus, eadem cæteras occupando hostem subsidio spoliabat. Jamque dies occiduus erat, cum rex, contiguæ noctis metu, quid potissimum ageret, incertus, seram oppidi captionem futurumque pontis incendium verebatur. Quis rebus cum se urgeri animadverteret, ne victo similis magno cum ignaviæ

[1] *Concivit*] Ita ed. pr. Steph. *conscivit*.

rubore ab oppugnatione discederet, ad intuendas Otimari preces paulatim animum deflexit. Quem desperationis errorem Absalon, cum ingenti præda superveniens, consilii sagacitate mire discussit. Siquidem regem, si se ignaro Otimari votis annueret, execratus, interpretemque secretius abductum, quæcunque a barbaro pacifice tractarentur, contrario modo exponere hortatus, armatus in pontem descendit, militesque, eum prohibendæ pugnæ gratia adesse ratos, acrius instare compellit, prædam, si vincerent, eorum juris futuram pollicitus. Grata militibus promissio fuit. Jamque explicito opere, alacres non solum telluris aditum, sed et turris fastigium occupant; quam scalis gradibusque adorti, fundunt obvios, resistentes obtruncant. Tunc Herberthus [1], eques Danicus, ne, pontis angustiis officientibus ac turba sociorum obstante, tardior superveniret, facilem ad hostes transitum novo irruptionis genere quæsivit. Etenim, armorum onere retento, profundo se credidit, quosque gradu non poterat, incredibili nandi virtute præcessit. Quod factum æmulantibus cæteris, teneram pontis compaginem militum concursus repente subsidere coëgit. Cujus ruina Absalonem quoque inter alios excussum pessundedit. Qui quum nandi astu calleret, tametsi armis obsitus esset, non solum inter undas securus emersit, verum etiam alios, ejus artis ignaros, ab imminenti periculo tutos præstitit. Interea Sclavi, non suppetentibus ad fugam navigiis, doliis se committere ausi, iisdem pro rotunditatis habitu circumvolventibus [2], ab insequentibus occupantur. Qui nimirum ob inusitatum navigandi genus ut suis miserabiles, ita nostris ridiculi fuere. Itaque ludibrio permixta eorum infelicitas erat. Capto vico, trucidantur mares, foeminæ captivantur. Fuere etiam, qui regi capiendi Otimari consilium instillarent; quem, ne recentis victoriæ gloriam unius hominis perfida captione corrumperet, inviolatum dimisit, hostique parcere quam famæ nocere maluit. Cum omni deinde exercitu pristinum iter remensus, prius classem, mox patriam repetivit.

[1] *Herberthus*] Ita Steph. Ed. pr. *Herborthus.*

[2] *Circumvolventibus*] Pro hac lectione ed. pr. Stephanius scripsit *circumvolutis.*

Postera æstate [1] Henricus, Bavaria reversus, apud Eydoram solenne cum Danis colloquium habuit. In quo ob prosperos rerum successus adeo se insolenter ac tumide egit, ut medium pontis, sicut ante consveverat, visendi regis causa transgredi recusaret, ne sibi dignitate præstare, quem peteret, fateretur, immemor prorsus, illum paternum avitumque regimen gerere, sibi alieni imperii præfecturam cessisse. Quam insolentiam rex adeo patienter ac moderate tulit, ut in ejus occursum, exæquatis pontis spatiis, tanquam par, non maior, descenderet, honoratiorem se ratus, si cum indignantis viri fastu humilitate certasset. Siquidem præditus mansuetudine animus celsitudinem suam citra debitam majestati venerationem submittere, quam alienæ superbiæ exemplo insolescere maluit. Itaque [2] pace cum Henrico compo-

[1] *Postera æstate*] Ejusdem anni 1171 (v. disquis. de chronol.).

[2] *Pace cum Henrico composita*] De hujus pacis legibus Helmoldus II, 14 hæc habet: *Et venit dux ad expetitum placiti locum in nativitate sancti Ioannis Baptistæ. Et occurrit ei rex Danorum, et exhibuit se pronum ad omnem voluntatem ducis. Et recognovit ei medietatem tributorum et obsidum, quæ dederant Rani, et de ærario fani æquam portionem, et ad singula, quæ dux judicavit exigenda, devote paruit rex. Et renovatæ sunt inter eos amicitiæ, et inhibiti sunt Slavi, ne de cætero impugnarent Daniam. Et facti sunt vultus Slavorum subtristes propter confoederationem principum. Et misit dux nuncios suos cum nunciis regis in terram Ranorum, et servierunt ei sub tributo Rani. Et rogavit rex Danorum ducem, ut filiam suam, viduam Fretherici nobilissimi principis de Radenburg, daret filio suo, qui jam designatus erat rex, in uxorem. Interventu itaque magnorum principum consensit dux, et misit filiam suam in regnum Danorum, et facta est lætitia magna omnibus populis borealium nationum, jocunditas et pax simul orta est.* Non abest suspicio, quin Saxo noster hujus pacis leges ideo omiserit, quod injucundæ essent. Earum enumeratio præterea eo fortasse minus necessaria visa est, quod jam eo tempore, quo historiam suam scripsit, vestigia earum evanuerant, matrimonio duntaxat inter Canutum et Gertrudem excepto, quod tamen Saxo non illa pace primo conciliatum esse voluit, ideoque jam antea (v. supra p. 815 sq.) commemoraverat. In conventu anni 1171 de illo matrimonio modo hoc fortasse pactum est, dimidiam partem prædæ Rugianæ ad ducem pertinentem filiæ ejus doti futuram esse. Quam quidem jam eo tempore solutam esse, inde sequi videtur, quod brevi post

sita, Absalon, quum secus Stethinnense[1] promontorium nauigationem haberet, levibus saxis et ad jaciendum habilibus in ejus littore lectitatis navigium onerat, usurus eis ad castelli tuitionem, quod in publico negotiatorum portu condiderat[2]. Quibus navigio impositis, ad idem castellum postera die pervenit. Ubi cum munditiarum gratia balneis uteretur, animadvertit, cujusdam navis e septentrione venientis mentionem foris stantium collocutione crebrescere. Quam ut piraticam intellexit, semiloto corpore vestem poposcit, navemque, quam in portu velatam dimiserat, remigibus lituo contractis, conscensam in altum dirigere curavit. Nicolaus quoque, qui clientelæ ejus et stabuli curam habebat, aliud navigium, jampridem rimarum vitio pessundatum, exhausta sentina, ad patientem navigationis habitum celeriter perduxit. Sed Absalon velo, Nicolaus remigio piratas petebat. Qui cum Absa-

sponsa in Daniam missa est, etsi sponsus tunc modo octo annos habebat. (Cæterum, quod ad rationem paciscentium dijudicandam attinet, non omittendum est, hocce matrimonium regi Danorum utilissimum videri debuisse,quod duci Henrico hæc filia etiamtum unica hæres erat.) Itaque præda Rugiana dividenda quidem fuisse, sed non revera divisa esse videtur. Rugiam ipsam secundum hoc pactum inter regem et ducem divisam esse, vix est, quod dubitemus. Alexander III, papa, in bulla a. 1177 dioecesi Megalopolitana Bernonis episcopi etiam dimidiam Rugiæ insulæ partem complectitur (Orig. Guelf. Tom. III. Præf. p. 47). Sed nullum aliud exstat hujus divisionis vestigium, et post paucos annos integra insula imperio Waldemari iterum subjecta est. Hac pace et salutiferis ejus fructibus commemorandis *Helmoldus* chronicis suis de rebus Slavorum finem imponit.

[1] *Stethinense*] Ita ed. pr. Stephanius hic iterum (v. supra p. 656), nomen perperam mutans, *Steffnense* scripsit.

[2] *Quod .... portu condiderat*] Cfr. supra p. 809 et 810. Hoc castellum in testamento Absalonis vocatur *castrum de Hafn* (Scr. R. Dan. V, 426, 455), item in bullis papalibus annorum 1186, 1193 et 1198, (Thorkelini Dipl. A. M. I, 57, 65, 73), vel *castrum de Kopmannehafn* (in bulla a. 1260, ibid. p. 238). Duo alia nomina (*Axelhuus* et *Stegelborg*), quæ scriptores haud pauci recentiores (Hvitf. p. 109, 167, Svanning. Chronol. Dan. p. 78, al.) huic castello addita volunt, ficta et verbis male intellectis Saxonis nixa videri, ostendit Grammius in notis ad Meurs. col. 316. Cfr. Estrup, Absalon p. 5, not. 1.

lonis navigationem suam superare conspicerent, callidum fugæ commentum amplexi, submisso velo, contrariam vento navigationem remigio moliuntur. Id attentantibus Nicolaus rate obvius fuit. Quam adversa navigatione petentes, mira gubernatoris solertia fefellere. Nam cum ad ejus pene contactum pervenissent, obliquato remigio, in illud navigii sui latus, quod ab hostibus aversum erat, pariter concurrere jussi, reliqui se erigentis oppositu perinde ac muro hostilia, quibus incessebantur, jacula vitavere. Sic hoste eluso diverticulum nacti, callidis navigationis ambagibus recessus petebant. Quos [1] tanta fugæ aviditas ceperat, ut, quum ingens telorum vis in eorum navigium effunderetur, etiam manus sagittis trajecti, manentibus spiculis, remigandi officia non omitterent. Adeo illos timoris magnitudo vulnerum molestiam negligere coëgit. Fuere etiam, qui, undis impensius obluctantes, vitam remigio finirent. Alii, telis terga confixi, majorem navigandi quam spicula propriis corporibus avellendi curam præstabant. Adeo illis minorum vulnerum dolorem majorum metus ademerat. Cumque anceps diu navigationis certamen fuisset, quod ex remigiorum volucritate pendebat, nostris tandem superantibus, occupantur. Tunc quidam ex eis, indubitati periculi metu, ferrum exspectare non ausi in undas desiliunt, mortemque sibi ipsi inferre quam ab hoste recipere maluerunt. Itaque plerumque timidos unius periculi metus in aliud præcipites jactare consvevit. Maxima horum pars, qui fluctibus abstinuerant, ferro perempta est, quamquam ignobile sociorum fatum comitari nolentibus jure parcendum videretur. Quorum capita corporibus avulsa propter Absalonicæ urbis moenia iisdem stipitibus affixa sunt, qui nuper aliorum piratarum a Sialandensibus captorum cervicibus onusti fuerant. Ea res ingenti prædones pavore confecit. Plurimum siquidem ad exstirpanda piratarum latrocinia spectaculi hujus atrocitas valuit. Gubernator ipse cum paucis admodum remigibus captus, quum falsam redemptionis spem animo præsumpsisset, ac forte putria sociorum capita conspicatus, idem se Danis facturum dixisset, captivitatis suppliciis consum-

[1] *Quos*] Sic scribendum pro *quas*, ut legitur in ed. pr. et Stephaniana.

ptus est, poenasque non solum veteris piraticæ sed etiam recentium minarum exitio pependit.

Per idem tempus Esbernus et Wethemannus, opportunas patriæ excubias multo navigationis impendio prosecuti, sedulumque piraticæ opus ingressi, in septem piraticos myoparones quatuor incidere navigiis. Tunc Mirocus[1], pugil spectatæ audaciæ, fortitudinis suæ motum intra propriæ navis spatia continere non passus, Wethemanni se appetentis navigium virtutis fiducia solitarius insilit, cedentibusque per ignaviam remigibus, neminem in eo præter Wethemannum rebellem habuit. Quos Esbernus rate præteriens, risu prosequi contentus fuit, neque aut hostem lædere aut civem juvare sustinuit, ne pluribus adversum unum opem tulisse videretur. Progressus itaque Strumicum, athletam insignis fortitudinis, capit. Sed nec prius Mirocus, ut pedem referret, urgeri poterat, quam alius navigii supervenientis viribus arceretur. Cujus respectui tantum venerationis a victoribus tributum est, ut, cum captus supplicium mereretur, redemptionem acceperit, potiusque in eo probitas honorata sit quam facinora punita. Ita quum impietati pernicies deberetur, fortitudini salus donata est.

Eodem tempore[2] Eskillus, domesticis supra vires negotiis fatigatus, dum quieti intentius consulit, proficiscendi licentia a rege difficulter extorta, nobile Galliarum cœnobium, quod Claravallis nuncupatur, petivit, ibique privati more tranquillam vitam degens, asperum patriæ convictum voluntariæ peregrinationis lenitate mutavit, jucundiorem rerum usum apud exteros quam inter cives habiturus. Per idem quoque tempus Walagostenses[3],

[1] *Mirocus*] Krantzius hunc piratam *Mirotum* appellat, Dan. V, 34. In codice Krantziano igitur sic nomen scriptum erat, nisi forte discrepantia aut Krantzii aut eorum, qui opus ejus descripserunt et post mortem auctoris ediderunt, errori debetur.

[2] *Eodem tempore*] Tempus discessus archiepiscopi incertum est. Quum, æstate anni 1177 e Gallia revertens (v. disquis. de chronol.), longius aliquod tempus ibi commoratus esse videatur, a. 1175 fortasse eo profectus est.

[3] *Walagostenses*] In ed. pr. nomen urbis nunc *Walogustum*, nunc *Walögostum* scribitur, incolæ vero nunc

mœnium suorum angustias perosi, contractiora urbis spatia propagare cœperunt. Nec incrementa adjecisse contenti, novas defensionis præsidia excogitabant. Siquidem frequentibus palis circa mœnia defixis, quo minus hostis aditu potiretur, propinqua muris vada claudebant, profundiora fluenti loca, advolutis ingentibus saxis, navigiis inaccessa reddentes. Cæteros quoque meatus navigationibus opportunos aut lapidum coagmentis aut alio impedimentorum genere præstruebant. His obstaculis rex optato locorum accessu prohibitus, classem postera adversum Sclavos expeditione [1] promotam Zvinensibus ostiis inserit, Juliniqne vacuas defensoribus ædes incendio adortus, rehabitatæ urbis novitatem iterata penatium strage consumpsit [2]. Nec solum Julini viciniam, sed et confinia Camini, ipso præterito, populatus est, ut

Walögostini, nunc *Walagostenses* appellantur. Stephanius, ut nomen urbis sæpius *Walogastum* scripsit, credo, quod recentius ejus nomen est *Wolgast*, ita incolas quoque hoc loco *Walogastenses* vocat; sed sine idonea causa. Antiquum urbis nomen in diplomatibus scribitur *Walegost* (v. Dreger. Cod. dipl. I., 10).

[1] *Postera adversus Sclavos expeditione*] Saxo post illas expeditiones anni 1171 (v. s. p. 878) nullam adversus Slavos factam commemoravit. Præterea, si Helmoldo in fine chronicorum suorum lætos illius pacis anno 1171 conciliatæ fructus laudanti fides habenda est, aliquot saltem anni post illam reconciliationem quieti elapsi videntur. Quod etiam Saxo confirmat, seriem expeditionum annuarum in Slaviam factarum illa pace abrumpens. Novum igitur est bellum, ad cujus historiam hæc pertinent. Qua vero occasione et quo tempore hoc bellum exortum sit, nusquam memoriæ proditum est. Pomeranis fortasse, rogante duce, rex modo inducias quasdam pactione anni 1171 concesserat, iisque finitis, bellum redintegraverat. Expeditio hoc loco commemorata vere anni 1176 facta videtur (v. disqu. de chronol.), sed ex ipsius historia patet, eam non primam fuisse hujus belli.

[2] *Rehabitatæ . . . consumpsit*] Hæc et quæ mox insequuntur, verba quum doceant, Slavos brevi ante a Waldemaro expeditione quadam petitos fuisse, cujus in historia Saxonis nulla mentio fit, tum haud obscure innuunt, Saxonem, hæc scribentem, credidisse, illa facta, quæ hic respiciuntur, a se narrata esse. Facillime quidem res expeditur conjectura, aliquid in historia Saxonis, qualis ad nos pervenerit, deesse. Neque hoc negare ausim. Sed Krantzius saltem in suo codice nihil amplius legit (v. Dan. L. VI, cap. 34 et 35).

factu celerius, ita quoque hostibus perniciosius ratus, patentem ruris ubertatem diripere quam dubia munimentorum claustra pulsare. Nam Julinenses, cum urbis suæ recentes ruinas ferendæ obsidioni inhabiles cernerent, perinde ac viribus orbati, deserta patria, præsidium Caminense petiverant, aliena amplexi mœnia, qui propria tueri diffiderent. Ab his demum finibus exercitus noster ad urbis Oznæ [1] solum dirigitur. Cujus mœnibus abstinens, viciniam irrumpit, certam agrorum vastationem incertæ urbium obsidioni præponderare existimans. Sed etiam idem aliquanto satius faciliusque reputabat persequi dispersos quam urgere munitos. Cui postmodum compendiariæ navigationis reditum circumspicienti, in commune provisum est, propinqui fluminis abstrusos reserare secessus, cujus ostia, cum quondam navigantibus pervia fuerint, nunc arenis obfusa, ad pristinum habitum fossa redigi possint [2]. Quam sententiam considerata difficultatis magnitudo quassavit, rege eximiam obstaculi molem ligonibus penetrari operosum ducente, vetanteque negotium suscipi, quod plus impensæ quam utilitatis afferre videretur. Igitur repetito Ozno [3], tormentisque propter vallum erectis, obsidio fingitur, cujus specie deditio obtineretur. Quam simulationem spernentibus oppidanis, expeditioni finis imponitur. Aliam rege post ver posterum exorso [4], ejusque opinione finitimos terrente,

[1] *Urbis Oznæ*] Oppidum intelligitur hodiernum *Usedom*, in insula ejusdem nominis situm, in dipl. olim *Osna, Uznam, Uznom, Uznum*, item *Huznoim* et *Huznon* appellatum, v. Dreger, cod. dipl. I, 3, 5, 16, 33, 55, 87, 206 sq. Anh. p. 15, al. In Hist. Knytl. p. 386 et 394 *Usna* vocatur.

[2] *Cui postmodum . . . redigi possint*] De Pane fluvio sermo est, cujus inferiorem partem Walagostenses advolutis ingentibus saxis inaccessam majoribus navibus reddiderant. Quare alius quidam exitus ejusdem fluvii, quondam navigantibus pervius, tum vero arenis obfusus, fossa nonnullis iterum aperiendus videbatur. Hic exitus isthmum fortasse penetraverat arenosum inter *Zempin* et *Damerow*, septentrionalem insulæ Usedom partem a meridionali avellens.

[3] *Repetito Osno*] Pro hac lectione ed. pr. Stephanius perperam *Oznæ* scripsit. In dipl. *Uznum* adeo vulgarius est, quam cæteræ nominis formæ.

[4] *Aliam rege post ver posterum ex-*

quum se Sclavi nec propriis viribus nec peregrinis auxiliis adversum Danica arma abundare conspicerent, delegatur Priszlavus [1], qui bellum apud Danos deprecaretur. In quorum præparatam classem incidens, oblatæ pecuniæ pactione [2] non solum profectionem prohibuit, sed etiam pacem in biennium taxavit. Cæterum publicæ religionis conditiones barbaris ingestæ non sunt, cujus professores plerique eorum principes existerent, vulgo sacrorum societatem damnante. Qui tametsi Christiano nomine censerentur, titulum moribus abdicabant, professionem operibus polluentes.

Per idem tempus [3] Henricus, compositis in Bavaria rebus, quia Sclavis adversum Danos adesse non poterat [4], amicitiam Waldemari, prius per internuntios petitam, mox apud Eydoram colloquio [5] obtentam, callidius quam verius amplexatus est. Nam pervicaci ejus ingenio nulla boni stabilitas serviebat. Cum gente nostra numquam diutinas ac constantes amicitias gerere sustinuit. Mentiri virtutem ducebat, bonarum artium loco fallaciam amplectebatur, fidem simulatione colebat, honesto utile anteferendo. Assidue nostros rupta turpiter societate lædebat. E contrario re-

orso] Id est a. 1177. Inter expeditionem nuper commemoratam, vere a. 1176 factam, et hanc a. 1177 coeptam illa igitur ponenda videtur, quam ad Stettinum expugnandum autumno a. 1176 susceptam Saxo jam supra pag. 866-870 narravit (v. disqu. de chronol.).

[1] *Priszlavus*] Suspicatur Suhmius, l. c. VII, 431, Pribislaum intelligi, Obotritorum principem. Quam conjecturam confirmat Krantzius, qui in Dania l. VI c. 35 legatum Pribislaum, non Priszlaum appellat. Sed hæc nomina inter Slavos tam vulgaria erant, ut ex iis solis certi aliquid colligere vix liceat.

[2] *Pactione*] Ita ed. pr. Nescio, cur Stephanius scripserit *captione*.

[3] *Per idem tempus*] Post ver, i. e. æstate anni 1177.

[4] *Quia Sclavis ... non poterat*] His verbis cum iis collatis, quæ supra de auxilio peregrino petito afferuntur, satis apparet, Slavos etiam in hoc bello, neque frustra, auxilium Henrici ducis implorasse. Saxo igitur suo jure ducem inconstantiæ infra arguit, atque nescio sane, cur Suhmius ideo nostrum injuriæ accuset (l. c. VII, 431 sq. 441).

[5] *Apud Eidoram colloquio*] Eodem, ut videtur, quod Saxo jam supra p. 877, æstate expeditionem Stettinensem sequente (a. 1177) habitum esse, narravit; v. disq. de chronol.

gem conspicua animi integritas perpetuaque in cunctis constantia decorabat. Quid ergo miremur, quod inter ejus virtutes et Saxonicam levitatem firma societatis copula aut solidum concordiæ vinculum contexi non poterat?

Iisdem fere temporidus Suerus quidam [1], fabro patre genitus, sacerdotii, quod in Ferogia [2] aliquamdiu gesserat, partibus abdicatis [3], Norvagiam petens, religionis munus militia mutavit [4], Osteni cujusdam ab Erlingo prostrati [5] occasione adductus. Cujus agmini per deserta fugienti fortuito obvius, ducem se præbuit, resque adversum victores navare [6] coepit. Et ne generis titulo carere videretur, originem mentitus [7], Haraldum Hyberniensem [8]

[1] *Suerus quidam*] Hæc verba et sequentia usque ad illa: *dono dedisse fertur*, Krantzius in Norwagiæ l. V. cap. 13 verbotenus e suo codice exscripsit. Qua vero fide verba illius codicis hic reddita sint, adhuc incertius est, quam, qua fide verba Krantzii a librariis calamo, ab editoribus typis exscripta sint. Primum verbum hujus fragmenti (*Suecus* pro *Suerus*) corruptum est.

[2] *Ferogia*] Apud Krantzium *Pherogia*. Insulæ intelliguntur Feroënses, Isl. *Færeyjar*, Dan. *Færöer*.

[3] *Abdicatis*] Ita certe legendum est, ut in edit. princ., non *abductis*, quod habet Krantzius.

[4] *Norvagiam ... mutavit*] A. 1176 Sverrerus, insulis Feroënsibus relictis, Norvegiam petivit, anno vero 1177, a suis rex electus, res novare coepit; v. Saga Sverris Kon. cap. 6-11, Noregs Kon. Sög. Tom. IV, p. XL et 9-20, Form. Sög. vol. VIII, p. 15-30, XII, 14. Saxo igitur tempus satis accurate indicavit.

[5] *Osteni ... prostrati*] *Eisteinn* intelligitur, cognomine *Meila*, qui initio anni 1177 cum Magno rege in territorio Reo proelio congressus cum magna copiarum suarum parte occisus est; v. Saga Sverris cap. 7.

[6] *Navare*] Huic lectioni præferenda videtur lectio Krantziana *novare*.

[7] *Originem mentitus*] Quum Sverrerus, vir maximis animi dotibus instructus, eo, fortuna adjutus, pervenisset, ut imperium Norvegiæ non sibi modo, sed etiam genti suæ compararet, scriptores rerum Norvegicarum, præeunte auctore historiæ Sverreri (Saga Sverr. cap. 1-5) sub auspiciis hujus regis scriptæ, assertionem ipsius de regia sua origine, quamvis incerta videatur, in dubium vocare non solent. Sed qui cum Magno rege faciebant, Sverrerum, neque injuria fortasse, impostorem judicabant, atque scriptorum æqualium non solus Saxo noster, verum etiam Guilielmus Neubrigensis (lib. 3, cap. 6) hac opinione ducitur.

[8] *Haraldum Hyberniensem*] Cfr. supra p. 786.

avum sibi vindicando, Sivardo [1] se procreatum confingit. Cujus etiam nomen filio, quem antea patris vocabulo Unam appellaverat [2], aptavit. Et ut omnia prioris fortunæ momenta subrueret, proavique vocabulo in eo repræsentari crederetur simulatæ prosapiæ decus, novi nominis ornamentis usurpare sustinuit [3], Magnumque se in argumentum generis vocitari constituit [4]. Quod tam impudens mendacium, turbulento militum errore credulaque vulgi suffragatione protectum, ad totius Norvagiæ cruentissimam stragem extremamque perniciem penetravit. Idem quum adhuc privatus Svetiæ ducem Birgerum petisset, sacerdoti, cujus forte hospitio usus fuerat, stolam, præcipuum diaconi insigne, cum libro sacerdotalia sacra continente dono dedisse fertur.

Sed ne peregrinis ulterius immorer, stilum ad propria referam. Neque me domestica scelera per idem tempus exorta diu-

[1] *Sivardo*] *Sigurdr* est, cognomine *Munnr*, a. 1155 interfectus, v. Snorro, Noregs Kon. Sög. Tom. III pag. 370 sqq., cfr. supra p. 787 et 789 sq.

[2] *Quem ... Unam appellaverat*] Ita Stephanius genuinam lectionem restituit. Marito enim matris Sverreri *Unas* nomen erat. Quod nescientes librarii, vocabulum pænultimum numerale putantes, ut aliquem sensum ex his verbis elicerent, pro *Unam* (*Unâ*) scripserunt *una* (*unâ*). Qui error fortasse satis mature in codices historiæ Saxonis irrepsit, siquidem Krantzius eum etiam in suo invenit.

[3] *Proavique vocabulo . . . usurpare sustinuit*] Ita legitur quum in ed. pr. tum apud Steph., etsi impeditus est sensus, quoniam deest aut subjectum prioris aut objectum posterioris verbi. Ut grammatico igitur nexui satisfiat, scribendum est aut *vocabulum* pro *vocabulo*, aut *ornamentum* v. *ornamenta* pro *ornamentis*. Krantzii Norwagia, quam h. l. codicis cujusdam auctoritate valere dices, habet *vocabulum*. Sensus vero hac ratione tam incommodus fit, ut illa lectio librario cuidam vel Krantzio, non Saxoni nostro deberi videatur. Nam neque nomen aliquod in eo *repræsentatur*, qui illud gerit, neque prosapiæ decus quis usurpat prænomine quodam gerendo. Itaque *simulatæ prosapiæ decus* ad præcedentia referendum, pro *ornamentis* vero *ornamentum* vel *ornamenta* legendum videtur. (Scr. *monumenta;* deinde apparet, hæc coniungenda esse: *simulatæ prosapiæ decus novi nominis ornamentis usurpare sustinuit*. Excidit nominativus, a quo pendebat genitivus *proavi*, velut *memoria* aut similis vox. Mg.).

[4] *Magnumque ... vocitari constituit*] Hoc nomen Sverrerus rex in nummis revera gerit, et in sigillo ejus idem additum fuisse, testatur Guil. Neubrig. l. c. v. Suhm, Danm. Hist. VIII, 668 sq.

tius externis insistere patiuntur. Siquidem Magnus Erici filius [1], præsentis fortunæ stipendiis non contentus, cum Kanuto et Carolo, quibus paterna cum Waldemaro necessitudo, maternus autem avus Eskillus erat [2], aliisque compluribus in societatem facinoris accitis, opprimendi per insidias regis consilium capere sustinuit, a quo, cum, Svenonis partibus militando, bello Grathico captus fuisset [3], non solum spiritu, sed etiam amicitiæ et familiaritatis jure

[1] *Magnus Erici filius*] Magnus, posterioris Erici (regis, cognomine Lam) ex pellice filius, vide supra p. 735.

[2] *Kanuto et Carolo, quibus ... Eskillus erat*] Paterna horum virorum necessitudo minus certa est. Patrem eorum Saxo infra alio loco *Carolum*, alio *Kanutum* vocat. In diplomate quodam Eskilli archiepiscopi a. 1145 testes sunt, præter alios, *Ericus* dux et filii ejus *Carolus* et *Canutus*. Ericus, pater, procul dubio est Ericus ille Gothorum præfectus, qui uxorem duxerat *Cæciliam*, Canuti sancti, regis, filiam, ex qua hos duos filios susceperat (v. supra pag. 592). Filii in expeditione Svecica a. 1153 Svenonem regem Danorum sequebantur (v. supra p. 701, cfr. Hist. Knytl. c. 110). Alter eorum, Carolus, haud alius fuisse videtur, quam qui eodem tempore Hallandiæ præfectus erat (v. supra p. 696), alter, Canutus, fortasse idem est Canutus, Erici filius, dux Jutiæ, qui in Necrol. Mon. Loc. Dei a. d. IV Id. Mart. (annus omittitur) mortuus dicitur (Scr. Rer. Dan. IV. 580). Perperam quidem Hvitfeldius (Bisp. Krön. p. 55) eumque secutus Magnus Matthiæ (in Ser. episc. Lund. cfr. Gram. in Meurs. col. 326) hos filios Erici ducis conjurationis anni 1176 socios esse autumant, veri autem simillimum est, illorum alterutrum horum patrem fuisse. Itaque Magni socii, Carolus et Canutus, videntur pronepotes fuisse Canuti sancti, regis, ex filia Cæcilia. Hæc paterna eorum cum Waldemaro rege necessitudo. Mater eorum, si Eskillum revera avum habuerunt maternum, archiepiscopi filia fuerit necesse est. Quæ etiam legitimo matrimonio nata esse potuit, siquidem clero Danico, dum Eskillus canonici munere fungebatur, adhuc licebat uxores ducere (cfr. Suhm, V, 234). Quare hoc sumunt A. S. Vellejus (in interpr. Dan hist. Saxonis), Langebeckius (Scr. R. Dan. III, 277 et tab. geneal. ad p. 276), Suhmius (l. c. V, 126, VII, 442 et sæpius), alii, negat vero, Hvitfeldium (pag. 139) secutus, Mölmannus (Om Erkeb. Eskilds Stamme, in Kbh. Selsk. Skr. I, 210), qui Carolum et Canutum archiepiscopi nepotes ex sorore, Eskillum vero avum pro avunculo dictum putat. Sed nullam idoneam affert causam. (Mox scr. *adscitis* et *in Svenonis*. Mg.)

[3] *Captus fuisset*] Cfr. supra p. 735.

donatus atque ex privata fortuna ad eminentem dignitatis locum provectus fuerat. Tantam victoris caritatem supplicii, quod meruerat, loco expertus est. Cujus insidiarum apparatus hoc securior, quo incredibilior extitit. Neque enim facile regis animum subire poterat, ab illo sibi insidias necti, cui quondam salutem a se tributam meminerat. Cum res diu latuisset, indicium hujusmodi fuit. Quidam Theutones insidiarum conscii, Magno clientelæ obsequiis devincti, cum forte, negotiorum ejus curam administrando Holsatiam peragrantes, cujusdam solitariam vitam degentis hospitio excepti fuissent, ejusque cubiculum a se medio tantum pariete discretum nescirent, nocturno invicem sermone effusius habito, vehementer se mirari dixere, quo pacto rex inter tot præparata sibi insidiarum commenta mortalium adhuc luce fungeretur, quas Magnus cum Caroli filiis ejus capiti clandestino consilio molitus fuerit. Has vero omnes, adversum inscium excogitatas, non fortuitis humanæ conditionis casibus, sed constantibus divinæ protectionis subsidiis esse dispulsas. Siquidem Magnum, gladio duntaxat venabuloque, quo tigres [1] occupandi consvetudinem habebat, utentem, petituro Sialandiam regi comitandi obsequium ad cujusdam usque vadi transitum exhibuisse, ibique Kanuti, qui pari armatura instructus (nam id genus in venationis sectatoribus suspectum esse non poterat) cum conjuratis eodem tempore supervenire debebat, occursu fraudatum, facinusque sine complice experiri non ausum, per summam propositi dissimulationem, consalutato rege, propria repetivisse. Post cujus discessum Kanutum regi vadum transgresso obvium extitisse, turbatumque consortis absentia prosecutionis officium simulasse. Aliquanto tamen eum acrius avidiusque, quam Magnum, propositum exequi perseverasse, qui regem, equites ad mare præmittere, stipantibusque fœminis, morabundum in littore considere et inter extremos navigium conscendere solitum, aggredi constituerit; peregissetque facinus, ni rex, absque omnis humani indicii monitis, benigniore cœlestium cura compulsus, relictis ocyus pedissequis, ratem præter solitum scandere maturavisset. Carolum autem

[1] *Tigres*] Apros Stephanius, lynces Suhmius (l. c. VII, 443) intelligendos putat. Hodie neque hæ feræ in Daniæ inveniuntur.

antea a conjuratis in Scaniam transmissum fuisse, si fratri propositum ex sententia cessisset, ad exstirpandam regis sobolem amicorum auxilia contracturum. Sed ne sic quidem Kanutum proposito cedere voluisse, quod, apud Fioniam frustra tentatum, in Scania majori cum opportunitate consummare speravit, Waldemarum ad Helsingorum urbem [1] præcurrere maturando, eumque, cum primum Scaniæ advectus rate exederet, incautum opprimere moliendo, quem post diurna venationis exercitia, præmissis arbitris, eo loci parvula rate crepusculo transire solitum, non ignoraret. Quam machinationem fortuitis necessitatis præsidiis elusam fuisse; nam ratem, quæ regem vehebat, cum forte glaciali impulsu procul a concupito littore detorqueretur, militum ejus adventum præstolantium ingenti cohorte exceptam fuisse, eamque manum necessitati subvenire conatam, conjuratorum insidiis obstitisse. Ita Kanutum et Carolum, bis propositi cassos, loricas, quas invadendi regis gratia sub tunicis gestabant, hospitiis reddidisse. Horum autem omnium admirationem vincere, quod Waldemarus unius ex conjuratis, sibi perfamiliaris, suspectum minime ferrum vitare potuerit, qui, cum regi, per rhedam aucupium exercenti, solitarius comes aurigaque existere soleret, deficientibus conjurationis auctoribus, parricidale ministerium circa ipsum, cum, prehensa [2] ave, curru delapsus, juvandi accipitris curam intenta corporis inclinatione tractaret, sua manu peragendum promiserat; fortunam tamen in tanta tamque facili insidiandi materia promissis parricidii partibus aditum non dedisse. Horum itaque eventuum miraculis liquere, mortali manu regem perire non posse, cujus salutem inter tot exitiosa arcanaque pericula non industria humana, sed cœlestis protexerit diligentia. Hanc hospitum relationem, a rerum admiratione profectam, eremita, perinde ac sibi [3] divinitus dati indicii mysterium, veneratus, cuidam monachorum rectori [4] ad se venienti memori narratione replicuit, jusso horum

[1] *Helsingorum urbem*] *Helsingborg.*

[2] *Cum, prehensa*] Emendatio Stephanii. Ed. pr. habet *comprækensa.*

[3] *Perinde ac sibi*] Ita Steph. In ed. pr. *ac si.*

[4] *Cuidam ... rectori*] Haud immerito Suhmium (l. c. VII, 445) offendit, quod nomina delatorum quasi

indicandorum gratia ad regem transitum non differre. Quibus acceptis rex, cum ex definitione locorum argumentisque temporum nec non itinerum suorum circumstantiis fidem assertis habere cœpisset, non minus sibi subsidii deum in prodendis insidiis præstitisse, quam in frustrandis tribuisset, gratulatus est. Cujus rei ignorantia Carolus, pristina adhuc securitate succinctus, sive tegendi parricidalis propositi calliditate seu peragendi desperatione, Absalonem, ob cognationis fiduciam petitum, impetrandi sibi a rege provincialis beneficii adiutorem deposcit. Quo propinqui preces attentius exequente, Waldemarus, dissimulata insidiarum cognitione, ex fisco suo se stipendia Carolo soluturum promittit, quoad honoris ei impertiendi facultas incideret. Cumque Roskildiam veniens in æde trinitatis optimæ maximæ morem sacris gessisset, amotis arbitris, Absalonem adesse præcepit. Quo secum considente, indicem advocans, quæ sibi detulerit, iterato exponere jubet. Ille propinquitatis metu [1], qua Absalon a Kanuti filiis [2] contingebatur, eloqui veritus, atque os rubore perfusus, aliquamdiu plenum hæsitationis silentium egit. Cujus taciturnitatis rex illico causam conjectans, Hoc, inquit, te metu Absa-

de industria omissa sunt. Crimina tamen, etiamsi fortasse non ita delata, non ideo ficta sunt (ut Suhmius alio loco, ib. p. 443, suspicatur, cfr. p. 469), quippe quæ Magnus postea in publica concione, cui permulti, quum hæc scriberet Saxo, etiamnum superstites, interfuerunt, confessus sit.

[1] *Propinquitatis metu*] Quam propinqui fuerint cognatione Absaloni nepotes Eskilli, non liquet. Cognationis enim vinculum, quod delatori tantum metum incutere posset, certe arctius erat, quam, quod aliunde cognitum est, Eskillum et Absalonem celeberrimum Tokonem Palnonis filium (Palnatoke) tanquam communem utriusque stirpis auctorem veneratos esse, v. Scr. Rer. Dan. Tom. I tab. geneal. ad p. 43, Tom. IV, Tab. 2 et 5 ad p. 545; cfr. Suhm. l. c. T. V, tab. gen. ad p. 109, T. VII, 15, 446, 494.

[2] *Kanuti filiis*] Utrum rectius Caroli (ut supra), an Kanuti filii dicantur nepotes archiepiscopi, probari nequit. Diplomati alicui ab archiepiscopo circa hoc tempus signató inter testes subscripsit et quidem primus inter laicos Kanutus quidam, Caroli filius, qui fortasse horum fratrum alter erat (v. Suhm. l. c. VII, 425). Verisimilius igitur videri potest, Carolum iis patrem fuisse.

lonis fides liberat, apud quem meæ respectum caritatis propriæ necessitudinis affectioni præponderare non dubitem. Quo dicto senioris vocem, verecunda animi hæsitatione torpentem, ad eloquenda, quæ jubebantur, intrepidam reddidit. Is itaque relationem ab insidiarum principio orsus, cunctasque earum partes veris narrationis indiciis prosecutus, hoc non suæ sed alienæ compertionis fuisse testatur, rogatum se tantum[1], eadem regi referenda curare. Tunc rex, eo secedere jusso, ductis alte suspiriis, privatim apud Absalonem queri cœpit, nunquam sibi vel cognationis jus vel beneficentiæ meritum obtentui fore potuisse, quo minus malis propinquorum artibus appeteretur. Quorum fraudem si dissimulanter tolerare cœpisset, effectum insidiis præbere posse, quæ tam potentum tamque sibi familiarium studiis necterentur; si vero, parum adhuc publicato facinore, supplicia de indemnatis sumere maturasset, dolique notitia a paucioribus sumpta, crudelius in æmulos consuluisset, innoxia capita confictis criminationis partibus obruere videretur, invidiaque virtutis accensus ad communem generis sui interitum variis insimulationis modis exsurgere, necessitudinis eversor affiniumque consumptor censendus. Igitur et patientiam periculosam et ultionem, si præpropera foret, probrosam existere. Ita se, quem vindictæ modum apprehendere debeat, ignorare, cujus et ignominiosa acceleratio sit et perniciosa dilatio. Cæterum insidiarum periculis patere malle, quam in auctores facinus retorquere, ni mors[2] sua ad aliorum confestim exitium redundaret, quam liberorum suorum amicorumque miserabilis strages, mox discordia civilis sævaque exterorum irruptio ac totius patriæ teterrima vastitas insequeretur. Hæc et consentanea rex crebris anxiisque gemitibus prosecutus, quæ maxime sibi conducant, Absalonem dispicere jubet. Ille, se nihil a regis æstimatione diversum perpendere, refert, præfatus, ipsum ex repentino vindictæ procursu non levius famæ dis-

[1] *Rogatum se tantum*] Ita ed. pr. Steph. scripsit *tamen*.

[2] *Ni mors*] Ita ed. pr. Steph. edit. habet *ne*, quæ menda, typographo certe debita, etsi sensum turbat, in editione Klotziana pro more solito iteratur.

pendium quam salutis ex dilatione capturum. Quamobrem animadversionis jus divino permittendum arbitrio, qui potis sit insidias, quas eluserit, publicare; sed neque rem, cujus multitudo conscia sit, diutule vulgus latere posse. Hortatur deinde, corporis sui custodiam consvetis comitibus attentius mandet, jubeatque nunquam sibi inermes asistere, nec magis salutem suam diurnis eorum officiis quam nocturnis excubiis vallari curet. Sic enim conjuratorum aliquos, se proditos suspicantes, repentinum propositi indicium edituros. Gratum Waldemaro consilium fuit. Cujus, Roskildiam linquentis, Absalon comitem agens, sollicitatur a Carolo, petitionis suæ partes, quas nuper apud regem egerit, iterare. Quod exsequente eo, respondetur a rege, raram beneficii gratiam esse, quod accipiens parricidio pensare studeat. Præterea miram quorundam ingeniis et fallendi pertinaciam et dissimulandi inesse versutiam. Se nihilominus, cum primum Jutiam introierit, insidioso militi munificum futurum, a quo potentiæ jus in id maxime vulgus affectari non dubitet. Jucunda Carolo promissio extitit, quam sibi per Absalonem expositam impensiore gratiarum relatione prosequebatur. Finxit enim oris hilaritatem, lætitiamque effusius prætulit, quam non tam recipiendi beneficii quam implendi parricidii affectus progenuit, quod ei regiæ dissimulationis industria securitatis incrementa tribueret. Huic postmodum[1] forte materni avi Eskilli, per idem tempus a Gallia navigantis, appulsus urbem Ripam cum Canuto fratre petendi causam præbuit. Quorum Benedictus quidam solo patre germanus, sed pellice editus, regiæ clientelæ fortior quam fidelior comes, Waldemaro paucis post diebus, quam Fioniam ingressus fuerat, in propatulo prandente, sive celandæ fraudis impatientia adductus, seu parricidii, quod cogitaverat, furiis concitatus, neglectis epulis, cultrum, quem forte prandendi gratia sumpserat, compressa manu, huc atque illuc actum, varia ancipitique versatione stringebat, perinde ac usum ejus ad inferendas plagas agitationis exercitiis prædiscere cupiens. Interdum ferrum sinu condebat, detectumque rursum di-

[1] *Postmodum*] Vere anni 1177 (v. disq. de chronol.).

gitis inserebat. Inter hæc assidue regem oculis destinabat, quibus non minus, quam manui, minarum inesse videretur. Cujus motibus amentiæ consentaneis Waldemarus per sponsam filii, Gertbrudem, ob id muliebriter lacrymantem, oculos inserere monitus, Nicolaum, qui regiæ mensæ præerat, quam poterat arcanis nutibus accersitum, visum ad inusitatos Benedicti gestus obliquare tacite jubet, amotisque post epulas mensis, cæteris sibi propiorem consistere, prædicti equitis, si quas moliretur, insidias excepturum. Sed Benedictum tum ipsius regis, tum commilitonum plena stuporis contemplatio ferrum vaginæ reddere coëgit. Crediderim vero, hunc animi æstum ejus præcordiis divinitus ingestum, eodemque auctore proditum facinus, quo prohibitum, esse. Tum demum Waldemarus neglectum Absalonis consilium pœnitentia prosecutus, devocatis in cubiculum militibus, inter quos et Benedictus astabat, rem mœstam eisque perquam maxime displicituram afferre se dixit, quam et prodere triste sit et celare pestiferum; nec se dubitare, quin eadem in commune delata amicorum mentes tristitiæ salebris sit implicatura, tantoque eis plus amaritudinis incussura, quanto regem suum propensiore caritatis cultu contingerent. Siquidem quorundam conspirationem de nece sua habitam non dubiis conjecturæ rationibus, sed veris consciorum indiciis certisque rerum vestigiis sibi proditam esse, cujus auctoribus primam salutis suæ custodiam credere consueverit. Nolle vero se eorum declarare vocabula, quod noxios resipiscendi induciis donare quam insimulandi studio obruere mallet. Hortatur deinde, majore cum sedulitate vallandum se curent, nec usquam gladiis vacui incedentem comitari sustineant, stipandique officia, hactenus per incuriam gesta, deinceps elaborato famulandi studio prosequantur, tantaque id solicitudine peragant, perinde ac quivis propriæ sinceritatis certitudine de aliena ambigere necesse habeat. Sed neque se universos notabiles ducere, de quorum grege complures ad mortem pro se excipiendam, si res posceret, paratissimos sciret. Tunc milites, mutua fidei æmulatione consciorum indicium flagitantes, a perfidis erga regem capitibus vindictam se exacturos promittunt, neque aut necessitudinis aut familiaritatis gratia tem-

peraturos, quo minus sanguinis ejus cupidos pœnas, quas mererentur, persolvere sint coacturi. Ad hæc rex referre, fidei sinceritate contentos, ulteriores indicii partes expetere non oportere. Ita militum preces, ab innocentiæ conscientia profectas, plenum moderationis responsum cessare compulit. At Benedictus, conjurationem a consciis regi proditam ratus, eumque his, quos incautos opprimere cuperet, callidis simulationis ambagibus veniam polliceri, plerisque militiæ insignibus relictis, Jutiam, qua potuit celeritate, petivit, detectæ factionis nuncio ad Magnum dimisso. Ita perfidum ejus animum mordax conscientiæ crimen regiæ mansuetudinis promissis fidem habere vetuit. Quæ res Magno proxima nocte navigio Lubecam proficiscendi, indeque Henrici contubernium expetendi causam præstitit. Eodem nuncio Canutus et Carolus per Benedictum accepto, tacite Ripensium urbe egressi, conscensa apud Randrusium nave, præfectum Gothiæ Birgerum propinquitatis fiducia[1] petivere. Adeo illos malignæ conscientiæ vis securitate defectos subito pavore quati coëgit. Quorum profectionem Eskillus, tum propriam, tum nepotum fortunam miserabilius questus, infinitæ ægritudinis molestia prosequebatur. Ob cujus magnitudinem linguæ debilitate contracta, parum vocalis evasit. Quem rex ad se Wibergi venientem jucunda admodum fronte suscepit, ne quid suspicionis in ejus adventu reponere videretur. Quam regis moderationem pontificis prudentia æquavit. Supplicem enim pro nepotibus vocem mittere non sustinuit, quo magis se ab insidiarum suspicione alienum efficeret, neve eorum culpæ affinis, quos precibus servare cuperet, existimari posset, consultius arbitrando, taciturnitatis argumento malignitatis suspicionem vitare, quam offensam pro noxiis supplicando contrahere. Cui postmodum Scaniam[2]

[1] *Propinquitatis fiducia*] *Birgerus Brosa*, dux (Jarl) s. præfectus Gothiæ, pronepos erat Canuti sancti, regis, ex altera filia *Ingertha*, quæ nobilissimo Sveco, *Folconi*, nupta, ei peperit Canutum, patrem Birgeri; v. s. pag. 592, cfr. Scr. R. Dan. T. III, tab. geneal. ad p. 276. Itaque Birgeri et duorum fratrum Canuti et Caroli patres consobrini erant.

[2] *Scaniam*] Ita legendum secundum ed. pr. Errorem typographi in edit. Steph., *Scania*, propagavit ed. Klotziana.

profecto opportuna medicorum industria debilitatæ vocis operam redintegravit; at mentem ejus ingenti curarum æstu obsitam ægritudine vacare nepotum, proprio spiritu cariorum, fortuna passa non est. Adeo facilius corporis quam animi discrimina vitantur. At Magnus, facinoris pudore, quam exilii causam haberet, Henrico pandere veritus, reconciliationis ab ipso duntaxat remedia postulabat. Ille, exulis vota aversari impium ratus, epistola ad Waldemarum transmissa, conceptæ erga Magnum offensæ remissionem efflagitat[1]. Ad hæc Waldemarus legatione quam literis respondere satius ratus, Henricum, quem stabulo suo præposuerat, Germanicæ vocis admodum gnarum, in Saxoniam dirigi curat, apud ejus ducem Henricum Magni perfidiam accusaturum. Quo audito, Magnus, rubore in audaciam verso, quam poterat pertinaciter, objectis se affinem negare, et veluti in argumentum[2] innocentiæ duello manum offerre, eodem acumine dissimulationem amplexus, quo facinus molitus fuerat. Refert legatus, non ob hoc se eo missum, ut accusationis partes apud exteros ferro prosequi debeat, sed ut reum causam suam ad regis cognitionem transferre defensionemque patria lege decretam subire moneat. Tum duce, quem defensionis modum adversum hoc criminationis genus lex Danica statueret, rogante, penes ferrum purgationis morem consistere[3] respondit. Tunc Magnus, a duce roga-

[1] *Ille .. remissionem efflagitat*] Itaque, quum hæc fiebant a. 1177, pax inter regem et ducem ad Eidoram fluvium jam redintegrata fuerat, v. s. pag. 895.

[2] *In argumentum*] Emendatio est Stephanii lectionis, quam habet ed. pr., *in augmentum*.

[3] *Penes ferrum purgationis morem consistere*] Illo tempore, quo hæc acta sunt, et postea usque ad initium seculi tertii decimi in omnibus Daniæ provinciis judicium ferri candentis (*Jarn, Jernbiwrth*) in usu fuisse videtur. In Scania saltem a Waldemaro demum secundo abrogatum est (K. Rosenvinge, dansk Retshist. §. 24). Henricus vero stabularius respondendo proxime ad legem respexit castrensem Canuti magni (*Witherlags ræth*), quia hæc causa, quum Magnus inter homines regis numeraretur, secundum illam legem decernenda erat. In fragmento Danico legis castrensis (cfr. supra p. 525 not. 2) locus servatus est huc pertinens (Scr. R. Dan. III, 161, K. Rosenvinge, Saml. af gl. danske

tus, an tantum fiduciæ in innocentia sua reponeret, ut hujus experimenti indicio spem defensionis petere auderet, anceps id genus nec semper miraculo præditum ajebat, quod plerumque et insontes damnare et noxios absolvere soleat, fortuitosque maxime experimentorum eventus habeat. Neque enim divinam potentiam tanta mortalium cura flagrare, ut quibuslibet eorum votis rerum naturam cedere compellat. Suspecta plerisque responsio fuit. Tum duce, quam a se opem sperare debeat, qui tanti criminis objectionem patriis institutis refellere nollet, arctius perquirente, quid ageret, incertus, aliquamdiu responsi cunctationem exhibuit. Tandem ulterioris profugii[1] diffidentia adductus, ultro regem aditurum se dixit, si sibi, quemcunque causa exitum sortiretur, impunitatis fides daretur. In cujus fiduciæ certitudinem stabularius sponsionis suæ pignus offerre cœpit, præfatus, capitali crimine damnatis patriæ legis instituto dilabendi inducias tribui, iisdemque e vestigio supplicium irrogari, nefas haberi[2]. Qua Magnus oblatione contempta, solam Absalonis fidem se pignoris loco recepturum asseruit. Quæ cum rex ex legato cognosset, epistola duci redditur, qua Magno sub Absalonis obtentu

Love, V, 4), ita fera latine reddendus: *Quodsi in judicio comparuerit, atque rex (actor) duorum commilitonum testimonio, jurejurando interposito, criminationem probare possit, quod ejus aut vitam aut regnum prodere voluerit, reus, societate militari excludendus, semetipsum perdidit. Si commilitones illud jurejurando interposito testari non audent, judicio Dei, id est, judicio ferri candentis, aut damnabitur aut absolvetur.* Cfr. supra p. 529 sq.

[1] *Profugii*] Error typographi, cui *profugi* in ed. Steph. debetur, in ed. Klotz. iteratur.

[2] *Capitali ... nefas haberi*] Etiam hæc consentanea esse cum præceptis legis castrensis, ex iis patet, quæ Saxo noster supra p. 530-532 de hac proscriptionis ratione disseruit, additis, quæ supersunt (ibid. citata) ex commentatione Svenonis Aggonis filii de eadem re. Mirum igitur videtur, quod Magnus hoc præceptum antiqua consvetudine sancitum ignorare vel irritum putare potuit. Verum ob oculos ei versabatur exemplum Burisii, qui, quum in eadem esset conditione, legis beneficio regis arbitrio exclusus in carcerem conjectus est (v. s. p. 810; cfr. disq. de poena Burisio inflicta inter not. uberior.) Ideo noluit Magnus redire, nisi Absalon fidem suam interponeret.

veniendi discedendique potestas promittitur. Quo evenit, ut Absalon prius Magnum hospitio exciperet, quam ullum adventus ejus nuncium a rege sumpsisset, literas, quæ pro ejusdem receptione destinabantur, nimio festinationis studio præcurrentem. Quibus tandem per regem susceptis, solicitudinem improvisi hospitis plenis fiduciæ promissis discutere curæ habuit. Quibus erectus Magnus plus spei in Absalonis auxilio, quam metus in sua noxa reposuit. Quo evenit, ut, majore formidinis parte deposita, propria repetere non dubitaret, navigationem, qua Jutiam petiturus erat, necessáriis usibus instructurus. Quippe causam apud Arhusiam dicere jubebatur. Verum hoc securitatis robur deprehensa secretorum ejus legatio quassavit. Siquidem binas ejus epistolas, proditionis mandata gestantes, a publicorum itinerum observatoribus intercipi contigit. Quas cum regi allatas ab intermeantibus expertus fuisset, formulam, qua signatoria utebatur, proprii scribæ negligentia amissam confingit, idque non solum inter suos, sed etiam apud Absalonem simulatione prosequi curavit, opinionem serere cupiens, adulterinas epistolas a formulæ repertoribus odio sui fuisse compositas. Appetente causæ dictionis tempore, binis navigiis instructus, Absaloni Sialandiæ et Scaniæ magnatibus comitato obvius affuit. Quo adito, conscientiæ stimulis actus, trepidationem fide majorem præteritæque vitæ fortitudini indebitam exhibendo, nullis se exhortationibus, ut Jutiam peteret, adducendum, jurabat, plus a se metus in regis offensa, quam opis in cujuspiam patrocinio reponi, præfatus. Præterea fortuitam sigilli sui amissionem causatus, æmulorum commento, occasionem ex ejusdem inventione nactorum, inimicas regi literas suo nomine confictas asseverabat. Sed Absalone, tametsi criminis acta ab eo confessio foret, nihil commissum, quo minus inviolatus discederet, constantius asserente, sociali illum navigatione prosequitur, plus amici monitis quam proprio pavori indulgens. Cui rex, omni Danica nobilitate stipatus, apud villam Wiby[1] sibi per Absalonem oblato, mensæ sacra communicare passus non est, ne convivam agendo

[1] *Villam Wiby*] Parochiam ruralem in vicinia Arhusiæ oppidi.

offensam deponere videretur. Quem die postero ad concionem[1] vocatum, suorum in eum benignitate exposita[2], majestatis reum agere cœpit, pietatem parricidio rependere avidum, quod ejus fuga non violenter ingesta, sed a solo conscientiæ reatu profecta recenter prodiderit. Ad hæc Magnus, se non cujuspiam delicti, sed minacis nuncii per Benedictum accepti impulsu dilabendi consilium cepisse, testatur, regiæ suspicionis causam e longinquo tutius spectaturus. Præterea mirari se, quo pacto rex propinquum, quem omni familiaritatis jure prosequi consveverat, inanium suspicionum ductu persequi sustineat. Contra rex hoc eum ingratiorem, quo meritorum suorum negligentiorem, astruere, et in perfidiæ argumentum supradictas ipsius epistolas, quarum altera clausa, altera aperta obsignabatur, in commune proferre; quas etiam per præsentes pontifices circumferri et, an vero Magni signaculo obsitæ essent, curiosius annotari præcepit. Quod inspectantibus cunctis, adulterinumque esse negantibus, recitari eas in publico jubet. Aperta Scaniensibus scribebatur, regem super complurium oppressione calumnians, cunctosque ad bellum cum eo gerendum exhortans, Magnum repetendæ libertatis auctorem habituros. Clausa ad Canutum et Carolum eodem, quo prior, titulo mittebatur, quæ eos res in Scania novare moneret, Magnumque idem apud Jutiam facturum promitteret; sic regem viribus cariturum, majorum regni provinciarum auxiliis ad eum commeare prohibitis. Perlectasque epistolas Magnus cum responso excepturus putaretur, indice metus silentio uteba-

[1] *Ad concionem*] Saxo etiam supra p. 529 sqq. hoc nomen sæpius indidit illi conventui hominum regis, qui in causis commilitonum jus dicere solebat. In ipsa lege (Scr. R. Dan. III, 161, cfr. ibid. p. 149, Rosenvinge, Lovs. V. 2, cfr. ibid. p. 14) talis conventus, qualis hic erat Arhusiensis, vocatur *Huskarlastefne*. Itaque legi convenienter hoc loco non nisi de magnatibus s. nobilibus regni sermo est, quippe quibus solis aditus ad hanc concionem pateret. Quod parum attendisse videtur Suhmius l. c. VII, 463.

[2] *Suorum in eum ... exposita*] Ita ed. pr. Sensus horum verborum satis perspicuus est. Nescio igitur, cur Stephanius ante *suorum* addiderit *meritorum*, quod mihi sensum potius turbare quam expedire videtur.

tur. Quin etiam tantum stuporis animo contraxerat, ut voce quoque deficeretur, internæ perturbationis notas confuso oris habitu præ se ferens. Notabilis viri taciturnitas fuit, quæ ne confessionis loco duceretur, prudens Absalonis interventus effecit, miratu indignum dicentis, ad novos criminationis objectus hominem, defensionis dubium, pleno meditationis consilio respondendi officia tardius exhibere, protinusque eum dandi responsi gratia colloquio excedere et, quos velit, ex amicis in consilium contrahere jubet. Quo dicto recreatus Magnus atque ad spem labefactandæ accusationis erectus, acceptis consultationis induciis, Absalonem cum Tukone, Wendilensium antistite[1], sevocat. Is Tuko patri ejus Erico diaconatus obsequiis percarus habitus deque ejus clientela ad pontificatum accitus fuerat. Cujus rei grata recordatione Magni caritatem propensius animo insitam habebat. Quem multum diuque ob cogitati sceleris immanitatem profectis a dolore conviciis insecutus, respondente eo, epistolas aliena fraude contextas, supervacuum id purgationis genus astruxit, non solum scripturæ, sed et stili modum, quo scriba ipsius Lambertus in dictandis epistolis uti soleat, certissime recognoscere præfatus. Cujus affirmationem Absalone consentaneis verbis prosequente, tantum Magno desperationis incessit, ut eos[2], an sibi confessionis remedia amplecti liceret, trepide percontaretur. Tum Absalon, tametsi confessio periculo non careret, ad hanc tamen ante procurrendum, quam de venia actum excussumque foret, negabat, svadetque uti, stupore deposito, per se vel per amicum in posterum diem induciarum facultatem audacter efflagitet, firmato animo rem felicius expleturus. Quibus admissis, rex præsentem nobilium catervam, vespere iter ingressus, ad Unnonis, locupletissimi viri, penates secum perduxit. In qua profectione Absalon a Magno admodum æstuante, quisnam defensionis modus objectis congrueret, curiosiore percontatione consultus, nullam partem probro aut periculo vacuam ajebat[3]. Nam nec accusationem tot

[1] *Wendilensium antistite*] Episcopo Burglanensi; cfr. supra p. 807.

[2] *Eos, an*] Sic scribendum pro *an eos* in nonnull. expl. ed. pr. et ap. St.

[3] *Ajebat*] Stephanii emendatio pro *agebat* in ed. pr.

rerum indiciis subnixam refellere promptum, nec purgationis partes detrectare sincerum[1]; confessionis vero exitum ancipitem fore, quam nulla veniæ certitudo præcurreret. Ita verax responsi dator consultori ignorantiam prætendere, quam in dubiis certitudinem promittere, fidelius duxit. Tunc Magno, omnia se veraciter relaturum, si veniam confessioni tribuendam speraret, dicente, intrepide eum sibi secreta, quæ vellet, committere jubet, nullum eorum indicium ad regem ex se manaturum, præfatus. Tum illo omnem insidiarum ordinem patefacere cupiente, Absalon narrationem admittere noluit, ne eam sacerdotali ministerio confessionis loco recipere videretur. Suadet itaque, Sunonem et Esbernum secum adhibeat, quos in rebus arcanis tegendis industrios sciat. Quibus admissis Absalonique data fide pollicitis, absque ejus conniventia nullam se præsentis arcani mentionem acturos, Magnus insidiarum seriem a principio retexere orsus,

[1] *Nec accusationem ... detrectare sincerum*] Juxta leges Scaniæ (qvæ legum nostrarum provincialium solæ ante abrogatum judicium ferri candentis scriptæ videntur, ideoque usum ejus statuunt) reus non tenebatur se ferro candente purgare, nisi actor accusationem aut certis testium indiciis aut jurejurando suo (*aasuoren eth)* firmavisset. In cæteris legibus provincialibus simili ratione actio firmanda erat, antequam judicio nominatorum *(Næffn)*, quod pro judicio candentis ferri substitutum fuerat, res permitteretur (v. K. Ancher, om vore gl. Retterthing §. 23). Legem quoque castrensem hoc casu similem accusationis confirmationem exegisse, ostendunt hæc verba Saxonis, quæ significant, Magno certa conditione licuisse purgationis partes recusare. Duobus tamen testibus, sicuti requirunt interdum leges provinciales, non opus erat, quippe quorum testimonia ad rem decernendam sufficerent (v. verba legis supra citata). Sed jurejurando actoris haud dubie firmari oportebat accusationem, quæ reo necessitatem se candente ferro purgandi imponeret. In ea causa, de qua hic agitur, neque testes aderant, neque juramento rex veritatem accusationis confirmare poterat. Indicia vero criminis, quæ quum fuga voluntaria tum literæ interceptæ præbebant, reum ita onerabant, ut confessionem ei extorquere posse viderentur. Illa igitur indicia refellenda erant, ut hoc onere Magnus liberaretur. Quod ei haud facile succedere poterat. Vim eorum negando purgationis quidem necessitatem evitare, suspicionem vero nunquam nisi judicio candentis ferri sponte subeundo a se amovere poterat. Hæc sunt, quæ his verbis Absalon amico suo deliberanda dat.

non solum se cum his, quorum crimen testis fuga prodiderat, jure notatum asseruit, sed etiam complura ad regis caput pertinentia, adhuc ejus notitiæ parum indita, apertissima confessione detexit, Eskillum (Asceri hic filius erat) et Christiernum, patre Svenone natum[1], ejusdem culpæ conscios asseverando, Christierni fratrem Ascerum, cui in templo Lundensi prima post antistitem dignitas cesserat[2], conjurationis consilium scisse potius quam probasse, testatus. Confecto itinere, postquam opportunum colloquio tempus occurrit, Absalon cum Sunone et Esberno regem, paulisper sine arbitris esse jussum, contemplari causæ exitum monet, in qua nec accusationem actori instruere expeditum[3] nec reo confessionem amplecti tutum ducatur. Qui si indemnatus abscederet, complures ad innocentiam sibi decernendam adduceret; sin confessus venia careret, simplicitatis exemplo culpæ sociis tegendæ ejus documentum præberet. Igitur elaborandum, ut spontanea ab eo confessio elici posset, quem testimonio insequi promptum non esset. In hanc sententiam perducto rege et, se pœnam confessioni remittere, promittente, cum Magnus postera die in concione ab eo, quid super responso deliberasset, interrogatus fuisset, a conjurationis initio orsus, pudore posthabito, omnem insidiarum contextum, non solum conscios, sed etiam loca rerum ac tempora perstringendo, vera narrationis serie prosequebatur, regem inter tot pervicacissimæ artis ambages non sorte humana, sed divina opera servatum affirmans, seque non aliud magis mirari, quam quod fraudem tanta familiarium arte compositam propitiæ fortunæ interventus eluserit, hominemque tot civium dolis petitum casus incolumem servare potuerit. His

[1] *Eskillum .. Svenone natum*] Pater Eskilli (ejusdem fortasse, qui supra p. 804 laudatur), Ascerus, patruelis erat Eskilli archiepiscopi. Christierni pater, Sveno, frater erat ejusdem antistitis Lundensis; v. Scr. R. Dan. Tom. I, tab. gen. ad pag. 43.

[2] *Ascerum ... cesserat*] I. e. Ascerus præpositus erat (et diaconus) ecclesiæ Lundensis; v. Dipl. Arn. Magn. I, 254, haud dubie idem, qui in Necrolog. et Libr. dat. Lund. a. d. VIII Kal. Apriles mortuus dicitur; Scr. R. Dan. III, 441, 499.

[3] *Nec accusationem .. expeditum*] Cfr. supra pag. 909 in not.

dictis, genibus regis supplice vultu gemebundus advolvitur. Quem rex, præteritæ amicitiæ verecundia consurgere jussum, ingratæ mentis exprobratione coarguit, illius per insidias opprimendi cupiditate perfusum, cujus a primæva ætate perpetuam caritatem expertus fuerit, a quo belli Grathici temporibus non tantum spiritum sibi datum, sed etiam adjecta potestatis incrementa meminerit. Se enim non solum propinquitati supplicium remisisse, sed etiam munificentiam impendisse, eum vero, cum fidem beneficio debuisset, perfidiam rependisse. Itaque meritorum suorum oblivionem ab eo tam nequiter actam admirans, nec pristinæ confessionis assertione contentus, an se per insidias opprimere cogitasset, inquirere perseveravit. Ille, nec animum sibi nec arma nihilque, quod tanto facinori attinuit, excepto dei nutu, defuisse, subjunxit. Delectatus rex tam audaci hominis responso, veniam se confessioni tribuere, non familiaritatem restituere dixit, ne rursum amicitiæ copia insidiarum irritamentum existeret. Eundem quoque tacita ad Kanutum Carolumve mandata habere prohibuit, monitum, ne culpam repetere velit, cui divinam potentiam tam constanter obniti persenserit. Ille se, si quid tale committeret, ulterioris veniæ remediis indignum vocare, ne precibus quidem salutem deinceps tueri ausurum. Quo rex sedendi locum repetere jusso, protinus Svenonis filium Christiernum, quem, peracta Magni causa, per ignorantiam casus obtulerat, iracunda admodum accusatione persequitur. Qui cum se consortis indicio proditum accepisset, defensionis inops confessione veniam impetravit, nec solum spiritum, verum etiam bonorum omnium incolumitatem assecutus est, exilio duntaxat pœnas dare coactus, ne promptus ad crimen regressus suppeteret. Ita moderatio manifestam militis culpam, extremumque supplicium meritam, proscriptione insequi contenta extitit. Taliter exacto concilio, Magnoque Fioniam reverso, Waldemarus insulam ferarum gregibus abundantem, more regio prædæ venaticæ vacaturus, ingreditur. Quo loci Absalon et Ascerus a maximo pontifice Eskillo ob veniam ejus nepotibus conciliandam, quæ Magni exemplo sponderi videbatur, transmissi, inexorabilem regis animum experti sunt. A quo demum Ascerus, an conjurationis fautorem egisset, roga-

tus, cognitioni se quidem affinem, sed a consensu immunem asseruit, nec tam odio regis, quam delationis pudore prodendique commissi verecundia hæc fecisse. Quem confessionis modum diuturni postmodum exilii causam habuit. Hujus legationis contemptum tam ægre Eskillus tulit, ut, variis corporis pestibus contractis, gravibus hiemem morbis exigeret.

Qua finita[1], Waldemarus, Daniæ Svetiæque primoribus accersitis, regales filio nuptias exornat[2]. Quibus peractis, Waldemarum Eskillus secreta allocutione petitum enixe deposcit, arcani, quod ei committere velit, intempestivam confessionem non arguat. A quo postulata sperare jussus, jampridem deponendi pontificatus allatam sibi cupidinem dicit, quem tanto oneri imparem ætas viribus defuncta constituat. Neque enim in fastigio se, sed privatum ac procuratione liberum decedere velle, præteritæ conversationis habitum monastica mutaturum. Quem cum rex verbis caritatem simulantibus proposito prohiberet, idque ei sine Romana auctoritate exequendi fas esse negaret, habere se

[1] *Qua finita*] Nuptiæ, ut videtur, mense Februario a. 1178 celebratæ sunt (v. disq. de chronol.) Rectius ideo auctor hist. Knytl. c. 125 has nuptias hyemis tempore factas dicit.

[2] *Daniæ Suetiæque .. exornat*] Edit. pr. et Steph. habent *filiæ*. Attamen non dubium est, quin legendum sit *filio* v. *filii;* nam de nuptiis Kanuto filio exornatis sermo est. Quod jam auctor hist. Knytl. admodum probabile reddit, ubi refert (c. 125), Kanutum hoc ipso tempore Gertrudem uxorem duxisse. Certum vero eo fit, quod et Gheysmerus, qui pæne ipsa verba Saxonis repetit, (Scr. R. Dan. II, 382) et Krantzius (Dan. L. VI, c. 41) *filio* habent. Atque ne hoc librariorum errori tribuendum putes, Gheismerus Kanuti nomen addidit. Ideo non dubitavi *filio* in textum recipere. Lectio *filiæ* fortasse conjecturæ debetur librarii cujusdam, qui, quum sciret, filiam quandam (Richizam) Waldemari regis nuptam fuisse Sveciæ regi (Erico Kanuti filio), nesciret vero, hoc anno demum 1210 factum esse (v. Gram. in Meurs. col. 377, Lagerbring, Svea R. Hist. II, 311 sq.), de his nuptiis hic agi putabat, quia *Svetiæ* primores invitati erant. Quod etiam Suhmium nostrum (l. c. VII 482) ita offendit, ut *Saxoniæ* pro *Svetiæ* legendum putet. Sed, quæcunque fuit causa hujus invitationis, *Svetiæ* genuina esse lectio videtur, quum Gheysmerus et Krantzius in suis codicibus eandem vocem habuerint.

summi pontificis epistolas, per quas non solum abdicandi honoris licentiam, sed etiam transferendi, in quem vellet, potestatem acceperit, testatus est. Huc accedere, quod se, Romanæ legationis officio fungentem, ne sedes successore vacua habeatur, subrogationis curam exhibere par sit. Quod dictum rex, Ascerum[1] ab eo pontificem adoptari ratus, suspicione insequi cœpit, nec dubius, Kanutum et Karolum, si quid ulterius adversum se conati forent, multum ab avo virium contracturos, cum diu verbis amicitiam præferentibus egisset, ad postremum votis ejus annuere se dixit, quod Romanæ sententiæ decreto obviam ire nequeat, penes quam publicæ religionis norma consistat. Tum Eskillus, honoris abdicationem contractorum pontificum frequentia celebrari magni æstimans, profecturum ab urbe regem precari instituit, uti ipsos exacto mense[2] secum reducat, quos non solum suæ renunciationi, verum etiam novi antistitis creationi interesse expediat. Quam rem prorsus silentio dignam existere, ne cognita quemquam electionis metu dilabi cogeret. Quo concesso, statam interim solennemque popularium concionem ingressus, docet, quantam subditorum[3] caritatem fastigio functus exhibuerit, quamque benevolo studio merita sua publicus eorum favor pensaverit. Jam vero sibi re pontificali cedere in animo esse, cujus administrationi supremæ ætatis suæ habitum dissidere conspiciat, ideoque se eorum curam, quam hactenus plenis pietatis officiis gesserit, divino mandare præsidio, cunctisque sibi militiæ fide devinctis hujusce generis nexum remittere; super hæc omnia alienis delictis veniam dare, propriis petere; universos etiam discessum suum piis precibus prosequi votisque pro se excubare precatur, parem se eis dignationem repensurum pollicitus. Adeo autem miserabiliter in concione egit, ut eam lacrymis suffusam dimitteret. Qua soluta, Absalonem Sialandia redeuntem, missis,

[1] *Ascerum*] Nepotem puta archiepiscopi, præpositum Lundensem nuper commemoratum.

[2] *Ipso exacto mense*] Februario, v. disqu. de chronol.

[3] *Subditorum*] Steph. In edit. pr. typographi errore *subitorum*.

quibus exciperetur, equis, penatum suorum hospitio uti compulit. A quo, quid ita plebem mœstitia affecisset, rogatus, tum senium suum, tum exilium nepotum dignitatis sibi patriæque fastidium afferre respondit. Huc accedere voti religionem, qua se dudum Bernardo Claravallensi, pontificatu ultro cessurum, privatamque vitam et honoribus defunctam acturum spoponderit. Die postero, cum prædicti provinciarum antistites in ædem Laurentii matutine coissent, ornamenta sacrarii armamentario egeri conspectuique subjici jubet, quantum veteri altarium cultui pristinoque sacrorum splendori nova ac religiosa liberalitate adjecerit, in propatulo ostendere cupiens. Quibus prolatis, voce suspiriis permixta, quantis caritatis impendiis pro subditorum pace ac stabilitate excubuerit, quot ærumnis, quot periculis obsitum omne pontificatus sui tempus exegerit, edocet. Quem ob hoc se deponere statuisse, quod ætatis suæ magnitudinem ulteriori ejus functioni inhabilem sentiat. Cujus orationem rex respondendi officio subsecutus, eum, tametsi crebras cum regibus simultates gessisset, pontificis partes laudabiliter executum affirmat. Suæ vero sententiæ resignationis ejus propositum non placere, cui jam eo ætatis perventum sit, ut malignitatis ultra notari non debeat. Deinde eum proprio motu, an suo compulsu pastoris officium detrectaret, fateri jubet. Tunc Eskillus, directis in aram manibus, jurare et præsentia sacra testari, se non odio regis aut ullius injuriæ ex eo receptæ violentia, sed perituri honoris fastidio perpetuique studio huc propositi esse perductum. Grata regi responsio fuit, cupienti vera pontificis assertione calumniæ suspicionem vitare. Rogat deinde, an unquam regia severitate pœnas ab his exigere supersedisset, adversum quos ille pontificalem censuram prior distringendam curasset. Quo nihil tale eum egisse fatente, gravi metu liberatum se dixit, veritum, ne subita antistitis abdicatio occultam apud complures sibi notam crearet. Romani deinde pontificis epistola, sine cujus nutu rex dignitatem ab ipso deponendam negabat, in commune relegenda profertur. Ea scribebatur, Romanum antistitem Lundensi, pontificalis ministerii laxationem petenti, quod eum huic muneri per-

utilem scisset, hactenus repugnasse [1], nunc vero, precum ejus perseverantia superatum, ætati ipsius assiduoque languori petitæ rei licentiam detulisse. Cujus auctoritati rege refragandum negante, sua sede exsurgens, virgam annulumque, præcipua pontificalis sacerdotii insignia, altario imponens, perfectam sui muneris abdicationem agere protestatus est. Cujus facti miseratione lacrymæ astantibus obortæ suspiriisque murmuris instar reddentibus ædes repleta. Igitur Eskillus, qui regni clerum excussius nosset, sedis a se relictæ successorem a rege circumspicere rogatus, comprobata monitoris industria, aliam Romanæ dignitatis epistolam explicat, qua sibi, legationis habenas tenenti, subrogandi antistitis arbitrium mandabatur. Ea perlecta, potestatem, quam sibi indulgentia Romana detulerat, ad eos, quibus eligendi jus esse consverit [2], transferre se dixit, quod ultro jure suo cedere quam alienum offendere malit, ne ecclesiam, pro cujus majestate tuenda semper excubuerit, cousveto libertatis beneficio fraudare videretur. Tunc iisdem, regi [3] uti consilium suum exponeret, obsecrantibus, regeque cleri postulationem sub plebis nomine, cujus se partibus proloqui referebat, consentaneis precibus prosequente, sententiam suam inter divinam humanamque caritatem fluctuari asseruit, quarum alteram tacendo, alteram loquendo offendere posset. Dei namque mentem exasperaturum se esse, si illius, quem huic maxime regimini idoneum scisset, indicem agere supersedisset; si vero hominem hujus officii gnarum, pontificisque partes alibi laudabiliter executum, sed et pro patria difficilia audere solitum, nuncuparet, familiaris et propinqui [4] gratiam violaret, quem hujus honoris oblationem aversari non dubitet. Tunc cuncti, quisnam ab eo destinaretur, animo perpendentes, solam vocabuli certitudinem flagitant. Et ille, Roskildensem, inquit, antistitem, mihi propinquitate, vobis

[1] *Hactenus repugnasse*] Eskillum jam antea permissionem petentem archiepiscopatu se abdicandi a papa repulsam tulisse, e bulla quadam apparet Alexandri tertii sine anno, quæ etiamnunc exstat; v. Suhm, l. c. VII, 426 sq.

[2] *Consverit*] Ita ed. pr. Stephanius sine idonea causa scripsit *consveverat*.

[3] *Regi*] (Delendum videtur. Mg).

[4] *Propinqui*] Cfr. supra p. 899.

opinione notum, designo. Igitur compluribus, bene ecclesiæ consultum, acclamantibus, exsurgens Absalon, majorem hunc fascem, quam ut humeris suis imponi debeat, refert, nullo se pacto ad deserendam ecclesiam adduci præfatus, quam, angustissimis rei Danicæ temporibus susceptam, ad eminentem fortunæ habitum summa animi corporisque fatigatione perduxerit, cujusque non solum externum hostem armis submoverit, sed etiam veterem atque hereditariam paupertatem felicibus opum incrementis mutaverit. Tum ii, quibus suffragandi jus erat, ab Eskillo taciturnæ hæsitationis increpiti, et, cuinam officii sui partes cedere vellent, rogati, paribus in Absalonem votis pronuntiant, adeoque concordes suffragiorum voces misere, ut nihil in his diversum aut dubium reperires. Nec oris officio contenti, manu comprehensum ad sedem, quam ei voce detulerant, vi pertrahere conantur. Nam primus Eskillus injectæ in eum dexteræ exemplo cæteris idem audendi fiduciam tribuere videbatur. Qui etiam, ut mos est, concinere exorsi, celebrem electionis concordiam decoro psallendi officio prosequuntur. Quorum plenum venerationis concentum populus, ingenti plausu tripudians, sacro cantilenæ genere æmulabatur, gloriosis clericorum vocibus aliquid honorificæ modulationis adjicere gestiendo, personantibus aliis, deformem sibi taciturnitatem existimans. Adeo in eligendo eo tota multitudo unam benevolæ suffragationis vocem habuit. Ille vero trahenti se turbæ summis corporis viribus obluctatus, complures robustiore impulsu præcipites humum petere coëgit. Ab iisdem quoque exuviæ renitenti detractæ, jamque res ad vim et rixam usque progressa permixtos strepitu cantus exaudiri non patiebatur. Igitur Absalon ad sedem pontificali fastigio consecratam pia plebis violentia perductus, in ea collocari passus non est, ne ulla ex parte cogentibus assentiri putaretur. Quam ob rem prius ab Eskillo, mox a Waldemaro oblati sibi divinitus honoris ornamenta amplecti rogatus, ne præsentis ecclesiæ majestatem novo et inaudito contemptu perfunderet, impetrata loquendi copia, ad appellandi officium procurrit, cumque precibus obsecuturus putaretur, validissimum repugnationi suæ tutamentum adjecit. Rapuisset alius oblatæ dignitatis beneficium,

avideque se tanti sacerdotii tribunalibus ingessisset. Nicolaus, Roskildensis chori senior[1], super irrogata antistitis violentia parem appellationis vocem edere cunctatus non est. Tum Eskillus aliquanto concussior, certissime se suffragatorum partibus affuturum dicebat, sensurum Absalonem, sua an illius vota plus momenti Romæ sint habitura. Hinc missæ studium datur. Qua percelebrata, benedictionem Eskillus Absalonis ministerio præstari præcepit, hac usurpatione eum electionis assensorem efficere gestiendo, se, jam cunctis pontificatus partibus defunctum, huic ministerio congruentia amplius exequi non oportere præfatus. Quem Absalon, tametsi pontificalia deposuerit, legationis tamen jure benedicendi prærogativam retinere dicebat, neque ad inferioris potentiæ viros debitum fastigio suo munus relegare debere. Ea Absalonis verecundia senem voti cupidum neglectæ dignitatis suæ meminisse coëgit. Alio quoque moderationis genere repugnationis ejus perseverantiam idem labefactare tentavit. Siquidem in cubiculum devocatum, cum precibus perflectere non posset, genibus nixus plenis supplicationis lacrymis aggredi conatus est. Profectu vacuus, tertium irritamenti modum, quo electi mentem ad suam sententiam adduceret, excogitavit, incertum relinquens, major in cogente an resistente perseverantiæ conatus extiterit. Siquidem equites suos, numero et amplitudine insignes, ad eum direxit, militari fide se ejus partibus obligaturos. Quorum Absalon famulatum repudians, se prorsus in honorem eorum obsequiis dignum consensurum negabat. Qua demum constantia evictus Eskillus, ne suppellectilis, quam ecclesiæ relinquere statuisset, obscurior depositio foret, eundem in arcanam vestibuli partem abductum instantius hortari cœpit, uti saltem oculis eam subjicere dignaretur. Sed et hanc quoque sollicitationis partem superiorum victor mire contempsit, ne, qui gloriæ tentamenta calcasset, avaritiæ irritamentis succumberet. Quamobrem Eskillus, ira accendi creditus, minus se bonorum, quam cogitaverit, inquit, sacris atque domesticis usibus relicturum, ipsumque tam stolidæ

[1] *Nicolaus .... senior*] Fortasse idem ille, qui a. 1180 decanus erat capituli Roeskildensis; v. Suhm, l. c. VII, 597 sq. (Scrib. *antistiti.* Mg).

pertinaciæ quandoque damna sensurum. Aureo deinde poculo regem, Absalonemque simili muneratus est. Præterea neminem ex amicis indonatum reliquit, apud patriam sibi præclara liberalitatis monumenta creare cupiens. Varia quoque membrorum debilitate perstrictus, ad postremum etiam igne, quem sacrum vocant, quadam corporis parte respersus, abscedere maturavit [1], perinde ac divinitus injecti sibi supplicii cruciamenta sortitus. Quem quum Absalon Scania excedentem castelli sui [2] hospitio excepisset, seque tanto pedum frigore teneri, ut noctu quietem capere non posset, conquerentem audiret, calidum laterculum cistula crebris foraminibus distincta inclusum plantis applicuit, eoque fomenti genere præfrigido seni patientem quietis calorem restituit. Cujus medicamenti beneficium hoc Eskillo gratius fuit, quod ab artificis caritate, non scientia aut professione manavit. Qui quum Absalonis navigio comitatuque Slesvicum perlatus fuisset, scyphum argenteum ab eodem sibi pro munere oblatum suscipere recusavit, præfatus, se deinceps nullum insignium vasorum usum habiturum. Idem quum regem Slesvicensi in ponte obvium convenisset, ita corporis debilitate solutus est, ut a plerisque exanimis putaretur. Recreatus tandem, fretumque rate transgressus, ac præsentes benignius exosculatus, inter flebiles amicorum voces plorabundus et ipse curriculo per Absalonem procurato, quum prorsus equitandi impatiens foret, quo mollius veheretur, imponitur. Cujus flentis discessum amicorum turba, ipsum ulterius non visura, perinde ac funus lacrymis prosecuta est. Post hæc regis legati cum Lundensibus, cogendi Absalonis gratià, Romam mittuntur. Qui primum Clarevallum profecti, reperti illic Eskilli epistolam, cujus ea tempestate non mediocris apud curiam favor vigebat, in adjumentum suæ petitionis accipiunt. Nec minus Absalon ac Roskildenses legationibus curiam fatigant, electioni, quam Lundenses confirmatum peragebant [3], plenis reclamationis sententiis obnitentes.

[1] *Abscedere maturavit*] Teste aucore hist. Knytl. l. c. Eskillus tempore jejunii solennis nondum finito (a. 1178) Daniam reliquit.

[2] *Castelli sui*] Hafniensis.

[3] *Peragebant*] (L. *pergebant.* Mg).

Interea proceribus apud Roskildiam paschali tempore feriatis, convivioque per summam omnium hilaritatem exacto, per Thordonem, Lundensium præfectum, regi significatum est, Thormerum quendam, Magni nuntium, nuper Gothia reversum, tanto itinere Scaniam esse transgressum, ut captionem celeritate vitaverit; cujus occupandi gratia Beltensem transitum [1] insidiis esse vallandum, quem ab eo ocyus adiri ambiguum non sit. Rogatum super his Magnum, præsidiumque negationis amplecti conatum, rex tuto fateri posse promittit. Ille summa cum dissimulatione objectorum fidem levare, si quid hujusmodi compertum foret, ulteriorem sibi veniam negari precatus. Rex, negatorum incredulus, Adulfo cuidam, insignis fidei, sed clericalis conditionis, quod propter Belticum littus habitaret, observationis negotium mandat, per satellites ad eum directos cultus et corporis notis, quibus prædictus Magni nuntius dignosceretur, expressis. Taliter captus Thormerus, ac coram rege super mandatis, quorum esset gerulus, perquisitus, post diutinæ negationis ambages, quæstionis metu [2] credita sibi secreta detexit, lignum compactile [3], quale more Danico inter amicos sigilli vim obtinet, a se epistolæ loco gestari confessus, cujus dimidium a Kanuto et Karolo perinde ac syngraphus haberetur. Cujus nequitiam rex vinculis mulctare contentus, Absalonis eum custodiæ tradit. Igitur per Nicolaum, stabuli sui præpositum, Fionensium militum eum sequi jussorum auxiliis succinctum, Magnum, perinde ac denuo sibi

[1] *Beltensem transitum*] I. e. transitum illius freti, quod Fioniam a Sjællandia separat, lingua Danica *det store Belt* dictum. Magnus, uti ex sequentibus apparet, eo tempore in Fionia habitabat.

[2] *Quæstionis metu*] Hæc verba cum iis, quæ supra p. 734 sq. de punitione Thetlevi agunt, collata, probare videntur, jam duodecimo seculo tormenta interdum in quæstione habenda adhibita fuisse, etsi eorum usum, in antiquis legibus nostris nusquam commemoratum, exempla aliunde cognita seriori demum tempori assignant. Cfr. K. Rosenvinge, dansk Retshist. II, 229 (ed. 2).

[3] *Lignum compactile*] Tesseram, more non Danorum modo, ut vult Saxo, sed multorum quoque aliorum populorum, inter hospites et secretarum societatum socios ad fidem gestori conciliandam missitari solitam.

insidiosum, pœnamque perfidia meritum, capiendum curat. Qui in cubiculo nocte concubia circumventus, dum pristinæ virtutis immemor salutem latebris, non armis circumspicit, post aulæa repertus abstrahitur. Ita nescias, miseriorem eum deformitas captionis an captio ipsa reddiderit. Oblatus regi, quum super insidiarum consilio rogaretur, aliquamdiu objectis se affinem negabat. Tandem convincentibus eum captivi indiciis, dissimulationisque materia non suppetente, confessione crimen aperuit. Cujus mentem rubor nescio magis, an supplicii metus afflixerit. Hunc rex ad urbem Laterensem [1] missum, Thorbernique [2] custodiæ traditum, carcere quam morte mulctare maluit.

Per idem tempus Sclavorum piratæ, spoliatis Waldemari legatis, navigium muneribus eidem a socero transmissis [3] onustum cepere. Cujus reposcendi gratia nuntiis ab eodem missis superbe responsum dedere. Qua injuria Waldemarus, ut par erat, accensus [4], Henricum in societatem ultionis sollicitat, Rugianisque, quod hostilium locorum gnari essent, in commilitium evocatis, per

[1] *Urbem Laterensem*] In eundem igitur carcerem conjectus est, cui undecim annis ante Burisius traditus fuerat; v. supra p. 808.

[2] *Thorbernique*] Qui urbem Laterensem eandem esse putant, quæ alias *Siöburgum* appellatur (v. supra p. 770 sq. in not.), hoc nomine opinionem confirmatam videbunt. Nam circa hoc tempus Thorbernus quidam hujus arcis castellanus erat; v. Suhm l. c. VII, 426.

[3] *Eidem a socero transmissis*] Antequam decerni possit, utrum pater Sophiæ reginæ a. 1178 adhuc superstes fuerit, necne, difficilis illa quæstio de cognatione hujus reginæ Russica primum expedienda est. Si verum esset, quod P. E. Müller, Wedekindum (qui hac in re cum Suhmio nostro consentit) secutus, supra p. 703 in nota statuit, Sophiam patrem habuisse Wladimirum Wolodorowitsch, principem Halitcensem, hoc loco error esset; nam hic Wladimirus jam a. 1152 diem obiit supremum. Sed non hæc modo sunt verba, quæ illi conjecturæ repugnant; v. not. uberior.

[4] *Qua injuria accensus*] Auctor hist. Knytl., cap. 125, aliam affert belli redintegrati causam. Pomerani duo exstruxerant castella in "Flatzmynni," quo ostium intelligi videtur Swienæ fluvii (v. Fornm. Sög. XII, 337), ad aditum hujus fluvii ab hostibus defendendum.

Suinam invectus [1], Julinum oppidum, incolarum fuga desertum, incendio tentat, Henrico Diminum obsidione complexo [2]. Qui quum expugnationem dubiam difficilemque animadverteret, amnem, qui castra sua a mœnibus dividebat, transverso deductum alveo, remotiore cursu urbem præterlabi coëgit [3]. Quo facto hostium muris summam defensionis opem conciliavit, præsidium ejus pro oppugnatione molitus [4]. Ea re effectum est, ut actam æstate obsidionem autumno inglorius solveret [5]. Cujus discessionem fortuitum urbis incendium subsecutum est, suis viribus tribuente fortuna, quod Saxonicis deferre dignata non fuerat. Eadem benigniore Danos lumine contemplata, eorundem ministerio Cozcoam urbem [6] conflagrare permisit, indigenas vero, metu palantes, ad loca paludibus obsita virium inopia confugere coëgit. Quod Absalon captivi cujusdam, cum fratre minore conjugeque et liberis comprehensi, indicio expertus, rogare eum cœpit, an suam

[1] *Per Suinam invectus*] Teste auctore hist. Knytl. l. c. Waldemarus Panim fluvium ingressus, per Suinam deinde rediit. Si hoc verum est, Panis non amplius majoribus inaccessus erat navibus; quod etiam e narratione Saxonis de expeditione anni sequentis patere videtur.

[2] *Henrico Diminum complexo*] De hac expeditione ducis adversus Slavos facta et de Demmino frustra oppugnato agit continuator Helmodi, Arnoldus, abbas Lubecensis, in Chron. Slav. L. II. Suppl. cap. 18; cfr. Origg. Guelf III, 90. — Hæc expeditio æstate facta est anni 1178.

[3] *Amnem .... coëgit*] Demminum oppidum in ripa Panis fluvii situm est prope a confluente eius et Tollensæ, quo ipso in loco arx olim exstructa erat. Amnis, qui ab Henrico derivatus dicitur, Tollensa est, cujus etiamnum exstat brachium fodiendo olim in inferiorem Panis partem, aquæ superiori amni detrahendæ causa, deductum; v. Scheel, Krigens Skueplads, p. 625 sq.

[4] *Quo facto .... molitus*] Scheelius quoque, hunc locum Saxonis, ut videtur, ignorans, derivationem, hostibus urbem olim obsidentibus tributam, præsidio loco esse testatur (l. c. pag. 626).

[5] *Ea re effectum ... solveret*] Arnoldo teste l. c., Udalrici, episcopi Halberstadensis, conatus obsidionis solvendæ causam præbuerunt.

[6] *Cozcoam urbem*] Hodie hoc oppidum *Gützkow* dicitur. In diplom. antiquis *Chotzecowe* v. *Chozcowe* v. *Chozkow*, (v. Dreger l. c. I, 13, 16, 20), in hist. Knytl. l. c., ubi de hac quoque urbe a nostratibus obsessa et combusta agitur, *Kotskógaborg* appellatur.

suorumque libertatem latentium civium proditione mercari cuperet. Ille conditionem cupide pactus, se ipsum terrestribus copiis petendam paludem cincturum, fratrem vero navigaturis ducem promittit. Sic enim Sclavos, ancipiti fuga implicitos, nusquam dilabendi materiam habituros. Ea palus a superiore per angustum amnis discrimen abrupta, minoribus duntaxat accessa navigiis erat [1]. Quibus dum Absalon eam peteret, a captivo errorem simulante ductum minis extorsit, saltumque meditantis cervici nexum inferri præcepit. Multi in eum ex Sclavis, dum cymbis fugam capessunt, incidunt. Armenta, ab iisdem inter mare paludemque coacta [2], a Sialandensibus capta ac per totum exercitum distribui curata sunt. Quæ res ei plus invidiæ apud socios quam gloriæ quæsivit, quod ab universis capiendum erat, a solis Sialandensibus occupari dicentes. Quo paludem egresso, quidam ex nautis petulantioris linguæ ducem supplicio dignum per jocum dixere, quod, quum navigationem præmonstrare deberet, ignorantiam finxerit, promissumque suum secutos simulato errore fallendos curaverit. Ille, ludibriis pro serio ductis, laqueo destinari se ratus, dum aquam e stagno tanquam munditiarum gratia peteret, ultro præcipitato corpore profundum insiluit, anticipare fatum quam expectare præoptans. Qua temeritate dubium reliquit, perieritne, an sub undis salvus enaverit. Quibus rursum,

[1] *Ea palus ..... navigiis erat*] Obscura sunt hæc verba. Nulla enim alia palus vicina, prout verba *a superiore* indicant, a Saxone commemorata est. Nisi igitur aliquid e textu hoc loco excidit, auctor hæc scribens se dixisse credidit, quod non dixit. Sensus tamen vix incertus erit. De paludibus enim haud dubie sermo est, olim longe profundioribus et latioribus, quam hodie, quæ se ab urbe Cotzcowia meridiem versus extendebant, Pani fluvio permeatæ. Superior earum pars, cujus hic nulla mentio fit, septentrionalis erat, inter Cotzcowiam et Panim sita, inferior vero, ubi incolæ urbis refugium petiverant, "a superiore per angustum amnis (Panis) discrimen abrupta," Pani fluvio vicina erat a meridie, regio, puta, circa vicum Hagenow, quæ, Scheelio teste (l. c. pag. 624), commodum præbet refugium paludibus munitum.

[2] *Inter mare paludemque coacta*] Saxo hoc intervallum fortasse angustius putavit, quam revera erat.

ut fieri solet, evomitus [1], restim, quam collo innexam habebat, manibus, ne per eam attraheretur, complicandam curabat. Mersus denuo visentes eadem, qua prius, ambiguitate complevit. Sed corpore ejus tandem exanimi reperto, dubietatis quievit contentio. In tantum autem illic exercitus noster captivi pecoris gregibus abundabat, ut in iisdem agendis quotidiana pastorum opera uteretur; quorum discursum periculo vacuum generalis earundem partium vastitas efficiebat, quam tanta incendiorum vis pepererat, ut hirundines quoque tectis, quibus habitare consveverant, orbatæ, gubernaculis navium ac proris, fœtum procreaturæ, nidos affigerent, domiciliorum usum ab hostibus mutuantes. Post hæc rex Henricum, diutina Diminensium obsidione suspensum, alloquio petiturus [2], terrestri itinere arrepto, urbem Cozcoam a nemine defensam igni implicitam reliquit. Cujus processum tum amnis cujusdam profunditate insignis, tum ulteriorum locorum difficultas indicata cohibuit. Hinc regi in Caminensium provinciam transitus fuit [3], quam rurali magis populatione quam ulla muni-

[1] *Evomitus*] Ita ed. pr. Apud Steph. et Klotzium *evomitis*.

[2] *Alloquio petiturus*] Auctor quoque hist. Knytl. l. c. colloquii cujusdam inter regem et ducem in *Grozvin* (i. e. in provincia Pani vicina a meridie, ubi etiam arx quædam ejusdem nominis seriore tempore cognita est) habendi, absentia vero ducis impediti mentionem facit. Idem est fortasse, de quo Saxo agit, etsi aliis causis impeditum dicitur. Ad posteriorem vero expeditionis partem hoc pertinere videtur, quia Henricus jam eo tempore *diutina* Demminensium obsidione suspensus dicitur.

[3] *Hinc .... transitus fuit*] Saxo in historia hujus expeditionis vix justum servavit rerum ordinem. Ex ejus narratione Waldemarus initio expeditionis Julinum in insula Wollin situm vastavit, deinde in Circipaniam transiit, ibique aliquamdiu bello gesto, in provinciam Camminensem, Julino vicinam, rediit, unde iterum post duos menses in Circipaniam reversus est. Saxoni, quum hæc scriberet, vix satis cognitum erat, hæc loca non parum inter se distare. Haud invitus ideo crediderim, regem, Julino incendio deleto, provinciam Camminensem ante populatum esse, quam in Circipaniam transiret, ubi "Henricum diutina Diminensium obsidione suspensum" videbat. Vires suas jungere iis fortasse in animo erat, quod tamen non factum est, quia Henricus, nuntio allato de Udalrico

mentorum oppugnatione permensus, Camino duntaxat inaniter attentato, navigia, quis captivum pecus veheret, prendenda curavit. Hæc tam uber pecoris opportunaque commeatibus erat, ut exercitum nostrum bimestri edulio aleret. Legatione deinde ad Henricum missa, præsenti militiæ finem imponere jubet [1], illo obsidionem, quam frustra gesserit, ocyus soluturo. Quibus responsis acceptis, interiacentia quæque partim ferro, partim igni adortus, per summam hostilis rei populationem Walagostum accedit. Quo viso, Walagostenses, Zulistro duce, extremam pontis sui [2] partem convellere cœperunt, ne quis hostium per eum irrumperet, inhibituri. Cujus fragmentis pauci ex nostris perinde ac scalis utentes, adminiculantibus sociis, ascensu obtento, hostium urbe exilientium irruptione petuntur. Quibus ob paucitatem resistere nequeuntibus, Hemmingo excepto, omnes cessere. Absalonis hic armiger erat, levibus armis instructus, ad discrimina subeunda promptissimus semperque se periculis immergere solitus. Qui dum se parvulo pedis regressu urgentibus subtrahit, talis gladii, quo cinctus erat, longitudine offensis, supinus concidit. Quo lapsu plus gloriæ quam incommodi expertus est. Nam inter crebras hostium hastas, quibus acerrime petebatur, non tam suo quam fortunæ clypeo protectus, ut primum genibus se excipere potuit, districto ferro propiorum tibias appetivit. Quibus paulisper cedere compulsis, sublimis desiliit, sociorumque, tandem ex pudore fortitudinem capientium, accursu petitus, oppugnatores urbem repetere coëgit. Ita ad suos regressus, ac toto corpore integer repertus, admirationi visentibus fuit. Igitur non solum fortitudini ipsius, sed etiam fortunæ veneratio tributa est.

Ea tempestate Romani schismatis controversia, astipulante Cæsare Frederico, pertinacissimo Germanorum errore compluribus annorum curriculis alita, veri pontificis Alexandri pedibus

episcopo turbatus, obsidione ocius soluta, in Saxoniam quamprimum redire voluit. Quo consilio regi per legatos cognito, expeditioni finem imponere constituit.

[1] *Jubet*] (L. *jubetur*. Mg).

[2] *Pontis sui*] Idem est fortasse, qui hanc urbem cum insula Usedom conjungebat. Supra p. 798 et infra sæpius hujus pontis mentio fit.

proculcata succubuit, dividuumque ecclesiæ statum catholicæ concordiæ vinculum colligavit [1]. Quo in tempore regis Lundensiumque nec non Absalonis legati Roma regressi, læto patriam nuntio compleverunt [2]. Qui tametsi diversas atque contrarias res petitione complexi viderentur, ea tamen Romani pontificis industria sunt excepti, ut pars utraque sibi pro votis consultum gauderet. Nam et Absaloni Lundensem pontificatum assumere jussum, et Roskildensem administrare permissum. Ita geminum ecclesiæ regimen in ejus jus ditionemque concessit, alterum præcepto, alterum indulgentia sortientis. O novam et inauditam curiæ munificentiam! Recusanti pallium ingestum est, insigneque, quod petentibus ægre præstari solet, repugnanti violenter imprimitur. Dignos humeros, quibus tam præclarum onus imponeretur! Veniens siquidem Romanorum legatus, Galandus, Lundensi clero Roskildiam evocato, præsentem Absalonem non solum literarum recitatione, quæ eum electioni parere jubebant, sed etiam anathematis comminatione, quo se adversum eum, si repugnare perseverasset, usurum dicebat, electoribus assentiri fidemque obeditionis solenniter ab iisdem recipere coëgit. Quem postmodum Lundensi in templo pallio, quod attulerat, muneratus [3], die postero Ripensium electum Homerum [4] religioso ejus ministerio pontificem consecrari conspexit. Ita legatione sincerissime atque integerrime gesta, hybernis exactis, Romam revertit.

[1] *Ea tempestate .... vinculum colligavit*] Pax quidem inter papam et imperatorem jam a. d. IX Kal. Aug. anni 1177 facta erat, sed aliquod deinde tempus elapsum est, inimicis nimirum papæ ejiciendis, amicis ejus restituendis, antequam schisma ecclesiasticum sublatum dici potuit.

[2] *Quo in tempore ... compleverunt*] Sub finem anni 1178.

[3] *Quem .... muneratus*] Teste auctore hist. Knytl. cap. 126 novus archiepiscopus jejunii sollennis tempore (anni 1179) consecratus est. At munus ejus archiepiscopale electionis tempore (c. Kal. Mart. a. 1178) coepisse vulgo censetur; v. Chron. Sialand. Scr. R. Dan. II, 624.

[4] *Homerum*] Hoc nomine procul dubio *Ormr*, nomen proprium inter septentrionales olim usitatum, Latine reddere volebant.

Finis Libri Qvarti Decimi.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Qvintus Decimus.

Post hæc rex, nondum ultionis in rerum suarum raptores satietatem adeptus, expeditione Sclaviam petere statuit [1]. Quam dum, septentrionalibus Jutis supersedere jussis, australes immenso ventorum flatu peterent, Slesvicensium antistes Fredericus, perfectissimum honestatis specimen, dum veli magnitudine eximiam aurarum molem intolerabilesque navigationi notos complectitur, defecta gubernaculo puppe, cum omnibus pene sociis periclitatus, contractæ classis animos ingenti luctus acerbitate confecit. Cujus fato minus triste non fuit, quod, sociorum cadaveribus ultro repertis, solum ejus corpus impensius perquisitum ante spiritus sancti solenne deprehendi non potuit. Cujus tempore Sialandico littori appulsum non odore triste, nec aspectu deforme compertum est, prorsus ut corruptela vacuum existimares. Quo integritatis habitu sanctitatem viri divinitus declaratam crediderim. Nec minus veneratu dignum, quod idem, frustra ab amicis quæsitus, ejus potissimum festum corporis sui repertione clarescere voluit, cui peculiaris cultus officio honorem habere consveverat. Tum vero insignis Absalonis gemitus erat, præcordialis amici casum lugentis [2]. Rex

[1] *Expeditione ... statuit*] Vere anni 1179. *Sclaviam* scripsit Stephanius pro *eam*, quod habet ed. pr.

[2] *Insignis Absalonis ... lugentis*] Absalon amicum suum in æde monasterii Sorensis sepelivit. Quod testantur insignia ejus in pariete boreali hujus templi depicta cum hac inscriptione: *Dns Fredericus, eps. Slesvicensis, sepultus in muro Sanctuarii;* v. Stephanii not. ad h. l., Wendelboe, Mindesmærker i Sorøe Kirke, p. 55; cfr. Suhm, l. c. VII, 551.

copiis apud Falstriam obvius, vocata majorum concione, provisum sibi, inquit, parvula manu magnas hostium copias non lacessere, eam militiæ conditionem habenti, cui plurimum gloriæ vel opprobrii debeatur. Quamobrem se potius Absaloni Kanutoque filio expeditionis summam committere, si bene rem gererent, aliquantulum laudis, si male, parum vituperii relaturis. Illi jussis celeriter obsequuti, Rugianorum etiam classe, quanta subito contrahi poterat, adjuti, incessata navigatione Ostroznam [1] accedunt, in occupando hoste non minus celeritate quam audacia usuri. Quorum tam latens improvisaque irruptio extitit, ut plerosque Sclavorum domi inopinatos opprimerent, provinciamque penitus incautam vastassent, ni incendio demum ab inertioribus edito proderentur. Illic binis forte Sclavis navigio fugam quærentibus, quum alterum a Gerimaro teli jactu prostratum reliquus ulcisci cuperet, cognito, quod Rugianorum ducem appeteret, telo verecundius abjecto, dilabitur. Tanta apud hanc gentem viris in fastigio positis veneratio penditur. Interea classis per Penum amnem allapsa [2], equis, quos inter pascua reperit, captis, Walagostum progreditur. Cujus ponte disjecto, transituque obstaculis vacuefacto, propter mœnia anchoras jacit, oppidanis imparata adhuc tormenta tractantibus. Eadem obsidionis fastidiis navigationis dispendia anteponens, tam vagum sparsumque militiæ genus secuta est, ut hostibus errore ludificatis, ubinam maxime sua tueri deberent, incertum relinquerent. Siquidem evitatis locis, in quibus eos obvios habebat, defensoribus vacua petebat, quibus eadem accedentibus ex consulto cedebat, et ad partes præsidio carentes militiam transferebat. Et ne ulla negotiorum intermissio foret, peditibus remigio noctes, somno dies exigere, equitibus vero nocturnam requiem diurnis militiæ laboribus rependere constitutum. Adversum quem excursationis modum Bogizslavus et Kazimarus nihil in armis remedii ducentes, animadverso, patriæ vastitatem, nostrorum non minus agilitate quam viribus inchoa-

[1] *Ostroznam*] Cfr. supra p. 807 sq. in not. (Paullo ante ed. 1 *iussibus*).

[2] *Per Penum allapsa*] Cfr. supra p. 921, not. 1.

tam, suo ductu propulsare non posse, emendæ pacis consilium capiunt, quorum arma ferre non possent, amicitiam mercaturi. Quibus accessis, eorum se viribus impares confessi, præsentium finium jacturam inter damna non ducere simulant, amplissima Pomeraniæ deserta novis sedibus complexuri. Ad hæc Nicolaus Falstricus [1] in risum solutus, sinistre eos patriæ consulere dixit, cujus inferiora Danis, superiora Polonis, finitimorum manu huc atque illuc jactati, cedere cogerentur [2]. Quo dicto patriæ salutem circumspicere moniti, centum libris nummum Absaloni, quod penes eum expeditionis arbitrium esset, totidemque Kanuto promissis, legatorum a se captorum dimissionem cum duobus millibus talentum, qua summa rapinam regi inflictam rependerent, pollicentur. Ad hæc Absalon responsum moratus, seductis majoribus, offerri conditiones ab hoste dixit, quarum usus perniciosus patriæ, si gratus, contemptus vero commodior, quam carior esset futurus; siquidem pecuniam regi, pacem civibus, captivis missionem pacti nomine lucrari [3] favori quam

[1] *Nicolaus Falstricus*] Juxta catalogum illustrium Soræ sepultorum Nicolaus dictus Falster idem erat, qui etiam Nicolaus Stabularius dicebatur (Scr. R. Dan. IV, 543). Nicolaus Falstricus igitur aut ille est, qui supra p. 919 stabularius regis, aut ille, qui alio loco (v. supra p. 888) Absalonis stabularius dicitur, nisi forte hi duo stabularii idem fuerunt. Juxta eundem catalogum l. c. Nicolaus Falster consobrinus erat Absalonis. (Paullo ante ed. 1 *ducere non simulant).*

[2] *Cujus inferiora... cedere cogerentur*] Id est, inferiorem terræ suæ partem Danis, superiorem Polonis vastandam dare coguntur. Suhmii enim opinioni, Slavorum principes hoc pacto Circipaniæ possessione Danis revera cessisse (l. c. VII, 549 sq., 553), tota Saxonis narratio de hac expeditione non minus repugnat, quam externa, qualis erat a. 1179, rerum conditio, siquidem verum est, quod statuunt scriptores rerum Pomeranarum, summum Circipaniæ dominium inde ab anno 1164 penes Henricum ducem fuisse, et Pomeraniæ principes hanc terram feudi nomine acceptam ei retulisse (v. Sell, Gesch. d. H. Pommern, I, 154, 167, 179, 191). Quum Henricus dux æstate a. 1179 amici loco a Waldemaro haberetur, et potentia etiamnum incolumi gauderet, illa opinio de Circipania regi eo anno tradita, etiam ab hac parte spectata, verisimilitudine caret.

[3] *Pacti nomine lucrari*] Ita emendavit Stephanius lectionem ed. pr. *lucri*. (Sed paullo ante leg. *sed gratus*. Mg).

utilitati propius emolumentum esse; iisdem vero pro nihilo ductis, a bello non recedere, saluberrimum. Jam enim Sclavorum vires eo tenuitatis esse redactas, ut, si pax desit, deditionem sequi necesse habeant. Ita se suis, bellum, an pacem probent, deligendum relinquere, ne, alieno consilio præterito, proprium audacter secutus videatur. Respondetur, ei potissimum parti studendum, qua publicus favor possit acquiri. Hac sociorum sententia Absalon uti compulsus, ne anxiam regis exspectationem inopinata reditus sui celeritate concuteret, ab Esherno se præcurri jubet, speciosum gestorum nuntium perlaturo. Qui, propter Hythim insulam [1] tempestatum adversitate coërcitus, non ante tempestivum profectioni cœlum sortitus est, quam Absalon, receptis obsidibus, ejusdem venti beneficio allaberetur. Cujus præcelerandi [2] gratia navigationem impensius conficiebat. Qua forte rex inter venandum conspecta, præproperum posteræ classis reditum admiratus, fugam suis injectam credebat. Quam sollicitudinem falso contractam, cognitis ex Esberno rebus, effusiore gaudio permutavit, utilius pace bellum confessus. Quem etiam hospitio benignissime exceptum plenis hilaritatis officiis prosecutus est. Die postero classem non solum impensioribus verbis laudatam, verum etiam osculis honoratam dimittit.

Quo postmodum apud Jutiam diversante, Kanutus et Karolus, petulantiore manu quam validiore delecta, Hallandiam adorti, exilii proprio scelere contracti supplicium a patria sumere conabantur. Qui, dum Hallandensium multitudine, quam sibi fauturam speraverant [3], repellerentur, fatum fugæ anteponentes, propter nemus, quod Hallandiam a Gothia secernit [4], aciem ordinant. Ubi infelicibus auspiciis præliati, graves tentatæ patriæ

[1] *Hythim insulam*] V. supra p. 746.

[2] *Præcelerandi*] Ita ed. pr. Stephanius scripsit *præcedendi*.

[3] *Quam .... fauturam speraverant*] His verbis haud parum firmatur, quod ob alias rationes verisimile videbatur (v. s. pag. 896 et 899 in notis), patrem his fratribus fuisse Carolum illum Hallandiæ quondam præfectum.

[4] *Nemus .... secernit*] Hujus nemoris etiam in hist. Knytl. cap. 28 mentio fit.

pœnas dedere. Nam Kanutus crebris vulneribus exceptus, ab agrestibus captus, eundem, quem Magnus, carcerem expertus est, supplicii socium sortitus, quem facinoris consortem habuerat. Karolus mortifico vulnere obrutus, parvulo viæ excessu petito, fortem spiritum inter molles arborum frondes deposuit, felicior obitu quam frater vita. Quorum patrimonium Waldemarus lege, quæ patriæ reos omnibus bonis damnat, adeptus, insperata opum incrementa contraxit. Igitur Karoli corpus putre postmodum ab indigenis repertum documento fore potuit, aliena fastigia cum propriæ contemptu fortunæ concupiscenda non esse.

Post hæc Henricus, ob exercitum Cæsari adversum Italos negatum, gravem bello offensam expertus, quum tantæ rei molem viribus suis majorem cerneret, Waldemarum sibi obviam[1] crebris nuntiis evocatum, pertransito ponte, cujus nunquam[2] antea dimidium excedere consveverat, per summam mutuæ fidei exhortationem obnixa auxilii petitione sollicitat[3]. Adeo superbiæ necessitas imperat, fastusque infortunio domatur. Ad quod rex se nullo fidei debito compelli præfatus, amicitiæ tamen, quam olim cum eo junxerit, si monitis suis obtemperatum foret, affuturum promittit. Igitur Henrico, quænam hæc essent, cognoscere cupiente, quum terrenum, inquit, imperatorem attentare inter ardua ducatur, multo cœlestem lacessere periculosius, qui proprio nutu, præter humanum adminiculum, prospera vel adversa afferre mortalibus possit. Quem si Henricus, jampridem a se pontificalium bonorum rapinis offensum, congruis restaurationis officiis complacasset, victoriam mente præsumere posset, alioqui bellum temere conaturus; quod si, infesto deo, communiter ab ipsis committeretur, ambos hosti victoriam cessuros. Neque enim dubium fore, quin caduca ac fragili potentia usurus

[1] *Sibi obviam*] Ita ed. pr. Stephanii editio habet *sibi obvium*, Klotzii *se obvium*.

[2] *Cujus nunquam .... consveverat*] Saxo h. l. brevis est memoriæ; nam supra pag. 887 testatur ipse, ducem ante pænultimum illum conventum a. 1171 solitum esse medium pontem regi obviam transgredi.

[3] *Auxilii .... sollicitat*] Hoc æstate a. 1180 factum videtur; v. disqu. de chronol.

sit, quisquis divinæ pertinaciter obviare præsumpserit. Igitur se non nisi expiato periculo commilitium præbere ausurum, publicæ religioni quam privatæ amicitiæ propiorem. Tum Henricus, multa a se pontificum bonis beneficii nomine extorta confessus, quibus si sponte cederet, ultimæ paupertati subjiceretur, corrasæ attonsæque cervicis homines tanti a se æstimari negabat, ut ultro opibus carere, plusque eorum iræ quam gloriæ suæ tribuere velit. Repulsæ tamen suæ silentium ab ipso geri precatur, ne in vulgus negatæ opis fama dissereretur. Sic rege dimisso, promissi ab eo præsidii simulationem apud milites, ne ad Cæsarem deficerent, exhibebat, hac spe eorum animos firmare cupiens [1]. Regressis inde Danis, mirum dictu et novitate prodigium incidit. Siquidem una noctium infinitus murium grex e longinquo rure concurrens, tristi occentu edito, Seleensibus [2] aquis sua sponte submersus interiit. Quorum cadaveribus vento jactatis littus mane constratum apparuit. Quæ res utilior incolis an mirabilior fuerit, incertum est. Eadem quoque nocte

[1] *Firmare cupiens*] De ratione, quæ Waldemaro regi cum Henrico duce, rerum publicarum inprimis respectu habito, intercedebat, observationes nonnullas generales ad lentitudinem regis recte æstimandam necessarias vide inter not. uberior.

[2] *Seleensibus*] Hæc lectio editionis primæ dubia est. De sinu Sliensi hic agi, Gheismerus fidem facit, in compendio suo pro *aquis Seleensibus* scribens *in Slia* (Scr. R. Dan. II, 383). Utrum vero nomen in suo codice aliter scriptum legerit, an aliter scribendum duxerit, inde non liquet. Itaque de aquis fortasse nobis hoc nomine incognitis sermo est. Stephanius genuinam lectionem se restituere putavit scribendo *Scleensibus*. Sed aquas saltem Slienses v. Slyenses nusquam olim ita vocatas invenias. Si quid mutandum est, potius crediderim legendum esse *Selcensibus*. Satis enim cognitum est, intimum Sliæ sinum, meridiem versus, jamdiu vocari *Selker-Noer*. In ripa hujus aquæ illo tempore arx *(Oldenborg)* exstructa erat, initium et quasi pila angularis illius munimenti, quod nomine *Dannevirke* inclaruit. In qua arce Waldemarum, e colloquio cum Henrico redeuntem, pernoctasse, perquam verisimile est, nihilque ideo huic conjecturæ obstare videtur, nisi quod non probare possum, huic aquæ jam illo tempore hoc nomen fuisse. Si hanc lectionem Gheismerus in suo codice habuit, suo jure *in Slia* scribere potuit.

Absalonis quietem capientis exuviæ a soricibus corrosæ certissimum futuræ vexationis ejus omen dedere.

Cui Sialandiam regresso nuntiatur, turbatis Scaniæ rebus, plebem a primoribus dissidentem adversum regios quæstores publicæ consternationis impetum destrinxisse. E quibus Agonem, splendidæ præfecturæ virum, in concione Lundensi plena temeritatis violentia probrosius contrectatum, ac prope vulgi manibus discerptum, ni in ædem divi confugisset Laurentii. Quam facem, turbulentissimo multitudinis furore accensam, non nisi per Absalonem extingui posse, cui facilius sit orientis quam adulti tumultus arma comprimere. Quamobrem oportere eum citato Scaniam petere, si rebus regis laborantibus digne consultum cupiat. Qua de re Suno et Esbernus consulti, quam poterant dissuasoriis verbis profectionem damnabant, dicendo, compertum sibi, tacita principum conspiratione plebem instinctam non aliud hoc motu, quam Absaloni periculum petere. Sed Scaniensium legatis rem sine eo sedandam negantibus, iturum se, utcunque fors tulisset, respondit, etiam salutem suam, si ita res posceret, tot egregiis regis meritis impensurum. Igitur præmissis, qui Scaniæ primores, habendæ concionis causa, ad urbem Lundiam contraherent, extemplo se venturum promittit. Nec Scaniam petere cunctatus, patricio spiritu publico furori constantiam suam objicere properavit. Plebs siquidem, acerrimis consternationis fluctibus concitata, civilis injuriæ querelas seditioso accusationis genere prosequebatur. Sed et Thordonem, concionari exorsum, crebris sibilis infestoque clamore vexatum cœpto desistere coëgit. Cæteris quoque regiarum partium assensoribus dicendi potestate negata, solam Absalonis vocem tranquillis auscultationis modis exaudire sustinuit. Qui cum multitudinem imperitis clamoris jurgiis obstrepentem salubriumque monitorum impatientem adverteret, dividendam ratus, provinciarum conciliis trifariam distribui jussis, cunctas se principum culpas emendaturum edixit. A quo Thordo, quod eum ad tumultus vix sedabiles parum veracibus mandatis evocasset, increpitus, concitatæ plebis dementiam a temulentia coortam affirmat, ejusque rei quosdam in concione stertentes fidem fecisse. Quamobrem non in urbe, sed campo

concionandum fore, ne hominibus potionis avidis violandæ sobrietatis accessus suppeteret. Proxima Absaloni cum australibus concio fuit. Illic regium satrapam Petrum (Evari hic filius erat), profectis ab invidia accusatoribus asperius quam verius laceratum, quo tutiorem ab hoc calumniæ genere præstaret, proximo sibi sedendi loco recipi jussit, venerabilique vicinitatis suæ præsidio, ne quid in amicum atrocius consuleretur, providit. Postera luce per summam litium cognitionem exacta, pleno æquitatis judicio cunctas querelarum partes absolvit, causisque legitima definitione explicitis, delectatam beneficio plebem ad grates sibi rependendas adduxit. Inde progressus, indigenæ militis indicio cognoscit, seditioso edicti genere concitatum populum, apud album fontem [1] concioni quatriduo vacaturum. Igitur tametsi Scanorum potissimis stiparetur, ad supplendum tamen arbitrorum numerum etiam Thordonem nuntio vocatum, quid sibi super popularium motu recens fama prodiderit, edocet. Ille verbis suspicionem dementibus rumoris fidem levare, nihilque tale metuendum astruere, cæteris adversum vim publicam res cautius gerendas monentibus. Ita sententia variante rerum dubiis, indubitato Sygafstham insulam [2] explorandi gratia adire collibuit. Illic

[1] *Apud album fontem*] Albus fons videtur inserpretatio esse vocis Danicæ *Hvidkilde*. Ubinam vero hic locus quærendus sit, non liquet. Lagerbringius putat (Swea R. Hist. II, 268), *Heekilla* intelligi, in toparchia Villand (Vætland) situm, Suhmius contra (l. c. VII, 582) *Hvitabek* in toparchia Færs hoc nomine indicari censet.

[2] *Sygafstham insulam*] Etiam de hujus loci, ab albo fonte haud dubie non nimis remoti, situ ambigitur. Suspicatur Lagerbringius l. c., hanc insulam prædium esse archiepiscopale in toparchia Villand, quod aliquot annis postea nomine *Ifwö* cognitum est (Suhm l. c. IX, 476). Sed multo verisimilior est Suhmii opinio (l. c. VII, 582), parvam intelligi insulam, in lacu quodam parochiæ *Söfde*, toparchiæ Færs, hodie *Söfdesjö* appellato, sitam, ubi etiamnum nostro tempore reliquiæ nonnullæ monstrantur villæ cujusdam archiepiscopalis, quam rustici seditiosi, fugato archiepiscopo, qui ibi habitaret, vastasse feruntur. Quod quum fama de Isarno archiepiscopo accipi velit, ad Absalonem fortasse rectius referendum est. Inprimis vero similitudo nominis antiqui et recentioris hanc opinionem commendat. In editione principe h. l. legitur

Absalon, ante accepta certiore expertus nuntio, consternatam amentia plebem, quod ei se tuto objecturus non videretur, procuratis, qui concionem accederent, per summam æquitatis promissionem delinire constituit. Qui cum omnia atrocissimo multitudinis furore misceri, ipsamque, ausu petulantiore instinctam, effusa verborum licentia nobilitati insultare cognoscerent, acto mandatorum silentio, maximum seditioni incitamentum dedere, plus alienæ dementiæ quam propriæ legationis officio tribuentes. Quod perfidia an metu egerint, dubium reliquere. E quibus Petrus longus, insignis staturæ, ægre dicendi potestatem adeptus, affirmare, se, tametsi miles Absalonis esset, respectum ejus civium cultui non anteferre, populi majestatem pontificis partibus priorem ducere, plus publicæ caritati quam privatæ debere; cæterum ad omnes vulgi actus imitandos propensiore animo fore; libertatem ejus, jam quasi naufragam ac periclitantem, ne armis quidem protegere dubitaturum. Responsum a concione est, ludificari plebem, quam Absalon magnatesque, rapinis vulgus affligere soliti, de industria petere supersedissent. Quam vocem universis acerrimo clamore comprobantibus, multitudo maximo fragore dissiliens, armata passim equos involat, Absalonis penates hostiliter petitura. Neque enim eo properanti succurrit, illos a se lares incursari, quos toties sibi munificos experta fuerat. Cujus nuntiandi gratia legatorum juniores, telis, quibus undique petebantur, callidius evitatis, citato Sygofſtham [1] pervenere. Ea re concussi milites Absalonis diverso consilio defensionis auxilia circumspiciebant. Alii pratis spatiantes equos colligere, pars vadum prætentum insulæ, quod postmodum Absalon lateritio opere vallandum curavit, contractis, quas fors obtulerat, qua-

Sygafſtham, mox infra vero *Sygostham*. Stephanius hanc lectionem veram esse ratus, utroque loco *Sigostham* scripsit, sed æquo jure posteriore loco *st* pro *ſt* positum et *Sygofſtham* legendum statuimus. *Sygafſtham* autem vel *Sygofſtham* idem esse nomen, quod recentiores contractiore forma *Söſde* dixerint, quis in dubium vocabit?

[1] *Sygofſtham*] Ita scribendum duxi pro *Sygostham* in ed. pr., v. notam antecedentem.

drigis, occludere, pars saxa jactilia lectitare. Tum Absalon, hortante seniorum turba, aut obsidioni animum præparare aut, primis incursantium ante nimium et intolerabilem multitudinis adventum oppressis, abscedere, neutram consilii partem probare se dixit, quod nec opportunos obsidioni commeatus haberet, et se patrem potius quam prædonem existere meminisset. Sed neque se pacis studium, cujus condendæ causa advenerit, humano sangvine polluturum, aut pias pastoris partes truculento percussoris officio mutaturum. Malle vero, qui primi irrumperent, innocue et sine cæde deturbandos curare, facile fugam daturos, quod nullo fulciantur imperio. Militibus deinde quempiam plebeiorum violare prohibitis, primorum agmen, propinquum collem acie occupantium, prælata cruce adortus, in proximum nemus refugere coëgit, comprehenso seditionis auctore, quem memores jussorum equites, armis amictuque nudatum, pulsare duntaxat contenti fuere. E quibus unus confertissimis [1] hostium globis lascivioris equi petulantia adactus, loco palustri, ignorantibus sociis, concursu popularium interficitur. Ita Absalon agrestium impetum elusisse contentus, nullo hostiliter imminente, liberum repetendæ urbis iter habuit, eisdem avidissima insulæ direptione irarum suarum procursum explentibus. Igitur patricii spiritus pontifex, ut tranquillum ita salutare consilium secutus, pietatem sævitiæ præferendo, dum gregi parcendo consulit, plus gloriæ et virtutis in innocentia ac moderatione quam læsionum suarum ultione constituit. Quo enim se longius a ferri licentia retraxit, hoc religionis laudi propius admovit. Supervenientibus deinde, quos ad deliniendam concionem direxerat, eorum vocatione queritur simplicitatem suam huc discriminis esse perductam, percontatus, cur improvidum se et imparatum ad res tanta difficultate implicitas secura mandatorum specie pertrahere voluissent. Quibus se nihil tale suspicatos dicentibus, culpamque negligentiæ confessione excusantibus, æstimare eos, quid nunc expediat, jubet, præteritum errorem præsenti consilio cor-

[1] *Confertissimis*] Ita Stephan. In ed. pr. *consertissimis*.

recturos. Respondent [1], nec armis se nec auxiliis instructos, contrahendi utriusque commodi causa domum digredi necesse habere, paratiores postridie reversuros. Ipsum interim exquisito latebræ genere uti debere; probro cariturum, qui tempori consulat. Quod utrum malignitate ingenii an inopia consilii protulerint, æstiment, quibus sequentia eorum acta cognosse fastidio non fuerit. Refert Absalon, honestiorem sibi castelli, quod in Sialandia haberet, aditum fore, parum latebras exquirere solito. Quarum deformitatem perosus, Thordone navigium præbente, discedit. Neque enim claritatem suam obscuriore loco coarctandam putabat, cujus fulgorem per tot terrarum spatia conspicuis virtutis operibus diffusum non ignorabat.

Sialandiam ingressus, Waldemarum, apud insulam Samsam [2] venandi studio inservientem, recepta ab ipso epistola petere jubetur, necessariis patriæ usibus vacaturus. Ubi cum Sunone Esbernoque propositas negotiorum curas debita agitatione complexus, postremo apud regias aures Scanici tumultus famam edidit, primusque ipse perturbationum suarum nuntium agere non exhorruit. Æstuantem animo regem, seditiosisque supplicia minitantem, consilii sui delenimento a proposito retraxit, exigendæque ultionis affectum primorum Scaniæ virorum benevola vocatione differre docuit. Quos etiam, illum apud Fioniam petituros, plenis humanitatis officiis prosequi non supersedit. A quibus eundem precari rogatus, ne Saxonem [3], Achonem [4],

[1] *Respondent*] Ita Stephanius emendavit lect. ed. pr. *respondit*.

[2] *Insulam Samsam*] Hodie etiam *Sams* v. *Samsöe* dicitur, insula inter Jutiam et Sjællandiam sita.

[3] *Saxonem*] In chron. Sialandiæ (Scr. R. Dan. II, 621) hic Saxo dicitur *filius Thorberni*, illius fortasse, cujus in hac historia sæpius noster mentionem fecit, v. s. pag. 869 sq.

[4] *Achonem*] Hic Acho, haud dubie idem, qui paullo supra splendidæ præfecturæ vir dicitur, fortasse Stigoti ille filius erat, splendidus genere vir, qui in pugna a. 1170 cum Curis commissa excelluit (v. s. pag. 851 sq). Sed quum ex hoc loco pateat, satrapam Scaniensibus invisum extra Scaniam ortum esse, hic quidem Stigotum Hvitaleder, Scaniensem, vix patrem habuit (v. s. p. 851 not. 2). Quare, si his duobus locis, ut videtur, de eadem persona sermo est, haud invitus cre-

Sunonem et Esbernum, homines extra Scaniam ortos, ejus rebus præesse pateretur [1], affirmantibus, finem seditioni fore, quæ ob solam eorum petulantiam cœperit [2], si procurationem exteris attributam ad indigenas transferri curasset, invidere eos regis potentiæ respondit, cujus in dandis beneficiis arbitrium abrogare nitantur. Se vulgi sævitiam experiri quam regiarum rerum dominium, tot sæculorum usurpatione firmatum, insidiosa prece subruere malle. Tum illi, omnem consternationis rabiem in ejus caput effundendam minati, superbius æquo responsum dedere. Iisdem a rege, quidnam mitigandis Scaniæ rebus efficacissimum esset, interrogatis, solam ejus epistolam, quæ blanda asperis certæ moderationis temperamento misceret, huic tumultui sedando suffecturam dicebant. Quorum instinctu rex plebem Scanicam plenis minarum literis aggressus, non parum nutrimenti publici furoris incendio addidit. Siquidem indignatus populus, eum adversum se concitatioribus notis usum, adversum hunc scribendi ausum iram suam severius destringendo omnia vectigalium jura solenniter abroganda curavit. Pontificales quoque decimas execratus, sacerdotibus conjugia decernebat. Quorum etiam sacra

diderim, illum intelligi Achonem, qui patrem habuerit Stigôtum, Skialmonis candidi nepotem e filio Tukone, primo monasterii Sorensis fundatore (v. Scr. R. Dan. T. IV, p. 544, 554 et Tab. II ad p. 544). Quo statuto, pater Achonis patruelis erat Absalonis.

[1] *Ejus rebus præesse pateretur*] Quum ex his, tum ex iis, quæ sequuntur, satis apparet, Saxonem viros nominatos a rege exactionibus regiis præfectos voluisse. Teste vero auctore chronicorum Danorum et præcipue Sialandiæ, Absalon archiepiscopus hos ipsos *super possessiones archiepiscopales et exactiones constituit* (v. Scriptt. R. Dan. T. II, p. 621). Atque huic auctori, de historia nostra bene merito, Saxonis historia Danica notissima erat.

[2] *Quæ ob solam .... cœperit*] In chronic. Sialandiæ l. c. hoc dicitur seditioni proprie ansam dedisse, quod *prædicti archiepiscopi procuratores orientalibus indixerint Scaniensibus, ut arbores integras et ligna, quæ incidi fecerant in sylvis, ubi jumentorum aditus minime haberi potuit, ad locum traherent præsignatum. Scanienses igitur, in tantum se humiliari non sustinentes, vehementer indignati sunt.* Cæterum de causa hujus seditionis Scaniensium et de fide Saxoni historiam ejus narranti habenda vide not. uberior. ad Libr. XVI.

sibi, exploso pontificis ministerio[1], sufficere prædicabat. Igitur in divina pariter humanaque grassatus, majestatis contemptum religionis injuriæ sociabat. Rex frustra minis institisse se videns, armis agere constituit, exactoque messis tempore[2], in trajiciendo milite magnis navigiorum copiis succinctus, Helsingum oppidum[3] petit, Absalone inter postremos appellere jusso. Plurimum illic vulgus, piscandi opportunitate contractum, crebris habitaculis occupaverat littus[4]. Quod, Absalone viso, odium ejus alimentorum suorum studio anteponens, littorales et, quos casus obtulerat, lapillos adventanti ipsius navigio objiciebat, parum recolendo, illum a se Scaniæ finibus pelli, qui cunctis Daniæ locis tutum habitationis usum præstiterat. Pars, rege in concione relicto, per summum majestatis contemptum ad mare decurrens, antistitis adventum pari injuria excipiebat. O ingrata Scaniensium gens, quæ pleno temeritatis furore tot commodorum tuorum auctori injuriam pro gratia rependere rubori non ducis. Pastoris parentisque tui navigium, improbissimis evecta furiis, finibus tuis prohibere conaris, cujus beneficio tibi, piraticam toties sævitiam expertæ, tuta late navigatio[5] patet. Illi præsentem littoris aditum negas, cujus bellica virtus, ne tu quidem hac littoris sede pellerere, perfecit. Desine ergo optimis amplissimi integerrimique viri meritis quasi gravissimis insultare delictis, erroremque iniquo animorum judicio contractum veloci pœnitentiæ studio redime. Nec patienter rex tam contumeliosam eorum audaciam ferre potuit. Æstuantem eum, equosque et

[1] *Pontificis ministerio*] I. e. archiepiscopi Lundensis.

[2] *Exacto messis tempore*] Anno 1180.

[3] *Helsingum oppidum*] Id est *Helsingborg*; supra p. 898 *Helsingorum urbs* dicitur.

[4] *Plurimum .... occupaverat littus*] Locus in historia piscatus Danorum haud parvi est momenti, siquidem docet, harengos etiamnunc sub finem regni Waldemari primi regis in ipso freto Oresundico tanta multitudine concurrere et commorari solitos esse, ut incolæ Scaniæ ex interioribus terræ regionibus capturæ tempore (exacto messis tempore), penatibus relictis, littus peterent, ibique ad tempus sedes figerent; cfr. Hist. Knytl. cap. 28.

[5] *Tuta late navigatio*] Ita ed. pr. Error typographi, quo in ed. Steph. *tua* legitur, in Klotziana iteratur.

arma poscentem, Arusiorum pontifex Sveno medium complexus, ne quid duri in plebem committeret, obsecrabat. Pietas illi an metus hunc ausum præstiterit, incertum est. Sed apud regis animum, continua Absalonis caritate flagrare solitum, venientis amici pericula complectentis precibus præponderabant. Quo descendente, qui navigium infestaverant, summa cum innocentiæ simulatione, repetitis tabernaculis, Absaloni littus cessere. In quo postmodum dividuum ei regique cum Scanico milite colloquium fuit [1]. Scanienses, apud quos rex sopiendæ seditionis consilium agitabat, Absalonem advenasque Scaniæ portioni præpositos remittendos monebant, dicendo, nihil ad publicam dementiam comprimendam eorum absentia efficacius fore, quæ non adversum regem, sed in illorum plenos malignitatis actus exarserit. Hujus sententiæ suffragatores Jutenses milites fuere. Creditum est, eos partim decimarum odio, quarum nuper Scaniæ Sialandiæque solutio inoleverat [2], partim metu ex forensis pugnæ [3] recordatione contracto Absalonis affectasse discessum.

[1] *Dividuum ... colloquium fuit*] Milites *(Hærmen)* provinciæ Scaniæ, sive nobilitas, si ita placet, Scanica, ad duas classes pertinebant, siquidem ut regi in tota provincia, ita archiepiscopo in territorio archiepiscopatus milites legendi jus competebat (v. Leg. Jut. l. III, c. 8). Regi igitur in littore cum suis hominibus, Absaloni cum suis seorsum colloquium fuit.

[2] *Decimarum odio ... inoleverat*] Hæc verba, quæ veram seditionis causam tangere videntur, simul ostendunt, quam sero decimarum solutio Danis extorta sit. In Jutia igitur integro pæne seculo postquam Canutus sanctus huic causæ vitam impenderat, reges atque episcopi nondum decimarum solutionem consecuti erant.

[3] *Forensis pugnæ*] Mirum sane, pugnam ad Fotam sinum (v. s. p. 654 sq.) hic iterum eodem nomine appellari, quod supra pag. 676 non sine idonea causa corruptum existimabatur. Iteratio tamen hoc judicium vix infringit. Quum apertum sit, de eodem proelio utroque loco sermonem esse, librarius, qui illic pro nomine ipsi incognito *(fotensis* v. *fotvicensis)* cognitum *(forensis)* scripserat, hic idem repetivit, vel sic alius scribendum duxit, quod ab alio fortasse illic scriptum fuerat. Proelii ad Fotam sinum in multis monumentis mentio fit, nusquam vero *forense* dicitur. De alio quodam proelio nobis incognito vix, ac ne vix quidem, hic sermo esse potest.

Quam[1] ejusdem equites honestiore animi judicio execrati, tantum sibi necessitudinum, tantum generis armorumque robur esse dicebant, ut, invitis infestisque popularibus, herum suum, absque regiorum militum adminiculo, per cunctas Scaniæ partes a se tuto libereque circumducendum sperarent. Quorum animosis adhortationibus rex, ob pacem plebi conciliandam, ignavos Jutensium monitus anteponens, vocato Absalone secreto, memorat, quantam invicem sententiarum concordiam semper gesserint. Nunquam sibi tam diversa ac rigida animorum judicia fuisse, quin ad postremum alter alterius arbitrio flecteretur. Orare deinde eum, progressionis in Scaniam propositum deserat, Sialandiamque repetere deforme non ducat, speciosis aliquando consiliis utilia prælaturus. Ad hæc Absalon, ne tunc quidem se veterem obsequendi morem relicturum, præfatus, consilio usurum affirmat, quamvis absentiam suam multis et gravibus mendaciorum notis lacerandam sciat. Rex, gratiis tantæ moderationi impensius actis, equites ejus in augmentum comitatus deposcit. Illi in plenos fidei caritatisque fletus effusi, hunc sibi supremi perpetuique dedecoris diem affirmant, huc ignominiæ[2] non propria sed alienorum ignavia protractis, ut, cui famulatus officia debeant, desertionis probra persolvant. Ita Absalone per summam animorum mœstitiam relicto, regem prosequebantur. Graves illi difficilesque cum plebe conciones fuere. Ubique enim causas armata dicebat[3], animum habitu ostentatura. Quotidie Absalonem

[1] *Quam*] Scil. sententiam. Verba præcedentia: *Creditum est ... discessum*, quum, quæ initio juxta scripta videntur, sejungant, notam esse putaverim, margini primum adscriptam, postea demum in textum receptam; unde quidem, quum vocabulum sequens *ejusdem* (initio fortasse *Absalonis*, sed ejus receptionis gratia, ad repetitionem ejusdem nominis evitandam, mutatum) eo respiciat, iterum divelli nequit. Sed incertum manet, utrum Saxoni ipsi, an librario cuidam adjectio debeatur.

[2] *Huc ignominiæ*] Ita Stephan. In ed. pr. *huic*.

[3] *Ubique ... armata dicebat*] Ex his verbis colligere licet, a. 1180 jamdiu non solitam esse plebem Danicam in comitia armatam convenire. Neque id mirandum, siquidem hæc consvetudo antiqua in Norvegia et Svecia jam circa medium secu-

falso et inaudito obtrectationis genere lacerabat. Hæc audientes[1] Jutenses occulto laudationis studio prosequebantur, blanditiis foventes, quod armis punire debuerant. Qua adulationis deformitate maximum seditioni irritamentum dedere. Rex, finitis commeatibus, Scaniam relicturus, lectos[2] e plebe viros componendi cum Absalone gratia, ad illud Sialandiæ littus, quod ab Helsingo oppido vocabulum tenet[3], trajicere jubet. Ubi demum

lum duodecimum (a. 1152), auctore legato papali, Nicolao Albanensi (Breakspear), abrogata videtur, v. Noregs Kon. Sög. III, 362, Örnhielm, Bullar. p. 65, Lagerbr., Svea R. Hist. II, 114 sq. Hunc morem etiamnum a. 1137 inter nostrates obtinuisse, ex historia necis Erici Emun regis non sequitur, ut opinatur Suhmius l. c. VI, 137, quia interdictio armorum ad homines regis (e quorum numero erat interfector Erici) vix pertinebat, cfr. Lagerbring. l. c. pag. 212. Cæterum hæc interdictio ad plebem inermem arbitrio nobilium subjiciendam haud parum contulit (Suhm l. c. pag. 138).

[1] *Hæc audientes*] Ita ed. pr. Stephanius scripsit *audentem*.

[2] *Finitis commeatibus*] I. e. consumtis alimentis, quæ secum duxerant milites. Nescio, cur Vellejus, in interpr., et Suhmius (VII, 591) hæc verba aliter intellecta voluerint.

[3] *Ad illud ... vocabulum tenet*] I. e. ad eam Sjællandici littoris partem, quæ *Helsingjaeyri*, ɔ: ora Helsingica (*eyri* est *ora sabulosa*) dicitur. In quo littore postea conditum est oppidum ejusdem nominis, hodie *Helsingör*. Statuit igitur Saxo, hanc oram ita appellari, quod e regione Helsingoburgi sita esset, et fortasse jure suo hoc probat (cfr. N. M. Petersen, Danm. Hist. i Hedenold, III, 201). Nescio tamen, an origo illius nominis in Sjællandia potius, quam in Scania, quærenda sit. Septentrionalis enim tractus peninsulæ Sjællandicæ, quæ inter fretum Öresundicum et sinum Isoricum se septentrionem versus extendit, olim, ut videtur, *Hall* v. *Haal* (*Hallr*), incolæ vero ejusdem *Hallboer* v. *Haalboer* (*Hallbúar*) appellabantur. Media pars hujus tractus vocatur *Holboe Herred.* Peninsulæ, quæ se exinde ad introitum sinus Isorici occidentem versus extendit, *Halsnæs* nomen est, sicuti antiquum illud forum nundinarium, quod in Islandorum scriptis *Hálleyri* dicitur, a mercatoribus totius Scandinaviæ aliarumque terrarum frequentatum, in orientali littore hujus tractus quærendum videtur. Inter vicos toparchiæ Holboe eminet omnium facile antiquissimus *Helsinge*, fortasse *Halls-engi* v. *Halls-engiar.* (De significatione terminationis *ing* v. *inge*, in nominibus locorum Sveciæ et Daniæ satis frequentis, v. Dalin in hist. Svec. T. I, c. 11, § 1, Ihre, Gloss. Svio-Goth. s. v. *ing*). Si ex hoc vico littus primo vicinum septentrionale *Hallsengia-eyri* vocatum esset, hoc

Absalon regi obvius factus, compluribus innocentiæ testimoniis objecta purgando, cunctas mendaciorum partes, quibus absens notatus fuerat, adeo validis copiosisque rationibus subruebat, ut criminatores reatum confiteri coactos ad veniam a se flagitandam adduceret, deque accusatoribus sui veneratores efficeret. Nec parva apud omnes eloquentiæ ejus admiratio extitit, compluribus, qui aderant, divino ore eum egisse dicentibus. Sed hæc omnia Scaniensium legati ad civium arbitrium relegantes discedunt, absque patriæ consensu nullum sibi componendi jus esse testati. Sed neque eorum fida adhortatione populus Scaniensis ad deponendam consternationis suæ rabiem adduci potuit. Nam nec decimas pontificalibus usibus solvi curatum, nec quicquam, quod ad præstanda sacrorum jura attinebat, exhibitum. Quorum infandam sacrilegamque pertinaciam Absalon, proximo sacerdotali concilio per epistolam visitato, cunctarum Scaniæ ecclesiarum obseratione puniri præcepit. Cujus edicti præmonita plebs per idem tempus ante ædem Laurentii in concionem armata descendit. Ad quam sacerdotes binis ordinis sui viris, qui pontificalis edicti rigorem exponerent, missis, sacrorum cessationem divinique taciturnitatem officii, si decimarum solutionem abnuere perseverasset, minati sunt. Delegantur totidem e plebe mutuas sacerdotio minas intentaturi. Ab his responsum est, sacerdotes alimenta sua plebi, non pontifici debere, quorum munere et beneficio necessariis vitæ usibus instructi noscantur. Quocirca aut divinis inserviant, aut ingrati patria cedant, si neutrum egissent, non solum honorum omnium pœnam[1], sed etiam sæva

nomen deinde facile integro littori deserto usque ad fretum orientale proprium evadere potuit, dum silva paene continua, quæ interiorem terram hac ora circumdatam etiamtum operiebat, ex eodem vico forsitan *Hallsengia-ore* appellabatur. Ita saltem fieri potest, ut ille vicus nomen suum littori, hoc vero suum freto ante dederit, quam *Hallsengiaborg* (hanc antiquissimam esse nominis formam confirmat Adamus Brem., qui in descr. Dan. cap. 75 primum hujus arcis mentionem faciens, illam *Halsingeburg* vocat) conditum sit. Alias conjecturas de origine nominis v. Suhm, Crit. Hist. af Danm. I, 171 sq. II, 201 sq. 811 sq., Lagerbr., Svea R. Hist. I, 304 sq.

[1] *Honorum omnium poenam*] Legendum videtur *bonorum*.

membrorum supplicia recepturi. Ad hæc clerus responso constantissime dato, se neque mortis metu neque paupertatis respectu, quo minus antistitis sui imperium perageret, cessaturum affirmat. Tam pia tamque religiosa cleri constantia evictum vulgus, precibus minas mutando, quoad Absalon conveniri posset, sententiæ dilationem poscebat. Civile siquidem bellum se excitaturum timebat, si in sacerdotes sibi nobilitate pares animadvertere studuisset. Nam cum in Scania alienigenæ indigenis permixti sacerdotia gererent, amplior tamen digniorque domesticis reverentia præstabatur. Quo effectum est, ut utriusque ordinis consensu mitterentur, qui justas animadversionis inducias flagitarent. Haud ægre ab Absalone obtentæ sunt, plus clementiæ quam severitati indulgendum putante. Multum ab eodem gratiarum sacerdotalis cœtus constantiæ persolutum. Nihilominus populus, cum contemptu beneficii, regiorum pontificaliumque militum penates publice diripere perseveravit. Appetente publici jejunii tempore[1] rex Scaniam, ejus Sialandiæque militia succinctus, Helsingi transitu[2] petit, Fioniensium Jutorumque comitatum, ob præbita ab eis jamdudum seditioni irritamenta, pertæsus. Absalon, ob chrismatis confectionem pontificali officio administrandam, Lundiam deproperat, ubi paucos cum rege dies feriatus, vicino rure se excepit. Hac fama septentrionalis Scaniæ populus cum Hallandensibus excitus, more gentis, misso per omnes stipite[3], sub specie petendæ libertatis belli titulum fingit, eoque edicti genere exercitum construit. Quem tanta dementia ceperat, ut manum cum rege conserere properaret, summi imperii vires lacessere nullius negotii existimando. Quo rex e

[1] *Publici jejunii tempore*] Anni 1181.

[2] *Helsingi transitu*] Legendum videtur *Helsingico* v. *Helsingo*. Saxo enim Helsingoburgum nuper Helsingum oppidum, superius pag. 898 Helsingorum urbem appellat, nusquam vero statuit, unum quendam virum, Helsingum, ei nomen suum dedisse. — De transitu sermo est freti Oresundici inter Helsingoram et Helsingoburgum.

[3] *Misso per omnes stipite*] De hoc more antiquo populum convocandi vide supra p. 228 et not uberior. ad eum locum.

plaga australi regressus apud Dysiam pontem[1] excepto, oranti se Absaloni, fustibus quam armis agere mallet, cum viris sibi, non canibus confligendum respondit. Igitur non iræ aut furoris impulsu concitatus, sed conspicua animi industria ad corrigendam civium insolentiam metumque consimilis audaciæ cæteris injiciendum aliquid ab invisissima sibi feritate mutuandum ratus, mansuetudinem ingenii sui, deposita ad tempus clementia, crudelitatis actus imitari coëgit. In ponte res gesta est, utrisque transitum anticipare studentibus. Anceps diu prælium fuit; insignis illic agrestium pugna extitit. Quorum aciem Absalonis equites per ignoti vadi compendium irrumpentes, repentinam victoriam edidere[2]. Multi illic popularium cæsi; compluribus

[1] *Apud Dysiam pontem*] In chronic. Sialand. (Scriptt. R. Dan. II, 622) et in annal. Esrom. (ibid. I, 242) proelium "in *Anundælef* (Annændælef)" commissum dicitur, atque in aliis quoque annalibus pugnæ locus sic appellatur, vel sic appellandus videtur (ibid. I, 369, II, 436, 167, 523). Addit vero auctor chron. Sialand. l. c., cladem hic acceptam alio nomine vocari *Düsiæfall*, atque in nonnullis annalibus (ibid. II, 523, IV, 288, cfr. I, 163, III, 306) rex, sicut apud Saxonem, rusticos "in *Dysiæ* (Disiæ)" superasse dicitur. Tanto facilius erit duorum nominum ope situm loci invenire. *Anundælef*, hodie *Annelöf*, parochia est, in *Othæns* (h. *Onsiö*)-*Hæret* sita, ad meridiem amni quodam, hodie *Saxån* dicto, a parochia *Karleby* in *Harthakærs* (h. *Harjagers*) - *Hæret* distincta. Pars aliqua parochiæ Karleby vocatur *Disadal*, olim *Dysedal*. Huic igitur amni, ubi dictas parochias separat, injectus erat pons, in quo "res gesta est." Nomen suum (*Dysebroe* v. *Dysiebroe*) aut ab illo Dysedal aut ab ipso amne mutuatus est, siquidem verum est, quod nonnulli volunt (Calend. Nestv. Scr. R. D. IV, 288, Hvitf. pag. 110), eum olim *Dysieaae* appellatum esse. Auctor est Hvitfeldius (l. c.), lapidem, in proelii loco erectum, ejus memoriam etiamnunc initio seculi septimi decimi servasse. — Nescio quo errore ducti statuant Vellejus, in interpr. Dan., et Hamsfortius (in Chronol. sec., Scr. R. Dan. I, 280), Dysiam pontem Falkenbergi in Hallandia quærendum esse.

[2] *Victoriam edidere*] Auctor chron. Sialand., cui historia Saxonis bene cognita erat, alia via victoriam reportatam vult. *Cum esset pons*, inquit, *inter utrumque exercitum, regis videlicet et rusticorum, Scanienses, moram non sustinentes, per pontem priores ad regem transire coeperunt. Perspecto igitur rex, quod media fere pars illorum pontem trans-*

amnis exitio extitit; ferrum vitantes aqua periclitati sunt. Reliquiæ fuga servatæ. Ita nefarius ille cœtus divino judicio profligatus, sacrilegi furoris pœnas exsolvit. Rex Lundiam regressus, orientalium partium armatam plebem adventare cognoscit, unius jam exercitus victor, alterum excepturus. Cujus generalem conventum pugnæ celeritate præcurrere monitus, a Lundensibus, stipendiorum loco vectigalium laxationem poscentibus, aliquamdiu retentatur. Quibus obtentis, in proximum campum excessisse contenti, longius eum, sub excusatione tuendæ urbis, prosequi supersederunt. Id regi tardius hostes excipiendi causam præbuit. Getungam appellant pontem[1], apud quem armata popularium corona consedit. Grandes illuc lapidum acervos prohibendi pontis gratia vecors turba congesserat. Rex alio amnem vado transgressus, ferro decernere statuit. Sed plebem non tam præsentia regis arma quam dira recentis sociorum cladis exempla terrebant. Missis igitur, qui pontem a rege repeti precarentur, ab armis se discessuram promittit. Præcipue regem Absalonis, nimiam[2] agrestium stragem vitandam dicentis, temperamenta flectebant. Repetito ponte, supplices a seditionis auctoribus ad regis genua manus tenduntur, cunctaque famulandi officia avidius promittuntur. Cum de fide ambigeretur, jusjurandum promissionibus additur. Sic vulgi collegio dimisso, Lundiam reditur.

isset, mandavit suis, ut irruerent in eos. Qui jussa complentes plurimos trucidant, multos etiam se in amnem mergere compulerunt. Videntes igitur, qui ex parte altera amnis stabant, quid sociis mali immineret, nec viam adeundi et juvandi eos patere, fugam inierunt universi. At, si ita res gesta est, rex, "e plaga australi regressus," minime, ut vult idem auctor, "in Anundælef," sed in campo parochiæ Karleby rusticos debellavit. Saxone vero referente, Absalonis equites revera in campo vici Anundælef "victoriam edidere."

[1] *Getungam appellant pontem*] In margine editionis princ. adscriptum est: *Gyldingebro*. Rectius tamen in textu nomen scribitur; nam de ponte sermo est, amni *Luddeaae* (h. *Käflinge-ån* v. *Lydde-ån*) injecto, qui campos vicorum *Getinge* in *Thornæhæret* et *Garstangh* (h. *Gårstånga*) in *Frostahæret* conjungebat. De rebus hic actis nihil habent alii scriptores.

[2] *Nimiam*] Ita Steph. Ed. pr. *in nimiam.*

Scaniæ deinde gyro pertransito, obsides a plebe recipiuntur. Ad reliqua facilis populus, decimarum solutionem duntaxat pertinacius abnuebat. Nihil magis regi, quam ad earum remissionem Absalonem abducere, curatum est, summopere cavendum dicenti, ne sibi forte, quod olim Canuto Othoniensi[1] decimarum jura propagare nitenti acciderat, eveniret. Absalon, quicquam ex consueto sacrorum jure decerpere non minus inglorium quam sacrilegum ratus, constantius id se facturum negabat, dicendo, tametsi rex plebis sententiam favore prosequeretur, sibi impedimento non fore, quo minus ab ea decimarum debitum exigere perseveraret, neminem ad participanda secum pericula provocaturus. Tutissimum igitur regi silentium fore, ne ecclesiæ opem ferendo populari se ipsum odio implicet. Tam justam tamque fortem Absalonis constantiam rex animo veneratus, cum remissionem admittere nolit, exactionem differre[2] postulat; consilio postmodum effici posse, quod armis nequeat. Paruit precanti Absalon, præfatus, se decimarum loco prioribus pontificum conditionibus non usurum, ne prorsus earum jura negligere videretur. Tam modesta Absalonis promissio consternationi remedio fuit.

Summa postmodum Cæsaris in attentando Saxoniæ principe calliditas patuit. Non enim minorem expugnandi ejus spem in acumine quam viribus reponebat. Inprimis Waldemarum, quem eidem certius affuturum credebat, astutia tentat. Siquidem binas ejus filias totidem filiis suis, quorum alterum successioni imperii destinarat, alterum Sveviæ satrapam constituerat[3], per legatos in matrimonium postulabat, non quod sanguini suo bonæ fidei nuptias quæreret, sed ut hostem amicis abundantem auxiliis spoliaret. Quod callidius an impudentius egerit, ignoraverim.

[1] *Canuto Othoniensi*] I. e. Sancto Canuto regi, Othoniæ interfecto et sepulto, discernendo a sancto Canuto duce, anno 1170 Ringstadii in altare translato.

[2] *Exactionem differre*] Ita scripsit Stephanius pro *deferre* in ed. pr.

[3] *Totidem filiis . . . constituerat*] H. e. duobus filiis natu maximis, *Henrico*, a. 1165 nato, quem a. 1169 successorem suum nominari fecerat, et *Frederico*, quem a. 1167 ducem Sveviæ creaverat.

Ad illum enim falsas jungendæ affinitatis preces dirigere non erubuit, quem olim perfidiæ laqueis complicatum ad obsequia sibi paciscenda pertraxit. Amici regis, intellecta fraude, hæc non matrimonii voto, sed Henrici odio flagitari dicebant. Tam veros Cæsarianæ calliditatis interpretes sola reginæ sententia superavit, sangvinis sui connubiis affinitatem cum Cæsare jungere gloriosum ducentis. Quærente rege, quantum ab eo dotis nomine exigeretur, legati se ignorare dixere, remque ad Cæsaris arbitrium retulere. A quo rescriptum est, curandum regi Lubecam petere, cuncta secum illic commodius definituro. Obtemperatum rogatui est. Interea Cæsar, omnibus imperii nervis ad obruendas Henrici partes connisus, urbes ejus passim ad se deficientes in deditionem recepit. Defectionis causa non tam Cæsaris amor quam Henrici odium extitit. Is siquidem nimiis ac diuturnis felicitatis successibus elatus, inque summo fortunæ fastigio nullum ruinæ incommodum suspicatus, subjectas tyrannidi suæ cervices inusitata dominationis sævitia atque intolerabili morum acerbitate vexabat, nec hosti quam civi importunior existere consveverat. Igitur non bello aut clade, sed fraude militum et desertione viribus amissis, cum solas spei reliquias in Transalbianorum auxiliis haberet, Lubeco oppido relicto, quod se ejus mœnibus parum tutum arbitraretur, summa cum festinatione correptis navibus, in Stormariam, intimum fugæ suæ receptaculum, penetrat[1]. Hujus provinciæ præses Adolfus, apud

[1] *In Stormariam ... penetrat*] Saxo noster, hoc loco rerum Germanicarum scriptor, uti solent scriptores minus bene edocti, res ipsi cognitas partim conjungit, quum diversis temporibus gestæ sint, partim transponit, ut earum nexum sibi explicet. Quare narratio ejus cum iis, quæ habent Arnoldus Lubecensis aliiqve scriptores harum rerum peritiores, comparanda et exinde corrigenda est. Ita quæ duabus demum expeditionibus, hieme interposita, gessit imperator annis 1180 et 1181 (v. Arnold. Lub. lib. II cap. 31. 34, cfr. Origg. Guelf. III, 109 sq. 112 sqq. et auctores ibi cit., add. Böttiger, Heinrich d. Löwe p. 361 sqq.), Saxo una perpetrata vult. Eodem fere tempore, quo coepit secunda expeditio (d. 24 Junii a. 1181, v. Böttiger l. c. pag. 369 sq.), dux,

ipsum profusis caritatis officiis a puero alitus, feliciaque naturæ pariter ac fortunæ incrementa sortitus, atque ad ordinem militarem summis beneficentiæ studiis provectus, tam fœdam educationis suæ mercedem exsolvit, ut inter omnes Henricianæ militiæ comites primus se defectoris nomine macularet[1]. Post hæc a Cæsare navigia, quibus Albiam superaret, sagittariis et funditoribus completa, per pronum amnis alveum immittuntur. Pari studio classis, exquisito bellatorum agmine referta, ad impediendum Cæsaris trajectum ab Henrico contracta. Quæ postquam hostilium navium multitudinem in conspectu habuit, earundem numero perterrefacta, proposito per fugam deserto, Cæsari transitum cessit. Qui dum oppidum Lubecum obsidere cœpisset, Bogiszlavique et Kazimari[2] fratrum vires admodum

Lubecæ commoratus, hanc quidem urbem (d. 29 Jun.) reliquit, sed nondum imperatoris adventu comperto. Neqve in Stormariam profectus est, sed Ratzeburgum contendit. Quam arcem, fraude amissam, frustra recuperare conatus, de adventu Cæsaris certior factus, Erteneburgum (Artlenburg), in meridionali ripa Albis fluvii situm, petivit. Quod iterum, de ejus defensione desperans, igne deletum reliquit, et navi conscensa Stadam contendit (Arnold. l. II, c. 34).

[1] *Primus . . . . macularet*] Adolphus comes jam anno antecedente (1180) ab amicitia ducis, et quidem, si Arnoldo hac in re fidem habere licet, non sine causa, defecerat; dux vero jam defectionis anno comitatum ejus in suam redegerat potestatem. Sed etsi Adolphus ita longe ante, quam vult Saxo, ducem deseruerat, defectorum tamen minime primus erat (v. Arnold. II, 30, Origg. Guelf. III, 107 sq. Böttiger p. 354 sq.).

[2] *Bogizlavique et Kazimari*] Chronic. Mont. Sereni et Annal. Bosov., Kazimarum a. 1180 mortuum esse, statuunt, quibus adstipulatur Arnold. II, 31. Quare scriptores nonnulli recentiores (Origg. Guelf. III, 108, Wersebe, Ueber d. niederl. Colonien im nordl. Teutschl. II, 655, not. 24, Böttiger p. 366 sq. all.), Saxonem hic errasse, perhibent. Nec equidem hoc præfracte negaverim. Errant vero, qui Kazimarum anno 1180 mortuum esse asseverant, si revera illi diplomati, quod apud Dregerum in Cod. Dipl. I, 29 legitur, a. d. 8. Id. Junias anno 1181 subscripserit. Neque ulla dubitandi causa adest. At si hoc die superstes fuit, fidei Saxonis, hac

suspectas habe(r)et, utrique se potentiæ et claritatis incrementa daturum, subornata legatione, promittit, provincias, quas hactenus obscure et sine honorum insignibus gesserint, satraparum nomine recepturis. Jucunda Cæsaris toties ab Henrico læsis promissio extitit, non intelligentibus, sibi sub specie beneficii deforme servitutis jugum intendi. Interea Waldemarus classe luxu quam armis ornatiore Lubecum profectus, occurrentibus sibi Germanorum equitibus, eximiasque ejus adventui grates habentibus, navigationem medio amne, quoad possit, proferre deposcitur, quo brevius inter ipsum ac Cæsarem iter restaret. Quo facto, postero die, an Cæsarem medio itinere obvium affectaret, a legatis rogatus, castra ejus petere præoptavit, Romani imperii rectorem in re modica fatigare supervacuum existimando. Nec minor Cæsaris in excipiendo Waldemaro calliditas quam Waldemari in petendo Cæsare moderatio extitit. Siquidem in primis eum amplexu atque osculo decentissime veneratus, mox dextra honorabiliter apprehensa, deposito amiculo per media castra perduxit, præconis more cunctos ei via cedere jubendo. Tentorium quoque, nimio multitudinis conspiciendi regis avidæ concursu collapsum, planum campi petendo deseruit; ubi sedandæ pressuræ gratia, distenta virga, quam poterat celsa voce, cunctos locis, in quibus consisterent, consedere præcepit. Sed Waldemarus cum ejus dignatione perinde ac quadam moderationis æmulatione contendens, sellam suam se exspectaturum respondit, ne, probato sedendi usu, imperialis cathedræ honorem usurpare videretur. Magnates honoribus eminentes non ordine aut ratione discretis sedendi spatiis, sed ut quemque violentæ pressionis casus ja-

in re certe haud spernendæ, tanto facilius hoc dandum videtur, eundem quinque vel sex septimanis post, quum hæc Lubecæ agerentur, adhuc in vivis fuisse, etiamsi Arnoldi, eo tempore Lubecæ habitantis, auctoritati concedere placet, illum, morbo fortasse vel alia causa impeditum, non in castris imperatoriis præsentem ab imperatore feudo solenni ritu donatum fuisse.

ctaverat, sedilia habebant, fortuna, non dignitate locorum usum distribuente. Illic exaudire erat Theutonum voces formam regis staturamque mirantium; quos tanta visendi ejus cupiditas ceperat, ut, cum sedendi humilitas[1] obstaret, alter alterius conscensis humeris productis illum cervicibus inspectarent. Hunc regem, hunc dominum, hunc imperio dignum referre, Cæsarem regulum homuncionemque vocare. Adeo barbaris[2] eum excellens corporis habitus venerabilem faciebat. Crediderim Cæsarem has militum voces dissimulanter tulisse, ne regis laudibus offendi videretur. Quem post diutinam omnium admirationem, paucis secum exsurgere jussis, in proximum tabernaculum eodem comitatis genere deducendum curavit, quo venientem fuerat prosecutus. Illic eum, seriis omissis, aliquamdiu benevolo jucundoque sermone detentum, ad vesperam, prosequente totius Germaniæ juventute, discedere permisit, luce postera apud sylvam portui vicinam opportunioris colloquii gratia præsentiam redditurum. Interea filios regiam navem petere, inque ea sub specie lusitandi morari præcepit, carissimorum pignorum familiari conversatione, in quanto regis adventum poneret, ostendere cupiens. De quorum nuptiis condicto in loco mentionem orsus, majori triginta millia talentum, minori octo in matrimonii conditionem deposcit[3]. Quæ

[1] *Ut, cum sedendi humilitas*] Ita Steph. In ed. pr. omittitur *cum*.

[2] *Barbaris*] More Græcorum et Romanorum omnes, qui alia, atque ipsi, lingua utebantur, Barbaros vocantium, Saxo h. l. Germanos, ut alias Sclavos, eodem nomine appellat, non contemtu. Cfr. Stephanii not. ad pag. 290 suæ editionis.

[3] *Triginta millia ... deposcit*] Testis est Arnoldus, III, 2, hanc fuisse *pactionem inter imperatorem et regem Daciæ, ut quatuor millia marcarum cum filia* (juniore) *persolveret librata pondere publico, quod Carolus Magnus instituerat.* Quamvis autem diversi sint numeri, quibus Saxo et Arnoldus magnitudinem dotis juniori filiæ postulatæ exprimunt, idem tamen argenti pondus indicant. Saxo enim procul dubio de marcis loquitur denariorum Danicorum, qui eo ipso tempore in usu erant. At juxta exactam denariorum Waldemari primi regis examinationem, quam instituit Luxdorphius (Kbh. Selsk. Skr. IX, 714), octo millia marcarum hujus monetæ 4148 marcas ponderis Coloniensis continebant talis argenti, quale Germani et Francogalli

res suspecta Danorum majoribus fuit, virgines nondum ad nubendi ætatem provectas[1] fraudulenter ab eo postulari credentibus. Sed Waldemarus, majorem summam suis opibus imparem arbitratus, minorem, Ungariæ regis, arcta sibi propinquitate conjuncti[2], fiducia pollicetur. Huic pactioni jurejurando firmitas adjecta est, desponsionisque vinculum sacramenti religione constrictum. His actis rex navigia, Cæsar castra repetiit. Quo tempore Sclavorum, ad ipsum regiæ classis metu navigiis progredi non audentium, legatis receptis, diluculo navigium regis, parvo militum numero comitante, ejusdem cymba advectus, cunctis inopinatus ascendit. Igitur rege exercitus sui primores partici-

medio ævo purum vocabant, etsi sextadecima ejus pars ignobile erat metallum. Quatuor autem millia marcarum ejusdem argenti ex pondere a Carolo magno instituto, i. e. Trecensi (Tricassino), 4210 marcas ponderis Coloniensis æquiparant. Saxo igitur, quantam summam monetæ Danicæ dos postulata efficeret, numeris rotundis satis exacte indicavit. 4000 marcæ ejusmodi argenti ex pondere Trecensi fere 73000 thaleros hodiernæ nostræ monetæ faciunt, summam pro illis temporibus satis amplam dicendam. Quare, si imperator, ut vult Saxo, filio majori triginta millia marcarum Danicarum (i. e. fere quindecim millia marcarum puri argenti ex pondere Trecensi, quæ 273,840 thaleros nostræ monetæ faciunt), in matrimonii conditionem depoposcit, hoc argumento esse videtur, illum matrimonium propositum non serio optasse. Nam nullo modo expectare potuit, tam immodicis postulatis satisfactum iri. Philippum Augustum, regem Franciæ, aliquot annis post cum alia filia Waldemari dotis nomine, qui maximam habent summam, modo decem millia marcarum postulasse dicunt. Et tamen hæc postulata nimia videbantur, siquidem sex millia maximum erat argenti pondus, quod hoc nomine solvi solebat; v. Engelstoft, Philip Aug. og Ingeborg, pag. 65-67.

[1] *Virgines . . . provectas*] Filia junior Waldemari, Arnoldo teste l. c., eo tempore septem modo habebat annos.

[2] *Ungariæ regis . . . conjuncti*] Bela tertius, Geisæ secundi filius, qui eo tempore in Ungaria regnabat, Waldemari primi consobrinus erat, quippe qui matrem habuerit Euphrosynam (sive Helenam), sororem Ingeburgis, Waldemari matris. V. Genealog. reg. Dan. inter Scr. R. Dan. II, 160 sq. cfr. Engelstoft l. c. pag. 86 et Tab. II cum not.

pandi colloquii gratia contrahente, solum Rugiæ principem Jarimarum, quem pridie compluribus venerationis officiis, insuper regio nomine adulatus fuerat, quod eum Danis perquam fidum non ignoraret, vocari passus non est. Habere deinde se dixit, quod ad regem secreto referre cupiat, quem ob futurum mutui sangvinis contractum non amicum modo, verum etiam unanimem habeat. Sclavos siquidem enervandi gratia Henrici a se promissionibus allectos esse, quas, eodem expugnato, minime exequi velit, memor, quid olim sibi de subigenda Sclavia pollicitus fuerit. Orare deinde, patiatur, se eam ad præsens sui muneris facere, binis fratribus geminæ præfecturæ titulo speciosius quam diuturnius tribuendam. Eandem quippe se ei, profligato Henrico, subjicere curaturum. Annuente rege, posteroque die concionem petente, Bogiszlavum et Kazimarum, datis solenniter aquilis[1], Sclaviæ duces appellat, veterem atque hæreditariam patriæ libertatem vanis atque fucosis dignitatum nominibus venditantes. Qui si scissent, quanto oneri se exigui panni receptione substernerent, mortem beneficio prætulissent, aut privati in omne vitæ tempus degere maluissent. Sic sub honoris specie gravissimis dedecoris probris implicati discedunt, servitutem falsis dignitatum insignibus coloratam in patriam referentes. Illic quoque Sifridus, splendido Thyringiæ loco ortus[2], unam Waldemari filiarum[3], Cæsare astipulante, despondit, regiaque nave devectus, solennes Slesvici nuptias habuit.

[1] *Datis . . . aquilis*] I. e. vexillis. Feuda enim principalia olim vexillis tradendis vasallis conferri solebant.

[2] *Sifridus . . . ortus*] E celeberrima domo Ascanica oriundus patrem habuit Hermannum, ante ipsum comitem de Orlamunda in Thuringia, clarissimi Alberti Ursi, marchionis Brandenburgensis, filium, cui sex fuerant fratres. Otto, maximus eorum natu, eo ipso tempore marchio erat Brandenburgi, alter, Sigfridus, archiepiscopus Bremensis, tertius, Bernhardus, Henrici Leonis loco dux Saxoniæ constitutus erat. Sigfridus noster e filia Waldemari Albertum genuit, comitem de Orlamunda, qui postmodo, regnante Waldemaro secundo, rebus claruit egregie gestis.

[3] *Unam . . . filiarum*] Sophia ei nomen erat; v. Suhm D. H. VII, 626, 711 sq.

Interea Sclavi, castello, quod propter Zuynensia ostia moliti fuerant, hiberna maris exundatione pessundato, bina alia iisdem in locis, materia per hiemem contracta, veris principio condiderunt[1], inexpugnabiles se fore rati, si Penus amnis Walogosto oppido, Zuyna maritimorum præsidiorum obstaculis clauderetur. Quod rex sero nuncio expertus, cum ad viridem portum[2] impediendi operis gratia contractis copiis appulisset, ex Rugianis cognoscit, consummatas arces præsidiisque completas. Præcipue eum in his expugnandis circumspecta portuum inopia desperare coëgit. Tunc Canuto filio cum Absalone[3], Sunone et Esberno vocatis, refert, difficilem arcium oppugnationem sibi visam, alienis eas auspiciis quam propriis incessere præoptanti, ne, studiis parum ex sententia cedentibus, rerum toties a se feliciter gestarum fulgor corrumperetur[4]. Igitur Canuto atque

[1] *Castello, quod ... condiderunt*] Refert auctor hist. Knytl. cap. 125 (v. supra p. 920, not. 4), Waldemarum expeditionis anno 1178 factæ hanc inprimis habuisse causam, quod Slavi *duo* exstruxissent castella ad ostium Swinæ fluvii defendendum, regem vero, quum eo venisset, hæc castella maris inundatione pessumdata reperisse. Ad hanc expeditionem a. 1182 indictam idem auctor, cap. 127, regem eo instigatum dicit, quod Slavi aditum terræ suæ castellis munire coepissent. Saxo noster illam causam prioris expeditionis, quum aliam haberet (v. supra pag. 920), omisit. Quæ vero hic attulit de castello quodam ad ostium Swinæ condito, hiberna inundatione (hieme scilicet 1177-1178) deleto, et duobus aliis ibidem (a. 1182) reficiendis, narrationem in hist. Knytl. egregie confirmant.

[2] *Viridem portum*] Idem est, quem Saxo supra p. 875 *sinum viridem* appellavit, atque e contextu non minus, quam ex ipso nomine patet, hoc nomine aut fretum ipsum inter Falstriam et Monam insulas (hodie *Grönsund* dictum), aut partem aliquam ei conterminam maris inter Sjællandiam et illas insulas (in qua regione, Masnetæ insulæ vicina, classes Danicæ expeditionem inchoaturæ plerumque congregari solebant) indicari. In hist. Knytl. c. 127, classis *i Grænasundi* convenisse dicitur.

[3] *Cum Absalone*] Ita Steph. In ed. pr. *tunc*.

[4] *Fulgor corrumperetur*] Mirum est, eandem a Waldemaro afferri causam hac expeditione, atque antecedente a. 1179 (v. supra p. 927), supersedendi. Nonne memoria Saxonem nostrum hic fefellit? Morbus Waldemari vera remanendi causa fuisse videtur. Auctor hist. Knytl. hanc solam affert l. c.

Absaloni oppugnationis curam imposuit, præfatus, minus ruboris ex inefficaci illorum pugna quam sua ad patriam redundaturum; si vincerent, non minori sibi gloriæ fore, quam si ipsemet victoriam edidisset. Sed Absalon, Scanorum atque Sialandensium ductum pollicitus, Jutos sua opera ductandos negabat, quos non solum imperii sui, verum etiam adolescentiæ Canuti contemptum acturos sciat. Nec eum prædictionis augurium fefellit. Permotus dicto rex, iturum, licet invalidum, respondit. His curis astrictus, morbo ex sollicitudine contracto, in lectum decidit. Enimvero præcordia ejus dividuæ passiones, hinc vincendi cupido, hinc desperatio, torserunt. Mane ducibus[1] eum, ut sibi parceret, orantibus, imperiumque ejus etiam absentis se executuros spondentibus, vix atque ægre consensit, ut ad oppidum Worthyngum[2], filio pontificique contradita belli summa, discederet[3]. Quibus eodem in loco diutina ac vehementi tempestate detentis, seditiosæ Jutorum voces toto littore exaudiebantur, tum commeatuum alimentorumque defectum causantium, tum expeditionis militiæque remissionem poscentium. Quas cum Homerus, Ripensium antistes[4], quem præter religionis dignitatem singularis eloquentiæ claritas commendabat, copiosis facundiæ documentis delinire non posset, postremo vim verbis anteponendam ratus, quendam ex seditionis consortibus, ante tentorii sui fores pertinacius obstrepentem, prendi vincirique curavit. Quæ res populi clamorem auxit, seditionem accendit.

[1] *Mane ducibus*] Hæc temporis definitio inepta est. Krantzii vero periphrasis hujus loci (Wandal. VI, 16), dum fidem facit, nullum narrationis momentum, illius definitionis usum explicans, in textu nostro omissum esse, simul innuit, ante *ducibus* vocem *Jutorum* desiderari. Quod etiam contextus svadet. Num librarius ex hac voce, compendio scripta, suum *Mane* fecit?

[2] *Oppidum Worthyngum*] I. e. *Vordingborg*, oppidum in meridionali Sjællandiæ ora situm, cui olim arx regia firmissimo erat præsidio.

[3] *Discederet*] Ita in ed. pr. Error typographi in editione Stephaniana, *descedere*, in Klotziana iteratur.

[4] *Homerus Ripensium antistes*] Quem Absalon a. 1179, postridie quam ipse pallio archiepiscopali investitus fuerat, consecraverat; v. supra p. 925.

Igitur patres, plebis a rege cum contemptu imperii discessum veriti, communicato colloquio, expeditionem ab eo sponte solvendam decernunt, temerariam ejus dilapsionem simulatæ licentiæ beneficio præcurrendam putantes, ne magis proprio ductu finiri quam regio nutu remitti videretur; quæ si in præripiendo reditu propriæ voluntatis motum ducis arbitrio prætulisset, evenire posse, quod divo Canuto, solutæ classis poenas a patria exigenti, contigisse prodatur[1]; quam rem Canuto, si patrem ejus jam febri implicatum præsens morbus absumeret, regni successionem adimere posse. His consiliis adductus Canutus convocatam classem, facta revertendi potestate, dimittit, beneficii loco erogans, quod plebis petulantiæ negare non poterat. Ita seditionis periculo bellum omittere coactus, cum Absalone, Esberno et Sunone Worthingum adnavigat, paternæ febris exitum exspectaturus[2]. Igitur Waldemarus, per apertam cubiculi sui fenestram velorum reditum contemplatus, admiratione rei morbi pariter atque ægritudinis incrementa contraxit. Summa tamen utriusque dissimulatione usus, filium ad se cum arbitris venientem tam hilari vultu admisit, ut pene morbo vacuus putaretur. Quin etiam se minimo doloris sensu teneri dicebat, corporis molestiam animi robore dissimulare conando. Apud Absalonem tamen religiosam culparum confessionem agere non oblitus, incertum mortis tempus sacro correctionis genere præcurrendum credebat, seram atque inutilem pœnitentiam judicans, quæ emendationis odio nimiaque peccandi perseverantia ad ultimum usque ætatis terminum prorogatur. Præterea locis monastica religione sacratis dimidium patrimonii sui, quæ ad fiscum regium pertinebant, exceptis, testamento legavit[3]. Sed cæteris bene de ejus salute sperantibus, so-

[1] *Contigisse prodatur*] Ita ed. pr. Stephanius *proditur*.

[2] *Febris ... exspectaturus*] Auctor hist. Knytl. illis impedimentis, quæ quum tempestas, tum seditio Jutorum attulit, omissis, hanc solam affert causam expeditionem solvendi.

[3] *Dimidium patrimonii . . . legavit*] In libro censuali Waldemari secundi omnia prædia regia ad duas classes referuntur, quarum altera *Konunglef*, altera *patrimonium* vocatur (v. Langeb. S. R. D. VII, 523, 524, 530 sq. cfr. 581, 583). Ko-

lus Suno, sive somnii monitu sive alio mentis oraculo doctus, fatalem hanc regi febrem augurabatur, quonam modo filii rebus, decedente patre, succurri oporteret, providendum hortatus. Tantam siquidem in regis funere luctus acerbitatem futuram, ut consilium ullum adverti nequeat. Eodem tempore Joannes quidam religione abbas, medicinæ præsumptuosior quam peritior professor, cujus opi plurimum credebatur, e Scania accersitus advenit. Qui, morbo parum prudenter inspecto, sospitatem regi constantius quam verius promittebat. Quem cum cibo medicinali arte confecto reficiendum curasset, cunctis cubiculo ejectis, quietem capere jubet. Eundem, paulo post sine voce esse compertum, ut artuatim sudore suffusum invenit, accuratius operiri præcepit, lætum id profluvii genus ac salutare testatus. Utinam Sunonem potius mentis augurium, quam medicum artis suæ præsagium fefellisset! Cujus promissum regis obitus[1] insecutus, quam

aungløf reliquiæ erant nondum alienatæ terrarum incultarum, quæ, quum res nullius essent, regi olim vindicatæ fuerant. Coronæ igitur erant prædia proprie sic dicta (cfr. diss. mea de instit. milit. Dan. pag. 131 sq. 150-152, Michelsen et Asmussen, Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. etc. II, 566 sqq.). Patrimonium vero bona erant stirpis regiæ allodialia, uti vocant, quæ emtionibus sensim ita aucta sunt, ut longe plurimos reditus reges inde traherent. Quare de dimidia parte amplissimi hujus patrimonii ecclesiæ leganda nequaquam sermo esse potest, neque hic est; nam idem est sine dubio, quod excipit Saxo, utpote ad fiscum regium pertinens. Sed Waldemaro alia quoque erant bona, sensu specialiori patrimonium dicenda. Singulis enim familiæ regiæ membris sua erant prædia, aut a parentibus ipsis relicta, aut liberalitate regis accepta, quorum reditibus quum vitam tum splendorem familiæ sustentare possent. Hæc prædia principes, ad thronum evecti, seorsum administranda curabant, ut morientes eadem liberis suis tradere possent, ne novo regi, iis fortasse parum faventi, nimis obnoxii fierent. Ita constat, Ericum bonum, regem, filiis amplum reliquisse patrimonium (v. supra p. 623, 627 sq.), cujus igitur magna pars ad Waldemarum, unicum filium filii unici legitimi illius regis, devenerat. Hæc est, quam nunc, emtionibus procul dubio auctam, inter liberos suos et ecclesiam ex æquo divisit. Testamentum ipsum non superest.

[1] *Regis obitus*] Anno 1182 a. d. 4 Idus Majas Waldemarus diem obiit supremum; v. disquis. de chronol. inter not. uberior.

parum fidei in medicorum opere reponi oporteat, documento extitit[1]. Ingressi mane cubiculum amici, defuncti regis corpus perquam simile spiranti reperiunt, adeo pristinum habitum retinente vultu, ut nec rigore contractum nec horrore mutatum cerneres, rubicundis oris notis vivi hominis speciem aspectumque reddentibus. Incertum, an decessisset, pristini caloris habitus, totis adhuc membris retentus, relinquere videbatur. Sero tandem pallore mortis fidem faciente, mandatur feretro corpus, Ringstadiumque funerandi gratia devehendum curatur[2]. Hic vicus non vetustate modo, sed etiam paternæ ejus sepulturæ titulo conspicuus habebatur. Accessit luctui matrum miserabilis planctus, sparsis comis funeri occurrentium, iterumque se pristinum servitutis onus experturas dicentium; extinctum illum, qui civium capitibus captivitatem detraxerit, qui patriam piratarum metu vacuefecerit, maritimasque sedes, perinde ac domesticas, a prædonum incursu tutas præstiterit. Agrestes quoque, funebri ipsius pompa conspecta, rustico opere, quo occupati erant, relicto, consentaneis arva querelis replebant. Cui etiam ut supremi officii decus præstarent, funebri ejus lecto humeros subjicere jucundum ducebant, eversam regis morte patriam miserisque sibi commune funus, aut si quid funere tristius est, imminere plangentes. Pro cujus spiritu salutaria Absalon vota gesturus, inter solennium verborum nuncupationem doloris impotens, non temperavit sibi, quo minus aram lacrymis spargeret, vixque ad rem divinam peragendam vocis aut manus ministerio sufficere valuit. Quin etiam tantum ægritudinis animo contraxit, tamque gravi et periculosa valetudine subito affici cœpit, ut pene vitam cum sacrificio finiret. Incredibile videretur, tantum virum tam insigni luctus hor-

[1] *Documento extitit*] Cfr. Thom. Bartholini de medicina Danor. domestica dissert. IX p. 41-21. (Scr. *in medicorum ope reponi.* Mg.).

[2] *Ringstadium . . . devehendum curatur*] Waldemarus primus rex etiamnunc in templo Ringstadiensi, olim Stæ Mariæ, hodie Sti Benedicti nomine nuncupato, sed non eodem, ut videtur, sepulcro, utpote non eodem loco sepultus jacet, ubi (in choro) coævi eum condiderunt; v. Tab. Ringstad. S. R. D. IV, 278 sq., Reyersen, Beskr. over St. Bendts Kirke i Ringsted p. 46, 48 sq.

rore confectum, si non ejus erga Waldemarum affectus fuisset notissimus. Sed fortuna, altero patriæ lumine extincto, reliqvum perire passa non est, ne deesset, cujus ductu Daniæ pedibus Sclavia subjiceretur, aut gens, quæ sub tantis ducibus ad excellentem honoris habitum provecta fuerat, tutore vacua remaneret. Cujus lacrymis, precum loco defusis, respersa altaria non parvulum promptissimæ ejus erga regem benevolentiæ indicium præbuere. Iisdem quoque madefacta thura gratum Deo odorem dedisse, crediderim.

Finis Libri Qvinti Decimi.

Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ
Liber Sextus Decimus.

Peractis inferiis corporeque regio honoratissime funerato, Canutus, monentibus arbitris, festinatione, qua regnum peti firmarique oportuit, in Jutiam secessit, paternos sibi milites obligaturus[1]. Neque enim illi nomen regium ambiendum restabat, quod unctionis suæ tempore solenniter adeptus fuerat[2]. In concione Wibergensi benevolos civium animos expertus, apud Urnensem[3] tacita quorundam simultate compressa, pari cæterorum favore excipitur. Atque ita patriæ consensu regni hæres efficitur. Interea Scanorum populus, laxata sibi pristinæ petulantiæ frena regis morte gavisus, cladis apud Dysiam pontem per-

[1] *Paternos . . . obligaturus*] Attamen milites Waldemari jam antea filio ejus jurejurando obstricti fuerant; v. supra pag. 805 sq.

[2] *Neque enim . . . adeptus fuerat*] De Canuti jure in regnum paternum continuo succedendi, nec non de necessitate hujus itineris v. inter not. uberior.

[3] *Urnensem*] Ita scripsit Steph. pro *Vernensem*, quod habet ed. pr. Atque ita certe scribendum est; nam et Gheismerus (S. R. D. II, 383) et Krantzius (Dan. l. VII, c. 1) hanc lectionem in suis codicibus habuerunt. In foro Urnensi *(Urnething s. Urnehovedthing)*, in parochia Jordkirk prope ob oppido Apenrada sito, incolæ Jutiæ meridionalis talibus occasionibus congregari solebant.

sectæ piacula a principibus exigere constituit, per quos carissimis necessitudinum solatiis orbatus fuerit. Sed et Ako quidam, Tubbonis filius, plenis temeritatis eloquiis flagrantissimam civilibus malis facem subjiciedat, extinctæ et jam pene sepultæ Scanicæ seditionis reliquias suscitando. Cujus mali impediendi gratia Absalon in Scaniam transgressus, apud plenam malignitatis concionem oratione liberius quam efficacius habita, a plebe deseritur, factionis principes[1], alium concionandi locum complexos, petente. Quorum tam petulans ac præceps audacia erat, ut eqvis insidentes cunctam Scaniæ plebem ad eundem locum, semestri spatio exacto[2], quasi tuendæ libertatis gratia armatam redire sub edicto juberent. Quæ res Absaloni Sialandiam repetendi causam præbuit. Ob cujus secessum popularis sævitiæ procursus temeritatis incrementis evectus, inque Thordonis et Esberni penates effusus, eosdem prius rapinæ, deinde incendio

[1] *Factionis principes*] Asserit Krantzius (Dan. l. VII, c. 1.), nescio qua auctoritate nixus, seditionis auctores ex nobilitate fuisse. Quem fortasse secutus Hvitfeldius, pag. 139, idem dicit.

[2] *Semestri spatio exacto*] Ita legitur in omnibus editionibus. Quum vero seditionis auctoribus procul dubio in animo esset, ad incepta peragenda eo uti tempore, quo regno caput deesse videbatur, tali dilatione, qua quum illud anni tempus, quod ad agendum aptissimum est (a medio Majo usque ad medium Novembrem), frustra præterlabi, tum successori imperium interea firma manu amplecti permittebant, nihil absurdius cogitari potest. Neque in sequentibus, ubi seditio sine interruptione procedere videtur, ullum hujus dilationis vestigium apparet. Seditio jam ante sedata erat, quam Canutus rex e Jutia rediit. At ille pro tali rerum conditione per sex integros menses certe non omisisset Scanienses et Sjællandenses in verba sua obstringere, si hoc permisisset tanta seditionis dilatio. Cur Absalon tam cito Scaniam reliquit? Si rustici post dimidium demum annum convenire debebant, nonne satius fuisset, archiepiscopum ibi manentem ad vim propulsandam se parare? Quid multa? Nihil mirum est, neque in Gheismeri compendio, neque in Krantzii Dania hujus moræ mentionem fieri, quippe qui in suis codicibus illud *semestri* certe non habuerint, nullusque dubito, quin pro hoc verbo legendum sit *sementis*. Dilatio enim sementis causa eo ipso tempore, ut necessaria, ita brevis esse potuit.

subjecit. Complures quoque Scanicæ nobilitatis sequentibus diebus ædes crematæ. Siquidem factionis duces, quo promptiore plebis audacia uterentur, petulantiam ejus principum bonis pascendam curabant, dulcedine prædæ et assiduis fatigationis præmiis jucundiorem atque alacriorem ejus operam reddituri. Igitur nobilium complures, æqualium exemplo vim penatibus suis inferendam timentes, bona omnia amicorum custodiæ mandabant. Pars fretum navibus complexa, se et opes undis quam ædibus credere præoptabant; pars apud Absalonem exulare solatii et lenimenti loco duxit. Cujus atque Canuti equites[1], suam æque ac dominorum fortunam afflictari cernentes, cum injuriam armis propulsandam duxissent, seditionis principes, frustra a se sine duce res novari superiore tumultu experti, Haraldum quendam, regii sanguinis[2], sed obtusi cordis

[1] *Cujus atque Canuti equites*] Cfr. supra pag. 939, not. 1. Cæterum offendit h. l. loquendi ratio Saxonis, qui *equites* regis et archiepiscopi discernere videtur a *nobilibus in universum*, quorum multos nuper aufugisse dixit, dum equites omnes, ut hæc verba innuere videntur, restabant. At quos Saxo nobiles vocat, haud alii erant, quam qui equo militiam præstabant, communi igitur nomine omnes equites dicendi. De equitatu quodam mercede conducto hic non sermonem esse, jam contextus docet. Saxo, quos hoc loco equites, infra magnates appellat. Illum vero equites v. milites proprie sic dictos (Riddere) et cæteros regis atque archiepiscopi homines armigeros (Væbnere) h. l. distingvere, haud facile quis credat, cui constet, hanc distinctionem, etiamsi fortasse illo ævo jam in usu fuerit, tali certe occasione nullius omnino fuisse momenti. Quare restrictio quædam, aut uno (v. c. *remanentes*) vel pluribus verbis expressa, post illud *equites* textu excidisse, aut verba antecedentia, *ob cujus secessum .... lenimenti loco duxit*, postea addita videntur.

[2] *Haraldum quendam regii sangvinis*] A quo regum nostrorum hic Haraldus originem duxerit, non liquet. Sed quum dixisset Hvitfeldius (D. Kr. p. 140), illum e stirpe Canuti quinti, regis, Roeskildiæ interfecti, oriundum esse, scriptores plerique recentiores in eo acquiescebant, vel illum etiam filium scripserunt dicti regis, donec Suhmius, cui hæc adfirmatio merito suspecta videbatur, Langebekii conjecturæ, in schedula scripta propositæ, sequentium scriptorum assensum conciliavit (D. H. VIII, 3 sq.). Ex hac con-

impeditique sermonis, e Svetia adsciscunt, hominem prorsus regno imparem, cum in eo nihil præter generis nobilitatem natura aut fortuna commendabile reddidisset. Igitur majore cum opprobrio talem virum Svetia miserit an Scania receperit, incertum est. Quo rumore attoniti perculsique magnates, prout se hostium adventus fama variabat, dubiis Absalonem legationibus fatigant, nunc opem ejus transitumque poscentes, nunc eundem cum tota manu supersedere jubentes. Nondum enim Scaniæ partes Haraldus irruperat. Quas cum Canuti, Svetiæ regis, ejusdemque satrapæ Byrgeri præsidiis irrupisset[1], ad novi principis opinionem cupide congestum vulgus incredibiles ei copias sociabat. Quibus fretus, Lundensi urbi portas sibi claudenti excidium minatus est. Igitur ex magnatibus complures

jectura Haraldus noster filius erat illius *Olavi*, quem Scanienses, regnante Erico quarto (Lam), regem creaverunt (v. supra pag. 667 sqq.). Ita avus ei fuerat *Haraldus Kesia*, proavus vero Ericus bonus rex. Quam conjecturam utique commendant cum nomen hujus principis et favor Scaniensium, tum educatio ejus in Svecia, tum denique auxilium ei a Canuto rege Sveciæ latum, quæ exinde facillime explicantur. Sed mera tamen est conjectura, cui saltem repugnat auctoritas Hvitfeldii, qui, quum illum e sangvine Canuti V ortum diceret, auctore fortasse fide dignissimo, nobis vero incognito, usus est. — In annalibus Petri Olai et Thomæ Bartholini ex antiquis historiæ monumentis excerptis (Scr. R. Dan. I, 178, 341) Haraldo nostro cognomen *Skreng* (gracilis) additur.

[1] *Quas quum . . . irrupisset*] Ita cum Steph. scribendum pro *quos* et *vi rupisset* in ed. pr., nisi mavis, textu excidisse, quo hæc referantur. Canutus, Sueciæ rex inde ab a. 1167 usque ad a. 1195, filius erat Erici sancti, regis, et Christinæ, cujus neptem ex sorore uxorem duxerat. Haraldus Skreng, siquidem hic Olavi filius et Haraldi Kesiæ nepos habendus est, patruelis erat Christinæ, matris, et Ulfhildæ, socrus Canuti, quem igitur cognatio satis propinqua ad eum adjuvandum instigavit. Regi præterea Daniæ Waldemaro primo et filio ejus rex Sveciæ infensus erat, quod Sverkero, filio Caroli, prioris regis, regni Sueciæ petitori, nepte Waldemari edito (v. supra pag. 786), refugium in Dania præbebant. Birgerus Brosa, dux, qui et ipse consangvineus erat Haraldi Skreng, jam antea iis auxilio fuerat, qui regnum Daniæ turbare conabantur (cfr. supra pag. 903).

alternis internunciis contracti fortique invicem cohortatione firmati, propter Lummam amnem[1] castra constituunt, aliis regiorum militum per ignorantiæ simulationem venire supersedentibus. Quos tantus pugnandi ardor ceperat, ut per summum non solum periculorum, sed etiam popularium contemptum absque paucitatis suæ respectu, ut quemque equi pernicitas adjuvabat, sine imperio aut ordine effusis habenis in hostem contenderent. In quo quidem impetu majorem venti (quem forte adversum habebant) quam hostium, quos impetebant, sævitiam experti sunt. Ille enim magnitudine sua clypeos cursitantibus decussit, hi ne pectora quidem irrumpentibus obvertere ausi fuere. Ita popularium acies, numero hominum quam animis præstantior, incruentam de se victoriam dando, plus periculi an ignominiæ senserit, dubietati subjecit. Enimvero, quo expeditius fugam, qua pugnam præcurrebat, intenderet, se ipsam scutis exuere non erubuit, armorum onus abjiciendo, quorum usus experiri confisa non fuerat. Hac igitur partim cæsa, partim capta, Haraldus cum Akone, quem affectati regni auctorem habuerat, Svetiam refugus petebat. At Lundenses, suspensis ad belli eventum animis, in neutram partem auxilia commodabant, favorem victoribus erogaturi. Qui, rei successu[2] conspecto, perinde ac victores victis insultare cœperunt, cupiditate laudis et prædæ alienis se virtutibus inserentes. Nec contenti popularium specie[3] bis bellum potentibus intulisse, collecta concione tertium adversum eosdem indicere gravati non sunt, suscepti vulneris dolorem consternationis furori permixtum communi

[1] *Propter Lummam amnem*] Ita scripsit Steph. pro *Luminam* in ed. pr. Gheismerus magnates juxta amnem *Lumoo*" convenisse dicit. Hodie iste rivulus, in fretum Oresundicum aquas suas fundens, *Lomme-Ån* dicitur.

[2] *Rei successu*] Ita ed. pr. Steph. habet *regi*.

[3] *Popularium specie*] Pro *specie* Stephanius scripsit *spiritus*, ne deesset, puto, huic sententiæ subjectum. At arbitraria hæc mutatio ne commodum quidem præbet sensum. Potius crediderim, subjectum (rusticorum seductores, uti supra vocantur, *factionis duces*, de quibus aperte sermo est) textu excidisse.

nobilitatis exitio pensaturi, tantamque provocandi perseverantiam, sive pudore cladis sive cupidine ultionis, animis insitam gestantes. Neque enim illos aut illustrium virorum respectus aut vulnerum suorum memoria, quo minus seditionis studia sectarentur, domare potuit. Quod periculum, cunctorum Scaniæ magnatum capitibus contiguum, præproperus Absalonis cum Sialandensibus adventus dispulit. Siquidem sublatis vexillis deputatum concioni locum ingressus, non solum turbulentissimo plebis proposito obstitit, sed etiam leges, quæ iniquissimis ejusdem suffragiis convulsæ fuerant, piissimo judicii decreto ad pristinæ auctoritatis habitum reduxit. Sed neque Haraldum, quo minus a magnatibus damnaretur, absentiæ patrocinium protegere potuit. Hunc certe bis a Scaniensibus mulctatum dixerim, semel armis, iterum sententiis. De quo quidem discernere arduum est, ferro an suffragiis punitior fuerit. Plebs quoque nihil hostile ausa, armis summa cum propositi dissimulatione depositis, Absalonis se turmis tranquillo concionandi more jungebant, singulis judiciorum suffragiis alacrius quam libentius succlamando. Ita terribilis illa ac diutina seditio simul cum concione finem habuit, funesto plebis conatu ulterius adversum principum collegium insolescere non audente[1].

Interea Canutus, excitati in Scania belli nuncio Fioniam e Jutia petere coactus, Esbernum, ab Absalone[2] fratre nunciandæ regiarum partium victoriæ gratia transmissum, obvium accipit. Cujus inopinato occursu tristia afferri ratus, hærente animo dejectoque vultu, quicquam ex eo cognoscere verebatur. Postmodum non solum ejusdem plena hilaritatis fronte meliora sperare jussus, verum etiam jucunda ac libenti narratione de suorum victoria doctus, in Scaniam ovans processit. Ac primum ejus provinciam Frostam[3] rapinæ et incendio opportunam exhibuit, va-

[1] *Ita terribilis .... audente*] Observationes de causa hujus seditionis Scanorum, nec non de fide relationi auctoris tribuenda v. inter not. uberior.

[2] *Ab Absalone*] Addidit Stephanius *ab*, in codice fortasse ideo omissum, quod nomen sequens ab eadem incipit syllaba.

[3] *Provinciam Frostam*] Hodie *Frosta-Hårad* in media fere Scania sitam.

stassetque, ni Absalonis erga illam studium gerentis interventu prohiberetur. Quo mediante effectum est, ut ab his, qui in regem Haraldica factione deliquerant, æra tantum pœnæ nomine exigerentur. O immensam clementiam, cuius beneficio hominibus evidenter noxiis maximi facinoris culpam parvulo censu redimere licuit! Quo exemplo cæteri ad spem veniæ erecti, mitissima Absalonis opera parem regis mansvetudinem experti sunt. Egregium tunc Canutus moderati animi specimen dedit, cum ultionem, quam universorum crimen meruit, unius amici precibus donavit. Indignum adolescentem, cujus virtus externi principis acumine tentaretur! Compluribus enim Cæsaris legationibus curiam adire paternæque amicitiæ successionem expetere jussus, intercedente amicorum consilio, quam modestissime rescripsit, excusationis verbis a regnandi novitate quæsitis. Siquidem arbitris ejus excussa atque explorata Cæsaris calliditas erat, iisdem perfidiæ laqueis filii simplicitatem circumvenire studentis [1], quibus olim patris credulitatem implicatam habuerat. Cui cum Cæsar, erepturum se regnum aliique daturum, plena minarum epistola respondisset, solum hoc rescribere contentus fuit, quærendum videlicet Cæsari esse, priusquam sibi regnum adimat, qui Daniam in ejus beneficio reponere cupiat. Qua responsi libertate non solum minantem elusit, verum etiam plurimum a se fiduciæ in civium animis reponi docuit. Apud quem Cæsar frustra monitis egisse se videns, Syfridum [2], qui sororem ipsius in matrimonio habebat, subornat, quod literarum suarum instinctu nequibat, alienæ vocis supplemento persvasum haberi conando. Qui ubi Daniam intravit, quanta regis caritate ob sororis ejus matrimonium teneretur, quantisque Cæsar viribus esset, exposito, Absalonem, Sunonem et Esbernum, qui soli ex amicis cum rege admittebantur, tum fidei, quam Canuto, cujus tutores existerent, deberent, tum fiduciæ, quam ejusdem

[1] *Circumvenire studentis*] Ita Stephanius scripsit pro *studentibus* in ed. pr.

[2] *Syfridum*] Cfr. supra pag. 952.

pater in eorum pectoribus reposuerat, admonitos orare cœpit, ne, amicorum nomine hostes agendo, creditum sibi pupillum, annis et consilio tenerum, grave et intolerabile belli onus suscipere jubeant, eumque sub titulo tuendæ libertatis regno exuant, qui potius[1] salutaribus illum consiliis formare curæ habeant, Romanique imperatoris curiæ ascribi deforme non ducant. Respondet Absalon, de se dubium non esse, quin utiles, si nosset, monitus Canuto libenter fuerit porrecturus, a quo ita Cæsaris amicitiam expeti velit, ut propriæ ejus majestatis decus incolume servaretur. Nam et Waldemarum, Frederici partes amicitiamque secutum, nihil fide ejus aut promissione fallacius repperisse. Proinde Sifridum nosse debere, Canuto Cæsarique æqvum regnandi jus esse, neque minore cum libertate hunc Danici regni, quam illum Romani imperii gubernacula continere[2]. Igitur indignante Sifrido plenaque minarum ac fastus responsa fundente, An tu, inquit, ex temetipso Daniam pensas, eamque ut Thuringiam[3] a Cæsare, cum volet, quam facillime capi posse existimas? Proinde abi, imperatorique tuo perfer, Danorum regem ne minimam quidem obsequii partem dignitati ejus ac nomini delaturum. Dignum hoc contemptu dixerim, qui propior alieno imperio quam propriæ affinitati, tam invisam Danicæ libertati legationem suo monitu administrare sustinuit. His auditis, Cæsar spernenti se regi, quia bellum nequivit, odium inflixit, animo, non ferro contemptum ulturus. Spe tamen potiendæ Daniæ non omissa, civilium in ea malorum motum exspectandum putabat[4], seditione dividuam gentem,

[1] *Qui potius*] (Scr. *exuant. Quin potius — ducant.* Mg.)

[2] *Canuto Cæsarique .... continere*] De quæstionibus, num Daniæ reges unquam, regni Daniæ nomine, se vasallos imperatoris Romani declaraverint, et num ejusmodi declaratio, si revera facta, ita facta sit, ut aliquam vim habere posset hoc regnum et sequentes ejus reges obligandi, observationes nonnullas ad ea illustranda, quæ hoc aliisque locis attulit Saxo ad has quæstiones solvendas, v. inter not. uberior.

[3] *Thuringiam*] Steph. In ed. pr. *Thyringam.*

[4] *Civilium in ea malorum ... putabat*] Sperabat igitur Cæsar, res Scanicas iterum novatum iri. Hæc legatio igitur non ita multo post fini-

minore cum virium suarum periculo oppugnandam sperando. Quam opportunitatem aliquamdiu quæsitam a fortuna sibi negari conspiciens, Sclaviæ satrapam Bogiszlavum, quem nuper Cazimari fratris decedentis orbitas hæredem effecerat, crebris muneribus amplissimisque promissionibus in Danica bella sollicitat. Cujus hortatui Bogiszlavus pronius quam prudentius obsecutus, sed bellum adversum Daniam palam atque aperte profiteri non ausus, primum avunculi sui Jarimari, Rugiæ præfecti[1],

tam seditionem Scaniensium, vere fortasse anni 1183, in Daniam abiisse videtur. Multo serius vix eo missa est, siquidem, ut vult Saxo, aliquod tempus postea præterlapsum est, antequam imperator, cum spem suam frustratam videret, Bugislavum, initio, credo, anni 1184, "in Danica bella sollicitavit." Quum Fridericus Barbarossa jam ante Sigfridum ablegatum compluribus legationibus regem de eadem re monuisset, ardorem certe in Cæsare haud desiderabis dominium suum facili hac ratione dilatandi. Cfr. hist. Knytl. cap. 128.

[1] *Avunculi sui . . . præfecti*] De hac cognatione nil certi constat. Apud scriptores rerum Pomeranicarum Wratislavo († 1136), patri Bugislavi nostri, duæ dantur uxores, Heila s. Helena, e Saxonia vel e Bavaria oriunda, et Ida, filia regis Daniæ, quem Micrælius (v. Altes Pommerland, B. II, pag. 242 et in tab. genealog.) Canutum vocat. Jarimaro, Rugiæ principi, mortuo circa a. 1212 ætate admodum provecta, Razi principis († 1140 v. 1141) filio, uxor erat, iisdem testibus, Hildegardis, quam Micrælius in tab. genealog. item Canuti, regis Daniæ, filiam appellat. Si exinde statuere licet, Wratislavum et Jarimarum duas sorores in matrimonio habuisse, Saxo suo jure Wratislavi filio Jarimarum avunculum dat. Temporis ratio probabilitatem hujus affinitatis non quidem firmat (Jarimarus non multo ante natus videtur, quam mortuus est Wratislavus), attamen non redarguit; (Wratislavus Idam paucis demum annis ante mortem suam uxorem duxisse videtur). Sed in medio relinquenda est res, cum nihil de illis uxoribus earumque necessitudine compertum habeamus. Si sorores fuerunt Ida et Hildegardis atque regis cujusdam Canuti filiæ, non quidem licet cum Grammio (in not. ad Meurs. col. 311 sq., quem sequuntur Suhmius D. H. VI, 255 sq. VII, 549, et alii) Hildegardem filiam facere Canuti quinti, Roeskildiæ interfecti, qui propter ætatem Idæ pater esse non potuit. Nihil vero obstat, quo minus putemus, eas filias fuisse spurias Sancti Canuti (Lavard), ducis Slesvicensis et regis Obotritorum. (Hoc probat, quod ad Idam attinet, Suhmius l. c. V, 386, rejicit ibid. VII, 550).

quæsitis simultatum causis [1], hostem agere coepit, Cæsarianæ militiæ respectum arctissimis affinitatis vinculis præferendo. Qua de re Canutus per Jarimarum certior factus, mitti curavit, qui causam a Bogiszlavo tam subitæ læsionis inquirerent. Ille non regem, non Daniam a se lædi, sed injuriam a Jarimaro illatam repelli testatus, communem controversiam per utriusque legatos, armis interim depositis, ad regis cognitionem referri deposcit, eundemque pacis inter se faciendæ auctorem flagitat, verbis benevolentiam simulantibus simplicitatis fidem prætendere cupiens. Igitur rege nihil insidiarum aut perfidiæ metuente, causæ dictionis dies locusque decernitur. Apud insulam deinde Samsam, non solum hujus negotii explicandi, sed etiam juris civilis emendandi gratia ingenti nobilitate contracta, amborum legatos excepit [2]. Quorum altercatione solenniter audita, cum in Jarimarum complura loquacius quam verius objectarentur, ac propter principalium personarum absentiam sententia impediretur, a Bogiszlavi legatis ultro jurejurando promissum est, eum, cum primum regi placitum foret, in rem præsentem venturum. Ita in eludendo rege non minor [3] legatorum quam ejus, a quo missi erant, calliditas versabatur.

[1] *Quæsitis simultatum causis*] Simultatum causa, si Arnoldum (l. III cap. 4) consulas, se ultro (a. 1183) obtulerat. Henrico enim Leone in exilium acto, intestinum exarserat bellum inter principes Slavorum occidentalium, Henricum Borvinum et Niclotum, præsertim quod hic terræ divisione antea facta non contentus erat. Niclotum *adjuvabat Germarus* (ɔ: Jarimarus), *princeps Rugianorum, Bugislavus vero, Pomeranorum princeps, firmabat partem Borvini. Et ita consanguinei illi intestina inter se prælia miscebant. Prævalebat tamen pars Nicloti eo, quod Germarus, vir strenuus, terram Circipanorum, quæ Tribuses contigua erat, plurimum vastaret. Cumque quodam tempore Boruinus, qui et Henricus, terram illius piratis vastaret, captivatus est a Germaro, qui conjecit eum in vincula, mittens eum Canuto, regi Danorum, apud quem diu in custodia servabatur. E converso Niclotus, qui et Nicolaus, cum in terra Bugislai prædas exerceret, captivatus est ab eo et conjectus in vincula.* (Verba sunt Arnoldi l. III, c. 4. cfr. Beehr, Rerum Meclenb. lib. II, col. 163-166).

[2] *Legatos excepit*] Vere anni 1184.

[3] *Non minor*] Ita Steph. In ed. pr. *minore.*

Quorum promissis Canutus securius quam cautius æstimatis, concilio ocyus dimisso, in Jutiam secessit, fortissimis quibusque Scanorum ac Sialandensium tantam otii tranquillitatem causantibus [1], seque nimia jam quiete in desidiam provolvi querentibus, longo deliciarum usu enerves animos gerere, qui sub rege Waldemaro totius ferme anni tempus multiplici rerum agitatione varioque militiæ genere deducere consveverint. Nam militaris roboris nervos sicut otio habetari ac remitti, ita negotio intendi excitarique. Igitur acuendæ virtutis gratia piraticam adversum Estones in commune decerni placuit. Inter hæc Bogiszlavus, hortante Cæsare, non solum patriis ac domesticis viribus instructus, sed etiam a finitimis late præsidia mutuatus, adversum Rugiam quingentarum navium classem ingenti belli apparatu refertam contraxerat. Quibus copiis nihil hostilium virium obstaturum ratus, Bugiszlavum quendam [2] legati nomine Cæsarem petere jubet, qui tantum a se exercitum adversum Daniam contractum nuntiaret, ut dubitare non possit, quin Canutus, resistendi fiducia defectus, quam citissime Romano se foret imperio traditurus. Delectatus promisso Cæsar, laudato Bogiszlavo, legatum imperatoriis donis prosequitur [3]. Jarimarus tam subiti inopinatique belli fama perculsus, Absaloni in Sialandia se continenti magnitudinem periculi Rugianæ genti imminentis propinquitatemque denuntiat. Qui protinus festinatione, quanta sociorum expugnationem præcurri oportebat, accinctus, missis per Sialandiam epistolis, omnem ætatem armis habilem in classem confluere jussit. Minores rates majoribus, onerarias

[1] *Fortissimis ... causantibus*] Inde ab anno 1179 nulla expeditio bellica, hoc nomine digna, e Dania exiisse videtur; nam classis a. 1181, Waldemaro duce, Lubecam petens "luxu quam armis ornatior" erat.

[2] *Bugislavum quendam*] Ita in ed. pr. Nescio, cur Stephanius hujus nominis loco scripserit *Prebislavum;* nam nusquam alias, quantum scio, legati nomen affertur, nisi in hist. Knytl. cap. 128. Hic vero *Priða* vocatur.

[3] *Legatum donis . . . prosequitur*] In hist. Knytl. l. c. hæc dona enumerantur: bonus equus, lorica, scutum, galea cæteraque arma militaria, industrie elaborata, bonum præterea pallium pelliceum aliæque vestes.

piraticis sociavit, plebique demum ac nobilitati promiscuum corripiendarum navium usum concessit[1]. Eodem edicti genere conjunctis Sialandiæ insulis imperatum. At Fioniensibus Scanisque sextum intra diem præfixum portum petere, alioqui supersedere jussum; neque enim ulteriores apparatui inducias convenire. Adeo autem in his, quibus expeditionis societas mandata fuerat, obsequendi sollicitudo flagrabat, ut egregio alacritatis certamine constitutum sibi tempus aut implerent aut præcurrerent. Canutum vero, tametsi nuntium in Jutia recepisset, ingens locorum distantia denuntiati temporis angustiis permixta Absalonici operis consortem existere non patiebatur. Sex solas naves Fionia, quatuordecim Scania, cæteris tarditate impeditis, transmisit. Quarum insignis paucitas culpæ obnoxia videri potuisset, si non longinquitatis patrocinio defenderetur[2]. Pentecostalis festi pervigilium[3] erat, quando prænominatum sinum Absalonica classis inierat. Eadem die, ne quid segnius aut cunctantius gereretur, Hythim insulam adnavigari curatur. Illic obvii Rugianorum nuntii præstolandum docent, quoad sciri possit, in quam Rugiani soli partem

[1] *Omnem ætatem . . . concessit*] Extraordinariam igitur expeditionem Absalon exegit. Omnis ætas armis habilis non nisi ad terram ipsam contra hostem irruentem defendendam convocari solebat. Neque in expeditione ordinaria aliarum navium usus erat, quam quæ ad hunc finem constructæ e forma sua *longæ* dicebantur (h. l., ut sæpius, a Saxone piraticæ appellatæ); naves mercatoriæ s. onerariæ ob breviorem et latiorem figuram ad bellum maritimum, quomodo tunc gerebatur, parum aptæ erant. Expeditione ordinaria e Sjællandia et Mona insulis 120, e Lalandia et Falstria fortasse 30 ejusmodi naves longæ expediebantur (v. hist. Knytl. cap. 32). Sed quum earum haud paucæ eo ipso tempore, ut videtur, in Estonia abessent, onerariæ vero naves additæ sint, exinde magnitudinem hujus expeditionis computare non licet.

[2] *Longinquitatis . . . defenderetur*] Attamen si septentrionalis, ut videtur, Sjællandiæ incolæ ad locum præfixum (haud dubie sinum viridem) justo tempore convenerunt, non apparet, quomodo longinquitas incolis meridionalium partium Scaniæ et Fioniæ excusationi esse potuerit.

[3] *Pentecostalis festi pervigilium*] Festum pentecostale a. 1184 a. d. XIII Kal. Junias celebratum est. Itaque abiit classis congregata a. d. XIV Kal. Junias.

hostilis irruptio tenderet. Jam enim Bogiszlavo ad insulam Coztam[1] Rugiæ prætentam esse perventum. Qui, quanquam hostilia jam pene rura pulsaret, non temperavit sibi, quo minus sobrietatem effusa crapulæ licentia violaret. Tanta siquidem epularum indulgentia exercitum aluit ac corrupit, ut convivium magis quam bellum amplexus videretur. Verum Absalon nuntiorum monitis obsecutus, iisdem postera luce regressis, Bogiszlavumque ex adverso Strelæ insulæ copias expositurum docentibus, quanquam crepusculum appetebat, correpto signo, ocissime littus scapha petivit. Gubernatorum[2] deinde collegio per præconem vocato, nuntioque quam brevissimo militibus edito, ingenti cohortationis cura alacritate exercitum replevit, quietem suam certis victoriæ imaginibus adumbratam præfatus. Nec alia militum responsio fuit, quam pugnam se optare; quam si accipiant, non dubitare, quin vincant. Quem animorum calorem tum a longa vincendi consve-

[1] *Insulam Coztam*] Intelligitur procul dubio insula *Koos*, quæ in antiquis dipl. vocatur *Cost*, *Costen* v. *Chosten* (Dreger pag. 70, 277, 311). Sita est parva hæc insula in mari, quod appellatur Greifswalder Bodden, Rugiæ occidentali a meridie, sinui vero Danico (Dänische Wiek v. Wyker Bodden) a septentrione, angusto freto a littore territorii, quod ab oppido Grimme nomen gerit, separata. (Ita insulam collocatam vides in Engelhardtii mappa Pomeraniæ.) Quod, sequentium causa, bene observandum; nam in multis tabulis geographicis recentioris etiam temporis hæc insula in loco alieno, prope ab ostio Panis fluvii, collocata est. Quas secuti sunt Kombst (in Balt. Stud. I, 50 not. 41) et Petersen noster (in dissertationis suæ de expeditionibus Danorum in terram Vendorum parte priore, de Vendorum populo et terra ab eo habitata agente, quæ legitur in Annal. f. nord. Oldkyndigh. 1836-1837, pag. 177-243, nec non in tabula geographica, quæ hanc dissertationem illustrat). Cæterum hac occasione non omittam lectores ad nominatam egregiam disquisitionem hujus doctissimi viri de situ eorum locorum, quæ in historia expeditionum Waldemari et filii præsertim in censum veniunt, ad quam, quum nuper promulgata sit, non antea provocare licuit, ablegare, si qui pleniorem cognitionem hujus rei cupient.

[2] *Gubernatorum*] Observandum est, eosdem, qui gubernaculo præessent (Styrismenn), navium quoque duces fuisse.

tudine, tum etiam ab ingenita Danico sangvini virtute traxerunt, digni, qui vocis suæ augurio non fallerentur. Igitur Absalon incertæ navigationis metu, quod fretum dubiæ profunditatis esset, diluculum præstolatus, cum inde soluturus esset, aliquamdiu retentus est, arenis anchora altius insidente. Quo evenit, ut ab universis, infinitum procedendi ardorem gerentibus, relinqueretur. Sed neque se ab exercitu præcedi indecens existimabat, a quo plus hortationi suæ quam cunctationi tributum cernebat. Quem merito his gratulatum crediderim, qui justæ celeritatis compotes[1] quam violentæ moræ consortes existere maluerunt. Quam tarditatis jacturam impedimento solutus tanta remigii velocitate pensavit, ut pene prima navigia occupaverit, dispendium casu invectum præliandi cupidine redimendo. Hunc publicæ festinationis procursum missa a Rugianis ratis excepit, quæ aliquanto remissiore navigatione utendum doceret, quod, Bogiszlavo adhuc insulam Coztam tenente[2], incertus irruptionis locus existeret. Sed et Jarimarus secessum hostium domestico milite succinctus operiebatur. Igitur, cessata impetus cura, ad littus Dreccense divertitur[3]. Illic affertur, hostes domum petisse, nuntiis incidentis forte nebulæ errore deceptis. Iidem[4] nostris, portum Darsinum[5]

[1] *Compotes*] Hoc vocabulum Steph. sine causa omisit.

[2] *Coztam tenente*] Ita Steph. In ed. pr. *tenentem*.

[3] *Ad littus Dreccense divertitur*] Ex occidentali Rugiæ littore prominet peninsula, quæ vicum portat, *Drigge* vocatum. Hujus igitur peninsulæ ora videtur esse Saxonis *littus Dreccense*. Ita Suhmius, l. c. VIII, 55, et Petersen l. c. p. 219 statuunt, et nomen certe hanc conjecturam quam maxime commendat. Attamen observandum est, classem Danicam, insula Hythim relicta, Strelam versus tetendisse, quia prædictum erat, Bugislavum "ex adverso hujus insulæ copias expositurum." Bugislavo ulterius obviam ire Absaloni non in animo fuisse videtur, quoniam non antea hoc fecerat. Quo tendens Absalon a Rugiano nuntio excipitur, et nunc "cessata impetus cura in littus Dreccense divertitur." Ex hac expositione jam sequi videtur, littus Dreccense juxta viam inter Hythim et Strelam insulas situm esse. Ad oram vero illius peninsulæ Drigge, præternavigata demum insula Strela, pervenitur. Sed hæc dubitatio fortasse narrationi Saxonis, de loci situ minus bene edocti, debetur.

[4] *Iidem*] Ita Steph. In ed. pr. *Idem*.

[5] *Portum Darsinum*] Hunc portum Suhmius, l. c. VII, 55 sq., et

petere jussis, Jarimari cum eis consiliaturi Rugiano exercitu vallatum pollicentur occursum. Quo loci adnavigato, cum nec Jarimarus nec quisquam ex ejus satellitibus repertus fuisset, placuit Nicolaum Falstricum[1], quod Sclavicæ gentis linguam calleret, explorandi hostium secessus gratia ad Jarimarum dimitti.

Petersen, l. c. p. 232, in littore provinciæ Wostrosnæ (Wusterhusen) quærendum duxerunt, ubi *Darsim* v. *Darsimhovet*, in vicinia hodierni Ludwigsburg, ei nomen dedit. Sed quum situs (supra descriptus) insulæ Costæ, tum contextus narrationis auctoris nostri probabilitatem hujus conjecturæ redarguunt. Ut enim pervenirent Absalon et Jarimarus ad littus designatum, insula Costa et classis ibi collocata prætereundæ erant. Quod etiamsi sine nimio damno exsequi contigisset, nihil facile a re sua magis alienum facere potuissent, quam reditum ad Rugiam sibi ipsis ita intercludere, ut deinde altera pars numerosæ classis Bugislavi Rugiæ defensores in sinu Danico (Wyker Bodden) obsessos tenere posset, dum altera insulam pæne inermem vastaret. Tali præterea agendi ratione Absalon et Jarimarus consilio eousque servato Bugislavi adventum exspectandi repugnassent. Quod falsum esse, sequens testatur narratio, docendo, Bugislavum revera insulæ Rugiæ tantopere appropinquasse, ut, licet hostile solum non invaderet, "Rugianum equitatum, defendendi littoris studiosum, variis navigationis ambagibus ludificare" posset. Et quum in eo esset, Absalonica classis, portu Darsino nondum relicto, ejus in conspectu erat. Jarimarus denique Absaloni in eodem portu occursum "Rugiano exercitu vallatum" pollicitus erat. Quis autem credat, Rugiæ principem Rugiam cum exercitu suo relinquere voluisse, dum impetus hostilis quavis hora exspectandus esset? Quum igitur exinde pateat, portum Darsinum in littore ipsius Rugiæ, et quidem occidentalis ejus partis, quærendum esse, locus tamen incertus manet. Pars quidem aquæ insulam Ummanz et Rugiæ continentem interfluentis vocatur *Udarser Wiek*. Sed hic sinus remotior videtur septentrionem versus, quam ut credere liceat, Jarimarum ibi exercitu stipatum cum Absalone convenire voluisse, dum meridionalis insulæ pars subito hostium impetui obnoxia esset. Potius crediderim, portum Darsinum in vicinia peninsulæ Drigge quærendum esse. Nomen ejus periisse, tanto minus offendit, quanto verisimilius est, etiam hanc partem littoris inundationibus post illud tempus mutatam esse; cfr. supra pag. 830 not. 1.

[1] *Nicolaum Falstricum*] De quo v. supra pag. 928.

Quo abeunte, cum Absalon, divinæ venerationi vacaturus, littus scapha petisset, repentino nuntio per Jarimari familiarem suscepto, cognoscit, Pomeranicam adventare classem, quæ, si nebulæ densitas non obstaret, cerni cominus posset. Igitur revocatis, qui sacra gestabant, cupide concitatam classem obviam hosti in altum direxit, armis, non precibus deo libamenta daturus. Quod enim sacrificii genus scelestorum nece divinæ potentiæ jucundius existimemus? At Pomeranis non tam hostile solum repente invadendi, quam Rugianorum equitatum, defendendi littoris studiosum, variis navigationis ambagibus ludificandi propositum erat. Qui Danicam conspicati classem, Borwegium occidentalibus comitatum Sclavis[1] auxilii sibi ferendi gratia adventare credebant, aëris nubilo nostrarum navium numerum habitumque dignosci non patiente. Neque enim eorum animos subire poterat, Danos, per tot locorum spatia a Sclavia remotos, intra tanti temporis angustias eo loci[2] fuisse provectos, speculatoribus ob nimiam securitatem excubandi officia parum curiose gerentibus. Igitur Bogiszlavus, Rugianam classem appelli ratus[3], a centum et quinquaginta myoparonibus circuiri disiderat; reliquam classem veluti in aciem jactis anchoris componit; naves, quibus alimenta vehebantur, aliquanto piraticis præstantiores, inter ipsas et continentem admovit, armatæ multitudinis speciem vacua lignorum effigie adumbraturus. Quo vultu deceptus Suno Bogiszlavum auxilia a Theutonibus mutuatum credebat. Rarescente tandem nebula, Absalon ab exiguis hostium scaphis præteriri se videns, ne omnes quidem tuto redituras per jocum ajebat. Igitur sociis ingenti cohortatione firmatis, in hostilem classem ut imperio, ita

[1] *Borwegium . . . Sclavis*] Borvinus intelligitur, alter Slavorum occidentalium princeps, foedere cum Bugislavo sociatus (cfr. hist. Knytl. l. c.). Borvinus igitur nondum a Jarimaro captus erat; v. Arnold. III, 4, et supra pag. 968 not. 1.

[2] *Eo loci*] Ita Steph. In ed. pr. *loco*.

[3] *Igitur . . . appelli ratus*] Nexus cum antecedentibus subobscurus hic esse videtur: Bugislavus *primum*, nebulæ densitate deceptus, Borwegium auxilii sibi ferendi gratia adventare, *deinde*, rarescente nebula, Rugianam classem appelli ratus est.

ductu et navigatione primus invehitur. Monitus a Sunone, ne eam, perinde ac Germanicis roboratam auxiliis, præpropera festinatione incesseret, sed, temperato remigio, militem armari juberet, minime cunctandum ajebat, præfatus, eo iam loci conclusum hostem, ut nec bellum tuto conserere nec fugam salubriter edere posset[1]. Itaque nihil impedimento fore, quo minus promptissimam sibi victoriam esset cessurus. Eo deinde monitus iterante, milites Absalonis munimenta corporibus aptare coeperunt, parte remigium continuante. Quorum apparatus nimiæ ac perseverantis nebulæ beneficio hostem fallebat. At ubi propius ventum, Danorum juventus ut cunctationis, ita silentii impatiens, sublatis vexillis, non temperavit sibi, quo minus concitatissimum præliandi ardorem celso cantilenæ genere prosequeretur. Absalonis quoque signum, nunquam sine hostium fuga spectari solitum, Sclavis pariter et Danorum præsentiam prodidit et confligendi diffidentiam incussit. Igitur summa cum trepidatione sublatis anchoris, cupide classem concitare coeperunt, quantum navigationis longo temporis tractu protulerant, exiguo horarum spatio remensi. Innumeri, quorum fugam aut navium magnitudo aut anchorarum sublatio retentabat, profundum petendo fluctibus quam ferro vitam finire maluerunt. Horum rates eodem pene temporis momento refertas ac vacuas conspicareris. Sed neque prolapsos natandi usus servare poterat, subjectarum voraginum eluvie mersorum corpora tenacius apprehendente. Quantas igitur timoris vires existimemus, qui, quos nimio sui haustu repleverit, ne proprio quidem spiritui parcere compellit? Decem et octo navigia, nimiæ multitudinis in se confugientis concursu rupta,

[1] *Eo jam loci . . . edere posset*] Ex his verbis cum antecedentibus comparatis verisimile fit, hoc proelium navale in ipso freto, quod Rugiam a continente separat, et quidem in vicinia insulæ Strelæ (ubi Bugislavus copias expositurus initio dicebatur) commissum esse, ita ut Absaloni, si recedere cogeretur, apertum mare pateret, Bugislavus contra nec "bellum tuto conserere" (quum ei navium multitudo nulli usui foret) nec, recedere coactus, per longas freti angustias "fugam salubriter edere posset."

receptis exitio fuere. Paucis hostem opperiendi animus fuit. Illius vero etiam ridicula formido extitit, qui sociale exemplum perosus, nexo ex rudentibus laqueo suspendio se consumere quam hosti necandum præbere maluit. Quod factum complures prius admiratione, deinde ludibrio prosecuti, dulcedine spoliorum lentius hostibus inhærere coeperunt. Quibus Absalon præteritis, monitisque, ne prædam quam hostem insequi mallent, septem solis navibus totam pene fugacium classem insectari non destitit, illa nimirum fiducia usus, qua toties sibi hostium terga aspicere contigit. Neque enim a palantibus in illa insequentium paucitate numerus, sed virtus æstimabatur. Centum ferme navium turba maritimæ fugæ diffidentia terrestrem cepit[1], perque horridos ac desertos saltus inermis attonitaque discursum habuit[2]. Jarimarum quoque hostilis sangvinis quam prædæ avidiorem concitatior tuendæ patriæ cupido reddiderat. Quinque ac triginta navigiis[3] vehementi remigio concitatis hostilis Absalonem nobilitas devitabat. Quæ cum septem sola sibi instare animadverteret, fugam suam non solum tristem, sed etiam erubescendam rata, bis navigationi, perinde ac pugnam confectura, laxamentum dare conata est. Igitur Absalon, quanquam ab amicis cæteræ classis adventum opperiri rogaretur, nulla ex parte cessato remigio progredi perseveravit, plus hostium trepidatione quam sociorum auxiliis utendum præfatus. Quo cognito, Sclavi summa cum exanimatione metum rubori prætulerunt, navesque suas, quo fugæ habiliores essent, arma et equos in profundum abjiciendo, oneribus vacuefacere coeperunt. Acrius deinde converberato pelago, Penum amnem perseveratæ fugæ receptaculum habuerunt. Quos Absalon eo usque vacuo cunctationis remigio insecutus, vespera ad socios, qui prædæ incubuerant, revertit. Cujus ne particeps quidem fore sustinuit, gloriam ad se, spolia ad milites redundare

[1] *Terrestrem cepit*] Ita ed. pr. Stephanius scripsit *coepit*.

[2] *Discursum habuit*] Arnoldus, qui exitum hujus proelii breviter exponit l. III, cap. 7, easdem calamitates, quibus Saxo Bugislavi milites afflictos dicit, fere omnes enumerat.

[3] *Quinque ac triginta delapsis*] In hist. Knytl. l. c. quinquaginta naves evasisse dicuntur.

speciosum ducendo. Igitur ex quingentarum navium numero quinque ac triginta delapsis, decem et octo confractis, cæteræ in Danorum potestatem ditionemque cessere. Illa igitur dies[1], quæ Absalonis claritate obcæcatam hostium classem aut fugam aut exitium pati coëgit, tot errores, tot maritima discrimina finivit, Sialandicos portus ac Balticum fretum[2] pestifero piratarum incursu vacuefecit, efferatam barbarorum sævitiam jugi patientem reddidit, patriamque nostram vix libertate sua potientem Sclaviæ dominam effecit. Efficax et inusitatum genus victoriæ, quo cunctas hostium vires funditus everti contigit. Eadem ut Sclavici cruoris plena extitit, ita nullum Danici impendium habuit. Quatuor duntaxat ex Rugianis sociorum an hostium telis perierint, incertum est. Die postero decem et octo Scaniensium navigia superveniunt, quos Absalon, non moræ eorum, sed voluntatis æstimatione facta, prædam cum victoribus communicare præcepit. Quid deinde Sclavis consilii foret, cognosse cupiens, callidum speculationis genus amplexus, Bogiszlavum, sub simulatione benignæ et veteris amicitiæ, perfidiæ per legatos arguendum curat, nimiamque regis offensam obnixo placationis studio præcurri postulat. Ad hæc Bogiszlavus tantam receptæ cladis dissimulationem agere sustinuit, ut, laudata monitoris benevolentia, facturum se, quod ab ipso svadebatur, promitteret. Tantum autem timoris Sclavorum vulgus ob pristinam fugam animis insitum habebat, ut etiam novam, visa rate, quæ legatos vehebat, edere non erubesceret. Post hæc Absalon, rerum a se gestarum famam illustri nuntio præcurri magnificum ratus, Tachonem, claro Fioniæ loco natum, cum tentorio Bogiszlavi, quod ei portionis nomine cesserat, remitti curat, nec solum victoriam suam regi indicaturum, sed etiam fidem assertis celebrioris prædæ gestamine facturum. Per eundem quoque, ne Sclavicæ vires novis copiis instruerentur, messis tempus expeditione præcurrendum hortatur. Quem Canutus, Jutis Vibergica

[1] *Illa igitur dies*] Secunda festi pentecostalis, i. e. a. d. XII Kal. Junias. Item auct. hist. Knytl. hoc proelium navale circa tempus hujus festi commissum dicit.

[2] *Balticum fretum*] I. e. Balticum mare.

concione contractis, Absalonici operis eventum digno relationis officio repræsentare præcepit, expeditionis hortatore usurus, quem nuntii auctorem habuerat. Quo facto, omnium animis maximam educendæ classis curam ingeneravit.

At Cæsar, tantæ cladis nuntio recepto, postquam solo Absalonis ductu rem gestam cognovit, omnem non solum obtinendæ Daniæ spem, verum etiam attentandæ fiduciam mente deposuit, proprias vires damnando, quod alienis parum efficaciter usus fuisset. Eandem victoriam suam Absalon apud Byzantium incredibili famæ velocitate vulgatam, postmodum ab equitibus suis, tunc temporis in ea urbe stipendia merentibus[1], accepit. Sed novæ frugis accessio labentibus hostium alimentis opitulata est[2], iisdem ex regiæ profectionis[3] cunctatione instruendorum frumento vicorum perquam utile sibi laxamentum sumentibus. Huius expeditionis opinione perciti Walogastenses, profundiora Peni amnis loca crebro lapide complent, moenium suorum aditum navigiis negaturi. Quos Absalon iisdem alvei locis egerere cupiens[4], trahendæ secum juventutis gratia corpus aquis immergere non dubitavit, easque lapidibus vacuefaciendo, quantum transmittendæ classi satis erat, ad patientem navigationis habitum perduxit, quanquam oppidani machinas suas tali temperamento librassent, ut eadem amnis spatia certis ictibus destinarent. Quibus obstaculis transitu vacuefacto, facilem sociis petendæ circumsidendæque urbis aditum struxit. Obsidione coepta, refixi sub aquis stipites, quorum frequentia oppidum erat vallatum, navigia propius appellere passi non sunt. Hanc oppugnationis difficulta-

[1] *Ab equitibus . . . merentibus*] In prætoria nimirum cohorte imperatoris Romani, quæ Scandinavis constabat.

[2] *Novæ frugis . . . opitulata est*] Expeditio tamen, de qua hic agitur, æstatis tempore ante messem inceptam, mensibus Julio et Augusto, facta est. Teste auctore hist. Knytl. c. 129 dies primus mensis Augusti (Pètrsmessudag) vehementi quodam, sed inutili in Valagostum oppidum facto impetu insignis erat.

[3] *Regiæ profectionis*] *Professionis* in ed. Stephanii est menda typographi, quæ in editione Klotziana, uti solet, iteratur.

[4] *Quos . . . egerere cupiens*] Ita Steph. In ed. pr. *quas*.

tem Danorum juvenes virtute superare cupientes, non temperavere sibi, quo minus, navigiis a profundo remotis, pedibus in aquam descenderent vadaque gradu lustrarent. Contra oppidani in subjectos cominus tela jacere, navigiaque tormentis procul incessere coeperunt; quorum eximios jactus eludere quam excipere satius existimares. Anceps incertumque vitatu periculum erat, prægrandibus saxis in consertas puppes cadentibus; in fuga ac declinatione cautoque corporis motu magis quam in ulla armorum ope frustrandorum ictuum remedium ducebatur. Absalon medio tenus navigii progressus, egesta tormentis robora crebra corporis declinatione fallebat. Quem barbarus forte præsidio egressus postquam ex clypei notis agnitum habuit, tormentorum præsidibus manu significavit, ut eum impeterent. Igitur interrogatus a quodam, an perspectum haberet, qualiter ipsum barbarus denotaret, curam sui illius animo insitam respondit, eodem ludibrio hostem et monitorem excipiendo. Intrepidi animi dixerim, in medio salutis discrimine pericula sua jocoso dicto prosequi voluisse. Adeo certissimum fortitudinis et constantiæ experimentum necessitas tribuit. Expugnatione non procedente, nova adoriendæ urbis ratio, auctore Esberno, excogitata est. Siquidem inusitatæ magnitudinis navigium, variis ignis nutrimentis completum, solo ventorum remigio opportunis incendio moenibus adigendum curabant. Quod latenti in undis stipiti illisum, sine ulla oppidanorum jactura propriæ cum materiæ discrimine conflagravit. Ita exigui ligni impedimento spes ingentis victoriæ subruta est hostiumque salus parvulo fortunæ momento ab imminente exitio protecta. Post hæc Bogiszlavus in dedecorum suorum ultionem dolos mente scrutatus[1], Absalonis colloquium simulata pacis affectatione per legatos poscendo, cum ingenti equitatu destinatum conventui locum petivit. Quem[2] binis obviam sibi navigiis venientem, ut continentem ascenderet, obsecravit, commodius in ten-

[1] *Dolos mente scrutatus*] De eodem dolo item auctor hist. Knytl. l. c. verba facit.

[2] *Quem*] Menda typographi in ed. Stephaniana, *quam*, in Klotzianam propagata est.

torio quam navi colloquendum præfatus. Obsequentem illum navigioque excedere volentem Erlingus quidam, illustri inter Noricos loco natus, horridioris somnii narratione retinuit, haud dubie fraudem sensurum, si salutem suam hostibus crederet, auguratus. Cujus vocem Absalon perinde ac divinitus sibi dati indicii miraculum veneratus, vocanti se Bogiszlavo, minorem a maiore peti non oportere, perhibuit, pontificem duci dignitate præstare asseverando. Ita hosti impotentiam obiiciendo fraudis materiam ademit. Ille, stricta navis spatia causatus, repentino discessu fallaciam detexit. Nam qui alias ultro navigium Absalonis ingredi consvevit, nunc ejus aditum perinde ac fatale sibi domicilium, conscientiæ malignitate confusus, exhorruit. Gavisus Absalon, quod salutem suam somnio quam hosti credere præoptasset, ad classem se recepit. Igitur cum exercitus noster, communem agrorum vastationem unius urbis excidio anteponens, exhauriendæ provinciæ consilium cepisset, inque pontis pertranseundi angustiis hærerent, crebris oppidanorum myoparonibus incessantur[1]. Qui mox sagittariorum ab Absalone regeque missorum opera deturbati, infestandæ commodius classis gratia continenti se tradunt, nostrosque clamore non minus quam jaculis insecuti, per summam ignaviæ exprobrationem perinde ac victis insultare coeperunt. Quo viso, reliqui ex oppidanis, passim correptis scaphis, moenibus etiam, quæ tuebantur, desertis, in ripam se conferunt, relicta a Danis tabernacula prædaturi. Neque enim regios equites, navium transitum in terra opperientes, fumus tabernaculorum, quæ Dani discedentes cremabant, incendio ortus ab ipsis discerni patiebatur. A quibus cum inopinati attonitique incursarentur, pars in scaphas refugit, pars armis in ripa aut aquis in amne exitium habuit. Natantes a sagittariis interfecti, navigantes eversi, justas irrisis a se Danis poenas luerunt. Ita Walagostenses, paulo ante falsis nostrorum opprobriis exultantes, nunc civium in conspectu suo necatorum miseranda fata luctu prosequebantur. Quod

[1] *Exercitus noster ... incessuntur*] Stephanius, ut negligentiam Saxonis h. l. in usu verborum corrigeret, ante *hærerent* inseruit *nostri*.

Oznenses[1] fama experti, suburbanos penates ocyus cremandos curant, ne iisdem hostes ad moenium suorum incendium uterentur. Igitur dum ultro se tectis spoliant, ingens urbi suæ tutamentum conciliant, quo domibus tenuiores, hoc moenibus tutiores effecti. Rus regi rapinæ extitit. Cujus sententia Absalon Julinensium finium[2] arciumque Zuinensium expugnationem peragere jussus, Esbernum fratrem Zuinam cum commissæ sibi classis parte præmittit, aut arces ipsas (si fors sineret) capturum, aut earum custodibus, quoad se Julino reverti contigisset, fugam interclusurum. Quarum[3] januæ venienti Esberno vacuæ patuere, propugnatoribus nimirum adventum hostium furtivo discessu præcurrentibus. Ambæ itaque incendio datæ. Qua de re Absalon, Julinensium rebus absumptis, non solum longinqui fumi contemplatione, verum etiam sociorum inde revertentium affirmatione certior factus, ad regem revertit, lætatus, se magna curarum parte fraterna opera liberatum. Rex vicos necessariis usibus abundantes captu difficiles fore, vacuosque tantum a se penates exuri conspiciens, remeare constituit, qui nunc desertos inopesque lares adortus fuerat, exacto messis tempore referta copiis horrea consumpturus. Cumque non minus capiendarum urbium difficultate quam vacuarum ædium incendio fatigatus, Zuinam amnem abducendæ expeditionis gratia petivisset, exustarum arcium reliquias solo æquari jussit, et ut omnia earundem monimenta demoliretur, etiam lapides fundamentis egestos in profundum jactandos curavit, quanquam iidem, recenti adhuc incendio torridi, vix se manu contingi paterentur. Cujus laboris idem atque expeditionis finis extitit.

Autumno domi peracto, duodenis millibus e Rugia contractis[4],

[1] *Oznenses*] Incolæ urbis Oznæ, hodie Usedom; v. supra pag. 892; cfr. Petersen l. c. pag. 233.

[2] *Julinensium finium*] I. e. insulæ Wollin, cfr. supra pag. 480 et 857, Petersen l. c. pag. 234 sqq.

[3] *Quarum*] (Sic scripsi pro *quorum* Mg.).

[4] *Duodenis millibus . . . contractis*] Si hunc numerum revera scripsit Saxo, ei fortasse obversabatur cogitatio, tantum Rugiæ esse numerum virorum, qui armis ferendis pares haberentur; (cfr. p. 840. Ne hodie quidem plures habet ejus ætatis). Verum tot armatos ex parva hac insula in

Tribusanam provinciam[1] ditioni suæ parentem[2] peragrat. Post hæc Circipanensium[3] devexam paludem paternæ militiæ æmulatione permensus[4], ad urbem Lubekincam[5] pervenit. Qua prætérita, dum Diminum petere statuisset, in abundantem potione vicum incidit, barbaris illic tanta animorum securitate convivantibus, ut nullum prorsus hostilis adventus formidarent impetum. Quantam porro gentis illius intemperantiam pacis tempore extitisse putemus, quæ ne hoste quidem liminibus imminente, quo minus vires suas ebrie-

expeditionem mittendos esse, nunquam certe in mentem venit auctori, cui non ignotum erat, ex integra Dania viginti modo septem vel octo millia armatorum expediri solere.— Sed haud invitus putaverim, illud *duodenis* librarii errore pro *duobus* scriptum esse.

[1] *Tribusanam provinciam*] Hæc provincia media erat et maxima Circipaniæ pars, quæ inde a freto Rugiam a continente separante se usque ad fines Slavorum occidentalium extendebat, a castro suo principali *Tribusis* (hodie Tribsees), in ripa amnis Trebel sito, nomen gerens; cfr. supra pag. 806 et 883; Petersen l. c. pag. 224.

[2] *Ditioni suæ parentem*] De plena hujus provinciæ expugnatione nihil in præcedentibus memoriæ noster prodidit, neque aliunde quidquam hac de re constat. Submii opinionem, hanc terram jam a. 1179 in ditionem regis Daniæ redactam esse, nullo certo fundamento niti supra ostendi pag. 928, not. 2. Sed ex eo inde tempore usque ad hunc annum (1184) nullum bellum Slavis a Danis illatum videtur (v. supra pag. 969). Expeditio vero æstiva nuper facta oppido tantum Valagosto cum adjacente provincia, nec non insulis Usedom et Wollin intenta fuisse videtur. Quare haud invitus crediderim, Jarimarum, quum anno præcedente (1183), Nicloto contra Borvinum et Bugislavum opem laturus, teste Arnoldo (III, 4, v. supra pag. 968), armis prævalentibus "terram Circipanorum, quæ Tribuses contigua erat, plurimum vastaret", hanc provinciam, quæ ante viginti annos principatus Rugiani pars fuerat, in suam redegisse potestatem, et Daniæ deinde regi obtulisse, siquidem sub ejus demum ditione se eam tueri posse speraret.

[3] *Circipanensium*] In ed. pr. *Cyrcipinensium*, cfr. supra pag. 883, not. 3.

[4] *Paternæ . . . permensus*] Cfr. supra pag. 884.

[5] *Lubekincam*] Non sine idonea causa opinatur Petersen, l. c. pag. 227, Lubekinkam hodiernum esse Lübkin, vicum Meclenburgicum brevi viæ spatio a Tribusis, occidentem versus, distantem. Apud Krantzium, Wandal. VI, 22, pro *Lubekincam* legitur *Lubuinam*.

tatis illecebris labefactaret, abstinuit? Itinere deinde nostrorum ad naves converso, convellendæ prædæ spargendique passim incendii gratia Danica manus disjicitur, mentem regis longinquæ viæ dispendiis a petendi Dimini proposito retrahentibus. Qui triginta solos sibi comites asservasse contentus, quum ingentem barbarorum cohortem opimam villam tueri, satellite nuntiante, cognosset, Absalonem, suo forte vexillo conjunctum, dimidio cum præsentium equitum numero opem sociis laturum dimittit. Qui imperium amplexatus, obscurandæ paucitatis gratia laxius militem incedere jubet, multitudinis instar confusa agminum specie præbiturus[1]. Quin etiam vehementius irruptionem edere curæ habuit, quo plures insequi crederentur. Jamque barbarorum, relicta villa, nemus tenentium manipulos contemplatus, quum se longe viribus inferiorem animadverteret, ideoque sociorum augmentum simulare vellet, complures ex suis, furtim discedere monitos, aperte subinde redire jussit, idque sæpenumero faciendum curavit. Igitur auxiliorum incrementa sensim recipere existimatus, non suppetentibus, qui prædam asportarent, contractas vici opes ingenti pyra constructa cremavit, flammis insequendo, quod usui commodare non poterat, etiam ministris incendii tantæ pecuniæ consumptionem animi dolore prosequentibus. Ea re gesta ad regem se retulit. Qui propter Lubynam[2] pernoctatione habita, deletis vicorum reliquiis, lacunam, per quam arduo labore iter fecerat, ponte a Rugianis consterni curat, eamque nullo pene negotio remensus, conscensis navibus[3] in proximum Peno amni portum[4] per-

[1] *Multitudinis instar . . . præbiturus*) Ita in ed. pr. In Stephanii editione legitur: *multitudinis justar* (pro *instar*) *confusam agminum speciem præbiturus*. Editio denique Klotziana habet: *Multitudinis justæ confusam agminum specimen præbiturus*. Hoc est textum mendis implere, non liberare.

[2] *Lubynam*] Locum hodie ignotum; cfr. Petersen l. c.

[3] *Conscensis navibus*] Auctor hist. Knytl. c. 129 refert, classem Danicam apud insulam Strelam relictam esse. Eo fortasse reversus exercitus naves conscendit.

[4] *In proximum Peno .. portum*] Idem fortasse est locus, qui in hist. Knytl. vocatur *Tikąrey*, in meridionali, ut videtur, parte peninsulæ Rugianæ Mönkgut (ubi vici *Gross-Zicker* et *Klein-Zicker* et sinus maris *Zickersee*

venit. Ubi diutina ac vehementi tempestate vexatus, Bogiszlavum pacem a se per legatos petentem repulit, quanquam jam labentibus alimentis expeditionem remittere cogeretur.

Exactis domi hybernis, per Zuynam ingenti cum expeditione regressus[1], Grotzvinam[2] lacerat. Ubi cum Jarimarus hostium occursum ex eorum lituo deprehensum regi nuntiandum proponeret, idque ab Absalone, nisi iidem in conspectum venissent, exequi vetaretur, ancipiti malo circumventum se dixit, qui, si quid inopinati periculi, se tacente, sociis incidisset, incuriæ damnari, sin maturius indicium afferret, timiditatis notari posset, quum et præpropero nuntio uti probrosum et nimis lento desidiosum videatur. Hujus provinciæ præda parum satiatos Pomeranicarum opum fama sollicitat; quæ ut eximiæ, ita intactæ prædicabantur. Nulli tam longinquam militiam ingredi difficile visum, quanquam perferendæ inediæ peragrandæque[3] solitudinis prædicebatur asperitas, ardore prædæ periculorum metum levante. Imbellis populus urbiumque et armorum inops regio ferebatur. Et quoniam hostiis propositum ex sententia cedere consueverat, pergendi cupiditas animos inflammabat, nec fraudandos præsentibus votis felicia tot successuum experimenta spondebant. In qua profectione, pabulo parum suppetente, non solum equos, verum etiam pedites commeatibus onustos attritæ labore vires deficiebant. Hæ res convertendi itineris repetendique classe Julini causam dedere. Illic rex adoriendi per insidias Camini[3] consilium nactus, apertæque ejus irruptioni latentem præferens, ductantibus locorum peritis, per ignotos ac devios saltus plenum difficultatis iter corripuit. Errantibus cæteris, Sialandenses ac Scanienses, Alexandro (Absa-

nomen referre videntur) e regione ostii Panis fluvii situs (cfr. Petersen l. c. pag. 219). Regi, ibidem additur, in animo fuisse Voztrosam (Wusterhusen) aggredi, tempestatem vero hoc impedisse. Quod cum iis, quæ Saxo de diutina et vehemente tempestate mox affert, bene convenit.

[1] *Regressus*] Vere anni 1183.

[2] *Grotzvinam*] Castrum cum oppido in ripa meridionali Panis fluvii inter hodierna oppida Anclam et Stolpe olim situm; v. Petersen l. c. pag. 228 sq.

[3] *Camini*] Cfr. supra pag. 857, Petersen l. c. pag. 289.

lonis hic sorore[1] editus erat) primipilo usi Rugianisque ducibus, rectam et compendiariam viam secuti, Caminum venere, occupassentque, nisi incolas incendio cautiores fecissent. Quorum paucitatem Bogiszlavus, qui in eodem tunc forte oppido moram agebat, effusis manipulis irrumpendam ratus, Esberno, qui talium rerum experientia usuque callebat, quo longius hostes urbe evocarentur, de industria cedendum monente, diu terga præbentibus institit; ad postremum, intellectis insidiis, effusius ruentes in aciem revocat, tam improbum ab urbe excessum amaræ reprehensionis salebris insecutus. Quod videns Esbernus, abjecta fugæ simulatione, signa ad hostem reflexit, effecitque, ut Bogiszlavus, caballo delapsus, pavido recursu intra vallum confugeret[2], celeritate pedum salutem quæsiturus, quam aut armis aut equi velocitate tueri fiduciam non habebat. Alexander, illato portis signo, neminem, a quo repelleretur, invenit, tanta trepidatione captis hostibus, ut ne urbis suæ quidem limina ab iniuria vindicare præsumerent. Qua gloria satiati Danorum juvenes, paulatim in aciem se recipere quam ulterius urbi insultare maluerunt, paucitatis æstimatione temeritatem domante. Hunc juventutis procursum rex reliquo milite subsecutus, propter muros equo descendit, expugnandæ urbis habitum curiosiore contemplationis officio lustraturus. Quo residente, vallumque vexillis stipante, canonicæ vitæ clerici, contusi dejectique animi moerorem pedum nuditate testantes, digesta rite processione, cum insignibus suis adveniunt, eoque paternæ sanctitatis[3] admonito, genibus nixi sacris ædibus abstinendum precantur, orando, ne divinos penates humanis incendio jungat, neque ita in hostes sæviat, ut publicæ religionis domicilia consumat, tot suas, tot maiorum virtutes teterrimo facinore corrupturus. Adjectum ab iis est, Bogiszlavum, regis tuto petendi gratia, familiaris fidei patrocinium postulare. Responsum a Canuto, homines sibi, non deum incessendi propositum esse, ut justum, ita

[1] *Absalonis . . . sorore*] Ingefrid nomen erat huic sorori; v. Scr. R. Dan. IV, Tab. 5 ad p. 545.

[2] *Bogizlavus ... vallum confugeret*] Idem affert auctor hist. Knytl. c. 129.

[3] *Paternæ sanctitatis*] Ita Steph. In ed. pr. *sanctitate*.

alienum sacrilegii bellum gesturo. Quibus, si civitatis partem extra municipii moenia collocatam cremaret, ecclesias, mortalium aedificiis permixtas, communibus flammis implicandas dicentibus[1], iram precibus remisit, hostilesque lares inviolatos relinquere quam divinos humanis iniuria aequare maluit. Illi urbem precibus suis donatam gavisi, gratiis pro beneficio actis, laetitia ovantes discedunt, eamque sacro concentus genere prosequuntur[2]. Bogiszlavus, quod petebat, obtento, quaesitum Absalonem die postero[3] obviam sibi cum Jarimaro venturum precatur, eosdem faciendae cum rege pacis arbitros habiturus, quos tot colloquiis amicos expertus fuerat. Quem Absalon fraude potius quam sincera verborum fide agere ratus, negavit se intercedere, quo minus igni provincia vastaretur, ne tantum iter explesse fraudi fuisse videatur. Ille nihil a se extra municipii moenia possideri[4] confessus, sacris tantum domiciliis, eorumque gratia vicinis tectis abstinendum ora-

[1] *Quibus . . . implicandas dicentibus*] Observandum est, aedem cathedralem, domicilia episcopi et canonicorum et omnia olim aedificia ecclesiastica ipsius urbis in peculiari quadam ejus parte, quam fortasse jam illo tempore muro a reliqua urbe segregaverant, sita fuisse. Praeterea constat, urbem ipsam Bugislavo paruisse, suburbiorum vero unum (hodie Capitelswieck dictum) eo tempore fortasse unicum, capituli Caminensis fuisse peculium. Hinc canonicorum verba et singularem eorum curam in suburbio conservando positam sibi facile quis explicabit.

[2] *Illi urbem . . . prosequuntur*] Secundum hist. Knytl. non canonici, sed foeminae exeuntes similibus precibus ad pedes regis se prosternunt. Cfr. tamen not. praeced.

[3] *Die postero*] Hoc videtur rectius esse, quam quod in hist. Knytl. narratur, Bugislavum promisisse, se post trium noctium dilationem venturum esse, cum ex sequentibus appareat, illum revera die postero venisse. Non enim intelligitur, cur rex dilatione illa nequaquam necessaria contentus fuerit. Quod ei respondetur, hostilia interea nihilominus continuanda esse, satis defenditur suspicione, Bugislavum moram solum moliri, etiamsi tam absurdam primi colloquii dilationem non postularet.

[4] *Nihil a se . . . possideri*] Hoc responsum defensore terrae nequaquam dignum innuit, capitulum Caminense jam tunc temporis munificentia principum regionem circumjacentem possedisse.

vit. Quod beneficium eodem voto petitum promissumque est. Reliquum lucis avidissima vicorum vastatione consumptum. Bogiszlavus praesentium periculorum impulsu promissum revertendi tempore sectatus, Absalone et Jarimaro dextras præbentibus, ad regem perducitur, ingentisque summæ pecunia mulctæ nomine pacta[1], non alias pacis conditiones assequi potuit, quam ut procurationem hactenus patrimonii titulo administratam e manu regis beneficii jure susciperet, libertatemque servitute mutaret[2]. Ru-

[1] *Ingentis summæ . . . pacta*] Auctor hist. Knytl. magnitudinem summæ, sed vix justis numeris affert, cum regi modo 300 (3000?), Absaloni vero 800 marcas solutas vult.

[2] *Procurationem . . . mutaret*] Hæc verba, tam clara, nullam omnino dubitationem relinquunt, quid iis exprimere Saxo voluerit. Testatur idem disertis verbis Sveno Aggonis (Scr. R. Dan. I, 64), addens, se ipsum sollenni feudi collationi interfuisse. Haud aliud vult Arnoldus (l. III, c. 7), dicens, præcedentibus cladibus ita humiliatas esse vires Slavorum, ut *servirent Danis sub tributo, tradito Wollgast in manu regis cum obsidibus duodecim.* Quibus scriptoribus adstipulatur denique auctor hist. Knytl., qui insuper addit (c. 130), Bugislavum ineunte vere anni sequentis sub paschatos festum Canutum regem Roeskildiæ invisisse, atque humanissime exceptum festi solennibus interfuisse, in quibus *gladium ante regem portavit.* Quum nobis æque, ac Pomeranis, perpetua desit historia rerum sequenti tempore gestarum, raro quidem certa deprehendimus vestigia hujus nexus feudalis, qui, Pomeraniæ ducibus ab initio invisus, post 38 annos rursus solutus videtur. Attamen quum e diplomate quodam a. 1216 (Dreger, l. c. pag. 83-85) pateat, Pomeraniæ principes, Bugislavi filios, cum nobilibus ducatus sui curiam regis Daniæ adiisse, nullo modo dubium est, quin terra horum principum pars fuerit ejus, quod "*in Sclavia rex Kanutus comparatum paterno suoque labore tenuit*", et quod imperator Fredericus II notissimo illo diplomate a. 1214 (Dipl. Arna-Magn. I, 94 sqq.) regno Waldemari II ita addidit, ut nullus successorum ejus vel principum Romani imperii "super predictis eo, quod aliquando imperio subjecta fuissent, Waldemarum regem inquietaret." — Quæ quum ita sint, nihilo tamen secius Thomas Kantzow, seculi sextidecimi scriptor, qui fere omnia de hujus temporis historia narrata e Saxone nostro hausit, nexus illius feudalis nullam omnino mentionem injicit, nec ea, quæ Saxo hunc finem belli antecessisse narrat, ullo verbo commemorat (v. Chronik v. Pomern pag. 71). Ea nimirum haud paucis illis rebus ad-

gianæ gentis tributum obsequiis æquaturus[1]. Hanc pactionem obsidibus firmandam pollicitus, discedit, redeundi comitibus utendo, quos adveniendi duces habuerat. Et ne venerationis expers dimitteretur, ab Absalone convivio cum amicis exceptus, potu nimis avide sumpto, adeo vires sensumque exuit, ut vix mente constare putaretur. Qua intemperantia amissæ majestatis oblitus, deflendæ servitutis loco libertatis gaudia repræsentavit. Igitur nimio ebrietatis haustu obstupefactis nervis, nave egestus in tentorio collocatur, Absalone quadraginta armatos ante tabernaculi fores excubare nocturnæque ejus custodiæ vacare jubente. Tanta siquidem apud Danos servandorum hospitum sedulitas existere consvevit, ut eorum saluti perinde ac propriæ studere curaretur. Quo beneficio obligatus Bogiszlavus, Sclavorum animos Danis applicando debitam Absalonis meritis gratiam retulit. Quibus cum, pulso mane somno, oculos inseruisset, Danorum fidem exosculatus, aptissimoque laudationis genere prosequutus, plus voluptatis se ex percepta Absalonis humanitate quam amaritudinis ex patriæ jactura sentire dixit. Igitur ad locum, in quo milites eum præstolabantur, relatus, postero die Sclavicæ nobilitatis proceribus adductis, genibus annixus cum conjuge se et liberis ad pedes regis suppliciter abjecit, veniamque diutinæ rebellationis precatus, obsidibusque ex parte datis, ex parte promissis, avitæ paternæque procurationis summam beneficii loco suscipere non erubuit, quod patrimonii erat, alienæ largitionis indulgentia possessurus. Rex

numerat in hisce expeditionibus gestis, quas verisimiles esse noluit, quod popularibus placere non poterant. Sequentes decimi septimi et octavi seculi scriptores indigenæ rerum Pomeranicarum fere omnes hunc antesignanum secuti sunt.

[1] *Rugianæ . . . æquaturus*] Errat haud dubie Suhmius (l. c. VIII, 104), ex his verbis colligens, Pomeranos tributum non solvisse, cum cæteri interpretes exinde ratiocinentur, eadem obsequii onera iis, ac Rugianis, imposita fuisse. Tributi præterea Sveno Aggonis et Arnoldus disertis verbis mentionem faciunt. Dolendum vero, Saxonem conditiones pacis non accuratius attulisse, quia nunc non liquet, num hac occasione Rugia, quæ dicebatur, cismarina Jarimaro tradita sit, necne. Arnoldus vult, Bugislavum Wolgasto cessisse.

principis huc necessitatis deducti[1] miseratione permotus, satis jam graves eum sibi poenas dedisse existimavit, regnumque ejus in munere quam in usu suo constituere maluit[2], ac demum humi jacentem erexit[3]. Nec minus regem maternæ erga Bogiszlavi filios necessitudinis[4] respectus tangebat. Ita Sclavicarum rerum dominium, assiduis Waldemari laboribus negatum, parvulo Canuto negotio contributum est, felici ejus militia paternam supergrediente fortunam. Eodem temporis momento, ingenti nubium volumine colliso, per summam utriusque gentis exanimationem fracta crepuere tonitrua[5]. Quo eventu Sclavici regni interitum portendi, a conjecturarum sagacibus existimatum est. Bogiszlavi quoque animus, constantiæ pignoribus refectus[6], accepti beneficii memoriam sibi ad ultimum usque vitæ tempus inviolabili fide exhibuit; adeo ut, cum supremo morbo correptus in lectulo laberetur, adhibitos amicos jurejurando obstringeret, eos conjugem suam ac liberos ad regem perducturos, eumque dividendi inter pupillos regni auctorem habituros, et quod is statuisset, perinde ac testamento cautum custodituros, nihil se de Danorum fide hæsitare testatus, quorum egregia toties experimenta susceperit. Succurrebat enim illustri viro, quantos fructus Rugianis constantia erga Danos amicitiæ custodia peperisset.

[1] *Huc necessitatis deducti*] Ita Steph. In ed. pr. est: *huc necessitati* et omittitur *deducti*.

[2] *Regnumque ejus . . maluit*] Librarius, finem versus properans, hæc verba fortasse non recte legit. Nonne pro *regnumque ejus* Saxo *regnique jus*, pro *constituere* vero *consistere* scripsit?

[3] *Jacentem erexit*] Hæc sollennia in navi regia (rostris deauratis ornata) acta esse, testatur Sveno Aggonis l. c.

[4] *Maternæ necessitudinis*] Uxor Bugislavi, mater filiorum ejus, *Anastasia*, patrem habuit *Miecislavum*, Poloniæ principem, cujus soror *Richissa Sophiam*, Canuti regis matrem, peperit.

[5] *Crepuere tonitrua*] Idem affirmat Sveno Aggonis l. c.

[6] *Refectus*] Ita editio pr. Significari videtur, animum Bugislavi ex priore inconstantia confirmatum esse ad constantiam. Stephanius *refertus*.

Libri Sexti Decimi et Ultimi Finis.

Index I.

Nomina personarum et populorum.

Nomina heroum, qui in proelio Bravallensi a parte Haraldi Hyldetand stabant, adjectis litteris *Br. H.*, eorum vero, qui a parte Ringonis stabant, litteris *Br. R.* notantur.

Nomina personarum vel locorum uncis inclusa non ipsa a Saxone ponuntur, licet in mente ea habuerit.

Index II.

Nomina locorum.

